

Régi
Magyar
Költők
Tára

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVII. SZÁZAD

2.

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA XVII. SZÁZAD

SZERKESZTI:

KLANICZAY TIBOR ÉS STOLL BÉLA

1. A TIZENÖTÉVES HÁBORÚ, BOCSKAY ÉS BÁTHORI GÁBOR KORÁNAK KÖLTÉSZETE
2. PÉCSELI KIRÁLY IMRE, MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN ÉS NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS VERSEI

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA

XVII. SZÁZAD

2.

PÉCSELI KIRÁLY IMRE, MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN
ÉS NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS VERSEI

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:

JENEI FERENC, KLANICZAY TIBOR,
KOVÁCS JÓZSEF ÉS STOLL BÉLA

1962

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTÖRTÉNETI INTÉZETÉBEN

Lektorálta :
ESZE TAMÁS
és
TOLNAI GÁBOR

A dallamokat összeállította :
PAPP GÉZA

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1962

13184

Printed in Hungary

ELŐSZÓ

A Régi Magyar Költők Tára XVII. századi sorozatának második kötetében három költőnek: Pécseli Király Imrének, Miskolczi Csulyak Istvánnak és Nyéki Vörös Mátyásnak a versei jelennek meg. Művészi színvonal tekintetében egyikük sem tartozik a kimagasló költő-egyéniségek közé, bár Rimay János és Szenczi Molnár Albert mögött, — a XVII. század első harmadában — vitathatatlanul ők a legjelentősebbek. Sajátos irodalomtörténeti helyük különösen azzá teszi őket.

Pécseli Király Imrét, mint a későreneszansz költészet egyik számottevő formai kultúrával rendelkező képviselőjét tarthatjuk számon; Szenczi Molnár Albert táborában és baráti körében kétségkívül ő a legtehetségesebb. Ugyan ebbe a körbe tartozik Miskolczi Csulyak István is, aki a versírásnak egy provinciálisabb válfaját műveli ugyan, de aki a maga nemében egyedülálló irodalomtörténeti jelenség. A régi magyar énekszerzők közül ugyanis egyedül tőle maradt fenn teljes gyűjtemény az alkalmi költészet akkoriban oly általános és népszerű termékeiből; a latin, és magyar nyelvűekből egyaránt. Ezek a versek így módot nyújtanak annak a szerepnek a széleskörű vizsgálatára, amelyet a régi magyar énekköltés a társadalmi életben betöltött. Végül Nyéki Vörös Mátyás — a három költő közül mind műveinek terjedelmét, mind színvonalát tekintve a legelső — a magyar barokk költészet első, korai képviselője, s ezzel a költészet területén egy új nagy stílus kezdeményezője. Mivel mindhárman egy-egy fontos irányzat, vagy költő-típus reprezentálói, munkásságuk egyéb területeinek ismertetésével és nagyobb függelékanyag közreadásával kellett verseik bemutatását kiegészítenünk. Ezzel további becses irodalomtörténeti forrásanyag válik hozzáférhetővé.

Mind a három költőnek a munkássága a század első évtizedétől a 30-as évekig, sőt Miskolczi Csulyak esetében még azon is túl terjed. Verseik így szervezen kiegészítik azt a képet, amit sorozatunk I. kötete nyújtott az 1601—1613. közötti időszakról, másrészt előkészítik a Bethlen Gábor és I. Rákóczi György fejedelemsége időszakának énektermését bemutató későbbi köteteket.

Pécseli Király Imre munkásságát KLANICZAY TIBOR, Miskolczi Csulyak Istvánét KLANICZAY TIBOR, KOVÁCS JÓZSEF és STOLL BÉLA közösen, Nyéki Vörös Mátyásét pedig JENEI FERENC dolgozta fel KLANICZAY TIBOR közreműködésével. A dallamokat és a dallamok jegyzeteit PAPP GÉZA állította össze.

PÉCSELI KIRÁLY IMRE

1.

[CANTIO]

[Ad notam Forog az szerencze]

- 1 1. Gazdag bő kegyelmű, kegyes természetű Szent Jehova Istenem,
Kinek jó vóltából és nagy irgalmából nyugszik-meg reménségem,
Vedd hozzád kérésem, és esedezésem, kit most néked nyújt hitem.
- 5 2. Poenentiára s' idvösség útára igyekező lelkemet,
Az jó reménséghez, szent és igaz hithez támaszkodó szívemet,
Uram Jesus segéld, bú bánattal kéméld, világi életemet.
3. El ne taszits téled, sőt hajts hozzám füled, buzgó könyörgésemben,
Tekints le az égből, királyi székből halgass-meg kérésemben,
Térits rám kedvedet, *nyújtsad* kegyelmedet, segélly illy szükségemben.
- 10 4. Testemet rúttó, lelkem undokító vétkeimnek rútságát,
Méregnél halálosb, fekélynél fájdalmasb, bűneim poklosságát,
Rolam el-tisztítsad, tengerben taszítsad azoknak undokságát.
5. Szent Fiadnak vére, lelkemnek bő bére azokat el-enyészsze,
Vétkemért veszsödöt, haragos kezedet én reám ne ereszsze,
15 Sőt büntül tisztítván, s' attul szabadítván, lelked lelkem éleszsze.
6. Engemet erőddel, a' te szent Lelkessel irgalmasságod tartson,
Hogy a' gonosz Sátán, ki les hivek után, bűn sárjában ne rántson,
De illy bűnös fiad inkább hozzád hijad, semmi gonosz ne bántson.

1 III bü IV kegyes tekintetű; <remenyem,> Istenem V bü kegielmő kegies természetű 2 V Kinek kegielmiben es nagy irgalmában 3 IV nyuit neked 4 III idvesség IV Poenentiara iduossegh V iduössig utara igieközö lölkömet 5 III A' IV szent és io elethez V remenyisighez; hithöz 6 III kiméld V szegely bubanattal kiméld 8 IV—V Tekencz; hol ülsz az szent szekből V halgazd megh keressemet 9 I—II gyújtsad III nyujtsad IV Teriezd ram kegielmed s niuczad kegielmedet segeli meg szükségemben V Teriezd ream kezéd <hol> mutazd kegielmedöt, szegely illy szükségemben 10 III—IV rutito; undokito IV rutsaga V s lölköm<et> 11 V fökélnél; boklossagát [!] 12 III tengerbe IV Rolam el töröllied 13 IV lelkiemne<k>mes bere V lölkünk nömös bőre 14 IV ereszed 15 IV büntül tisztituan butol szabadituan V tisztétuan büntül szabadituan lölköd lölköm 16 V az; lölködel 17 V az 18 V ne arczon

- 20 7. Lám régen Dávidot hozzád folyamodót kegyelmedben fogadád,
Péter Apostolnak, keresztfán latornak vétkeket meg-botsátád,
Töb sok bünösöknek, hozzád meg-térőknek, irgalmasságod nyújtád.
8. Igy mostan-is azért téged kegyelmedért tsak valaki keressen,
Akarod meg-tértét, és örök életét, tsak tégedet szeressen,
Igireted szerént hozzám-is tekintvén, tudom nem hatz el-veszнем.
- 25 9. Imé még-is kérlek, ha meg nem terhellek Istenem kéréssel,
Adgyad, hogy féllyelek, s' téged tisztellek tiszta tellyes éltemmel,
Gyülölhessem vétkem mint halálos mérgem minden tehetségemmel.
10. Múlándó világban itt a' nyavalyában meg-tartod életemet,
Magadnak bizlallyad, igiddel hizlallyad töled ki jött lelkemet,
30 Felettéb se kisirtsd, inkább meg-erössítsd, Uram, gyenge hitemet.
11. Reménlett országod, örök boldogságod hogy igy én meg-nyerhessem,
Sok szent Angyaliddal, boldog fiaiddal hol szinedet nézhessem,
Örökké ő vélek engedgyed Szent Lélek nevedet ditsirhessem.
- 35 12. En szerető Atyám, szentséges Jehovám, ezek fő kívánságim,
Kiket engedgy nékem, Szent Fiadért kérem, látod én ohajtásim,
Mert lesznek éltemben ezekért hitemben gyakor fohászzkodásim.
13. Ezer hat száz után nyoltzadikban jutván esztendő forgás szerént,
Boldog Aszszony Hóban Pápa városaban Istenhez szive szerént,
Egy iffiú imádest, ilyen fohászzkodást nyújta rhythmusok szerént.

2.

[CANTIO OPTIMA]

- 1 1. Paisa szegény fejemnek,
En Istenem légy éltemnek,
Bátoritoja szivemnek,

19 V foliamodtat kegyelmed<et>ben 20 IV uetkeit V apostol<al>nak s kereszt;
uótköket 21 IV Ily sok 22 V kegyelemirt 23 IV örülöd életet csak ualaki V s örülöd életet
24 III szerint IV Hozzamis térs hiuen, hizem nem hadz el ueszнем ezen nagi büneimert V
Igireted szerint hozzamis térs tudom, nem hacz engem el ueszнем 26 I féllyek II—III féllye-
lek IV fellyelek teged V fellielek 27 IV halalos uegem V S giülölhessem; halalos uetkem;
tehetségemuel 28 IV it ez V it ez niauualiakban míg tartod az én életem 29 III Magadnak
tanítsad igéddel IV Magadal biztassad igeddel; ki iüt V s igeddel; töled ki jöt lölkömet
30 IV kesercz, söt inkább erősicz V S fölötéb se készérts, inkább meg erőscz Vram giönge
hitemet 32 IV Töb szent angialidal bünös fiaiddal hol szinedet lathassam V Sok szent
angialiddal szegély szolgálidel hogy sziniedet nézhessem 33 V Örökén [!] IV—V
diczerhessem 35 V fiadirt keröm 36 IV ezekert sziuemben V Mert lesznek sziuem-
ben, ezekért éltemben 37 III, V szerint 38 III szerint V varasban; sziuem szerint 39
III szerint V Illien fogadást egy iffiu, imadast niuita rithmusok szerint.

2 VI—VII Istenöm; eltömnek 3 I sziveimnek [szótagszámhiba] II—VII szivemnek

- 5 S' vigasztaloja lelkemnek,
Oh én lelkem ély Jesusban ély.
2. En bünömmek sokaságát,
Ne nézd Uram álnokságát,
Vedd-el inkább sok rútságát,
Es töröld-el poklosságát,
10 Oh én *lelkem ély Jesusban ély.*
3. Tsuda melly igen ohajtya,
Irgalmassagodat várja,
En Istenem szomjuhozza,
Szegény lelkem ugy kívánnya,
15 Oh én lelkem ély Jesusban ély.
4. Engem azért foházkodót,
Szivből hozzád folyamodót,
Végy kegyelmedben illy juhót,
Önts-ki menyből reám sok jót,
20 Oh én lelkem *ély Jesusban ély.*
5. Lám igirted irgalmadat,
Szent igédben jó voltodat,
Azért küldéd szent Fiadat,
Hogy velünk közlöd magadat,
25 Oh én *lelkem ély Jesusban ély.*
6. Így szólván: Nem akarom én,
Hogy egy bünös-is el-vezszen,
Söt inkább hozzám meg térjen,
Es örökké velem élyen,
30 Oh én lelkem ély Jesusban ély.
7. Így tselekedél Dáviddal,
Es szent Péter Apostollal,
A' szegény Magdalénával,
Es töb bünös fiaiddal,
35 Oh én lelkem *ély Jesusban ély.*
8. Mikor bünökért sirnának,
Szivek szerint bánkodnának,

4 VI Vigasztaloia lelkömmek VII Vigasztaloia lölkömmek 5 VI lelköm VII lölköm [A refrén e megismétlődő variánsait a továbbiakban külön nem jelöljük.] 6 VI—VII bünömmek sokaságát 7 VI—VII Vram vndokságát 8 VI Vöd 9 VI Es tisztoz el 10 I Oh én [A rövidített refrén kiegészítésére a jegyzetben a továbbiakban nem utalunk.] 11 VI möli igön 13 VI—VII Istenöm 14 VI lelköm VII Az en lölköm III—VII kivannya 16 VI Engöm 17 VI—VII Hitből hozzád 18 VII Vigy 19 VI möniből VII ream menyből 21 II—VII igérted VII irgalmadot 22 VI—VII igedből 23 VII fiadot 24 VI velönk VII velem közlöd magadot 27 VI—VII Egi bünösis hogi el vezzön 28 VI teriön VII hozzád 29 VI eliön VII örökén [!] veled legien 31 VI czelekedél 32 VI Petör 33 VI—VII Az 34 VII bünes 36 VI bünükert VII bünökirt 37 III—V szerént VI Szivük szörent VII jaigatnanak

- 40 Kegyelmet tőled várának,
 Ők jó válaszszal járanak,
 Oh én *lelkem ély Jesusban ély.*
9. Reménségek nem tsalaték,
 Irgalmassagod nyújtaték,
 Bűnöst nem utálsz meg-tettzék,
 45 Kik meg-térnek bizonyodék,
 Oh én *lelkem ély Jesusban ély.*
10. Engemet-is ugy kegyessen,
 Végy kedvedben szerelmessen,
 Bűnben ne hadgy fekélyessen,
 Söt tisztits-meg kegyelmessen,
 50 Oh én *lelkem ély Jesusban ély.*
11. Kegyelmes menybéli Király,
 Kérlek engem meg ne utály,
 Söt táboroddal mellém szály,
 Es erőddel környülem ály,
 55 Oh én *lelkem ély Jesusban ély.*
12. Irigy ördög ne árthasson,
 Hogy kisirtet ne bánthasson,
 Tsak hozzám se járulhasson,
 Es bűnökre ne hajthasson,
 60 Oh én *lelkem ély Jesusban ély.*
13. Repüly s' örüly azért lelkem,
 Indullyon hozzád bus szivem,
 Hálá-adást mutat hitem,
 Néked mig lészen életem,
 65 Oh én *lelkem ély Jesusban ély.*
14. Az Ur Jesus áldozattya,
 Lelkemnek nemes záloga,
 Rajtam légyen fel-költ Napja,
 Es tőled meg-nyerje s' adgya,
 70 Oh én *lelkem ély Jesusban ély.*

38 VI Tüled kegielmet VII tüled 39 VI Sok io VII iarnanak 41 VI Remensegük VII Remensigök nem czalatik 42 VII niutatik 43 VII teczik 44 VII bizoniodik 46 VI Engömetis ur kegiössen VII Engemetis ily kegiessen 47 VI Vigi VII ily kegiessen 48 VI fekeliosen VII fökelinessen 49 VI kögielmessen 51 VI Hatalmas mönibeli kirali VII Hatalmas mennybeli Isten 52 VI—VII utali 54 VI körniülem iari 56 III ördög de [!] árt-hasson VI Iregh; ne banthasson VII Iregy 57 IV—V kisértet VI kesertet ne arthasson VII késirtet 59 VII Es gonosra 61 IV Röpüly VI Röpüli örüli azért lelköm VII Röpöly örüly azért lölköm 62 VI Induli viduli oh en szivem VII Induli viduli en bü sziüem 63 VI Hala adast aldast hittem VII Hala adast adhas hitöm 64 VI Mutat neköm migh lez eltöm VII Mutat néköd mi les eltöm 67 III—IV zálaga VI Lelkönknek nömös szalagia VII Lölkünknek nemös zalagia 68 IV föl-költ VI Raitonk legiön föl költ VII Raitunk legien föl költ 69 VI tüled VII Hogy ezt tőled megh nierhessük

15. Aldott a' te neved legyen,
 Szent Lelked minket segéllyen,
 Minden jóra vezérellyen,
 Erre minden mondgya Amen,
 Oh én lelkem ély Jesusban ély.

75

3.

REGELI DICZERET

Di - czér - lek U - ram, té - ged, Hogy ez el - mult éy - jel
 E le - tem meg ö - riz - ted, Ha - talmas ke - zed - del.

Se tet - ség - nec tö - ri böl. Melly környülvött va - la,

I - mé en - ge - met ki vől, Oh min - den - nec U - ra!

- 1 1. Diczérlek Uram téged,
 Hogy ez elmúlt éyjel :/
 Eletem megörizted,
 Hatalmas kezdeddel.
- 5 Setetség nec töriből,
 Melly környülvött vala,
 Imé engemet kívül,
 Oh minden nec Ural
- 10 2. Néked adoc hálákat,
 En kegyes Istenem :/
 Es kérlec mint Atyamat,
 Mais tarts meg engem.
 Hogy szolgálhassac néked,
 Akaratod szerint,
- 15 Eletemet vezérlyed,
 Legy velem oránkint.

71 VI—VII az VI legiön 72 VI lelköd; segelliön VII lölköd 73 VI vezérölliön VII Es minden iora vezérlien 74 VI mindön mondgiön ament

1 II—IV Dicsirlek 3 VI öriztél 5 IV töréből 6 V környül vet 8 III mindenek nek 9 VI hálákat 11 VI atyámot 14 IV szerint 15 VI Életünket 16 II, IV—VI óránként

3. Hogy el ne tévöledgyem,
 Az te ösvényedről :/
 Ne ártson ellenségem,
 20 Örizkedgyem büntől.
 Örizz meg jóvoltodból,
 Uram téged kérlec,
 Ördög álnokságától
 Hogy semmit ne fállyec.
- 25 4. Adgyad hogy erős hittel,
 Bizhassam szent fiadban :/
 Büneimet töröld el
 Tarts meg irgalmadban.
 Hiszem hogy ezt megadod,
 30 Az mint megigérted,
 Bününket megboczáatod,
 Ha könyörgünk néked.
5. Szeress jo reménséggel,
 Melly nem eyt szégyenben :/
 35 Atyafi szeretettel,
 Épits életemben.
 Hogy szivből szerethessem,
 Felebarátomat,
 Es ebben ne keressem
 40 Czac az én hasznomat.
6. Enged hogy szent igédet
 Bátran megvalhassam :/
 Tisztemben hiveségemet
 Neked megtarthassam.
 45 Senki engem ez földön
 Töled el ne vonnyon,
 Hiveid seregeben
 Felséged megtartson.
7. Hogy szent dicziretedre,
 50 Végezzem ez napot :/
 Töled ne térjec féltre,
 Vezérlyed utamot.
 Ald meg termő földünket,
 Oerizz életünkben,
 55 Mert minden szerenczenket,
 Ajánlyuc kezedben.

17 II—V téveledgyem VI tévellyedém [!] 18 IV, VI ösvényidről 22 III tégedet
 26 V Bizam 30 IV meg-igirted VI mit 31 VI Bünönket 33 III Szeres 36 III éltében
 43 IV hiveségemet 45 III—VI földön 49 III—IV dicziretedre 51 VI térlek [!] 52 II, IV
 utamat 53 V földönket

4.

- 1 Ez Confessiot hogy ha kegies ember igazan
Te meg' ertended, nagy örömedre lezen.
Mint az seötetben jól vezerl' [?] giertia világa:
Ugy ez igaz vallás visz igaz Utra teged,
5 Seött sok káromlas ezzel sok undok hazug'ság'
Homlok esik, jutván ösmeretedre neked.
O melly sok gonozt az ellenkeözeö Papistac
Ez Vallás felöl mondanac orcza nekül!
Ezekre vihogo mosoliogó *gyöngö* barátink
10 Szinte ugy ez tudomant csipdezik és tekerik.
Vaiha meg értenék, szolnának rola kegiesbenl
De vakok az vakokat hitetik és vezetik.
Mit mondgiunk? Sául tudod haboretitia Davidot,
Esau Jacobot, Kajin az igaz Abelt;
15 De mint tereh alat viszi zöld Palma föl ágat:
Ugy az Igassag'nak szép giözödelme vagion.

5.

AZ VITÉZSÉGHNEK JÓ HIRÉVEL NEVÉVEL
MEG-ÉKESÉTETET ERÖS FÉRFIAKNAK,

Az Uyvári Lovas és Gyalog sereg elöt járóknak; Sereg-biro Vramnak, Hadnagyoknak, Vaydaknak, Es mind az egész Gyülekezetbeli Keresztyéneknek, nékem jó Gazdáimnak és kedves Halgatoimnak: Az jó Istentöl egésséget, békességet, hoszszu életet, és, minden lelki jókban, idvösséges elömenetelt kívánok szivem szerént.

- 1 1. Iambor Atyák, kik Uyvárban lakoztok,
Kik a' Seregh Templomához halgattok,
Es kik csak az egy Istent imádgyátok,
Egy kevés beszédem vagyon hozzátok.
- 5 2. Mint hogy Isten benneteket meg-áldot,
Kedves magzatockal ajándékozot,
Ez világon illy drága jóval látot,
Meg-lássátok illy kéntset miért adot.*
- 10 3. A' Szent Pálnak erröl szavát halljátok,
Tiszteteket töle meg-tanullyátok,
Atyák, ugy-mond, erre legyen gondotok,
Hogy jól nevelkedgyenek magzatitok.**

* Psal. 127. v 3. ** Ephes. 6. v 4.

3 vezel' [!] 5 harug'sag' [!] 6. ncked [!] 9 ygöngö [!]
Cím II Istentül 5 II benneteo 10 II tüle

- 15 4. Az Istennek fiui félelmére,
Nogassátok őket szent ígérére,
Tanítsátok boldog esméretire,
Szoktassátok igaz tiszteletire.
- 20 5. Adám Atyánk fiait így oktatta,
Noe Pátriárcha-is így szoktatta,
Abrahám-is az szerént tanította,
Edes fiát Isaákot igazgatta.*
6. A' többi-is a' réghi szent emberek,
Jácob, Dávid, vén Tobiás, és többek,
Gyermekjeket illy nagy szépen nevelték,
Szent Istennek ösvényén vezérlették.**
- 25 7. Ti-is ezokáért jó Uyváriak,
Hogy mennyegben legyetek Udvariak,
Engedgyétek, tanulyanak az iffiak,
Hadd nőjenek Istennek iak-fiak.
- 30 8. Fiatalból jó gyümölts-fa úgy lészen,
Ha az kertész jó munkát rayta tészén:
Így a' gyermek szép nevelkedést vészen,
Ha tanítás intés lesz rayta szépen.
- 35 9. Az uy edént valamivel meg-töltik,
Annak illattya ő rayta meg-érzik:
A' gyermek-is a' miként neveltetik,
Eöreg-korában belöle ki-tetzik.
- 40 10. O ki boldog, a' ki jól neveltetik,
Jó szüléktől Istenhez vezetetik,
Gyermek-korban a' ki jóvá tétetik,
Nemes erköltsöckel ékesittetik!
11. Ez illy fiu, mint az Isaák, oly kedves,
Avagy mint a' Josef, oly kellemetes,
Ha leánzo, mint Susanna, szépséges,
Es boldog Aszszony erkölcsében részes.
- 45 12. Legyen elég most ez intés hozzátok,
Ez kis könyvetskét jó kedvel fogjátok,
Az Ur Istent nagy hiven szolgáljátok,
Hogy édes irgalma szálljon reátok.

* Gen. 8. v 4 et 9. v 28. et 18. v 19. ** Gen. 87. v 10. 42. v 1. I Reg. 2. v 8. I Paral. 28. Tob. 4. v 8.

- 50 13. Ez Uy Esztendőben Isten meg-áldgyon,
Nyavalyákat rolatok el-szállitson,
Egészséggel s-békességgel meg-lászon,
Lelki jókkal főképpen fel-ruházzon.

6.

JAJ TENÉKED KI PRAEDÁLSZ.

Es. 33. 1.

- 1 1. Praedának ki örül erszénye meg-ürül,
Mert Istennek átka forgodik a' körül,
A' koborló ember bizony meg-szégyenül,
Roszszul gyült szérdékje roszzsul ismét el-dül.
- 5 2. Egy rút féreg terem praedának gyomrában,
Kinek jaj a' neve a' szent Bibliában,
Sok kárt tész e' féreg ember jóságában,
Minden jó szerentsét meg-fojt marhájában.
- 10 3. Tsuda mely édesnek tettzik a' más java,
Kit magának foglal ember húzva vonva,
De bizony ily mézből méreg lészen folyva,
Melly embert meg-gyaláz mindenestül fogva.
- 15 4. Ennek igaz vóltát Sándor bizonyította,
Kinek sok predából méreg lön itala,
Es nagy birodalma sok felé fel oszla,
Sintén mint a' Troja gonoszul el bomla.
- 20 5. Lest hány a' büntetés a' gyors hamisságnak,
Tör esik nyakában minden gonosságnak,
Késneké valamit? adgy helyt igazságnak,
Idvösséges útát kövesd Zakeusnak.
6. Istennek haragja sem siet sem feled,
Nem siet hogy meg-térj és jól tegyen veled,
De ha nem térsz; semmit bünödben nem feled,
Söt kegyelem nélkül tűz modon rád gerjed.
- 25 7. Jonás idét hamar Ninivé meg tére,
Istennek-is rolok haragja el tére,
De hogy Jerusaleml sokára sem tére,
Ezért mind el-nyelé ötet saját vére.

52 II föl

1 II meg-örül 9 II Tsoda 11 III mézből 12 III mindenestől 16 III az

- 30 8. Magyar kérlek téged hadd el a' praedálást,
Országunkban való szörnyü nyuzást fosztást,
Szegény nemzetünkön való nagy kborlást,
Hogy nyújtson az Isten reád bö áldomást.
- 35 9. Régi Mátyás Király hogy ha fel-kelhetne,
Es szép szemeivel ha reank nézhetne,
Mint a' sebes esö rajtunk könyvezhetne,
Es sok gonosz tévöt méltán büntethetne.
- 40 10. El-költ az igazság meg-hólt Mátyás Király,
Kegyes Isten tsak te fejünk föliben ály,
Sok gonosságinkért minket meg ne utály,
Söt Fiad kedvejért eröddel mellénk szály.
11. Ezer hat száz után harmintz edgyedikben,
Mikor Magyar Magyar praedálná frigyében,
Irárn ezt nagy búmban mint egy kék mirigyben,
Isten jobitson meg minket ily igyünkben.

7.

Nota: Légyen jó idő tsak:

- 1 1. El jö még az idő tsillagom fel-támad,
Kinek rejtezését szivem igen bánod,
Napomnak-is fényét lelkem még meg-látod,
Kinek szép világát ohajtással várod.
- 5 2. Mi nem azért sujtol Isten hogy el-vessen,
Es mostoha kézzel soha ne szeressen,
De hogy mint Dávidot jó útra vihessen,
Es mint Ezechiást kezéhez vehessen.
- 10 3. Ezt ne tsudáld tehát hogy igy bánik veled,
Hogy ö szent ortzáját el-fordította töled,

32 IV bü 37 III meg hól [!] 38 III feliben 43 I—II merigyben III—IV mirigyben

1—8 IV En jó Istenemnek Atyai ostarát,
Minap hogy szenvedném ö kemény sujtását,
Kostolván testemben keserü pohárát,
Igy forgatom vala szivem gondolattját.

Meg-veszett forgásán utolso idönknek,
Isten sok ostorral sokságát bününknek,
Tsépli mint az kévét folyását éltünknek,
Méltán mert jól láttya vesztét mi lelkünknek.

9 IV velünk 10 IV Hogy Isten ortzáját; tölünk

Kemény ostorával hogy sanyargat téged,
Mert ugy érdemlette te sok gonosz vétked.

4. Rutának izetlen s' keserü vizével,
Orvosol az ital Sállya levelével,
15 Tisztul az arany-is tűznek erejével,
Igy lelkem-is jobbul Isten veszszejével.
5. Joáb Hertzeg tüzzel jobb eszre fordula,
Ö fejedelmehez sietve járula,
Engem-is Istenhez fordít a' nyavalya,
20 Hogy hamar meg-térjek tési kereszt lángja.
6. Tzet hal nagy Balena sós tengerben lakik,
A' kék Delphin hal-is ugyan ottan hizik,
Ez az édes vízben edgyik sem lakhatik,
Igy a' mi lelkünk-is keresztel tartatik.
- 25 7. Vidul a' szép Tavasz az erős Tél után,
Ujulnak a' mezök kemény dér el-múlván
Napunk-is fényesseb fölök el távozván,
Igy éltünk-is jobbul nyavalyáink után.
8. Sok féle tsapások Dávidot jobbiták,
Manasses Királyt-is Istenhez fordíták,
30 Szent Job Pátriárchát édig magasztalák,
Illyen használattyát keresztnek ök látták.
9. Rosa etzet fejünk forroságát óltya,
Euphrásia vize szemünket tisztittya,
35 Az erős flastrom-is sebünket gyogyittya,
Igy testi nyavalyánk lelkünket jobbittya.
10. Erös szerszám szokta fenét meg-fojtani,
Keserü ital-is gyomrot tisztítani,
Igy a' nyavalyák-is szokták orvoslani,
40 Lelkünket Istennek és meg-újítani.
11. Gedeont az Isten tsépröl el szólítá,
Joseph tömlötzböl uraságra hozá,
Danielt veremböl ám fel-magasztalá,
Juhász Dávidot-is Királlyá választá.

11 IV Háta-megé vetvén nyavalyánkat nékünk 12 IV érdemlette számtalan sok
bününk 13 IV keserü izetlen 16 IV lelkünk 17 IV Hertzeg kárral 19 IV Minket-is
20 IV meg térjünk 25 IV szép Nap-is az sűrű köd után 26 IV Ujjul a' vetés-is kemény
tél el-múlván 27 III felök 32 III láták IV körösztnek 33 IV Rosa viz fejünknek
34 IV Az Eufrásia viz 35 IV Erös etzet s' olaj sebünket 38 IV gyomort 40 IV megújítani
43 IV veremböl ö fel-szabadítá 44 IV Szegény Dávidot-is édig magasztalá.

- 45 12. Igaz lelki hartzbol boldogság származik,
Győzedelem után corona nyújtatik,
Illyés-is tűz által meny országban lakik,
Illy drága nagy jószág keresztel adatik.
- 50 13. Vitéz Josuenak sok hartz ada földet,
Téjjel mézzel folyo drága szép nemes helt,
A' szegény méhek-is nagy munkával mézet,
Gyűjtnek és az után esznek édes lépet.
- 55 14. Szép kedves kenyerünk a' tüzzel süttetik,
Jo izü borunk-is sajtoval nyomatik,
Savanyu vad gyümölts dérral édesedik,
Igy a' mi *lelkünk*-is búval szelidedik.
- 60 15. Pyrites gyemánt kö verve adgya tüzét,
Mikor meg töretik mutattya erejét
Dio-fa veréssel hullattya gyümöltsét,
Embernek-is kereszt hozza meg szentségét.
- 65 16. Erös Adamás kö vérrel meg-szelidül,
A' kemény atzél-is reszelövel szépül,
Phoenix madár tolla tüzzel meg-fényesül,
Igy a' nyavalyákkal ember-is fel-éppül.
- 70 17. Tsillagok szépségét vallyon s' ki láthatná,
A' sűrű sötétség ha nem ostromlaná,
Hold-is kedves fényét tölünk el-titkolná,
A' sötét éj ötet ha környül nem fogná.
- 75 18. Szintén igy szent Jobnak békeség türesét,
Abrahám atyánknak hitit reménséget,
Edgyiknek sem tudnók nagy keresztýénységét,
Ha nem tudnók rajtok Isten kisirtését.
- 80 19. Edes atyák tisztí hogy veszzöt tartsanak,
Kedves magzattyokhoz hogy azzal sujtsanak,
Vásott gyermektséket jóra tanítsanak,
Illy jó vége vagon ostorozásoknak.
- 85 20. Lám az Ur Isten-is meg-sanyargat téged,
Mint jó Orvos Doctor ugy bánik te veled,
Hogy meg-gyogyithassa nagy halálos sebed,
Es meg-jobbithassa te nyavalyás lelked.

46 IV Győzedelem 47 IV tűz után 48 IV körösztel 52 IV észnek lépes mézet
53 IV kenyerünk tüzzel süttetik 54 I—II izu [!] III—IV izü IV pressel szorittatik
55 I dértel II—IV dérral 56 I—III testünk-is IV lelkünk-is 60 IV körösz 61 IV kö
verve meg-szelidül 65 III Csillagnak 68 I ötét II—IV ötet 69 IV Szent Jobnak ecképpen
72 IV latnok ; kisértet 73 I tartsanak [!] II—IV tartsanak 76 IV ostorozásinknak 78 IV
Doctor bajmolodik veled

21. Jonatásnak szeme mézzel gyógyittaték,
De vén Tobiásnak méreggel nyíttaték,
Mindenik ekképpen meg-orvosoltaték,
Szemek világa így Istentől adaték.
- ⁸⁵ 22. Ugyan azon formán bánik Isten velünk,
Hol joval hol penig gonosszal lát bennünk,
Hogy a' nagy vakságban meg ne hallyon lelkünk,
Hála-adó szível illik hát szenvednünk.
23. Sok nyavalya éri ki nem tud meg-térni,
⁹⁰ Istenét szivéből ki nem tudgya félni,
Végre-is affelét pokol fog el-nyelni,
A' ki az Istennek nem akar engedni.
24. Eszünkben juthat hát Cainnak példája,
Gonosz Pharahonak iszonyu romlása,
⁹⁵ Saul Királynak-is szörnyü ki-múlása,
Aruló Judásnak ö el-kárhozása.
25. De viszont Istennek a' ki kedvére jár,
Ezt meg nem szédíti akar mi sulyos kár,
Söt a méregből-is illy ember mézet vár,
¹⁰⁰ Ki szép szeliden jár mint galamb szép madár.
26. Eltében a' szent Pált Sátán ostorozá,
Iffiú Timotheust Isten oskolázá,
János Apostolt-is keresztel tsapdosá,
Töb sok hiveit-is illy úton hordozá.
- ¹⁰⁵ 27. Bizony jónkra vadnak tehát a' nyavalyák,
Mellyek keservesen szivünket sujtollyák,
Lelkünk fene sebét szépen orvosollyák,
Az örök életre lelkünket gyógyittyák.
- ¹¹⁰ 28. A' Purgatorium e' világon vagyon,
Jó Istenünk tüze bár itt sanyaritson,
Mint ötvös aranyat minket itt tisztitson,
S' pokolbéli tüzre bününkért ne tartson
- ¹¹⁵ 29. Téged oh szent Isten ezért minden áldgyon,
Job Pátriárával sziböl hálát adgyon,
Drága orvos kezed mi nálunk maradgyon,
Erre minden kegyes ember ament mondgyon.

81 IV mésszszel 82 I nyirtaték II—IV nyíttaték 84 IV Ö szemek világa Istentől
85 IV Isten bánik 93 IV juthat itt 100 IV szelideden él mint Galamb madár 103 IV
körösztel 108 IV lelkünket újjétták 110 III sanyargasson 111 IV minket meg-tisztit-
son 112 IV tüzre bennünket ne tartson 114 III—IV szivből

- 1 1. **Könyörülő** szent Istenhez,
Sies lelkem idvösséghez,
Keress orvost sebeidhez,
Halálos betegségednek,
5 Vedd eleit hamar ennek,
Sietvén Istenedhez.
2. **Jaj** mert nagy gyakran el esvén,
Gyarloságomból vétkezvén,
Ördög-is utánnam lesvén,
10 Sebesedém halálossan,
Mozoghatok már csak lassan,
Haláltul meg-ijedvén.
3. **Reám** magam neheztellek,
Bolondságimért mig élek,
15 Hogy sérüle bennem lélek,
Jaj jaj mely igen fáj sebem,
Hová légyen szegény fejem,
Orvosságot hol vegyek.
4. **A'** szegény tékozló *fi*-ként
20 Bujdosván ki szenvedé ként,
Hozzá térek magam önként,
Atyámhoz ortza pirulván,
S' méltóképpen pironkodván,
Megyek hiszen reám teként.
- 25 5. **Lám** ő maga még régenten
Bünösökhöz hivatalt tén,
Azért ahoz bizván már én,
Imé nehéz nyavalyámban,
30 Én lelki poklosságomban,
Futok reád ó Szent Isten.
6. **Juhaid** közül én edgyik,
El-hittem ama' századik,
Noha vagyok leg hitvánbik,
Kérlek Uram végy válladra,
35 Vigy haza hamar aklodra,
Lelkem hozzád vágyodik.
7. **Erődből** elevenyülvén,
Nyavalyámból fel-épülvén,
Szent Lelkedtül meg-szépülvén,
40 Adgyad Uram szent Angyalid,
Hadd vidullyanak fiaid,
En rajtam-is örülvén.

5 III hamar eleit 19 I fiá-ként II fi-ként III fiként 24 I, III tekint [rímhiba] II
teként 29 III És lelki 31 III Juhai 37 II—III elevenyülvén

8. Melly jodért én hálá-adást,
Nyujtok örömmel vég áldást,
 45 Aldott Jesus ez imádást,
 Vegyed te kegyes *füledben,*
 Fogadgyad bé szent kedvedben,
 Hogy vehessek áldomást.

9. Remétségemet igidben,
 50 Hitemet igiretedben,
 Erköltsömet intésidben,
 En Istenem vastagitsad
 Szent Lelkeddel gyámolítsad
 Hogy juthassak elődben.

10. Ez Dáviddal kívánságom,
 Péterrel én ohajtásom,
 Jobbulásra vágyodásom,
 Uram bennem tellyesítsed,
 60 Gyenge voltomat segítsed,
 Lehessen vidulásom.

9.

Nota: Saulnak a' Dáv:

(Sa-ul-nak a' Dá-vid-hoz jó sze-rel me)
 Pa-ra-di-tsom-nak te szép fé-nyes Nap ja,
 O ál-dott Je-sus meny-or-szág aj ta-ja,
 Nyil-lyál fel Is-ten nek pa-lo tá-ja,
 Hal-gass-meg en-gem hi-vek szent ol tá-ra.

44 I—II [Hiányzik.] III [Lásd a főszövegben.] 46 I—III füleidben [szótagszám-
 hiba] 49 III igédben 55 II kívánságom

- 1 1. Paraditsomnak te szép fényes Napja,
O áldott Jesus meny-ország ajtaja,
Nyillyál fel Istennek palotája,
Halgass-meg engem hivek szent oltára.
- 5 2. Erezd-fel hozzád e' kis könyörgésem,
Vedd füleidben áldozo kérésem,
Edes meg-váltóm s' egy reménsegem,
Mutasd-bé szent Atyádnak illy szükségem.
- 10 3. Tsak a' te szent nevednek ditsösségét,
Isteni jó voltodnak tisztességét,
Szentegyházadnak szép épülését,
Kivánom Uram lelkem idvösségét.
- 15 4. Szivemből kérlek: Engedd-meg ezt nékem,
Hogy a' mit kedvelsz gerjedezve kérjem,
Igazán és okossan keressem,
Vigan el-nyerjem és el-követhessem.
- 20 5. Engedgy oly utat nékem Uram Isten,
Kin bátran járjak miglen élek itten,
Hogy jó s' gonosz szerentse közt éppen,
Juthassak Uram elődben nagy szépen.
6. Légy gyámolítóm jó és gonosz között,
Melly már én hozzám nagy gyakran érközött,
Engedelmedből hozzám férközött,
Kisirtöképpen és belém ütközött.
- 25 7. Jó szerentsémben fel ne fuvalkodgyam,
Háboruimban le ne nyomattassam,
Söt mind a' kettőt én meg-birhassam,
Tsendesz békével lelkem meg-tarthassam.
- 30 8. Kivánom hogy tsak azt örvendgye lelkem,
A' mi te hozzád Uram viszen engem,
Viszont tsak azon bánkodgyék szivem,
A' mi te tőled el-szakaszthat engem.
- 35 9. Igyekezetem minden jóra legyen,
Senki kedvéjért gonoszra ne térjen,
Senkitől lelkem semmit ne félljen,
Hanem tsak tőled, hogy örökké éllyen.

6 IV füleidbe 12 III—IV idvességét 15 III okosson 20 I előben [!] II, IV elődben III elődbe 22 III érkezett 23 III férkezett 24 IV Kisertöképpen 32 I tőled [!] II—IV tőled 33 I legyen [rímhiba] II—IV legyen

10. Reád vigyázo szent és igaz hitből,
Had tselekedgyem mindent szeretetből,
Miglen ki-vészed lelkem e' testből,
40 Kereskedhessem giráddal jó szivből.
11. Adgyad Istenem hogy a' múlandókat,
Utálhassam meg te érted e' jókat,
Mindenek fölött sőt jó voltodat,
Szomjuhozhasam édes irgalmadat.
- 45 12. Legyenek nékem szent parantsolatid,
Etem és itom drága szép hagyásid,
Eleszszék lelkem vigasztalásid,
Mindenek fölött biztató mondásid.
- 50 13. Indits fel szivem a' szent igassaghoz,
Kedvetlenits-meg minden vigasághoz,
S' nálad nélkül való vidámsághoz,
De készítsd lelkem örök boldogsaghoz.
- 55 14. Istenem áld meg én hivatalomat,
Tedd gyönyörűségessé jó munkámat,
Érted fel-vállalt minden dolgomat,
Tedd szerentséssé s' áld meg gondaimat.
- 60 15. Munkáim között gyakran buzgosággal,
Emeld-fel szivem ahatatossággal,
S' magadhoz foglald minden joszággal,
Szegény lelkemet lásd illy boldogsággal.
- 65 16. Rut büneimnek meg-siratására,
Adgy vizet szememnek ásztatására,
Eletemnek meg-jobbitására,
Adgy szent malasztot igazulására.
17. Epits-fel bennem amaz igassagot,
Adámban el-veszett ártatlanságot,
Teremts én bennem új tisztaságot,
Virrasz fel reám illy irgalmassagot.
- 70 18. Mint szomju szarvas kíván hideg forrást,
Mint Publicanus ohajt igazulást,
Ugy én-is bünből fel-szabadulást,
Kívánok töled illyen boldogulást.

39 I vésed II véседz [!] III veszed IV véсед 40 II Kereskedhessen 43 III—IV felett 48 III—IV felett 58 III—IV ahatatossággal 59 III igassággal IV josággal

19. Vidullyak-meg minden tséltapsag nélkül,
 Gyorsab legyek tisztben fáradság nélkül,
 75 Alázatosb kép mutatás nélkül,
 Es igaz mondó szin mutatás nélkül.
20. Ne gyözzessem-meg kétségben esestül,
 Adgyad féllyelek ilyen veszély nélkül,
 Reménségem vakmerőség nélkül,
 80 Légyen benned fel-fuvalkodás nélkül.
21. **K**egyes szivből és kép utálás nélkül,
 Adgyad szeressek mindent jó lélekbül,
 Inthessem vétkérol boszszú nélkül,
 Epithessem ötet kevélység nélkül.
22. Adgyad engedgyek ellen-mondás nélkül,
 85 Szent intésidnek unakozás nélkül,
 Tsapásidat zugolodás nélkül,
 Szenvedhessem békével s' boszszú nélkül.
23. **J**ob Pátriarcha békeség türesét,
 90 Közöld én velem boldog reménségét,
 Hogy tarthassam lelkem tsendességet,
 Ismérhessem-meg örök idvösségét.
24. Adgy reád vigyázó szivet Istenem,
 Adgy álhatatost és tisztát én belém,
 95 Mellyet gonosz kivánsag én tölem,
 El ne vonhasson semmi kisirtetem.
25. Adgy olly értelmet melly téged ismerjen,
 Olly serénységet melly téged keressen,
 Olly böltseséget melly meg-is lellyen,
 100 Olly életet melly nálad kedves légyen.
26. Igaz hit által te szent halálodban,
 Részeltes engem érdemes kinodban,
 Ez által Szent Lelked javaiban,
 Végre meg-szerzett nagy boldogságodban.

10.

- ¹ 1. **E**n nyavalyás lelkem serkeny-fel álmodbul,
 Vedd eszedben magad sies fájdalmodbul,
 Fel gyógyulni sies lelki nyavalyádbol,
 Ki-tisztulni bünöd rút poklosságából.

74 III—IV fáratság 81 III kép-mutatás 82 I—II, IV lélekből [rímhíba] III lélek-
 bül 88 III békével boszszu 91 III—IV lelkemnek 92 IV Esmérhessem III—IV idves-
 ségét 93 II Adgyad reád 96 III—IV kisértetem 103 II javaidban
 4 III bönöd

- 5 2. **Mi** nem kitsiny hidgyed te lelki sérelmed,
Meg-érted jönön tsak Istentől értelmed,
Kerjed-is azt jódra, s' meg-látod te vermed,
Mellyből jöhet reád, jaj! nagy veszedelmed.
- 30 3. **Emlitedé** lelkem rút gondolatidat,
Isten ellen való rut kívánsagidat,
Kárhozatra méltó tántorodásidat,
Mellyen kesereghetz: érts bolondsagidat.
- 15 4. **Rút** kevélység s' ebből származott kérketség,
Gyülölse, versengés, pör patvar, irigység,
30 Harag tartás, *orzás*, átkozott fősvényse,
Ektelen reszezség, mellyből fertelmesség.
- 20 5. **Jaj!** vagyon még töb-is, ha gyözném számlálni,
Kiket immár kezdtem benne tapasztalni,
Kiknek undokságát kezdettem utálni,
30 S' kiktől tellyes szivből kívánok meg válni.
6. **Christusom** kivüled nints kihez járulnom,
Ily beteg voltomban nints kitől gyógyulnom,
Nints ily fekélyemből ki által tisztulnom,
Veszélyes vermemből és fel szabadulnom.
- 25 7. **Világnak** fiai itt nem segethetnek,
De söt a' mint kezdték veszélyben ejthetnek,
Meg-utálván engem szegént gyötörhetnek,
Sémei módgyára meg-keserithetnek.
- 30 8. **Sérelmes** vóltodban lelkem ezokáért,
Eredgy Orvosodhoz, s' mit adtz a' flastromért?
Mit adhatnál inkább ily orvosságodért?
Szegény essél térdre meg-gyógyulásodért.
- 35 9. **Reá** fogadást tégy hogy ha megh-gyógyulhatz,
Hogy te szántsándékkal vétkekre nem gyulatz,
35 Söt indulatidban hogy hamar meg-fulatz,
Új betegségekre új okokat nem adtz.
10. **Ebben** tsak az Isten lehet jó gyámolod,
Lelke erejével lehet kész oltalmod,
Azért az Ur Christus menyben-is szószóllód,
40 Nyerjen eröt néked édes hü pásztorod.
11. **Gyujts** meg szövétnekét áldott szent igédnek,
En bennem virrazd-fel napját kegyelmednek,
Igaz útat mutass nekem szegényednek,
Járhassak kedvére hogy szent Felségednek.

13 III kérkedés 15 I [*orzás* hiányzik] II—III orzás 18 III Mellyeket már 19 III
Mellyeknek rútságát 20 III Mellyektől szivemből 30 III az orvoshoz 31 II orvosságáért

- 45 12. Imé szegény fejem te elődben hoztam,
Fene ötte sebem im el kinyitottam,
 Kik miatt kétséggel sokszor tusakodtam,
 Mint a' Publicanus szivemben kinlódtam.
13. Várlak Uram azért reménkedő szivel,
 50 Mikent a' vigyázó virradást vár éjel,
 Hozd-fel szép napodat nékem-is jó reggel,
 Hogy szolgálhassalak serényebb elmével.
14. Samaritánus-ként borral s' olajoddal,
 Gyógyíts sebeimet irgalmassagoddal,
 55 Tégy jól velem kérlek ily bolygó juhoddal,
 Kiért ditsirjelek nagy hálá-adással.
15. Ditsirtessél Atya Isten magasságban,
 Mi Urunk Christussal mind egy méltóságban,
 Es a' Szent Lélekkel mind egy hatalomban,
 60 Háromság edgy Isten áldgy-meg dolgainkban.

11.

- 1 1. Egykor egy vén jambor talál egy iffiúra,
 Tekintvén ő reá mint édes fiára,
 Kérdé hogy ki volna attya és ő Ura?
2. Mond ő: nékem Atyám s' fő Uram az Isten,
 5 Az után az szülém ki fel-tartott engem,
 Te-is szép vén jámbor Atyám lehetz itten.
3. Erre való képest monda a' vén ember:
 Jól felelél fiam, illy jó szód sokat ér,
 Vigyen jora azért Urunkból folyt szent vér.
- 10 4. Rövid szóval fiam intlek illy Atyákat,
 Meg-bötsüly és halgasd drága mondásokat,
 Kövessed serényen hasznos tanácsokat.
5. Illy szavát az iffiú halván az embernek,
 Monda: édes Atyám örülök én ennek,
 15 S' kérlek tégy eleget hát ez kérdésemnek,
6. Tsak ezt mond-meg nékem: e' kerek vilagon,
 Mellyen által éltél, s' jársz immár istápon,
 Mi modon kell nékem jól mennem ez úton?

46 I—II [Hiányzik.] III [Lásd a főszovegben.] 47 III kénlódtam 55 III kérlek
 tébolygó

3 III fő Ura 5 III a' szülém 16 IV ez kerék

- 20 7. Végső határához fiam életemnek,
Im nem messze vagyok, s' látod vén fejemnek,
Fejérségét s' egyéb nyavalyáját ennek.
8. Sokszor fiam hidgyed én el tántorodtam,
Imide s' amoda sokszor hanyatlottam,
Jákob ként sok búval eddig vándorlottam.
- 25 9. Kerek forma ugyan látod im e' világ,
De igen darabos ennek úta sok ág,
Meg-sújt és így ember jóbra nehezen hág.
- 30 10. Jó tanátsom azért im ez rövideden,
Isten igijéhez ne légy tsak idegen,
Utad végeződik el-hidgyed nagy szépen.
11. Reád dühösködő világnak habjain,
Az ördögöknek-is ö mérges nyilain,
Altal mehetz bátran felelmes utain.
- 35 12. Az Abrahám, Isák, Jákobnak Istene,
Pusztában Sidóknak ki vala vezére,
Te lábaidnak is léssen vezetője.
13. Lámpás gyanánt fiam ennek szent igijét,
Tarts előtted, kövesd útaban intését,
Ugy éred el osztán Cánánnak szép földét.
- 40 14. Ily tanátsát iffiak vegyék ez embernek,
Valakik kívánnják áldását Istennek,
Hogy lehessen boldog vége életeknek.

12.

- 1 1. Ne hadgy Ur Isten kérlek el-veszнем bünömben,
Söt légy kegyelmes és engedelmes énnékem,
Te szent Fiadnak Jesus Christusnak szent haláláért fogadásáért,
Mert ha meg nem szánsz, előled el-hánsz, jaj nékem.
- 5 2. Tsalárdságomért, álnokságomért olly ora,
Nints melyben szivem, tellyes életem halálra,
Hogy nem rettegne és nem reszketne, hogy bünöm halma gondolatimra,
Omlik mint edgy hegy, kin szivem tsak nyeg ohajtva.

23 III hanyatlattam 25 IV Kerek 26 III s sok 29 II—IV igijéhez 32 III ördög-
nek-is 37 III—IV igijét 38 I kövesz [!] II—IV kövesd 41 III—IV kívánnják
1 IV [bünömben hiányzik]

- 10 3. Légy meg szánoja, szabaditoja árvádnak,
Hozzád kiáltó kegyelem váró fiadnak,
Oltalmazója erős hadnagya, légy szolgálodnak bünös fiának,
Nagy zokogással, téged szép szóval áldónak.
- 15 4. Végy bé kedvedben és kegyelmedben szent Atyám,
Mint a' Davidot Péter szolgádot Jehovám,
Te Szent Fiadnak Jesus Christusnak halálát nézvén kit értem-is tén,
Teste szakadván, szent vére hulván kereszt-fán.
- 20 5. Drága intésed, ritkán törvényed szivemben,
Erzettem Uram, kiért várom rám szüntelen,
Istenségednek mint teremtmének haragját félvén gyakran s' rettegven,
Melly ha rám omlik jaj mint el bomlik életem.
6. Meg-szabadító kegyelem adó bölts Isten,
Alázatossan bizodalmassan szüntelen,
Adgyad el nyernem, Felseged kérem, szent országodat, nézvén ortzádat,
Mert romlásomra, vagyon nagy búmra e' világ.
- 25 7. Tsillagok szerző, Nap, Hold építő szent Isten,
Légyen ditsőség és nagy tisztesség mindenben,
Istenségednek mint teremtmének, ki uralkodol *hatalmaskodol*,
Földön és mennyen a' nagy tengeren erőssen.

13.

AD DIEM PARASCEVES

[A' Christusnak a' Keresztfán lött Hét szavaiból.]

Nota: Fölseges Isten Menynek földnek etc.

Pa ra-di-czom-nak te szép é-lő fá-ja,
Oh ke-gyes Je-sus Is-ten-nek bá-rán-nya,
Te vagy lelkünknek i-gaz megvál-to-ja, sza-ba-de-to-ja.

14 I—III szolgádat [hibás belső rím] IV az; szolgádot 19 III s' gyakran 23 II nyerjem 24 IV ez 27 I—II, IV [*hatalmaskodol* hiányzik]

- 1 1. Paradiczomnak te szép élő fája,
Oh kegyes Jesus Istennek b^ár^ánnya,
Te vagy lelkünknek igaz meg-váltoja,
Szabadetoja.
- 5 2. Ertünk egyedül szörnyü kint szenvedél,
Meg-feszítetven tövisset viselél,
Mi b^üneinkért véreddel fizetél,
S-meg-ölettetél.
- 10 3. Czudánkra vannak te szép gyümölcseid,
Nagy kénaid közt való szent beszédid,
Kiket keresztről szollál jo mondásid,
Hét szép szavaid.
- 15 4. Első szodban így könyörgél Istennek,
Atyám boczasd meg b^ünöket ezeknek,
Mert nem tudják ök most mit cselekesznek,
Kegyetlenkédnek.
- 20 5. Lön második szód a' szegeny tolvajhoz,
B^ünén kesergö s-törödö latorhoz,
Mondván: velem lész ma Paradiczomban,
Szént országomban.
6. Jo reménsége lehet itt embernek,
Az Ur Istenhez b^ün^ből meg-térönek,
Idvössejéért könyörgö b^ünösnek,
Esedezőnek.
- 25 7. Keserves szívü szentséges Anyádnak,
Harmadik szódat nyujtád Máriának,
És ugyanakkor szollál szent Jánosnak,
Mondvan azoknak.
- 30 8. Im hól az Anyád én jó tánitványom,
Im hól a' fiad Aszszony már ajánlom,
Tutorul néked a' szent Jánost adom,
Kegyessen hagyom.
- 35 9. Rövid szóval itt fiak tanittatnak,
Legyenek jóval Attyoknak Annyoknak,
Hogy ök Istentül jókat várhassanak,
És áldassának.
- 40 10. Artatlan bárány nagy epeségedben,
Negyed szód ez lön nagy kesertetedben,
Én Istenem, én Istenem igyemben,
Miert hagyal igen.

4 II Szabadítója 7 I b^üneinkért (!) II b^üneinkért 10 II kénaid 20 II Szent 31 II hagyom 32 II adom 38 II kísértetedbén 40 II igyen?

11. Léki probában mikor ember esik,
El-hagyattatott Istentül úgy tetczik,
De viszont ismeg meg-vigasztaltatik,
Gyamolittatik.
- 45 12. Jövendölések mind be-tellyesedvén,
És minden dolgok már el-végeztetvén,
Mondál ötödször szomjuhozom igen,
Szived epedvén.
- 50 13. Így tellyesedék Dávidnak mondása,
Eczetnek és méregnek kostolása,
Szenvedésednek keserü pohára,
Lön meg-ivasa.
- 55 14. Mikoron Uram el-vévéd a' mérget,
Ottan hatodszor mondál ilyen ígét,
Be-tellyesedett és el-végeztetett
Váltságának dolga.
- 60 15. Reád érkezvén a' szomoru halál,
Hetedszer illy szót imádságot mondál,
Atyám kezében ajánlom lelkemet,
Én életemet.
- 65 16. Edes Jesusunk szenteld-meg lelkünket,
Hogy mi-is meg-engedhessük bünöket,
Mindennek a' kik ellenünk vétettek,
És el-estenek.
- 70 17. Adgyad hogy mi-is ertek könyörögjünk,
Téged követvén sziböl esedezzünk,
Hogy Szent Istvánnal te hozzad mehessünk,
Idvözülhessünk.
- 75 18. Es mint a' tolvajt innét országodban,
Ugy minket-is vigy te boldogságodban,
És mig itt élünk végy tutorságodban,
Szent oltalmadban.
- 80 19. A' pályá futást mi-is el-végezvé,
Lelkünket ajánlhassuk szent kezében,
Mert meg-váltottak, mondhassuk nagy szépen,
Eltünk vegeben.
- 85 20. Hálá legyen a' menybéli Istennek,
Ki meg-váltoja lön bünös embernek,
És meg-szerzője szent békeségünknek,
Idvössegünknek.

68 II Idvezülhessünk 69 II országodba 70 II boldogságodba 71 II tutorságodba
72 II oltalmadba 75 II Mint megváltattak 80 II Idvességünknek.

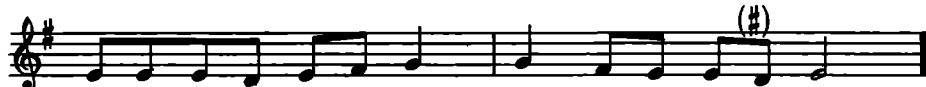
DE RESURRECTIONE D. N. I. C.

Fel - ta-mat az mi é - le - tünk, Vi-gan mel-to é - ne-ke-l-nünk,
Ez szent na-pon-is al-da-nunk, Az an-g'a-loc-kal i-mad-nunk

Vr Christust di - ezer - nünk,
Mint v' - run-kat fel - nünk, Kit di ezer fe - nyes nap,

hold es e - ghi se - re - gek, Az men-n'e - i szen-tek.

- 1 1. Feltamat az mi életünk,
Vigan melto énekelnünk,
Vr Christust diczernünk,
Ez szent naponis aldanunk.
- 5 Az ang'alocek almadnunk
Mint vrunkat felnünk,
Kit diczer fenyes nap, hold es eghi séregek,
Az menn'ei szentek.
2. Ez földben minden gyökerek,
10 Faknak bimboj teriednek,
Mezők megh zödülnek,
Eghi madarak örvendnek,
Fakon vigan énekelnek,
Szárnyokon röpdülnek;
- 15 Minden füvek illatozván gyöniörködtetnek,
Diczeretre intnek.
3. Föl tamadt mert ő igazan,
Ang'alat küldé él nyilván,
Az Istennek jobian,
- 20 Tanitvanival vigadvan,

1 I Feltamát [!] II Föltamat 3 III—IV dicsirnünk 4 II aldonunk 7 III dicsir IV
Enekelvén büneinket könnyebbitenünk 8 IV És ő benne biznunk 9 II—IV Az 11 III—
IV zödülnek 12 II—IV zengenek 14 II rebdőznek III repdesnek IV röpdősnek 15 I—III
Minden fele-füvek [szótagszámhiba] IV Minden füvek 16 III Dicsiretre IV Dicsiretre
intnek. — Most azért keresztyén lélek, Örvendezz a' nagy Istennek, Édes Teremtődnek.
(Mert nem vagy rabja a' bűnnek, Köteliben álnok testnek, s' a' család őrdögnek.)
Kit dicsirnek a' nap, és hold, égi seregek, A' mennyei Szentek. [Többszóstrófa.] 17 III—
IV Fel-tamadt 18 II—IV el 19 III Koporsonak jobján IV Ül Istennek

Megh ielent Galileaban
Pétert vizasztalvan.
Eörvendez ha voltal gyakran bünert sirásban,
Alazatosagban.

- 25 4. Diczeret az nag' Istennek,
Életet ki nyert nepenek,
Az bünös embernek,
Reszeltette az egeknek,
Minden lako heleinek
30 Gyön'örüsegeben,
Jávaial latogatvan kazdagittotta,
Tereset kívánta.

15.

DE NATIUITATE DOMINI

[Cantio Natalis
Karácsoni Dicseret]

Chris-tus v-runk-nak al-dot szü-le-te sen,
An-gya-li ver-set mondgyunk szent in-ne pen,
Mely Betle-hem-nek mezze-ie-ben re-gen, Zön-göt ök-kep-en.

- 1 1. Christus vrunknak aldot születesen,
Angyali verset mondgyunk szent innepen,
Mely Betlehemnek mezzeieben regen,
Zöngöt ékkeppen.
- 5 2. Diczössegh magosság'ban az Istennek,
Bekesegh leg'en földön embereknek,
Es jo akarat minden fele nepnek,
Es nemzetsegnek.

23 IV vóltál bünért sokszor sirásban 25 IV Dicsiret légyen Istennek 27 IV S' az
28 III Részeltetvén IV egekkel 29 IV helyeivel 30 II Gyönyörüsegev. . [levágva] III
Gyönyörüségével IV S' gyönyörüségével 31 II gazdagetotta III gazdagitotta IV Jóvai-
val látogatta, s' gazdagitotta 32 IV kívánnya

1 II születesin 3 II Möly 4 III—IV ekképpen IV Zengett 5 II—III magassagban

- 10 3. Mert el iöt az kit az szent atyak vartak,
Az szent kiralyok az kit ohaitottak,
Kiröl jövendöt prophetak mondottak
S nylyvan szollottak.
- 15 4. Az nemös Bethlehemnek varosaban,
Gyermek születek szüztül ez vilagra,
Örömet hozza Adam arvaira,
Maradekira.
- 20 5. Eörülnek ézen az mennyei szentek,
Örülnek földön lelkekben az hiuek,
Az ang'allokkal minden keresztyenek,
Igy enekelnek.
6. Hala leg'en men'beli szent atyanknak,
Hala leg'en születet szép Jesusnak,
Az Szent Leleknek, mi vigasztalonknak,
Bölcz oktatonknak.
- 25 7. Ok keg'es Isten, boldog Szent Haromsag,
Szallyon mi reank mennyei vigasag',
Tauozzek tülünk minden fele mordsag'.
Leg'en vidamsagh.

9 V El-jött már a' kit 12 II—IV Nylyvan 13 II—V nemes IV—V városába 14 III szüztöl
15 III Örömet 16 III S maradekira V Maradékira. — Ez az ur Jésum igaz Messiásunk,
Ki által vagyunk bününkből váltságunk, A' mennyországban örökös lakásunk, Bóldogúla-
sunk. [Többlet-strófa.] 18 IV—V lélekben 19 II keresztyenek V Egy akarattal minden 21 II
mönnybeli 22 II legyön V született Jésumunknak 25 II kegyes Jesus V Oh örök Isten
dítső Szent 27 III—V tölünk V minden szomorúság 28 II Legyen vigassagh.

MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN

PARAPHRASIS EX GERMANICO, IN GRATIAM NTLB

Heidelbergae 1603

- 1 1. Menny él édes követem
 hegyen völgiön előttem,
 kegiesem az ablakon
 szommal köszönched titkon
 5 mondgiad szolgálatomat
 jelench baratsagomat.
2. Mondgiad ezt. Oh en szivem
 ha élsz, örvendez lelkem
 bár chac ma engedtetnéc
 10 hogy en veled lehetnéc
 örömem megh ujulna
 banatomis el mulna.
3. Gerjedec szerelmedért
 mert Venus s Cupido sért
 15 ki tömlöczében vetet
 kimilletlenül veret,
 ha nem leszesz szabadság
 halal leszen orvossagh.
4. Elljen sokaigh, mondgiad
 20 kegiesem, s vigasztaljad,
 rövid nap vele leszek
 ha egessegeben leszek
 szivem szivebe vegie
 égnie se engedgie.

ODAE UNGARICAE

ad melodias exoticas factae ingenioli nostri exercendi ergo. Anno 1607
 Redux

- 1 1. **Megh** alélt s- el busult Szivem nec reitekét.
 Testem nec meg avult Régi szép erejét
 Elötted meg nitom Ki vagy szabaditom
 Banatimban légy vidamitom.
- 5 2. **Istenem** en Uram Vagy erős kö váram
 Szűksegeim korán Vagy kinches kamorám
 Mert oltalmazom vagy Azért engem ne hagy
 Most bövön aldomasodban agy.
- 10 3. **Sokat** gondolkodom Eiletem rendiről,
 Meg nem tagadhatom Mostani tiztemről,
 Mint felelhessec meg Hogj ne chekenniem meg
 Kérésem édes Atjam hald meg.
- 15 4. **Chac** néked szenteltem Hiremet nevetem,
 Benned helhez tettem En reménségemet
 Azert töled vároc Segedelmet, károc
 S- ne terheljenec az banatoc.
- 20 5. **Olaijal** higichad Banatomnac sárát
 Ismet fel uichad Ifjusagom szárát
 Hogj ez páljat fussam Örömmel, -s, lathassam
 Munkamnac hasznat -s- javalhassam.
6. **Lankadot** erőmet Fogiatkozasomat
 Chac egiedül érted En kivansagomat
 Segitsegül tarsot Kezemben istapot
 Uram niucz, segély megh szolgadot.
- 25 7. **Collegam** szűksége Búm materiaja,
 Könjvem meszesége Haborumnac jaija,
 Izgattia szivemet Furdalja fejemet
 Ez törből mench ki életemet.
- 30 8. **Igy** ha chelekeszel Szent nevedet aldom
 Öszve töt két kézzel Dichirlec. Es mondom
 Teremtő szent Isten Aldot légy menniégben
 Hogy nékem ezt meg attad érnem.

PSAL. CXXVIII.

- 1 1. Boldog ember az Urat Ki féli erőssen
 Es járja ő utát Labaival ékessen:
 Mert keze munkajabol Eszic életében
 Menniei boldogsagbol Részeltetic hitben.
- 5 2. Felesége mellette Mint termő szőlő tő
 Fiai előtte Mint zöld olai fa vesző
 Eckeppen aldatic az Ember meg Istentől
 Ki féli ötet igaz Töredelmes sziből.
- 10 3. Isten téged meg aldgion Magas menyorzagbol,
 Es ajandékozzon Ékes szep tár hazabol
 Hogj te szaporodasat Fiad fiainac
 Lassad -s- meg maradasát Isten fiainac.
 Fiat pausa

VOTUM HOSPITIO ACTIVI

- 15 4. Böchülletes Uraim Házam ékességi
 Jo akaro baratim Örömem oszlopi
 Kic tiztessegem napjan Ielen voltotockal
 Fel ruhaztatoc mostan Ményből kivant jockal.
- 20 5. Isten aldasa száljon Reatoc böséggel
 Tár haza gazdagichon Maradando kinchel
 Hogy Istent menyorzagban Velem egjetemben,
 Dicherjúk vigassagban Minden mondgia Amen.

JOCOSERIUM

- 1 1. Lakjatoc vigan igiatoc giakran jo jo jo jo.
 Az wdö mondgia gazda kivannia
 Fusson az bánat tölched az kannát jo jo jo jo.
- 5 2. Boldog ez élet ha mind igy lehet jo,
 Fekete keniér mostan többet ér
 hogj nem sült kappan tegnap kit lattam jo.

10 [*Ékes szep fölött:*] Böseges

3. Nem vizet adnac inni torkodnak jo,
De Tarczali bort Mézes máli bort:
Tölched az pohárt ne lassunc töb kárt. jo.
- 10 4. Meg ne részegűly de gögösön uly jo,
gazda agy innom régen kivanom
űres erszénim mert ninchen pénzem, jo.
5. Ne bankodgiatoc vigan lakjatoc fa la la la
Gazda vig, lakjunc mind estig igjunc
15 maid lefekűdgiűnc -s- mind el aludgiunc, fa la la la

20.

TRIUMPHUS PRO CLARISSIMO DOMINO SENIORE STEPHANO
SZENT-ANDRASI

1608.

- 1 1. Vigadozzunc lakozzunc kedves vendégim egjűnc siralom fusson
[tőlűnc Lirum Lirum.
Mert Isten hadta Lakodalomba
mikor mégy rosz kedved, hon pócra figgeszed. Lirum
2. Völegény nem bankodom mert kivansagom latom mellettem hit-
ves [tartsom, Lirum.
- 5 Kit ohaitottam gyakran hazamban
Két felé tekintven hazam szegletiben Lirum.
3. Gondaim hason felét, titkaim eggik részét, ra bizom latom e-
[szét Lirum.
Isten mutatta ezt azért adta
Házam ékessege Legyen életébe. Lirum Lirum Lirum.
- 10 4. Házamtol atkozot kár, hiszem hogy tavolab jár, szivem kit re-
[gulta vár, Lirum.
Isten oltalmaz engem artalmas
Feneketlen kastol vagy Simon birotol. Lirum.
5. Igazat szivem kéván, Istenis az kit nem bán, söt tole vagion
[adván, Lirum.
15 Szandekom tudta meg sem utalta,
Kire vessem szemem megh adta örömem, Lirum.
6. Most vagion ennec napja, boldog az ki kaphattia, nem minden-
[kor pap saytia, Lirum.
Isten ugy hadta Lakodalomba,
Mikor mégy vigadgial semmit se bankodgial. Lirum

7 vizet <inni> adnac 12 [jo után más kézzel:] rosz 14 [Előbb:] estig mind
2 Isten <ugg>

7. Az Cana menieggzöben, Christus jelen létében, minden volt
[vigh örömben, Lirum.
20 Mi se bankodgiunc, de vigan lakjunc:
Jo bort adot gazda tölchúc az torkunkba Lirum.
8. Mint jo étek só nélkúl, igy lakodalom bor nélkúl, eb volt
[vigasag nélkúl. Lirum.
Ha ételt adot gazda bort hozot,
Egjúnc igjunc lakjunc kivel mit gondolunc, Lirum.
- 25 9. Az bor meg innia jo, nem saru kenni valo, jól tudgia Pé-
[ter biro, Lirum.
Id meg az borát, ad ki pohárat
Mert nem tiéd, meg hald, Szomszédod meg ne cháld Lirum.
10. Ez gazda akarattia, az ki ezt nem fogadgia, haza mennien
[dolgara, Lirum.
Siry az sirockal, az vigadockal
30 Vigagy. Minden mondgia hop haja hophaja, hop hop.

21.

MOESTIGANDIUM PETRI LITERATI DE ZOMBOR

Anno 1608.

- 1 1. Pusztává lön házam, hogy el hagyta édes Annam, falala.
fejem hogj úté giasz, jártam chac mint egy váz
hazamot kár vallas puztita tékozlás, Falala lalala
2. Etelem sotalan volt italom rosz untalan, fa lala
5 ágiam volt vetetlen párnaim kenetlen
házam fala ki dölt hajamban sok ösz nöt. Fa lalala.
3. Trefaim voltac jai mert fazékamban nem volt vaj falala
ha mikor ki mentem haza kárta jöttem
buzam borom hijat ohaitottam sirjat. Fa lalala.
- 10 4. Eröm el tavozot buslakodas kit rám hozot, fa lala.
házamhoz rokonim ha jöttec baratim
orvossagot montac megh nem orvoslottac. Fa lalala.
5. Régi példa beszéd ha fejedbe fér oda szed fa lalala.
15 ackor hanch az hársot mikor hamlic, Társot
szintén ackor keres mikor gondod feles, Fa lalala.
6. Dichértem ez mondást Istenemtől kértem aldást fa lalala.
szent lelkét nyugtana: szómot meg hallana:
ha el vötte Annam Adna megh Magdolnam Fa lala.

- 20 4. Az galamb orraival vért nem bochat kardgiával
körmeivel meg sem rugdos bator legien haragos.
Igy teis szent házas kérlec tizedhez ugy lás
jambor feleséged meg ne rongald hasáb fával né tangald.
Mert nem bokrod néked de segítöd melletted
erötenségét el szenvedgied sirosb vaját ugy vehed.
- 25 5. Az galamb jo magot eszic nem rosztök magot
azon ételt vig orczával közli kiseded fiával:
Igy teis szent házas Isten szavára halgas
mihelt az ö akarattiat érted, megh tarch el se feleiched:
30 chelédednec meg mond ö töle el ne titkold
had ö is veled menyben mehessen öröcke el ne veszen.
6. Az galamb forrasnac örül chorgo pataknac
melybe magát mind be mártya kiért társa sem bántya.
Igy az házastoktól bánkodas fusson tavol,
35 hogy az öröc életet meg nyerjéc Isten irgalmát kérjéc:
alazatosságban, éljenec jamborságban:
es igy minden vizec borrá leszen, bánattioc öröm leszen.
7. Az galamb chomóban inkább jár egy choportban
eledelec egyfüt vagion ketten hálnac égy agyón.
40 Igy az igaz házas, ne legyen mint egy darás
szomszéd barátival ne perlödgiéc am bator sokat igiéc.
Egy másnac intését fogadgiác szép beszédét
fusson hazoktol szitoc feddözés sotalan étec főzés.
8. Az galamb repülve dolga utan sietve
45 megyen bátorsagos helyre, nem vigiáz rest ökörre.
Igy az igaz házas, nem ál vezteg mint ágas
hogy cheléde meg né halljon éhel dolgozic nappal éjel.
Nem ül az koczikban lepüdvén gereznában:
de kenyeret szépet süt, főz, fon, szö, mert tudgia hogy aszony ö.
- 50 9. Az galamb más fiat hogy ki költi kukoját
szépen fel tartia chirkejét -s- ugy szereti mint övét.
Igy teis szent házas házad ha ninchis tágas
hailekodban az szegént bé fogad ételed néki adgiad:
az te adományod el nem vész, de jutalmod
Christus igireti szerént leszen, mikor magához viszen.
- 55 10. Az galamb kukoját ketten költic ki fiát,
ketten örzic az heától gonosz pandur machkatol.
Igy teis szent házas kérlec jol ide halgas
60 ha latogat magzatockal Isten töle vegied jo neven:
kegies jo erkölchben neveljed szent életben,
ha mit kezeddal talalsz megh ne id haza giernekidnec vid.

24 [Elöbb:] hogy vegied 30 [Elöbb:] menyben veled 45 [Elöbb:] Igy teis szent házas 58 töle(i)

11. Az galamb társanac tisztaságot agiánac
 örzi, nem toik tarsanac fészkében barattianac.
 Így teis szent házas agiad lam elég tágas,
 mas kebelében eperjet ne szegy ollian irégy kérlec légy,
 65 Szent Pál parancholja Istenec szavat szolja:
 meg elégedgiel feleségeddel egy jámbor hitveseddel.

Pausa.

12. Ez én ajandékom kit hoztam jo barátom,
 kérlec tölem ved jo neven ladde mely szép eleven.
 Magdalna kedvejért süttesd meg vendégidért,
 70 ad annac egyket az kit szerez, de engem el ne feleicz.
 Ezzel Isten kedve lakozzéc szivetekbe.
 Aldgia meg ágjatoc magzatockal, magatokat soc jockal.

23.

DULCIS DOLOR SYMPHONISTAE

1608. exeunte.

- 1 1. Banattal teljes éltem mert ninch kire vetnem
 iffiusagom virágát szememec világát
 szivem sohait kesereg mint veretet sereg
 éjel es nappal ohait keservesen kiált jait.
- 5 2. Okos hogy már az ember de chac jót sem ismer,
 maganac aggodalmat épségért faidalmat
 kiván hátara terhet kit alig emelhet,
 holtiglan le nem vethet meg sem könnyebbithet.
- 10 3. Magam im meg niügöztem ki szabadon éltem,
 senkitől ki nem vártam hol akartam jártam:
 országokat szemleltem, hirt nevet kerestem,
 de erre nem talaltam fogsagra sem juttam.
- 15 4. Lassu törnec ezt mondgiác de nagy gondal adgiác
 ennec határa czélja halalunc óraja.
 Isten törvéniét tudtam félre nem futottam,
 társ társal éljen hadta nyerte ki fogadta.
- 20 5. Ejel nappal homalyban szivem volt banatban,
 mert Coronam giöngy nélkül ez virág szál nélkül
 szükös volt. Ezt kerestem, keresvén meg löttem,
 Istenem adgiad jómra én nyugodalmomra.

18 [virág szál fölött:] Seres Dorko

	6. Teis Judit hitesem
Istent kérjed szivedben
egyenlő szeretetet
két testünkben egy lélec	örvendez kegyesem
tarchon meg ez hitben:
adgion eggiességet,
legjen miglen élec.
25	7. Gazdagságot ád Isten
talal, egytől el vészi
Salamon erről példa,
kinchet jóságot eszel	ki ottis hol ninchen
más sebében tészí:
Isten kit meg álda,
kereset, nem kézzel.
30	8. Eljen chak Atjanc nekúnc
bölch eszével oktasson
mi szo fogadoc legúnc
Ha tölem vársz Uradtol	rágiago tükörúnc,
szépen simogasson:
mert ő nekúnc fejúnc:
ne fély gialazattol.
35	9. Istennec szent törvénye
mindenben töle fúgjúnc
fegyhetetlen életben
Isten így szép josszaggal	legyen szemúnc fénye
jo tüköröc legjúnc
éljúnc kegyessegben,
meg ald magzatockal.
40	10. Tehát alnok barátom
ne irigyeld tarsomot
Istent sőt te is aldgyad
hogy gondom öszve fúzta	chac ez akaratom,
jol tudod sorsomot.
velem magasztaljad,
-s- banatom el úzte.

Repete ultimum rythmum.

24.

[GYÁSZVERS RÁKÓCZI ZSIGMOND HALÁLÁRA]

... Mi annakokaert mind ezeket jól értvén es tudvan, imez előttwno valo fekete viragos kamuka zaszlora, mely dichéretes emlekezetre ez templomban fel tétetic, az ő Nga nevét arany betűkkel méltan irtuo fel, imez deac verseckel.

Hic Sigemundus ovans post ultima fata Rakoczi,
Pannoniae columen pace sagoque cubat.
Agria fortunam est cujus mirata secundam
Hectoris, amoenum Caesar et ingenium,
Dacia protectorem, atrox sed Turca flagellum,
Nos patriae cives mite patrocinium.
Quare Pannonia, Agria, Caesar, Dacia, cives,
Justa patri patriae solvite cum lacrumis.

21 [*Judit* fölött:] Dorko

MAGIARUL MAID ENNIT TESZEN

- 1 It fekszie Rakoczi Sigmond,
Az jambor felöle jot mond.
Magiar orszagnac tamacza
Vala Chaszarunc tanacha.
5 Szendrö chudalta erejét,
Eger karját nagj elméjét.
Erdélj szerette oltalmát,
Az Töröc félte hatalmát.
Mi honniunkban lako népec
10 Ohaitjuc mint igaz hivec.
Azért Szendrö, Magiar, Eger,
Chaszar, Erdélj -s- minden ember:
Sirassad édes Atiádot
Megh holt Rakoczi Sigmondot.

25.

AD ANDREAM RACZ LITERATUM CASTRI SZERENCH
SUPREMUM CASTELLANUM

- 1 Egy hirt hallottam, Baratom,
Ha nem bannad, azt mondhatom.
Szent Andras napja vagion most
Az latoris mostan nem fozt.
5 Az naxis fenies es tizta
Mint niarban magát el bizta.
Nem chac az madarac vadac,
De az emberec az halak,
Ez ösznec latom örülnek
10 Nem felnec hogj meg öszülnek.
Az lator gonoz gondolion:
Tudom az jambor mint mondgion.
Jambor vagioc, jambor tarsom
Nem bankodom teli kasom:
15 Pinzem sem szükös jo bortol,
Gazdaszonj hoz chac az faltol,
Baratim jöttenec hozzam
Meg kel kostolni malosam.
Ezen szandekod ugy hallom
20 Porkolab Uram s javallom
Lakjatoc Isten hirevel
Ne gondoljatoc senkivel
Nekem mint hogj hazam úres
Külgy egy halat ki nem búdes.

4 [Elöbb:] Chaszarnac

THRENODIA PRAECLARISSIMAE INDOLIS PUERI GEORGII
SZIXOVII EUANGELISTAE ZOMBORIENSIS DIGNISSIMI
FILIO HOMONYMO

ex aerumnosâ immundi mundi valle in patriam coelestem evocati
ad illucescentem 19 aprilis diem 1610. Anno aetatis dicta à Parente.

Siccine chare puer, mens ô dilecte Georgi,
Unica spes animae delictumque Patris,
Deseris in moestos lacrumarum valle Parentes?
Siccine praecipiti pergis ad astra pede?
Ne fuge. Qui fueras nostri modulamen amoris
Dum vixti: ô lecti flos per amande mei!
Materiem noli tristi praebere dolori
Chare puer, lessum in solvere neve velis.
Nos canimus Christus surrexit, tu cadis, eheu
Laetitiam turpos funerus exequiis!
Sic erat in fatis scio, primus cerneris o herum
Nos humiles homuli cui damus ore precos.
Non queror, et lacrimas nimium profundere tristes
Cesso, voluntati sponte paroque Dei
Quare tumba mei corpus tege pignoris oro,
Extremo sistas iudicioque Dei.

1 Nekom Atianac magzatom
Szememnac kedves vilagom.
Igy hacze szomorusagban
Engem Aniaddal banatban?
5 Ily giorse labod az éghben
Tölúnc valo menetelben?
Mig éltél banatban valal
Vigsag, hazankban virag szál
Ne fuss nam voltal eltedben
10 Lantom hegedúm szivemben.
Sirasunkra köny hullatast
Hazunkban ne hagj ohaitast.
Mi mondgiuk, Christus fel tamatt,
Te el esel; oh nagi banat!
15 Orczanc sirással mochkolod
Ha nem el fekete giaszod.
De no nem panazolokodom
Mert Isten rendelte tudom:
Hogy Istent latnad elöttúnc
20 Kinec mi chac esedezúnc
Nem kesergec hát szivemben
Istenre nézek mendenben
Te föld ez testet ugi tarchad
Ha Isten kerí meg adgiad.

Cím: [Előbb:] Georgiolo Szixovio; mundi immundi valle ad patriam. Lat 5 [Előbb:]
Qui fueras prae nostri solamen amoris Lat 8 [Előbb:] lessum solvere neque velis Lat
9 [Előbb:] Nunc canimus 16 Ha nem <f>el

ODA, EX GERMANICO

Anno 1610. Ich danck dir lieber Herre. Szerencini.

Ma-gaz-tal-lak en te-ged, Is-ten, e-gek-nek ki-ra-liat
 hogi tö-lem mesze uz-'ted az e-cza-ka-nac ho-ma-liat
 nia-vo-liam szuk-se-gem ter-het el vöt-ted e-re-iet,
 az se-tetseg U-ra-tol, meg ö-riz-tel szan-de-ka-tol.

- ¹ 1. Magaztallak en teged, Isten egeknek kiraliat :/
 hogi tölem mesze úzted, az eczakanac homaliat
 niavoliam szükségem terhet, el vötted ereiet,
 az setetseg Uratol, meg őriztel szandekatul
- ⁵ 2. Szívemből kerlek teged, nemes teremptő Istenem :/
 ez napotis meg enged, bekesegeben veghez vinnem
 akaratomat tanulnom, Utaidban járom,
 oltalmod be fedezem, kedvem kedved szerent legien
- ¹⁰ 3. Igaz utadra tanits, hogi veled edgiút járhasak :/
 es töled el ne tasicz [!] hogi kesertetben ne iussak
 io voltodbol tarch meg engem, En edes Istenem
 az ördög chalaldsaga, [!] terien maganak kinniara.
- ¹⁵ 4. Az igaz hitnek tűzet, bennem Christusert éleszed :/
 giarlosagimnak vetket. Szememre soha ne vessed
 fogadasodat tekench meg, Szent fiadert tarcz meg
 ki ertem eleget töt, törveny atkatul meg mentet
- ²⁰ 5. Remensegel ruhaz fel, Ördög töriben ne essem :/
 sziuem hozzad gerieszd fel, magam hasznát ne keressem
 Attiafi szent szeretetet Agi Czendesz életet
 szeres mint saiatodat, kövessem akaratomat

2 I [Előbb:] az setet einek homaliat II az sötét eynek homallyat 5 I [Előbb:]
 Szívből könyörgöc neked II Szívből könyörgög [!] néked 6 II véghöz vinni 7 II utaidot
 9 I [Előbb:] tanich 12 I maganak <niakara> 19 II szent szeretet,

6. Szent igedet vallanom, adgiad tiztan homali nélkül :/
 es szolgadnak mondatnom, minden kép mutatas nélkül
 kenchel semmit nem gondolok, igasagtol varok
 az szentek seregeben, tarcz meg giulekezetedben
- 25 7. Ez napotis bekevel, Enged uram el mulatnom :/
 mezömnek gümölczevel, Taar hazamot gazdagitnom
 hogi szent nevedet diczeriem Oltalmadot nieriem
 testemnek földben niugvast lelkennek adgi bodog szallast
- 30 8. Uram egiedöl vagi io, elet ut öröm igassagh :/
 az en eletem gyarlo gondolatomis hamissagh
 taplali Christusnak testevel, itas szent verevel,
 hogi öröke nevednek, enekelliek felsegednek
- 35 9. Amen legien Attianak, Fiunak es szent leleknek,
 kitöl mindenek vadnak, Ne engedgien az ördögnek,
 engem Aniasentegihazat, gienge juhoczkaikat,
 Lelkem az boldogsagban, vigye paradiczomaban.

28.

ODE GRATULATORIA CONSCRIPTA 1610. JAM PASTOR
 ECCLESIAE ORDINATUS

- 1 1. Megh foghatatlan felség hivednek segítség,
 ejel es nappal szivem teged ohait, te hozzad edes Istenehez sohait:
 mert te vagj ut böseges kút szükölködöknek,
 edes Attia, taplaloja, egjigjüeknek.
2. Iffiusagomtól fogva mi voltom nalad tudva,
 mert te attal engem Aniam meheben, ez vilagra ismet hoztal kedvedben:
 hogj tükörül lennék jelül szentegyhazadban
 el esteket téveligöket hoznék utadban.
- 10 3. Soc niomorusagoekkel mint egj orvossagoekkel,
 szoktattal engemet Atiam kezedhez, sullios igadnac el viseleséhez:
 hogj kedvesseg, nagj ob húség lenne tiztemben,
 hivednek el esteknek élnék élttemben.
4. Kichinsegemben mingiart labam utaidban járt,
 kegiessegnecc giors tanitvania voltam szent tudomaniokat hiven tanul-
 [tam,
- 15 hon es kivöl tizta szwböl szolgaltam neked,
 szent életben kegiessegben élttem előtted.

23 I [Elöbb:] semmit sem II kincset 26 II Mezönek 28 I testemnek <meg mara-
 dast> II testemnek meg maradást 31 I itas(z) 35 II Engemet magadnak választottat
 36 II végye Paradicsomában
 Gm: [Elöbb:] 1608.

- 20 5. Oltalmaztal jartomban idegen orszagokban
 örömmel bumat bölchen temperaltad iregim szajokat meg zabolaztad,
 hogj nielveckel fegjvereckel ne arthassanak
 mint Actaeon fene modon szaggattassanak.
6. Latvan indulatomot hozzad akaratomat
 valamit töled kivantam megh attad, könörgesemet mihelt meg
 [halgattad,
 ki tiztesseget jo hirt nevet fejemnac attal,
 hivatalal házas tarsal ajandekoztal.
- 25 7. Czelul hogj niavaliaknac vetél sullios kinoknac
 ackoris szent Lelked volt vigaztalom hogj az iga ne lenne aggaztalom
 kiért halát halaadast adok eltemben
 miglen élek néked élek nemes teremtöm.

29.

IN VEXILLO FUNERALI ET IN TEMPLO SZERENCHINENSI
 SUSPENSO MAGNIFICI DOMINI LUDOVICI RAKOCZI QUAE
 SEQUUNTUR, ADSRIPTA SUNT ME AUTORE

Generoso ac Magnifico Domino Domino Ludovico Rakoczi, Georgii filio, equiti
 aurato, sacrae Majestatis Regiae generali campestrium militum Capitaneo, Herculi
 Hungariae: qui patriam indefesso ausu proprii corporis obtentu providé juvit, clario-
 ribus in Hungaria et Transylvania conflictibus interfuit, saepius hostes fudit, fugavit,
 ipse rarissimé fusus aut fugatus, vix redux ex alpihus Transylvanicis in Zombor, 3, die
 Januari; hora 6 vespertina, anno 1612, placidé defuncto, cum vixisset annos circiter 40.
 Georgius et Sigismundus Rakoczii, patruo optimé merito lugentes pp.

IN ALTERA VEXILLI FACIE

Hic ego praecipiti Lodoicus morte Rakoczi,
 Sublatus posui corporis exuvias.
 Agria tironem, Sigemundi fratris ab ore
 Pendentem, docuit Martia signa sequi.
 Sub duce Szechiade strictum Szendrövia ferrum
 Contra Othomanigenas stringere me voluit.
 Exin militiae specimen Szechenque Filekque
 Et Beglerbegus vidit in Hatvan agro.
 Moenia cum quateret Komaronia, Passa Sinanus,
 Vidit me plures ense necasse getas.
 Agria funeream Veziris quando cupressum
 Sensit, ego Regi Turcica dona dedi.
 Ipse manus Szanchakbegi post terga revinxit,
 Varadio à Petri pulcra tropaea tuli.
 Lippa Ducem agnovit, funesta ad proelia natum,
 Castra Veröcz pagi, qui legis ista, docent.
 Pro mihi quëis Caesar donat titulum ipse Baronis,
 Rex Equitis, Christus sancta braboea poli.

MAGIARUL MAID EZT TÉSZI

- 1 Itt niugszik Rakoczi Lajos
Ki volt sok Töröknek bajos.
Kit Eger iffianta vini
Szendrő tanítot chatazni,
5 Szechén es Filek mezejét
Megh niervén latta erejét.
Hatvannál Beglérbék nézte
Budai Basat mint úzte.
Szinan Basa hogj Comaront
10 Vitatta, ottis kardot vont.
Eger Töröknek holdolvan
Kereztes alat harczolván,
Vezér Ibrahim Basanac
Satorát foztá predanac,
15 Melliet Rodolphusnac küldöt,
Hivétől kit jo kedvel vöt.
Bachi Szegedi Szanchak Bék
Ő töle fogva viteték.
Péter Varadgia hidanal
20 Igen harczott az Dunaanál.
Tömös várnal anni kárt töt
Hogj az ebis Törököt öt.
Básta Chaszarhoz hűségét
Mikor latta vitézsegét,
25 Capitansaggal fizeti
Lippa kit mostis közöni.
Rákos mezőis fegyverét
Tudgia mi ézü két kezét.
Ha ki ezeket tagadgia
30 Kérdgie Veröczét s megh mondgia.
Ezekért Chaszar Baronak
Kiraly szentelte Hectornak.
Christus koronat fejében
Teszen az örök életben.

30.

SUDARIOLO INSUTUM

Az ki ez kezkenöt varta, Istent segítsegül várta.
Jehova vilagossagom, s Eletem minden joszagom
Senki tehat nem art nekem Menjben kész az en szent szekem.
Ezt ad meg nekem Istenem Az ki varrotta en velem.

31.

ITEM

Kinchben nem volt nem lehetis dragab kinch
Mint az kinek szive haboruban ninch.

CERVICALI

Ez párnara mikor fejemet niugalomra le haitom,
Lelkemet edes Atiam tarch meg testemmel egiemben.

DILAUDATIO NUMERI TERNARI

decantata tempore baptismatis Mariae,
17. Martii. die Martis, anno 1615.

- 1 1. Minden szamok közöt háromnál
azt tartom ninchen szeb annal.
Ha tudod jelenched,
5 tölem el ne reiched,
ha nem tudod tölem így éreched.
2. Istenis három személieben
noha csak egy vagion menyben:
Atia, Fiu, Lélek,
ez adta hogy élek
10 es mostan veletek örvendek.
3. Számos keresztiensegnek attia
volt csak három Patriarka,
Abram, Isak, Iacob,
ezeknél nem volt job,
15 ha te is ollian vagy neked job.
4. Charites szűzek harman voltak
kik mindennek jót akartak,
senkire nem törtek
nemis iregykettek
20 eggiességben mindennel éltek.
5. Orsos Parkakis harman voltak
ezek az étlettel birtak,
eggiét ha fel vöttek
mást az földhöz vertek
25 sokat koporsóban fektettek.
6. Legien csak három ember eggiút
Isten nevében egyben giúlt,
Istenis öt vagion
töle advan vagion
30 csak ember töle jót kivannion.

- 35 7. Chak haromban ál az telljesség
onnat fut tökelletlenség:
Harom az virtusis
am bár te mit mongis,
az szeretet, remenség es hit.
- 40 8. Im nekemis Leaniom harom
az kit en igen akarom,
Judit es Susanna
es az kis Maria
mindenik Isten ajandeka.
- 45 9. Jo aldasát vöttem Istennek
kit nem âd minden embernek,
kinek ágia szoros
felesege koros
vagy penig mint egi szurkos polos.
- 50 10. Szent hazassagban hát ember ély
hogj az Istentöl sok jót végy:
jojé hogi te löttél
ez vilagra jöttél
nemz teis ha immar fel nöttél.
- 55 11. Tars nélkül Isten mondgia élni
az embernek nem jo lenni:
mert hogi ha el esik
földön niutva fekszik
fel emelés nélkül vajuszik.
- 60 12. Vigsaggal teljes háza annak
kinek szép magzati vadnak.
mert ot az giermek szo
szeb hogi sem az sip szo,
kedveseb hogi nem az agnö szo.
- 65 13. Az ki mit nem öt azt dichérni
nem tudgia, szokták mondani,
bizony chak az tudgia
az ki be varrotta
michoda legien ben az sákba.
- 70 14. Ne szoljunk arrol többet ottan;
hanem minden lakjék vig'an:
mert nem vagiunk torban;
hanem puzdorekban,
jamborok jambornak hazaban.

IN FUNERE NOBILISSIMI DOMINI GEORGII CHERNEL
DE CHERNEL HAZA, FILIAE ANNAE PRIMOGENITAE

Miscolcini. 1. Febr. 1616. 3.

Anna Georgii charissima filia Chernel,
Virginei jacet hic pulchra corona chori,
Delicium matris magni spes magna Parentis,
Familiae splendor, sponsa pudica Dei.
Vixerat ut Christo, Christo sic mortua sponso est,
Ex thalamo ut tumulum mox pede carpat iter.
Felicem sponsam tali cui nubere sponso
Contigit! aeternum vivere digna polo!

Anna Chernel Giörgy leania It niugszic lyanioc chillaga,
Ki attianac remensege Annianac giöniörüsege,
Haaz népenee fénies napja Volt Christusnak szűz matkaja
Mikeppen hogy élt Christusnac Ugy holt megis mint Uranac,
5 Hogy az aagyrol sirban hagjon Isten kebleben niugodgion.
Boldog szűz méltó hogy éljen, Kinec Christus Ura menyben!

IN SECUNDAS NUPTIAS CHULIAKIANAS CUM ANNA JUHOS

Anno 1616. 2 Augusti. 3 Liscae.

Dialogus Servi et Dei.

- 1 1. Meg holt tarsom utan fejem bunak haitvan
 en magamban így szollék.
 Mi dolog Istenem, kerlek mond meg nekem
 az mire mostan kérdlek;
5 hogy úté giasz fejem meg hasada szivem
 mert özvegien maradék.
2. Lam te szolgad voltam mostis vagiok, Uram
 leszekis miglen élek:
 mindent töled vartam valaholot jártam
10 miért hat hoga kesergek:
 hogy el vöd Juditom, szivem vidamitom
 örömem földre esék
3. Chak kichint élt vala, még viragzik vala
 mint szép rosa az kertben,
15 szemérmertesseggel, mértékletesseggel
 pelda vala rendiben,
 szelid, Isten félö, ember meg böchüllö
 vala teljes élteben.

1 [Meg holt olvashatatlan szóból jav.] 11 [vöd Juditom felett:] vöved Dorkom

20 4. Rebeccat követte dolgát úgy rendelte
mint az Isten könyveiben.
olvasta az irást, tudta az fogadást
meli löt keresztsegeben;
akkoris te neked szolgalt, hōgi izented
készüljön az egekben.

25 5. Könivét csak el veté niakát le chūggezte
az halal hōgi találá,
szemeit bé duga szívét meg szoritá
leg ottan el ajula:
monda édes Uram, hozd el az en oram,
30 végső szava ez vala.

R[esponsio]

6. Felele az Isten, semmi helie ninchen
mostani panaszkodnak.
Mert én hiremmel löt az mi hazadnál löt
oka en vagiok annak:
35 meleg utan hideg szokot lenni hid meg
ez égh alat valoknak.

7. En vagiok az Isten, kinek mássom minchen
mit akarok az leszen,
eggiet ha fel veszek mást az földre teszek
40 mint akarom úgy leszen,
az mit chelekezem azért bizony tölem
senki számot nem veszen.

8. Házás tarsot attam az mint meg fogattam
vala könörgesedre:
45 melliet ismet töled el vivék mellöled,
hōgi lenne értesedre,
meli jo az segitseg, káros az özvegség
az emberi nemzetbe.

9. Mert hōgi ha el esik eggik, vagy feküszik
50 az masik fel emeli,
siralmas panaszát, köny hullato buját
felesége kérleli,
mézhez illő szava, valami találja
urát, mind meg enyhíti.

55 10. Eleget sirtal már, maid el mulik az niár
siralmodis muljon el,
azt akarom, banat meli halaltol tamat
töled mingiárt fusson el,
Judit helűt Annat, kivanatos Mannat
60 adok bizonnial hid el.

34 [Előbb:] en vagiok oka annak 37 [Előbb:] kinek mássa 43 [Előbb:] attam
volt, mert 59 [Annat, kivanatos Mannat felett:] Dorkot <sarkon forgo orsot> tarsot de
nem morgot; [a sor mellett:] Cataert Susannat kivanatos Mannat

11. Neve leszen Anna mert én tőlem adva
 leszen meg tapasztalod,
 kârodat haszonra, budot vigassagra
 változtattia meg latod,
 65 gondod hason felét, titkod eggik részét
 hordozza, meg probalod.
12. Mint Sara böchülte Abrahamot s félte
 es szerette regenten:
 Annais tegedet, böchül, fél, kedvedet
 70 keresi mindenekben,
 szeret homalj nélkül, kedvel hiba nélkül
 míg éltek ez életben.
13. Házad fénies napja, arvainak Annia,
 hazadbannis ékesseg,
 75 leszen, nyugodalma lelkednec ez Anna
 életedben egeesség:
 Illik hát örülnöd nékem meg köszönnöd
 hog' nierted ez segetség.
14. Hogy ezeket hallám heliem sem talalam
 80 noha sebem halalos,
 mint az ki hirtelen akar halni vizben
 minden felé chiak kapdos,
 az Istent Jacobbal meg fogam ily ockal
 ne legien tovab ados.
- 85 15. S mondék meg fogtalak elis nem bochatlak
 míg meg nem aldasz engem.
 Isten monda fejed es te feleseged
 aldot legien elöttem
 90 az örök életben örök dichösegeben
 legietek velem Amen.

36.

NAENIA SENILI VENA CUSA, IN FUNERE
 GENEROSISSIMAE MATRONAE SOPHIAE DERSI
 GENEROSISSIMI DOMINI GEORGII CHERNEL CONJUGIS

Recitata in templo Patakinensi 29 Januarii die Mercurii.

Hoc, Sophia Egregii conjunx dilecta Georgi
 A Chernel posuit mortua membra, Loco.
 Dersiadum prognata atavis melioribus. Etsi
 Percelebrî nupsit digna marita Viro,

61 [A sort erre javította:] Dorkonac mondatie; mert tőlem adatik [a sor mellett:] Neve lesz Susanna mert tőlem lesz adva menyből meg tapasztalod 62 [leszen áthúзва, fölötte:] menyből 69 [Annais fölött:] Dorkois; [a sor mellett:] Susannais teged bötsül fel es kedved 75 [nyugodalma lelkednec ez Anna fölött:] ez az személy kit bizonnial remély; [a sor mellett:] leszen nyugodalmod nem leszen faidalmod

Provida, casta, pia et custos domus, osor iniqui
 Et coluit verá religione Deum,
 Terdenas octoque chori numerabat aristas,
 Unque decim thalami pignora chara dedit:
 Cincta tamen non his potuit virtutibus, eheu!
 Vitare in fundae spicula saeva Necis.
 Sed bené habet. Postquam immundi mala plurima mundi
 Sensit, jam fruitur nectare Christe tuo.
 Quare age Tu qui longa cupis per secula vitam
 Ducere, dic Sophiae híc molliter ossa cubent.

MAGIAROL MAID ENNIT TESZEN

- 1 1. Kegiesseggel ekes virtusokkal teljes
 Chernel György Urunc tarsa,
 meg hidegült testét nem utolsó részét
 Nemes Dersi Sophia,
 5 Le tötte ez boltban kies kamorában
 Chendesen nyugodnia.
2. Uri nagy nemzetből vötte volt szülektől
 ezt az halando testet:
 Oly Férjetis talalt az kit szive kivant
 10 mert szent volt az szeretet.
 Vigiazt honniában, szűz, szent volt dolgában
 utalt feslet életet.
3. Az Istent uralta mert hitit vallotta
 nem kép mutató szível,
 15 harmincz niolez esztendő, számlalt anni időt
 férhez menetelivel
 tizen egy magzatot férjenekis adott
 feleségi hűséggel.
4. Noha sok jószaggal mint anni gemantal
 20 Isten tündököltette,
 de azért az halalt mihelt reá talalt
 mégis el nem úzhatta;
 hanem e séljében mint setét tömlőczen
 kedvűnc ellen fektette.
- 25 5. De jól járt. Sok butól úrult niavaliaktól
 kikkel élte terhes volt.
 Az Christustól immár menyben coronát var
 mellet néki csinált volt.
 Eszic Ambrosiat, iszic ollian Nectart
 30 Kit soha nemis kostolt.
6. Sok esztendőt elni kivanszé valaki
 szemekkel látnia.
 Mondgiad hogy aludgion chendesen nyugodgion
 meg hidegedet chiontia,
 35 Dersi Sophianac Isten Leanianac
 meddig Isten akarja.

Lat 10 sava [!] 1 virtusokkal [!]

AD EANDEM MELODIAM PRO CONCIONIS CLAUSULA

Anno 1620. mense Majo die 7.

- 1 1. Isten köniörgűnc neked, tarts meg köztűnc szent iged
melliet tiztan hirdettél mostan nekűnc
hogy ehel megh ne haljon az mi Lelkűnc:
mert ételűnc s eledelűnc chiaik az mi nekűnc
- 5 akaratod s kivansagod zerent hogy éljűnc.
2. Agy chiendesz bekeseget közzenc egienesseget,
hogy az igassag es az irgalmassag
elől talalvan chiokolgassac egy mast: Paal. 85—11.
az mi hazunc mezőnc s hegiwnc aldomasoddal
10 az egekből köverseggel meg coronazzad. Pa. 65.
3. Az te ellensegidet kie haborgatnac minket,
hatalmaddal tölűnc mesze kergessed
eggien eggien öket az földhöz verjed:
hog' meg ottis ahol nintsis felelmecc legien
15 ö magoktól rettegesecc, Amen Ugy legien.

[GYÁSZVERS IFJ. RÁKÓCZI ZSIGMOND HALÁLÁRA]

... miis Tanitoc mostan mondhattiuc, hogy el töröt az mi segítő palczankis:
kineo fekete giaszal be buritot koporsojat, mivel az szomorú téleoc miatta rosaval es
violaval megh nem ekesithettiük, emlekezetnec okaert imez előttűnc fön allo fekete
viragos kamokabol chinalt zaszlora illien Deac verseket irtunc.

FleBILE SIGMUNDUS LOCAT SUB MARMORE CORPUS
RACKOCZI; MAGNI FILIUS ILLE PATRIS.
EXEPLUM RARAE PIETATIS, AMATOR HONESTI,
DEFENSORQUE PIAE RELIGIONIS, ERAT.
INTER HONORATOS NUMERARI JURE BARONES*
COOPERAT, ET MULTIS CEU PATRIARCHA COLI.
SEX ET VIGINTI VIX DUM COMPLEVERAT ANNOS,
QUANDO SERENCINI FUNERE MERSUS OBÏT.
VIXERAT UT CHRISTO, CHRISTO SIC MORTUUS, ERGÔ
NUNC CHRISTO IN COELIS DULCE HOSIANNA CANIT.
DISCITE MORTALES COELESTES QUÆRERE SEDES,**
TERREA PRÆTEREUNT TEMPORE CUNCTA BREVI.

* Loco quartil distichl etiam hoc addideram, quod non est verillo adscriptum
Aulal horrendum! fama est embama aconito
Adpersum, et tetricam hoc accelerasse necem.
** ultimum distichon sic feceram:
Discite Magnates cui vis non credere vitam
Incerto rapiat ne Libitina die.

1 [Előbb így kezdte:] Ur Isten kerűnc teged 14 [Előbb:] felelmes

MAGIARUL IGY MONDHATTIUK.

- ¹ Siralmas teste Sigmondnac Ez kö alatt Rakoczinac
 Fekszic: Attianac ki vala Jo hirrel tündöklő Fia.
 Szűk peldaja kegiesegnec Szeretője tiztessegnec,
 Kereztien relligionknac Defensora vallasunknac.
⁵ Az Urak között hiresnec Meltan mondatot nevesnec,
 Es sokan iffiuu voltat Bötsültéc mint patriarkat.
 Huszon hat eztendöt szamlalt Hog' meg kostolta az halalt,
 Es szerentsetlen szerentsen Chak keztec mondani nintsen.
 Mikeppen Christusnac élt volt Ismet Christusnakis meg holt,
¹⁰ Hát most Christusnac mennieknben Hosianat mond örömben.
 Tanulliatoc ti emberek Menniorzagot keressétek
 Mert ez vilagi minden jo Chak el vész mint az téli hoo.*

39.

CUM EX COMMENDATIONE CLARISSIMI MICHAELIS SURII
 TERTIAM VITAE MEAE SOCIAM DOROTHEAM SERES
 OBTINUISSEM, HAEC SCRIPSI DOMINO MEO COMPATR SURIO

Anno 1622. 18. Maji. die Jovis.

CORPUS UT IN SANÂ SANUM SIT MENTE, PRECAMUR

- ¹ Istennek ajandekanc nekem Miskolci Istvannac
 Lizkai Predikatornac,
 Mondatic már Seres Dorko, kit tölem chak az koporso
 Vehet el, nem az irégy szo.
⁵ Remenlem hog' az mig élek Bizony meg felel nevénec.
 Nem lesz serelme szivemnec.
 Mert ha az soc jambor szava Nem egieb hanem UR szava
 Ebben sem lesz semmi hiba.
 Ditseri öt az varason Nagy es kitsiny hostatokon.
¹⁰ Kalmar s kufar az piaczon,
 Nem talal benne oly gantsot Ki miat hantsunc soc hársot,
 Rongalni valo istrangot.
 Ezt ajakais jelenti Melliel kedvesen igéri
 Húsegét, azt beszélgeti:
¹⁵ Nem leszen mostoha anya, Hog' magzatimnac mint kánya
 Szemét agiabol ki vája.
 Nemis leszen úres hordo, Ki mindenkor inkab kongo,
 Noha nints benne semmi jo.
 Ez vala, koma, aldasod Tegnap fejemen, hogj aítöd
²⁰ Utannam, el jövén, bé töd.

* (Az hetedik es niolezadik, es az ket utolso verset elsöben így irtam volt: de az utan nem mondottam el.

Halluk, de irtozo hirrel Hog' udvaranac méreggel
 Hintetéc volna ételét Mely el foglatta életét.
 Urac intlec, tanulliatoc Magatokat ne bizzatoc
 Mindenrei hog' ily véletlen Meg ne halljatoc hirtelen.)

Isten engedgie, ne legien Tekozlo, vagy feneketlen
 Kas, avag' penig értetlen
 Beszedű, de baratimhoz Jo kedvel legien magamhoz
 Es az en aprotskaimhoz.
 25 Koma, nem megyek tormajert, Debreczenben sem czifrajért
 El hidgied úres taskajert,
 Hogy ha Patakon egy Dorkot Talaltam oly ivo korsot,
 Kiböl ihatok minden jot.
 Mert az úresset tölteni, El faradtam volt inteni
 30 Mint falra borsót hinteni.
 Edes komam civilitast, az en Dorkomnac ugj olvasd,
 Hog' jo kedved hozza mutasd.
 Mint volt Abraham fianac Oktatoja, legj matkamnac
 Maid oztan komad aszonnac.
 35 Meliért az Istentől aldast, En tölem veszesz aldomast
 Felesegentől graciast.
 Az aldas leszen menniékben, De az aldomas pinczemben,
 Gracias teljes éltünkben.
 Isten ad meg ezt mi nekwnc Hogi mig ez testben élhetűnc
 40 Egiedül neked élhessűnc.

Votum concepi et dixi.

40.

TRISTE CORDOLIUM

Parentis, super obitum duarum filiarum longe Charissimarum, Susannae,
 Anno 1622, 21 Septembris ♀, Juditae Chuliak, 1622, 22 Septembris 21; Nec non
 Mariti super obitum dilectissimae conjugis Dorotheae Seres, 1622, 13 Octobris 21
 Liscae peste consumptarum.

- 1 1. Szivemnek öröme Immar jo ideje
 Mesze tavozék tölem:
 Mert szép két Leaniom Kedves Hazas tarsom
 Meg halanac mellölem.
- 5 Kik Iffiusagokban kivanatosságban
 Szolgálnac vala nekem.
2. Tarsom azért kedves Mert jo hirrel ékes
 Mindenec elöt vala:
 Abrazattia piros Minden dolga simos
 10 Kevelseg nélkül vala.
 Niajas beszédében Teljes életemben
 Engedelmesség vala.
3. Eszel Abigailt követte miglen élt,
 Aszonj dolgaiban.
 15 Férjét bötsüllötte -s- igazan szerette
 Vidam abrazattiaban.
 Hogy szeliden magat viselte, ugy talalt
 Io hirt nevet honniaban.

- 20 4. Pörpatvartol magát oltalmazta dolgát
Isteni félelemmel;
Sorsa fölöt nem járt mindent uratol várt
Szelid embersegevel,
vilagtol botsujat el vötte volt magat,
Kereztieni hűséggel.
- 25 5. Halala oráját Mint Isten irgalmat
Várta nagy szeretettel:
Mikoron beteg volt, szine szava meg volt,
Ollian szep készülettel,
Mint ha ugian labán Isten orszagaban
30 Menne örvendezessel.
6. Az mint életebe az Christust követte
ugy beteg agiabannis,
Christust vig örömel várta ollian szivel
jön el hozzajais,
35 vigie orszagaban kies niugalmaban
holot lakic magais.
7. Niajas szép Leanim szerelmes magzatim
tiis emlekezetben
lesztec, miglen elek el nem feleithetlek,
40 fel irtalac szivemben:
Honnét chak az halal, mikor ream talal,
töröl ki kedvem ellen.
8. Utallom magamot töletek váltomot
-s- nem kivanom életemet:
45 Mert ily szep rosakat kedves magzatokat
mint valatok, ez földet
Ha mind bé jaromis nem talaloc ugis
chiak ez giötri szivemet.
9. Szépséggel ékesek erköltsel nemessek
50 mind az ketten voltatoc:
Az iras olvasas vagy penig him varras
vala derék dolgotoc:
Szúntelen az Istent ditsertétec, mindent
mert chiak töle vártatoc.
- 55 10. Mosolygos orczátok, piros ajakatok,
mint szép szúzeknec vala:
Isteni félelem -s- az giors engedelem
giönörűsegték vala:
60 az templomban jarás ott Isten szolgallas
minden kedvetek vala.

11. Istenis szeretet ezekért titeket
 -s- azért vit fel magához,
 Hogy bűnt utalnatoc ne ragazkodnatoc
 ez hitető vilaghoz:
 65 de az halal után ketten egy mas utan
 sietnetek Christushoz.
12. Szandékat Istennek mihelt értettétek
 szontol indultatok
 70 Christushoz menniegben, nevetek könyvében
 hogy mingiart iratnatoc:
 Engemet banatban sűrű siralomban
 chak egiedfűl hagiatok.
13. Kietlen erdöket hegieket völgieket
 elmémmel mind bé jarék:
 75 Illiest mint keresték haidan az vitezek,
 enis ugy kerestelek,
 de lam chak heaban mert Isten markaban
 niugszik immar lelketek.
14. Oda vártoc engem mikor enis testem
 80 az koporsoban teszem:
 hogy eggűt veletek Christust völegentek
 az egekben ditserjem:
 mihelt parantsolja mert vagioc szolgaja
 ottan meg chelekeszem.
- 85 15. Legien az lstennecc aldasa veletec
 kie indultatoc utra.
 Ez az jegy ruhatoc kit veletek adoc
 végső hazassagtokra:
 enis utannatoc bizonnial induloc
 90 ez utra nem sokara.
16. Chiudaltam Istenem mi dolog hogy engem
 soc jo szerentse talalt:
 de chiudalom mostan hogy soc öröm utan
 szivem banatban zabalt.
 95 migh valék békével teljes ház népével,
 meljet szivem nemis várt.
17. Igaz okat Uram chiak nalad találám,
 te chieleketted velem:
 100 igaz iteleted méltó büntetésed,
 noha terhes ennekem:
 de mégis meg niugszom szent akaratodon,
 akar mit tégys velem.

96 [Előbb:] azt kit szivem 102 [Előbb:] tégy en

18. Nem lesz mindenkoron, fergegeteg hazamon,
105 mert az iras mondgia Isten el nem hadgia
az ki hiszen Istenben
engemetis nem hágy noha most szörnien vágh,
mert niugszom kedveben.
19. Uram Isten eddég legien immar elég
110 raitam latogatasod:
mint szent Jobbal regen, chelekegiél velem
forditsad el haragod:
ekesits fel hazam puztaját ne lassam,
legien raitam aldasod:
20. Szomoru szivemet Uram vigasztald meg
115 Istenes feleseggel:
kinec szent elete kegies tekintete
tündököljön jo hirrel:
120 lelkiem könniebsege hazam ekessege
legien engedelmevel.
21. Faidalmas szivemet faradot erőmet
giogitsa szerelmevel,
mihelien lattandgia bumot, vigasztalja
niajas szep beszedevel,
125 kövesse Rebecat ha lát valami kárt
tavoztassa eszevel.
22. Éljen velem szépen mint jo hal az vizben
szent engedelmessegenben:
130 ne legien morgo tars vagi chiachogo mint hars,
maradgion meg rendiben:
hazamban dolgozzon mindenre vigiazzon
ugy leszen bötsűlletben
23. Czifrát ne szeressen mint szent Aszony éljen
kevelseget utaljon:
135 mindent meg bötswljön, az templomban menniön
ot Istenec szolgáljon:
kegies indulattal Isten aldasaval
szegenieket taplaljon.
24. Isten felesegem ha meg adod nekem
140 az kivel en élhessek,
Te ditsösegedre en idvessegemre
mind öröcke ditserlek:
fenies peldaiara mindennek hasznara
leszek valamig élek.

105 [Előbb:] az szent iras mondgia 106 [Előbb:] Istenben hiszen 120 [Előbb:] engedelemmel 123 [Előbb:] mihelien meg lattia 143 [Előbb:] Masoknak peldara 144 [Előbb:] leszek az meddig élek

41.

VOTUM AMICORUM NOVO SPONSO REVERENDI
ET CLARISSIMI MATTHIAE COMJATI NOVITER CONCEPTUM

Toltsvae 7. Julii ☿.

Comjati Matiasnac kedves szomszedunknak mostani Uy hazasnac,
kinec Isten Catat adta hazas tarsat szanvan notelen voltat,
adgion Isten soc jót, mely eddig szükön volt; mondgia minden ki nem Thot.

Ter repetendo ad mensam nuptialem ab hospitis decantatum.

42.

DIALOGUS SERVI ET DEI, DECANTATUS CUM SUSANNAM
PRAGAI, REVERENDI VIRI MICHAELIS SURII VIDUAM,
THALAMO VIDUO INDUXISSEM

anno Christi 1635, 24 April. ♂.

SERVUS

- 1 1. Meg holt Catam utan fejem bunac haitvan
 az Istennec így szolléc.
 Mi dolog Istennem kérlec mond meg nékem
 az mire mostan kérdlec:
- 5 hog' fejem íté giasz, oljan lévéc mint váz
 mert özvegien maradéc.
2. Lam te szolgad voltam, vagioc mostis Uram
 az is lészek mig éléc
 valaholot jártam mindent töled vártam
10 hát miért hog' kesergec?
 hog' meg hala Catam egiedül hagiatam
 s- örömem földre eséc.
3. Nem sokat élt vala még viragzic vala
 mint szép rosa az kertben:
15 mértékletesseggel szemérmetesseggel
 példa vala rendiben:
 szeléd, Isten félö, emberec bötsüllö
 vala teljes éltében.
4. Meddig élt chiudaltam mi dolog nem tudtam
20 hog' jo szerentse talalt:
 de chiudalom mostan hog' soc öröm után
 szivem banatban zabalt,
 míg valéc békével teljes ház népével
 melliet szivem nemis várt.

8 lészek<is>

- 25 5. Igaz okát Atiam chiak nalad talalam
 te chieleketted velem:
 igaz itileted -s- méltó büntetésed
 noha terhes ennekem
 de mégis meg nyugszom szent akaratonon
 30 akar mit tegis velem.
6. Nem lesz mindenkoron fergeteg hazamon
 vagioc oly reménseben:
 mert az iras mondgia Isten el nem hadgia
 az ki hiszen Istenben,
 35 engem is el nem hágy noha most szörnien vág
 mert nyugszom kedvében.
7. Uram Isten eddég legien immar elég
 raitam latogatasod.
 mint szent Jobbal régen chielekedgiel velem
 40 forditsad el haragod,
 ekesits fel hazam puztajat ne lassam
 legien raitam aldasod.
8. Isten feleségem ha meg adod nékem
 az kivel en élhessec
 45 te ditsösegedre en idvessegemre,
 mind öröcké ditserlec,
 fénies példajara mindennec hasznara
 lészec valamig élec.

RESPONSIO DEI

- 50 9. Felele az Isten semmi haszna nintsen
 jo szolgám panaszkodnac:
 mert én hiremmel löt az mi raitad esöt
 én vagioc oka annac:
 meleg utan hideg szokot lenni hid megh
 ez földön lakozknac.
- 55 10. En vagioc az Isten kinec masom nintsen
 mit akaroc meg leszén,
 eggiet ha fel veszec mást az porban vetec
 mint akarom ugy leszén
 miért chielekedgiem azért bizony tölem
 60 senki számot nem veszén.

30 [*tegis velem* felett:] mint verjis engem 35 [Előbb:] engemetis nem 36 [*nyugszom* alatt:] veszen jo 52 [Előbb így:] oka én vagioc annac 57 [*ha fel* felett:] fel emeleo

11. Feleséget adtam az mint meg fogadtam
 vala könyörgesedre,
 melliet ismet töled el rantéc mellőled,
 hog' lenne értésedre,
 65 mely jo az segetség -s- kaaros az özvegység
 ez vilagi életbe.
12. Mert hog'ha el esic eggic vagy fekúszic
 az társa fel emeli:
 70 siralmas panaszat könyvező banattiat
 felesége kérleli,
 mézhez illő szava valami találja
 Urat, mind meg enyhíti.
13. Eleget sirtal már el ne muljéo az niar
 hog' siralmod muljon el,
 75 azt akarom banat mely halalbol tamat
 töled mindgiart fusson el,
 Susannat Catajért szived kit tölem kért
 adoc bizonnial hid el.
14. Az neve Susanna szagos mint az Rosa
 80 leszen meg tapasztalod:
 kaarodat haszonra budot vigassagra
 változtattia meg latod
 gondod hason felét, titkodnac egy részét
 hordozza, meg probalod.
15. Saara mint bötsülte Abrahamot -s- félte
 es szerette régenten:
 85 Susannais téged bötsül, fél es kedved
 keresi mindenekben,
 szeret homaly nélkül, tiztel hiba nélkül
 90 meddig éltec ez testben.
16. Haazad fénies napja árvoidnac annia
 aztalodnál ekesség,
 leszen niugodalmod, régen kívánt almod
 szivednec lesz könniebség:
 95 illic hát örülnöd nekem meg köszönnöd
 hog' adtam ily segetség.

65 [*segetség* felett:] feleség; [*kaaros az felett:*] s nem jo 66 [*ez vilagi felett:*] bizonnial ez 67 [*el esic felett:*] az eggic; [*eggic felett:*] el esic; [*fekúszic felett:*] fekszió

SERVUS

17. Hogy ezeket hallám az panaszt el hagiám
 szemem könyvét el törném,
 Isten igiretét biztato beszédét
 100 mihelen töle értém,
 ottan meg változám el vetém gíász ruham
 -s- uy köntösben öltözém.

18. Mert Isten meg ada hog' kéresem halla
 Susannat feleségül,
 105 az kit kivant lelkem bizonnial meg löltem
 immar mellettemis föl,
 lattiatoc barátim kedves jo vendegim
 már nem vagioc egiedül.

19. Tovab nem bánkodom meg van liliomom
 de ti se bankodgiatoc:
 110 kic sirtatoc velem mikoron temettem,
 mostan már ne sirjatoc:
 lám jelen az tavasz senki nints itt ravasz
 hát chiaik vigan lakjatoc.

VOTUM

115 20. Isten hazassagát mindenec joo társát
 az egekből aldiad meg:
 Ennekemis Uram ezt az en Susannam
 koporsomig tartsad meg,
 120 kivant egessege hozzam nagy szerelme
 jai ne fogiatkozzéc meg.

21. Szomorú szivemet banatos elmémet
 ne terhelje mérgével,
 Istenes elete kegies tekintete
 125 tündököljön jo hirrel,
 házam ekessége lelkem könnyebsege
 legien engedelmevel

22. Faidalmas lelkemet lankadot erőmet
 giogitsa szerelmével,
 130 mihelen latandgia bumot, vigasztalja
 mézes szep beszédével:
 kövesse Rebeccat ha lát valami kaart
 tavoztassa eszével.

127 [*Faidalmas lelkemet felett:*] Terhes vénsegemet

23. Eljen velem szépen mint joo hal az vizben
szent engedelmességben:
135 ne legien morgo társ sem chiatsogo mint hars,
tartsa magát rendében,
hazamban dolgozzon mindenre vigiazzon
ugy leszen bötsülletben.

24. Pompat ne szeressen, mint szent Aszony éljen
kevelseget utaljon,
140 mindent meg bötsüljön, az templomban menniön
ott Istenec szolgáljon,
kegies indulattal alamisnajaival
szegenieket taplaljon.

Προσφώνησις.

25. Pragai Susannam edes Majorannam
az Istent teis aldiad,
145 hog' Miskolci Istvant az kit szived kivant
immár férjednec mondhad:
soc kerezted után giaszodot le vonván
150 mert lészen edes atiad.

26. Ezt hogy ebben hadgiuc, jer mind ketten mondgiuc:
Aldot légy Uram Isten,
hog' meg adtad társom es szememmel látom
velem úlni egy székben:
155 Ald meg életűnket -s- holtunc utan minket
vigy az öröc életben.

43.

RHYTHMI TEMPORE NUPTIARUM CUM SUSANNA PRAGAI

1635, 25: April 8 in nuptiali prandio decantati à Stephano filiolo.

1. Oh mely nagy soc bura mely keserves sorsra
1 genge életűnc juta,
mert gondviselőnktől az halal szúlénktől
kis korunkban meg fozta
5 keserű kenierre arvai eletre
im szegeny fejűnc juta.

2. Mint az kis barankac nagy sirvan buidosnac
1 hogy annioc el teveztic:
vagy mint kis chirketskec genge gerliczetskec
10 mikor annioc el veztic,
igy el hagiót fejűnc vagion mi életűnc
ohaitvan sirankozic.

3. Reanc hága rut giasz vagiunc miként egy vasz
 bu banat ranc érkezéc
15 minden ekessege eltűnc remensege
 mert tölűnc el enieszec:
 oh szerelmes Anianc imé edes Daikanc
 halal vermében eséc.

4. Nem lész már ez utan ki ily giamoltalan
 arvasagunkban szanna,
20 kegies inteseckel edes beszedeckel
 az ki jora oktatna
 Scholaban fel menvén igen meg ehezvén
 darab kalatsot adna.

CASPAR CONSOLATORIOS SUBDIDIT

5. Ne siry niavaliadon nagy arvasagodon
 kesergő kis Minerva
 mi nintsen Istennec gazdag kegielménc
 még tárhaza be zarva
25 had el banatidat vesd le giasz ruhadat
30 mi nem vagy immar arva.

6. Isten niavaliankat latvan siralminkat
 meg szant s ajandekozot,
 egy kegies Tabithat gondviselő aniat
 ime közinkben hozot:
35 hogy puzta hazunkat es arvasagunkat
 ne hadgia, rea bizot.

7. Engedelmessegűnc hozza kegiessegwnc
 ha lattia, azt igrte,
 rut szemmel ránc nem néz, oly leszen mint az mez
40 magat arra kötötte
 nem leszen Medea ama hitlen anya
 ki giermekét meg ölte.

8. Oh menniei felség ki vagy egy Istenseg
 tarts meg ezt szerentsenkre:
45 ily kegiessegejert, éltét jo tétéjért
 terjeszed soc időkre
 szegény arvaidnac genge fiaidnac
 fel nevedesekre.

9. Nagy engedelmesen hiven es szeliden
 adgiad hogy bötsűlhessűc:
50 mint kis Isaac Saarat az ő kedves anniat
 szinten ugy szerethessűc:
 adgiad kis Tobiast ki tiztelte anniat
 mindenben követhessűc.

55 10. Abraham Saaraval mint élt, ugy Atiankal
 eljenec szeretetben
 hadgiátoc Furiac, ti kegyetlen Parkak
 eljenec egessegben
 mind az koporsoig halal orajaig
 60 legienec egessegben.

44.

PARAPHRASIS PSALMI XXX.

ad melodiam epithalamii Salomonis Regis Psallebam Liscae viduus
 15. 16. Julii 1638.

1	1. Magaztalom az Urat, minden joknac Autorat:
hog' engem meg tartot szegény szolgajat,
fel hozta régen kivant fénies napjat:
el úzte az ellensegnek gonoz szandekjat.	v. 1.
5	niavaliamon nemis engedte kacziagasat.	
	2. Iaigatasom hogy hallá, niavaliam meg giogitá.
Az koporsoban be esnem nem hagia,
noha már chiak közel valéc hozzaja:
mert meg kapa s az esettől meg tartoztata,
10 halal helút uy eletet ajandekoza.	2
3.
	3. Szentec azért Istennek velem enekeljetec,
meg érdemli neki kedveskedgietec
kitsintől fogvan nagig örvendgietec.
15 Mert haragja nem tart socka mint az embernek,
de kegielme meszeb terjed, vége nints enec.	4.
5.
	4. Kétség innét tavol jár mert ember oly uton jár:
hogy ha reggel öröme vagion kit vár
estvére banat találja kit nem vár:
20 miként szokta hives tavazt követni az niar,
haszon utan ne várjukis bé köszön az kâr.	6.
	5. Oljan hiszenben voltam midön örömben voltam:
hogy nem leszen giasz köntösöm gondoltam
mert Istentől fel ekesitve voltam:
25 de hogy tölem el fordula meg haborodtam
az banatnac szinten közepiben borultam.	7.
	6. Látám hogy Isten dolga mindgiart kialtéc hozza:
mondéc, Uram mi hasznod halalomba,
bár elevenen menniekis az sirba:
30 mert az hamu es por teged imadsagaba,
nem tiztelhet, nemis tiztel akarotodra.	8.
9.

21 [Előbb így:] Oljan kedvemben voltam; Oly gondolatban voltam; hiszenben voltam <midő> 22 [Előbb így:] hogy nem leszen giasz köntösöm azt tudtam; hogy nem leszen giasz köntösöm raitam

7. Chielekedgied azt inkab, En edes Atiam, szolgad 10.
 ne suitold immar, veszöd de meg vonniad,
 regtöl fogvan kivant jomot meg adgiad:
 banat helüt szivem örömmel orvosoljad
 35 hog' mindenec fénies pelda lehessec adgiad.
8. Isten szomat hogy halla ottan szivem meg szalla, 11.
 banatomat vig öröme fordita 12.
 giasz ruhamotis rolam le szaggata
 40 melliert miglen élec az Anyaszentegyhazba 13.
 aldóm ötet, holtom utan, az menyorszagba.
9. Ez szokot David irta harminczadic Soltarba:
 Istenec köszönte hog' meg tartotta
 haboruibol ki szabadította.
 45 Miis azért aldgiuc Istent, hogy banatunkba
 vig örömöt ajandekoz imatsagunkra.

45.

PARAPHRASIS PSALMI XXVII.

ad melodiam, Durch Adams fall ist gantz verderbt 29 et. 30 Julii 1638.

Je - ho - va vi - la - gos - sa - gom az se - tét - ben en - ne - kem
 ud - vös - se - gem tö - le vá - rom, nem le - het hát fe - lel - mem :

el - len - seg el - len ol - talmom volt le - szen - is se - ge - dem,

el - lenem hát ugy tamadgion hog' hat - ra fut e - löt - tem.

- ¹ 1. Jehova világosságom az setétben ennekem:/: 1.
 údvössegem töle várom, nem lehet hát felelmem:
 ellenség ellen oltalmom volt leszenis segedem, 2.
 ellenem hát ugy tamadgion hog' hatra fut előttem.

³¹ Atiam, <tovab> 44 adgiuc[!]

5	2. Sűrű taborral jöjönis szivem nem retteghet ugis: remensegemet ackoris helheztetem, mert nintsenis	bár az ellenseg ream:/: ha sebet vagis raitam tebenned edes Atiam kivöled kihez bizzam.	3.
10	3. Töled chiak egy dolgot kértem valamig testemben lelkem szent hazadban legien heliem hol szépségedet nézhessem	mostannis azt kivanom:/: jó voltodból hordozom: mindenkoron lakasom, ez minden akaratom.	4.
15	4. Veszedelemben nem eitesz mert satorodban el reitesz sőt még kösziklara visesz ellensegimtől meg mentesz	ha közelitis hozzam:/: oly gondod vagion ream, hog' romlasom ne lassam, ne omoljanac ream.	5. 6.
20	5. Aldozatomat fel viszem es satoraban le teszem teli torockal eneklem verseimmelis hirdetem	örömnec aldozattiat:/: ajakaimnac tulkat, el nem titkolom dolgát, szentseges akarattiat.	
	6. Ne halgas midön kialtoc sőt midön titkon ohaitoc beszedimre kiket mondoc az en szivem mi nem alnoc,	En Istenem te hozzad:/: fűleidet meg nissad, irgalmassagod niuyszad: rolad mit mondgion haliad.	7. 8.
25	7. Keressétec az en orcziam meg keresem edes Atiam ne úz el szined had lassam segetseged legien raitam	en hiveim kivanom:/: az minden akaratom. te szolgad azt ohaitom, Idvezítő Christusom.	9.
30	8. Jo hogy atiam s aniam engem mert kezem fogá Istenem mutasd meg azért ennekem ne tudgion meg ellensegem	chiak egiedűl hagyanaac:/: s nem hagia a banatnac: jarasat utaidnac, noha felesen vagynac.	10. 11.
35	9. Rut kivansagat ne tegied inkab fogokot ki törjed hog' hazugsagockal neked es engem valasztot neped	az irégy ellensegnec mint hamis embereknecc: terhet ne szerezenec, halalban ne eitsenec.	12.
40	10. Azt hittem teljes éltemben draga jó voltat földében melliet ha szivem nem hiszen botsut adgion, neis hidgien	mostis hiszem, Istenec meg latom az élöknecc: bár minden remensegnec Isten igeretinecc.	13.
	11. Lankadot szivem az Urat es erősits meg karodat meg adgia ígért oltalmat. huszon hetedic Soltarat	várjad bizodalommal mert hozzad jó bizonnial, Azt mondgia szent Daviddal midön ira rhytmussal.	14.

19 titkolom (titkat) dolgát, 24 [Előbb így:] halgasd 32 [Előbb így:] ne találjon
35 [Előbb így:] hog' hazug szavockal 36 es <mink> engem

Anno 1638. 8. Augusti,

CUM AD NUPTIALES EPULAS À STEPHANO DEDESI INVITATUS
PER EPISTOLAM FUISSEM, ITA EX TEMPORE LUSI

Ingessit tumulo Charam mihi Cassa Susannam
Inferat ergo aliam thalamo mihi Cassa maritam.

Cassa koporsoban minap el reitette Susannam
Adgion azert mast Cassa Catust noszoliamba heliette.

PARAPHRASIS PSALMI LV.

in initio men. octobris. anno 1638, ad melodiam, Tibi laudes recinamus
tibi grates.

- 1 1. Sies Uram Istenem imatsagomra:/:
füleidet haitania panaszmra:
hogy meg halgasd meg se utald, igen kérlec figielmez ra.
- 5 2. Tudod nilvan mert jol hallod siralmomat,
gondolatimban giakor haborgasimat,
azért ird fel, ne feleits el, az szerént viseld gondomat.
3. Ellensegem mert fenieget szörnien engem,
nilvan valo hazugsagot költ felölem,
hog' meg fogjon es meg foitson titkon fortélioz ellenem.
- 10 4. Paart ütésre szive gerjedezen ellenem
meljen valo kaaromon kesereg lelke
szüntelen félec s rettegec, mert nem niughatic meg elmém.
- 5 5. Halalnac félelmi szinte körniül vöttec,
erömbennis meg erötelenitettec:
hog' ezt mondgiam ne titkoljam, felettébbis kénszeritnec.
6. Az ki nekem ollian sugar szarniat adna,
mint galambnac az Istentöl vagion adva,
bizony innen el repülvén puztaban buidostam volna.
- 20 7. Ne tudhatná ellensegem hova löttem
vagioké vagy penig már semmivé löttem:
el sietnéc s mesze futnéc maradasom hogy lölhethném.

Lat 1 [Elöbb így:] Occubuit feretro Charam mihi Cassa maritam

8. Uram veszesed el igiekezeteket
hasogasd meg ember mardoso nielveket
pörlödessel versengessel ne fogiassac eletemet.
- 25 9. Szép szin alat az varasban azt beszélic
hogy chiak egy jamboris nintsen azt hirdetic;
hanem ucziac hazac rakvác hamissaggal azt fetsegic.
10. Magam tölöc eleve meg ottam volna
baratsogokotis el kerfíltam volna,
30 ha szandekát chialardsagat eszemben vehettem volna.
11. Io kedvetek midön nékem ajanlottác,
ackor gonoz szandékokat el titkoltác:
titokban tartot mergeket azonban alám ontottác.
12. Sockal könniebben viselném gialazattiat
35 ellenségem ha okadná ram szidalmát,
mert el buinéc vagy el futnéc hog' ne hallanam patvarát.
13. Kenieresem de hog' tamadot ellenem
kivel egrút szolgaltam az en Istenem,
egy volt titkom baratsagom, kiben volt minden örömem.
- 40 14. Ollian igen fái azon szivem meg vallom
de faidalmom nielvemmel meg nem mondhatom,
mert szám szarat nielvem farat, nékem ez minden panaszom.
15. Legien keserű halalnac martalekja,
45 elevenen szaljon setét koporsoba
hatalma mert igen el ért legien az méltó jutalma
16. Chiendessegben de en az Urhoz kialtoc
minden reggel estve delbe néki szolloc,
meg halgattia maga mondgia, bizony azért nem halgatoc.
17. Io az Isten s meg tart engem bekesegben
50 megis öriz minden ellenségim ellen,
am bár azoc hatalmasoc legienec, erősb az Isten.
18. Nem kimilli tölöc meg ronto palczaját,
mert meg vettéc az ő szent parantsolattiat
el kergeti s maid el veszti s ugy mutattia meg hatalmát.
- 55 19. Uram Isten meg maracz Te mindöröcké,
az latrokat penig veted mély verembe,
kic kezeket föl emeltéc az békeseges emberre.
20. Szajoc sirosb ezeknec az szűröt vainal
60 sikamlobbac nielvec az hig fa olainal,
rettegöbbc mert élesbec beszedec az ki vont kardnál.

21. Függezd szivem Istenedre minden terhed
egiedfűl ő legien az te reménseged
hozzad el jő s nem késic ő meg latod meg segít téged.
- 65 22. Eczer igért segetséget igazaknac
meg tökelli, kic egiedfűl töle várnac
haborgatni nem engedi, mert édes Attia azoknac.
23. Chieltsapokat bűdös sirban be taszittia,
veszedelem ott fejeket el borittia
nem halgatnac sinac rinac de nem lész szabaditoja.
- 10 24. Im az alnoc s vér szomjuhozo emberec,
chiak felétis el nem éric eleteknec,
most tagadgiac de meg lattiac igaz voltát mind ezeknek.
- 75 25. En peniglen chiak az nag' Istenben bizom,
örömömben Szent Daviddal aztis mondom:
idő mulván soc búm után menyorszagban meg niugoszom.

48.

VOTUM PRO NOVO ANNO 1640.

in scholastica Panegyri, à filio Stephano dictum.

- 1 1. Ez szent Karatsonnac napjan valakic it laktoc Lizkan
férfi aszony es szűz lean szivem nektec sok jot kivan.
2. Mivel kedvelletec minket apro deac gyermekeket
kic tanulunc a b c ket de most mondunc szep verseket.
- 5 3. Kérem Istent házatokban mennien, s vigien ladatokban
araniat s tallért sákokban bort buzat taar házatokban.
4. Mely hog' job ézfű lehessen, tartson meg jo egességben:
ellenségtől védelmezzén, es legietec egességben
- 10 5. Szőlötöc sokat teremjen, mezön buzátoc meg érjen
barmotoc ezert teniészen saitotoc vajatoc legien.
6. Soc uy eztendöt lassatoc kic mostan szem fájoc vagytoc:
az Christust apolgassatoc, jöjön hozzatoc hijatoc.
7. Böltsöjét úgy rengesetec belöle ki ne eitsétec,
mert keserű leszen nektec nalanélkül örömetec.
- 15 8. Azért nemes polgar ember pap, barát, deac es mester
dus gazdag es koldus miser ezt az Urat hordozd veled

9. Az Fortunatus erszénie mindenkor teli sebébe,
 valahanszor niul beleje soha nints úressen keze.
- 20 10. Lelki kenier van sakjaba, az vizis jo bor hazaba:
 bár ez világ rád tamadna mind el veszne egy szavara.
11. Adgia az kegyelmes Isten mit kivanoc mind meg légyen
 hog' lakjatoc az egekben öröckön öröcké Amen.
12. Mennietek haza az fagyon édes Uraim immaron
 töb jot kivanoc mikoron Pappá leszec az más nyaron.

49.

IN FESTO BARBARAE, ANNO 1640.

apud Stephani Pataki convivalem mensam. Filius Caspar dixit.

- 1 1. Adgion Isten' soc joot itt valo vendegec,
 kie Borbala borát kostolni jöttetec
 Pataki Uramhoz, jól chielekedtétec.
 Haljátoc meg kérlec, im egy hirt jelentec.
- 5 2. Borbalat, azt mondgiác, hogy az bornac laba,
 mintha mindenkoron volna chiak dorosba,
 es titkon az jo bort chiaplana korsoba.
 Az ki azt hazudgia, vén legien bábaja.
- 10 3. Borbala nélkülis van az bornac laba:
 mert az részeg embert nem birja a laba;
 hanem mint az diszno ugy fekszie a sarba,
 ez illien rosz embert adgiuc chiac a vamba.
- 15 4. Az ki chiak fél részént iszic penig jo bort
 töle meg od magad mert szemedbe rug port:
 ha chiak maga vagion keres morgo tarsot,
 hog' kuasz szajabol ki vonnia a koncot.
- 20 5. Honniaba mint darás morog chieledére
 maga keves gongia vagion ebedére:
 ackor ha mi akad szeme eleibe,
 meg mordul érette, mert nag' ackor szeme.
6. Maszlagos, garazdás, mint Antal Budaban,
 örömet dispotal mert bor van hasaban:
 .kevélis mert ugian el hitte magaban
 hog' az bölts Salamon lakic az agiaban.

Cím: [Előbb így:] Pataki conviviali mensam

- 25 7. Hogyha az nem teczik tilalmasban megyen,
mert az Venus képe útközöt szemében,
othonné az gazda kérdezi mentében:
ha nints, az Alakhoz siet örömében.
- 30 8. Ott mit chielekedic, semmi joot, tudgiátoc:
ha nints a tassolban ojatoc magatoc,
mert bizon meg lopja ejelis házatoc,
ollian jo szandecal vagyon am hozzatoc.
- 35 9. Töb gonossagotis szerez az bor ital;
intlec azert hog' mindenkor jozanon aly
mert a gonossagis töled ugy tavol aal,
Isten menyorszagban teged ez uton vár.
- 40 10. Eljetez férfiac Istennec képei,
ugy éljetez penig házatoc peldai
hog' mikor Istennec el jönec angyali,
mondhassac, az Urnac vagytoc örökösi.
- 45 11. Tiis jo Aszonioc azt kivanom néktec
Borbala Annaival éljetez Istennec:
Apalin, Brigida, Clara, Dorotiaival,
Eva, Ersebettel, Frusina Gertruddal,
Hedvig, Jolin, Judit, Katais, Luczaval
Maria, Magdo, Marta, Margit, Orsoliaival
Piroska, Rebeka, Sofi, Susannaival.

Neze

50.

VOTUM ANNI 1641.

Kal. Januarii, ad mensam Praetoris, à filio Caspare decantatum.

- 1 1. Soc Karatson napjat lattatoc ez elöt,
melliet minden ember jamborul meg állöt:
de az ezer hatszaz negyven egy esztendöt
melliet most szamlalunc oly nevü esztendöt.
- 5 2. Tudom bizony senki nem erte köztetec
de nemis erheti, én tölem ertsétec;
hanem ha ez utan száz esztendöt értec,
kalendariomban de nints ollian Péntec.
- 10 3. Hogy ez napot Isten engedte érnetez,
es uy Birotis lát mostan kegyelmetec:
Ezért, es valamit Istentől vöttetec
szüntelen szent nevét intlec ditsérjétec.

- 15 4. Az Uy esztendőnc el fordulasanac,
ajandékat hoztam Lizka varasanac
uy Biro Uramnac s az egész tanatsnac,
Panegyricomnac kit Görögül mondnac.
- 20 5. Isten ez esztendöt az Magyar nemzetnec,
szenteld meg szent Atyam a keresztiensegnec,
kit soc nemzetségec titkon igieknec,
e földnec szineröl hogy el veszessenec.
6. De hiszem Ur Isten az nem te tanatsod,
azoc nemis tudgiac te szent akaragod,
mert chiak azt követic mit nekic a test mond
meliért a szent lélec mindent bolondnac mond.
- 25 7. Söt inkab szent Isten ez uy esztendőben,
sűrű bűneinket vessed a tengerben,
hog' ne taszitsanac pokol fenekeben:
de legfinc inkábbban felseged kedvében.
- 30 8. Meg valjuc Ur Isten, ellened vétkeztűnc,
nemis vagiunc méltoc hog' irgalmaz nekűnc:
mert szent Felsegedtöl el idegenedtűnc,
es az Belzebubnac soldosiva löttűnc.
- 35 9. De nagio b még annal szent irgalmassagod
az kit meg igértél hog nekűnc meg adod
hozzanc kegyelmedet eckepen mutatod
aldot légy erette hogy ez akaragod.
- 40 10. Agy szent békeseget bort es buzat nekűnc
Istenesen melliel te előtted eljűnc
es ez uton mesze terjedgyen jo hirűnc,
melliet a piaczon penzen sem vehetűnc.
11. Hegiűncet mezönket Uram Isten ald meg
varasunkat szeretettel coronazd meg:
mostani mulatsagunkatis szenteld meg:
az pogan Törököt mindenestöl ronts meg.
- 45 12. Szomszedsagunkbol bár kergesd mesze földre,
ö szolgáljon nekűnc nem mi ö nékie:
kinec a Jehova nem saját Istene,
hanem chiak Mahumet bolondoc vezére.
- 50 13. Az kic elő mentét Varasunknac banniác
privilegiomunc romoljon kivanniac
borsos boronzaval teli töltsed szajat
es gonoszrol jora forditsad szandekat

14. Messala Corvinus földből tamadgion fel
 ki az kereszt nevét feleitette volt el
 55 ellenűnc szandekat Az is feleitse el:
 Uram Isten kérűnc azt az napot hozd el.
15. Ezeket szent Isten engedgied meg nekűnc
 meliekért Christusert minniajan könörgűnc:
 hog' mikor testűncből el ki mulic lelkűnc,
 60 felséged vendegi az egekben legűnc.
16. Ha ki mind ezekre az Ament nem mondgia,
 fűz fa keresztienec bátor magat tartsa,
 Biro Uram borat nem méltó hogy igia;
 hanem ha esetit mindgiart revocalja

51.

IBIDEM TEMPORE PRANDII FILIUS STEPHANUS VOTUM VOTO
 CUMULAVIT

- 1 1. Nemes Polgar rendec, kic ide jöttetec
 Biro Uram hazaban,
 hogy Birot tegietec, oztan ebéljetic:
 karatson ajandekban:
 5 adgion Isten soc jot, penzel teli saktot
 Mindenitec hazaban.
2. Lassan zajogjatoc szomot meg haljatoc
 mi nem kortsoman vagytoc
 jozanon igiatoc es ugy mulassatoc
 10 Istent meg ne bantsatoc
 szép regulat mondoc kit meg tanuljatoc
 ha fő emberec vagytoc.
3. Deli Istvan neve noha most nints kedve
 mert nagy gond útte fejét
 15 de Isten meg menti ha esztendöt éri
 soc gondtol haza nepét
 ha enis azt erem im mostan igerem
 mondom kedvesb versemet.
4. Biro Uram intlec ne bankodgial kerlec
 20 hog' nagy emberré löttél.
 Birova töt Isten mert hasonlo nintsen
 hozdad szép emberseggel
 ha ki ezt tagadgia, ne mondgiam, meg tiltia
 bottal űzd el elöled.

10 [Előbb így:] ha fő emberec vadtooc

- 25 5. Adot Isten Birót ugy hallom nem sirót
 Ifjat nem igen aggot:
 ki nem szeret lopót kevélt, szitkozodot,
 részegest, tobzodot, hizelkedöt, hazugot,
30 tragart, hir harangot
 jambor ember chiufolót.
6. Tizted Biro Uram ez legyen neked am
 minden embernece ne hidgy:
 mert ha hamar hiszel hamar meg eshetel
 mert az ember szava hig:
35 hogy bizvast hihessél mindenkor mindennece
 soha magadis ne hid.
7. Az Isten törvénye legyen szemed fénye
 midön úlsz törvény szekbe,
 a mit aad elődben
40 az legyen kezedben chiak azt chielekedgied te
 ember dagaljatol mint Isten atkatol
 sohais ne rettegy te.
8. Keveset magadtol de mindent tanatsbol
 chielekedgied tiztedben
45 mert az eggies szemnél többet lat az soc szem
 többis van az elmében,
 ugy nem eshetel el meg sem botolhatol
 mert jo istap kezedben.
9. Am bár magossan úly de mindent meg bötsúly
50 mindenkoris jozan legy:
 az személre ne néz nagy kitsint meg halgas
 nenédért, batiadért ajandekotis ne végy,
 avagy baratodért
 sohais törvént ne tégy.
- 55 10. Az Isten könyvéből nem tölem tanul meg
 tiztedet Biro Uram:
 mert én gyermek vagioc ahoz nemis tudoc,
 mert más az en oskolám:
60 söt ha más ekéjén mostis nem szantanec
 bizony eztis nem tudnam.
11. Legy jo egessegeben edes Biro Uram
 Lizkai Birozagban,
 esztendö el telvén tiztedet le tévén
 niugodgial meg honniodban
65 jo forgolodasod Isten meg fizeti
 az magas menyorszagban.

31 [Előbb így:] ez legyen te neked 33 [Előbb így:] meg chialatol hamar 39 [Előbb így:] es a mit parantsol 41 [Előbb így:] soha mint az Isten 42 [Előbb így:] haragjatol ne fély te. 59 ekéjén <eztis> 64 [Előbb így:] maradgial

12. Ha te az vers mondót ez szép Regulakért
 Antal legyen neved Baratom meg gunyolod:
 70 igiad meg Balással boza étec leved:
 ha nem lész más barátod:
 birsaggos batkaval
 talam zebem meg töltöd.

52.

ANNO 1641 ULTIMA HEBDOMADA DECEMBRIS

- 1 1. Egy uy hirt hallottam tavaly esztendőben
 nektekis meg mondom jól juta eszemben
 noha talam ide nem illic a Czehben
 ha nem kedvellitec vessétec a Pesben.
- 5 2. Vagyon varasunkba Püspöc Uram monda
 ollian Judas arulo,
 privilegiomunc nemes szabadsagunc
 akarja legien romlo:
 az mit mond mind patvar vizet azert zavar
 10 hogy hala legyen Pontyo.
3. De Pontyo pondrosul ha füres lesz sotul
 azt minniajan tudgiatoc,
 öis meg avasul kosul jár vagy bakul
 chiak békével várjatoc
 15 ha Istenhez nem tér vetkeből ki nem ter
 vakot vet meg lattiatoc.
4. Mert Isten nem szeret tökelletlenseget
 bár mindgiart ne verjeis
 varja meg terését hog el hadgia vetket
 20 azert kedvez neki is,
 de ha el nem hadgia eletetöl foztia
 bűdös leszen neveis.
5. Lizka hogy az Isten allassa oly rendben
 25 az Istent ugy aldgiaad szived neki adgiaad
 kin ne legyen semmi folt,
 ugy leszen kivánt jó privilegiomod
 az mint regentennis volt.

71 birsag<ban> 72 [z sz-ből jav.]
 1 [Előbb így:] Egy uy hart [!]

6. Uram Isten szívét fordíts hozzanc kedvét
 Urainknac immaran,
 nem Fondornac szavát de varasunc hasznat
 akarhassac minniajan
 ne legienec Parchac sem penig mostohac
 hozzanc akarattiokban.

53.

IN PRANDIO CONSULARI, APUD STEPH. DELI PRAESENTE TOTO
 SENATU

1643. Kal. Januar filius Caspar.

- 1 1. Uy esztendő napjan szokassá valt immar,
 hogy uysagot haljon kivan minden Timar,
 maga azt sem tudgia hány hét ide az niar,
 vagy minemű tokban aaljon az varga aar.
- 5 2. Nem tudgia az ollian chiac megis gondolni,
 egy kitsiny uysagért menit kel faradni,
 vagy hany szaz forintot kel erette adni,
 ő penig chiac ingien akarja halgatni.
- 10 3. Tudgja az meg tölem penzel jar az boltsu,
 disznot meg hizlalja amaz hitvan otsu
 ékes ember kinek az dereka kartsu
 pengő az ezüstből forraztot sarkantiu.
- 15 4. Az uysagot akar holis penzen veszi,
 es mint kellő marhat valobannis örzic,
 az Cziganioc előtt turbaban rekeztic,
 ha babot nem eris, de mégis beszéllic
- 20 5. Az fő bor fő helyen terem jól tudgjatoc
 az ember emberül beszél hallottatoc:
 kinec nints mit enni koplalni mondgiatoc
 az en uysagimis kerlec meg haljatoc.
6. Uysag. Uy esztendő köszönt be hozzatoc
 ezer hatszaz negyven harom, kit vártatoc,
 főkeppen ez údon kic Birac voltatoc,
 immar Isten által szabad urac vagytoc.
- 25 7. Melliet hog' az Isten kedves egessegeben
 engedte ernetec erte aldot legyen:
 kérjétec hog' többbe ne vigien tömlöczben;
 hanem honniotokban tartson egessegeben.

- 30 8. Tavali zur zavar ne virradgion reanc,
ki chiak kivanniais neve legyen nialanc
söt ki oka voltis, es tamadot reanc
ne teremjen többé olliat edes hazanc.
- 35 9. Az Urac szerelme tudgyatoc már mint jár,
bár ne vétsetekis tiukot kalatsot vár
ha ellene jártoc mesze fussatoc bár
de odais el ér s meg vér az mint akar.
- 40 10. Szajatoc az kasa, mondgiac, meg egette
semmi. Mert varasunc mit kivant meg nierte,
régi szabadsagunc hog' tündököltette
aldot legyen Isten öröcké erette.
11. Masod uysag, ha földes Urunc meg vertis,
de az verés utan adot egy kis jotis
Giörgikénc puzta volt, de maid terem bortis
chiak assuc kapaljuc ha mostan aszuis
- 45 12. Harmad piaczungon az kö tömlöcz illic
az kiben ez utan soc lator fütöziç,
soc ablaku föl haz tűz nélkül melegsziç
melyben az rosz ember chiak hamar meg fáziç
- 50 13. Negyed uysag, hogy most uy Birotis lattoc, Stephanum Tar
kit az elöt nilvan soha nem lattatoc:
uy borral Ebedét szentül mulassatoc
holnap vagy az után hogy meg ne banniatoc.
- 55 14. Mert az Bor tudgyatoc mig van az Hördoban,
senkinec nem chinal darast az orraban,
de ha ki bővebben töltendi hasaban
ame' Antalla löt, azt mondgiac, Budaban.
- 60 15. Haát az Tiztviselő chiak keves bort igyéç
ám bator zalogat birsagban el vigyec:
ha kénszeritikis borban ne fűrödgyec
hog' jozansagaert mindenec ditserjéc.
16. Regenten az Birot ha részegneç lattác
minden törventelen agyon kalapaltác.
Az hamis Bironac börit székre vontác,
hogy ugy ne jarjatoc legietec jo példác.
- 65 17. De kitsoda giözné mind elől szamlalni
meni soc uysaggal Isten meg fog latni,
ha Iamboroc lesztec, azt kezdi mondaní
az en orszagomat mennietec el birni.

- 70 18. Tiztartoc Emberec legyetec Birankal
de hasatokat ne töltsétec bitangal,
hanem hozzanc legietec jo akarattal,
ugy aldgion meg Isten fejenkent soc jockal.

54.

PRECATIONES RYTHMICAE, PRAEMITTENDA HAEC
CONCIONI DE COENA DOMINI

- 1 1. Kereztienec kic most ez Templomban vagytoc,
az Isten igejet hog' tölem haljatoc,
sziveteknek térdet jertec meg haitsatoc,
es Istennec velem eckeppen szoljatoc.
- 5 2. Veghetetlen igaz szent Iehova Isten,
ki Esaiasnal az régi időben,
szent Ianosnal penig most az uy törvenben,
szerelmedből hozdad hittal illienképpen.
- 10 3. Szerelmes Hiveim valakic szomjuztoc,
es szép tizta vizet én tölem kivantoc,
hog' lelki sebetec meg orvosoljatoc,
jertek hozzam. Ha nintsenis polturaktoc,
- 15 4. Az ti adomantoc nem kel sem penzetec,
mert az mitec vagion tudgiatoc enimec,
penznélkülis adoc bort es tejet nektec,
melliel szükségteket mesze úzhetitec.
- 20 5. Hallottuc szent Atianc hog' igy hittal minket
hozzad azért jöttűnc fogadgy be bennűnket
gazdag kegielmednec nissad meg kut fejét,
szomjuhozo lelkűnc mert ohaitia vizét.
6. Aztalához mivel Christusnac sietűnc,
utaltasd meg velűnc halal hozo vétkűnc,
szent eledelevel hog' részesűlhessűnc
megis elégítsed meg ehezet lelkűnc.
- 25 7. Melnec erejevel meg erőssitetvén
ekes szep sereggel mehessűnc elődben
Abrammal Isackal Iacobbal le fűlvén
vetet asztalodhoz. Mondgiuc neked Amen.

18 [Előbb így:] azért hozdad 21 [Előbb így:] Aztalodhoz

CONCIONI PRAEMITTENDA

- 1 1. Öröc mindenható irgalmas Ur Isten
kinél nagjób Isten az eg alatt nintsen:
mivel parantsoltad szent David könyveben,
hog' teged keressűnc minden szűksegűnkben.
- 5 2. Alazatos szível imé hozzád jöttűnc
mert meg sokasodot halál hozó vetkűnc
melliec miat maris meg görbedet lelkűnc
hog' abból giogiulást felsegedtől nierjűnc.
- 10 3. Szamtalan vetkűnket Christusnak verevel,
szent Fiad kedvejert mindenestől mosd el,
hog' előtted szepec legywnc erdemevel,
es ez uton minket magadhoz készits el.
- 15 4. Az te szent lelkedet Uram nekűnc adgiad,
homalios elmenket meg vilagosítsad,
vétkes akaratunc jora igazgassad,
minden igassagra lelkűnket oktassad.
- 20 5. Szent igedis Uram enged úgy halgassuc,
hog' idvessegűnkre megis tanulhassuc,
melynec hasznat néked mikor be mutattiuc,
öröc életwnket általa birhassuc.
6. Uram Isten hallod mostani kérésűnc,
szent Fiad neveben mikért esedezűnc:
hog' azért azokat mind meg adgiad nekűnc,
Felsegednec immar eckeppen könyörgűnk.

ALIA

1	Menniekben lako szent Isten
Kérűnc teged szent Fiadert
Szent Lelkettel jöi mi hozzanc
Nekem szám nielvem igazgasd	kinél töb Istenűnc nintsen
mi Urunc Jesus Christusert,
meg orvosoljad niavalianc.
botrankozastol tartoztasd
5	Hog' ez mostani szent munkanc
Es az Hivec tanulasa
Mely által hozzád mehessűnc
Ezeket ad meg Christusert
Kinec szentseges neveben	haszonnal térjen mi hozzanc:
legyen lelkec ujulasa,
es veled edgűt lehessűnc,
az te aldot szent Fiadert,
ezt mondgiuc kőnörgesűnkben.
10	Mi Atyanc ki vagy menniekben.
neved legyen szentelesben.
Jöjön mi hozzanc orszagod.
legyen te szent akaratod.	

Mikeppen vagion menniekben,
 15 ittis ez földön ugy legyen.
 Minden napi kenyérünket
 mais meg adgiad étünknek.
 Bűneinketis botsasd meg
 edgietis köztűnc ne ronts meg.
 20 Lam miis ellenségünknek
 meg botsatunc vétkezteknek.
 Ne vigy Uram kisirtetben.
 gonoztol szabadits itten.
 Mert vagion neked orszagod
 25 ditsőseged es hatalmod.
 Kezdettol fogvan öröcké
 Amen legyen mind öröcke.

57.

IN NATIVITATIS CHRISTI SOLENNITATE

1	Christus Istenec szent Fia	Szűz Marianac magzattia,
	ki Isten léven Istentöl	születtél ember embertöl,
	kerűnc teged tizta szűből	arasz reanc kegyelmedből,
	meliet szent atiadtol niertél.	hog' értűnc emberré löttél,
5	nekem szám nielvem igazgasd	botrankozastol tartoztasd.
	hog' mostani tanitasom	hasznos lehessen szollasom.
	es az Hivec tanulasa	legien lelkec ujulasa.
	Ezekben kérűnc halgas meg	lelkünkben hog' ujuljunc meg.

NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS

58.

- 1 Mikor az igert mágh Istennek haragiat
az igen formalt tágh kerlele bozzuyat
zép zűz meheben szalla, kegielemre fordulna,
hattzaz kettő heyan 10 kis meltatlan ferge
5 ezer fölött iuttuan kiert igi kesergé,
eztendő hogi borula, vezelre ne szorulna.

59.

SZENT DAVIDNAK, HET POENITENTIA TARTO SOLTARA

Meg ne emlekezzél Vram, az mi vétkeinkrűl, sem az mi Atyáink vétkeirűl, és boszút ne ály raytunk az mi büneinkért.

VI. SÓLTÁR

Meg ne fedjen-ge-met U-ram, felgerje- dett haragodnak tü- zé - ben,
Es meg ne os-to - rozz bü-ne-imnek go-nosz ér-de-miért mér-ged-ben,
De könyörűly rajtam: mert megnyomorodtam megbűzhött sebe-im-ben.

- 1 1. Meg ne fedgy engemet
Vram fel geriedet
Haragodnak tüzében:
Es meg ne ostoroz
5 Büneimnek gonosz
Érdemiért mérgeben.
De konyörűly raytam,
Mert megh nyomorodtam,
Megh bűzhöt sebeimben.

Cím II Atiainc vetkerűl; raytunc mi

- 10 2. Meg rekedet folta,
 Fel dagadot habia,
 Lelkem csendes vizének,
 Meddig halgatz Vram,
 S' nem könyörölsz raytam.
- 15 Helt nem adtz kerésemnek?
 Fordúly hozzám immár,
 Mert lelkem téged vár,
 Adgy eröt betegednek.
3. Mert az föld gyomrában,
 20 Pokolnak torkában,
 Nem említnek tégedet.
 Nincz ot az ki vallya,
 Nincz ki magasztallya,
 Dicsíruen szent neuedet.
- 25 Mert vóltak, s' meg hóltak,
 Világból ki múltak,
 Erzik itfletedet.
4. Meg száradot bennem,
 Ohaytástúl szíuem,
 30 Szemem könyu hullatástul.
 Mert éyenként ágyam,
 Nyugodalmas házam,
 Azik sok siralmimtúl.
 Tölled el vettetem,
 35 S' csiak bé nem nyelettem,
 Ellenségim torkátúl.
5. De már gonosz tóuök,
 Artatlan vér szopok,
 Fussatok tauul töllem.
- 40 Mert az magas menyben,
 Isten eleiben,
 Hatot siralmas versem.
 Meg halgatot engem,
 Pirúly ellenségem,
 45 Es tauozzál el töllem.
6. Dücsösség Atyának,
 S' az eo szent Fiának,
 Dücsösség szent Léleknek.
 Az három személyben,
 50 Es egy természetben,
 Egy igaz Istenségnek.
 Miképpen kezdetben,
 Most, és iöuendöben,
 Dücsösség az Istennek.

19 II giomrába 20 II torkába 30 II köniü [!] 37 I teuök II tóuöc 39 II tauuly 40 II menybe 41 II eleybe 44 II pirúly [!] 48 I Dücsosség [!] II Dücsösség 52 II kezdetbe 53 II ieuendöbe

XXXI. SÓLTÁR

Boldogok, a kik-nek undok vétke-i - nek se-bét az Ur be-fed-te

Mint i-de-gen bűnnek, tu-laj-don vét-ké-nek, büntetését nem vet-te,

De sőt, jó-vol-tá-ból, bű-ne-it lel-ké-ből az Is-ten le tör-löt-te.

- 1 1. Bodogok az kiknek,
Vndok vétkeinek,
Sebét az Vr be fődte.
Mint idegen bűnnek,
- 5 Tulaydon vétkének,
Büntetését nem vötte.
De söt ió vóltából,
Bűneit lelkéből,
Az Isten le törlötte.
- 10 2. En pedigh vétkeket,
Födözüén sebemet,
Bánatban el száradtam.
Mert éyiel és nappal,
Szent kezed ostorral,
- 15 Súlyos terhet hágy raytam.
Azért sok kínomban,
Töuis köszt ültömben,
Maar csak meg nem fonnyadtam.
- 20 3. De te hozzád térek,
Bocsánatot kérek,
Elötted vallást tészek.
Sebeim rutsága,
Bünöm vndoksága,
Vadlória, magam lészek.
- 25 Az te ió vóltodból,
Tudom szerelmedből,
Bocsánatot hogy vészek.

4. Valaki te hozzád,
 30 Bűnből hogy ki hozád,
 Siruán imádkozhatik.
 Még az Viz özönnek,
 Fel indúlt tengernek,
 Habia kősztis bizhatik.
 35 Látuán sok inségből,
 Ellenség kezéből,
 David hogy ki hozatik.
5. Azért öszuérékhöz,
 Bűnösök, s' louakhoz,
 Hasonlók ne legyetek.
 40 Mert ha szép intésnek,
 Isten keresének,
 Nem enged keménységtek.
 Hám, fék, szabla, s' ostor,
 Délczeg louat megh tör,
 45 Bűnötökben el vesztek.
6. Oston azoknak,
 Soha el nem fogynak,
 Kik heurnek az bűnben.
 Kik peig az Vrban
 50 Bízna, batorságban,
 Lesznek tellyes élteknben.
 Azért örüllyetek,
 Es dicsekedgyetek,
 Igazak az Istenben.
- 55 7. Dücsösség Atyának, etc.

61.

XXXVII. SÓLTÁR

Meg ne fedgy engemet, U-ram, felgerje-dett ha-ragodnak tü-zé-ben

És meg ne verj en-gem, kér nyomorult i-gyem, bosszúság ú-zé-sed-ben

Mert, megsebesít- nek Nyila-i mérge-d- nek szomo-rodott szi- vemben:

29 II ki hozzad 37 I öszuérékhez [rímhiba] II özuerekhöz 38 II [s' hiányzik]

- 9 1. Meg ne fedgy engemet,
Vram fel geriedet,
Haragodnak tüzében.
Es meg ne very engem,
5 Kér nyomorúlt igyem,
Boszúság üzésedben.
Mert meg sebesítnek,
Nylai mérgednek,
Szomorodot sziuemben.
- 10 2. Nincs épség testemben,
Oly nagy rettegésben,
Haragod miat estem.
Csontaim veleiót,
Ki vonták ereiót,
15 Büneim, iól érzettem.
Mert feiemen fellyül
Hatot sok vétkektül,
Tisztán meg terheltettem.
- 20 3. Meg nylatkoztattak,
Ismét meg vyultak,
Be forradot sebeim,
Vgyan ki rodhattak,
Es ki fakadosztak,
Esz nélkül nyert fekélym.
25 Feiemet le sütuén,
Kiért gyázban üluén,
Könyuben úsznak szemeim.
- 30 4. Agyékom genyetség,
Testem sok betegsegh,
Kínyyaiual, vgy meg tölt.
Hogy vad Orószlany kint,
Ordít, és az nagy kint
Viseluén, csak megh nem hólt.
35 Szemeid iól láttyák,
Sziümet mint rágiák,
Nincs testemben egy ép fólt.
- 40 5. Meg heruat bús sziuem,
Meg változot színem,
Homály fogta szememet.
Mert mind ellenségim,
Mind regi barátim,
Szidnak, pöknek engemet.

6 II Haragodnac mérgeben 24 II nekül 26 II eluén 27 II Köniüben [!] 30 I tolt [!] II tölt 31 I Orószlany ként [rímhiba] II Orószlany kint 42 I poknek [!] II pöknek

45 Szembe szépen szólnak,
Hátam mögöt rágnak,
Törbe csallyák feiemet.

6. De én néma vóltam,
Fülemet be dugtam,
Bekeséggel szenedtem.
50 Csak te tölled vártam,
Vram, benned bisztam,
Erted mindent fel vöttem.
Ne szened hogy lássák,
Eorömmel, kik váriák
Vesztemet, mert el estem.

55 7. Ostort, pálczát, méltán
Szened bünös hátán,
Gonosz szolgálhád, megh vallom.
Ió tétért haragiát,
Ragalmazó szauát,
60 Ellenségimnek hallom.
De te ió vóltodból,
Lelkemet sok kínból,
Vid ki, bünben ne hallyon.

8. Dücsösség Atyának, etc.

62.

CI. SÓLTÁR

1 1. Vram hald megh szómat,
Nézd nagy siralmomat,
Adgy helt imadságomnak.
5 Orczád el ne fordítsd,
Haragodat enhítsd,
Hald meg szauát szolgálának.
Eltem, mint füst, el múlt,
Serpönyöben megh sült
Csontim el szaradtanak.

10 2. Mint le kaszált szöld fü,
Az meg epet bus szü,
El heruat banattyában.
Ereie testemnek,
15 Veleie csontomnak
El szárat, kiáltásban.

Mint Pellican madár,
Mely csak vad helyen jár,
Búdosom az pusztában.

3. Mint éyieli Variu,
20 Farkasok közt az iuh,
Nap fint bátran nem látom.
Mert sokan kergetnek,
Feiemre esküsznek,
25 Kiért, keduetlen voltom
Izit kenyeremnek,
Erzi mint hamunak,
Könyuel elegy italom.

4. De méltán ostorosz
Haragodban, mert rosz
30 Eltemmel érdemlettem.
Engem fel emelél,
Viszontag le vetél,
Mert ellened vétkeztem.
Kiért éltem el múlt
35 Mint arnyék, és meg fült
Mint kaszált fü, bús testem.

5. Te, ki örökké élsz,
Es senkitül nem félsz,
Néz kegyessen Sionra.
40 El romlot kö falát,
Ragd megh szép bastyáiat,
Terítsd ismét útadra.
Mert most pusztasága,
Indittyá rutsága,
45 Szolgaidat sirásra.

6. Akkor megh rémulnek,
Tölled félny kezdnek,
Vram, minden nemzetek.
Pogányok áldoznak,
50 Tiztességet adnak,
Sionban felségednek.
Látuán könyörgését,
Meg alazot szíuét,
Hogy keduelted népednek.

55 7. Ezek meg iratnak,
Kiért ió vóltodnak,
Hiueid hálát adnak.

17 II Mely csiak pusztában jár 52 II keoneörgetet

60 Mert megh nem vtálad,
De éghből meg láttad,
Siralmit foglyaidnak.
Kik meg szabadúluán,
Szent neuedet álduán,
Sok népet hozzád vonsznak.

65 8. Nagy Irgalmú Isten,
Kinek véghe nincsen,
Kitül méltán büntetem.
Eröm iób korában,
Van fogyatkozásban,
Meg röüdült életem.
70 Ha vissza szolítasz
Engem, ki most tartasz,
Félbe szakad életem.

75 9. Az földet kezdetben,
Te teremted, s' menyben
Csillagidat fondaltad.
Ezek mind el kopnak:
Az üdök nem artnak
Neked, mert nagy hatalmad.
80 Az te szolgaidnak,
Fiai maradnak,
Batorságban alattad.

10. Dücsösség Atyának, etc.

63.

CXXIX. SÓLTÁR

(Meg ne fedgy enge-met U-ram felger-je-dett ha-ragodnak tü-zé-ben)
Sok há-bo - ruságban, szivem nagy bánatban, elmerült' si-ral-má-ban,

Ki-ált szent nevedhez: kér,e-rezd fü-led-hez könyörgését, bu-á- ban.

Halgass ké-ré-sem-re, ne nézz bü-ne-im-re; uram fogadgy kedvedben.

67 I Erom [!] II Ereom 74 [s' hiányzik]

- 1 1. Sok háborusághban,
 Szíuem nagy bánatban,
 El merült siralmában.
 Kiált szent neuedhez,
 5 Kér, erezd füledhez,
 Könyörgéset, búuaban.
 Halgas kerésemre,
 Ne néz büneimre,
 Vram, fogadgy keduedben.
- 10 2. Ha gonoszságinkat,
 Sok álnakságinkat,
 Erdem szerent bünteted.
 Nincs oly ki el türie
 Haragodat, s' nyerie,
 15 Vduösségét előtted.
 De az bünöst hozzád,
 Hogy könnyebben vonnád,
 Bisztattya ighíreted.
- 20 3. Azért benned bízom,
 Mert te vagy óltalmam
 Vram, nagy ió vóltodból.
 En szabadulásom,
 Böséges váltságom
 Te vagy, ördögh torkából.
 25 Israelt vetkéből,
 Vndok alnakságból,
 Te mented ki foghságból.
4. Dücsösség Atyának, etc.

64.

CXLII. SÓLTÁR

(Meg ne fedgy en-ge-met Uram, felgerje- dett ha- ra- godnak tü- zé- ben)
 Hajch meg fü- le - i - det, kérem Felsőge- det, hald- meg könyörgé- se- met.

Kemény i- té- let- re, ne vidd nagy veszélyre szegény bünös fe- je- met;

Mert ninch senki olly szent, kit bünnel bé nem kent gyarlóság, smeg nem ejtett.

6 II Keoneörgeset 20 II vagy tamaszom

- 1 1. Hayts meg füleidet,
Kérem felségedet,
Hald meg könyörghésemet.
Kemény itiletre,
- 5 Ne vid nagy veszélyre,
Szezin bünös feiemet.
Mert nincs senki oly szent,
Kit bünnel be nem kent,
Gyarloság, s' megh nem eytet.
- 10 2. Látod ellenségem,
Földre nyomot engem,
Szomihozza véretem.
Setét barlangokban,
Mint eleuent, sírban,
- 15 Szoritottak engemet.
Csak régi ió vóltod,
Atyánkhoz jrgalmad,
Batorittyá sziuemet.
- 20 3. Ki teriesztet kezem,
El száradot sziuem,
Mennyei harmatot kér.
Hald meg kialtását,
Olts megh szomiuságát,
Mert nincs már testemben vér.
- 25 Mint egy száraz kútban,
Kietlen barlangban,
Jrgalmat csak tölled kér.
4. Vram jrgalmadat,
Mutasd ió vóltodat,
30 Benned bizo szolgálodhoz.
Igagzasd útamat,
Minden szándékimat
Teritsd akaratodhoz.
Bisztasd szent lelkeddel,
- 35 Es vid hatalmaddal,
Lelkemet felségedhöz.
5. Bizom ió vóltodhoz,
Nyaualyából ki hosz,
Bünömből ki tisztúlok.
- 40 Verd meg kemény sziuét,
Ellensegim vétkét,
Kik miat én bút vallok.
Noha bünös vagyok,
Vgyan tiéd vagyok,
- 45 Vram, s' néked szolgállok.
6. Dücsösség Atyának, etc.

3 II keonörgesemet 25 II kutba 26 II barlanghba 34 II Elezd szent 46 II
[Hiányzik.]

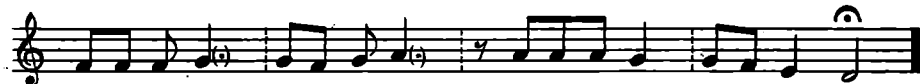
HYMNUS

[Ave maris Stella]

(Üd-ve-zi-tönk-nekSzent Anna)

Tengernek fi-nyes chil-lag-ja, Eüdvözlégý Chris-tus szent Anna,

Szüzeknek szép szüz Vi-rág-ja, Men-nyeknek ból-dog ka-pu-ja.

- 1 1. Tengernek fényes Chillagja,
Eüdvöz-légý Christus szent Anna,
Szüzeknek szép szüz Virágja,
Mennyeknek böl-dog kapuja:
- 5 2. Ki menyből küldött követ-tül,
Eüdvözletél Gabrieltül,
Oltalmaz ellenséginktül,
Evátul vött siralomtül.
- 10 3. Bününknek óld-meg kötelit,
Vakoknak nyisd-meg szemeit,
Vedd-el nyavalyánk terheit,
Nyerjed Istennek javait.
- 15 4. Mutasd Anyánknak magadat,
Engesztellyed Szent Fiadat:
Hallya-meg imádságodat,
Ki nem útálta méhedet.
- 20 5. Kegyes, és választot szép Szüz,
Kinek lelkében ninchen büz,
A' bünt, melly éget mint à tüz,
Olch, és töllünk távül el-üzz.
6. Nyerj nekünk tiszta életet,
Mennyekbe bátran menetet:
Hogy Jesusnak lássuk színét,
Kóstolhassuk nagy örömet.
- 25 7. Hálát adgyunk az Istennek,
Atya, Fiú, Szent Léleknek,
Egyenlő három személynek,
Egy állatú Istenségnek.

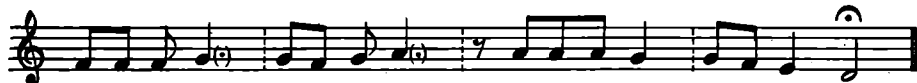
1 I—II fényes III—IV finyes 3 III—IV Az szüzeknek szép Virágja 4 III—IV böl-dog
8 I—II vett III—IV vött 9 III—IV ood 16 IV vialta házadat 18 IV lelkébe 19 III Bünt,
ki minket eget mint tüz IV Szüünkbe legien eghi tüz 20 IV Faytalan vetket mely ki
üz 22 II Menyégbe III Mennyekben 23 III Iesvs lassuk szent színedet IV Hogy latuan
Iesvs szent színét 24 III Kóstollyük [!] nagy örömetet IV Erezzüc igaz eoreomet

SALVE REGINA

Pünkösd-től-jogva Adventig.

(Üd-ve-zi - tönk - nek Szent An-nya)

Menyország-nak Ki-rály-né - ja, Ir-gal-mas-ság - nak szent An-nya,

É-let, é- des - ség, re-mén-ség, Eüdvöz-lég,y, szép Szüz Má-ri - a.

- 1 1. Meny-orzágnak Királynéja,
Irgalmasságnak szent Anna,
Elet, édesség, reménség,
Eüdvöz-lég,y, szép Szüz Mária.
- 5 2. Evának árva fiai,
Szám-ki-vetett maradéki,
Siralminak örökösi,
Sok nyavalyáknak hajléki.
- 10 3. E' siralomnak völgyében,
Kik nyavalygunk nagy inségben,
Hozzád ohajtunk mennyekben,
Hol vagy örök dühösségben.
- 15 4. Azért szó-szóllónk, szemedet,
Fordícd hozzánk kegyelmedet:
Es à te bünös népedet,
Oltalmazd hivedet.
- 20 5. Oh édes Szüz, irgalmadat,
Mutasd-meg kegyes-vóltodat,
Hóltünk után Szent Fiadat,
Mutasd-meg boldogságodat.

Aleim I [Hiányzik.] II—IV [Lásd a főszövegben.] 3 III—IV Remenségünk, s' éltünk
Vttya 9 IV veolygiebe 10 IV niaualigunc szeghinseghbe 11 II menyégben III mennyegben
IV mennieghbe 12 IV Ki élsz öröc bodoghsaghba 13 III—IV Azért kegyes szemeidet 17
III—IV Oh kegyes szüz 18 IV Mutasd megh kegyességedet 19 III—IV Adgyad lássuk
szent fiadat 20 III—IV Erezzük szent oltalmadat

ALMA REDEMPTORIS, ETC.

Adventül-fogva, Gyertya-szenteleó B. A. *Napitágh.*

Üd-ve-zi- tönk-nek Szent An-nya, mennyeknek meg nyílt ka-pu - ja,
tenger-e-ve- zök csil-la-ga, Boldog-sá-gos Szüz Má-ri - a.

- 1 1. Vdözitönknek szent Anna,
Mennyeknek meg-nyílt Kapuja,
Tenger evezök csillagja,
Bóldogságos Szüz Maria:
- 5 2. Légy segítsége népednek,
Az el-esett bünösöknek,
Ki szüléje Istenednek,
Annya löl te Teremtődnek.
- 10 3. A' természetnek folyását,
Es a' szülésnek szokását,
Fellyül haladád nagy átkát,
Minden szüléknek igáját.
- 15 4. Mert Angyali köszöntéstül,
Terhes löl à Szent Lélektül:
Szüzen, terh-, fáradság-nélkül
Szülél, és fájdalom-nélkül.
- 20 5. Te azért Istennek Annya,
Légy bünösöknek gyámolya,
Nyavalyánk vigasztalója,
Eüdvösségünknek kapuja.

Cím I Redemptoris II—III Redemptoris; [etc. hiányzik] Alcím I—II szent.
B. A. III [Lásd a főszóvegben.] 4 Bóldogságos [!] II—III Bóldogságos 5 I segítsége
II—III segítsége 8 I löl II—III löl 14 I löl II—III löl 15 I nélkül 16 I nélkül 18 I—II
Legy az bünösök gyámolya

AVE REGINA CAELORUM

Gyertya szentelo B. A. napjátúl, Husvétig.

(Üd-ve-zi - tönk-nek Szent An-nya)

Meny-ország-nak Ki-rály-né - ja, Angyalok-nak szent A-szo - nya,

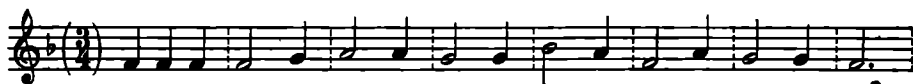

Áldot gyökér, Szüz Ma-ri-a, Eüdvözlégý Christus szent An-nya.

- 1 1. Meny-orzágnak Királynéja,
Angyaloknak szent Aszonya,
Aldot gyökér, Szüz Maria,
Eüdvöz-légý Christus szent Annnya.
- 5 2. Te-általad è világra,
Uj világosság virrada:
Eörüly, dücsösség virága,
Kinél szeb nem jött világra.
- 10 3. Aldot légy drágalátos Szüz,
Isten veled szép virág Szüz,
Menyben Szent Fia-d-mellet ülsz,
Tudgyuk, rajtunk-is könyörülsz.

REGINA CAELI, ETC.

Húsvétben.

(O glo-ri - o - :sa Vir-gi - num)

Menynek Király-né A - szo-nya, Eö-rüly szép szüz: Al - le - lu - ja,

Mert, kit mé-hed-ben hor-doz - ni, Mél - tó vol - tál: Al - le - lu - ja.

Alcím I—II szent: III szentelo 6 III világossagh árada 7 II—III dücsösség sátora
8 II Istennek erös tábora III Minden szepseghnac haileka 9—12 III Bodogh legy draga-
latos szüz, Kinec kerése, bünt ki üüz, Aggiad, hogy neküno ama büz, Ne arthasson
az öröc Tüz.

Cím II—III [etc. hiányzik] Alcím II—III Húsvétbe.

- 1 1. Menynek Királyné Aszonya,
 Eörüly szép Szüz: Alleluja.
 Mert, kit méhedben hordozni
 Méltó vóltál: Alleluja.
- 5 2. A' mint meg-mondotta-va,
 Fel-támadot: Alleluja.
 Imádgy Istent, hogy le-mossa
 Büneinket: Alleluja.

70.

AD SANCTISSIMAM DEI GENITRICEM

O zep Viragh kegielmessegh edenie,
 Meniorzagh dichösegenek zep fenie,
 Legien zent erdemed buneymert iutalmam
 Ziuem kiuansagaban bizodalمام.

71.

MAS AZONHOZ

Mi draga valtsagunk titkos zekrennie
 tisztasagos kegielemnek edenie
 tekinch ream hog bun inseges zennie
 megh ne emezzen dögös keleuennie.

72/I.

RITHMUS HUNGARICUS AD BEATAM MARIAM VIRGINEM

- 1 1. Istennek zent Annia
 latod ziuem kinnia
 meli buual keseregien
 sok gondolatokual
 5 giakorlatoszagual
 meli igen farat legien
 buidosasa közöt
 te hozzad erközöt
 hog mar örömet vegien.

1 II—III Mennyek 3 II—III mehed hordoznia 4 II—III Meltouá löt, Alleluia

- 10 2. Teriezd ky kegielmed
 hog hiu zegedelmed
 indullion zuksegemre
 Es emlekezzel megh
 dichöült feniessesgh
 15 az en köniörgesemre
 Te kegiessesgedről
 s, Ily zegenied felöl
 Hogi ne essem insegre.
3. El arat sok búnöm [!]
 20 s megis aligh zünöm
 azokból föl sörkennem
 Mert niaualias leuen
 s, búntöl [!] terheltetuen
 nehez abbol föl kelnem
 25 Fertelmesult az test
 s maid pokolra silliest
 Sies ne hagi el veznem.
4. Segedelmed vettem
 mikor esedeztem
 30 zuksegemnek ideyen
 Mostannis ne tagad
 Tulem else ragad
 ez zomorusagh eyen
 Latod el hagiattam
 35 s megis rutettattam
 az karomlas mezeyen.
5. Induly kegiessesgre
 s tekinch le ez földre
 kys kelletlen zolgradra
 40 lasza zömöm nyluan
 hogi mit ziuem kiuan
 ninchien bozzontasodra
 Vagi lelkem karara
 kinek te iauara
 45 nez chiak artatlansagra.
6. Tudom biszoni ertöd
 s, azert elsem röitöd
 zent zinöd keresemtöl
 mert igieközetöm
 50 s, en erőtlensegeom
 biratik felsegedtöl
 Segech szuksegemben
 hogy elömentemben
 tízeltessel fergedtöl.

35 <s mint vyzek apattam [!]> s megis 36 az karomlas <föuenien> mezeyen.

55 7. Esmerie megh mindön
 hog segedelmedön
 nem mulik semmi haszon
 ha zinten ideigh
 remensegem kesyk
 60 nem maradok szaraszon.
 Zerenchem megh lezen
 s maid kedueben veszen
 ky mindeneken azzoni.

72/II.

AZON SZEP SZÜZHÖZ

- 1 1. Istennek szent Anyja látod szívem kínnya,
 Melly búval keseregjen,
 Sok gondolatokkal, gyakorlatossággal,
 Melly igen fáratt legyen,
 5 Búydosása között, te hozzád érkezett,
 Hogy már örömet vegyen.
2. Terjeld ki kegyelmed, hogy hív segedelmed,
 Indúlyon szükségemre,
 Es emlékezzél meg, dichöült fényessegh,
 10 Az én könyörgésemre,
 Te kegyességedről, s' illy szegényed felöl,
 Hogy ne essem inségre.
3. El áratt sok bünöm, s' mégis alig szünöm,
 Azokbol föl serkennem,
 15 Mert gonosz indúlat, semmit el nem múlat,
 Akadalt készet nekem,
 Kivel természetem, jó igyekezetem,
 Meg rontya hamar bennem.
4. Oh fené gyarlóság ki bátran bír és rágh
 20 S' nem kéméli lelkemet,
 Hazug hizelkedés, hiteget ingerlés,
 Változtatván kedvemet,
 Eszemben nem veszem, hogy fertelmel nézem
 Előbb útált vétkeket.
- 25 5. Ez az meg revesült, s' mi reánk el terült,
 Fának férges gyümölche,
 Kiben ha mi erő, mind semmire kellő,
 Mert meg veszett erkölche,
 30 Ninch az ártatlanság, kiben irgalmasságh,
 Kedvét vigan ki önche.

6. Te azért Aszszonyom, ki előtt feoldigh nyom,
Rútságim undoksága,
Ki irgalmasságot szültél, nagy váltságot,
Ne birjon gyarlosága,
35 Az haylandó testnek, adgyad szegényednek,
Jöjen megh vigassága.
7. Segedelmed vegyem, s' hogy nem gyüölösz hidgyem,
Szomorú szükségimben,
S' mint annak előtte, kedved védelmezte,
40 Lelkemet mindenekben,
Ugy mostis támogass, dolgaimban forgass,
Legyek őrizetemben.
8. Hogy mind ellensegim, s' cháchogo irígyim,
Káromlo ítlettel,
45 Szivem ne öldöklék, s' lelkek ne terhellyék,
Vakmerő kissebséggel,
Szegény értékemis, vidúlyon sok hamis
Boszsزúttúl chendességgel.
9. Indúly kegyességre, s' tekinch le ez földre,
50 Kis kelletlen szolgádra,
Lássá szemem nyilván, hogy mit szivem kíván,
Ninchen boszszontásodra,
Vagy lelkem kárára, kinek te javára,
Nézz chyak ártatlanságra.
- 55 10. Tudom bizony érted, s' azért el sem reyted,
Szent színed kérésemtől,
Mert igyekezetem, s' én erőtlenségem,
Bíratik Felségedtől,
60 Segéché szükségemben, hogy előmentemben,
Tiszteltessél férgedtől.
11. Esmerje meg minden, hogy segedelmeden,
Nem múlik semmi haszon,
S' ha szinten ideíg remensegem késik
Nem maradok szárazon,
65 Kegyelmem meg leszen, s' kedved környül véssen,
Mert vagy mindenem Aszszony.

57 igyekeztem [szótagszámhiba, értelmetlen]

MAS, AZON ZEPLŐTELEN ZEP ZUSZEKNEK VIRAGIAHOZ

[Az irgalmas kedveu szepleotelen szép szevz Mariahoz]

O Dichöült szép kinch kiben gyarlóság ninch, s nemis férhet se- tét- ség,
 Jesse töröké- böi kelvén ke-be-lé- böi levél boldog fé-nyes- ség,
 Ekes chillagok- kal nappal és az hol- dal tekín- te- tes di- chö- ség.

1. Oh dichöült zep kincz, kibén gyarlóság nincz
 s, nemis ferhet setetsegh,
 Jesse törökéből, keluen kebeleből
 leuél boldog feniesssegh
- 5 ekes chillagokual, napual és az holdual
 tekintetes dichösegh.
2. Te zep liliom zal, kitől kegielem zal
 minden testre ez földön
 s, kinek draga kerte, önte uilag zerte
- 10 draga illatot, midön
 minden nag atokban zalna karhozatban
 az vezedelmes idön.
3. Te meniorzagh uttia, s, paradichom kuttia
 ky rank kegielmet ontot
- 15 s, kinek tizta mellie, dragalatos teye
 neuele zep viragot
 ky mindön bünöktől, [!] ördögnek kezéből
 megh ualta ez vilagot.
4. Te zep hainal chillagh ky mindenkör uillagh
 nap tamadasa elöt
- 20 ky artatlansagban fenlel ez vilagban
 az Isten zöme elöt
 te mehedben zalla, az ky nag kint valla
 s, minekunc valtsagunk leöt.

10 II Kivánt illatot 14 II—III öntött 17 I ördögh kettrechetöl II—III minden; ördögnek kezéből 22 II—III szeme

25 5. Te chodalatos zin, kyre nezue bün s, kin
 öhöndesul kegielmedből
 s, kinek oltalmaual, az ördög h tauul al
 s, erőtlen kesertesből
30 keotöd meg h mert kerül, tör haniassal kezül
 el vonny zerelmedtől.

6. Testy giarłosagom, oh en boldogsagom
 meg h ne giozze lelket
 rut zömtenesegre, ne giuicha vetkekre
 ördög az en ziuemet
35 igazgasson kedued, es soha ne zenued
 teuelgeny eltemet.

7. Ezedezel ertem, hog az bunre tertem
 ne törtennie fertelmel,
 niútych ky zent kezedet, s, el ne ued zömödet
40 uigiazzak ertelemmel,
 tarch meg kegielmedben, mindenkor eltemben
 s, ahlak buzgo örömmel.

74.

MÁS AZ BOLDOGSAGOS ISTEN ANNIAHOZ

1 1. Oh te giöngge dicsöseg es kes szűz
 menney szerettettel egö tizta tűz
 tolem minden gonozt zuntelen te el űz
 hog lelket hhez el ne hasson semmi búz

5 2. Ezedezel ertem szegeni fergedert
 sok rutsagtól nehezedet emberert
 fordech ream kegies szemed az kyert
 zent fiadnak vere hullót valtsagert.

10 3. Tarch meg hozzam nagy gonduselesedet
 takargató edes örizedetet
 ne banthassa ördög te kichinedet
 semmi rettetgető veszellel, niuich kezedet

4. Keduem gondom ziuem teged tiztellien
 minden indulatom nieluemmel bezellien
15 vigaztalast banatom nalad lellien
 az örök élettre kedued segellien.

26 II—III Chendesül 31 II—III boldóságom [!] 33 II—III szemtelenségre 39
II—III szemedet
15 <banato> vigaztalast 16 <s en utolsó oramon ne fel> az örök

ISTENHEZ VALÓ ESEDEZÉSSSEL KEGYELEM KÉRÉS

V. M.

- 1 1. Hozzám régen békélt, s' jó kedvedből megh tért,
 Kegyes Isten tekinch megh,
 Látod el rútúltam, büntöl el baggyattam,
 Szorongat nehéz ínség,
 5 Légy kegyelmes nékem, noha nem érdemlem
 Ne rongallyon rútt kétség.
2. Bízék reménségem, ne rettegjen szivem
 Vakmerő dolgaiért,
 Te kívüled meszsze, hogy idegen földre
 10 Ment testi szabadságért,
 Szépsége hol veszett, s' romlása érkezett
 Sok veszedelmekre ért.
3. Oh te bév kegyelmü, s' kegyes segedelmű
 Ur te hozzád kiáltok,
 15 Ne hadgy kit sok rúttság rútított hamisság
 S' környékezett sok átok,
 Szidalom, gyűlölség, kárhózat kissebség,
 Kedvet hát mint várhatok?
4. Nehéz tusakodnom, s' könnyebb tántorodnom,
 20 Mert az Test reost, s' njavalyás,
 Az öztön ingerleo, part üteo, eszt vesztő,
 Erőtlen az vigyázás,
 Ki miatt szemérem, Lélek keorül terem,
 És szomorú rútulás,
- 25 5. Kinek dögös mérge foly több esetekre,
 Gyakran hizelkedéssel,
 Mellé gonosz okot, hord rút gondolatot,
 Az Testnek kényességgel,
 Kinek ha meg hórdól, szokás lesz, s' nem gondol
 30 Ugy keveses szégynnel.
6. Illyen az nyavalya, Felséged jól láttya,
 Ki gyarlóságunk bírja,
 Ninch kívüled erő, minden chak veszendő,
 Világot az ki lakja,
 35 Te töled egyedül mennyei élet gyül,
 Ha te gondod táplállya.

7. Nyisd ki hát kedvedet, s' bochásd szent Lelkedet,
 Te balgatag férgedre,
 Tégy én velem már jól, erőssích s' nem hajól,
 40 Ugy szívem rút vétkekre,
 Te ellened való, szidalmas és gyarló
 Szokott setétségire.
8. Szivet töredelmest, életet szemérmest,
 Adgy irgalmasságodból,
 45 Lelkem meg vidúlylon, bünre ne bódúlylon,
 Akarmi nyalánk okból,
 Mindenekben félyen szeressen, tiztellyen
 Túled vett kazdag jókból.
9. Segétséged készen legyen ki örizzen,
 50 Minden kísértetemben,
 Eröt az túnya Test, ki gonoszra gerjeszt,
 Ne vegyen semmi képpen,
 Hogy valami vakságh, ördögi chalárdságh
 Ne vigyen több veszélben.
- 55 10. Szentelly te-magadnak, s' irgalmasságodnak
 Előbbi hivségére,
 Hozzám kegyelmes legy, s boszszút rólam el végy,
 Ne nézz éltem vétkére,
 60 Nagy gyarlóságomból esett vagy szándékból,
 Undok ingerlésimre.
11. Az te szent Malasztod, ha nálam marasztod,
 Nem leszek setétségben.
 Minden veszedelem ellen meg tart engem,
 Kegyes tiszta életben,
 65 Hogy méltatlan vóltom, vigan lásson holtom
 Utánn az díchőségben.

76.

PAENITENTIÁRA VALÓ

- 1 1. Mennyei nagy Felségh, kit rettegh föld s' mind égh,
 Hatalmas rémuléssel,
 Féli haragodat lelkem mert sok jódat,
 Vette fertelmes kézzel,
 5 Jó tétéményidért, sem böchült sem dichért
 Hálá-ado hivséggel.

48 hazdag [!] 51 gonoszaa [!]

2. Alázatosságom s' kichin buzgoságom,
 Ha teczett valamiben,
 Nem vólt alhatatos, mert megh utálatos
 10 Dolgot fogott kezében,
 Negédes ingerlés, bünre lett vezérlés,
 Test hitegetésiben.
3. Az ki tántorodást, s' lelki háborodást
 Hozott sok veszélyekkel,
 15 Idegen nyavalyát, büntetesnek súllyát,
 Rettegő kissebséggel,
 Szomorú útálást, meszsze tüled haylást
 Nehéz szám kivetéssel.
4. Kinek inségéből imhol mélységéből
 20 Ur Isten már kiáltok,
 Noha nem érdemlem, hogy jöjjön kegyelem,
 Irgalmasságot várok,
 Könyörülly én raytam mert im el bódúltam,
 Mayd kárhozatra jutok,
5. Haragod rettegem, s' vétkeket kesergem,
 Esetimen jaygatván,
 Rútsági az kiknek büntetésül ülnek
 Búsult lelkem aytaján,
 30 Szabadich mérgétől, dühösködésétől,
 Ne tarchon chélchapásán,
6. Irgalmazz ennekem, legyen reménségem
 Te nagy kegyelmed felől,
 Régi boszszontásim, s' talált álnokságim,
 Ne vonnyanak kedvedtől,
 35 Ronch el gonosz szokást, akadályt tantorgást,
 Külgy malasztot mennyekből,
7. Látod az természet gyarlo és meg vezett,
 Rakva sok kivánsággal,
 Nyalánkságon ragad, boszszúságra dagad,
 40 Kevély sok változassal,
 Az tiltott dolgokon akarmi kis okonn
 Múlat sok akarattal.
8. Te azért egyedül, kitől minden épül,
 Fordíthacz szent életre,
 45 Minden setétséget, ronthacz ellenséget,
 Ki vitt rútt esetekre,
 Te ellened valo, meg nem számlálható
 Gonosz chelekedetre.

- 50 9. Az kik boszszú állást, végtelen kín vallást
 Te töled érdemlenek,
 Igaz itfleted szerent el veztheted
 Lelkem s' ellened meggyek?
 Hatalmasságodért, illy inségemért
 Ki előtt panaszt tegyek.
- 55 10. De illy kis erőtlen gyenge féreg ellen
 Mi haszon meg mutatnod,
 Eröd fa level ellen kitt az gyors szél
 El hány, azt nyomorgatnod,
 Nem teczik meg avval ha fizecz pokollal,
 60 Régi irgalmasságod.
11. Hiszem te nem eorülsz, mert senkit nem gyüölöz,
 Hogy valaki el veszszén,
 Ki az bünösökért jöttél váltságokért,
 Hogy senki ne rettegjén,
 65 Felségedhez mennyi idvösség keresni,
 Igazúllyon meg ingyen.
12. Légy kegyelmes azért, és sok büneimért,
 Méltó ostort ne bocháss,
 Vereségtől kémélly, irgalmassaggal élly
 70 Ne foggyon vigasztalás,
 Szánnya szent Felséged, kis kelleetlen ferged,
 Az ki bizony nyavalyás.
13. Külgy szentelő lelket, érzékenségit
 Ki maganak foglallya,
 75 S' minden indúlatot, ki bünnel múlatott
 Környülem, megh tapodgya,
 Akaratom bírja, s' gyarloságtól óyja
 Legyen földed lakoja.

77.

MINDEN-NAPI KÖNYÖRGÉSE LELKEMNEK

- 1 1. Minden-nap jó reggel, serényen s' jo kedvel,
 Hogy te hozzád feol kellyek,
 Ur Isten víg szívet, hálá adót, s' hivet
 Adgy hogy kedvedre éllyek,
 5 Mindenben féllyelek, s' igen szeresselek,
 Rút bünt én el kerüllyek.

69 Vereség émélly [kiszakadt]

2. Az én hivatalom, kiben ma foglalom
Magam, legyen szerenchés,
Te Nevedben kezdem, ki kezedből veszem
10 Engedd hogy idvösséges
Legyen, böchületes, szivem teokélletes
Hozzád, mert az igen szükséges.
3. Testem gyarló vólta, sok undok bün folta
Miatt igen erőtlen,
15 Ki-ért ugyan mostis nem igazúlt, s' hamis
Vágyok s' mind engedetlen,
De ne nézd vétkeket, hogy könyörgésemet
Ne fogadgyad kedvetlen.
4. Tarch meg jó kedvedet, s' gondviselésedet,
20 Mind végig óltalmomra,
S' az mit kegyelmedből attál eröm kivől
Legyen az lelki Jómra,
Te tisztességednek, s' az szükölködöknek
Elégséges hasznokra.
- 25 5. Te felséged nélkül kichinségem el dül,
Tántorogh, veszekedik,
Tökélletes szivet, adgy szelidet s' bölchet,
Mert a-nékül el esik,
30 Segéch szegényedet, kéri szent Nevedet
Mert avval erősödik.
6. Minden éktelenség, s' rút telhetetlenség
El távozzék én tölem,
Ne birjon gyülölség, se gonosz fösvenség
Veszzen gonosz előlem.
35 Legyek keonyörüleó, s' minden bün öldökló,
Mennyen jó híř felölem.
7. Adgy jó egészséget, lelki chendességet,
Véghetetlen kegyelmel,
Távozzék az ördög, mint ochmánságos deogh,
40 Minden veszél szerzéssel,
Ne késérche szivem, vesztegesse lelkem
Semmi szemtelenséggel.
8. Maradgyon áldásod, raytam hogy szállásod,
Legyen tiszta szolgádnál,
45 Eorizzen félelmed, bírjon segedelmed
S' késérjen szent Malasztal,
Legyen kedves özteon hozzad ki feol kölcheon
Mindennap vigyázással.

- 50 9. Hogy mind az mit kívánsz, vagy penig igen bánsz,
 Abban magam ugy tarcham
 Semmi-nemő bünnel, gyüölött rút szeplövel
 Lelkem ne undokéham,
 Te nagy haragodat, boszszú állásodat
 Raytam ki-ért ne lássam.
- 55 10. Ki-ért ez testi jó, lelki, jókkal folyo,
 Legyen nagy dichirettel,
 S' avval kinchet gyüychekek, s' neked hasznot vigyek
 Ellyek tiszta étellel,
 Legyek megh igazúlt, okos, es meg tanúlt
 60 Jo magam viseléssel.
11. Hogy mikor ez testet, velem le vetteted
 Te szent akaratodból,
 Minden büneimből kfn szenvedésedből
 Tisztúlyak undokságból,
 65 Viselly szent kezeden, hogy ugy kegyelmeden
 Legyek Felséged körül.

78.

PAENITENTIÁRA INDÚLT SZIVNEK KÖNYÖRGÉSE

- 1 1. Melységes setétségh, környül vett sok inségh,
 Uram sok rettegéssel,
 S' mayd el foytyák szivem, elődben ne vigyem
 Fáydalmam kesergéssel,
 5 Eröt vesznek raytam, ellened hogy jártam,
 Ha nem nézsz kegyes kedvel.
2. Alhatatlanságom s' vakmerő rútságom
 Nem érdemlik kegyelmed,
 S' nemis méltó vagyok, mert büneim nagyok,
 10 El halgatván figyelmed,
 Hogy irgalmasságra, térj vigasztalásra,
 Mutatván segedelmed.
3. Te előtted mégis, ha büneom yesztis,
 Le függesztem fejemet,
 15 Törédelmességgel, szolván szelídséggel,
 Ki nyitom sebeimet,
 Hogy kis buzgoságom, s alázatosságom,
 Keressen mi érdemet.

14 függeszten [!]

- 20 4. Túnya gyarlosagnak sok gonosságoknak,
Arja lelkemet folya,
Testem faytalanúl, természetemben dúl,
S' torkon fogva hurczollya,
Erzékenségimet, kivel bús szívemet,
Több bün igen únszollya.
- 25 5. Hamisságom oka, ki tantorodásra,
Mind úntalan ragadott,
Negédes akarat, ki bünben nem fáratt,
Tudom illy veszélt adott,
30 Sok gonosz gondolat, font dögös fonalat
Kin lelkem el baggyadott.
- 35 6. Ide s' tova sokszor, noha látott ostor,
Testemmel el haylottam,
Kisztető ingerlés, gonosz ok keresés
Miatt, hamar bódúltam,
Szemérem rútságot társúl gyakran hozott,
Kiben meg gyarapottam.
- 40 7. Az kikköl most immàr mint röst, s' erötlen saar,
Kész vólnék feol ébrednem,
Meg igazulásért, s' kívánt kegyelemért,
Uram kedvedet kérnem,
De fonnyat gaz lévén, ez bünös feold színén,
Ninch eröm arra nékem.
- 45 8. Segétö karodat, s' irgalmasságodat
Nyúych azért kegyelmeddel,
Térich meg engemet, s' balgatag szívemet,
Oktassad szent lelkeddel,
Hogy fenlö világom legyen ez világon,
S' birjon te felelmeddel.
- 50 9. Vedd feol lelkem gongyát, s' mosd el sok mochokját
Megh undokúlt szívemről,
Hogy az bünnek habja, lelkemet ne chapja
Fertelmel éktelenöl,
Végy el minden szeplött, s' kissebséges veszszöt
Fordích el életemről.
- 55 10. En elmémet birjad, szent dolgokra hijad,
Minden mozdulásimat,
Te néked szolgállyon, lelkem magasztallyon,
S' minden mulatságimat,
60 Benned helyheztessem, s' tüled el ne essem,
Viseld akaratomat.

11. Rettennyen meg szívem, félyen kichinségem,
 Ellened föl ne kellyen,
 Ektelen életet, ki eddig vezetett,
 Bátran távúl kerüllyen,
 65 Vakmerő ingerlés, kiből szégyen kelés
 Kelne, raytam ne legyen.
12. Ellenségim száját, tarch zablán szándékát,
 Fordéch el gyalázattyát,
 Te üldözz és kergess, súytolással égess,
 70 Mind kezeid munkáját,
 Hogy az büntetésben, irgalmasság legyen,
 S' vegye el annak süllyát.
13. Szivem s' minden kedvem, eröm tehetségem,
 Kiért Uram tisztellyen,
 75 Gondviselesedért, s' hozzád vévésedért,
 Hálá adásra vigyen,
 Mindenkor szeressen, szükségében lellyen
 Segedelmet, s' úgy legyen.

79.

PAENITENTIÁRA VALO KÖNYÖRGÉS ÉS KEGYELEM KÉRÉS

- 1 1. Mullyék el Ur Isten rólam te nagy haragod,
 En érdemem szerént rettenetes ostorod,
 Sok gonosságomért ki te hozzád föl ért
 El szánt boszszú állásod.
- 5 2. Az te haragodat tériched kegyelemre,
 Es könyörgésemet bochássad te elődbe,
 Lásd hogy szomorottam, s' te hozzád fordúltam,
 Már törödelmességre.
- 10 3. Tisztellek tégedet ki lakol dichőségben,
 Az Sion hegyének tetején fényes ködben,
 Mindent föllyül múltván, s' azon uralkodván,
 Az mélységeket nézvén,
- 15 4. Irgalmas gondodat nyitottad minden Testre,
 Kik tisztelnek félnek, veszed szent tenyeredre,
 Az keseretteknek, s' meg sebhett sziveknek,
 Fordúlsz könyörgésekre.
- 20 5. Jól látod szivemet nekemis melly sérelmes,
 Sok ingerlő bűnnek rútságától fertelmes
 Az Jóra igen reost, erömben meg veszött,
 Tántorgo, s' nem szemérmes.

6. Az kiknek félelmes mélységéből kiáltok,
Kemény köteliből szabadulást kívánok,
Lássad mint nyavalygok, irgalmat chyak várok,
Meg tisztúlni akarok.
- 25 7. Bochásd megh bünömet Uram te szent Nevedért,
Igasságod szerént ne itélly esetemért,
Látod sokasodott, s' veszedelmet hozott,
De ne útály azokért.
- 30 8. Esmerem vétkemet, ki te hozzád föl hatott,
S' rettegem bünömet, ki igen útáltatott,
Kissebségre okot, s' veszélt béven hozott,
Szomorúságot adott.
- 35 9. Az kiben magamat előtted meg aláztam,
Kegyelmedhez bizván az földre le burúltam,
Súytolly irgalmassan, az ki nyavalyássan
Hátam im meg haytottam.
- 40 10. Bátorich, s' épich föl tántorgo életemet,
Gyógyich szent véreddel, meg döglött sebeimet,
Testemben meg szépich, szivemben vidámich,
Tarch tisztán én lelkemet.
11. Irgalmaz Ur Isten nekem szegény bünösnek,
S' töröld el rútságit nyavalyás életemnek,
Lásd esedezését sok reménkedését
Igye-fogyott szegénnek.
- 45 12. Szemeidet Uram rólam el ne fordíchad,
Te szent malasztodat kegyességdből nyúychad,
Tiszta szivet lelket terempch buzgó kedvet,
S' életemet úyichad.
- 50 13. Büneimnek mérge teob mirigyet ne hozzon,
Rút emlékezeti soha ne tántorichon,
Kedved bátorichon, Angyalod forogjon,
Chalárd okot el ronchon.
- 55 14. Erötlenségemet birjad te szent kedvedből,
Ki Anyam méhében raggatál chyak semmiből,
Irgalmasságodat, Attyai gondodat,
Ne vond meg kis férgedtől.
- 60 15. Minden szükségemben gyámolom légy ennékem
Utamban öriző, igazgató, segédem,
Eordög chalárdsága, s' mas gonosz szándeka,
Ne nyomorichon engem.

16. Hatalmas nagy Isten ki vagy minden dolgokban,
Néked attam magam, tarch alázatosságban,
Tökélletes szivet, lelki chendességet
Adgy ez szarándokságban.
- 65 17. Ki-ért életemnek minden ö napjaiban,
Dicherjelek téged egyedül dolgaimban,
Jó tétéményidet, s' gondviselésedet
Magasztallyam vigabban.
- 70 18. Gyarló eset után erőssödést kívánván,
Vallás tétélemnek jutalmát szivből várván,
Christus érdeméhez bizván kegyelméhez
Írám az Duna partyán.

80.

KÖNYÖRGÉSRE VALÓ KESZÜLET AZONN TÖRÖDELEMMEL

- 1 1. Kiáltok mig élek, bünömből föl kelek,
S' im kegyelemért megyek,
Oh gazdag kegyelmü, s' nagy irgalmas kedvü
Isten, hozzád sietek,
- 5 Vétkememet esmérem haragod kérlelem,
Hogy megh kedvedben legyek.
2. Kelly föl azért szivem, s' rútkétséget, lelkem,
Tüled immár mesze vess,
Vidámulásodért, s' igazulásodért,
- 10 Bev engesztelést keress,
Christus érdemével, erőt ad az kivel,
Minden bünt már el rekesz.
3. Az magas egekkel, bir ez széles földel,
S' minden Fejedelmekkel,
- 15 Kinek nagy erejét rettegem veszszéjét,
Méltó meg rémuléssel,
Mert föl hatott vétkem, szapora esetem
Artalmas ingerléssel.
4. Ki-ért nyilván értem, az mi méltán nékem
- 20 Lehet azért jutalmam,
De lágých meg szivem Uram kedved vegyem,
Sok bünömet sirassam,
Mostan faydalommal, s' végre sok kinnal
Azokat ne jaygassam.

8 vésa [!]

- 25 5. Könyörülly én raytam kárhozatot hoztam,
 Temérdek útálással,
 Fordích rám orczádat, szánd gyarló szólgádat
 Erossích szent malasztal,
 Testem tunyaságát vakmerő rútságát
 30 Ne büntesd méltó kárral.
6. Régi kisirtetnek ereje éitemnek
 Ne hozzon már több veszélt,
 Ne szamláld vétkeket, ezer esetimet
 Kiben te ellened élt,
 35 Sok chélchapásokkal, trágár tréfálással,
 Bújan *gyakron* kit beszélt.
7. Irgalmasságodból sok úndokságimból
 Mosogasson szent véred,
 Könnyü meg jobbétnod hozzád fordétanod
 40 Mert azt mástól nem kéred,
 Isteni erödet draga kegyelmedet
 Te magadtól el éred.
8. Ne hadgy hát magamnak testi pártolásnak
 Akarmi idejében,
 45 Te oltalmad nekül mert hamar el merül
 Ismét gonosz bünökben,
 Támogasd férgedet, réműlt szegényedet,
 Ne essék kissebségben.
9. Büntetésed terhét, s' annak keménségét
 50 Nehéz ugyan föl vennem,
 De mint kichinsegem szenvedheti testem,
 Magamat nem kéméllem,
 Legyen vereségem kegyelemmel nékem
 S' ne hadgy megh szégyenülnem.
- 55 10. Vigasztally mindenben ez gyarló életben,
 Maradgyak meg hivségben,
 Eröm fölött ne hadgy, ki hatalmas Ur vagy
 Burúlnom kisírtetben,
 Irgalmas vezérem légy, hogy ellenségem
 60 Ne vonnyon kötelében.

HOGY ISTEN SZEGÉNSÉGEM BEN NE FELEDGYEN

- 1 1. Busúlt életemnek szomorú szívemnek
 Bóldog gyönyörúsége,
 Felséges Ur Isten, ki vagy mindenkben
 Lelkemnek édessége,
- 5 Kisded s' el hagyatott, te reád maradt
 Fejem minden szüksége.
2. Előtted im azért az te kegyelmedért,
 Ohajt lelkem s' keseregh,
 Gondviselő kedved, kéri föl emellyed,
- 10 Noha nem hasznos féregh,
 Lásd hogy igen szegény, s' mint *meg* utált edény
 Vezér nélkül szédelegh.
3. Régulta szemléli, s' örömmel beszéli,
 Sok irgalmasságodat,
- 15 Szegényekhez való, bevesszel tápláló,
 Ezer áldomasodat,
 Hogy máyd fel emeled, az porból fel veszed
 Kis kelletlen szológádat.
4. Nem érdemlem, úgy van, ki éltében gyakrann
 20 Gonosz chelekedettel,
 S' kedved megh bántottam magam rútéttam
 Szentelen ingerlessel,
 Irgalmadat vennem, s' dolgom említenem,
 De meggyek illy szükséggel?
- 25 5. Erched kegyelmedből, mit kivánnak szivből
 Uram szent felségedtől,
 Szállj le kérésemre, s' ne nezz érdememre,
 Mi-nem függész embertől,
 30 Segélly szükségemben, hogy elő-mentemben
 Dichírjelek mindenből,
6. Mutásd el rekesztett, méltán tülem reyttett,
 Kedvét táplálásodnak,
 Sokáig ne hadgyad tengetésre nyissad,
 Gongyát áldomásodnak,
- 35 Add meg kenyeremet, s' ruhátlan testemet,
 Ne hadgyad pirulásnak.

11 mint utált [szótagszámhiba]

7. Nyisd meg az en számat, vidámích orcámat,
Mondhassak hálá adást,
Irgalmasságodból, tégy én velem már jól,
40 Ne szenvedgyek útálást,
Lássák kik gyűlölnek, s' meg szégyenüllyenek,
Hogy attál vigasztalást.
8. Szemeim rád néznek segítséget kérnek
Mert nyavalyában vadnak,
45 El fogyott kenyerem, ninchen jövedelmem,
Szükségim szorongatnak,
Búsult gondolatim, s' mordállo bánatim,
Ide s tova ragadnak.
9. Chendesich elmémet, s' tölch be kérésemet
50 Te sok aldomásodból,
Szandekom igazgasd, ki mindent meg adhach,
Gazdag birodalmodból,
Parancholly hogy élyek, táplálást mar vegyek,
Te szent akaratodbol,
- 55 10. Az te kegyelmedet, s' gondviselésedet,
Tarch chyak idvösségemre,
Kértemreis ugy nézz, ha lelkem el nem vész,
S' visz irgalmas életre,
Kiben légy vezérem, szent Felséged kérem,
60 Ne mennyek setétségre.
11. Elmem gondolkodva, s' szivem nagy ohaytva,
Istentől vigasztalást,
Hogy kichinségemnek, bizodalma kérék,
Rendelne kis táplálást,
65 Sárvárhoz chyak közel iram hideg öszszel,
Várván ream áldomást.

82.

ISMET, MAGA VIGASZTALÁSÁRA, AZ EL HAGYOTT ÁLLAPATBAN

- 1 1. Viseld békességgel, s' kegyes chendességgel
Bús lelkem bánatidat,
S' vegyed ajándékul, hogy nagy akadékul
Látod most barátidat,
5 Tarchad jutalmadnak, s' nem boszszús igádnak,
Ez szomorúságidat.

64 táplálást [!]

2. Ellenkedő ne légy, hogy nagyobb kedvet végy,
 Illy tusakodásodban,
 Félelmet el kerülly, s' kétségben se merülly,
 10 Méltó búsulásodban,
 Eelly tántorgás nékül, mert nem véletlenül,
 Vetett Isten táborban.
3. Eorvendezz, hogy ismér, hogy büntetést meg mér,
 Te gyöngeséged szerént,
 15 Véle viszzát ne vonny, mert kemémb ostort fony
 Ingerlésed naponként,
 Alázd meg magadat, hogy vigasságotat,
 Lássad vigan mint nap fént.
4. Reményed kegyelmét ki most fenytékét,
 20 Bochátta bús fejedre,
 Probára vetett most, de praedára nem oszt
 S' nem bíz úgy ellenségre,
 Hogy meg szegyeníchen — de inkább segíchen
 S' föl indíchon az égre.
5. Eosvent mutat evvel, ez kichin öztönnel,
 25 Noha teczik keserves,
 Nem fordúlt úgy szeme rólad hogy ne nézne
 Ismét, ki nagy kegyelmes,
 Súlytolása nem árt, tüled el fordít kárt,
 30 Hogy légy hiv, s' engedelmes.
6. Szive raytad esik, noha kichint késik,
 Tüled illy késértetben,
 Nem hágy feol emel még, tudgya mikor szükségh,
 S' megh tekint szükségedben,
 35 Föl támad az chillag, ki most alig villag
 Elötted setét ködben,
7. Mit kesergesz azért hasznos nyavalyádért,
 Oh meg félelmet szivem?
 40 Mi-ért kételkedel, s' olly igen törödöl?
 Ha útáltakis engem?
 Az sok undok bünért szállott ki boszszút kért,
 Méltó hát el szenvednem.
8. Ajandék ez, s' nem kín illy hasznos gyötrelmin,
 Kinek jutalom készül,
 45 Bóldog inséges út, kin dichőségre jut
 S' az gonoszis meg feszül.
 Az igaz kin vidúl, s' bátrabban meg indul,
 Nyerni az eget részül.

27 szemé [!]

- 50 9. Támazd hát uradra dolgod fő gondodra,
S' megh szánnya nyavalyádat,
Nem burít el az hab, ki iregységgel chap,
S' környül vette hajódat,
Föl kél mayd te urad, az te bev jutalmad,
S' el rontya szidalmadat.
- 55 10. Hadgyán azért ha így visel, chyak benne hidgy,
S' tüle szent Malasztot kérj,
Bírja úgy szivedet, hogy illy inségedet
Megh gyözvén, kegyelmet érj,
60 Mennyből jön sok haszon, ha teis lész azon
Teczése szerént hogy élly.
11. Irgalmas Ur Isten, ne itélly éltemben,
Erdemlett büntetéssel,
Bünöm sokaságát, ne nézd gyült rútságát,
Haragos tekintettel,
65 Töröld el szeplőjét, sanyarú veszszojjet
Törd el hozzám térteddel.
12. Az én inségemnek, mint szent Dánielnek,
Utát talállyon kedved,
S' külgy eledelt nékem, mert el badgyat lelkem,
70 Hiszem vagyok te férged,
Síes, Saul az mig környül vegyen, addig
Kédvet velem jól tenned.
13. Szükségemre könnyen, hogy morsalék legyen,
Karod nélkül meg lehet,
75 El-múlt harmad napom, hogy éhezve várom,
Gazdag eledeledet
Telépich le szolgád, szomorún ki imád,
S' szegd neki kenyeredet.
14. Legyen mi értéke, de semmi reyteke,
80 Te kivüled ne legyen,
Az te áldomásod, visellye Angyalod,
Mindenekkel jól tegyen,
Hogy irgalmas úton, Felségedhez jusson,
S' örök életett vegyen.
- 85 15. Ez egy néhány versel, Istent könyörgéssel,
Hogy kérném kegyelemre,
Eggy kis fülemile, nagy vígan énekle,
Néznék jó reménségre,
90 Ninch senki feledett, az kiket teremtett
Van gongya minden testre.

65 veszszojjet, [!] 69 badgyát lelkém [!]

AZ IRGALMAS NAGY SZÜZHÖZ, AZ ISTENNEK SZENT ANNYÁHOZ

- 1 1. Idvöz légy bóldog szüz, Malasztal buzgo tűz,
Isten tiszta szekrénye,
Bűnösek istápjja, erős küsziklájja,
Irgalmasság örvénye,
- 5 Magyarok Aszszonya, s' reménségek tornya,
Idvössegek ösvénye.
2. Idvöz légy szép Rósa, drágalátos s' choda
Paradichom szép kerte
Szent Lélek gyümölche, tiztaság erkölche
10 Szent vagy mind világ szerte,
Mert te benned vídúlt, mi Atyánk hogy pírúlt
Régen hogy történt este.
3. Idvöz légy szép chillag, egyedül az ki chak
Fénlesz nagy tiztasággal,
15 Mert néked nem ártott, s' mint Evát nem mártott
Bűnben rút kívánsággal,
Amaz tított alma, sem annak siralma
Nem sértett faydalommal.
4. Idvöz légy tiszta szüz, kihez semmí rút büz,
20 Nem fér, sem meg vesztő szenny,
Az te szent fiadhoz, hogy idvösséget hoz
Bűnös Népeidért menny,
Az te érdemedből, mi tunya testünköl
Minden szeplöt úgy ki kenny.
- 25 5. Idvöz légy szép virág, kitöl mind ez vilagh
Veszen vidám illatot,
Az te haylékodbán, mi ábrázatunkban
Eoltözöt, s' velünk lakott
Az ki az halálnak, ördögnek világnak
30 Rabságától megh váltott.
6. Idvöz légy szüzeknek es minden szenteknek,
Dichőséges aszszonya,
Eorvendezz és vigádgy, és minket el ne hadgy,
Mert nagy átkot el vonya,
35 Gyümölche méhednek, fia az Istennek
Mert rólunk vólt nagy gondgya.
7. Idvöz légy szegények, Arvák és Eozvegyek,
Gondviselő aszszonya,
Menyország kapúja, irgalmasság Anna
40 El esteknek gyámolya
Kiket tántorított, szegénységre hozott
Az gyilkos bűnnek rongya.

8. Idvöz légy Aszszonyunk, kegyelmes gyamolyunk,
 Országunk dichősége,
 45 Oltalom várása, békeség szállása,
 Nemzetségünk szépsége,
 Irgalmasság fészke, boldogságunk széke
 Városunk tiszta ege.
9. Te hozzád kiáltunk az kik itt nyavalygunk,
 50 Völgyen ez siralomnak,
 Nézz szent szemekkel, takargas kezeddél,
 Ne hadgy minket árváknak,
 Tarch meg te kedvedet, nagy segedelmedet,
 Kit adtal Magyaroknak.
- 55 10. Mutas kegyes gondot, mert téged választott
 Hadd viselő Nemzetünk,
 Regen szószóllónak, kegyes Aszszonyának
 Kiért ha mi ellenünk,
 60 Ellensegünk föl ült, rútúl meg szegyenült,
 Mert vóltál fejedelmünk.
11. Keesz vólt az segítség, mig az Erettnekség
 Minket meg nem rútíta,
 Tiszteleted mellől, rút nagy szemtelenöl,
 Tévelygés nem fordíta,
 65 De már szörnyü romlás, jay, rút visszavonyás,
 Látod mint el púsztíta.
12. Most se hadgy el minket, esmerjük vétkünket,
 Ki sanyarétott minket,
 Néked esedezőnk, nyerj kegyelmet nékünk,
 70 Szánnyad mi esetünket,
 Veszzen minden gonosz, karjaidon hordozz,
 Mondgyanak hiveidnek.
13. Mutasd hogy Anyánk vagy, szánakodásod nagy,
 Mi nyomorúsaginkon,
 75 Oldozd meg kötelünk, hogy az Kik közölünk,
 El búydostanak vakon,
 Vegyenek Malasztot, s' legyenek választott
 Népeid ez világon.
14. Hogy egyenlő szivel, s' meg igazúlt kédvel,
 80 Ismet szent tiszteletet,
 Adhassunk Fiadnak mi édes Urunknak,
 Ki érted el nem vetett,
 S' meg hozzá fogadott, békességet adott,
 Ingyen meg kegyelmezett.

MÉGIS, AZ BÓLDOG SZÉP SZÜZHEZ AZ UY ESZTENDŐ KEZDETIN

- 1 1. Istennek szent Anyja, kegyelmed kívánnya
 Lelkem nagy óltalmára,
 Tekínch szükségemet, s' erőtlenségemet,
 Fordích te kis szolgádra,
- 5 Te boldog színedet, ki kísértetemet,
 Nyomja el, s' nézzen jómra.
2. Ez ki nyílt esztendőt, ne hadd mint veszendőt,
 Tölem jók nélkül múltnyi,
 Idvösséges élet, mint vidám kikelet,
- 10 Siessen be burúlnyi,
 Birjon jámbor erkölch Malasztot reám tölch,
 Ne hadd lelkem búsúlnyi.
3. Megh győzzek sok gonoszt, ki mennyektől meg foszt
 S' kárhózzattal fenyeget,
- 15 Jóságos dolgokban, magamat foglallyam,
 Ne bánchak meg egyebet,
 Vigyázzak lelkemre, együgyüségemre,
 Kérj tellyes segedelmet.
4. Hogy mikor ez testből, Isten teczéséből,
- 20 Lészen ki költözésem,
 Szent szemed rám nézzen, kedved fogjon kézen,
 Ne legyen rettegésem,
 Vegyed óhajtásom, bünömért sírásom,
 Ki érdemét keresem.
- 25 5. Legyen engedelmes, én hozzám kegyelmes
 Szent vére hullásáért,
 Engem ne útállyon, haragja se szállyon
 Sok féle büneimért,
 Ez földnek szennyétől, kit gyöngeségéből,
- 30 Vett Testem gyarló kedvért.
6. Adgya megh azt à bért, à kit soha nem mért,
 Nagy irgalmasság nélkül,
 S' az kit ingyen oztott, sok kinnyával hozott,
 Mindennek idvösségül,
- 35 Idvözíche Lelkem, noha nem érdemlem,
 Mert kegyelme így terül.
7. Ki-ért díchírettel, s' nagy emlekezettel,
 Magasztallyam szent Nevét,
 Jó téteményérül, az ki Lelkem körül
- 40 Atta áldással kedvét,
 Vegye szegényének, méltatlan férgének,
 Azért eggyügyü szívet.

BÓLDOG ASZSZONRÓL VALÓ ÉNEK

- 1 1. Maria szent Háromság leánya
Atya Istennek drága kínch tartója,
Jesus Christusnak bóldogh szent Anyja,
Eudvöz légy szent Leleknek templomja.
- 6 2. Angyaloknak Királyné Aszszonya,
Meny Országnak örvendetes úttya,
Paradichomnak tündöklő kapuja,
Eudvöz légy életnek kegyes Anyja.
- 10 3. Az szent írás, téged élő fának
Méltán nevez Mennyei rosának,
Elő kenyér hordozo hajónak,
Vizen járok fényes chillagjának.
- 15 4. Mákula nélkül való tükörnek
Aaron, Moses, és Jesse veszszejének,
Es be zárlatott múlató kertnek,
Szörnyünek, mint rendelt seregeknek.
- 20 5. Szent szeretet, és élet Annjának,
Szent Várasnak, s' bölchyesség házának
Jacob Patriarcha laytrájának,
Szám kivetettek lako várasának.
6. Lépes méznek, és frigy szekrényének,
Israëlnek tellyes örömének:
Es Jerusálem düchyösségének:
Mint az hórd és az Nap olly ékesnek:
- 25 7. El éghetetlen lángozo chipkének:
Salamonnak Királyi székének:
Az Istennek reytek szent helyének:
Tövis között fel nőtt Liliumnak:
- 30 8. Az Felsőges Isten Sátorának:
Fel készített fényes arany háznak:
Az Gedeon Herczegh gyapjújának:
Es szent Dávid Királyi tornyának.
- 35 9. Te haynali szép chillag Maria;
Te vagy keresztyénség Coronája:
Es nyomorúltak vigasztalója:
Búdosók vezére, s' táplálója.
- 40 10. Magyar Országnak jó szószóllója
Es örökös Királyné Aszszonya
Ellenségítől oltalmazója
Nagy szükségiben gyámoltója.

11. Ohaytással te hozzád kiáltunk;
Mert felette mi megh nyomorodtunk;
Veszedelemtől környül vétettünk,
Isten ellen kik sokat vétettünk.
- 45 12. Tekinch nepeid nyavalyáira,
Pogánságtól el pusztulásira,
Eretnekségtől el romlásira,
Es légy jóra igazgatásira.
- 50 13. Inkább most kel nekünk segítséged,
Szükséginkben te esedezésed,
Szent fiadnál buzgó könyörgésed,
Megh szánásból Anyai jó téted.
- 55 14. Ne mondhassák az sok ellenségek,
Az ördögök, az eretnekségek,
Az pogányok, sok kegyetlenségek,
Ez vilagi gonosz mesterségek:
- 60 15. Hogy nem használtál illy nagy igyünkben,
Hogy megh győzöttél népeidben,
Hiában biztunk kegyességedben
Ne mondgyanak káromlást ezekben.
16. Rémüllyön megh az pogány ellenség,
Romollyon megh minden eretnekség,
Szállyon közinkben az Szent bekesség,
Dichirtessék mindenben Istenség.
- 65 17. Aldott légy mindeneknek teremptője,
Aldott légy, világ Idvözítője,
Aldott légy hiveknek szentelője
Áldassek megh, ez szóknak éneklője.

86.

HOMO VANITATI SIMILIS FACTUS EST;
DIES EJUS SICUT UMBRA PRAETEREUNT.

Psal. 143.

Flens ego sum genitus, celebrantur funera fletu
Transactaque innumeris vita fuit lacrymis.
O genus humanum lacrymabile, triste caducum
Quod factum ex cinere est, solvitur in cinerem.

MAGYARÚL

- 1 1. Sirva és sok kínnal Anyám ez világra
Szült, és nehéz gondol nevelt fáydalmakra,
Szállottam keserves testi nyavalyákra
Sok változo kedvel tántorodásokra.

- 5 2. Az mi kevés napok adatnak az égből.
Azokis üressék az öldöklő büntől
Ninchenek, az Testnek gyors ingerlésiből
Ez földnek magával hozott sok szennyéből.
- 10 3. Oh azért siralmas emberi állapot,
Az jószágos dolog hól igen el apatt,
S' tiszta előmentet gyarłoság nem kaphat,
Boszszú, sok irígység s' kissebség hól áratt.
- 15 4. Nem choda sokáig hát mint meg maradgyon,
Por hamuból épült haza sokká állyon,
Ez föld szépsége halálra ne szállyon
El változásából hogy meg ne rútúllyon.
- 20 5. Te azért nagy Isten kinek alkotója
Két kezeddél vóltál öszve raggatója,
Ne szenvedd hogy ördög legyen rongálója,
Ki szent haláloddal lettél meg váltója.

87.

IPSA DIES QUANDOQUE PARENS;
QUANDOQUE NOVERCA EST

- 1 1. Ha az jó szerenche föl emel valakit,
Gyakran kevéséggel azonnal meg vakít,
Kivel irígy kedvet ismét hamar fordít,
Hogy esmerje magát, az pad alá taszít.
- 5 2. Az kit kárral penig szokott nyomorgatni,
Kazdag állapotból nyavalyást forgatni,
Annak sok panaszzán kichint tud jaygatni
Mert mostoha vóltát úgy szokta mutatni.
- 10 3. Minden változásban azért okossan éll
Magas böchületre ha mentél, igen féll,
Mert nehezben esel, ha te leszesz kevésé,
Ha meg aláztatol, Istentől jót reménly.
- 15 4. Mert kit menyországra az Isten választott
Annak sok nyavalyát éltehez ragasztott,
Böldog állapotot ha töle marasztott
Vigasztalást azért meszsze nem hallasztott.

FONS, SPECULUM, GRAMEN, OCULIS DANT ALLEVIAMEN

- 1 1. Vagyon három dolog, hogy ha gyakran forog
Színe előtt embernek,
Chyoda[!] vigasztalást, szerez vidámb látást
Az tekintetes szemnek,
5 Homályát el vonzza, tisztán tovább tartya
Serénségét az szemnek.
2. Az Tükör az egyik, kiből szépen téczik
Az rá fordúlt ábrázat
Másik az zöld pásit, ki mulatságot nyit,
10 Mint valami ruházat,
Harmadik szép forrás kút, avagy víz folyás,
Kedvet ki ad hat százat.
3. Ezek kik segítik, s' nagy gyöngön enyhétik
Fáratságát az szemnek,
15 Setétülésében, ha labbadnak ködben,
Föl derétk mindennek,
Hanem ha megh aggott, hályag miatt fogyott,
Tisztasága fényének.

VT AMERIS, AMA

- 1 1. Kivánodé teged valaki szeressen,
Hivséges kedvével kedvellyen kedvessen,
Fogyatkozást hozzád soha ne jelenchen
Szeme előtt téged mindenkor viselleyen.
- 5 2. Mutasd megh hát te is te szeretetedet,
Izetlenségeddel ne viseld kedvedet,
Hazug mosolygással ne mutasd színedet,
S' rút tökellatlenség ne bírja szívedet.
- 10 3. Az mit közel mondasz, tavülis [!] beszéllyed,
Fáratságtól érte magad ne kéméllyed,
Jó chelekedetre kezéd föl eméllyed
Az kit szeretned kel, mindenkor böchüllyed.
- 15 4. Rút ellenkedéssel annak boszszút ne tégy
Szeléd alázatos irgalmas szivü légy
Mindent az egymáshoz szeretetért föl végy
El reytté dolgokban álhatatos Társ légy.

8 ábázat [!]

5. Az könyörületes sziv legyen te vezéred,
 Segéche barátod, te édes beszéded,
 Szükölködésében éltesse ebéded
 20 Ne mond azt Hólnap jöy, ninchen ürességed.
6. Ma jól tégy mindennel, szomorún ne bochásd,
 Az aytot ha zörget nagy hamar meg nyittasd,
 Minden bánattyában vidam, szivel biztasd,
 Ha mit vét ellened, ö neki meg bochásd,
- 25 7. Az mint szívet tisztát kíván az szeretet,
 Tökéletességet, s' fogyhatatlan kedvet
 Ugy nehéz szükségben hamar segedelmet
 Munkát fáratságot, pénzt, és serénséget.
- 30 8. Mint az gyümölcstelen fát nem dichirhetni,
 S' ki ki melegségért az tüzet keresi;
 Igy.....

90.

DIALOGVS

az az: Eggy kárhozatra szállott kazdag Test és Leleknek siralommal tellyes eggy mással valo keserues panaszolkodo beszélgetések. Ki minden ártatlan élet szereteo embernek iduösséges példáuál, rettenteo özteon lehet az Isteni félelemre, és az eorök boldoghságnak keresésére. Mellyet régenten Szent Bernárd Doctor, éyeli ielenésnek chuda látása szerént, irt uólt deákul, most az nemes Magyar Nemzetnekis, mennyei buzgo indulatnak öruendetes kiuánságy feol serkentese keduéért, maga nyelue szollására hozattatot.

ECCLESIASTES

CAP: XI.

Si annis multis vixerit homo, et in his omnibus letus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, et dierum multorum, qui cum venerint, vanitatis arguentur praeterita.

AZ ISTENI SZERETETTEL TELLYES, ÉS TISZTA ITÉLETTEL KEGYES OLUASÓHOZ

Dorotheusrol, amaz nagy munka teheteo Aegiptombeli Istenfélő, és szegények szereteo, regi szent Atyáról irják;* Hogy mindennap az tenger mellett, köueket szedett, és rakásban horduán, esztendönként az szegény betegeknak nyugodalmokra abbol valami kis hazachkákat epített. Enis hogy az héuolkodásnak szunnyado restségét vele el kerüllyem, és ez dichért szorgalmatossagra magamat egyebekel

* Zozomen trip. Hist: lib. 8. c. 1.

feol készichem, azon io igyekezetből, kichin erőmből, Egy kárhozatra szállott kazdag Test és Lélek között esett siralmas panaszolkodásokat, és (az mint bizonyosnak tartják) szent Bernárd Doctornak eijeli chuda ielenes által, mutatot szomorú példájokat, az szegény lelki betegeknek, smind egyéb rendbéli embereknek¹ fájdalmas kelissek ismeretire, feol rázásokra, és ez világi el múlo szemtelen heuságoknakis meg utálására, egy kis mulato arnyéket, iduösséges nyájaskodásra leveleztem, és az en édes hazámnak, tulaydon nyelue szollásával ki nyitottam.

Tudom az Isten féleo híuek, mint az édes íz szerető méhek, inkább keduellik ezt, a kibin lelkek tisztán tartására, az Isten parancholatának félelméuel meg határozott gyönyörüséges mezon, ki bimbózott virágot találnak, és az ártatlan élet viselesben, pályia futásra feol indéttatnak: Hogy nem mint ha valami feo szédelgeteo, s' nyughatatlan kiuánságnak, gözölgő illattyáual terhes, megh emélyedett kertben vinném őket, megh gondoluan hogy az mi édes elseo szüléinkis,* az gyönyörüségnek helén, mi nekünk siralmas megh romlásunkra estek vólna Isten haragjában.

**Világ biro nagy Sándorrol irják hogy midön Hellespontuson által költ vólna, és az híres Troja városának pusztúlt falait, és szakadozott romlásit nezegetné, és az regi feo erős férfiaknak jeles viselt dolgait elméiében forgatuán, gyözedelmit nagy keduel beszélgetné; Egy az környül álló sereg közzül így szolla néki: Ha akarod (ugymond) felséges Király, Párisnak mulatságiban viselt zengeo hegedűjét, mingyárást elő hozom, és felségednek ajándekozom. Kinek monda Sándor, Ninch szükségem reá, mert az vitez Achillesnek hegedűjéuel, à ki nálam vagon, megh elégettem.

Ha azért ez nagy hatalmas pogány fejedelem, Páristol, mint afféle galád szerelemtől tünýült ferfiúttul maratt búja mulatságra ualo ezközt, à kiuel eo testi gyönyörüségére chiklando szerelmes enekeket pengetett; megh vetett, és nem szeretett, és egyedül chyak az vitez Achillesnek hegedűjeben gyönyörködött, aki nagy dichirettel, hatalmas dolgokat bátor szíuel chelekedett: Mennyíuel inkább illik az keresztyén embernek (à kiknek eletek*** vitezkedés ez feoldón) minden mulatságit, szépségit, hizelkedő gyönörüségit, kazdag vraságit, és minden tiztesség kiuánásit, ez el heruado világnak (ki nem egyeb Páris búja hegedűjénél) megh vetni, és el kerülni; mindenestől chyak az igaz, erős, hatalmas Achillesnek, az Vr Iésus Christusnak, gyözedelmes dolgaiban, sok munkáual, és meg únhatatlan fáratsággal nyert diadalmiban gyönyörkeoduén.

Nem az szerelmes Páris hegedűje azért ez, és nem az testi édesgeteo nyalánk gyönyörüségre késziteo vidám játek, vagy gonosz hizelkedesből rút szemtelenségre neuelkedett fakadék, és tiztesség, böchület, s' minden egyeb kazdagság és vraság vadászásira hitegető akadék; Hanem az Isteni félelemnek keresetire valo jó intés, jószágos dolgoknak neuelkedésire valo fel serkentés, s' minden veszedelmes dolgoknak és vétkeknek öldöklésire, és az iduösségnek szoros ösuényire feol készítés.

****Annakokáért hogyha Néro Chászár, az Romai birodalomnak félelmes haiója kormányán ültében, talált annyi időt haszontalan kedue keresésének, kényesség hozo gyönyörüségire, à kibin amaz dichért szép ékes aszszonnak Sabinának (kit Poppaeánakis hiutanak) arany szinnel tündökleo szép haját, szálonként megh számlálta, és bolond szerelmének, száguldo kedue nyugodalmára *fordetotta* :² Talál az Isteni szeretettel feol gyulatt, tizsta szíuel gerjedező Istenes emberis, arra ualo

* Gen: 3. ** Plutarch: et Aelian. *** Iob. 7. **** Plutarch.

¹ II—III embernek ² I megh oluasta: II—III fordetotta:

időt, s' mind készíthet keduet, à kiuel egyéb mulatságot magatol ki rekeszthet, és erre, megh oluasásáual, chendes elméuel, figyelmezhet. Légy egésségben, és adgyon Isten iduösséges étellel békességet, és az mennyei dolgokra ualo gyorsalkodo igyekezetedben vidám serénséget boldog félelemmel.

*Nyeki Veoreos Matthias
Soproni Keresztes.³*

Szent Bernardnak mvtatott rettenetes chuda törtent pelda, egy kazdagh Test es Lélekről kik egymas ellen keserues panaszkodások után kárhozatra mint szállottanak.

Notaiia lehet: Várom vram Isten. etc. Auagy ehhez hasonlo.

CONCINNATOR

- ¹ 1. **Batorságban élő oh emberi nemzet**
Szabad akarattal buja test kit vezet,
S' éktelen életre rút útakat szeget
Kivel el veszteti veled az szép eget.
- ⁵ 2. **Orülsz azon hogy van nagy szabad világod,**
Kedued szerént beuül az te gazdagságod,
Ninchen héja, s' kövér az te majorságod
Ez világh mutattà kivánt mulatságod.
- ¹⁰ 3. **Rettegni sem tudod ingyen büneidet,**
Noha nyilván rágja, s' titkonnis lelkedet
Az sok hamissághis terheli éltedet,
Hitván feslett erkölch rutéttya szivedet.
- ¹⁵ 4. **Neked azért mint ély, s' Istenedhez mint téry**
Gonoszt távoztatván mennyei jókhoz féry
Semmi fáratságot lelkedért ne kémély,
Chyuda dolgot mondok, kinn mind éltiglen fély.
- ²⁰ 5. **Erched félelmidre, és halljad az dolgot,**
Egy Test és Lelek közt minemő pört hallott
Nagy rettegue egyy szent Atya kit chudállott,
Szörnyü kárhozatra mind kettő mint szállott.

AVTHOR. SZENT BERNARD

6. **Midön az meleg Nyár sok szép gyümölcshuel,**
El múlt vólna hamar sok ékessegiuel,
Es az setét Télis nagy hidegségiuel,
Mind az egész földet birna feolyhöiuel.

³ I [Hiányzik.] II—III [Lásd fent.]

⁵ I [*nagy* hiányzik.] II—III *nagy szabad* II I *hamisságh* II—III *hamissághis*

- 25 7. Ideo setétedék, az nap el nyugouék,
Nappali múnkától minden test meg szünek
Sok kiáltástólis az ey chendesedék,
Nyugszik minden állat, s' én penig vigyáznék.
- 30 8. Szemem, s' fáratt testem nékemis haylának,
Hogy nyugodalomra mennék, el vonyának,
Chendesedék elmém, gondaim mulának,
Szorgalmatosságim tülem táuozának.
- 35 9. Azonban hogy az én lelky vigyázásom,
Ebren serkengetne, nézném ki mulásom,
Sok viselt dolgomrol lenne szám adásom,
Nagy hertelen esék illy chyuda látásom.
- 40 10. Mozdulás ez földön hertelen indúla,
Vgy teczék ez világh ugyan megh rándúla,
Illy nagy remülésen elmém meg bódúla,
Vtólso itelet félelme burula.
11. Azonban hát az föld hertelen megh nyilék
Eggy koporso honnan feold színre hozaték
Kiből nagy szomorún eggy Test emelkedék.
Ep kézzel és lábbal hamar állapodék.
- 45 12. Teste ékessége noha néki el múlt,
Orczája szépsége feold gyomrában rútvált,
Sok kín és fáidalom az kit béuen burúlt,
Es bünei miatt itéletre szorúlt.
- 50 13. Tagaiban azért de szintén nem romlott,
Okossága néki nyeluéuel nem bomlott
Chyak hogy Lélek nélkül igen szomorodott,
Ki minap belöle kinnal ki szakadott.
- 55 14. Halouány el bággyat allapattyátt nézém,
Mintha szám adásra készülne, esmérém,
Látom el ijedett kérdeni sem merém,
Elötte iszonyú nagy mélységes verem.
- 60 15. Igen kichint késék, hogy ez dologh esék,
Elöbbi félelmet el sem feleitheték
Mert uy változással chyudát ismét látek,
Kire rémulésből ohaytással nézék.
16. Almélkodua imè hát eggy Lelket látok,
Sok bün miatt kire szállot örök átok,
Az rossado Testől veszedelmes károk,
Pokol tüze kinnya, s' feneketlen árok.

- 65 17. Segede, vezére, vra, és szépsége,
Az megh mondott Testnek, ki vólt ékessége,
Minden dolgaiban öröme, s' hiúsége,
Társa, és baráttya, vigh eleuensége.
- 70 18. Nagy szomorú keduel feleje mozdúla,
Régi lako házát látúán el ajúla,
Kiben kednére élt, raita megh jaydúla,
Azért illy sirással panaszra fordúla.

AZ ELEO IEOTT LELEK SZÓLL AZ KOPORSÓN ÜLEO TESTNEK

- 75 19. Im elődben jöttem oh nyaualyás Testem,
Kiuel ez világon szöuetségem nékem,
El válhatatlanúl vólt nagy böchületem,
Noha most te benned nem lehet életem.
- 80 20. Elégh nagy fáidalom hogy régi szállásom,
Nem birhatom veled én édes paytársom,
Oh melly nagy keserü tüled el válásom,
Ninchenis kivüled semmi vig várásom.
21. Esmerszé engemet te régi hiuedet,
Kinek, te gyakorta mutattad keduedet,
Te serénységedet, s' vigyázo szemedet.
S' nagy vidámságodbol mosolygo szinedet.
- 85 22. Kelly ki koporsódnak setétes verméből
Szálly ki életednek dögös tömlöczéből
Az te tagaidnak rothazto kertéből
Szölly, s' ne kételkedgyél az te Lelked felől.
- 90 23. Im hol állok vagyok te megh hitt barátod
Kiuánt atyádfia, s' édes multságod,
Kedued, vigasságod nyéjas úti társod,
Minden dolgaidban titkosod tanáchod.
- 95 24. Elszé édes hiuem az te tagaidban?
Vané eleuenség serény inaidban?
Mint birod magadat erős karjaidban?
Szolly édes haylekom, mint vagy té magadban.
- 100 25. En vagyok te Lelked kiuel vóltál oly szép,
Isten kezeiuel ékesítettett kép,
Eo szent malasztyáual mint jól kötözött chép.
Noha gyarloságbol vagy most romlott chérép.

83 I serénységedt [!] II—III serénységedet 87 I rotkazto [!] II—III rothaszto
88 I Szölly [!] II—III Szölly 93 I édes, [!] II—III édes

26. Oh az kit az Isten hatalmas kezei
 Ekessen alkottak, s' néztek szent szemei
 S' kinek igazulást, hoztak szent sebei,
 Hogy meg boldogúlnál mint egyéb hiuei.
- 106 27. Mint esett hát raitád ez chuda állapot?
 Mi dolog minden jó rólad hogy le szakatt?
 Régi szépségtől kedued így el heruatt?
 S' minden nyomorúság te raitad ki fakatt.
- 110 28. Ezè az te réghi dichért boldogságod?
 Illy kichint fénettè te szerenchés napod?
 Illyen szomorúé vidám ábrázatod?
 Ki nagy álméllkodás vólt te bátorságod.
- 115 29. Oh keserues élet, siralmas boldogságh,
 Atkozot vraság, kinek vége rabságh,
 Oh hamis kazdagság, kinn ül nyomorúságh.
 Es kit köuet illyen kegyetlen boszszúságh.
- 120 30. Oh sik jégen epült te világi uduar,
 Ki nagy chalárdságual búra forgacz hamar,
 Oh rosz tökéletlen hazug árnyék pituar,
 Hol az jó szerenche illyen mirigyes var.
31. Ezé oh én Testem kedue, ki kézen fogh,
 S' kiuel nyaualyádban te melletted forogh
 Nem lehet keseruesb ennél semmi horogh,
 Előbbi örömed kiért lassan churogh.
- 125 32. Oh fonnyatt virágh szál, ki minap virágzál
 Sok ékessegiddel kedued szerent jádczál,
 Most minden vigságtól immár el táuoztál,
 Ruházatotdbannis igen rongyosodtál.
- 130 33. Idegen most raitad az emberi személy
 Kiuel egyebek közt előb úoltal keuély,
 Nézd el most magadat, s' minden felé szemlély,
 Ninch sok ruhad közzül az kit most meg kémélly.
- 135 34. Ió illattal régen ki magad füstölted,
 Gyöngé szép harmattal kezeid öntözted,
 Lagy öltözeteduel magad ékesgetted,
 Most nagy bánatodra azt mind el vesztetted.
- 140 35. Régi multságid, hol vannak játékid?
 Kárpitokkal be vont ékes palotaid?
 Sok szép épülettel fel készült házaid?
 Gábonákkal tellyes nagy széles paitáid.

36. Kazdagh örökséged hol van kit szerzettél?
Pénzed, sok aranyad, kiket te örzöttél?
Drága pohár székid, az kit készítettél?
Hintód, sok szép louad, kikben gyönyörköttél.
- 145 37. Hol szép feleséged ki réád mosolygott?
Vigasztalásodra teged chokolgatott,
Nehéz bánatidban könnyebséget adott,
Fényes ruhájában, mint Angyal forgódott.
- 150 38. Hol vannak fiaid, szép ékes Leányid?
Vigh vdvarod népe, sok féle szolgálid?
Halgat az Virgina, ninchek hegedüsid
Egyedül marattál el fogytak tanáchid.
- 155 39. Hol vraságodhoz nagy füstölgő konyhád?
Drága madarakkal hol készül vachyorád?
Sok szep válogatott hallal, hol most gazdád?
Senki ajándékkal most téged nem imád.
- 160 40. *Hol az kik teneked vigan hizelkettek,
S' chyak nem Isten gyanant tiszteletet vittek,
Setalni mentedben utat sepregettek,
Udvarod hazugi kik vigan késértek.*
41. *Hol az nagy böchület kit az kösseg adott,
Nagy sok térd haylassal előtted horgadott,
Piaczon, uczakon nagy rendeket állott,
Szájok reád táva chyudált és urallott.*
- 165 42. *De mind ezek fölött gyönyörusegidre,
Kik szolgáltak neked negedes kedvedre,
Hol vannak tanachid kik vittek ezekre,
Boldognak montanak nagy veszedelmedre.*
- 170 43. *Ninch most udvarodból sem szegeny sem fő rend,
Palotad az táncztol egyszálnira sem reng
Hol az ki előtted ugralással kereng,
Chufság szerző bolond előtted sem ferteng.*
- 175 44. *Már chyak azok közzül volna ki te veled,
Kyket elő vittel, s' nyugotott kebeled,
Pénzel, böchülettel kazdagetott kedved,
Es sok szép ruhával ékesített kezéd.*
- 180 45. *De ninch, es nem laczik sohol vigasztalód,
Arvaság, rettegés, sok buval udvarlód,
Ninchen most barátod, vagyon sok árulód,
El kárhozatonon vagyon sok dudolód.*

143 I Drága, [!] II—III Drága 157—180 I [Hiányzik.] II [Lásd a főszovegben.]

46. *Kiért* szomorúság kedued ellen megh eol,
 Régi keuélységed gyötör kiül s' belől,
 El költ böchületed, senki nem süvegöl
 Ninch ki tudakozzék szegénséged felől.
- 185 47. *Mint* teczik alattad most az száraz deszka?
 Annak szoros vólta, ki miatt vagy vészna,
 El száráttal szinten mint az fónnyatt széna,
 Tested vekonyodott mint az nyúított czérna.
- 190 48. Most kellene talám amaz vetet fris ágy
 Ki sok vánkosokból kamarádban vólt lágý,
 Vont arany paplanra kedued azért mint vaagy?
 Tunyaságod érzed most nyugodnod mint hágy.
- 195 49. El hittem ez az bolt, kit orrodal feol érsz
 Nem teczik, az kiben egyedül aligh férsz.
 S' minden szegletire lábaiddal el érsz.
 Keonnyebiséget ebben lásd azért kitől kérsz.
- 200 50. Te keresményiddel más ember teoltözik,
 Drága ruhaidban idegen eoltözik,
 Nagy böchületedből minden le vetközik
 Keués vagyon rólad ki már emlekezik.
51. Nem bizhatol semmit te maradékodhoz,
 Kinek nagyobb kedue van vigan lakáshoz,
 Gyönyörködik azon jobbagyod ha mit hoz,
 Es mint férkezhezzék kazdag tárházodhoz.
- 205 52. Alig hiszem legyen valaki híu hozzád,
 Feleséged, fiad, barátod, vagy szolgád,
 Ninch az te sok jódból ki adgya egy batkad,
 Te könnyebiségedért nyissa kinches ladád.
- 210 53. Oh melly nagy áruájúl maradtál mindentől
 Kichin koporsóban szorúltál egyedöl
 Ninchen senki veled rokonságid közzöl
 Hanem chyak rút férgek vettenek most keoröl.
- 215 54. *Oh siralmas rekesz s' keserü kalitka*
Rettegéssel tellyes nyavalyas köszikla.
Kiben oldalodnak chontya látom ritka,
Mert környüled görjed pokolbéli szikra.
- 220 55. Régi szépségedet az föld nehéz doha,
 Fejér tagaidat az halálnak moha
 Igen marczongotta, s' nem lész immár soha,
 Kinek esedezzék nyelued hangos szaua.

181 I Látom szomorúság II—III Kiért szomorúság 192 III nem hágy 195 II [el hiányzik.] 207 III adgyon 213—6 I [Hiányzik.] II [Lásd a fősözvegben.]

56. Vigyázo szemeid maid el hunynak immár,
Húsd chontaiddal azért rothadást vár,
Ió szerenchéd után köuet keserues kár
Istennek ostroma, megh emésztő bogár.
- 225 57. Világ állapotya látod mint változott,
Kichin boldogsága ha miben bimbózott,
Hamar chyak utánna, nyaualya nyuitozott,
Gyötrellemmel reád kárhozatot hozott.
- 230 58. El közelget hozzád Isten iteleti,
Te bátorságodat à ki megh rémétti,
Gonosz életedet igen meg bünteti,
Te érdemed szerint béredet fizeti.
- 235 59. Igaz hogy nem érzed meegh büntetésedet,
Es nemis szenueded nehéz gyötrelmidet,
El jön maid, s' nem késik, te bünös testedet
Aky meg emészsze, feol költi férgedet.
- 240 60. Vallyon ki nem száanna, raitad nem könyuezne?
Ki olly kemény szívü, ki nem kesergene?
Siralmas lélekkel tégedet nem nézne?
Kinod gyötrelmitől az ki nem rettegne.
- 245 61. Ki vettétel szegény az emberek közül
Idegen földre mégy ki nem maratt östül,
Tüzed maid föl lobban, mint valami szösztül
Isten haragjának raitad ezközitül.
- 250 62. Oh nagy véghetetlen szörnyü számkiuetés,
Kinek buydosásán ninchen vigh neuetés,
Reméntelen onnan valaha megh térés,
Auagy az Istentől az kegyelem kérés.
- 250 63. No immar nem szollok el hagyuan sok panaszt,
Oh régen birt Testem, mert chyak boszszút áraszt
Az te bús sziuedben, s' engemis el bágyaszt,
Lássad ha ezekre adhaczé mi választ.

AZ TEST FELEL AZ LELEKNEK MEGH SZOLLÉTO BESZÉLGETÉSIRE

- 255 64. Midön az elő jeott bús Lélek siralmát,
Illy keserues szóual végezné panaszszát,
Es az eo előtte álló Test szözzattját
Hallaná, nagy búual emelité magát.
- 260 65. Sok siralma után készül megh felelni,
De nagy zokogási kénszerétik késni,
Nem szolhat el baggyatt, láczik homlok esni,
Végre foházkodua kérdé ki szöll néki.

241 II vétettél 260 I—II szöll [!] III szöll

66. Te vagyé én Lelkem ki velem beszélgecz,
Azén faidalmimra sok boszszúal illecz,
Nehéz gondolattal engemet vesztegecz,
Isten haragjáual, pokollal fenyegecz.
- 265 67. Ha sok jóual Isten szeretett ez feoldön
Széles tartománnyal kazdagétott beuön
Kinchel, sok szépséguel tartott oly nagy keduön,
Mi dolog magadat hagyod az út felön?
- 270 68. Nemde nem egyy sziúel birtuké azokat,
Kiuel kesergecz most, mint veszet szolgálodat,
Tudod veled láttam sok multságokat,
Nem laktam kiütiled magas palotákat.
- 275 69. Esztelenség talám hogy azokat hányod,
Mert ha jól gondolod magad talalmányod,
Te birodalmodban vóltam mint szakmányod,
Auagy fegyuerreddel nyert ragadományod.
- 280 70. Tégedet az Isten nagyobb bölcheséguel,
Ekesített béuebb értelmes szépséguel,
Tégedet fuuallot belém fényesseguel,
Hogy szolgálod lennék engedelmességuel.
71. Te mennyei állat vagy természetedből,
Az Isten képére formált mindenekből
Szép, és halhatatlan, szállottál az éghből,
Gyors, és láthatatlan hertelenségéből.
- 285 72. En viszont pediglen ez földnek gyümölche
Vagyok, kinek ninchen olly nemes erkölche,
Halando, romlando, mint kis üvegechke,
Erötlen, tudatlan, aszszú törsököchke.
- 290 73. Mint az föld magától neuél sok füveket,
Hasznost, és ártalmas gonosz gyökereket,
Jóra és gonoszra viselő férgeket,
Igy az én testemis hozott olly veszszöket.
- 295 74. Az jó gazda dolga hogy feoldet megh ircha
Gazzát megh égesse, töuisből tisztécha
Souánságát látuan, ganéyal vyecha
Rola az eo gondgyat soha ne fordécha.
- 300 75. Vram, gazdám, s' birám te vóltál mindenben,
Vezérem, hadnagyom erötlenységemben,
Ki kára hogy gazzal boytorján kertedben
Neuelkedet vad fa te szölös kertedben.

76. Mint az jó kormányos ő hajóját birja,
Akarattya szerént okossan forgattya.
Ha mi víz belé jön hamar ki hányattya,
Nagy vigyázásával romlástól megh tartya.
- 305 77. Ha jól gondolkodol mint egy hajó voltam,
Az te zaszlód alatt engedve chatáztam,
Kivánságh szelítöl ha néha haylottam,
Te vétked, szemérmed, hogy így még romlottam.
- 310 78. Veszett tudatlanság engemet feddened,
Fris öltözetimet szemeimre vetned,
Sok mulatságimat kárhozatra vinned,
Jobb volna azokat én velem könyvezned.
- 315 79. Tudod az gonoszra voltam haylo edény,
Buja természettől épült gyarló sövény,
Az jóra igen rest, irgalmatlan, s' fősvény,
Jóságos dolgokra tezett szoros ösvény.
- 320 80. Tégedet válastot Isten kalaúznak,
Kivel kedvelt vétkim kárhozatra húznak,
Sok kín vallásokkal veled együt zúznak,
Jay im nagy gyötrelmek reánk chyúsztön chyúsznak.
81. Sok okok vóltanak az kikkel birhattál,
De kivánságimra szabadságot: adtál,
Vad indulatimban még nem zabolásztál,
S' az szolgálat alá engem nem haytottál.
- 325 82. Az Testnek szabadságh ha mikor adatik,
Szentelen akarat hozzá társolkodik,
Rút kivánságokkal hertelen még hizik,
Büntetlenségében mert ő igen bizik.
- 330 83. Az Test ő magában föld és száraz hamu,
Kinn az kevélységnek épült irigy falu,
Az szemtelenségre vagyön búja válu,
Sok chintalanságra föl állatot kapu.
- 335 84. Itt az irigységnek vagyön nagy mezeje,
Hamis chalardságnak lakik az szüléje,
Szitok, rágalmasz, chuffolásnak völgye,
Itt kép mutatásnak ballagg gyöngye hölgye.
- 340 85. Az Test Lélek nékül azért nem vágyódik,
Heuságos dolgokra nemis feletkezik,
Jóra és gonoszra föl sem serkenhetik,
Buja kivánságra nemis ragattatik.

336 I Az; itt gyermeke II—III Itt; gyöngye hölgye

86. Az Test Lélek nékül oly mint föl vont sátor,
 Avagy hadnagy nékül ki terjedet tábor,
 Mert önnön magától semmire nem bátor,
 Az Lélek gyulaszto: Test föl lobbano por.
- 345 87. Ki ellen az Ordög táborát jártatta,
 Segétségül mellé világot haytotta,
 S' minden álnokságát abban meg mutatta,
 Mellyel az Testetis magához chatlotta.
- 350 88. Itt kivántatik hát az serény ör állás,
 Ebben az Léleknek szükség az vigyázás,
 Mert ha az Test lészen ellene az sztrásás,
 Nem chuda házában ha lészen támadás.
- 355 89. Az Lélek ha miben foglallya ő magát,
 Testel mint eszközzel teszi akaratyát,
 Birodalmal haytya mint ő szolgálóját,
 Hát miért szenvedü együtt pokol kinnyát?
- 360 90. Kissebb mindenekben az szolgálának vétke,
 Mennyivel különböz Súlyomtól az fészke,
 Avagy melly kelletlenb rosánál az chipke,
 Ily képtelen veled testemnek gyötrelme.
91. Magamat kivüled én nem viselhettem,
 Kezem mulatságra föl sem emelhettem,
 Ha miben botlottam tüled vezettettem,
 Te vétked, veszélyed hogy mégh förtöztettem.
- 365 92. Nem jó mindenekben az lágy engedelem,
 Mert gonosságokra lészen fejedelem,
 Hamar szégyen kél ott hol ninchen félelem,
 Magamról ezeket mindennek beszéllem.
- 370 93. Ha engem vétkemért az sanyarúságra,
 Híttál volna tiszta szivbély bánatra,
 S' nem bocháttal volna sok tiltott dolgokra,
 Nem szorúltam volna keserves kinokra.
- 375 94. De mivelhogy nékem mindent mégh engettél,
 Azt tudván hogy avval velem sok jót tettél,
 Nagy fáydalmat nékem véghe nékül szerzettél,
 S' nagy sok rettegéssel kétségben eytettél.
- 380 95. Nem vagy hidgyed te is ezekért részetlen,
 Nem maracz vétkedért te is fizetetlen,
 Mert téged büntetés vész elő főképpen,
 Az ki elől járo vezér vóltál ebben.

96. Te read néz ebben amaz nagy büntetés,
Téged illet inkább mind ostor, s' mind feddés,
Néked méltobb érte az szörnyü kesergés,
Téged vár ezekért örök kín szenvedés.
- 385 97. Jay azért nékemis hogy így vagyon dolgom,
Eorök büntetéssel hogy fizetik soldom,
Es noha mentségvel most magamat óldom,
Kevés idő mulvan kinokkal ezt tóldom.
- 390 98. Méenny el azért tölem, méenny el már én Lélek,
Méenny el ne lássalak ne szomoréché engem,
Kínt én nagyott vallok, nem aluszik férgem,
Többet nem szolhatok, el nehezült fejem.

AZ LELEK VISZONTAK SZOLL FELELETIRE AZ TESTNEK

99. Beszédét chyak aligh az Test hogy végeze,
Es nyugodalmára koporsóját nézné,
395 Azonban az Lelek szavát emelíté,
Es ő feleletit az Testhez így kezdé.
100. Nehéz az mit mondasz, s' a kikkel pirongacz,
Mindent ram hárintasz, bünt magadon nem hacz,
400 Fogyatkozásidról sokat te el halgacz,
Gonosz vezér voltam, azért így foytogacz.
101. Igaz nagy sokakban te számlált panaszod,
Kível számadásom ítéletre vonszod,
Nagy Isten haragját ellenem támasztod,
Es az én fönn álló bástyámat ostromlod.
- 405 102. Ilyen mind ez világ fia állattyában,
Az ki torkigh merült az nagy hamisságban,
Másra kenyi vétkét gyors az vádolásban,
Chyak lehessen modgya az szabadulásban.
- 410 103. De igen körmödre égett most az gyertya,
Az ki nyavalyádat testeden ujettya,
Maid el készül az kín, à ki mégh chonkettya
Minden örömedet, s' bánatra fordéttya.
- 415 104. Jusson jól eszedben az én vigyázásom,
Gyakorta te hozzád fordúlt buzgoságom,
Ha kemény életre költ sanyargatásom,
Nagy bosszúságod uólt minden nóditásom.

394 II nyugodalmára [!] III nézé 413—468 II [A kötet csonkasága miatt hiányzik.] 413 I vigyázásom [!] III vigyázásom

105. Ha böytöt hirdetem abban nem kedveltél,
Az imádkozásra más időt rendeltél,
420 Test sanyargatással hamar betegettél,
Hogy te nem koplalhacz, magadban törödtél.
106. Praedicatióra mikor kellett menned,
Arra sok ideigh kellett *el készülned*,
Addig ékesgetted gonosz kevélységed,
Hogy nem sok haszonnal hozott mégh restséged.
- 425 107. Gyakorta innep nap, vólt nagy szorgos dolgod,
Hogy Király parancholt, arra nagyobb gondod,
Akkor néked jobb vólt vtrais indúlnod,
Avagy váraidat, s' jószágodat látnod.
- 430 108. Ez szorgalmatosság noha emberekben,
Van nyughatatlanság sok féle rendekben,
Az telhetetlenség de bántott bévebben,
Hamissan tanétott kereskedésben.
- 435 109. Az beu esztendőben sok bort, búzat vettél,
Hogy az te pénzeddel vsorát nevelnél,
Mellyet szegénységre ackor ki vetettél,
Mikor szük időben éhséget értettél.
- 440 110. De az mi mind nagyob hogy takarmányidat,
Hamaróbb tölthessed mégh szakatt sákodat,
Jobbágyidra hántad sisikes gabnádat,
S' reájok méretted rosz бүdös borodat.
111. Nem vólt irgalmasság te gazdag házadban,
Könyörületesség cifra szolgálidban,
Szegényt vtáltátok nyomoruságában,
Nem vólt ki kis kenyért adgyon táakájokban.
- 445 112. Mégh hólt vólt te nálad az jó chelekedet,
Kiért vtólso nap száll nehéz ítélet,
Maga most jo vólna veled illy készület,
Isten, s' emberekhez mutatott szeretet.
- 450 113. Az melly gazdagságval téged el temettek,
Drága oltözetben koporsóban tettek,
Nagy fris készülettel az Sirhoz késértek,
Es sok gyász ruhával téged kesergették.
- 455 114. Bár chyak az te véghső lelki javaidra,
Készítettted vólna azt ki mulásodra,
Szegenyeknek attad volna ruhájokra,
Könnyebb volna úrad most az menyországra.

422 I fől öltözned III el-készülned 427—8 III [A két sor fordított sorrendben.]
433 I búzat [!] III búzát

115. Az szegények szava, árvák kiáltása,
Nyomorúlt eozvegyek tiszta imádsága,
Chyuda mint az Istent az irgalmasságra,
460 Vonnyák, s' ez az igaz hivek majorsága.
116. De te oh én Testem földbennis kevélyen,
Mentél, nagy gazdagon hogy chyudállyon minden,
Mi haszna kinchednék hogy melletted légyen,
Hanem hogy pokóltra nyomjon igen mélyen.
- 465 117. Könnyeségedre bár volna chyak az à kinch,
Kiben semmi hasznod mostan kínodban ninch,
Nem vólna rabságra kezeden à bilinch,
S' hamarébb mégh nyilnek az irgalmas kilinch.
- 470 118. Tudod mint kívántam te jobbúlásodat,
Fenyegetésedre montam sok chudákat,
Emlegettem gyakran te ki mulásodat,
Hogy mégh útáltatnám sok álnokságodat.
- 475 119. De te kövér szived azontol hervadott,
Es az henyélésből nemis vigyázhatott,
Sok édességihez ismét ragzkodott,
Gyönyörüségire ottan futamodott.
- 480 120. Nagy kelletlen azért zörgettem aytódon,
Eröt nem vehettem nagy tunyaságodon,
Megh chalattam énis sok muláságodon,
Nehéz vólt eveznem el merült hajódon.
121. Igaz, kezemben vólt az fék emleo szára,
De nem birhatalak tegedet zablára,
Mert te vad erkölchöd nem nézett zavarra,
Haragodnak sem volt rekesztett határa.
- 485 122. Gyakorta vész igy el mégh az jó vitézis,
Ha szinten mindenben oly mint fene Tigris,
Keveset használ ott az jól chinált pais,
Kinek édes társa ellenköző s' hamis.
- 490 123. Tudom nagy vétkeket abból Isten előtt,
Hogy kedvezéséből sok bün hozzád kerölt,
Az én engedelmem szerzett néked szeplöt,
Jóságos dolgokból erkölchöd ki fesölt.
- 495 124. Nem chyudálható ez, ha ki mégh tekinti,
Mert szerelmes társát ki keserétheti?
Kiváltképpen mikor szível édesgeti,
S' nagy hizelkedéssel magához hiteti.

484 I rekeszett [!] II—III rekesztett.

125. Az barátságos kedvv igaz kötelesség,
S' tiszta szeretetből jött tökéletesség,
Kivel öszve forrott ez buzgo szövetség,
500 Nem lehet azok közt, hát az kedvetlenség.
126. Kichyoda ki testén kegyetlenkedhetik?
Hol, az kik szivekben éles tört verhetik?
Kichyoda ki testén így fenekedhetik?
Hanem az kik egy mást halálra kergetik.
- 505 127. Jó az jóban, vgy van, mindennek kedvezni,
S' bév irgalmassággal kegyességre nézni,
De szent élet ellen az testnek engedni,
Veszedelmes dolog neki hizelkedni.
- 510 128. Hogy ha ez világnak sok gyönyörüségit,
Chalárd hitetésit, s' tünnder feneségit,
Mégv vtáltad volna el mulo szépségit,
S' le vetetted volna minden kevélýségít.
- 515 129. Maidan társolkodnál az Isten szentivel,
Elnél mind öröckén ö szent fölségével,
Kiáltanad szent szent, ö szent seregével,
S' az ártatlan Báránt követnéd örömvvel.
- 520 130. De minthogy vigan múlt te életed napja,
Es jó szerenchének vóltál mint fő tagja,
Most látod ez világ szivét mint mutattya,
Sok adományának volté igaz attya
131. Hogy hoszszú életet ígért bátorságvval,
Aval hálojára kerített rabságvval,
Etetöt keszitött hamis all orczával,
Veszedelmet hozott chalfalkodásával.
- 525 132. Az okos Madarászt követte ö abban,
Az ki el reytezik gyakran az zöld ágban,
Leepet hánnya bizvást pataknál azonban,
Hogy szép síp szavával fogjon madarakban.
- 530 133. Szinten ezenképpen bánt veled ez világh,
Előbb ápolgatot mostan már ketté vágh,
Régen vigan tartott, s' most az torkodra hágh,
Oh veszett boldogság kit követ illy fogságh.
- 535 134. Es mind ezek fölött ninch ki veszélyedet,
Sok barátid közzül nézze fókélyedet,
Mégv vtáltak régen, s' ninch ki személyedet,
Tekinche, s' fődözze el senyvett testedet.

135. Jay azért nekemis nyomorúlt szegénynek,
Társaságod miat förtözött bünsnek,
540 Kinnya hozzám ragatt az pokol tüzének,
Kinek vége nem lesz kemény gyötrelminek.

136. Keserves sirásra az Test hayla azért,
Ertvén veszélyeket egy másnak kedvéért,
Mégis igyekezik szólni mentségéért,
Mert Lelke panaszsza szintén szivére ért.

AZ SZOMORU TEST FELEL ISMÉG AZ LÉLEKNEK

545 137. Oh az ki sok jókkal birtam ez világon,
Nagy hatalmas voltam vár és várasimon,
Sok térd megis haylott parancholatomon,
Ellent senki nem vont én akaratomon.

560 138. Nem de nem è minap voltamé nagy fő Ur,
Nevem széllal chengett mint az jó pengő húr
S' im mint szegényettem, s' ki sok nyavalya túr,
Sok rút undok féregh testemen likat fúr.

555 139. Kiknek hogy ellene állyak ninchen erőm
Chontom revesedett ki száratt az velöm
Oh mint el hagyattam ninchen keserülöm
Setét koporsómban aligh van lepedeom.

560 140. Most veszem eszemben mint vagyon az dologh
Látom melly mostoha kézzel ez világ fogh
Vendéglése vtán pokol kinnya forogh
Veszedelmes úton mindenkor chavarogh.

141. Soha nem gondoltam nyomoruságomat
Bátran ki aluttam megh szokott álmomat,
Nem veltem hertelen ily változásomat,
Ki frissen tartottam Uri asztalomat.

565 142. Látom ninch kedvezés itt az méltóságnak,
Kichíny tekinteti Királynak Chászárnak
Tudós vagy tudatlan, szegénnek, gazdagnak
Egy aránt nyomnyi kell útát az halálnak.

570 143. De az mi mind nagyobb az én kinaimra,
Es igén nehezen férnek fogaimra,
Maid mind ketten megýünk nehéz számadásra,
Isten eleiben kemény vádolásra.

144. Vgy van hogy méltatlan vagyok kegyelemre,
Isten személyének drága nézésére,
575 Erdemem semmi ninch meg dichöülésre
Vétkem peniglen sok nagy veszedelmemre.
145. De gyarlo vóltomat ha Isten szemlélné
Erötlenségemnek mentséget ugy venné,
580 Erdemlett ostorát raitad jelentené,
S' raitam nagy háragját úgy ö meg kémélné
146. Minden itéleti néked hirdetheti,
Tanach és okosság nyilván beszélheti,
Hogy az ki többel bir, többről kell fizetni,
Szunyognak chöbörrel vérét nem vehetni.
- 585 147. Te néked bévebben adott Isten mindent
Okosságot, elmét tudni az szent törvént;
Fö érzékenséget s' oltalmazni szegént,
Szeretni, táplálni nyomorúlt jövevént.
148. Téged az vr Isten sok jóval meg áldott,
590 Az ö szent vérevel kárhozattal váltott,
Szent akarattyának értésére tartott
S' titkos ajándékkal meg világosított.
149. De hogy nem böchülted nálad az malasztot
Kivel az életre tegedet választott,
595 Inkabb meg érdemled hát az kárhozatot,
Hogy nem én, kit Isten chyak földből raggatott.
150. Söt hogy többet *mondgyak* keserves bánattal,
Azt kérdem te töled igazulásommal
600 Hogy birja ö magat Test mi indulattal?
Hol az Lélek ninchen mozdito múnkával.
151. Szóllé? vagy vigadé? járé az árva Test?
Hallé? alusziké? jacziké örömet?
Minden mulatságot effélét ki rekeszt
Az Lélek egyedül mert mindenre görjeszt.
- 605 152. Az Lélek dichöit, vígasztal, bátorit,
Sok mulatság vtán ismet meg szomorit,
Edes szeretettel kötelez, s' meg szorit,
Sok indulatokkal gyakorta háborit.
153. Az Test ö magában mint megh száratt kóró,
610 Kiben az nedvesség már többé nem forro,
Gonosz kívánságra, s' jóra sem tolyongo,
Mert chyak az Lélektől mindenre vágyodo,

576 II veszedelmeimre III veszedelemre 578 I Erötlenségemnek [!] II—III Eröt-
lenségemnek 597 I—II monygak [!] III mondgyak

154. Az Test gondold el chyak szép simétot ráma,
 Mellyen el osztatott az Lélek be zárva,
 615 Ki minden tagoknak vezére s' bírája,
 A Test Lélek nekül kellelten és árva.
155. Az Test ha meg nézed mint jól rakott kastély
 Kiben mígh az Lélek vigyáz, erős rostély,
 620 S' nemis ferhet hozzá addigh semmi fortély,
 De ha haylando lesz, ki büne ha bordély.
156. Egyedül mindenben hát az Lélek fő ok,
 Vr és fejedelem, vóltam én szarándok,
 Hadnagysága miatt hát miért nyavalygok,
 Eove az kárhozat, mentségem abban sok.
- 625 157. Hogyha az Vr Istent te tiztelted vólna,
 Jó téteményiben magasztaltad vólna,
 S' az szegények dolgát jól ítélted vólna,
 Mennyei boldogság maidan környül fogna.
158. De hogy szükölködöt abból nem tápláltál,
 630 Te birodalmodhoz inkább ragaszkodtál,
 Gonosz embereknek tanachokon jártál,
 Mind kettönknek aval kárhozatot hoztál.
159. Oh az ki nem régen szep bársonyban jártam,
 Erős váraimban magam doboltattam
 635 Bolond játékokra kinchemet nem szántam,
 Most mezitelenül mindenből ki fogytam.
160. Régi tágas házam helett kis szoros bólt,
 Sok szép ruhám kozzül aligh van egy kis fólt,
 640 Örömem, ugy teczik, s' kedvem chyak minap vólt,
 S' hat illy nagy hertelen boldogságom mint hólt?
161. Kinom öldöklésit mégis így szenvedném,
 Chyak az iteletnek napját ne rettegném,
 Titkos büneimnek rutságit ne félném,
 Készületlenségem miben megh menthetném.
- 645 162. De el fogyott tülem minden segedelem,
 Mert nem vólt én bennem Isteni félelem,
 Környül áll engemet bün és veszedelem,
 Pokólbéli veszél, s' ördögi gyötirelem.
163. Ez nagy kín vallástol lennél te szabados,
 650 Ha szintén én raitam tüzes lángh gyuladoz,
 De könnyebségedre bár ne bizzál ahoz,
 El költ az kegyelem, s' nem fér nyavalyánkhoz.

640 I—II boldóságom [!] III bóldogságom

164. Eggyüt léssen azért velem kín vallásod,
Eggyüt rendeltetett pokolban szállásod,
666 Eggyüt kinoztatunk, s' ottis leszek társod,
Nem lesz immár soha velem vigasságod.
165. Ted le azért Lelkem már teis kedvedet,
Ohaych siránkozzál, s' vesd le örömedet,
600 Mert nagy kegyetlen tűz el burét tégedet,
Jay keserü szállás maydan be fogh minket.
166. Oh bűdös tartomány, s' félelmes rút országh,
Hol kegyétlenségvel készül nyomoruságh,
Oh rút darabos hely, s' gyűlölt iszonyúságh,
Faydalommal tellyes fizetetlen birságh.
- 666 167. Oh idegenségvel bélett szemtelen ház
Kiben gyöttrelemmel fénlík siralmas máz.
Az hazugságh attya ebben az feo halász
Ki sok bűnből chinált etetővel horgász.
- 670 168. Oh szégyen vallásnak homályos barlangja,
Gonosz káromlásnak hol chengh az harangja,
S' megh emésztő tűznek nem fogy el az lángja,
S' kinek amaz kevély Luciper hadnadgya. [1]

AZ TESTNEK BESZELGETESIRE SIRALMASAN PANASZOLKODIK
MAGÁROL AZ LELEK

169. Az Lélek ezekre mégis szomorún szóll,
Esze vezett láttya segede ninch sohól,
670 Minden segítsége szakadoz, és romol,
Azért nagy jay szóval ekképpen panászol.
170. Oh miért engette Isten hogy teremjek,
En anyám méhében lelkes állat legyek,
680 Eo szent személyére ábrázatot vegyek
Hogy ha ez életből kárhozatra kellyek.
171. Mi szükség vólt nékem világra születnem?
Sok jó szerenchével igen böchültetnem?
Mi haszna ez világ játékjának lennem?
Ha Isten jól tutta azen veszedelmem.
- 686 172. El veszsen az à nap kin világot láttam,
Atkozott az az éy mellyen fogantattam
Buydoso fergeteg fogja kinn nyúgottam,
Keserüségh szállya kiben álmot láttam.

660 I—II minkét [1] III minket 670 I—II haragja III harangja 677 I mért
II—III miért

173. Sértegető tövis lepje *azt* a földet,
 690 Virágot szép füvel ne hozzon az zöldet,
 Az kinn az én lelkem megh elevenedett,
 S' tölem az Vr Isten el idegenedett.
174. Mindenkor nagy homály kövesse, s' kertüllye,
 695 Meg setétedgyenek chillagok eo töle,
 Az mosolygo Nyárnak melege ne érje,
 Mindenkor hidegh téll, s' zuzmaráz gyötörje.
175. Várja, de ne lassa az Nap fel kelését,
 Világosságával el röyche szép színét
 700 Soha né szemléllye haynal piros fenyét,
 Halál s' keserüséggh nevellye inségét.
176. Mi hasznom most abban hogy édes szüléim,
 Nagy félve neveltek, s' voltanak daykáim,
 Szerelmes karjokon viseltek Nénéim,
 S' zivek faidalmival nézték betegségim.
- 705 177. Jobb lett volna nekem kezeken el veszнем,
 Az ő örömökre föl sem nevelkednem,
 Ez chyalárd világot ingyen sem esmernem
 Hogy nem kárhozatra gyöngén neveltetnem.
178. Jobb lett volna nekem szolgálatra esnem,
 710 Pogány ellenségtől rabságra vitetnem,
 Avagy nagy szükségben éhségvel epednem,
 Hertelen veszélytől kis koromban veszнем.
179. Oh kegyetlen halál, hol vólt te fulánkod,
 715 Miert veszélyemre nem törted palánkod,
 Miert nem meszárlott föl te dühös kardod?
 Michoda kedved vólt pokolra tartanod.
180. Oh te röst és tunya késedelmes veszél,
 Irgalmatlanságra nyitott gyilkos kebel,
 720 Miert árnyekodban engem be nem vettel,
 S' mérges italoddal regen meg nem öltél?
181. Vayha halál volna amaz gyullatt tüzben,
 Es ott meg halhatnék öröcken lélekben
 Kész vólnek rá lépнем annál örömesben,
 Hogy meg emésztetném, s' ne égnék végetlen.
- 725 182. Tudom nem sok időn vgy el fogyna éltem,
 Könnyébségemreis lenne azen vesztem,
 Mert semmivé lenne hamar gyöttrödésem,
 Es vgy az pokoltúl meg mennék én lelkem.

689 I—II lepje el azt a III lepje azt a' 706 II nevednem

- 730 183. De így véghetetlen lesz ott az kín vallás,
Nem leszen ott halál, hanem örök kínzás,
Az hová vitetem, leszen ott chattagás,
Sokféle jay szóval bánat siránkozás.
184. Bóldogb ebben hat így barmok állapattya
Kiknek holtok után párájok nem láttya
735 Test érzékenséggel nemis tapasztallya
Pokol veszedelmét, soha nemis tudgya.
185. Bár az kárhoztaknak volna ilyen végek,
Az ő holtok után nem látnák gyötrelmek
Jövendő kinokra nem szállana lelkek
740 Pokol tüze lángját nem szenvedne testek.

MEGIS AZ EL BAGGYAT SZOMORÚ TEST KÖNNYEBSÉGÉRE
KÉRDEZKEDIK AZ LELEKTEOL

186. Keserves siralma nem szünik az Testnek
Nagy sűrűn könnyvei hulnak szemeinek
Azért zokogással szóll mégis Léleknek
Mert láttya vege ninch keserűségének.
- 745 187. Oh minden örömtől el vált bűnös Lélek,
Kivel nagy szomorún én öröckén élek,
Veled könnyebséget tudom már nem érek,
De mégis te tüled kichin kérdést kérek.
188. Mond meg azt ennekem ha voltál pokolban,
750 Az kárhoztaknak szerzett rút akolyban,
Mond meg kik szenvednek az kénkőves tóban,
Vané mi különbség az ostorozásban.
189. Mond meg mit láttal ott mindent könnyebségre,
Leszé engedelem mi reménségünkre?
755 Hasznalé valamit ott az Christus vére?
Leszené érdemes idvözülésünkre?
190. Mint vagyon ott dolgok az fő fő uraknak?
Vané mi tekintet erős hatalmoknak?
Kiknek székek előtt sokan udvarlottak,
760 Es sok tartományok gazdag adót adtak.
191. Meg változhatik valaki sok pénzen?
Várán vagy jószágán temérdek sok kinchén?
A mint ez világon ajándék vivésén,
Kegyelem adatik soknak térd esésén.

732 I siránkozás II siránkozás III siránkozás 750 I rút tüzes aklában II szerzett rút akolyban III szerzett rút akolban

- 765 192. Vané szánakodás ott, vagy chyak büntetés?
 Vagyoné kedvezés, személyre tekintés?
 Leszszé szabadulás kintól menekedés?
 Jöné irgalmasság, s' leszszé keserülés?
- 770 193. Egy szóval hogy mongyam leszé remenségünk?
 Oerök kárhozattól hogy meg menekedgyünk?
 Christus személyére ha valaha nézünk?
 Avagy mind örökén öröké ott veszünk.

AZ BEUNEOS LELEK FELEL AZ KESERVES TESTNEK

- 775 194. Oh te világi Test mégis világra nész
 Föld lévén, ez földi modon mostis beszélsz
 El hidgyed hogy mostan nem ágyadon henyélsz
 Kín vallás hele az, ninch ott az mit reménlsz.
- 780 195. Kérdésed abban ninch semmi értelemmel
 Okosságod bódúlt nagy keserűséggel
 Elméd meg setétült kemény rettegéssel
 Ítéleted vagyon kétségben eséssel.
196. Tudgyad azért nyiluan, s' tarchyad bizonyossan,
 Hogy valakik egyszer bé esnek pokolban,
 Késedelem nélkül jutnak kárhozatban,
 Honnan semmi útok ninch szabadulásban.
- 785 197. Nem használ ott többé az Christus érdeme,
 Nem keserül többé az ő kegyes szeme,
 Az alamisnának ninch ott segedelme,
 Vagy az imádságnak haszna és ereje.
- 790 198. Söt hogy ha mind éppen az hivek serege
 Sok sanyarú böytel test gyötrelmet venne,
 S' keseredett szivel azért könyörgene,
 Hogy egy veszett lelket pokolból ki vinne.
- 795 199. Nem chelekedheti azt akar mi érdem,
 Nem hozhat senkit ki semmi segedelem,
 Haszontalan azért minden töredelem,
 El múlt az kegyelem, s' jutott veszedelem.
- 800 200. Soha semmi úta, vagy vissza jövése,
 Nem lehet senkinek onnan meg térése,
 Eorökkén örökké leszen ott veszése,
 De nem mind egy aránt leszen büntetése.

201. Oly nagy éhen kapnak mindent az ördögök,
Ninchen fáratságok vagyon nagy örömök,
Seregekben ha kit bé ragadhat körmök,
Ninchen annál nekik jobb gyönyörűségök.
- ⁸⁰⁵ 202. Nem adna egy Lelket az ördög sok kinchen
Ez Világnak minden egygyüvé gyült pénzén,
Faluin, városin azok jövedelmén,
Mert nagy kedvek nekik velek gyöttrődésén.
- ⁸¹⁰ 203. Hogy penig azt kérded te könnyebségedre,
Vagyoné tekintet Vrak személyére,
Adhaté váltságot menekedésére,
Használé valamit ha ki Chászár vére.
- ⁸¹⁵ 204. Ez ott az külömbsege, s' mind penig vereség
Hogy az kit tudomány feol emelt bölcheség
Böchületre föl vitt az erős vitézség
Es magassabb székre föl tett az tisztesség.
- ⁸²⁰ 205. Ezeknek esetek, s' nagyobb büntetések
Ha az törvény ellen gonosz vólt életek,
Kiváltképpen kiknek buja kényességek,
Telhetetlenséget szerzett kevélységek.
206. Kemény és nagy szörnyü itéletet vesznek
Az kik ez világon főbséget viselnek
Az hatalmasokra sok kinok érkeznak
Az kegyetlenekis kegyetlenöl vesznek.
- ⁸²⁵ 207. Mennyire valaki büntöl legeltetik,
Sok gyönyörűséggel testhez ragazkodik,
Annyival gyötrelme jobban szaporodik,
S' több kinzó szerszámmal ördög forgolodik.
- ⁸³⁰ 208. Ott van kárhozatra készítettet nagy tűz,
Siralom, jaygatás, el mulhatatlan büz,
Fog chikorgatással bün káromlásra üz,
S' testedre az ördög chipdeső férget füz.
- ⁸³⁵ 209. Pokolnak gyöttrelme nem áll chyak az tűzből,
Annak meg sebhető lángja emésztésből,
Hidegis nagy fagygyal vagyon nagy szél vészből,
Kenküves kö eső havas fergetegből.
- ⁸⁴⁰ 210. Vagyon nagy sebes tűz, s' homályos setétség,
Türhetetlen meleg, kemény dér hidegség,
Vagyon nagy kivánság, s' gyülölt kedvetlenség,
Futás és szaladás, s' meg rekesztett inség.

804 I, III gyönyörűségek [rímhiba!] **819** I Kiváltképpen [!] III Kiváltképpen
833 I rüzből [!] III tűzből

211. Vagyon nagy fáratság, munka, és dolgozás,
Szükség, bévelkedés, vagyon hevolkodás,
Szárzság, nedvesség, tüzes víz áradás,
Halál, sanyarúság, ninch semmi rend tartás.
- 845 212. Vagyon nagy setétség, hogy az nap nem fenlik,
Halhatatlan bánat, kinn az lélek sénlik,
S' meg ólthatatlan láng, ki meg nem alúszik,
Zurzavar, irigység, harag ki nem nyugszik.
- 850 213. Ugyanis az pokol chyak bánatnak fészke,
Siralom, ohaytas, fogyhatatlan mérge,
Rémüles, reszketés, sok kinoknak férge,
Szegénység, betegség, keserüseg kérge.
- 855 214. Ninch ott semmi öröm, kegyesség, kegyelem,
Mert el burúlt mindent inség es félelem,
Atok átkozodás vagyon nagy gyötrelem,
Az ördög ott hoher, társ, és fejedelem.
- 860 215. Keresik az halált ott, és nem talállyak,
Undok bünök miatt magokat utállyak,
Az kárhozat lelkek dolgokat sirattyák
Mert könnyebségeket sohonna nem várják.
216. Sok gyötrelem hozo ördögök forgódnak,
Undok személyitől kiknek iszonyodnak
Dögletes büztől epednek száradnak,
Ninch oly érzékenség kivel kint nem látnak.
- 865 217. Minden bünnek hele, s' külön büntetése,
Vagyon el osztatott kemény gyötördése
Kevélyek, irégyek, fösvények serege,
Parázna, s' gylkosnak magán van ördöge.
- 870 218. Nincsen semmi vétek ki érdeme szerint,
Rettenetesképpen nem szenvedne nagy ként,
Tüzzel be keritet pokol mind körösként,
Egy aránt kinoznak gazdagot és szegént.
- 875 219. De minden nyavalyát, s' büntetést meg hallad,
Hogy Christus személyét kinodban nem láthadd
Az ő szent színére szemed nem fordéthadd,
Es irgalmasságra mar többbe nem vonhadd.
- 880 220. Lészen más boszszúdis ki keserget téged,
Mert kik szerelmesid vóltanak te néked,
S' gonosz életedben szépegették vétked
Veled azoknakis kín vallások nézed.

867 II—III irigyek 868 II gylkosnák [!] III gylkosnak 870 II kint, 875 I—II színéré [!] III színére 878 I hik [!] II—III kik

221. Az kiknek az bünre okot s' példát adtál,
 Vagy az kiktől bátrran rútsággra vonyattál,
 Eletek s' marhájok után olálkottál,
 S' hizelkedésektől kiknek meg chalattál.
- 885 222. Ezek mind egy völgyben lesznek mind azokkal,
 Hamis keresménnyel kik vagy usorával,
 Eltenek chalárdúl, avagy prédálással,
 Isten, s' fejedelmek ellen pártolással.
- 890 223. Az kép mutatóknak sem vész el tükörök,
 Az rágalmazóknak van ott könyöklőjük,
 Részegeseknekis teli áll tömlőjük,
 S' az fertelmeseknek készen ván fördőjük.
- 895 224. Sok ott az nagy sereg ki széllel kesereg
 Chászár s' Királyok közt sok paraszt tekereg
 Herczeg az jobbágyal egy békoban chörög
 Sok Ur küldúsokkal egy tömlőben hörög.
- 900 225. Szornyü buntetése vagyon minden bűnnek,
 Fösvény nem örül ott teli erszényének,
 Sok hamis zálaggal rakott szekrényének,
 Kit titkon mutatót gyakorta kedvének.
226. Ennek barlangjánál vagyon sok tékozlo
 Sok hazug, versengő, haragos, prédáló,
 Telhetetlen, irégy, kevély, boszszú álo,
 Torkos, rest, öldöklő, haborgo, árulo.
- 905 227. Sok mü helis vagyon ez nyomorúlt földön,
 Holot meg adatik mindennek az kölchyön,
 Sok hamis munkáért van ki pohárt tölchön,
 S' keserves kinokkal kegyetlenöl kössön.
- 910 228. Van minden nemzetből meg tudhatatlan nép,
 Kiket bűnök szerént az ördög kinnal tép
 Ninch az kín vallástól ő benne semmi ép
 Vayon nagy szörnyiség, ninchen ott semmi szép.
- 915 229. Meg nem mondhatom én néked az sok kinzást,
 Seregenkent valo sok féle jaygatást,
 Ki Attyán, ki fián tézen átkozódást
 Az szabad akarat üvölt nagy káromlást.
- 920 230. Ninch ott egyenesség hallik nagy zúrzavar
 Az ördög mindenre egő tüzet takar,
 S' meg nem gyógyulhato sebre rut főkélyt var
 Sok féle faydalmal talál úy kínt hamar.

895 I békokan [1] II—III békóban 908 II kegyetlenül 917 III hallatik zúrzavar

231. Isten mondhattya meg az sok veszedelmet
 Pogányokkal egyyüt az sok fejedelmet
 Mint égnék ezekkel kik keresztyén nevet
 Viseltek chyak szinnel ártatlan életet.
- 925 232. Sok vólna ennékem arról beszélgetnem,
 Téged oh én Testem azokkal késlelnem,
 Hozzád beszédemet ideje végezmem
 Mert büntetésemet immár közel érzem.

AUTHOR SZENT BERNARD

- 930 233. Nagy bév szóval midön az Lélek beszédét
 El végeszte vólna kemény kesergését
 Es bünei miátt várná veszedelmét
 Azonban nagy zörgés üté az föld színét.
- 935 234. Sok temérdek füstnek tekergése után,
 Villámás chattagás minden helt el fogván,
 Imè rút két ördög az földből ki buyván,
 Iszonyú személyek mutaták rikoltván.
- 940 235. Ezeknek képeket, s' rút ábrázattyokat,
 Testek úndokságát, s' iszonyuságokat,
 Ninch ki meg irhassa rettentő vóltókat,
 Avagy meg mondhassa éktelen tagokat.
236. Fejek egyenetlen, s' hegyessen szélesült
 Hajok kigyó módra choportos el terült,
 Homlokok rút ránczal igen szemtelenült
 Tüzzel meg emésztő szemek vérben merült.
- 945 237. Tekintetek nékik mint villámás vala,
 Tüzet szikrázással ki okádnak vala,
 Szarvok kechke módra meg horgattak vala,
 Kiknek végeiből méreg churog vala.
- 950 238. Orrok mint kányának hegyesek shorgattak,
 Kiknek likaibol kigyok ki forrottak,
 Fülök mint számárnak éktelenül nyíltak,
 Kikből dögleletes gözölgést bocháttak.
- 955 239. Testek mint az hal héy pánczélyosnak lácztak,
 Honnan gyúlatt szikrák tüzesen hullottak,
 Lábok tekeredett, körmök mint bikáknak,
 Karjok, és az uyjok szeges mint az sasnak.

936 I Iszoniuyú [!] II Iszonuyú [!] III Iszonyú 955 II—III tekeredett

240. Szárnyokis hátokon szélesen terjettek,
De ollyatén mint az szárnyas egereknek,
Kiknek az végei hegyes mint tövisnek,
960 Fogok mint vad kannak szájokból ki nőttek.
241. Ezek az siralmas Lelket meg ragadák,
Szép állapottyában igen meg hurczolák,
Tüzes vas lánczokkal ötet környül fogák
Es nagy chattágassal pokolban be vonyák.
- 965 242. Kiknek eleikben számtalan ördögök
Oerömmel menének mint egy sűrű ködök
S' neki vigadanak hogy kivánt vendegök
Jutott volna nékik illy gazdag sellyérok.
- 970 243. Ki ki farkas módon azért mosolyódek
Es scorio szivel rea agyarkódek,
Némely ö közzülök neki sivalkódek,
Es az ö fejére nagy tüzet okádek.
- 975 244. Némely meg tüzesült fogoval fogdosá
Nemely jeges vízzel szertelen chapdosá
Némely dühösséggel fogával mardosá,
S' keserü méregvel sebeit meg mosá.
- 980 245. Némely el epedett erőtlenségében,
Epével itatá kenküves fördöben,
Némely tüzes nyillal szaggatá testében,
Némely dögös fustöt gyuita kebelében.
246. Sok vólt az meszarlo rút hohér környüle,
Kiknek nagyobb része köröskörül ülte,
Egyik rész szájában forro onat önte,
Masika testeröl bőrét le feytette.
- 985 247. Végre kegyetlenül hogy az ö személyét,
Marczongottak volna szakadozott testét,
Es nem tágitának nehéz öldözését,
Ekképpen szollának látván vereségét.

AZ KINZO EORDEOGEOK SZOLNAK

- 990 248. Illyen az jutalmok kik nékünk szolgálnak,
Illyen böchületi van mi tanáchunknak,
S' illy vendégség várja lelkeket azoknak,
Kik hizelkedését veszik ez világnak.

962 I állapottyában [!] II állapottyában III állapottyában 966 I sűrű [!] II—III sűrű 969 I—II mosolyódek III mosolyódek

249. Minden gyönyörűség melly az földön teczik,
 995 Vraság, gazdagság, minden az mi fénlík,
 Draga édes izü s' méz gyanánt nyalatik,
 De lásd melly keserves, s' végét hová kötik.
250. Keserves kinokkal noha meg sebhettünk
 Es faradatlanúl téged vesztegettünk,
 1000 De rettenetesb jön s' evvel meg nem szününk,
 Ezerszer nagyobb kint végetlen rád füzünk.

AZ KARHOZOTT LELEK NAGY SIRÁSSALL AZ ÉGBEN FÖL KIÁLT

251. Ily keserves híren az Lélek búsula,
 S' minden remenségvel kétségre szorúla,
 Mégis à mint lehet azért le borúla,
 Es el rémült szível az egben így szólla.
- 1005 252. Oh veszedelemben forgoknak Istene,
 S' el keseretteknek vigasztalo szene
 Látod az ördögök gyötrelme mely fene
 Légy irgalmas nékem meg testesült Ige.
- 1010 253. Nyisd ki szegényeden az te víg színedet,
 S' küld el vigasztalni az te szent Lelkedet,
 Tekinch nyavalyámat, s' ne utáld férgedet,
 Kiért az kereszt fán ontottad véredet.
- 1015 254. Könnyebbich kinómnak türhetetlen súllyát
 Oloh meg testem körül pokolnak nagy lángját,
 Fogd be az rám tátott orozslányok száját,
 S' keserüld lelkemnek keserves sok jaját.
- 1020 255. Oh irgalmas Jesvs Davidnak szent fia,
 Látod melly sok ördög lelkemet forogja,
 Szántalan sok kínnal kárhozatom várja
 Könyörüly én raytam, míg szómat el fogja.
256. *Ne nézd hogy vétkeztem, s' te ellened éltem,
 Gyarlóság szennyétől én meg fertesztetem,
 Hatalmas nagy Ur vagy, magam nem menthetem,
 Kegyelmed segéchen, ne legyen el vesztem.*
- 1025 257. *Igassagod szerént büntetést érdemlek,
 Mert igazulással hozzád nem mehetek,
 De irgalmassagból kedvet en nyerhetek,
 Az te kegyelmedből mégh idvözülhetek.*

1021—1056 I [Hiányzik.] [Lásd a főszovegben.] 1025 II szérent [!] III szerént

- 1030 258. *Ne fogd meg en hozzám Isteni kedvedet,
Kivel gazdagétál éltemben engemet,
Ne szakazd el tőlem gondviselésedet,
Kivel föl nevelted én kichinségemet.*
- 1035 259. *Irgalmazz ennekem, s' essék szived raytam,
Irgalmas Ur Jesus, lásd hogy el hagyattam,
Szánnyad kegyelmessen mint el nyomorottam,
Kegyetlen ellenség kezeben jutottam.*
- 1040 260. *Hatalmad nagy erős, s' tudom nem kissebült,
Kivel ellenségem lessen meg szegyenült,
Ha paranchold neki, lessen ottan szédült,
Te engedelmedből noha torkomra ült.*
261. *Fedd meg azért nekik szemtelenségeket,
Irgysegek szerént düchösködeseket,
Vedd el erejeket, s' kegyetlenségeket,
Szállíh kegyelemre haragos kedvedet.*
- 1045 262. *Mi hasznod Ur Isten hogy enghemet üldösz,
Gyarlo büneimért ilyen ighen gyűlösz,
Aszu fa levélnek pörsölésén örülsz,
S' te élő könyvedből szintén már ki törölsz.*
- 1050 263. *Nem vesztesz én velem semmit el jól tudom,
De kichin abbannis haszon, ha kárhozom,
Tekinch rám Ur Jesus mert öldököl klnom,
Klért büneimet szivből sivom rivom.*
- 1055 264. *Szánd meg nyavalyámat, s' keserüld lelkemet,
Az te kegyelmedből hánd el gyült tüzetem,
Ragadgy ki kezezből ördögnek engemet
S' add meg szent Nevedért örök etemet.*

SZENT BERNARD

- 1060 265. *Aligh eméléte az Lélek feol magát,
Ez egynehány szóval hogy nyerje irgalmát,
Isten szine előtt terjeszse sirálmát,
Es az ördögöknek hallaszsa hatalmát.*
266. *Azonbam [!] hertelen meg choportozának,
Vy kénzo szerszámmal környüle állának,
Fógok chattogatva rea rohanának,
Es egyenlö szóval neki így szollának.*

1039 III parancsolsz 1049 II vsetesz [!] III vesztesz 1057 II emélte III emelété
1060 I kordögöknek [!] II—III ördögöknek 1061 III azonban

AZ KINZO EORDEOGÉOK

- 1065 267. Kesén nyittya néked nagy kár füleídet,
 Kesén kötöd fene ette sebeídet,
 Kesén kénszerited sirni szemeídet,
 Hejaban kerésed itt könnyebségedet.
268. El múlt az Istennek te töled kegyelme
 1070 Te idvösségedre nem jön segedelme,
 El költ sok irgalma, s' nem néz rád szent szeme,
 Hejaban kiáltod, nem segét szent Neve.
269. Nínch itt mar érdeme az keserves szivnek,
 Lelki fáydalommal törödelmességnek,
 1075 Mert Isten nem véshi most szeretetednek,
 Niúytott imátságát rebegő nyelvednek.
270. Te éltedben kellet vólna kesergened,
 Isten ellen valo vétkeídet ismerned,
 S' tiszta buzgo szível azért esedeízed,
 1080 El jött itéleíted, s' nínchen mit reméíned.
271. Haszontalan már most sirankoznod azon
 Hogy setét pokolban függesz az poráízon,
 Nem lehet az tenger hogy habot ne haychon,
 Közepiben estel, hogy el ne buréíchon.
- 1085 272. Melto vólna bizony az te kesergésed,
 Hogy ha remenlhetnéí ki menekéísed,
 De soha ez úían az napot nem néízed
 Ragyagó szép színe sem lesz fényesséíged.
273. Rúíttá, s' ékteíenné leszen szép szeméíyed,
 1090 El húíll te testedröl minden ékesséíged,
 Hozzáínk hasonlo lesz az te gyöítróídesed,
 Seregúnkben leszen örök büíttetéísed.
274. Vedd el azért immár az mit erdemlettéí,
 Veddel jutalmadat à kit te kerestéí,
 1095 Száíly be haylekóídbann mellyet építettéí,
 Ez az, az keresméíny, melyre igyeíkeíztéí,
275. Te gonosz éítednek ez véígső pohára
 Isten haragjának részegéíto bora,
 Íílyen facharodott keserves kíínodra,
 1100 Ez táíntorgat téíged, s' ben rekeszt pokólba.

1069 I—II múlt [!] III múlt 1090 I miúíden [!] II—III minden

276. Ez az kínvallásnak éhezhető vize,
Sodomának berkin termet bor söpreje,
Sárkányok epéje, Aspis kigyjók teje,
Kiknek fogyhatatlan lesz mérges epéje.

SZENT BERNARD

1105 277. Ezek után azért több szózat nem hallék,
Hanem keserves jay égre emelkedék,
Zörgés chattagással ez dolog el múlék,
S' pokól aytajais megént be téteték.

1110 278. Illy rettentő chudát midön azért néznék,
Az Test es Lélek közt rettegve halgatnék
El múlt életekről egymast mind feddenék,
Sok versengő szóval magok sértegetnék.

1115 279. Hertelen ez látás előlem távozek,
Nyugodalmam után intetém vigyáznék,
Lelkem keonyörgene, veszélben ne esnék,
Es illy nagy esetet semminek ne vélnék.

1120 280. Siralmas vólt nékem azokat chudálnom,
Szivbéli bánattal dolgok ohaytanom,
De melly keserves vólt, azt meg nem mondhatom,
S' mint az kárhozatra mentek, chyak jaygatom.

281. Például mindennek beszéllem hogy félyen,
Gonosz büneiben vakmerön ne élyen,
Világ heúságinak semmit ne örüllyen
S' Istenéhez minden idein meg térjen.

CONCINNATOR

1125 282. Vesd meg azért ember világ dichöségét
Nagy szentelenségét, tökéletlenségét,
Utáld hammisságát, s' ne nézd ékességét,
Kárhozatra vonyo gonosz kevélységét.

1130 283. Az sok tiszt, gazdagság, böchület, méltóság,
Eorem, vigan lakás, táncz, és sok nyájasság,
Sok színü ajándék, barátság, mulatság,
Minden chyak nagy heuság, és bolond kívánság.

1135 284. Nem juté eszedben te kichinségedben,
Mikor meg mosattál régen kereszt vizben,
Es bé számláltattál Isten seregében
Hogy ellene montál ezeknek mindenben.

1130 I lakás [!] II lakás III lakás 1135 II ben

285. Mit ragaszkodol hat hiszelkedésihez?
 Mi gondod nagy pompas gyönyörúségihez?
 Nem fér hidgyed nekem az együgyü szivhez,
 1140 Világi kevélység, ártatlan élethez.
286. Ez világ szinten olly mint egygy virágos kert,
 Kiben édes izzel ő merget öszve vert
 Szép arany chészében gyöngö italt kevert
 Kinnyát el fődözte, chalni akar így mert.
- 1145 287. Avagy ő hasonlobb amaz Kép íróhoz
 Ki bölchen szép szint ad emberi állathoz
 Kezett, lábat, szemet ír vig orczájához
 De szivet és bélit nem mütattya ahoz.
- 1150 288. Világis szintén illy álnok kép mutato,
 Ekes ruhájában, s' maga fitogato,
 Keze rakva kinchel, szeme szép mosolygo,
 Lábai vidámok, kédve nem háborgo.
289. Ki nyította színét, de nem látod szivét,
 El reytette tüled hogy ne esmerd *mérgét*,
 1155 Az te romlásodra be vonta az körmét,
 Kivel föl kötötte ő chigázo kövét.
290. Chalárd mert mindenkor vgy fődözi dolgát,
 Mint az eszes Halász be buréttya horgát,
 Kichin eledelre ha hall nyittya száját,
 1160 Eszében nem veszi hogy meg foytya torkát.
291. Valahol chendesben foly az viz beusége,
 Tudgyad hogy örvényesb neki ott mélysége
 Veszedelmesb hidgyed világ édessége,
 Mikor kedvesbben tart téged szelidsége.
- 1165 292. Nem juté eszedben Sisara mint jára,*
 Az kit Jáhel aszszony házában fogada
 Edes beszédével vendéglé itatá
 Meleg ruhájával beis takargatá.
293. Mikor fáratságát chendessen alunná,
 1170 Halálára el szánt szándékát nem tudná,
 Hogy bizott helen van magában gondolná,
 S' véletlen veszélytől megis oltalmazná.
294. Azonban jó kedve hozzá meg váltózek,
 Lassú ballagással mellé oroszkodék
 1175 Hertelen Jaheltől földhöz szegezeteték,
 Hízelkedésitől ekképpen chalaték.

* Iudic. 4.

1141 I szniten [!] II szinten III szintén 1154 I bünet II—III mérgét

- 1180 295. Igy szokott ez világ mindennek nevetni,
Arnyék haylékában hazugúl beszélni,
Hamis áll orczával sok kedvet engedni,
S' gazdag ruházattal vigan fődözgetni.
296. De hamar meg bányya kis gazdalkodását,
Ha szinten nyuytyáis miben nyálánkságát,
Lesre viszen aval hogy olálkodását
Pokolban oldozzad, ha lehet porázát.
- 1185 297. Nyisd föl azért szemed te világi ember,
Lásd ahol alúszol haborodott tenger
S' nem nyugodalmodra puhán tépett kender,
Rádis mint Jonásra temérdek habot ver.*
- 1190 298. Fus illy édesgető álom kebelétől
Válogatás nélkül ki veszéllal kerül
Példat vehecz az nagy szent Noé éltéről,**
Sodomából ki jött Lotnak esetiről.***
- 1195 299. Ezek ez világnak szemtelen kedvből,
Mikor el aluttak hizelkedésiből
Rútúl chuffoltattak, mint Samsonis erről,****
Hirt mondhat teneked vakúlt szemeiről.
- 1200 300. *Ninch az aluwásban haszonra valo jó
Az restsegből vagyon sok gonosz ki folyo,
Azokatis inkább ostromlya az kigyó,
Ki vigyázás nekül él, es viszat vonyo.*
301. *Azt mongya az iras Evangéliomban,*****
Mikor az emberek volmának álomban,
Akkor az ellenség ment nagy bátorságban,
Es rút könykolyt hintett az tiszta buzaban.*
- 1205 302. *Tobiás aluwa találta vakságát,+
Isboseh szunnyadván szenvedte halálát,++
Christus Urunk mikor alutt, haboruját+++
Látták Tanítványok akkor tenger habját.*
- 1210 303. *S' nem chyak az hiveket ez világ kerüli,
Hanem fiaitis erőssen öldökli,
Az Pharaoh Királyt tengerben meríti,++++
Holophernest penig szégyennel el veszti.+++++*

* Ionae 1. ** Genes. 9. *** Genes. 19. **** Indlc. 16. ***** Matth. 13. + Tob. 2. ++ 2. Reg. 4.
+++ Matth. 8. ++++ Exod. 14. +++++ Iudlc. 18.

1197—1216 I [Hiányzik.] II [Lásd a főszövegben.] 1203 II menr [!] III ment
1204 II könykolyt [!] III konkolyt

304. *Absolont sok haddal noha feol készített,*
De hamar rutúl ismet szégyenített,
Herodest az kevélyt, férgel meg étetett,**
Es sok chalárd szinnel veszedelmet szerzett.*
- 1215
305. Hamissan vigasztal hát az, kí szomorít,
Nem meg hitt gazda az, kí hálóra szorit,
Vagy idegen szível vandorlásra taszit,
S' kí feselhetetlen törben megis chonkit.
- 1220
306. Ne bizzál hát semmit hamis arnyékjához,
Kí igen hasonlo viz buborekjához,
Bolondság kapdosni tenger habjaihoz,
Avagy az föl gyulatt tüz sebes lángjához.
- 1225
307. Ell merit az nagy hab, tüz langja meg éget,
Meg foyt az gazdagság, s' lelkedben sérteget,
Tiztesség kívánas tüze meg veszteget,
S' nyughatatlan útát pokolra feszeget,
- 1230
308. Meg átkozta lsten régen ezt az földet***
A kinn te nagy gondal béven giüytesz kíncset,
Hogy boytorjánt adgyon, s' meg sértő tövissét,
Te nehéz munkádra s' nevellyen vad füvet.
- 1235
309. Mit keresz hát kedvet neki, ha keserü?
Mit hisz szépségének ha cigán beszédü?
Te buydosásodra siralmas hegedü;
Ell aluvásódra Syrena énekü.
- 1240
310. Mi haszna gyümölchéth veszélre keresned?
Beel mardoso izit kebeledben szedned?
Mi haszna világnak szépségít kerülned?
Tövis gazdagsága, méltó azt el hinned.****
- 1245
311. Mint az sürü tövis bokor alatt gyakran,
Vndok útálatos rút béka, s' kigyo van,
Igy az bünre vivő kevély gazdagságban
Chyalárdság, hamisság talaltatik nyilván.
- 1245
312. Es mint az Christusnak tövis coronája
Kín szenvedésében vólt nagyobb kinnyára,
Féllyen vgy az gazdag szörnyü boszszujára,
Hogy ne legyen neki nagy kárhozattyára.

* 2. Reg. 18. ** Actor. 12. *** Genes. 8. **** Luc. 8.

1215 II kévelyt, férgél meg éretett [!] III kevélyt férgel meg-étetett 1231
I—II tövissét III tövissét 1237 I gyümölchéth [!] II gyümölchéth III gyümölcsét

- 1250 313. *Gondold mely kis kedvel fekszik az teovissen
Akarkis, mert az fakadott hegyessen,
Nem alhatik azon senki szép chendessen,
Fáydalom szerzese, mert gyötör sebessen.*
- 1255 314. *Ha szintén ideig világi életben
Téged gyönyörköttet kazdagság mindenben,
De mint az tövisnek hegy van az végében,
Igy végső órádonn terhel az lelkedben.*
- 1260 315. *Minden fának tudod epezteo férge van,
A mint tapasztalod ezt az piros almán,
Sok földi gyümölcshön, s' az eltető búzán,
Testednekis chinált viselő ruháján.*
316. *Az kazdagságnakis vagyon gonosz molya
Amaz rút kevélység, ki lelkedet vonnya
Eorök kárhozatra, mert mazzagát fonnya
Telhetetlenségvel, s' az az pokol földya.*
- 1265 317. *Van azért ebben mód ha tucz véle élni,
Lelked idvösségét az által meg nyerni,
Chyak kívánságidra ne siesd költeni,
Szegények éhségén kívány könyörülni.*
- 1270 318. *Szegd meg kenyeredet szegény éhezöknek,*
S' nyisd meg te házadat fáratt jövevének
Ha mezitelent lácz, adgy ruhát testének,
Es tégy tisztességet Isten személyének.*
- 1275 319. *Könyörülly mindenem nagy irgalmas szível,
S' ne vtály senkit meg idegen lélekkel
Kinchet gyüytesz avval mennyei szentekkel,
Világot, ördögöt meg gyözöd ezekkel.*
- 1280 320. *Most vagyon mindennek alkalmas ideje
Eorök üdvösségnek itt fénlík mezeje,
Telhetetlenségnek ne foychon erszénye,
Mert az à pokolnak bizonyos ösvénye.*
321. *Tudod az gazdagnak az irgalmatlanság,**
Eorök veszélyt hozott az fősvény gazdagság,
Es mint Absolonnak szép hajával fa ág,***
Szörnyü halált hozott, te reádis föl hág.*

* Isal 58. ** Luc. 16. *** 2. Reg. 18.

1249—1264 I [Hiányzik.] [Lásd a főszövegben.] 1255 III hegyi a' végében,
1258 III azt a'

- 1285 322. Amaz vén Tobiás legyen te hadnagyod,
 Mellyet ha te kövecz, nem szükül majorod,
 S' mint amaz Eozvegynék nem fogy el olajod,*
 Meg szabadúl avval minden adosságod.
- 1290 323. Tarch alázatossan kichin személyedet,
 Tisztesség kívánás ne báncha lelkedet,
 Maradgy szeligységben, várjad szerenchédet
 Istentől, s' meg adgya minden szükségedet.
- 1295 324. Mert ha szót nem fogacz, s' fordúl ez világhoz,
 A ki mivóltában hasonló Judáshoz**
 Vagy titkon fegyverrel övedzett Joábhoz
 Eszedben nem veszed, hamar eyt lábához.***
- 1300 325. Sokakat elő vett, s' böchülettel tisztelt,
 Nagy birodalommal az égig föl emelt,
 Sok hizelkedéssel szerenchéssen nevelt,
 De végre meg teezett à kiket mint kedvelt.
326. Sándórt életének virágzó színében,
 A kit minden nemzet rettegett éltében,
 Hertelen méregvel meg foyta keblében,
 Harmincz napig hagyván ötet temetetlen.
- 1305 327. Mit mongyak amaz nagy Romai Chászárrol,****
 Sok diadalommal vitéz Juliusról,
 Okot talált hamar egy kis boszszúságból
 Es nagy szem látomást föl bárdolta rútól.
- 1310 328. Az Chartagobéli nagy vitéz Annibált+
 Kit jo szerenchével gyakorta meg próbált,++
 Hamar veszélyére búja ezközt talált,
 Kivel mérget szerzett, s' gyalázatos halált.
- 1315 329. Példánk sok lehetne az ki rettenthetne,+++
 Mint bölc Cicerois kit buydosni küldé++++
 Nagy böchület vtán üldöznie kezdé,
 S' végre szörnyüképpen útában el veszté.
- 1320 330. Brutus, Anthonius, Cassius, és Cato,
 Kikhez életekben sok hozzá fogható
 Nem vólt, de chyak hamar, az ki chudalható,
 Magok fegyverével ölte az áruló.
331. Valeriánustis az Romai Chászárt,
 Nagy birodalmában hamar vete határt,
 Mert nagy kissebségvel, chyak nem mint egy szá márt
 Persiában tévé lovászsza, kit ki várt?

* 4. Reg. 4. ** Matth. 26. *** 2. Reg. 20. **** Sueton. + Livius 12. ++ Plutarch. +++ Plutarh. 12. ++++ Appian.

- 1325 332. Szólhatnék Amánrol amaz kevély Urról,*
Asuerus Királynak titkos tanácharól,
Ki mikor nem vélné széles hatalmarol,
Nyaka szakad néki az akasztó fárol.
- 1330 333. Gazdagon, s' nagy kedvel tartá Szedechiast,**
Israél Királyát, à ki fogyatkozást
Nem látott házában képtelen változást,
Babyloniában veszté el nyavalyást.
- 1335 334. Mennyi halált szerzett, s' mennytt föl meszárlott,
Vizben el burétott, s' méregvel le ontott,
Tüzzel meg emezett, szegénységgel rontott,
Ki beszélheti meg, kiket mint meg foytott.
- 1340 335. Térüly hát magadhoz egy kis gondolattal,
Czigánságát esmérđ chalárd ábrázattal,
Hívsége nem tart meg allando malasztal,
Az kit neked ígért boldog ruházattal.
336. Mindenek idővel ő benne el fogynak,
Régi gazdag Urak gondold hol nyúgosznak
Ninch ki böchületet adgyon most azoknak
Mert porrá lettenek, s' itéletet várnak.
- 1345 337. Ninch itt mihöz biznunk, ninch örök várasunk,
Chyak heában azért rayta ragadoznunk,
El múlik mint árnyék minden vigasságunk
S' nem lehet sokáig ez testben lakásunk.
- 1350 338. Siessünk hát vigan Istennek szolgálni,
Eo szent Nevét félni, s' oltalmunkra kérni,
Jószágos dolgokban magunkat foglalni,
S' míg lehet mindennel irgalmas jót tenni.
- 1355 339. Szemünk föl emellyük az szép fénlő égre
Kerjünk buzgo szivet törödelmességre
Fussunk minden gonoszt ki visz örök tüzre
Birjuk így az Istent nagy kegyelmességre.
- 1360 340. Hogy mikor ez testből kezdünk le vetközni,
Siralom patakján kétségvel költözni,
Amaz boldog parton Christusban öltözni
Méltók erdeméből legyünk dichöülni.

* Esther. 7. ** 4. Reg. 25.

341. Ez példát úgy irták hogy félelmet hozzon,
Rút bűnnek álmából mindent föl indéchon,
Világi életből, mennyeit fordéchon
S' az Vr Jesus Christus vegig bóldogéchon.

1365 342. Hogy az meg testesült Isten szuletését,
Vy hálá adással jött úy esztendejét
Ezer hat száz húszban szentelnék szent Nevét,
Nagy Györ Varosából adak ki énekét.

Finis.

Sit Nomini Domini Gloria.

91.

PENITENTIARA IN DVLT SZIVNEK KEONYEORGESE

- 1 1. Bochyasd kegyelmedet, Vram Szent lelkedet
El epett bús Lelkemhez.
Szükségemre térüly, s' vesztemen ne örülly
Lás el hagyott fejemhez.
- 5 Háborumat szánnyad, s' boszszúdat ne állyad
Légy kegyelmes bünöshez.
2. Ohaytásim érched sokká se késérched
Keseredett szivemet,
Lásd hogy gyarlo vagyok, s' kisirtetim nagyok
- 10 Maid el foytyák éltemet.
Vedd el haragodat, nyuychad malasztodat
S' hald még könyörgésemet.
3. Reméntelenül mert szintén az földhöz vert,
Bünöm méltó érdeme
- 15 El fogyatkosztatott, s' kinomra osztatott
Pokol mélységes verme
El feledet Lelkem, s' érdemlette vétkem
Hogy rútétott fertelme
4. Ninchis hová lennem ha nyitod ellenem
- 20 Igaz iteletedet,
Bünöm undoksága veszt iszonyúsága
Hogy rettegjem székedet,
Ezer kérdésedre, chyak kis mentségemre
Se nézhessem szinedet,

1361 II—III Az példát 1364 I bóldogáchon [!] II boldogéchon III bóldogétson
1367 I—II hát[!] III hat 1368 I Várasában érek ennek végét II—III Varosából adak
ki énekét.

Cím I keonyoergese [!] II—III keonyoergese

- 25 5. Eiletem aszszú gaz semmiben nem igaz
 S' rut fertelmes boytorján,
 S' vallyon mi dichösség végetlenül ha ég
 Haragod az pozdorján
 30 Nem vész igasságod ha irgalmasságod
 Kedvét nyittya kóróján.
6. Mentségem nem lehet, de kegyelmet kérhet
 Lelkem Szent felségedtől,
 Okot káromlásra hogy adott romlásra
 Füg chyak iteletedből,
 35 Irgalmaz már nékem, nézd számkivetésem
 S' ne rekeszd el szinedtől.
7. Ideje legyen már, kit ohaytással vár
 Lelkem meg vigasztalnod
 S' ez keserves fölyhöt ki alatt kínom neott
 40 Szivemről fordétanod
 Hogy ez haborgo szél, ki éltemen veszél
 Inchyen kegyelmet adnod.
8. Seorkennyen feol kedved, segéchen szent Neved
 Igazgasson kegyelmed
 45 Erötlenségemben, sok kisirtetimbem
 Bátorichon szent Lelked
 Lássam hogy nem gyüölösz, gyalázattal nem ölsz
 S' meg esik raytam szived.
9. Szánnjad hogy régülta szivemet mind folyta
 50 Irégység és sok boszszú,
 Inség, ragalmazás, kevély meg vtálás
 Engetted legyen hoszszú
 Fordúly kegyelemre hogy vereségemre
 Már vesszöd legyen lassú.
- 55 10. Algy meg életemben, nézzelek mindenben
 Ez gyarloságos testben,
 S' emeld fel szivemet hogy soha kedvemet
 Ne márcham semmi bünben,
 Légy kegyelmes nékem hogy boldog ösvényem
 60 Lehessen az mennyekben.

92.

- 1 1. Kalenstein Leuel
 az ki honniában keuel
 s veled nem örömet bezel
 chiak ablakarol neszel
 5 hog az vezan fütözzel.

39—42 II [Hiányzik.] 40 III fordítanod 42 III irgalmat adnod 53 II Fordula

2. Oppidum Weiden ad Lacum Pisonis
 Ez az boros kazdag Veden
 az ky iol tart teged ebeden
 Vigasztal s nem hagi szeleden
 10 Űlnöd az aztalnal szegenien.
3. Oppidum Nefüsidll. Nesider
 Mint meg probalt fegiuer
 ki ellenseget el vér,
 partolast nem keuer,
 15 ditsekedni azért mer.
4. Ciuitas Pruggensis, ad fluuium Laytha
 hol penzedre nylik az paytha.
5. Czanik, veled emberül banik.
6. Summerein Hegies halom.
 20 ot az dezmat foglalom
 Zent Albertnek zamlalom
 haznosnakis talalom
 ha Altabaknac aialom
 mert azt öuenek uallom.
7. Gollz, Galos,
 25 ahol sok nemet zakallos,
 Luther hittel halalos.
8. Podersdorff Pappffalua
 ahol iol ihatol fön alua.
9. Kalltennstein: Leuel,
 30 hol az polgarsag keuel
 s keduedre nem igen bezel
 chiak az aytora nezel
10. Appethlany. auagi Apatlan
 35 giermek. kinek giakran
 forogh keze à vellan.
11. Sanct Joannes, Zent Janos,
 ahol az veza boitorianos.
12. Goes siue Niulas,
 40 ot sokat ne mulas
 mert az turo igen szias.
 keduedis miatta buas
 vagion heled houa buhas.
13. Pomackhen siue Pomogy
 45 de nem amaz hires Somogy.
 mert palaskodbol az bor hamar fogy.

40 mulas <mert az bortoll [?] bodulas>

14. Neudorff. Vyfalu,
ninch ot igen az bor gialu
azert be teue az kapu,

50 15. Sanctus Petrus, uel Santpeter
hol az korchomara az Santa be tör

16. Münich Hoff. Barattffalua.
hol az gazda bezel treffalua.
s vonzon az ökör suytua.

55 17. Onthau Mit nez ream bau.

18. Gattendorff Gattha,
roszab ott az föld hata,
hol terem az malata.
az haszontalan salata
60 ki mellet keduetlen az chata
s, ott nemis danogat az katha

19. Mosonienses. Moson,
keues keduek à Roson
mert nem zantnak à koson
65 azert esik haznoson
barazdayok arkoson.

20. Istennek chudaya, s hatalmas munkaya meg vidamult erős Gyeor
Pogani fogsagatol, nehez igayatol meg zabadult fenlő kör
Nem uag immar rabia, benned nem is olgia kardgiat, mert Istene Giör.

70 21. Ez az tekintetos Eör,
hol igen illik az parducz beör,
ott vettetet erős teör
hog el pörsolodgiek minden arulo szeör.

22. Altenburgh Ovar
75 hol sok haszon vár.
mert kapuiokon à zauar.

23. Rackendorff Rayka
hol az sok teiü dayka
azert megyen arra à sayka
80 hogi megh zirosullion az ayka

24. Wienn. Béch
Vtadat oda ugi teréch
Hogi magad előb meg kesérch,
erszeniedtől mindent érch
85 ha barátod lehető Bech

59 az <borostianon [?]> 65 esik <az s>

25. Ciuitas Pruggensis
Zep Varas az Prugh
hasonlassal feol nem rugh
partolokat fogsagban dugh,
90 Czazar hiusege ellen nemis súgh.

93.

TINTINNABULUM TRIPUDIANTTIUM

az-az, A' Földi Részeg Szerenchének Es Dichőségnek Alhatatlan Lakodalmaban
Tombolok Jóra-Intő Chengettyúje. Mely A' Vilag Chalardsagat, az Ember
Negy Utolso Dolgainak Zengesevel, Kinek-kinek eleibe-adgya.

*

Deut. 32. v. 29.

Tanáts- és okosság-nélkül-való Nemzetség: vaj ha eszesek vólnának, és értenének,
és az Utolso Dolgok-ról gondolkodnának.

*

Ut tibi mors felix contingat, vivere disce:
Ut felix possis vivere, disce mori.
Seneca, de Brevitate Vitae.

Teljes életben kell embernek élni tanulni; és, a'minn talám leginkább chudál-
kozhatol, egész életében kell embernek halni tanulni.

*

Christe, mori nolo, sed vivere, vivere quaerit,
Christe, tuo quisquis quaerit amore mori.

*

AZ KRISTUS KERESZTES ZÁSZLÓJA-ALATT VITÉZKEDŐ NAGY-SZOMBATI TÁRSASÁGHOZ

Szokás volt a' Régi Romaiak-nál,^{1*} hogy, midőn valamely az ő Hadviselői-
közül, a' Romai névnek valamely ellenségén, a' Romai Vitézek vére-ontása-nélkül,
diadalmat vehetett; egy csudálatos, nevezetes, és minden földi dichőséggel teljes
pompával vitetett-bé a' Romai Capitolium-nevü nemes és böchülletes Várba: de
azért annak, a' dichőségben nemnémü-képpen el-merült hatalmas Vitéznek, győze-
delmes Szekerére, egy Chengettyút szoktanak volt függeszteni. Mellyel azt a'
dichőségben-lévő győzedelmes Vitézt akarták inteni; hogy, magát eszébe vevén,
e' Világi szerenchének és dichőségnek, fék- és zabola-nélkül-járó, chalárd, és délczeg
lovától, valamiképpen el ne hadná magát ragadtatni. Mert, noha most illy dichő-
ségben és méltóságban vitetnék-bé a' Romai néptől; mindazonáltal, ha magára
nem vigyázna, még arra juthatna, hogy, a' Romai szokás-szerént, Chengettyü köt-
tetvén nyakára, meg-ostoroztatnék, és a' büntetésnek helyére nagy gyalázzal ki-
vitetnének. Látván azért én-is az én Nemzetemnek, e' Világi dichőségnek, és az
el-múlando földi dolgoknak keresésében-való nagy és szorgalmatos foglalatosságát;
annak a' Chengettyúnek tisztit vevén magamra, és a' Szent Lélek** mű-helyében

* Andreas Schottus, II. 10. Antiquit. Roman. cap. 29. ** Eccl. 7. 40.

¹ I Romiak-nál [!]

vött Zengessel akarván e' Világnak chalárd és álhatatlan szerelmének tekéltlen-ségét eleibe-tenni, ezt a' néhány Magyar szóval-folyó Verseket, az Ember Négy Utólso dolgairól² szerzém öszve: alítván azt, hogy talám használhatnék annyit vélek azok-előtt, a' kik a' Világosságnak idején, az Igazságnak útát meg-ismerték; menyit a' setétségben-tapogató Pogányok-előtt használt a' dichőségnek Szekerére függesztetett Chengettyü. Mellyeket akarván valaki szárnya-alá ajánlani, senki én-nékem alkalmasob nem találtaték, mint Te, Nemes és Tisztelendő, a' Kristus Keresztes Zaszlója-Alatt Vitezkedő, Nagy-Szombati Congregatio; kinék én, mint tagja, valamivel tartozom-is. Azért, e' kis ügyeket vedd jó néven; melly-által, a' mi hívtalunk-szerént, talám valakit üdvössége keresésére fel-ébrezthetünk. Amen.

Ugyan-azon Szent Kereszt Társaságából-
való Egy Lelki *Vitézlő*, S. K.³

Az Vilagi Szeretnek, Isteni Szeretet Ellensegenek Pironkodása, a' Negy Utólso dolgoknak elmélkedése-által nyilatkoztatik-ki.

ELSŐ RÉSZE

A' HALALROL

§. 1. Mely chalárd legyen e' Világ.

- 1 1. Mit halászs utánnam, te orozátlan Világ?
Ha tudom, hogy minden dolgod chak álnokság.
Töbször, hidgyed, reám lábad soha nem hág;
Mérges fogad többé nem szagat, és nem rág.
- 5 2. Másut árúld Czigány, hát benna lovadat:
Mert itt nem találod most fel vásárodát.
Hízelkedésedből értem szándékodat.
Álly-tovább, hogy alám ne-öntsed forródat.
- 10 3. Mert, mint a' Vadásznak nádból chinált sípja,
Mellyel a' madarat* lép-veszszőre híja:
A'képpen hiteget mindent szódnak hangja.
De vak, hátad-megett ki veszsződ nem láttya.
- 15 4. Kinchét** hányya nyelved, chak hogy meg-foghatna.
De nem olyan tejes, a' mint rív a' Charna;
Alám ásott vermet keményen takarna:
De itt ki nem foghat; bár másutt kaszálna.
- 20 5. Nem szoktam kováchtól pénzen szenet venni;
Sem délben lámpásnál léppel madarászni:
A' dolog a' mint lött, úgy szoktam beszélni;
Soha machkát sákban nem tudtam árúlni.

* Eccles. 9. 12. ** Marc. 4. 9.

²II [Idáig hiányzik, az első levél elkallódása miatt.] ³I Vitézlő. II Vitézlő, S. K.

6. Tudd-e, hogy még fogam sem fakadott vala,
Még a' póla-kötél-alatt sírok vala,
Tekéltelenséged mikor mellém álla,
És sok ígérettel hozzája kapchola?
- 25 7. Rám chalárd fúrt fejed* mind addig dül-füla,
Míglén bogár-után vak szemem indúla,
Mint egy álom-bortól fejem meg-zajdúla;
'S füstös Zászlód-után bolondúl rándúla.
8. De mihelt hogy szívem eszére fordúla;
30 Mint széltől hányatott tenger, meg-búsúla,
'S még a' vér-is bennem ugyan fel-posdúla:
Mert miattad orczám sokszor meg-pírúla.
9. Chalárd vagy, az Úrtól** miolta el-szöktél,
'S szekere-farkára az Ördögnek ültél:
35 Mert, ha ki nyelvére egy kis mézet kentél,
Míg bé-nyelte, addig hátára-is póktél.
10. Sír még Ifjúságom keserves elmével,
Mert meg-chalván szemem pilulád fényével,
Épségét meg-rontád gyomromnak, bélével;
40 Addig*** adál бүdös húst fel a' jó lévvel.
11. Elmémet e' dolog még most-is bolygattya,
Az-okáért nem léssz kedvemnek baráttya,
A' számat mert egyszer**** meg-égette kása,
'S még a' tarhóját-is már velem fújtattya.
- 45 12. De meg-ládd, ez-után résen léssen fülem;
Nem jádzol már többé, bár ne félyl, én-velem.
Minden álnokságod nyilván ki-beszéllem;
'S a' mit el-ragadtál, tőled vissza-perlem.
13. Az-okáért czéлом léssen e' Versek-be,
50 Hogy a' Magyar népek vehessék eszekbe,
Miként tündér Világ port hányyon szemekbe,
A' kiket meg-chalhat; 's térjenek mennyekbe.
- §. 2. Hogy Embernek nem kell e' Világhoz ragaszkodni.
14. Mit bízol, oh Ember, veszendő bborhoz?
'S chalárd reménséggel nagy sok pompáidhoz?
55 Egy-kevés sárgával tündöklő agyaghoz?
Igy kell-e szívedet+ kötnöd az álomhoz?

* Genes. 3. 6. ** Isai. 14. 13. *** Genes. 3. 4. **** Genes. 3. 23. + Ps. 72. 20.

15. Még a' dajka-teje ajakán folydogal
Chech-szopó gyermeknek; 's már Világ,* horoggal,
Mint egy Vadász, úgy jár utánna, 's madzaggal;
60 Biztatván Szüléit kinches Urasággal.
16. De, ha ki rá vígyáz ugyan valósággal,
Meg-láttya,** hogy chak jár színes hazugsággal:
Almához kapdotat kemény fáratsággal,
Tantalus módgyára, 's meg-öl szomjúsággal.
- 65 17. *Mert a' mely hirtelen meszsze* ragadtatnak
Aszszú fa-levelek,*** 's széllal hányattatnak;
És mint apró polyvák**** fel sem találthatnak,
Kemény *Eőszi*-szelek midőn viaskodnak:
18. Oly nagy gyorsasággal öröme Világnak,
70 Nagy fris reménsége uralkodásának,
'S minden ékessége kinches tár-házának,
Egy szem-pillantásban⁺ semmivé változnak.
19. Mint a' meg-hervadott⁺⁺ rósák melegségtől,
Vagy gyenge violák ártalmas⁺⁺⁺ essőktől,
75 Kedves líliomok kemény vad üdöktől
Meg szoktak fosztatni minden szépségöktől:
20. Világ-szeretői a'ként örömöktől,
Aranytól, ezüsttől, és a' szép termettől,
Uraság-ígérő⁺⁺⁺⁺ hamis reménségtől
80 Szoktak meg-fosztatni, 's minden dichőségtől.
21. Inkább hidgy fel-zendült tenger habjainak,
Hét-szer törbe-esett mezők rókáinak,
Es a' vadonn-erdők mérges kígyóinak,
Hogy-sem e' Világnak chalárd javainak.
- 85 22. Inkább hidgy meg-dühött ebek fogainak,
Párducz-tejen tartott kölykök ajakinak,
'S havason-ordító erdők farkasinak,
Hogy-sem a' meg-romlott test adományinak.
- 90 23. Inkább hidgy oroszlány sívo kölykeinek,
Vagy az Aspis-kígyók mérges szemeinek,
Es a' meg-éhezett sasok körmeinek,
Hogy-sem-mint e' Világ hízelkedésinek.

* Eccles. 9. 12. ** Ps. 61. 10. *** Iob. 13. 25. **** Matt. 3. 12. + Iob. 20. 5. ++ 1. Pet. 1. 24.
+++ Psal. 102. 25. +++++ Genes. 3. 5.

65 I Mely hirtelenséggel mert el-ragadtatnak II Mert a' mely hirtelen meszsze
ragadtatnak 68 I tavasz-szelek II Eőszi-szelek

24. Mit sietsz nyomorúlt, földi Uraságra,
 Nem ládd-e e' Világ hogy viszen chűfságra;
 95 El-rántván a' gyéként telepít szalmára;
 Midőn nem-is vélnéd, ajtót nyit halálra?
25. Hogy mersz te ígérni nagy hoszszú életet,
 Chalárdúl biztatván romlott természetet?
 100 Nem ládd-e, melyly sokan okádgyák lelkeket,
 Akarván újonnan venni lélekzetet?
26. Némelly még Világra nem-is születtetett,
 E' Világi jókban sem részesülhetett;
 Még Anyya-méhében veszett rekesztetett,
 'S immár a' Halálnak prédául vettetett.
- 105 27. Mit bízol Erődhöz? Tekintsd a' köveket,
 Miként le-húllanak morsánként, 's hegyeket!
 Es a' meg-rothadott cher-fa törököket,
 Egy kevés essőtől, 's széltől senyvedtetek!
- 110 28. Nézzed, kérlek, dolgát Márvány-kő hegyeknek,
 Egy-kevés eczettől mi-képpen töretnék!
 Tekintsd-meg-mi-módon tűztől emésztetnek
 Nagy roppant városok, 's tornyok-is le-dőlnek!
29. Mi lehet erősebb, kérlek, a' Gyémántnál,*
 115 Kinn sem tűz, sem pőröly nem fog a' kováchnál?
 Mellyet mindazáltal, ha igen akarnál,
 Egy-kevés kos-vérrel ízenként ronthatnál.
30. Mi lehet erősebb a' vad Elefántnál?
 Melynek hátán,** erős Kastélyt hogy ha látnál,
 'S jeles Vitézeket benne sajdítanál,
 120 Talám ijedtedben még szólni sem tudnál.
31. De fő-képpen akkor, mikoron találnál
 Egy-kis egeretskét Elefánt orránál;
 Kinek szaga-miatt, Elefántot*** látnál
 Le-dőlni, 's meg-halni: akkor mit mondanál?
- 125 32. Jaj szegény! mit számlálsz nagy sok esztendőket?
 Egy szem-pillantásban el-hadsz mindeneket.
 Mit hányod Ősödet, 's nagy Nemzetségedet?
 A' Halál egy pontban el-rántya ezeket.
- 130 33. Mit hányod kinchedet, 's nagy sok Jóságodat?
 Nem látod-e kemény Itélő-bírádat?
 A' ki el nem vészi kinched 's aranyadat;
 'S talám ma Pokolban észed vachorádat.

* Plin. I. 37. c. 4. ** 1. Mach. 6. Alb. Mag. II. 22. *** Plin. I. 8. c. 10.

34. Mit fenyed Fringyia 's Dömöczki fegyvered?
Véled-e hol lészen ma néked ebéded?
135 Talám Sasok iszszak véred ma meg néked,
Es Plúto vendége lészen szegény Lelked.

§. 3. Hogy a' Magas dolgok, és nagy Uraságok, a' veszedelemhez igen közel;
az Alatson dolgok pedig, fölőtte nagy bátorságban légyenek.

35. A' Kik fenn-heaznak, eséstől féllenek,
Es a' magas helyen korán le-üllyenek:
140 Mert ha fejük el kezd szédülni, 's késődnek,
Félő, nyakra-főre alá ne jőjenek.

36. Bátrabban tántorgasz mindenkor a' téren;
Még chak a' botlás-is félelmes a' hegyen;
Nagyot esel, meg-hidd; ne jádzál a' hegyen:
Ritkábban, 's lágyabban esel-el a' téren.

145 37. A' meny-kő-is inkább üti a' tornyokat,
Hogy-sem-mint a' sással-födött kalibákat:
Isten-is le-nyomja* fel-fuvalkodtakat:
De fel-magasztallya a' meg-aláztakat.

150 38. Nagy magas fenyű-fák szél-vészkor le-dőlnek:
Borostyán-fák abban semmit nem éreznek.
Erős Cher-fa-tőkék szútól meg-étetnek:
Lágy fenyű-gerendák inkább díchértetnek.

155 39. Zúr-zavar-is szokta ki-ontani mérgét
Inkább a' Hegyeken; 's minden dühösségét;
Chak hallod a' völgyben zörgő keménységét:
Dichéred a' völgynek nyájas chendességét.

160 40. A' sebes vad Szelek midőn erdőt járnak;
Gyenge nyír-veszszőket keményen ingattyák:
Noha meg-hajolnak, helyöket meg-állják;
Szelek dühösségét a' képpen chífollják.

41. Ninchenek irégyid? Hágj Tiszt-viselésre.
Ninchen ellenséged? Tégy szert Nemességre.
Ninchen búban fejed? Siess Dichőségre.
Ninch élethez kedved? Menny Fejedelmségre.

165 42. Hányan Király-székből estek a' Szőr-sákba?
Belisárius-ból, egy szem-pillantásba
Köldússá léssz, 's esel nagy nyomorúságba,
A' vagy ellenséged kemény Rabságába:

* Luc. 13. 14.

- 170 43. El-vonszák a' Tisztet egy szem-pillantásban;
Meg-égnék Jóságid egy gonosz órában;
Egy szóért kettőért, esel gyanóságban,
'S Fejedelemségből örök gyalázatban.
- 175 44. Mint a' szép violát a' hideg* meg-süti;
'S gyenge fák-levelét a' szél** el-terjeszti,
A' vagy aszszú polyvát földön el-szélleztí,
A' jég-esső nádat ide 's tova veti:
- 180 45. A' ként e' Világnak minden dichósége
El-múlik, 's semmivé lészen ékessége.
'S mint a' jégre mettszett bötút Nap-hévsége
El-törli: szintén úgy vész-el reménsége.
46. Ezt halván, oh Ember, serkenny-fel álmodból;
Térj-meg Istenedhez a' sok gonosságból:
Szabadítsd-meg lelked Pokol rabságából,
'S váltsd-meg bűneidet*** sok takarmányidból.
- 185 47. Örök kárhozatot, 's örök boldogságot;
Örök boszszúságot, 's örök vígaságot;
Örök gyalázatot, 's örök Uraságot
Elmédben forgatván, 's a' több Végső dolgot.
- §. 4. Hogy minden, a' mit e' Világ nagyra böchüll,
chak hamar semmivé lészen.
- 190 48. Mit sietsz tengeren Országokat venni,
'S a' tékozló Világ javain kapdosni?
Nem ládd-e, mint álom hogy el-szoktak múlni,
'S mint hamu szél-vészben mind semmivé lenni?
- 195 49. Oh meg-tíbolyodott ember szerenchéddel,
Mit bízol Aranyhoz, 's Testtel dichekedel?
Királyi-pálczáddal miért kevélykedel,
Es chak egy szóra-is mingyárt berzenkedel?
- 200 50. Nem-de nem egy módon világra jöttünk-e?
Nem-de nem egy módon**** ismét meg-halunk-e?
Nem-de nem egy-féle testben születünk-e?
Nem-de mind Istentől lelkeket vöttünk-e?
51. Mit pököd hát, Ember, markodat illy fennyen,
Ki még azt sem tudod órad meddig mennyen?
Azt tudod-e, dolgoz lészen hogy oly künnyen,
Es Lelked e' földön mind örökké élylen?

* Isal. 7. 8. ** Job. 14. 2. *** Dan. 4. 24. **** 2. Reg. 14. 14.

- 205 52. Hol most Antiokus* Királynak haragja?
A' vagy Sennakerib** vér-szopó zászlója?
Hol vagyon káromló Rabsaces-nek szája;
Nyelve Nicánor-nak;*** és chalárd jobb-karja?
- 210 53. Hol Sául, Jónathás, Sidók ékessége?
Hol Abner, Amasa, hadak dichósége?
Egy szem-pillantásban minden díszessége
Le-romlik Világnak,**** 's álnok fényessége.
- 215 54. Híres vendégsége hol most***** Assverus-nak;
Vagy fel-fuvalkodott beszéde Amán-nak:
Aranyas étele hol vagyon Mídás-nak:
A' vagy birodalma Vespásianus-nak?
- 220 55. Hol vagyon Salamon Király+ okossága?
Dálila Sámson-nak++ kedvelt bolondsága?
Vagy a' Gaál+++ esztelen ifjú bátorsága?
'S Xerxes véghetetlen nagy hatalmassága?
56. Hol Orígenes-nek most gazdag elméje;
'S Salmonèus++++ Királynak ki-gondolt menykője?
Hol Demosthenes-nek elmés okos feje,
'S Pláto mézzel-folyó+++++ nyelvének ereje?
- 225 57. Hol Apiczius-nak sok-féle tál-étke?
Es Fenicopterus-nyelvel hizlalt lelke?
Aesópus Királynak myrrhás Király-széke?
Hol Alcibiades, 's Torquátus terjéke?
- 230 58. Hol kemény Hannibál sok győzedelmével?
Világ-bíró Sándor Persák-nak kinchével;
Az egész Világnak hosszával szélével
Ki bé nem telheték, 's föld-kerekségével?
- 235 59. Hol vagyon Póppaea× fris temetésével,
Ki barmát takarta arany-velenczével?
Hol most Cleópatra×× gazdag ételével,
'S óltván szomjúságát gyöngyből-chinált lévvel?
- 240 60. Hol vagyon Attila××× Istennek ostora?
'S Chábá-nak×××× meg-dühött végetlen tábora?
Hol a' vissza-vonyó Aladár sátora?
Vagy a' szám-ki-vetett Salamon Udvara?
61. Hol most Mátyás Király××××× erős dandárrival;
A' ki chak nem követ vetett Nagy Sándor-ral?

* 2. Mach. 9. 4. ** 2. Reg. 18. 28. *** 2. Mach. 15. 33. **** Isal. 40. 7. ***** Esth. 1. 3. + 8. Reg. 10. 4.
++ Iudic. 16. 6. +++ Iudic. 9. 29. +++++ Virg. Ilb. 6. +++++ Plin. 1. 10. c. 48. * Plin. 1. 38. c. 11. ** Pl. 1. 9. c. 36.
*** Bonf. dec. 1. 1. 4. **** Id. de. 1. 1. 7. ***** Bonf. dec. 1. 1. 1. Dec. 3. 1. 10. cir. fín.

Hol Hunyadi János* vitéz Hadaival?
Vagy Báthori Sigmond** szerenches táborral?

- 245 62. Hol a' több régi, sok, és nagy Uraságok,
Fejedelemségek, és Kapitánság-ok?
Herczegek, Hadnagyok, és Tiszt-tartóságok?
Egy szem-pillantásban el-múltak*** hiuságok.
- 250 63. Mint vízi-buborék**** ezek el-múltanak;
Mint mezei virág***** mind el-hervadtanak;
Mint kéményből jött füst+ mind el-oszlottanak:
Mert ninchen állandó marhája++ Világnak.
- 255 64. Most lásd azért Ember, hogy-ha vagyon eszed,
Miként Istenednek tessék te-életed:
Mert halál torkából, sem régi Nemzeted,
Sem kinched, jószágod, sem Nemes leveled,
- 260 65. Sem bölch tudományod, sem szép tekinteted,
Sem nagy Uraságod, 's okos eszeséged,
Semmi-némű földi+++ véres epeséged
Ki nem vésznek: meg-halsz++++ bizonynal el-hidgyed.
66. Chak az egy Jószágos-chelekedet, vehet
Félelmet el rólad,^x és öröme vihet;
Kárhozat- 's üdvösség-közt^{xx} igazat tehet;
Meg-mentvén Pokoltól,^{xxx} Menybe helyeztethet.
- 265 67. Azért, hogy-ha vagyon üdvösségre gondod,
Vagy észel, vagy iszol, e' Chengettyút hallod;
Jártodban költödben ezt el nem múlatod;^{xxxx}
'S e' Négy dolgot gyakran elmédben forगतod:
- 270 68. Tudni-illik; Egyszer hogy meg kellyen halnod:
Kemény Ítéletre ottan kell állanod:
Hogy-ha szentül éltél, Meny-országba hágnod:
De ha bűnben halsz-meg; Pokolra szállanod.
- §. 5. Sok Uraknak, és hatalmas Királyoknak nyomorúlt példájával,
íntetünk a' Tisztesség-kívánásnak meg-útálására.
- 275 69. Hallád-e, te chalárd szem-fény-vesztő Világ,
Mondhadsza-meg nékem; Hány-féle Uraság
Állott eddig helyén, a' vagy melly Királyság?
Vaj 's kire nem szállot földi nyomorúság?

* De. 3. l. 5. ** Istv. 1. 29. hist. pag. 676. 672. *** Iob. 20. 5. **** Is. 4. 7. ***** Ps. 102. 16
- Ps. 101. 4. ++ Ecl. 2. 26. +++ Eccl. 9. 4. ++++ Hebr. 9. 27. * Tob. 12. 12. ** Dan. 4. 24. *** Luc. 11. 41
**** Eccil. 7. 40.

- 280 70. Hol Rémus, Rómulus, Fócas, Aléxius?
 Hol Titus Tátius, Tullus Hostílius?
 Vagy Ancus Martius, Séjánus, Márius?
 Priscus, Hercúleus, és Drusus, Manlius?
- 285 71. Hol Cáto, Régulus, Carbo, Licínius?
 Sylvánus, Léntulus, Massa, Parthénius?
 Ruffínus, Cassius, Brútus, Antónius?
 Gallus, Coprónymus, Sextus Tarquinius?
- 290 72. Hol Probus, Stíllico, Constans, Sertorius?
 Quintillus, Dídymus, Zéno, Demétrius?
 Macrínus, Commodus, Celsus, Valerius?
 Achilles, Vítiges, Pyrrhus, Tiberius?
- 295 73. Hol Brocas, Fócion, Díon, Isácius?
 Avítus, Dátamis, Hector, Aëtius?
 Thesèus, Pausánias, Glycas, Decentius?
 Lucullus, Lepidus, Lysander, Lucius?
- 300 74. Hol Péter, és Aba, vér-ontó Királyink?
 Hol Venczel, és Otto, rövid Koronásink?
 Hol Kis Károly, 's több illy idétlen Vezérink,
 'S erő-hatalommal országló Vajdáink?
- 305 75. Illyen szép ékesség vagyon Királyságban,
 Ezüstben, Aranyban, és nagy Uraságban:
 Ki dickekedhetnék efféle hiúságban,
 Melly még nevűnk-et is tész-i fabulá-ban?
- 310 76. Kinches gazdagoknak, 's hatalmas Uraknak
 Leg-kevesebb részök chendesz halált látnak:
 Nagyobb részök szörnyü halállal fojthatnak;
 Kiket fegyver nem bánt: vagy búval meg-halnak:
- 315 77. Vagy hoszszú kínokkal világból ki-múlnak:
 Kólíka 's köszvéntől ugyan meg-fonnyadnak:
 Még élnek, 's immáran döggé változtanak,
 Kik régen nagy vígan földön lakoztanak.
78. Mit gondolsz, oh Ember, midőn kevélykedel?
 A' méregről, 's törről hogy nem elmékedel?
 Ki tudgya, mely bokrot festesz-meg véreddel,
 Sokak gyűlölségét gerjesztvén híreddel?
79. Tisztesség-kívánás gyújtya-e szívedet?
 Pokol-kínnya jege óltsa-meg tüzedet.
 Földi gyönyörűség vonnya-e testedet?
 Pokol-tüze lángja rettentsen tégedet.

313 I izgattyá testedet II vonnya-e testedet

- 320 80. Furdallya-e gyakran Gazdagság elmédet?
Pokol-béli Jaj-szó töltse-bé füledet.
Máson tanúllý, kérélek; nyisd-fel szemeidet:
'S a' míg üdöd vagyón,* jobbítsd életedet.
81. Királyi pálczával a' ki dichekedel,
És régi füst-fogta Nemes leveleddel,
Híres nevezetes fő Nemzetségeddel;
Tekints a' bűnökre, kikkel terheltetel.
- 325 82. Kik dob-szó, trombita, 's hadi-szerszámokban,**
Aranyas fegyverben, 's erős Kastélyokban,
Vagy Fejedelmeknek hatalmasságában
Bíznak, 's Jobbágyoknak nagy sokaságában,
- 330 83. Istent hátra hagyván: esnek haragjába;
Szálnak bé nagy sűrűn Pokolnak torkába.
Te azért, szívednek szép tisztaságában
Bízzál, 's Istenednek irgalmasságában.
- 335 84. Gondold-meg, a' bársony melly hamar rothadgyon;
Dichőség, szép termet miként alább szállyon;
Még a' Chászárság-is gyakran tántorogjon,
Semmi e' Világon sokáig ne állyon.***
- 340 85. Azért, hogy-ha egyszer lelkedet el-veszted,
'S kevés dichőségért Kárhozatba ejted:
Ne véld bár, hogy soha meg-aludgyék tüzed,****
A' vagy meg-fáradgyon szíved-rágó férged.
- §. 6. Hogy Embernek élete meg-jobbítását, nem kel halálá
órájára hadni.
86. Mit sietsz, oh Halál, kemény kaszás kézzel;
Tedd-le egyszer Íjad; mettszesz a' tegezzel?
Tellyél-bé immáran; ne chak mind éhezzeél:
Mit rongálsz bennűnket tűzzel, vassal, vízzel?
- 345 87. E' képpen beszélnek sokan a' Halállal:
De semmit nem gondol Halál a' Királlyal,
Világi pompával, és nagy Urasággal,
Temérdek sok kinchel, ezüsttel, arannyal.
- 350 88. Mit fútsz a' Kő-várba? Nem jü ez álgyúval:
Ostrom-nélkül hág-bé horgas kaszájával:
'S még chak szólni sem hágy sokaknak, azonnal
El-rántya a' leplet, 's meg-öli nyilával.

* Galat. 6. 10. ** Iob. 21. 12. *** Eccles. 2. 11. **** Isal. 66. 24.

- 355 89. Nem kedvez Anyáknak, sem kedves fiaknak,
Sem a' Királyságra-menendő magvaknak,
Sem meg-töpörödött, sem kendős orozáknak:
Mind egy mértékkal mér köldúsnak 's Királynak.
- 360 90. Ki nem iszonyodnék látván mind ezeket?
Miként vér a' földhöz minden nemzeteket
A' Halál, 's tapodgya a' Chászár fejeket;
Kigyókkal, békákkal rágatván testeket!
91. Oh meg-nyomorodott Világnak fiai,
Mit tartnak titeket a' földnek javai?
Miert nem ébresztnek-fel Pokolnak kínnyai,
'S szüntelen fülünkben harsogó lángjai?
- 365 92. Mit használ sokáig e' Világon élni,
Szebnél szebb Fiakat 's Lyánokat nevelni,
'S harmad ízig azok örömét szemlélni,
Hogy-ha Égi jókban nem fogsz részesülni?
- 370 93. Hasonló ez élet* téli Verő-fényhez,
Vízi-buborékhoz, és Kristaly üveghez,
Szalma tűz lángjához, 's romlandó cheréphez,
Estveli árnyékhoz, egy-napi vendéghez.
- 375 94. Tekintsd jól meg, kérlek, gyűrűs újaidat,
Gyöngyös füleidet, függős homlokodat,
Ezüsttel övedzett keskeny derekadat,
'S arany-lánczal terhelt tündöklő nyakadat:
- 380 95. Ne-talám ez éjjel meg-hágja házadat
A' Halál, 's hirtelen meg-mettszi torkodat:
Kinek hagyod, kérlek, sok takarmányodat,**
Fő-ként, ha Pokolban írták szállásodat?
96. Gondold-meg, oh Ember, veszett állapotod
Halálod oráján, mikor immár torkod
Őszve-száradt, 's régen meg-állott szózatod:
Isten légy irgalmas; még azt sem mondhatod.
- 385 97. Hol léssen akkoron régi gondolatod,
Midőn, élsz-e, vagy nem, még azt sem tudhatod?
Most kellene azért ezt jól meg-gondolnod:
'S úgy lehetne akkor erős bizodalmod.
- 390 98. Mert, a' mint példában igazán mondatik,
A' ki nyárban nem gyűjt, az télben bánkodik:***
A' Paripa-is nem akkor hizlaltatik,
Mikor ütközetre trombita fújtatik.

* Sap. 5. 9. ** Luc. 12. 20. *** Prov. 12. 11.

- 395 99. Most, míg egészségben vagy, sok jót mivelhetsz,
Kikkel rút bűnöket rólad el-törölhetsz;
Istent-is könnyebben most meg-engesztelhetsz;
Még mást-is Pokoltól, ha akarsz, meg-menthetsz.
- 400 100. De ha a' Betegség reád kezd szállani,
S' külömb-külömb kínnal téged ostromlani:
Nem tudom, mi jóban tudhatod foglalni
Magad akkor, midőn kínnal fogsz harcolni.
101. Azért mostan térj-meg, a' míg időd* vagyon;
És lelkeddel tégy jól, míg a' Nap fenn vagyon.**
A' míg egészséged, 's erőd helyén vagyon,
Istenes dolgoktól kezéd meg ne állyon.***
- §. 7. A' Testből ki-ment Léleknek intése.
- 405 102. Oh tí, kik a' Nap-fényt még meg nem úntátok,
'S vídám szemetőket még bé nem hűntátok;
Az én intésemet, kérlek, halgassátok;
Értelmét azoknak jól meg-fontollyátok.
- 410 103. Mert ím én, kit tegnap Népek böcsüllöttek,
Es nagy távúl-földön Úrak köszöntöttek,
Elöttem, 's utánnam Szolgák sereglöttek,
'S mint az Anya-méhet a' raj, környül-vöttek:
- 415 104. Most még chak az sinchen ki engem biztasson,
'S az idegen földön útakat mutasson:
Ninchen, el-fáradtat a' ki meg-nyugasson,
A' vagy tanátsával éltesen, 's oktasson.
- 420 105. Sokkal külömb szokás vagyon ez Országban;
Más törvények+ vannak a' Decrétomok-ban;
Külömb ítélettel élnek Tanátsokban,
Hogy-sem e' Világi Parlamentomok-ban.
106. Mert itt, az Aranynek böchületti ninchen;
Nyájás chúságoknak még chak híre sinchen:
Ne véld bár, hogy a' gyöngy itt meg-ékesítsen,
A' vagy a' szép termet haláltól meg-mentsen.
- 425 107. Világ bölcheségét,++ itt tudatlanságnak
Tartyák; 's Test szépségét, útalatosságnak;
Hívolkodó szókat,+++ nehéz gonosságnak
Tartnak itt: 's helye ninch semmi álnokságnak.

* Galat. 6. 10. ** Ioan. 12. 35. *** Eccle. 9. 10. + Isai. 55. 9. ++ 1. Cor. 3. 19. +++ Matt. 12. 30.

- 430 108. Királyok, Chászárok itt nem uraltatnak,
Ha Isten kedvében ők nem találtatnak.
Egy jámbor Köldúsnak Urak fejet hajtnak:
Julius Chászárnak még szállást sem adnak.
109. Sem pénz, sem hatalom itt nem uralkodik;
435 Jó nyelv, 's okos elme nem prókátorkodik;
Bársony-alatt úndok élet, pironkodik;
Rongy-alatt szent élet, vígad, 's királykodik.
110. Vaj-ha én a' Testbe most vissza mehetnék,
'S itt-való dolgokról veled beszélhetnék!
Tudom, szíved földtől el-idegenednék,
440 'S a' Mennyei jókhoz inkább ragaszkodnék.
111. *En* a' tanáts azért, hogy a' setét völgyre
Úgy készüilly, és viselly gondot életedre,
Hogy gyalázatot ne hozz szegény Lelkedre:
Mert itt tekintet ninch* Nemes termetedre.
- 445 112. Most szerezz, oh Ember, néked barátokat,**
'S ez Ország-ra-való hüv Kalaúzókat:
Ezektől ne szánnyad a' takarmányokat,
Hogy veled közöllyék örök hajlékjokat.
- 450 113. Légyen gondod, kérlek, a' két-szer köntösre,***
Hüttel-, 's Szeretettel-égő szövétnekre:
Hogy ne talály esni külső setétségre,****
'S a' fog-chikorgató kemény hidegségre.

MASODIK RÉSZE

AZ ÍTELETRŐL

§. 1. Hogy az Utólso Itéletről-való gondolkodás-által,
Ember a' Gazdagságnak meg-útálására indíttatik.

114. Jaj mi-ként építnek kinches Tár-házakat,
455 Sokan, Palotákat, 's nagy Udvar-házakat;
Chak meg-sem gondolván roszt állapotokat!
Mert Halál ezennel† meg-mettszi torkokat.

115. Fel-hányván prédára sok takarmányokat,
Rájok gerjeszt nagy sok Comédiá-sokat,
460 Hogy ó-rólok írják Tragédiá-jokat,
'S tudtára Világnak adgyák vakságokat.

* Galat. 2. 6. ** Luc. 16. 9. *** Prov. 31. 22. **** Matt. 8. 12. † Luc. 12. 20.

116. Kinek gyűjtesz, kérlek, Kaszálo-réteket,
Erdőt, szántó-földet, és szép sík mezőket,
Halászó-vizeket, gyümölcsös kerteket,
Ezüst-, 's Arany-termő erős kő-hegyeket?
- ⁴⁶⁵ 117. Roppant Városokat, kerített Várakat,
Szép nemes lovakat, nagy sereg barmokat,
'S madár-szárnyon-járó jeles Paripákat,
Könyü agarakat, 's vadászó sólymokat?
- ⁴⁷⁰ 118. Részeg Szerenchének úndok okádásán,
Szem-fény-vesztő Világ mérges nyalánkságán,
Mit kapdossz efféle múlandó hiúságán?
Nem ládd-e a' horgot hitető pálczáján?
- ⁴⁷⁵ 119. Mert, bár meg-dúlnád-is Mídást gazdagsággal;
Octavius Chászárt, földi Urasággal;
Vagy Salamon Királyt, eszes okossággal:
Eszedbe sem vészed, 's már vony a' horoggal.
- ⁴⁸⁰ 120. Bátor, Gabonával meg-rakott chűreid,
Fel-szórt búza-maggal nagy gazdag szérűid,
Gyümölcschel meg-terhelt szép szellős kerteid
Légyenek-is, és fő Borral tólt pincezid;
121. A' vagy bár Juhokat, 's nagy széles aklokat,
Esztrengádból téjjel tellyes sajtárokat,
Túdós vaj-köpüllő fő Pakulárokat
Szerzettél légyen-is, 's sok jeles Tulkokat:
- ⁴⁸⁵ 122. Jaj 's mit használsz vélek, ha Istent nem féled?
Poklodat ezekkel inkább chak gerjeszted.
El nem vészik rólad mert ezek sok vétked,
'S Itélő-szék-előtt meg nem mentnek* téged.
- ⁴⁹⁰ 123. Haragos Bírátat meg nem engesztelik,
Sem a' Pokol tüzét meg nem enyhíthetik:
Kén-köves füst-búzzal a' te torkod telik,
'S chak te-reád fogok az Hóhérok fenik.
- ⁴⁹⁵ 124. Erős szám-adásra midőn vitettetünk,
Mit használ a' fegyver? mezítelen megyünk.
Mit használ a' harag? fegyver-nélkül lészünk.
Mit használ a' bíbor? tűzbe** helyezettünk.

* Sap. 5. 8. ** 2. Pet. 3. 7.

- §. 2. Hogy az Utólso Itóletről-való-elmélkedés-által,
a' Bün úndokságának ismételre indíttatunk.
125. Oh gond-viseletlen, vakmerő, 's értetlen,
Tanáts-nélkül szűkös,* Lelkedhez kegyetlen,
Földhöz ragaszkodott Szív! miért a' végetlen
500 Kínokra nem vígyázzsz, 's élsz illy mértékletlen?
126. Mit vélsz, mikor a' Bűnt mint vizet úgy iszod?***
Talám azt ítéled, hogy Itélő-bíród
Meg-hólt, 's e' Világot mind örökké bírod,
Quietantziá-id hogy illy fenyeen írod?
- 505 127. Vaj-ha meg-gondolnád rettenetességét
Isten Törvény-tévő székeinek, 's Szentségét
Elmédben forgatván*** igaz keménységét:
El-hadná, meg-hidd, test chontod**** szövetségét!
128. Mert sokságú kínok akkor környül-vésznek,
510 Régi sok bűneid elődbe⁺ vitetnek,
Minden téteményid környüled lézzegnek,
Es a' bűnért-való kínok jelen lésszenek.
129. Fejed-fölött, látod haragos Bírátat;
515 Lábad-alatt, nézed fel-gyúllatt Poklodat;
Job-kéz-felől, látod szánó Angyalodat;
Bal-kéz-felől, nézed vádló Hóhéridat.
130. Most gondold-meg, dolgod akkor miként léssen?
Mert ezer kérdésre, chak egy szód sem léssen:++
520 Apellátiód-nak ott helye nem léssen:
Prókátort a' Bíró akkor bé nem véssen.
131. Atyafiúságnak ott helye nem léssen:
A' ki mint élt, a' ként Sententiát+++ véssen.
A' Kapás, Királynál felsőbb helyet véssen:
Mert választás-nélkül++++ Bíró törvént téssen.
- 525 132. Pokol-béli tűznek kietlen ínségét
Bár inkább szenvednéd egy ideig, 's férgét,
Hogy-sem-mint Istened haragja mélységét
Fejed-fölött látnád, 's Sententziád végét.
133. Mert, mint a' Tengeri szél-vész^x a' hajókat;
530 A' vagy mint Forgó-szél^{xx} az úton-járókat:
Isten haragjának kargya Gonoszokat
A' ként környül-vészzi, 's meg-rontya chontyokat.

* Deut. 32. 42. ** Iob. 19. 16. *** Eccil. 7. 40. **** Psal. 101. 4. + Psal. 49. 21. ++ Iob 9. 3. +++ Apocal. 2. 7-
++++ Colosa. 3. 25. * Prov. 1. 27. ** Sap. 5. 24.

134. Kinek hogy-ha csak egy tekintetől-is,
Érzeből-chinált erős Egek oszlopi-is*
535 Rettegnek, 's csak nem ki-dőlnek helyekből-is:
Vallyon 's te hová léssz, ki félsz árnyéktól-is?
135. Sőt ott, minden-féle teremtett-állatnak
Nyelve read** támad; 's az egész Világnak
Hallattára, nagy sok hamiskodásodnak
540 Helyét, és óráját mutatván, vádolnak.
136. Kikkel gerjesztetted Isten haragjának
Ólthatatlan tüzét, fel-emelt karjának
Büntető ostorát választván magadnak:
Ugyan azok lésznek vádlói orcádnak.
- 545 137. Es mint a' meg-búsult szoptató Medvének,
Midőn éltét félti*** kedves kölykeinek,
Vér-ontásra dühött fogai készülnek,
'S ajaki tajtékkal 's vérrel ferteztetnek;
- 550 138. A' vagy mint a' harcra indult Vitézeknek
Seregi, Zászlón-ként vassal fegyverkednek:
Istenteleneken a' ként igyekeznek****
Boszszúját állani, Szent Teremtőjöknek.
- 555 139. Azért, meg-térésre a' míg időnk vagyon,+
Istenünkhöz Lelkünk addig folyamodgyon;
'S kemény zokogással addig meg ne állyon,
Míglén vétkeinkért irgalmat talállyon.
- 560 140. Mert, kik egyszer pokol kínnyára vettetnek,
Soha onnét többé vissza nem jühetnek;
Szent Luckách Gazdaga++ bizonyosága ennek.
Most ébredgy-fel azért, 's vedd eleit ennek.
141. Nem léssen ott haszna köny-húllatásidnak:
Sem helye nem léssen hoszszú siralmidnak:
Nem léssen orvosa kemény fájdalmidnak:
Végét ott nem éred+++ szomorkodásidnak.
- 565 142. Nyavalyádon-való komorkodásodat,
Nagy óhajtasodat, 's búskolódásodat;
Mint a' falra hánnád fövetlen borsódat,
Chak ollyanná tartya Bíró szándékosodat.

*Iob. 26. 11. ** Sap. 5. 21. *** Ose. 13. 7. **** Isal. 59. 18. + Gal. 6. 10. ++ Luc. 16. 26. +++ Iudít. 16. 11.

570 143. Vagyon-e olly bolond Ember e' Világon,
Ki szem-pillantásig-való vigaságon
Örökkön örökké égő tüzet váltson,
És kívánnyon hálni szénből-chinált ágyon?*

575 144. Tudnál-e, oh Ember, olly vakot mutatni,
A' ki e' Világi bolondságban élni,**
Es a' földi jókkal bolondúl töltozni
Inkáb igyekeznék, hogy-sem Menybe menni?

580 145. Örökké Mennyei jóktól távúl lenni?
Örökké Szenteknek ellensége lenni?
Örökké Mennyekből*** szám-ki-vetett lenni?
Örökké Istennek haragjában lenni?

§. 3. Hogy az Utólso Itéletről-való gondolkodás,
a' Világi dolgoknak kívánságától el-vonsza Embert.

146. A' kövér Major-ház mit használ**** Gazdagnak?
'S temérdek sok kinchek, kik bóltban tartatnak,
Véres veritéke sok szegény Jobbágnak,
'S chalárd fényessége földi Uraságnak?

585 147. Sententziát Bíro mikoron ki-mondott,
Kínozó tűz és láng ellene-támadott,
Es minden reménség***** nála meg-hervadott:
Mit használ, akár-mint Aranyban vígadott?

590 148. Midőn a' kietlen Örökké-valóság
Szívedet bé-tölti, 's igaz szomorúság,
Trombita-harsogás,+ 's Lelki iszonyúság
Ugyan reád rohan, mint Aetnás súllyosság:

595 149. Egész Világ-előtt bűnben torkig állasz:
Még a' föld-is reád támad a' kinn állasz:++
Meg-változhatatlan Sententziát hallasz:
Vészed-e eszedbe melly nagy szégyent vállalasz?

600 150. Számtalan hóhérók környűled lézzegnek:
A' hol még a' Jók-is félnek és rettegnek:+++
Sok ezer bizonyság chak téged neveznek,
'S a' futásra minden utat bé-rekesztnek.

151. Örök Tüzet gondold-meg, 's a' bódogságot;
Örök Fogságot nézz, s' örök szabadságot;
Örökké-való Kínt, 's örök vigaságot;
Örökkön örökké-való Szomjúságot.++++

* Psal. 139. 11. ** Sap. 2. 2. *** Matt. 25. 41. **** Prov. 11. 18. ***** Sap. 5. 8. + Zach. 9. 14. ++ Sap
6. 21. +++ 1. Pet. 4. 18. ++++ Lu. 16. 16.

§. 4. Hogy az Utolsó Itéletről-valo elmékedés, az igaz Penitentzia-tartásra indította az Embert.

- 605 152. Oh te rettenetes, el-kerülhetetlen
Jósafát-völgyének napja! 's türhetetlen
Isten-haragjának ideje! szűnetlen
Miért nem furdalod szívemet, 's végetlen?
- 610 153. Oh te setétségnek, 's siralomnak napja! *
Oh boszszú-állásnak** 's haragnak órája!
Oh nyomorúságnak, 's nyavalyának pontya! ***
Oh igen keserű, nagy, 's forgó-szél napja! ****
- 615 154. Mikor ez fel-támad; el-rémül a' Halál,
'S a' Természet, látván hogy holt-is talpra áll;
Kemény Itéletre égből Bíró le-száll,+
'S Bakokat Juhoktól ki-választ,++ és számlál.
- 620 155. Jaj nyomorúlt bűnös Világnak fiai!
Hová léstek, mikor a' Tenger habjai,+++
Földnek, madaraknak, 's vadaknak gyomrai
Ki-vetnek, 's nem vésznek többször bé torkai?
156. Vajha most elménkben forgatnók azokat
A' koporsók-között-zengő Trombitákat,++++
A' kik Itéletre fel-költik Hóltakat;
Bizony, nem keresnénk ennyi hiúságokat.
- 625 157. Mert ki-mondhatatlan iszonyú félelem,
Rettegés, bú-bánat, és Lelki sérelem
Reánk rohan akkor, 's vádol az értelem;
'S fő-ként, ha meg-fagyott bennünk a' Szerelem. x
- 630 158. Valahová veted könyves szemeidet,
Mindenütt előtted látod vétkeidet:
Sohúlt nem láthatod semmi mentségedet,
Kivül, belől, rajtad érzed inségedet.
- 635 159. A' futásra semmi hely akkor nem leszen,
Sem hegy, sem kő-szikla akadált nem téssen:
Mert az egész Világ talpig tűzben leszen:
Még Pokol-is akkor senkit bé nem vészen.
- 640 160. Hegyek, völgyek téged^{xx} el nem buríthatnak:
Mert, mint viasz tűztől,^{xxx} a' ként meg-ólvadnak:
Szörnyű ropogással Chillagok le-húlnak,^{xxxx}
És nagy sebességgel Egek-is el-múlnak.^{xxxxx}

* Ezech. 30. 31. ** Ose. 2. 2. *** Amos. 1. 14. **** Sopho. 1. 15. + Luc. 21. 27. ++ Matt. 25. 32. +++ Apocal. 15. 1. Thessal. 4. 16. x Matt. 24. 12. xx Luc. 23. 30. xxx Psal. 06. 5. xxxx Matt. 24. 29. xxxxx 2. Pet. 1. 10.

161. Tengernek iszonyú kemény zuhogása,
A' Földnek szüntelen-való indúlása,
Napnak, 's Hóldnak véres homályosodása,⁺
Ugyan meg-fonnyasztanak, 's Vadak ordítása.
- 645 162. Oh tí Caucasus-nak kemény vad-szelei,
Égi Palotáknak szép lakó-helyei,
Pokol dögletes kén-köves szelei,
Es Adám-tól-való Népeknek elei!
163. Láttatok-e, kérlek, valaha illy dolgot?
650 Vagy hallottatok-e illy iszonyúságot?
Mert két ágyas-társnak, egyik⁺⁺ Meny-országot;
Másik, véssen kínzó véghetetlen lángot.
164. A' kedves fiaktól Anyák el-vonyatnak:
Atyák, tűzre; Fiak, menybe⁺⁺⁺ bocháttatnak
655 Szolgák, vigaságra; 's Urak, kínra szálnak:
Atyafi, 's hütös-társ, egy-mástól el-válnak.
165. A' Nuszt-, hiúz-, párducz-bőrrel béliet suba
Meg-homálosodik, 's fénylik bojtos Guba:
A' Czinadóf, *lángal*; tündöklük otromba
660 Szőr-sák, 's vígan mégyen a' nyugodalomba.
166. A' kiket e' Világ Bolondoknak vallott,
Es még életre-is méltóknak nem tartott,
Sőt keserűséggel 's kínnal nyomorgatott,
Sententziát* Bíró azokkal mondat ott.
- 665 167. Itélői azok lesznek e' Világnak,
Kik Isten kedvéért drága szép ruháknak,
Szerelmes Atyáknak, 's minden gazdagságnak
Szerelmét el-hadták, mint múlandóságnak:
168. Akkor örvendeznek, kik itt bőjtöltenek;
670 Sírnak pedig, a' kik estig dősöltenek:
Leg-inkább vígadnak, kik többet túrtének;
'S kik mennél könnyebben éltek, inkább félnek.
169. Kik Kristus tanátsit követték,** le-ülnek;
A' Kereszt-viselők, bátorságban lesznek:***
675 Kereszt ellenségi, Hóhér kézbe esnek:
Sok Úr, Király, Chászár, fenn-álván reszketnek.
170. Arvák, és Özvegyek, vigaságra mennek;
Gazdag dúsök, örök tűzre űzettetnek:
Viszont, sok Pórt, 's koldúst, Pokolra kergetnek;
680 Zászlós-Urak, vígan Menyben helyheztetnek.

* Luc. 21. 26. ** Luc. 17. 30. *** Matt. 13. 49. * Matt. 19. 28. ** Matt. 19. 28. *** Sap. 5. 1.

659 I A' Czinadóf, lánggal II A' Czinadóf, lángol

171. Ki Apját, ki Anyát, és szerelmes bátytát;
Ki Nénnyét, ki húgát, 's ki hütös baráttyát;
Egyik, Feleségét, 's kényen-tartott Fiát;
Másik, láttya tűzre vettetni Leányát.
- 685 172. Sentenziát mihelyt Halászok ki-mongyák:
Nagy Sándort, mingyarást a' kínra ragadgyák;
Örök tűzre hamis Prókátort taszíttyák:
Tizen-ötöd napra többé nem czitállják.
- 690 173. Senkinek ügyeit ott nem hallogattják;
Egyik esztendőről másakra nem vonnyák:
Lelki-isméretink, mert, mint könyvek, nyilvák*
Lésznek, 's dolgainkat mindenek láthattják.
- 695 174. Vészed-e eszedbe, mely nagy szégyent vallasz,
Midőn Világ előtt torkig bűnben állasz?
Most egy ember-előtt kiket meg nem vallasz,
Azokért irtózó Sentenziát hallasz.
- 700 175. Elő-hozzák** ama' rettenetes Könyvet,
Melyből meg-ítélnek minden álnok szívet,
Búja szemet, száját, 's rágalmazó nyelvet;
'S ki hányják sok-közzül mint ártalmas füvet.
176. Nem lehet olly kichiny, vagy titkon tött vétek,
Mellyeket semminek most bolondúl vétek,
Hogy ott elő nem jű: 's gyalázatot vésztek,
Egész Világ-előtt, 's kárhozatot értek.
- 705 177. Árvák- 's Özvegyeknek meg-nyomorítói,
Per-patvar-, chalárdság-, 's új Bűn-találói,
Támadás-, hit-szegés-, hamis-índítói,
Ott meg-gyaláztatnak, 's Isten káromlói.
- 710 178. Meg-kérdik, bár meg-hidd, mint éltél eszeddel,
Jószággal,*** kincheddel, és szép termeteddel,
Tudományoddal, és jó egészséggeddel,
Erőd- 's hatalmaddal, nagy bölcheségeddel?
- 715 179. Ha mit jót miveltél,**** még-azt-is meg-hányják:
Minden igasságnak végét meg-fontolják:
Mert Jerusalemet lámpásnál vizsgálják*****
Akkor; 's bé nem vészik, ha heán talállják.
- 720 180. Mit felelsz Bírádnak, kérlek az Istenért,
Ki éjjet és napot egygé téssz tíz pénzért;
'S Istent-is meg-veted romló tisztességért:
De chak két lépést-is alig téssz Lelkedért?

* 1. Cor. 4. 5. ** Apocal. 20. 12. *** Luc. 16. 2. **** Psal. 74. 3. ***** Sopho. 1. 12.

700 I általmas [!] II általmas 703 II jű: gyalázatot

181. Így kell-e böchfűlnöd véres veritékét,
Es ki-mondhatatlan nagy Kín-szenvedését,
Harmincz esztendeig-való epeségét
A' Jesus Kristusnak, 's Sebei mélységét?
- 725 182. Kik most tapodgyátok Testamentom vérét,*
'S viszont feszítitek a' Kristus szent Testét;
Bizony, számot adtok minden jó intésért,
Es a' jóra-való alkalmatosságért.
- 730 183. Menyi sok jó példát láttál életedben,
'S hallottál füleddel Szentek életében!
Jó gondolatokat érzettél szívedben!
Hogy nem vészed magad, nyomorúlt, eszedben?
- 735 184. Ott nem chak a' tennen fejedről adsz számot:
Jobbágyra, 's Chelédre mint viseltél gondot,
Meg kérdik; 's Szűkösnek mint adtál tanácsot,
'S fáratt Szarándoknak** kedves nyugodalmot?
- 740 185. Ha Or-gazda vóltál,*** 's gonosz példát adtál;
A' vagy álnokságra ha kit tanítottál;
Békeség-gyűlölő,**** vagy ha fondor vóltál;
Párt-ütésre, 's vére ha tanácsot adtál?
186. A' mikor vétkeztél, mi jót mulattál-el?
'S Fogadásod-mellől hányszor ugrottál-el?
Leg-kissebb dolgod-is meg-látod ezennel,
Ítéletre álván szörnyű félelemmel.
- 745 187. Mert világosabbak szemei a' Nápnál;*****
'S hathatóbb beszéde a' két-élű Kardnál+
Itélő-bírádnak; és az el-lőtt Nyílnál
Meg-változhatatlamb, 's a' Pokol kinnyánál.
- 750 188. Te azért, oh Ember, hogy-ha kedves lelked,
Es az üdvösséghez vagyon igaz kedved:
Azt adom tanácsul (vedd jó néven) néked,
Éjjel nappal légyen Menyben a' te szíved.

§. 5. A' meg-Ítéltetett Léleknek Intése.

- 755 189. A' menyit ért Hajdú a' harang-öntéshez:
Kinek ügye nem vólt, annyit ért Törvényhez:
Azért nem-is készül az Itélő-székhez:
Mellyért úzattetnek sokan Luciper-hez.

* Hebr. 10. 29. ** Matt. 25. 43. *** Isai 1. 13. **** Ps. 110. 7. ***** Eccli. 23. 28. + Heb. 4. 12.

190. Te azért, hogy szégyent ne vally Bírád-előtt,
Halgass beszédemre, 's értsd-meg dolgom mint lött:
Mert ninch az ég-alatt olyan Nemes szülött,
760 Ki meg ne rettennyen itt a' Bírák-előtt.
191. Meg ne chald magadat, kérlek az Istenért:
Mert számot adsz, hidgyed, leg-kissebb dolgodért,
Hívolkodó-, tréfás-, gyenge-beszédedért,*
'S haszontalanul tött sok gondolatidért.
- 765 192. Oly dolgot forgatnak, kit még nem-is véltél
Hogy gonosz lött volna, 's benne bátran éltél:
Meg-kérdik, oly frissen ki kedvéért léptél?***
'S szintén ott esel-meg, a' hol nem-is féltél.***
- 770 193. Mert ha ottan engem chak egy tekintetért,
'S imádságban-való leg-kissebb esetért,
Egy el-tévelyedett gyarló gondolatért
Úgy meg-rostálának, 's kevés túnyaságért,
- 775 194. Hogy helyemet alig tudhatám találni,
'S chak egy szót sem tudék mentségül felelni:
Miként fogsz te, bűnben el-merült, kerülni
Bírád-eleibe, és véle pörölni?****
195. Most hánd azért jól meg, mi-ként eddig éltél?
Chelédre, 's magadra gondot mint viseltél?
Szűkös Atyád-fián miként könyörültél,
780 'S ha Emberi kedvért bűnbe leledzettél?
196. Az Isten házában miről elmélkedtél,
'S haszontalan dolgot miként beszélgettél,
Egy Mí-Atyánk-alatt hányszor tekintettél
Hát-megé; 's szemeddel kiket sértegettél?+
- 785 197. Chak egy szem-pillantás sinchen életedben,
Melyről számot nem adsz részen-ként lelkedben:
Hogy mersz tahát élni illy fertelmességben?
Holott még a' Jók-is élnek félelemben?++
- 790 198. Hogy azért Mennyekben vígadhass Istennel:
Világ adományát, mint ganéjt+++ tapodd-el.
Hogy örökké Menyben élhess békeséggel?
Tisztesség-kívánást, Testet, 's aranyt hadgy-el.
- 795 199. Hogy örök tűz lángját távoztathassad-el:
Gyakor siralmiddal Bűneid töröld-el.
Hogy örök kín-vallást, 's Poklot kerülhess-el:
Úgy bánnyál Testeddel,++++ mint ellenségeddel.

* Matt. 12. 36. ** Isal. 3. 17. *** Prov. 14. 12. **** 1. Pet. 4. 18. + Isal 3. 16. ++ Iob. 9. 28. +++ 1. Machab. 2. 16. Philj. 3. 8. ++++ Ioan. 12. 25. Mich. 7. 6.

HARMADIK RÉSZE

A' POKOLROL

- §. 1. Hogy a' Pokol-béli Kínokról-való gondolkodás,
a' Bűntől el-rettenti az Embert.
200. Oh meg-foghatatlan szörnyű balgatagság!
Chudák-fölött-való nagy chudálatosság,
El-szenvedhetetlen iszonyú túnyaság,
800 'S örök tűz érdemlő vakmerő bátorság!*
201. Imé Hitünk tartya rettenetességét
Pokol kínnyainak, 's bizonyos ínségét;
Mérges férgének dögleletességét,
'S kínzó lángjainak véghetlenségét:
- 805 202. Még-is olyan bátran, Törvény-nélkül élünk,
Mint-ha Isten, 's Pokol nem vólna, és végünk!
A' jüvendő kintől egy chöppöt sem félünk;
Sőt, mint vizet** iszszuk a' Bűnt, melyhez férünk,
- 810 203. Hogy-ha most az Isten követét bochátná
Az Égből, vagy hólyát földből támasztaná,
Ki-által Világnak ezt tudtára adná,
Es titkos tanátsát ki-nyilatkoztatná;
- 815 204. Hogy, valakik mostan e' Világon élnek,
Minnyájan Istennek fiaivá lesznek,
Es a' véghetetlen jókban részesülnek,
Eggyen-kivül, kit az örök tűzre vetnek:
- 820 205. Oh hatalmas Isten! melly szörnyű félelem
Esnék minnyájunkra, és lelki gyötirelem?
Most pedig száll reánk nagyobb veszedelem:
'S még-is hajja-hujját*** kiáltunk szüntelen.
206. Mert, mint a' bányákon ásott fővenyeknek
Soksága, meg-dúllya az Arany szemeknek
Számát: meg-haladgya a' ként**** veszendőknek
Sokasága, számát üdvözülendőknek.
- 825 207. A' bolond, vakmerő Világnak hiuságát
Ne kövessed azért, Ember, 's nyalánkságát;
Egy szem-pillantásban Pokol szomjúságát*****
Ha meg nem akarod kóstolni, 's rabságát.

* 1. Thessal. 5. 3. ** Iob. 15. 16. *** Sap. 2. 9. **** Matt. 22. 14. Isai 24. 13. ***** Iob. 20. 5.

807 I jüvendő II jüvendő 827 I sem II szem

208. Mert talám estvéig meg-kéri lelkedet,*
 830 Ki még álmodban-is nem törte elmédet:
 Bellyeb Luciper-nél ültetnek tégedet,
 'S véghetetlen Jajra szállíttják fejedet.
209. Nem léssen ott néked chak egy chöp vized-is,
 Hogy chak nyelved végét** hűvösíthetnéd-is.
 835 Nem léssen, ott szabad chak egy szál hajad-is;
 Nem léssen, kire chak szemed vethetnéd-is.
210. Balgatag emberek, imé miként vesztök!
 Hová léssen akkor régi reménségtök?
 Egy kevés hiúságért örök kínra estök,
 840 Égő nyoszolyákat melly nagy árron vésztök!
211. Midőn szomjúságtok lánggal itattatik,
 Kén-kővel éhségtek midőn kínoztatik,***
 Kerestekben semmi meg nem adattatik,
 'S az el-múlt esztendő hátra nem vonyatik.
212. Ki fog benneteket akkoron biztatni?
 Vagy lángban-ülőkön ki kezd siránkozni,
 Midőn kegyesség fog Menybe rekeszkedni,****
 Es a' kietlenség köztetek forgódni?
213. Sententzia mihelyt reád ki-mondatik:
 850 Veszett fejed mingyárt Hóhérnak adatik,
 Minden téteményed elődbe rakatik,+
 'S véghetetlen tűzre Lelked ragadtatik.
214. A' rövid örömért, örök siralomra; ++
 Kis gyönyörüséért, örök fájdalomra;
 855 Rövid torkosságért, örök koplalásra
 Visznek, bár meg-hidgyed, 's örök égő lángra.
215. Meg-beszélhetetlen kínra hányattatik
 Minden tagod, 's izról-izre szaggattatik:
 Új kínra viszontag öszve-rakattatik:
 860 Jaj-szó, 's fog-chikorgás környűled hallatik.+++
216. Meg-poshatt kén-köves Test-bűz szaglaltatik;
 Epével, 's örömmel étked trágyáztatik;++++
 Ördögi látással szemed kínzattatik;
 Káromlásra szájad ottan fel-nyittatik.
217. Bűnnek sokságával elméd fenekedik;
 865 Akaratod mingyárt ott meg-keményedik;
 Értelmed, mint Pokol, úgy meg-setétedik;
 'S tested, mint a' holt-szén, úgy meg-feketedik.

* Luc. 12. 20. ** Luc. 16. 24. *** Isai. 9. 5. **** Psal. 93. 15. + Psal. 49. 21. ++ Matt. 8. 12. +++ Luc. 12. 28. ++++ Ierem. 9. 15.

- 870 218. Éles borotvából-chinált ágyon hálnod,
Meg-olvadott ónat kén-kővel kell innod;
Ha duskát tudsz innya, ott meg-mutathatod,
Torkodnak mélységét meg-is próbálhatod.
219. A' meg-mondhatatlan tűz melegségéből,
875 Iszonyú hidegre vetnek* írégségből:
'S meg-gondolhatatlan hideg ínségéből,
Készen vár feredőd fel-forrott kén-kőből.
220. Mit használ** Pokolban a' Királyi-pálcza;
A' vagy Dárius-nak minden Arany-láncza?
Heródes Lyányának kellemetes táncza***
880 Nem nyér ott Országot; sőt meg-pírúl orcza.
221. Mit használ te-néked, hogy jó Tánczos voltál,
Hogy Os-táblát gyakran virrattig jádzottál,
Tágas serlegeket egy-húzomban ittál****
Ha az örök lángra immár taszítottál?
- 885 222. Hogy hírt-nevet földön, 's örökséget nyertél,
Minden dolgaidban vígaságot leltél?
Mit használ már néked, hogy sokáig éltél,
Hogy-ha az örökké-valo tűzbe estél?
223. Mit használ a' jó nyelv? Predikátor voltál,
890 'S Predikálló-székből nagy-fenn kiáltottál,
Szép hangos torkoddal füleket hizlaltál,
'S bölch tudományoddal sok népet tápláltál?
224. A' vagy, vaj 's mit használ, hogy jó Vitéz voltál,
Es számtalan sokszor Pogány-vért ontottál;
905 Falut, Kastélyt, Várust gyakran fel-prédáltál;
Hogy ha örök tűzre egy pontban szállottál?
225. Mit használsz most véle, hogy Országot bírtál;
Chászár, Király, Herczeg, 's Nagyságos Ur voltál;*****
'S számtalan sok népet harczon le-vágattál,
900 Ha végetlen tűznek ételül adattál?
- §. 2. Hogy a' Pokol-helyének, és örökké-valóságának elmólkedése,
a' Világi gyönyörüségtől el-vonsza az Embert.
226. A' kik e' Világon Országot állatnak,
A' vagy Nemes Házat, 's Váratat fondálnak;
Vitrúvius szaván 's réguláján járnak:
Jó-egű 's gyümölchös lakó-helyt választanak.

* Job. 24. 19. ** Sap. 5. 8. *** Marc. 6. 22. **** Isai. 5. 11. ***** Matt. 16. 26.

- 905 227. Mert a' dögleletes Amsanctus erdején,
Vagy Aetna-hegyének gőzölgő tetején,
Aegyiptus mocholyás 's sombokos mezején,
Nem lakott még eddig senki maga-kényyén.
228. Illy gond-viseléssel veszendő Váratat
910 E' Világ fiai éppítnek, 's Házakat:
De a' véghetetlen tüzes barlangokat,
Mint-ha nem vólnának úgy tartják, 's kínokat.*
229. Kik most Hattyú-tollal töltött párnán hálnak,
'S gyengén-tartott lábbal földön alig álnak,
915 Biborral** burított hintókon sétálnak,
'S mint a' Sas-keselyűk*** földre ritkán szálnak:
230. Vaj-ha meg-gondolnák Pokolnak ínségét,
Úndok, túrheterlen, füstös bűdösségét:
Sok kárhozott Testnek rút fertelmességét,
920 'S végetlen Jaj-szónak iszonyú zengését!
231. Mert, mint a' tonnába-rakott heringek-közt
Sónál egyéb ninchen, kit Halász ott rekeszt:
Vagy miként a' Téglás, mikor tüzet gerjeszt
Kemenczébe, lángnál ninch egyéb téglák-közt:
- 925 232. Kárhoztakra a' ként rohan a' szorongás;
Ott léssen ama' rút éktelen villongás:
Ugyan meg-bolondít a' sok fog-chikorgás,****
'S világosság-nélkül-való tűz-pattogás.
233. Szél-vész,+ zápor-esső, meny-dörgés, setétség,
930 Chattagás, ropogás, 's iszonyú hidegség,
Kén-kő bűz, félelem, fekélyes betegség,
Szomjúság, dög-halál, 's rémítő szegénység:
234. Isten-ellen léssen számtalan káromlás,
Irégyiség, szidalom, gyalázat, kár-vallás;
935 Múnkás, haszontalan, sok-féle bujdoklás:
Ott semmi szer-tartás++ nem léssen, 's udvarlás.
235. A' Mélységnek ama' feneketlen kútytát,
Kinek Menyben tartják végetlenül külchát;+++
Az Utólso napon meg-nyitják, 's kapuját,
940 Melly füsttel++++ meg-állya a' Nap-világ úttyát.

* Sap. 2. 2. ** Luc. 16. 19. *** Jerem. 49. 16. **** Luc. 13. 28. + Psal. 10. 6. Matt. 22. 13. Eccli. 16. 18. Iob. 27. 20. ++ Iob. 10. 22. +++ Apocal. 1. 18. ++++ Apocal. 9. 2.

236. Tisztátalan búja, fertelmes Testeket,
 Annak fenekére hányják, 's Irégyeket;
 Szörnyü gyalázatba ejtik Kevélyeket:
 'S tüzes ösztönökkel furdallyák Resteket.
- 945 237. Frissen-lakók, csak egy chöp vizet sem vésznek;
 Hamis Törvén-tévők, tüzes szurkot észnek;
 Gyűlölt szegénységbe gazdag Dúsok esnek;
 'S Haragosok szíven Aspis-kígyók* lesznek.
- 950 238. Jaj, a' Meg-áldatott pilises fejeknek,
 'S gyöngyös Iszkófiom fénylő süvegeknek;
 Kik dolgokban resten járnak,** 's Isteneknek
 Fertelmes kezzeikkel áldozni nem félnek!
- 955 239. Jaj, a' kemény*** fene Arany-koronáknak,
 A' kik torkon-verve sok szegény Jobbágnak,
 Es alattok-való hódolt Városoknak
 Igasságát rontják, 's hamissan harcolnak!
- 960 240. Jaj, a' nagy Királyok rágalmozóinak,
 A' vagy Fejedelmek fondorkodóinak;****
 Hatalmasság-alatt kik lenni nem tudnak,
 És, mint a' délczeg-ló, acél zablát marnak!
241. Jaj, a' páva-módon-lépő Koszorúknak,
 Orcza-szégyenítő rút szeplős Pártáknak,
 Ifjak-sértegető fel-viszszált Hajaknak,+
 Szem-fény-vesztő úndok kendőzött Orczáknak!
- 965 242. Jaj, a' most serkedett gyenge bajúszoknak,++
 Gyöngyös bokkrétával tündöklő Tollaknak,
 Tisztaság-kísértő, 's les-hányó Chizmáknak,
 Bor-chízsár-,+++ 's kérkedő czifra Katonáknak!
- 970 243. Jaj, a' Szerzet-alól ki-ugrott Ifjaknak,
 'S mint eb, okádásra,++++ vissza-tért fiaknak;
 Kik kedves igáját^x el-törték Uroknak,
 'S örök ellenségévé tötték ő-magoknak!
- 975 244. Ott minden véteknek szabott kínnya lészen;^{xx}
 'S ki mellyik tagjával gyakortább bünt tészen,
 Súlyosabb büntetést az tagjában vészen:
 'S Hatalmasok kínnya hatalmason lészen.^{xxx}

* Iob. 20. 14. ** Ierem. 48. 10. *** Sap. 6. 6. **** Eccl. 10. 20. + Isal. 3. 17. ++ Prov. 7. 7. +++ Isal. 6. 11.
 +++++ 2. Pet. 2. 22. * Ierem. 6. 5. ** Rom. 2. 6. *** Sap. 6. 7.

245. Oh te háládatlan, régen meg-átkozott,*
 Léthés vize-mellett Sárkány tején hízott,
 Erdő-háton termett, kő-sziklákhöz fajzott
 980 Emberi szív: a' Bűn, ládd-e mibe hozott?
246. Hogy-ha most elődbe egy ágyat hoznának,
 Melyben feír gyapot lágy párnák vólnának,
 'S drága szép virágok fellyül villognának,
 És téged e' képpen azzal unszolnának:
- 985 247. Feküdjél hanyattá ebben a' szép ágyban,
 'S a' míg Isten Isten léssen, maradj abban;
 Bár ély minden földi kívánt vígaságban;
 Chak tagjaid kötve légyenek, 's rabságban:
248. Szemen-szedett búza kenyérével tartlak,
 990 Választott étkekkel kényessen hizlallak,
 Es a' *piros Szerem*-borával itatlak,
 Hegedű- 's Musika-szóval vígasztallak:
249. Tudom azt bizonynal, hogy fel nem vállalnád
 E' terhet; 's ha rajtad vólna-is, le-ráznád:
 995 'S még-is úgy élsz, mint-ha ingyen sem hallanád
 Pokol nyoszolyáit, 's kínnyait tagadnád.
250. A' kik most egy-mással bűnben társalkodnak,
 Kártyát, kockát sokszor nagy vígan játszodnak
 Gonosz példájokkal mást bűnre tanítanak,
 1000 És szemérem-nélkül estig trágárkodnak;
251. A' kik most gyakorta azon inchelkednek,
 Miként egyebeket meg-részegíttsenek,
 'S el-szánt úndokságba mint keverhessenek:
 Mint egy tövis-lésza öszve-szövettetnek.
- 1005 252. Kik most házak-alá nagy góggel ki-ülnek,
 Vagy mint a' hangya-boly sokszor öszve-gyűlnek,
 Es meg-szólyák a' kik alól-fellyül jűnek:
 Mint dühös ebeket égő lánczra fűznek.
253. Jaj nézzed, Szeretők egy-mást mint chaptossák,
 1010 'S szerelmes barátok szűntelen mardossák;
 Atyákat 's Anyákat Fiak mint rűgdossák,
 Fiakat 's Lyányokat Atyák kínoztassák!

*Genes. 4. 11.

- 1015 254. Vidám, kökény-színű, 's chillag-módon-fénlő,
Botránkozás-tévő, 's szépeket-szemlélő,
'S minden szükség-nélkül szabadon egérlő
Szemedet, ki-rágja a' kén-köves szellő:
- 1020 255. Méreg* 's epe szádat, orrodát bűdösség,
Füled átkozódás, 's szíved keserűség,
Minden-féle tagod sokságú Ördögség,
Mint a' víz spongyiát, által-jár, 's epeség.
256. Víz-kórság, fog-fájás, köszvény, hideg-lélés,
Hagymász, gyomor-fájás, kólíka, szédülés,
Farsába, szem-fájás, torok-gyék, chömörlés
Meg-epeszt, 's sok kínban-valo részesülés.
- 1025 257. Te azért, kinek még esze helyén vagyon,
Vigyázz a' te fádra melly-felé hajollyon:
Meg-lásd, hogy Eszakra esni** ne talállyon;
'S a' végetlen örök tűzben ne lángallyon.
- 1030 258. Mert, a' gonosságból ha fel nem serkenünk;
Mint a' zápor-esső, Pokolra úzetünk,
Számptalan kínokra földbe rekesztetünk;
'S mint a' hamu tűztől ugyan meg-töretünk.
- 1035 259. Mint füst a' szél-vészkor, széllyel kergettetünk;***
Es, mint hó Tavaszkor, földbe bé-enyészünk;
Vagy, mint apró korpák, a' ként meg-örlődünk:
'S örökkön örökké kinlódásban leszünk.
- §. 3. Hogy az Örökké-való dolgokról-való gondolkodás,
lelki Töredelmességre indítja az Embert.
- 1040 260. Mit biztat Világi hamis gyönyörűség?
Fejed-fölött áll a' nagy Véghetetlenség!
Mivel táplál,**** kérlek, a' chalárd reménség?
Majd reád rohan a' nagy Véghetetlenség!
261. Hová mongya hogy fuss a' mostoha szükség?
Jelen vagyon már a' nagy Véghetetlenség!
Valahová fordúlsz, mindenütt az ínség;
Rajtad chépel chak a' nagy Véghetetlenség!
- 1045 262. Itt jókkal töltődünk? ott tűzben sütődünk:
Fél órát döslődünk? örökké évődünk.
Itt most gyönyörködünk? ott lángban égődünk.
Egy nap gőgösködünk? örökké gyötrődünk.*****

* Deut. 32. 33. ** Eccls. 11. 3. *** Psal. 67. 2. Sap. 5. 15. **** Prov. 1. 10. ***** Apocal. 20. 10.

- 1050 263. Oh Világ-szerető balgatag Emberek !
Múlando örömet ilyen drágán vészték;
'S az örökké-való Jóra nem-is néztek?
Azért örök kínban bizony méltán lésztek.
- 1055 264. Efféle gaz marhán ki venne kínokat,
'S el-hadná a' Testért a' Lelki dolgokat?
A' vagy földi tisztért, az Égben-valókat
Meg-vetné, 's keresne égő nyoszolyákat?
- 1060 265. Bóldog, ki el-hadta Világ szövetségét,*
Villám-módon-fénlő hamis dichóségét,
Lidérczes fejének tekéltlenségét,
Égi jóknak értvén Véghetetlenségét.
266. A' ki itt meg-veti Világ dichóségét,
Meny-országban várja Fejedelemségét:
A' ki itt keresi Világ díszességét,
El-veszti Mennyekben minden fényességét.
- 1065 267. Ezt forgasd elmédben, 's nem bánt a' Fösvénység:
Nézd a' kínzó tüzet, 's el-fút a' Részezség:
Vigyázz a' kínokra, 's meg-áll az Irégység;
'S nem árthat te-néked a' Véghetetlenség.
- 1070 268. Hidd-el, hogy porrá léssz,** 's el-hágy a' Kevélység;
'S vígan jű reád a' nagy Véghetetlenség.
Egy szem-pillantásban el-vész a' Tisztesség:
De soha el nem hágy a' Véghetetlenség.
- 1075 269. Kevés idő-alatt meg-fojt a' Betegség:
Elöl-hátúl áll a' nagy Véghetetlenség.
Majd el-hágy az Arany, 's Testi gyönyörűség:
De reád marad a' nagy Véghetetlenség.
- 1080 270. Sok hiúságot, kemény Örökké-valóság;
Bűnt, meg-mérhetetlen Örökké-valóság;
Hamisságot, igaz Örökké-valóság;
'S gyarló jókat, követ nem várt*** iszonyúság.
271. Oh kemény, büntető Örökké-valóság!
Oh kietlen, tüzes Örökké-valóság!
Oh bűdös, iszonyú Örökké-valóság!
Véghetetlen, örök Örökké-valóság!

* Matt. 5. 3. ** Genes. 3. 19. *** Prov. 29. 1.

§. 4. Az El-kárhozott Léleknek intése.

- 1085 272. Oh tí, kik a' földnek sírjával töltöztök,
'S bíborban bársonyban naponként öltöztök,
Virágos kertekben örömet szellőztök,
'S egy helyből másikba kényessen költöztök;
- 1090 273. Beszédemre, kérlek, hogy figyelmezzetek,
'S Pokol kínnyaira nyílt szemmel nézzetek,
Ha azt akarjátok hogy el ne vesszettek,
'S fejetekre tüzet hogy ne gerjeszettek.
- 1095 274. Mert, a' kik most külömb-külobb illatokkal,
Mint egy Patika-ház, 's kedves pésmátokkal
Gőzölgötök; nyilván itt bűdös szurokkal
Orrotokat töltik, 's poshatt dög-szagokkal.*
- 1100 275. Kik most torkotokat chiklandoztattyátok,
Szükség-nélkül talált étkekkel, s tarttyátok,
Tágas serlegekben nyelvet úsztattyátok;**
Bezzeg nagy bolondúl tűzre hizlallyátok!
276. Jaj néktek, kik most meg-bctránkozattattyátok
Az eggyügieket, 's Bűnre tanítttyátok!
Az Igazat a' kik most el-fordítttyátok,***
Jaj minémű kínra a' Lelket adgyátok!
- 1105 277. Vaj ki sokan égünk itt egy kemenczében,
Mint meg-tömt skorpiók mérges szelenczében!
Kik chak egy meg-gondolt bűnért Ördög-kézbe
Estünk, 's kínoztatunk ölthatatlan tűzben!
- 1110 278. Jaj átkozott fejünk, mely nagy kínra jöttünk!
Az igaz ösvényből mert ki-tévelyedtünk,****
Értelem világa nem fénylett előttünk,
'S az Igasság Napja nem támatt-fel nekünk!
- 1115 279. A' szép Arany-időt mely rútúl vesztettük!
Ifjúság séngéjét Ördögnek szenteltük,
Feslet erkölchünknek roszságát követtük,
'S méltán mí-magunkat e' tűzbe ejtettük!
- 1120 280. Átkozott az Óra, melyben fogantattunk!
Átkozott az Anya, kitől hordoztattunk!
Átkozott az Emlő, mellyel tápláltattunk!
Átkozott a' Világ, melytől meg-chalattunk!

* Isai. 3. 24. ** 2. Prov. 23. 30. *** Mich. 3. 9. **** Sap. 5. 6.

1099 jegyz. II [2. hiányzik] 1109 I jöttünk II jöttünk

281. Jobb volna mí-nekünk hogy semmivé lennénk,
A' vagy hogy kövekké egy pontban tétetnénk,
'S tenger mélységébe örökké vettetnénk,
Hogy-sem örök tűzben vég-nélkül gyötrődnenk!
- 1126 282. Vaj-ha mí a' földre most vissza-mehetnénk!
Bár emberek-közzé ne-is eresztetnénk,
Bátor minden-féle szégyenbe ejtetnénk,
'S erős kínok-alá minden-nap vettetnénk:
- 1130 283. Hamuban, 's szőr-sákban bátor öltöztetnénk;
Minden-féle kínra jó kedvel sietnénk;
Bátor a' disznók-közt moslékkal éltetnénk,
Chak hogy Bűneinkért eleget tehetnénk!
- 1135 284. Tí azért, kiknek a' Penitentziára
Még időtök vagyon, 's a' meg-jobbúlásra;*
Ne vegyétek, kérlek, e' dolgot tréfára,
Hogy ne jűjetek e' szörnyű kín-vallásra.**

NEGYEDIK RÉSZE

A' BOLDOGSAGROL

- §. 1. Hogy a' Bóldogságnak helyéről-való gondolkodás,
e' Világi örömtől el-vonsza Embernek szívét.
- 1140 285. Ki fontolhattya-meg bölch okosságában,
Melly nagy öröm légyen Isten országában;
Kinek minden erő*** áll szabadságában;
Es, valamit akar, vagyon birtokában?
286. Ott, mint Élet Ura,**** székiben ül maga;
'S bé-tölt mindeneket vígasággal szava;
Szerelmesivel köz minden édes java;
Kinek bóldogsága nem kisebbűl soha.
- 1145 287. Bizony, mint-hogy maga örök, véghetetlen,
Hatalmas, ereje nagy, és győzhetetlen;
Igy Tár-háza-is meg-üresűlhetetlen;
Kiből Lakó-helye ki-jelenthetetlen.†
- 1150 288. Azért a' Szent Irás bizonynal hirdeti,
Hogy senki elmével ezt fel nem érheti,++
Sem ékes nyelvével ki nem beszélheti,
A' miket készített annak, ki szereti.

* Gal. 6. 10. ** Luc. 16. 28. *** Gen. 17. 1. **** 1. Reg. 2. 6. + 1. Tim. 6. 16. ++ Isai. 64. 4. 1. Cor. 2. 9.

1139 jegyz. I [Hiányzik.] 1141 jegyz. I [Hiányzik.]

- 1155 289. Hogy-ha e' Világon, csak szám-ki-vetésben,
'S bánattal meg-töltött Halál tömlőcében,
Ennyi sok jót adott Emberek kezében,
Kik csak nem-is hisznek sokan ő nevében:
- 1160 290. Ugy-mint, ezt a' Földet, széles határral;
Sok szép Terméseket, minden hasznaival;
A' Folyó-vizeket, kövér Halaival;
Hogy tartsák magokat azok javaival:
291. Hát a' hol magának, nagy bölcheségével,
Örökös helyeket rendelt, 's erejével,
Melyben lakik együtt csak szerelmesivel,
A' kiket meg-mosott Szent Fia vérével;
- 1165 292. Vallyon, 's ki mondhattya, michoda hely lehet?
Gazdag éppületi annak mire mehet?
Nagy dichőségéről értelmet ki vehet?
Sok víg örömiről ki találhat nevet?
- 1170 293. Bár csak kívül nézzük az Ég kerekességét,
Fényes chillagokkal* ragyagó szépségét:
Nem győzzük chudálni annak ékességét,
'S ki-jelenthetetlen titkos nemességét:
- 1175 294. Hát belől, mint lehet annak állapotya?
El-fárad az elme mihelyt azt forgattya;
Meg-némúl az ember, és ki nem mondhattya:
Mert gyönyörűségét szívbe nem foghattya.
- 1180 295. Beszélli Szent János** Lelki Látásában,
Hogy látott egy Várust Isten Országában,
Melyhez hasonlatost gyönyörű-vóltában
Nem hallott semmi rend, ég-alatt jártában:
296. Melly ékes Kő-fallal környül-vétettetett,
Es mind drága fényes kőből éppítettett,
Tizen-két kapuja*** gyöngyből ki-mettszetett,
'S közepin az Isten Széki helyezettett.
- 1185 297. Melynek belső része, fényesebb a' Napnál;
Útzája-környéke, tiszta Aranyból áll;
Tündöklük, és villog, mi-ként a' szép Kristal;
Setétség és homály soha abba nem száll.****
- 1190 298. Az Isten ott maga örök világosság,*****
Kinek világánál lát a' tellyes Ország.
Nem uralkodik ott már a' halandóság,
Mert az Élet-fáján terem az orvosság.

* Genes. 15. 5. ** Apocal. 21. 2. *** Apocal. 21. 21. **** Apocal. 21. 26. ***** Apocal. 21. 23.

299. Semmi ninch ott egyéb* hanem chak Uraság,
 'S a' meg-elégítő Isteni gazdagság:
 1195 Valahová fordúlsz, mindenüt bődögség,
 Szépség, gyönyörűség, öröm, és vígaság.
300. Mindenütt félnenek a' drága Gyémántok,
 Kedvessen villognak a' szép Amethystok,**
 1200 Égnek és ragyagnak fényes Hyacintok,
 'S chillag-módon fénlő szép veres Rubintok.
301. Egyik fal másakra fényét ki-futtattya,
 A' másik ellenben meg vissza-chaptattya;
 Egyik a' másíknak szépségét árasztya,
 Es nagy villogással színli, 's chudáltattya.
- 1205 302. Mind ennyi fényesség egybe-torlásából,
 Melly nagy öröm lehet, 's ezek látásából,
 Itélheti Ember ért okosságából,
 És a' természetnek szokott folyásából.
- 1210 303. Mert ezek, chak chinált külső fényességek,
 'S az értelem-alá vettetett szépségek:
 Nem ollyak Mennyekben még az örökségek,
 'S a' meg-ígértetett Hívek dichóségek!
- 1215 304. Gondolly száz-ezernyi-ezer Várasokat,
 'S azoknak meg-annyi Gyemánt kő-falokat;
 Vesd akár-mennyire széles határokat,
 Az éíg magassan emeld bár tornyokat:
- 1220 305. Gondolly száz-ezernyi gazdag Országokat,
 Vagy számlálly meg-annyi illyen Világokat:
 Oszszad, mint akarod bár, Uraságokat,
 'S akár-menyi kinchel töltsed tár-házokat:
306. Ezeket az élme még mind fel-talállya,
 Az okos értelem magában foglállya,
 A' szív gondolattal forgattya 's vizsgállya:
 Azért ezt fölöttébb senki nem chudállya.
- 1225 307. De olly foghatatlan annak föli 's allya,
 A' mivel az Isten Híveit kínállya;
 'S embernek értelmét annyira meg-dúllya,
 Hogy század részét-is ő fel nem talállya.

* Apocal. 22. 3. ** Apocal. 21. 20.

1222 II magába

- 1230 308. Mert szem azt nem látta,* sem fül nem hallotta,
Emberi okosság csak nem-is gondolta,
Soha értelmével senki meg nem fogta,
A' minémű jókból Isten azt alkotta.
- 1235 309. Itt álmélkodásra nagy okot találunk,
Sok foházkodásra csak utat chinálunk:
De magyarázatot mi ki nem formálunk;
Mert nincsen elégséges erő arra nálunk:
- 1240 310. Mindazáltal, a' mit a' gyarlóság tehet,
Az okosság erőt értelemmel vehet,
Es illy nagy titokhoz menyire fel-mehet;
Lássuk, melly nagy öröm, és jó abban lehet.
311. Minden állatnak ez tulajdon szokása;
Hogy, a' kinek holott vagyon maradása,
Oda siet, hajol gyors futamodása;
Es csak abban lehet chendessen lakása.
- 1245 312. Mint láttyuk, a' Vizek,** kik földből ki-fornak,
Melly nagy sebességgel mind addiglan folynak,
A' míg a' Tengerbe bé nem takarodnak;
Melybe mihelyt jutnak, ott meg-állapodnak.
- 1250 313. Sőt magoktól nem csak sohúlt meg nem álnak:
De a' hol akadályt folytokban találunk,
Nagy sebes torlással mind arra tódúlnak,
Erős gátokat-is el-chapnak, 's szaggatnak.
- 1255 314. A' követ-is égre akár-ki mint hányta:
De, hogy saját helyét ott nem találhattya,
Azonnal a' földre magát le-bocháttya:
Mert az, a' ki ötet kedvessen nyugottya.
- 1260 315. Oktalan-állatok között-is láttatik:
Melly, mikor idegen helybe szoríttatik,
Szüntelen fút, fárad, és meg nem nyughatik,
Míg az ő nyájába bé nem hozattatik.
316. Az Embernek vége 's czélyya, az Istenben;
Arra teremtetett az első kezdetben:
Es meg nem nyughatik soha egyebekben,
Akar-menyi Ország légyen-is kezében.
- 1265 317. Ez a' minden Jóknak tengere, 's mélysége;
Ez a' véghetetlen Életnek bévsége;
Kezdet-nélkül-való lételnek szépsége;
Kiben foglaltatik minnyájunknak vége.

* 1. Cor. 2. 9. ** Eccles. 1. 7.

- 1270 318. Oh mely öröm léssen, ennek állapotát
Látni a' Fölségnek, színét, 's ábrázattát;
Kezdet-nélkül-való lételnek állattát,
Szívünknek bé-töltvén minden indulattát!
319. Oh mely öröm léssen, nézni kegyes Atyát,
Ki alkotta minden dolgoknak állattát,
1275 'S illy bölchen viseli chak egyedül gongyát,
Elméneknek meg-kötvén serény futamattát!
320. Mert ö az Életnek ép elevensége,
Ki-terjedett szépség belső gyengesége,
Minden kívánt Jóknak kedves édessége,
1280 Dichós-világosság kezdete, és vége.
321. Ki-kivül, minden jó mely ki-gondoltatik,
Valami leg-jobbnak 's szebnak alíttatik,
'S nagy árra-miatt meg nem böchültethetik,
Hozzá hasonlítva semminek láttatik.
- 1285 322. Mert, valamit a' bölch elme ki-gondolhat;
Valamit a' gyors nyelv ö-róla ki-mondhat:
Annyi vagyon hátra, kiket meg nem tudhat,
Mint-ha el sem kezdte volna, chak úgy tarthat.
323. Az Eget, a' Földi jókkal egybe-vetni;
1290 Feneketlen Tengert kalán vízhez tenni;
Jóllehet egy-mástól távúl szoktak esni;
Hasonlóság köztök még-is szokott lenni:
324. De a' Szent Istenség feneketlen mélység,
Öröm, gyönyörűség, 's fogyhatatlan bévség;
1295 Kihez nem férkezik idővel a' szükség,
Sem a' meg-görbesztő, 's dörgölgdő vénség.
325. Ebben rejtetett-el minden Jónak java;*
Véghetetlen ennek, 's mindenható, szava;
A' Lelki Életnek kút-feje, és tava;
1300 Kinek Élő-vize ki nem apad soha.
326. Ez a' Proféták-nak régi suhajtása,
Szent Patriárkák-nak hoszszú vágyódása;**
Erre nézett minden Szentnek óhajtása,
'S szüntelen az égre nagy kiáltása.
- 1305 327. Erre kívánkozik Dávid*** a' bévségre,
Mint a' szomjú Szarvas a' folyó kút-főre:
Erre igyekezik a' szép legelésre,
Mint az éhezett Juh a' síros mezőre.

* Coloss. 2. 3. ** Isai. 45. 8. *** Psal. 41. 2.

- 1310 328. Mert, mint a' hat-szegü kastélyi gyűfűknek
Négy-szegü Gyémánt-tal bé nem tölthetnek:
A' ként hézagsági Emberi szíveknek,
Istennél egyébbel bé nem tölthetnek.
- §. 2. Hogy a' Bóldogoknak öröme nagy-vóltáról-való gondolkodás,
annak keresésére indította az Embert.
- 1315 329. Oh te Bóldogságnak dichóséges helye!
'S meg-gondolhatatlan vígaság kút-feje,
A' dichóulteknek édességes teje,
Hol leg-inkább fénlík Istennek ereje!
- 1320 330. Vaj-ha szépségedet szemlélhettem volna!
Szent Pál-ként,* mint harmat beszédem úgy folna;
Nyelvem Tullius-nál ékesebben szólna,
'S benned-való Jókat inkább meg-fontolna:
331. De, hogy chak nagy távúl-földön** köszönhetünk;
'S mint szám-ki-vettettek, chak homályban nézünk;
Végphetetlen kinchről chak úgy elmélkedünk,
A' mint testbe-vetett elmével érkezünk.
- 1325 332. Azért, oh te tisztos Isten ábrázattya,
Kiert az Egeket minden-nap forgattya
Teremtőd; chillagit, 's Napját fel-támasztya,***
Véled-e mint légyen Szentek állapattya?
- 1330 333. Vaj-ha Bóldog Lélek örömét tudhatnád;
Kísérő seregit ha meg-számlálhatnád,
Udvar-népe rendit szemeddel láthatnád;
Vagy Jegyese karján**** nyugodván találád!
- 1335 334. Mert, ha e' Világi Király Mátkájának
Jelen-létén minden rendek vígadoznak;
Zászlónként szebnél szebb seregek villognak,
'S illy nagy dichóséggel Urak-is ki-szálnak:
- 1340 335. Mit vélsz a' Mennyei Király Országáról;
'S Bóldog lakóinak hüv szolgálattyaról?
Hiszed-e, nem lészen víg beszéd egy-másról,
'S jövevény Társoknak szabadulásáról?
336. Vígabban fogadgyák, el-hidgyed, mennyekben
Az üdvözült Lelket Szentek seregökben,
Hogy-sem mint a' Király Hólgjét örömökben
Bé szokták fogadni Nász-népek, 's kedvökben.

* 2. Corint. 12. 3. ** Heb. 11. 13. *** Matt. 5. 45. **** Cant. 2. 6.

- 1345 337. Sőt oly öröm leszen* chak egy Lélekért-is,
Kit meg nem gondolhat** még a' leg-főbb szív-is;
Ki nem magyarázhat a' leg-bőlcheb nyelv-is;
'S mí sem érthetnők-meg, bátor hallanók is.
- 1350 338. Vaj-ha szemlélhetném annak a' Léleknek
Pompás dichóságét rendelt seregének,
Meny-ország kapuján a' mellyet bé-visznek,
'S Isten Országába vígan helyeztetnek!****
- 1355 339. Mert oly vígaságos öröm, 's Alleluja****
Útján-ként hallatik,+ mellyel vígasztallya
Isten Híveinek szívóket, 's táplállya;
Mellyet chak az tudhat, a' ki meg-kóstollya.
- 1360 340. Oh ki-mondhatatlan örömnék órája,
Melyben Jegyesének víg orczáját láttya;
Mézzel-folyó édes beszédét halgattya;
'S szerelmének tüze szívét által-hattya! ++
341. Ott mingyárt a' fő-fő Urak elő-álnak,
Királyi Istápot 's Koronákat hoznak,
Dichóségből chinált ruhákat mutatnak,
'S szelek-szárnyán járó+++ Uroknak így szólnak:
- 1365 342. Ez az erős Vitéz, ki most előtted népsz,
Nem vígyázott arra, élte hogy harczon vész;
Még azt-is nem tudta mi lehetne a' félsz;
'S kemény ütközetre érted mostan-is kész.
- 1370 343. Ez a' kellemetes szép gyenge Virág-szál,
Kit Eden mezején gyakran harmatoztál,
Ímé most előtted++++ nagy bátorságban áll;
Kit sem dér, sem ragya nem bántott, vagy halál.
- 1375 344. Ez, a' Szűzességnek szép feír zászlóját,
Mártynom-ságának vérével, 's páisát,
Fel-ékesítette; 's Bábylon-nak tornyát
Földig le-rontotta, 's meg-verte Királyát.
- 1380 345. Ez az, a' ki minden földi dichóségen
Győzedelmessé lött; 's hamis fényességen
Lábbal járt, 's tapodott mint veszendőségen;
'S Égi Jókat váltott a' múlandó kinchen.+++++
346. Azért méltó, hogy most meg-koronáztassék
Égi dichóséggel, és fel-öltöztessék:
Királyság 's hatalom kezébe adassék,
'S véghetetlen Jóban már részesíttessék.

* Luc. 15. 7. ** Isai. 64. 4. *** Apocal. 3. 21. **** Apocal. 19. 1. + Tob. 13. 22. ++ Cant. 2. 14. +++ Psal. 3. 3. ++++ Sap. 5. 1. +++++ 1. Pet. 1. 18.

- 1385 347. Azonban számtalan Szentek környül-álnak;
Angyalok karjai hintók-helyett várnak;
Minden-féle népek Udvarhoz járúlnak,
'S Vő-félek Királynét e'ként vigasztalnak:
- 1390 348. Oh te tövis-szálon termett piros Rósa,
Kit az írégy Dongó noha meg-mardosa;*
De, mihelyt Jegyessed Vérével meg-mosa,
Teremtődnek Húga lévél, 's Házasa-társa:**
- 1395 349. Jűj-bé örömébe azért*** Királyúnknak;
Vedd-el Koronáját sok baj-vívásidnak,
Örök vigaságát szomorkodásidnak,
Czimerit, 's Kúlchait nemes Várasidnak.
- 1400 350. Szóllásokat ezek mihelyt el-végezik,
Égi dichóságbe Lelket öltöztetik;
Korona fejébe Királytól tétetik,****
'S Országának Kúlcha kezébe adatik.
351. A' menyegzős Hintók ottan elő-jűnek;
Kik, sem Gyémántok-ból, sem gyöngyből nem lesznek;
Gyémánt-nál 's Rubint-nál de szebben félnenek,
Mert Angyali kéztűl***** azok éppítettnek.
- 1405 352. Kézen-fogva Király maga fel-ülteti,
Angyalok kezébe gyengén helyhezteti,
Minden vigasággal meg-környékezteti,
'S ilyen méltóságos beszéddel illeti:
- 1410 353. Engaddi szőlején nevelt vigaságom;+
Líbanus erdején költött szép Galambom;++
Jeriko mezején termett Rósa-szálom,+++
Kiben nékem bé-tölt kedvem, s akaratom:
- 1415 354. Jűj-bé az én édes Anyámnak++++ házába,
És az én Szülémnek víg kamarájába;
Országomnak minden szokott pompájába,
'S részesűlly+++++ mi-ként Én, Atyám jószágába.
- 1420 355. Oh meg-foghatatlan-örömű vigaság!
Egy-felől, mellette mégyen a' bóldogság;
Más-felől, az örök végetlen bátorság;
Es ugyan el-fogja dichős-világosság!

* Genes. 3. 6. ** Cant. 5. 1. *** Matt. 25. 21. **** Sap. 5. 17. Proverb 4. 9. ***** Luc. 16. 22. + Cant. 1. 13. ++ Cant. 4. 8. +++ Eccl. 24 18. ++++ Cant. 3. 9. +++++ Apoc. 3. 21.

356. Mert egy vígaságból, másikba vitetik;
E' Hintóból, amaz Asztalhoz ültetik,*
Melynél Szakáts orcza nem pirosíttatik,
Sem a' fel-töltt étek meg nem únattatik.
- 1435 357. Minden-féle Étkek gyönyörűségével,
Titkon bévelkődő Manna** kenyérével
Éltet Király, 's Élet-fája gyümölcshével;
'S Szűzeket-nemző Bort itat vendégével.***
- 1430 358. Kiknek bár én Lelkem csak morsalékjában
Részesíltethetnék, szarándokságában,
Mint az apró kölykök Urok falattyában:
Még-is vígadhatna nyomoruságában.
- 1435 359. Vaj 's ki mondhatná-meg Szentek énekének
Örvendetes-vóltát, 's karok zengésének?
Kik, mint száraz nádön szikrák,**** szökdéhelnek;
'S hét-szerte a' Napnál szebben tündöklenek!
- 1440 360. Mert, ha úgy bé-tölté boldog Szent Ferencz-nek,+
Angyal-kéztől-pendült Citara-zengésnek
Rövid édessége, szívét, hogy Egeknek
Javát látni vélné, 's végét ez életnek:
361. Mi leszen tabát, sok számtalan Szűzeknek++
Énekét hallani (kit nem énekelnek
Egyebek náloknál, 's nem-is követhetnek.)
'S vígado zengését minden Nemzeteknek?+++
- 1445 362. Mert nem leszen annak semmi ellensége
Az Országnak, a' vagy faggató ínsége:
Isten látásából sőt nagy békesége
Nő; 's ugyan ki-árad sok gyönyörűsége.
- 1450 363. Vagy Angyali karok rendit tekinted-meg,
Vagy a' Váras falát, fénlík mint az üveg:
Mindenüt előtted Gyémánt 's Arany leveg:
'S vígadnak mindenütt; senki nem kesereg.
- 1455 364. Ottan leg-kissebb-is, nagyob Országot bír,
Hogy-sem mint a' kiról vagyön itt nagyobb hír;
Kiket Moyses könyve magasztal, és díchír,++++
És az Igért földnek neve-alatt le-ír.

* Luc. 22. 17. ** Apocal. 2. 17. *** Zach. 9. 17. **** Sap. 8. 7. + Vitae ejus. c. 15. +† Apoc. 14. 3
---- Apocal. 5. 12. +++++ Exod. 33. 3.

365. Oh mely nagy örömben lésznek ott a' Szentek,
 Jó Tanítványokat látván közepettek;
 Es az örök tűzre Eretnek nemzetek
 1460 Midőn esnek, kiket ők jóra íntettek!
366. Véled-e, mi léssen, midőn meg-mutattya
 Magát Angyaloknak Királyné-aszszonya,
 Isten országának szépséges kapuja,
 'S választott Fiaknak dichőséges Annya?
- 1465 367. A' Szent Háromságnak el-rejtett mélységét,
 A' Kristus Jesusnak Isten- 's Emberségét,
 Fel-vött természetnek böchülletességét,
 Gondold-meg, mi léssen látni, 's fényességét?
368. Oh melly örvendetes dolog léssen, látni
 1470 Sok-féle kínoknak jelével vígadni
 A' Szent Mártirokat, 's ügyöket hallani,
 Es gyözedelmöket elő-számlálatni!
369. Számtalan kövekkel Sereg-előtt fénylik,
 Mint annyi Gyémánt-tal, 's Rubint-tal tündöklük
 1475 Mártýrok sengéje Szent István; chillámlük
 Szent Lórincz rostéllyal, 's tűzzel veresellük:
370. Tulajdon Attyának törével Borbála,
 El-metélt emlékkal vígadoz Ágota;
 Gőzös-feredővel, 's bárdal Caecilia;
 1480 Kemény nyíl-záporral víg nemes Orsolya:
371. Falaris-tól talált kinnal Pelagia;
 Kereszttel, 's horoggal híres Eulália;
 Veszszővel, chigával, 's lánggal Febrónia;
 'S a' szám-ki-vetéssel örvendez Flávia:
- 1485 372. Kerékkal, kötéllel vígad Eufémia;
 Égő szövétnekkal, 's bottal Serápia;
 Méreggel, rostéllyal, 's vadakkal Maxima;
 Fel-forrott olajjal, 's vassal Eulampia:
373. Borotvás kerékkal, 's karddal Catharina;
 1490 Tüzes kemenczével, 's ostorral Christina;
 Külömb-külömb-féle kínokkal Susanna;
 Lángaló fáklyákkal, 's kereszttel Firmína.
374. Vérek ontásáért, ezek nyugodalmot;
 Szűzesség-tartásért,* örök nyájasságot;
 1495 Veszendő Országért, örök birodalmot;
 A' rövid munkáért, örökös jutalmot:

* Apocal. 14. 4.

375. Kevés szenvedésért, örök vígaságot;
Halandó életért, halhatatlanságot;
A' setét tömlöczért, nagy világosságot
1500 Vöttek, és végetlen Szabad-Aszszonyságot.
376. Mind ezeket látván a' dichófült Lélek;
Hol vagyok? (fel-kiált) 's mely Országban élek?
Mert nagyobb örömet lenni nem ítélek,
Sem földön, sem mennyen, ennél kit szemlélek!
- 1505 377. Oh meg-mérhetetlen vígaságnak Attya,
Ki-meríthetetlen gazdagságnak kúttya,
Kiben Istenünknek bé-tölt akarattya,*
Szívem nagy örömöd chak alig álhattya!**
- 1510 378. Oh melly igaz volt az, a' mit én*** hallottam,
A' szám-ki-vetésnek helyén hogy bújdosztam!
Most látom,**** hogy század részét sem tudhattam
Ennek az Örömnök, melybe most jutottam.
- 1515 379. Oh, én ezer-közzül választott Szépségem,+
Gyöngynél és aranynál drágább ékességem!
Mit láttál én-bennem, kedves békeségem,
Hogy illy nagyra vitted az én szegénységem?
380. Mit adgyak te-néked ennyi javaidért?++
'S kedveskedni mivel tudgyak irgalmadért?
1520 Leg-alsó szolgálóddá,+++ kérlek, mind ezekért,
Örök hívségemet vedd-bé szerelmedért.
381. Oh hálá-adásra méltó kegyelmesség,
Örök szolgálatra-való érdemesség!
Lehet-e valaha tőlem illy tehetség,
Hogy ezekért légyen te-néked elégség?
- 1525 382. Bizony, ha testemet Oltárrá chinálnám,
Minden tehetségem fellyül reá raknám,
Es azt szüntelenül örökké áldoznám:
Elég szolgálatnak módgyát nem találnám.
- 1530 383. Ha én minden vérem egy chöppig ki-merném,
Szívemet lámpásúl te-elődbe tenném,
Es abban olajúl örökké égetném:
Szerelmed jutalmát meg nem fizethetném.

* Matt. 17. 5. ** Cant. 2. 5. *** 3. Reg. 10. 6. **** Apocal. 22. 4. Apocal. 21. 3. + Cant. 5. 10. ++ Psal. 125. 12. --- Luc. 15. 19.

- 1535 384. Azért áldlak Uram, hogy ezt chelekedted.
Mert, noha semmiből lelkem teremtetted:
De te személyedre* fel-ékesítetted,
'S azzal szent nevedet ki-híresítetted.
- 1540 385. Most pedig, hogy földről mennyekbe emeltél;
Ennyi drága jókkal meg-ékesítettél;
És a' te kincheddel nékem meg-jelentél;
'S színed látásával** meg-dichóftettél:
386. Én-is magasztalom*** a' te szent nevedet,
Terjesztem mindenüt te tiszteletedet;
A' te véghetetlen nagy Szeretetedet
Hirdetem népeknek, 's velem jó-tétedet.****
- 1545 387. Hogy, ezeket halván, téged urallyanak,
'S nagy bizodalommal hozzád járúlyanak
Minden-féle népek, 's Királynak vallyanak
És örök hívséggel néked szolgállyanak.

A m e n.

§. 3. A' Meg-dichöült Léleknek intése.

- 1550 388. Tí azért Emberek, kik földön lakoztok,
Es a' szám-ki-vetés helyében bújdostok;†
Régi Uratokról ím jó hírt hallotok:
Sietséggel hozzá, kérlek, járúlyatok.
- 1555 389. Kik a' Halál terhes igáját vonnyátok,
'S a' kísértet-alatt sajtóját nyomjátok;
Most az örök élet örömét halljátok:
Jertek, velem-együtt jó borát igyátok.††
- 1560 390. Valaki nagyra vágsz, tekínts az egekre;
Itt találsz, meg-hidd, a' véghetetlen kenchre:
De ha ganéjt keressz,††† szálly-alá a' földre;
Es mingyárt rá találsz az üveg cherépre.
391. Ah tí, kik a' kinchet most szomjúhozzátok,
A' sok drága követ, 's gyöngyöt suhajtyátok:
Ihon itt falokkal†††† egészszen halljátok.
Azért, jertek hamar, e' Jókat bírjátok.

* Genes. 1. 27. ** Apocal. 22. 4. *** Luc. 1. 45. **** Psal. 21. 23. + 1. Pet. 2. 11. ++ Cant. 5. 1.
+++ Phillp. 3. 8. ++++ Apocal. 21. 10.

- 1565 392. Oh tí, kik a' testben örömet kerestök,
A' rothadás-között szépséget szemléltök,
A' hol a' férgektől majd meg-emésztették;
Ihon itt az öröm,* ha illyent szerették.
- 1570 393. Itt vagyon, oh Ember, végetlen Gazdagság;**
Itt rakatott egybe minden-féle Jóság;
Itt vagyon az örök*** állandó Uraság,
Kit el nem vesz tőled sem pör, sem álnokság.
- 1575 394. Ez, oh Ember, a' te örökös szép Hazád,
Kit szerzett te-néked mennyei Szent Atyád;
Ez a' Jerusalem, a' te édes Anyád,****
Ki te-néked minden gyönyörüséget ad.
- 1580 395. E' végre vólt néked a' te alkotásod;
Erre nézett, fővel az Egre állásod;
Es erre tanított Keresztyén vallásod;
Erre adott utat földi bújosásod.
396. Fordítsd ide azért minden gondolatod:
Mert itt vagyon néked minden jó Barátod,
Kristusban fogadott sok szép rokonságod;
Kiknek örömeiket majd meg-kóstolhatod.
- 1585 397. Erre nézz-fel, erre; hadd-el a' Világot,
Melly a' Kárhoztatra és te-alád árkot.
Ide siess hamar, ne nézd a' hiúságot;
Tapodgy lábad-alá minden álnokságot.

A U T O R

- 1590 398. Ezt a' kichíny munkát, vékony értékében,
Rendelé Magyar-szó folyással Versek-ben,
Ezer hat-száz huszon-kilencz esztendőben,
Szombat-várasában-való lételében.
- 1595 399. Látván e' Világnak tekéletlenségét,
'S nagy kívánságának telhetetlenségét:
Indúla keresni Lelkek üdvösségét,
'S vezérleni Menybe kedves Nemzettségét.
- 1600 400. Mellyet, ugyan azon Várasban zöldellő,
'S Szent Kereszt Zászlója-alatt vitézkedő
Nemes Társaságnak, a' mi-ként illendő,
Nagy szívvvel ajánlya egy Lelki Vitézlő.

* Apocal 19. 6. ** Prov. 8. 18. *** Psal. 111. 8. **** Gal. 4. 26.

AZ SZENT KERESZTNEK FEL-VÉTELÉRE, ÉS A' KRISTUS
KÖVETESÉRE-VALO INTÉS

- 1 1. A' Kristus, Szent Keresztével,
 Meg-indúlt szép seregével,
 Az Üdvösségnek után.
 5 Mellyet egybe-szerzett 's gyűjtött,
 Szerelméhez hajtott 's kötött,
 Kín-szenvedése-után.
2. Ím hangos trombitát fújtat,*
 Mindent seregbe szállítat,
 Nevöket fel-íratván:
 10 A' ki a' Földet el-hadgya,
 Érte Meny-országát adgya,**
 Nagy hitire fogadván.
3. Ha ki érettem (azt mongya)
 Föld örökségét el-hadgya:
 15 Érte száz annyit adok.***
 Es az örök dichóságben,
 Fénlő nemes örökségben,
 Királyi-széket adok.
4. De ki utánnam kész júni,
 20 Fel kell a' Keresztet venni
 Kinek-kinek magára.****
 Es engemet viaskodva,
 Fájdalommal, 's gondal rakva,
 Követni a' halálra.
- 25 5. Mert, az Eget erőszakkal,+
 'S sok-féle fáratságokkal
 Kelletik ostromlani.
 Melynek temérdek falai,
 Es erős záros ajtai,
 30 Úgy hagynak bé-szállani,
6. Ki magán győzedelmet vött,
 Dichéretes nevet szerzött++
 Az Isten színe-előtt:
 35 Mert az ő dichóságének,
 'S nevezetes Seregének
 Óltalmazójává lött.

* Isal. 1. 10. ** Matt. 19. 28. *** Matt. 19. 29. **** Matt. 16. 24. + Matt. 11. 12. ++ Psal. 20. 6.

7. Azért, Ura szavát hallya,
 Ki magát Hívének vallya;
 Es nyomdokát kövesse.
 40 E' Világ gaz-szemetének,
 Fel-rakott súlyos terhének
 Rút igáját le-vesse:
8. Es a' Szent Kereszt fájával,
 Együtt az Egek Urával,
 45 Meny-országba siessen:
 Ha egyenlő Uraságban,
 'S Angyali szép társaságban
 Akarja hogy élhessen.
9. Mert, mind ez úton követték,
 50 Kik őtet végig szerették
 Kereszt Zászlója-alatt.
 Ez a' derék Ország-úta,
 Melly az eget által-múlta,
 Es üdvösségre hatott.
- 55 10. Mind-fejenként erre mentek
 A' régi sokságú Szentek,
 A' Keresztet viselve.
 Ezen élet reménsége,
 Üdvösségnek nyeresége
 60 Meg vagyon szerzettve.
11. Ez a' Kristus* gyözedelme:
 Mert a' Pokol Fejedelme
 Ez-által meg-töretett.
 65 Ez a' Hívek dichósége,
 Keresztyénség erőssége,
 Magassan fel-tétetett.
12. Ez a' dichóséges Kereszt,
 Melly Mennyekbe minket ereszt,**
 Bűneinktől meg-mentvén.
 70 Ebben áll ama' nagy öröm,
 Kit a' Pokol-béli köröm
 El-vont vala*** kísértvén.
13. Mit rettegsz hát a' Kereszttől,
 Melly a' Pokolra-eséstől
 75 Tégedet meg-szabadít;****

* Coloss. 2. 14. ** 1. Pet. 2. 14. *** Genes. 3. 1. **** Sap. 10. 4.

Es az örök dichóságbe
Helyezettet, 's nagy erősségbe
Öltöztet, 's meg-gyámolít?

80 14. Azért, hogy-ha élni akarsz;
(En a' tanáts) gazt nem takarsz,
Ki Lelked fojtogassa:
Sőt járd a' Szent Kereszt úttját,
'S keresd az Életnek kúttját,
Ki Lelked táplálgassa.

85 15. Ah, ki nehéz ezt hallani,
Hogy Keresztre kell hajlani,
Sokaknak ez életben!
De nehezb léssen* hallani,
Ha Pokolra kezd hajtani
90 Kristus az Itéletben.

16. Akkor a' Kereszt Szolgai,
Mint feszült Kristus tagjai,
Szent Fejőkhöz állanak:
De a' Kereszt üldözői,
95 Mint Ördögnek kerítői,
Örök tűzre szállanak.

17. Válasszon most minden ebben,**
Ha akar-e dichóságben
Kristussal uralkodni;
100 Vagy a' Pokol fenekében,
Ördögök rút seregében,
Tetszik szállást fogadni.

18. Most előtte az út arra,
105 Vagy jobb-kéz-felé, vagy balra,
Szabad, lovát nyargallya.
Mennyekre, szoros út vagyon;***
Pokolra, ki-térjett nagyon:
Járja, mellyet javallya.

19. Annak eleje, siralmas;
110 Es közép úta, fájdalmas;
De vége Gyönyörűség:
Ennek eleje, vígaság;
Közepe, táncz, és uraság;
De vége Keserűség.

* Matt. 25. 41. ** Eccl. 15. 18. *** Matt. 7. 14.

80 I Én [értelmetlen] II En 88 jegyz. II Matt. 15. 41.

AZ BOLDOGSAGOS SZÜZ MARIAHOZ SZENT KASIMIRUSNAK
IMÁDSÁGOS ENEKE

ÉLSŐ RESZE

(Om-ni di-e, die Ma-ri-ae, me-a lau-des a-ni-ma)
Mongy na-pon-ként, és ó-rán-ként lel-kem di-ché-re-te-ket

Má-ri-á-nak Szüz A-nyá-nak, s ily vi-gan In-ne-pe-ket.

- 1 1. Mongy napon-ként, és órán-ként
Lelkem díchéreteket
Mariá-nak Szüz Anyának,
'S ilylly vígan Innepeket.
- 5 2. Gondolkodgyál, 's álmélkodgyál
Fölségén Aszszonyodnak;
Mond Böldognak, és áldotnak,
Mond Istenünk Annyának.
- 10 3. Engesztellyed, és tisztellyed,
Hogy a' büntől meg-mentsen.
E'hez fordúly, 's arczal borúly,
Hogy Ördög meg ne ejtsen.
- 15 4. Erre szemlély, mert e' Személy
Égi gyümölcshöt hozott
Nékünk Menyből, 's szent méhéből
Irgalmásságot hozott:
- 20 5. Gyözedelmit, és védelmit
Nyelvem ennek énekeld:
Ékességét, 's dichőségét
Tellyes erőddel neveld:
6. Mert átkától, 's rút árkától
A' Pokolnak meg-mentett:
Meny-ország-közt 's e' Világ-közt
Állandó frígyet vetett.
- 25 7. Mongy vég-nélkül víg énekül
Néki szép dichéretet:
Szentségéről, 's kegyelméről
Tégy víg emlekezetet.

- 30 8. Minden ízem, tagom, 's részem
Szent Szűzet díchéjétek;
Énekekkel, és Versekkel
Gyakran emlegessétek.
9. Ninch olly elme, ki értelme
Szent Szűzet fel-érhesse;
35 Értékével, 's bölch nyelvével
Ezt méltán díchérhesse.
10. Minden vallya, 's magasztallya,
Mint Szűléjét Istennek:
De ne vélye, hogy fel-érje
40 Senki fölségét ennek:
11. Mindazáltal, alázattal
Illik hozzája mennünk;
Sok-irgalmú, 's nagy-hatalmú
Szűz óltalmát keresnünk.
- 45 12. Tudom, senki olly ninchen, ki
Szűzet méltán tisztelné:
De meg-kábúlt, 's esze-fordúlt
Ki ezt nem énekelné.
13. Kinek fénlő, 's Ég-érdemlő
50 Élete meg-áldatott:
Rút Kevélység, 's Eretnekség
Átala meg-rontatott.
14. E' Rosával, mint fáklyával,
Isten Nyája tündöklük:
55 Életében, 's beszédében
Isten Malasztya fénlük.
15. Eva vétke; 's tiltott étke
Az Eget bé-zárlotta:
Ez épsége, és hívsége
60 Viszontag fel-nyitotta.
16. Eva törbe, 's ejté bűnbe
Az Emberi nemzetet:
E' Szűz-által, ki Malaszttal
Tellyes, nyertünk életet.
- 65 17. Nem szolgállya, 's predikállya
Senki ezt képtelenül:
Éneklésre, 's díchérésre
Mert méltó végetlenül.

- 70 18. Ez Szűz adgya (a' mint hadgya
Fia) hogy szolgálhassam;
Víg orcáját, 's kegyes Fiát
Színről színre láthassam.

MASODIK RESZE

- 75 19. Oh nagy-némű, 's gyözedelmű
Aszszonyok dichősége!
Kit Annyának, 's Aszszonyának
Vall földnek kereksege.
- 80 20. Nézd kegyessen, 's szerelmessen
A' te tisztelőidet:
Tedd méltókká, 's állandókká
A' jóban Híveidet.
21. Jesse ága, 's szép Virága,
Epett szívnek orvosa;
Föld épsége, 's Ég szépsége,
Es Istennek titkosa:
- 85 22. Élet fája, 's vagy Példája
Minden szent erkölchöknek:
Palotája, és formája
Égi kegyességeknek:
- 90 23. Üdvözlessél, 's dichértessél,
Kitől Ég fel-nyitattott:
A' kit amaz régi Ravasz
Kigyó meg nem chalhatott.
24. Tekintetes, 's nevezetes
Dávid Király Leánya:
95 Az választott, ki alkotott
Téged, Egek Aszszonya.
25. Gyémánt-fényű, 's Rósa-színű
Tisztaság Lilioma:
Kivel épül, vígad, 's szépül
100 Meny-ország birodalma.
26. Égi jókkal, 's ékes szókkal,
Kérlek, engem nemesíts:
Hogy te kedved-szerént, neved
Dichérhessem, bátoríts.
- 105 27. Leg-elsőben, add szívemben
A' te Szeretetedet:
Hogy terjeszsze, és gerjeszsze
Lelkem tiszteletedet.

- 110 28. Noha béna nyelvem, 's néma,
Ajakim fertelmesek:
De szentséged, 's dichőséged
En-nálam szerelmesek.
29. Örülly, vígadgy, és hálát adgy,
Mint méltó dichéretre:
115 Mert te hittél, 's így ok lettél
Nékünk az új életre.
30. Tisztasággal, 's igassággal
Bévelkedő drága Szűz;
Mint virágra, 's pálma ágra,
120 Isten rád gyümölcshöt fűz.
31. A' szagával, 's jószágával
Bóldogúlni akarunk:
Kinek magva, jókkal rakva;
'S nekünk szerelmes Urúnk.
- 125 32. Oh szépséges Szűz, és kegyes,
Ki vagy makula-nélkül;
Tégy tisztákká, 's igazakká
Minket-is, 's véték-nélkül.
- 130 33. Bóldog emlő, 's nagy érdemlő
Melly szoptatál Gyermecket;
Ki meg-nyitá, 's meg-újítá
Mí-nekünk az Egeket.
34. Új világgal, és virággal
Általad föld tündöklik;
135 Setétsége, 's bűdössége
Régi ködnek el-oszlik.
35. Gazdag dúsok, most koldúsok,
Mi-ként te meg-mondottad:
'S kik éheztek, most bé-töltek,
140 'A mint meg-profétált'ad.
36. Meg-fordúlnak, és újúlnak
Általad rosz szokások:
Meg-pírúlnak, 's el-burúlnak
A' sok hamis Vallások.
- 145 37. Tanítottál, 's példát adtál
Világ útálására,
Délczeg Testnek, 's rosz erkölchnek
Meg-zabolázására.

38. Szemeinket, 's elméinket
150 Hogy Menybe igazgassuk;
 Tagainknak, 's szokásinknak
 Indulatit faggassuk.
39. Táplálgattad, 's ápolgattad
 A' mí Üdvöztónket:
155 Szűz méhedben, 's kebeledben
 Hordoztad Életünket.
40. Anya lettél, 's szűzen szültél
 Fiat, mí váltságunkra;
 Dichőségnek, 's fényességnek
160 Urát, vígaságunkra:
41. Áldott személy, kitől kevély
 Halál meg-tapodtatott;
 'S bűnös ágnak, Meny-orzágnak
 Kapuja meg-nyittatott.
- 165 42. Áldott légyen, 's velünk tégyen
 Jót, ki Annyának hiszünk:
 Mert született, ki teremtett
 Mínket, tóled, szép Szűzünk.

HARMADIK RESZE

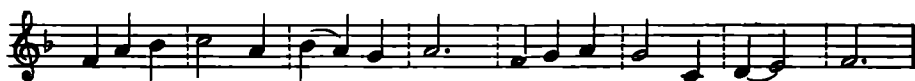
43. Elesztője, 's ébresztője
170 Ki vagy kétes szívűnknek;
 Légy vesztője, 's sillyesztője
 A' mí ellenségűnknek.
44. A' mint kértem, imádgj értem,
 'S vígy Abrahám keblébe:
175 Hogy ne essem, 's ne vettessem
 A' Kárhozat tüzébe.
45. Im díchérlek, 's azon kérlek,
 Hogy meg-gyógyítsd sebemet:
180 Érdemedből, 's kegyelmedből
 Töröld-el sok vétkemet:
46. Hogy bizony szűz, mint a' szép tűz,
 Lehessek, 's mértékletes,
 Igaz, élmés, és kegyelmes,
 Irgalmas, szemérmetes,
- 185 47. Nagy-szerelmű, 's gyors-értelmű
 Az Égi tudományban;
 Isten-félő, 's szentül-élő
 Mennyei hagyományban:

- 190 48. Ahítatos, 's álhatatos,
Szelíd, józan, szerelmes,
Nagy-túrhető, jó-tehető,
Nyájas, kegyes, értelmes.
49. Igaz-mondó, 's a' romlandó
Világon alázatos;
195 Test-gyűlölő, bűn-kerülő,
'S a' jóban szorgalmatos.
50. Te őrzőjök, 's segédjök
Légy a' Keresztyéneknek:
Üdvösséget, 's békeséget
200 Nyerj az igaz Híveknek.
51. Oh Egeknek, 's Tengereknek
Tündöklő szép Chillaga!
Ez, mind Hóldnál, 's mind a' Napnál
Fényesebben villoga.
- 205 52. Szent érdemed-, és kegyelmed-
Által, szívem támogasd:
A' mi fáraszt, 's bűnt meg-áraszt,
Rólunk azt le-rázogasd.
53. Ördög kézből, 's örök tűzből
210 Az Embert meg-mentetted:
Igaz testben, s' természetben
Midőn Istent nemzeted.
54. Tisztaságban, 's igasságban
Noha Fiat fogadtál:
215 Ékességtől, 's Szűzességtől
De te meg nem fosztattál.
55. Mert, Szűz vóltál, szűz maradtál
Midőn tőled született:
Azt szoptatván, 's ápolgatván,
220 A' ki téged teremtett.
56. Új magzattal, 's áldozattal
Fénlő Isten edénye;
Fiat bírtál, 's meg nem nyíltál,
Szűzességnek szekrénye:
- 225 57. Méltóztassál, szent áldással
Fiadnak ajánlani;
Fejem tűzre, 's örök bűzre
Hogy ne kezgyen szállani.

- 230 58. Lány szívűvé, 's egygyűvé
Engemet tégy végetlen:
A' Bűn-ellen, 's Ördög-ellen
Őrizz, kérlek, szűnetlen.
- 235 59. Meg ne ejtsen 's szégyenítsen
E' Világnak szerelme:
El-ámította, 's meg-vakította,
Kit meg-chalhat öröme.
- 240 60. Hogy döfösség, és gyűlölség
Elmém meg ne foghassa;
Pokol mérge, 's úndok férge
Szívemet ne rághassa.
61. Reménkedgyél, 's törekedgyél
Fiad-előtt érettem:
Hogy tekéntszen rám, 's meg-mentsen
Kíntól, kit érdemlertem.
- 245 62. Légy óltalmok, 's diadalmok
Kik üllik innepedet,
Víg Versekkel, 's Énekekkel
Tisztelik szent nevedet.

96.

SIRALOM, AZ HALANDÓSÁGRÓL

(Horrenda Mors, tre-men - da Mors, te-lo mi-nax, et ar - cu:)
Szörnyü Ha-lál, i - mé hol áll, lest hányván é - le - tünk - nek:

Megvont íj - jal, s mér-ges nyil - lal ví - ja vá - rát Lel - künk - nek.

Élet s e - züst, mi - ként a füst szél vészkor el - e - nyé - szik

El kell menned, ninc mit ten - ned, a - ra - nyad el - e - nyé szik.

- 1 1. Szörnyű Halál, ímé hol áll,
 Lest hányván életünknek:
 Meg-vont íjjal, 's mérges nyíllal
 Víja várát Lelkünknek.
- 5 Élet 's Ezüst, mi-ként a' füst
 Szél-vészkor, el-enyészik:
 El kell menned, ninc mit tenned,
 Aranyad el nem vészik.
2. Torkod mihelyt hörög, a' helyt
- 10 Végy búlcút e' Világtól:
 Rokonságid, 's szomszédságid
 El-futnak holt tagodtól.
 A' járatlan, és szokatlan
 Földre egyedül mégy-el:
- 15 Ha jót tettél, veled jár-kél;
 Chak egy fillyért sem viszz-el.
3. Az ifjúság, és nyájasság
 Tőled majd el-maradnak:
 Piros orcád meg-hirvad, szád
- 20 'S szemeid bé-szakadnak:
 Fejed szédül, szíved rémül,
 Ékes nyelved meg-némül:
 Halál szeplő, mint egy gyepelő,
 Meg-fojt, 's elméd meg-bénnül.
- 25 4. Szerelmesid, és kedvesid
 Majd mellőled el-álnak:
 Kik neveltek, és tiszteltek,
 Azok-is meg-útálnak.
 Kit kedveltél, 's hívnék véltél,
- 30 Még chak feléd sem kerül:
 Tested kínban, Szíved búban,
 Mint egy hajó, el-merül.
5. Senyvett test-búz, mint kígyót tűz,
 Ki-hajt mindent Házadból:
- 35 Orr bé-dugva, 's száj bé-fogva
 Vonsznak-ki nyoszolyádból.
 Ottan fognak, 's földbe dugnak,
 Hol senki nem serkeget:
 Menny-ki, menny-ki, mondván, menny-ki
- 40 Rút dög, éltél eleget.
6. Kik sírással, 's ohajtással
 Ma tégedet késérnek;
 Jó-lakásra, 's kaczagásra
 Hólnap okot keresnek.

- 45 'S noha sírva tésznek sírba:
De majd mennek víg torba:
Te ott maradsz; 's nem-is álhatsz
Keresztül e' dologba.
7. Vigan várnak, 's rendet álnak
50 Kígyók békák seregi;
'S mint ama' szép udvari nép,
Úgy fogadnak öregi.
Alig várják, hogy bé-zárják
A' sír-ásók vermedet;
55 Hogy rághassák, 's marczonghassák
Gyengén hizlalt Testedet.
8. Fiad, Lyányod, 's Házastársod,
Nem sokáig gyászolnak:
Fél esztendő eléendő,
60 Azt tartyák, siralomnak.
Tested békák, kinched Bírák
Ős-fiak-közt fel-osztyák:
Isten tartson, 's meg-nyugosson,
Kik talám azt sem mongyák.
9. Tíz hólnapig, Tested fottig
65 Porrá 's hamuvá léssen:
Lábbal rúgják chontod, 's mongyák:
Vaj 's ki vólt ez? 's hol léssen?
Édes Anyád, fő-kaponyád
70 Látván, meg sem isméri:
El-temetve vagy, 's felejtve:
Sok, neved sem értheti.
10. Ninchen olly bölch, 's nemes erkőlch,
Ki tudná vég óráját:
75 Hanem megyünk, mihelyt nékünk
Halál rántya kaszáját.
Mert mind dúson, 's mind koldúson
Eggy-aránt uralkodik:
Mind ifjakkal, 's mind aggokkal
80 Az ő horga rakodik.
11. Nemes házból, 's hímes ágyból
Majd egy gödörbe tésznek:
Ezt gondold-meg, 's fontold jól meg
Dolgaid mi-ként lésznek.
85 Mert a' végsők, itt leg-elsők;
Király 's koldús együtt áll.
Mint a' szél-vész; a' ként el-vész
Világi Tiszt, 's másra száll.

- 90 12. Kinek hagyod sok Aranyod,
 Kő-várad, 's Tiszteidet?
 Más helyedbe ült Székedbe;
 Senki nem szán tégedet.
 Tartományid, 's alkotmányid
 Ellenséged el-rontyák:
 95 Tested gyfkok, békák, 's kígyók
 Egy-más-között fel-osztyák.
13. Hol szem-elől el-mégy, belől
 Szívek-is el-felejtnek:
 Szerelmesid, 's kedves hősid
 100 Ingyen sem emlegetnek.
 Ékességed, 's Nemességed
 Egy kő-alá rekesztik:
 'S még-is hitván kinchen, tudván
 Kapnak sokak, 's terjesztik.
- 105 14. Lopva jú rád a' Halál, 's fád
 Alattomban le-vágja:
 El nem bújhatsz, nem-is futhatsz;
 Majd Házadat meg-hágja.
 Ninch mit tenned, bé kell vened
 110 Az ő mérges pohárát:
 Mondhatatlan irgalmatlan,
 'S nem félted élet Várát?
15. Oh te férges, úndok, 's mérges
 Test, melly sokat viszz vízre!
 115 Vonszasz hímes, és sok színes
 Hazugsággal vad-mézre!
 Ne hidgy néki; mert, ha féki-
 Alá foghat, meg-rongál:
 Kén-kő bűzre, 's örök tűzre
 120 Viszen, addig praktikál.
16. Né-talám Ma, mint egy szalma-
 Tűz, életed el-múlik.
 Ah! ne jádzál: tégy jót; nád-szál
 Mert a' kezedben romlik.
 125 Menyin hóltak Ma meg, vóltak
 Kik tegnap egésségben?
 'S hány ment tűzre, 's örök bűzre,
 Ki vólt jó reménségben?
17. Ejjen 's napon azért, talpon,
 130 Oh én Lelkem, állj készen:
 Mert a' Halál chak elő-áll,
 'S bajt kér, és chapást téssen.

Noha ijvál, 's mérges nyíllal
 Rohan te Eletedre:
 135 De nem léssen, chak légy készen,
 E' chata szégyenedre.

18. A' Pénzt vesd-meg, hogy lelhesd-meg
 Az igaz Gazdagságot.
 Ne fély semmit: mert száz-ennyit
 140 Ád Isten, 's bóldogságot.
 Bizzál ebbe, 's fordítsd Menybe
 Tellyességgel szívedet:
 Meg-gazdagít, és bóldogít,
 Bizonnal hidd, tégedet.

145 19. E' Siralmot, és sír halmot
 Ki elsőben szerzette;
 Ki múlását, 's szám-adását
 Gyakorta emlegette.
 Már meg-büszöött, és földdé lött:
 150 Lelke talám kinban-is.
 Te-is azzá léssesz, 's hozzá
 Mégy, talám chak még Ma-is.

97.

A' VÉGHETETLEN ÖRÖKKÉ-VALÓSÁGRÓL

Igasság-sze-re - tö, te tudós Számvető, járully e- lő téntád-dal;
 Fizetést nem szánok, chak a mit ki-vá-nok jedzegesd-fel pennáddal.

- 1 1. Igasság-szerető, te tudós Szám-vető,
 Járully-elő téntáddal:
 Fizetést nem szánok, chak a' mit kívánok
 Jedzegesd-fel pennáddal.
- 5 2. Mitől-fogva Világ áll, Hány-féle Virág
 Nevededett a' földből?
 Az Égen hány Chillag éjjel nappal villag?
 'S hány gyöngy-szem lett a' ködből?
- 10 3. A' Tenger, hány chöpből áll? és a' felhőkből
 Vaj 's hány chöpp esső esett?
 Hány Angyal kárhozott? 's reánk hány kint hozott
 Adam, midőn el-esett?

4. A' Tenger fövényit, 's annak sok örvényit
Tedd hamar egy sommába.
15 Hány chöpp ártatlan vér most boszszú-állást kér
Igaz Ábel-től-fogva?
5. Add mellé Vadait a' földnek, 's barmait,
Minden szőrök szálával;
Füveknek magvait, Vizeknek habjait,
20 A' tenger halaival;
6. Madarak tollait, 's a' Fáknek ágait,
Azoknak levelével.
A' Szőlő-szemeket, 's apró követskéket,
Földnek minden férgével.
- 25 7. Vesd-meg, hány Ember holt? 's hajok szála hány vólt,
Adám Atyántól-fogva?
Hány szem-pillantás vólt, 's földre hány chöpp víz folyt,
Világ kezdettől-fogva?
- 30 8. Ah, vesd-el pennádat, 's szegezd-bé téntádat,
Mert ezt véghez nem viszed!
De bár meg-vetnéd-is, 's számba tehetnéd-is
Ezeket: de meg-hidgyed,
9. Hogy meg-foghatatlamb, 's meg-számlálhatatlamb
Az Örökké-valóság.
35 Örökké-valóság! örökké-valóság!
Oh Örökké-valóság!

98.

AETERNITAS. ÖRÖKKE-VALÓSÁG

Jaj, miképpen dobog szí-vem, s mint tűz lobog: nyelvem félsz meg némíttya.

El-mémet serken-ti, Lel- kemet retten-ti, s taga-im vékonyít-tya!

- ¹ 1. Jaj, miképpen dobog szívem, 's mint tűz lobog:
Nyelvem félsz meg-némíttya!
Elmémet serkenti, Lelkemet rettentí,
'S tagaim vékonyíttya!

- 5 2. Mint tenger habzásban, sok köny-húllatásban
Szemeim úgy úszkálnak;
'S mind ennyi fájdalmok, 's Lelki agodalmok
Râm chak egy szóból szálnak.
- 10 3. Oh engem-emésztő, 's szívemet epesztő
Rettenetes kis szótska;
Mely végetlen gonoszt mí-reánk hoz és oszt,
Ha terjed Lelkünk mochka!
- 15 4. Mellyemet faggattya, erómet fogyattya,
Rettegtet minden napon:
Chontom hasogattya, velómet száraztja,
Szünetlen állat talpon.
- 20 5. Örökké-Valóság! Ez az iszonyúság,
Ez a' meny-dörgő szózat.
Szörnyű villámásnál, 's Égi ropogásnál
Szörnyeb ez a' kis szózat.
6. Öröke-Valóság! Ez a' kemény fogság
Engem vég-nélkül fáraszt:
Belől viadalmat, kívül agodalmat,
Mint egy Tengert râm áraszt.
- 25 7. A' Chászár fejeket, 's Királyi Nemeket,
Ez szó borotválta-fel:
A' Szőr öltözetet, 's Istrang övedzetet,
Ez íge találta-fel.
- 30 8. Rekesz Klastromokat, 's szörnyű Barlangokat
Meg-töltött szép Ifjakkal:
Sok gyenge Szűzeket, 's Nemes nemzeteket
Bé-burított Kápákkal.
- 35 9. Öröke-Valóság, Öröke-Valóság,
Engem fáraszt 's öldököl!
Öröke-Valóság, Öröke-Valóság,
Engem kínoz 's ösztököl!
- 40 10. Oh üdőtlen üdő! oh iszonyú üdő!
Oh vég-nélkül-válo vég!
Oh Fogyhatatlanság! Öröke-Valóság!
Tüzed vallyon 's meddig ég?
11. Szállý-alá Pokolba, Ember, gondolatba,
Nem hogy ott meg-süttessél:
Hanem hogy a' büztől, és az örök tüztől
Te meg-menekedhessél.

- 45 12. Titius Kányáját, Tantalus Almáját,
Sisyfus fáratságát,
Fertelmes Gyíkoknak, és Aspis-kígyóknak
Fel-vészem nyájasságát:
- 50 13. A' Varas-békákat, mint édes répákat;
Skorpiókkal, meg-észem:
Bürök-lévből chinált, 's kén-kővel meg-trágyált
Italodat, bé-vészem.
- 55 14. Sárkányból szíjt mérget, 's minden-féle férget,
Nagy jó kedvel meg-rágok:
Fel-forrott kén-kőbe, 's ónos fürödőbe
Gyorsasággal bé-hágok.
- 60 15. Ám bátor verjenek, 's kerékben törjenek
Szűnetlen Világ végig;
Tolvajnak mongyanak, 's chigára vonnyanak
Mind 'a chillagos égig;
16. Bár meg-égessenek, 's rostélyon süssenek,
Ló-farkon hordozzanak;
Falaris ökrében, 's tüzes szekereiben
Fárattig kínozzanak;
- 65 17. Ehséggel öllyenek, 's nyilakkal lőjenek,
Izról izre vágjanak;
Bár Aetna tűzébe, 's Luciper kezébe
Világ végig adgyanak;
- 70 18. Bár ezernyi-ezer, sőt meg-annyi ezer
Esztendeig ott légyek;
Chak végét érhessem, és azt remélhessem
Hogy az Életre mégyek:
- 75 19. Ninchenek oly kínok, sem fene Hóhérok,
A' kiktől meg-ijedgyek:
Chak hogy legyen végek, 's örökké ne égjek,
Vég-nélkül ne rettegjek.
- 80 20. Örökke-Valóság, Örökke-Valóság!
Víg szívem mit emészted?
Te a' Pokol tüzét, 's mérges úndok bűzét
Végetlenül gerjeszted?
21. Jaj! michoda ínség, 's honnét jött keménség
Az Örökké-valóság;
Melynek széli 's hoszsza, 's szörnyü sok gonoszsza,
Mind Vég-nélkül-valóság?

- 85 22. Sem órák, sem üdök, sem a' sok esztendők
Ezt el nem fogyathatták.
Már kínunk el-fogyott, 's Hóhérunk el-hagyott,
Kárhoztak nem mondhatták:
- 90 23. Ez iszonyúságra, mint egy Királyságra
Még-is sokan sietnek.
A' Pokol bé-iszsa őket, s onnét vissza
Soha ők nem jöhetnek.
- 95 24. Mert mikor végződik, akkoron kezdődik
Az Örök Végetlenség:
Sőt, mind csak kezdődik, soha nem végződik
Ez a' nagy keserűség.
- 100 25. Eredgy Tisztátalan, Parázna 's Fajtalan,
Immár e' Vendégségbe:
Te-is Has-hizlalo, 's szüntelen tormézlo,
Fuss e' gyönyörűségbe.
26. Fösvény Usorások, koczás Hasártosok,
Éllyetek vigaságban;
Feslett búja szemek, 's Rágalmazó nyelvek,
Úszszatok trágárságban.
- 105 27. Pokolba szállani künnyü: ki állani
De meg onnét, nem lehet:
Mert az örök tűzből, 's véghetetlen bűzből
Senki ki nem emelhet.
- 110 28. Oh szörnyű Halálnál, 's minden nyavalyánál
Nyomoruságosb élet!
Halhatatlan Halál! vaj 's mikoron talál
Reád a' veszett Élet?
- 115 29. Abraham keblébe, 's Szentek seregébe
Kik jutnak, örvendeznek:
A' szép vigaságban, 's kedves nyájasságban,
Vég-nélkül zengedeznek.
- 120 30. Pokolnak torkába, 's Luciper markába
Kik esnek, keseregnek:
A' sok jajgatásban, 's kemény zokogásban
Örökké tekeregnek.
31. Prometheus Varja azért, bár ne várja
Égiek Vachoráját:
Mert hamis nyelveknek, mint fene Ebeknek,
Bé nem eresztik száját.

- 126 32. Fejr Galamboknak, 's szelíd Bárányoknak
Nyájából választatnak,
Kik a' Bóldogságnak, 's örök vígaságnak
Asztalához hívatnak.
- 130 33. Midón vígasztallya Jókat, és hizlallya
Az Örökké-valóság:
Ki-rekesztett Népet, vaj 's miképpen tépet
Ehség, 's örök szomjúság!
- 135 34. Égy morsát gyomroknak, chepp vizet torkoknak
Kérnek a' nyomorúltak:
De még azt sem hadgyák, hogy nékiek adgyák,
A' kik meg-bóldogúltak.
- 140 35. Hanem az éktelen, szörnyű, és végtelen
Siralomnak Kúlchára,
Kemény jajgatásnak, és köny-húllatásnak
Üzi úndok kúttýára.
36. A' megnyit sírhatnak, csak annyit ihatnak.
Oh tí száraz Torkosok!
De bár sirásokat, 's köny-húllatásokat
Innák tűzben-lakosok.
- 145 37. Talám még túrhető, és meg-enyhíthető
Dolognak ez láttatnék,
Ha Aspis mérgével, 's Kígyók epéjével
Torkok nem ferteztetnék.
- 150 38. Oh te mérges Serleg! vaj 's michoda Felleg,
A' melyből te származtál?
Oh Ember! vaj 's mit vélsz, a'ki ettől nem félsz?
Talám kőhöz fajzottál?
- 155 39. Mert kívánság-felett mérget adnak, 's felet
Ott senki nem ihatik:
Egészszzen meg-töltik mértéked, 's nem féltik
Hogy Chaplár meg-chalatic.
- 160 40. Ha pediglen mondod; nem zálagos torkod,
Duskát most nem ihatnál:
Bé-tölti erővel Gazda meritővel.
Ah! kedvesben szomjójznál.
41. Chak ez a' Fársáng az, melyet meg-únand, az
Leg-nagyobb Hús-rágó-is;
Ez a' Korchoma az, melyben falt vakar, az
Leg-nagyobb Bor-chízsár-is.

- 165 42. El nem szabad menned; innod kell és enned:
 Miért főzettel ily sokat?
 A' Szállás kapuján, 's Vendégek tábláján
 Láttad-e ime' Szókat?
- 170 43. Itt semmi vigaság nincsen: hanem Rabság,
 Es Örökke-Valosag.
 Örökke-Valosag! Örökke-Valosag!
 Oh Örökke-Valosag!

99.

A' MÚLANDO VILÁGTÓL-VALÓ BÚLCHÚZAT, AZ EÖRÖKKÉ-
 VALÓSÁGÉRT

- 1 1. Mit használ, kérlek, a' Világ,
 Mely most kívül szép mint virág?
 Mint tündöklő Arany, 's Ezüst?
 Majd el-enyésznek, mint a' füst.
- 5 2. A' chillamó Királyi-szék
 Mit használ? Mit Pálczás Felség?
 A' Pálcza, 's nagy Birodalom,
 El-olvad, mint a' hó-halom.
- 10 3. Tested szépsége, 's Rósánál
 Pirossab orczád, mit használ?
 Halál szépséget le-kaszál;
 A' Rósa-szint földbe kapál.
- 15 4. Mit használ sárga szép hajad?
 Mit Klaris-színű ajakad?
 Mit fényes Kristalyos szemed?
 Majd sírba dúgják holt fejed.
- 20 5. Aranyba jární mit használ?
 'S hogy Tested abban talpig áll?
 A' Szín-arany chak sárga föld:
 A' földet nagyra ne böchöld.
6. Mit használ szép Veres, 's puha
 Bíbor- bársonnyá szótt Ruha?
 A' Bíbor színe chiga-vér:
 A' Chiga-vér, sokat nem ér.

- 25 7. Tekénts-d meg a' Selyem-ruhát,
Sugorgó nyűvek fonalát:
El-hidd, hogy pondrók ganéja.
Ganéjt csak el kel hánnia.
- 30 8. Ha jól meg-nézed, michodák
Kik szíved Istentől vonák?
Chak Chiga-vér, és sárga Sár,
Es a' mit fony egy rút Bogár.
- 35 9. Távozzál-el, te rosz Világ:
Bolond, a' ki tőrödbe hág;
Mert végetlen Jót nem szereszsz,
Hanem csak hiúságot keressz.
- 40 10. Eredgy: ély már magad-szerént:
Soha szemem rád nem teként.
Elég, hogy eddig engemet
Rá vettél, 's tartád szívemet.
11. Közelget már Végetlenség,
És a' Meny-béli Békeség:
Istennek már szívem-szerént
Szolgállok, Jámbor Szolga-ként.

100.

EGY SZENTELT VITÉZNEK KESZÜLÖT-FUJO TROMBITAJA
AZ EMBERI GYARLOSÁGRÓL

(Mit bi-zik ez Vi-lág ö ál-nok-sá gá-ban)
Sze-gény gyar-ló Em-ber, .Jaj mely nyo-mo rúlt vagy!

Nem ládd-e, nya-va-lyád min-den-fe-löl mely nagy?

Bár lát-nál dol-god-hoz a' míg az ú ton vagy;

Ir-nád Ra-ti ó-dat, mert szám-a-dá sod nagy.

- 1 1. Szegény gyarló Ember, Jaj mely nyomorúlt vagy!
Nem ládd-e, nyavalyád minden-felől mely nagy?
Bár látnál dolgozhoz a' míg az úton vagy;
Irnád Ratió-dat, mert szám-adásod nagy.
- 5 2. Látod jól, mindennap esendő példákban,
Hogy a' Halál siet, nem késik dolgában;
A' kit elől utól talál, hálójában
Kerget kegyetlenül, 's nehéz rabságában.
- 10 3. Egész gyermekséged idejétől-fogva,
Valamit miveltél, fel vann[!] nálla róva;
Chak mi kis bünöd-is nem lesz el-titkolva;
E' világ láttára ki lesz nyilatkozva.
- 15 4. Ingyen sem gondolnád, mely kichiny vétkedért,
Mely nehéz bajod lesz, egy trágár beszédért:
Hát gyilkos, parázna, ochmány életedért,
Részeges, kóborlo, mit reménylhetsz azért?
- 20 5. Hazug, szentség-törő, fondor, rágalmaszo,
Fősvény, 's jóra túnya, rosza langodozo,
Hamis törvény-tévő, Arvát nyomorító;
Ezért, 's mit ad néked amaz igaz Bíró?
6. Mit gondolsz, ki a' Bünt mint a' vizet iszod?
Talám azt tudod, hogy ninch Itélő Bíród;
Vagy hogy e' Világot mind örökké bírod;
Életedet mingyárt hogy meg nem jobbítod?
- 25 7. Vagyon-e híreddel, hogy Készülöt fűttak?
Készen a' Trombitás, majd Indulót fűjnak,
El kell menned, el-hidd, bizony itt nem hadnak.
Mint lesz dolgod, hogy-ha készületlen kapnak?
- 30 8. Kérlek, siketségre ne vedd Intésemet:
A' míg időd vagyon, jobbítsd életedet:
Sok rossz dolgaídról kövesd Istenedet;
Fordítsd e' Trombita-szóra füleidet.
- 35 9. De mindenek-fölött erre légyen gondod,
Hogy ez te útadra légyen bőv profontod;
Tár-szekered meg kell jól éléssel raknod,
Ne légyen e' hadban hogy fogyatkozásod.
- 40 10. Vaj, ki chudás törvény vagyon e' Táborban!
Ott semmi mód ninch a' szabad Sákmányban:
Szükség, hogy jó kinched légyen tarsolyodban,
Haszonnal ha akarsz harczolni e' hadban.

11. Nem hadnak ott semmit erővel el-venni:
Innét a' mi élést viszz, azzal kell élni.
Ha jó készüllettel oda nem fogsz menni,
Veszedelem, éhség, rabság, kezd követni.
- 45 12. Kegyetlenek pedig ott a' Tömlöcz-tartók:
Szépen ök nem szólnak, mert igen káromlók.
Akár-mint sírjanak ott a' szegény Rabok,
Nem léssen ott a' ki könyörüllyön rajtok.
- 50 13. Egy chöpp víz sem lesz ott, akár-mint szomjúzzál;
Párna-sák-is ninch ott, a' mellyen aludgyál;
Vagy egy pertzentésig hogy köztök nyughassál:
Mert ott egyéb ninchen örök Vajóh- 's Jainál.
14. Régi adosságid írva elő-hozzák,
'S a' menyi summával tartozol, meg-láttják.
55 Usorával töled azt mind meg-kívánnják.
Ha meg nem fizethetsz, börod-is le-vonnyák.
15. Nem lehet ki-menned e' Fogságból addig,
Míg meg nem fizethetsz utólso fillyérig.
Azért ne halaszszad térésed sokkáig:
60 Mert azt nem tudhatod ha élsz virrattáig.
16. Tehát jól meg-gondold nyomorúlt-vóltodat,
Hamis reménséggel ne biztasd magadat:
Meg-tréfál e' Világ, meg-ójad magadat,
Véletlen veszélybe ne szakaszd nyakadat.
- 65 17. Siess, engeszteld-meg a' te Istenedet;
Ne halazd sokkáig te meg-térésedet;
Meg-jobbítani ne késsél életedet.
Ma kezd-el: mert késő hólnap véghez vinned.
- 70 18. Penitentziára, a' míg idöd vagyon,
Addig visely gondot, dolgod míg jól vagyon:
El rántják a' gyéként, melly alattad vagyon.
Chak úgy éily, utánnad hogy minden jót mongyon.
19. Abban bizonyos vagy, hogy meg kellyen halnod:
De idejét, helyét annak nem tudhatod.
75 Kemény szám-adásra elő kell állanod:
Ezer szóra sem lesz egyvet mit mondanod.
20. Vigyázz dolgaidra hát, 's légy igen készen,
Es e' Trombita-szó talállyon oly Hitben:
Hogy mihelyt meg-virrad, indulhass örömben,
80 'S jól éltedért kedves fizetésed légyen.

21. Panaszolkodóknak nyisd-meg füleidet:
Az Alamisnára nyújtsd-ki kezeidet;
A' szükölködőktil ne kíméld pénzedet:
Ezért Meny-országban meg-adgyák béredet.
- 85 22. Ehezőknek ne szánd; szegd-meg kenyeredet:
Gyakorta a' szegény Rabok tömlöczöket
Meg-látogasd, osztán a' kór betegeket:
Es a' meg-hóltaknak el-temesd testöket.
- 90 23. Rongyost ruházz, mutasd Keresztyén-vóltodat:
Ne egyék chak férgek sok takarmányodat:
Ne töltsd chak duskára sok hordó-borodat:
Ne tartsd mint rabodat szegény Jobbágyodat.
- 95 24. Pogány módra meg ne rontsd a' Törvényeket:
Oltalmazd az Arvát és az Eözvegyeket:
Cheléded-közt chinálly Istenes rendeket:
Mert meg-kéri Isten kezedből lelkeket.
- 100 25. Egész életednek tellyes napjaiban,
Vagy észel, vagy iszol, vagy nyugszol ágyadban,
Ejjeli nappali sok fáratságidban;
E' Trombita-szóra vígyázz dolgaidban.
26. Chinálly barátokat a' hamis Mammon-ból;
Hogy mikor meg-fordúlsz szarándokságodból,
Ki ne rekesztessél az örök hajlékből,
A' bóldog Szenteknek szép társaságából.
- 105 27. Cheréld-meg magadnak az el-múlo Jókon,
Váltsd-meg Meny-országot sok gazdagságidon.
Ne kapdoss heában e' chalárd Világon:
Mert meg-halsz, mint mások, te-is azon módon.
- 110 28. A' Pállya-futóknak tudd-e szokásokat?
Mind addig fáradnak, a' míg jutalmokat
El-vévén, örömmel nyugottyák magokat;
El-múlt kis munkáért látván sok hasznokat.
- 115 29. Te-néked-is fel-vann [!] téve a' Jutalom,
A' Meny-országbéli bóldog nyugodalom.
Fussad jól pallyádat: 's ez a Birodalom
Néked meg-adatik, igaz Hittel vallo.
- 120 30. Oh Fölséges Isten, Menynek Földnek Ura,
Tekínts kegyelmessen rám, szegény szolgálóra:
Segély, hogy juthassak jó pallya-futásra,
Utamat igazgasd te szent Országodra.

31. Reám ki-árasztott számtalan sok jódért,
En-is szent Nevedet, kegyelmességédért,
Aldom 's magasztalom te nagy jó-vóltodért,
Erdem fölött-valo irgalmasságodért.

¹²⁵ 32. Mondván, Szent, Szent, Szent, a' Seregeknek Ura;
Minden állat ötet álgya 's magasztallya;
Nekie szolgállyon, és ötet imádgya.
Ugy légyen, úgy légyen; Amen, minden mongya.

JEGYZETEK ÉS FÜGGELÉK

BEVEZETÉS

Az ebben a kötetben közreadott szövegek közlésében, valamint az apparátus összeállításában ugyanazokat az elveket alkalmaztuk, mint a sorozat első kötetében. Kiadásunk betűhív, mely a régi századok ma már nem használt betűtípusait azonban következetesen mai jelekre írja át. E szerint: $\delta = \text{ö}$, $\acute{u} = \text{ü}$, $\acute{w} = \text{ú}$, $f = s$, $f_3 = \text{sz}$, $\beta = z$, $\tilde{y} = y$. Ettől az eljárástól egy esetben el kellett térnünk, ugyanis Nyéki Vörös Mátyás *Tintinnabulum tripudiantium*-ának legrégebb fennmaradt kiadásában (Pozsony 1636.) a század első felében szokatlan jelöléseket találunk: megkülönbözteti az δ és \acute{u} hangok rövidségét és hosszúságát (δ , \acute{u} — illetve δ' \acute{u}' jelekkel); másrészt a kurzív β -t nem *sz*, hanem *ss* értelemben használja. Az δ - δ' illetve \acute{u} - \acute{u}' korai megkülönböztetésére a szakirodalom eddig csak egyetlen példát ismert: Káldi bibliafordításának 1626. évi bécsi kiadását. (Vö. VÉRTES O. ANDRÁS: Tallózások helyesírásunk történetében. MNy 1959,33.) Kiadásunk a *Tintinnabulum* és a vele egy kötetben közölt énekek (93—99. sz.) esetében a rövid és a hosszú δ -t és \acute{u} -t az eredeti editio szerint megkülönbözteti, a kurzív β -t pedig *ss*-nek írja át. A rövidítés jeleket minden jelölés nélkül feloldjuk, kivéve a függeléként közölt levelekben található *Kegyelmed* és *Nagyságod* szavak esetében, mivel bizonytalan, hogy a levelek írói a *gy* hangot miképpen jelölték volna. Megtartottuk a rövidítéseket Nyéki Vörös könyvbejegyzéseinek közlésekor is, mert feloldásuk esetleges hibák veszélye, s a bejegyzések eltorzítása nélkül itt nem lett volna lehetséges.

A központozás, a kis és nagy betűk használata, valamint a versek sorokra és strófákra bontása terén, Pécseli Király énekei esetében az I. kötetben követett gyakorlathoz igazodtunk. Eszerint nem a szerzőtől származó kéziratos másolat közlésekor nem őriztük meg az eredeti interpunctiót, valamint a teljesen esetlegesen használt nagy betűket; s a verseket minden esetben a verselés által követelt sor- és strófatagolás szerint adtuk közre. Miskolczi Csulyak és Nyéki Vörös verseit ezzel szemben mindig vagy a szerző eredeti kéziratából, vagy pedig általuk sajtó alá rendezett nyomtatványokból adhattuk ki, s ezért az δ műveiknél nemcsak a központozás és a nagy betűk használata, de a strófák és sorok elrendezése is saját elképzelésüket tükrözi. Ezért az δ verseik közlésekor még a szeszélyes külsőségekhez (pl. Csulyaknál) is szigorúan ragaszkodtunk.

Az énekek eredeti címjelölését mindig megtartjuk, kivéve, ha a gyakori *Alia*, vagy *Mas* semmitmondó szavakról van szó. Ha valamelyik változat ad értelmesebb és az ének megértése szempontjából is hasznos címjelölést, akkor ezt szintén közöljük a főszövegben, de []-be téve. A cím hiánya esetén önkényesen címet csak akkor adunk, ha az a tájékozódás megkönnyítése céljából kívánatos. Minden esetben, amikor megállapítható az a dallam, amelyre az illető verset énekelték, közöljük azt a vers élén. Annak az éneknek az első sorát, amellyel a dallam fennmaradt ()-be téve szintén közreadjuk a dallam első sora alatt.

Amikor több változat áll rendelkezésünkre, ezeket római számokkal megszámozzuk. I. számmal mindig a közlés alapjául szolgáló variánst jelezve. Az ének megszámozott soraira és a variánsok számára utalva adjuk a szövegkritikai jegyzeteket a lap alján. E lapalji jegyzetekben []-be helyezzünk minden olyan közlést, mely nem valamelyik variáns szövegéből való, < >-be pedig a kéziratban áthúzott szövegrészek kerültek. A szövegekben — akár más variáns, akár saját tudásunk alapján — végrehajtott javítások betoldások kurzív szedéssel szerepelnek. Ez az utóbbi, általánosan követett eljárás lehetlenné tette, hogy a Nyéki Vörös egyes nyomtatványaiban gyakori — de semmi jelentőséggel nem bíró — kurzív kiemeléseket megőrizzük.

A jegyzetek és függelékek beosztásáról a tartalomjegyzék ad áttekintést, az egyes versekre vonatkozó jegyzetekre az énekek számai utalnak. A kötet végén található jegyzékek és mutatók a tájékozódást segítik elő.

A kiadás során követett eljárásunk részletesebb megokolását lásd a RMKT XVII. I, 495–7. lapjain.

*

A jelen kötetben közreadott szerzők gyakran saját — egyes bibliai könyvekre utaló — jegyzeteket fűztek énekeikhez; Miskolczi Csulyak pedig alkalmi költeményei címeiben s egyes a függelékben közölt írásaiban a hét egyes napjainak csillagászati jelöléseit használja. Az áttekinthetőség és az ismétlések elkerülése végett a csillagászati jelek megfejtését, valamint a bibliai könyvek latin jelöléseinek megfelelőit itt közöljük:

☾	= Luna (hétfő)
♂	= Mars (kedd)
☿	= Mercurius (szerda)
♃	= Juppiter (csütörtök)
♀	= Venus (péntek)
♄	= Saturnus (szombat)

Ó-Szövetség :

Genesis	Mózes I. könyve
Exodus	II.
Leviticus	III.
Numeri	IV.
Deuteronomium	V.
Josue	Józsue
Judicum	Bírák
Ruth	Rút
I. Regum	Királyok vagy Sámuel I. könyve
II. Regum	” ” ” II. ”
III. Regum	Királyok III. könyve
IV. Regum	” IV.
I. Paralipomenon	Királyi krónikának I. könyve
II. ”	” ” II.
I. Esdrae	Esdras I. könyve
II. Esdrae	” II. ”
Tobias	Tóbiás könyve
Judith	Judit könyve
Esther	Eszter könyve
Job	Jób könyve
Psalterium Davidis	Dávid zsoltáros könyve
Parabolae	Példabeszédek könyve
Proverbia	” ”
Ecclesiastes	Predikátor könyve
Canticum Cantorum	Salamon Énekek Éneke
Sapientia	Bölcsesség könyve
Ecclesiasticus	Jezus Sirák fia könyve
Isaias	Ézsaiás próféta könyve
Ezechiel	Ezekiel próféta könyve
Daniel	Dániel
Oseas	Hózeás
Joel	Joel
Amos	Amos
Abdias	Abdiás
Jonas	Jónás
Michaeas	Mikeás
Nahum	Nahum
Habacuc	Habakuk

Sophonias
 Aggaeus
 Zacharias
 Malachias
 I. Machabeorum
 II. Machabeorum

Zsophonias próféta könyve
 Aggeus „
 Zakariás „
 Malakiás „ „
 Makabeusok I. könyve
 Makabeusok II. könyve

Új Szövetség :

Matthaeus
 Marcus
 Lucas
 Joannes
 Acta Apostolorum
 Apocalypsis Joannis
 Ad Romanos
 I. ad Corinthios
 II. ad Corinthios
 Ad Galatas
 Ad Ephesios
 Ad Philippenses
 I. ad Thessalonicenses
 II. ad „
 I. ad Timotheum
 II. ad Timotheum
 Ad Titum
 Ad Philemonem
 Ad Haebreos
 Jacobi
 I. Petri
 II. Petri
 I. Joannis
 II.
 III.
 Judae

Máté evangéliuma
 Márk
 Lukács
 János „
 Apostolok cselekedeteinek könyve
 János apostol jelenéseinek könyve
 Pál apostol levele a rómaiakhoz
 „ a korintusiakhoz I.
 „ „ II.
 „ a galatákhoz
 „ az efezusiakhoz
 „ a filippiekhez
 „ a thessalonikiakhoz I.
 „ thessalonikiakhoz II.
 Timotheushoz I.
 Timotheushoz II.
 „ Titushoz
 „ „ Philemonhoz
 „ „ „ a zsidókhöz
 „ „ „
 Jakab apostol levele
 Péter apostol I. levele
 Péter apostol II. levele
 János apostol I.
 „ „ II. „
 „ „ III. „
 Judás apostol könyve

PÉCSELI KIRÁLY IMRE

ÉLETE

Nevét és születési helyét illetően a szakirodalomban eltérő nézetek találhatók, pedig KÁLMÁN FARKAS ezt a kérdést 1883-ban már kielégítően tisztázta. (Pécseli-e vagy Péczeli? Debreceni Prot. Lap 1883, 247–8.) Eszerint születési helye a Balatonfüredtől nyugatra fekvő Nagypécsely község volt, amely eredetileg két külön faluból, Nemespécselből és Pécselből állt. A XIX. század elejének neves egyháztörténésze, TÓTH FERENC is jól tudta már Pécseli származását: *Analectá*-iban egy ízben „Petzeli Imre de Nagy Pétsel”-nek nevezi őt. (OSZK Fol. Hung. 936. V, 83a.) Költőnk pécselyi származásának legfontosabb bizonyítéka Kanizsai Pálfi Jánosnak egy 1621. szept. 8-án Pápáról hozzá írt levele, melyben közli, hogy a költő anyja aziránt érdeklődik, miként akar fia a Peczel és Vaszely szőlőhegyein fekvő apai örökségéről intézkedni. Az itt említett Vaszely nem lehet más, mint a mai Vászoly nevű település, mely egy órányira fekszik Pécselytől. (KÁLMÁN FARKAS i. h.) Király Imre általában *Peczeli*-nek írta nevét; a *cz* azonban a XVII. század elején gyakran a *cs* jele volt. Hogy ő így ejtette, azt legkorábbi versének (lásd I. sz. alatt) a versfői is bizonyítják, mert PETSELI alakban őrzik a nevét. Tévesek ezért VASÁRY DÁNIEL fejtegetései, aki a *Peczeli* alak mellett kardoskodik és a Vas megyei Peczől községben keresi születési helyét. (Péczeli Király Imre élete és énekei. Esztergom 1907. 4–5.) Helyesen jelölte meg viszont származását Cs. TÓTH FERENC is a mai balatonmelléki Pécselyben, de állítását téves adattal igyekezett bizonyítani. Szerinte ugyanis a *Csurgói graduál*-ban olvasható a következő névbejegyzés: „Emericus Regius Nemes Pecselianus.” (A református gyülekezeti éneklés. Bp. 1950. 404.) A *Csurgói graduál* 53a lapján olvasható bejegyzés azonban félreérthetetlenül a „Michael Kecskeme... Nemes Pecselyian...” nevet tartalmazza. Kecskeméty Mihály, kinek neve az 53b lapon is kétszer előfordul, a kódex egy pécselyi származású későbbi tulajdonosa lehetett. — Király Imre születési évét nem ismerjük, de mivel 1608-ból való legrégebb verse, s 1609-ben kezdte meg egyetemi tanulmányait, arra következtethetünk, hogy 1590 táján született.

Miután semmi adat sem árulkodik esetleges nemesi származásáról, valószínűleg nem a nemes községnek, Nemespécselnek, hanem a jobbágytelepülésnek, Pécselnek a szülötte volt. Ekkoriban ez utóbbi is jelentékeny hely, oppidum (mezőváros), ahol TÓTH FERENC szerint „virágzó városi református Ekklesia” volt. (KÁLMÁN FARKAS i. h.; VASÁRY 6.) Király Imre jobb módú szőlőtulajdonos mezővárosi polgár-családból származhatott s iskolai tanulmányait is feltehetően már szülőhelyén megkezdte. Iskolai tanulmányainak igazi színhelye azonban Pápa volt, hiszen itt volt a szülőfalujához legközelebb eső nevezetes református iskola. 1608-ban írt első ismert versét is Pápáról keltezte s Szenczi Sziogyártó Lukács 1610. július 7-én kelt levelében arra hívta fel Molnár Albert figyelmét, hogy a pápai viszonyokról a kint tanuló Pécseli Királytól szerezhet értesüléseket. Pápai tanulóévei azonban nem lehettek zavartalanok: a pápai vallon zsoldosok 1600. évi lázadása anarchikus állapotokat teremtett, s az iskola működését is jó időre megakasztotta. Ekkor a Dunától északra fekvő Somorján folytatta tanulmányait, ugyanis Sziogyártó Lukács, aki az 1602–4 és 1605–7 években somorjai rektor volt, Molnárhoz 1611. május 7-én írt levelében őt mint „mihi discipulum quondam charissimum”-ot ajánlja figyelmébe. Igaz, hogy Sziogyártó 1604–5-ben a nagymenyéri iskolában tanított, valószínűbb azonban, hogy Király Imre a nevezetesebb somorjai iskolában volt a növendéke. (DÉZSI: Szenczi Molnár levelezése 311, 348.) VASÁRY DÁNIEL (i. m. 7.) szerint Komáromban is járt iskolába, állítása azonban Pécseli retori-

kája ajánlásának félreértésén alapul, ebben ugyanis komáromi tanító (didascalus voltáról ír.

Az említett ajánlás kétségkívül bizonyítja, hogy tanulóvei után Komáromban lett tanító. Így írja ezt THURY ETELE (A révkomáromi ev. ref. egyház története. Bp. 1881. 22.) és ZOVÁNYI (Zovlex 348.) is, aki szerint Pécseli már rektor is volt. Mindkettőjük szerint 1609-ig, külföldi tanulmányútjára való távozásáig, három évet szolgált a komáromi iskolában. Ez azonban aligha lehetséges, mert Kanizsai Pálfi János feljegyzései szerint 1607. nyarán ő még Laskai János rektor vesszeje alatt végezte itt tanulmányait. A három évre vonatkozó adat feltehetően szintén Pécseli retorikájára megy vissza; ennek ajánlásában azonban nem komáromi három évről, hanem külföldi tanulmányainak harmadik esztendejére utal. (Szövegét lásd a függelékben.) Annyi azonban bizonyos, hogy 1609. tavaszán, midőn külföldre elindult, már rektora volt a komáromi iskolának, mert így említi őt Szenczi Sziggyártó Lukács már idézett levelében. Meg kell még jegyeznünk, hogy teljesen alaptalan SZENDREY IMRÉNEK az az állítása, hogy Pécseli Király a század elején már komáromi lelkész volt és csak azután, Bölcskei Istvánnak (SZENDREYNÉL helytelenül: Pölöskey) átadva helyét, lett az iskola igazgatója. (A révkomáromi ev. ref. főiskola története. Komárom 1898. 8.) Hasonlóképpen nem igaz IPOLY ARNOLD adata, mely szerint költőnk tatai iskolamester volt. (Veresmarty Mihály élete és munkái. Bp. 1875. 305.) IPOLY Veresmarty *Megtérése históriájá*-ban azt olvasta, hogy a Veresmarty kételyei megvitatására összeült 1609. november 17-i komjáti zsinaton résztvett Emericus N. tatai prédikátor. (IPOLY-kiad. 129.) Ezt a személyt kontaminálta Pécseli Királlyal, akiről tudta, hogy ezidőtájt tanító volt. Egyébként az említett zsinaton Király nem is lehetett jelen, hiszen 1609. tavaszán már külföldre utazott.

1609 májusában Pécseli Király Imre Németsországba indult, hogy tanulmányait a heidelbergi egyetemen folytassa. A lehetőséget erre a komáromi városi és egyházi előljárók teremtették meg, akik — mint Szenczi Sziggyártó írja — „unanimi consensu” határozták el szép reményekre jogosító rektoruk akadémiaira küldését. Hálásan emlékezik meg erről ő maga is retorikájának előszavában. Elutazása előtt Komjártiban járt és találkozott az ott lelkészkedő, kételyeivel viaskodó Veresmartyval, aki írásban is összefoglalta már a református hittételekkel szembeni ellenvetéseit. Veresmarty így emlékezett vissza erre a találkozásra *Megtérése históriájá*-ban: „Samarjaival ekkor méne fel Heidelbergba tanuságra Péczeli Imrő is, kinek minthogy már kezöbbe forgó írásom fölött szóval is adtam vala eleibe valamelyeket akadékom okairól, szinte utra eredtébe Komjártira jüvén, monda magamnak, hogy által látta dolgomat, s vészi eszébe, hogy nincs ok nélkül; de neki is oda létébe gondja léssen reá, és azért, ha nem bánom, írásomat is elviszi magával s proponálja Pareusnak és a több doktoroknak. Akartam s Isten hirével bocsátottam.” (IPOLY-kiad. 66.)

Kiváló útitársai voltak: Kanizsai Pálfi János, a somorjai rektorságban 1607 óta Szenczi Sziggyártó utóda, és Samarjai János szenci rektor. Egy életre szóló barátságot kötöttek útjuk alkalmával és később a nyugatmagyarországi református szellemi élet legkiválóbb alakjai lettek. Szenczi Sziggyártó joggal ajánlhatta őket az ekkor Marburgban tartózkodó Molnár Albertnek, Pécseli Király támogatását külön nyomatékkal kérve tőle: „Rogo, eum in omnibus admonere, informare et dirigere ne gravare, accepturus gratitudinis stipendium a nobis, a Deo vero satisfactionis retributionem nunquam merituram.” (Dézsi: Szenczi Molnár levelezése 310—1.)

Kanizsai Pálfi feljegyzéseiből pontosan tudjuk, hogy május 24-én értek Linzbe, majd 25-én Passaubá; 27-én Regensburgban, 28-án már Nürnbergben voltak, s június 3-án érkeztek meg Heidelbergbe. (TT 1909, 451.) Ezzel az utóbbi dátummal ellentétben van az egyetemi anyakönyv adata, mely szerint Joannes Paulides Canisaeus, Emericus Reginus Peczelius és Johannes Matthäus Samarsaeus 1609. május 30-án iratkoztak be. TOEPKE: Die Matrikel der Universität Heidelberg von 1386 bis 1662. II. Heidelberg 1886. 245.) Heidelbergi tanulmányaikról is Kanizsai tájékoztat röviden: „Ibique operam pendimus in Collegiis privatis. Logicae quidem sub M. Georgio Pauli dantiscano, Physicae sub Magistro Rectore Joanne Jodoco Medicinae doctore, S.S. vero Theologiae sub doctoribus clarissimis D. Davide Pareo, D. Quirino Reutero, D. Bartholomaeo Coppenio.” (I. h.) Pareusról, Quirinsusról és Coppeniususról Pécseli Király is megemlékezik retorikájának előszavában. Közülük nyilván a legnagyobb hatást a protestáns vallások terjedésének létrehozásában fáradozó Pareus gyakorolta rá, aki ekkor a heidelbergi szellemi élet egyik vezére, s a magyar diákok nagy pártfogója. (A heidelbergi szellemi életről lásd TÜRÓCZI TROSTLER JÓZSEF tanulmányát: Szenczi Molnár Albert Heidelbergben. FK 1955.) Király Imre négy egyetemi disputációjáról tudunk, melyek megjelentek

Pareus *Collegium theologicorum* c. gyűjteményének I. (Heidelberg 1611.) illetve II. (Heidelberg 1620.) kötetében. (Vö. EM 1908, 226.; 1910, 294–5.) Ezek a következők: *De baptismo* (1609. júl. 2.—I, 773–7.); *De veritatibus et falsitatibus Bellarmini, circa canonem S. Scripturarum, libro I. de verbo Dei assertis* (1609. szept. 30.—II, 389–96.); *De vanitatibus Bellarmini circa controversiam de sacramento baptismi : et de confirmatione. Libro I. et II. de baptismo* (1610. febr. 10.—II, 503–10.); *De vanitatibus Bellarmini circa controversiam de necessitate et iustitia operum : Libro IV. de iusticia*. (1610. júl. 1.—II, 598–605.) Szorosabban vett egyetemi tanulmányait — két társával egyidőben — 1610-ben már be is fejezhette, ők az év második felében már haza is tértek. Pécseli Király azonban továbbra is kint maradt, és bekapcsolódott a kint tartózkodó magyarok tudományos, irodalmi tevékenységébe.

Nem lehetetlen azonban, hogy 1610 tavaszán rövid időre hazalátogatott. 1611-ben Frankfurtban Pareus előszavával jelent meg Újfalvi Katona Imre gönci prédikátor *Tractatus de Patrum, Conciliorum, Traditionum Auctoritate circa Fidei Dogmata : cultus item moresque vivendi* című munkája. (RMK III, 1095.) Ennek kéziratát Pareus 1611 júliusában kelt előszava szerint Király Imre hozta Magyarországról az előző (tehát 1610.) év májusában, Katona levelével együtt, melyben az könyve kiadását kéri. Ha Pareus nem pontatlan, akkor ebből Pécseli Király 1610-ben történt hazai látogatása következik. Katona Imre egyébként nem érte meg könyve megjelenését, 1610 őszén meghalt; s Pécseli latin gyászversben búcsúzott tőle.

Heidelbergi tanulmányai után Marburgban és Oppenheimben dolgozhatott Molnár Albert társaságában. Valószínűleg része volt Molnár 1612. évi oppenheimeri bibliakiadása (RMK I, 434–5.) énekeskönyv-függelékének összeállításában; ebben egy saját verse is megjelent. (Lásd a 3. sz. ének jegyzeteit.) Ugyancsak Oppenheimben 1612-ben jelent meg *Retoriká*-ja, a század egyik legnépszerűbb magyarországi tankönyve. (RMK III, 1112.) Ebbe nemcsak Simon Stenius, a heidelbergi retorika-professzor, hanem Goclenius, a marburgi egyetem nagy hírű rektora is írt üdvözlő verset, Pécseli Király tehát, nyilván Molnár közvetítésével, vele is megismerkedett. Az ő és társai irodalmi tevékenységére itthon is számítottak. Makai Máté 1610. február 10-én írja Molnárnak, hogy a nagyszombati reformátusok kiküldték Heidelbergbe Donatus Visartus *De fide Jesu et Jesuitarum* című könyvét, hogy Pécseli Király, Samarjai és Kanizsai Pálfi azt magyarra fordítsák. Egy évvel később, 1611. február 22-én Rátkay György nagyszombati lelkész sürgeti a Pécselinek küldött könyv fordítását. (DÉZSI: Szentzi Molnár levelezése 337, 366.) Ennek a megbízásnak, nem tudni mi okból, Pécseliék nem tettek eleget, s a könyv Keckeméti C. János fordításában csak 1619-ben látott napvilágot magyarul. (RMK I, 484.)

Németországi tartózkodása alatt Pécseli Király a magyar szellemi élet akkori leghaladóbb körének tagja lett. Molnár Alberttel ezután sem szakadtak meg kapcsolatai; a heidelbergi mintára presbiteriumokat szervező Kanizsai Pálfi, valamint a Pareus unionista nézeteit Magyarországon képviselő Samarjai törekvéseit később is mindig támogatta. A nyugatnémetországi református egyetemek ekkor a késő-humanista költészet tűzhelyei is voltak, ami Pécseli Király költői munkásságára hathatott termékenyen. Simon Stenius a retorika mellett a poétikát is tanította, s Pécseli az ő vezetésével valószínűleg rendszeres költői tanulmányokat is folytatott. A hazatérésére készülő ifjút jól jellemzi az a kis üdvözlő vers, melyet retorikája elé Szentzi Molnár írt, Oppenheimben 1611. okt. 24-én. Ebben a vallásos és világi tudomány iránt egyaránt való érdeklődését emeli ki, vagyis azt, ami az ő programja is volt. A szótár- és grammatika-író Molnár saját eszméinek követőjét láthatta a retorika-író Pécseli Királyban:

Quando sacris studiis, humanam ritè Sophiam
Pécseli, conjungis, te bonus omnis amat.
Rhetoricenque placet divae junxisse Poësi,
Queis studiis Patriae commoda multa feres.
Dum populo pandes sacri mysteria Verbi,
Et cultis juvenes artibus erudies,
Jam manifesta tui dudum documenta dedisti
Ingenii dextri, carmine, voce, stylo.
Sed majora tuae doctrinae fert monumenta,
Et spem praeclaram nos docet iste liber.

Költőnk hazatérésének pontos dátumát nem ismerjük. ZOVÁNYI szerint már 1611-ben komáromi állomáshelyén volt, de ez tévedés. A komáromiak ugyanis 1611. január 8-án arra kéri a már 1610 novemberében Somorjára visszatért Kanizsai Pálfit,

hogy foglalja el iskolájuk rektori székét addig, míg Pécseli külföldről hazajön. Egyidejűleg a somorjai tanácsot is kéri rektoruk átengedésére. Kanizsai Pálfi János január 21-én át is vette a komáromi iskola vezetését, és mint itteni rektor említi Szenczi Sziggyártó Lukács 1611. augusztus 28-án Molnárhoz írt levelében is. Bizonyára 1612. júniusáig maradt a helyén, mert a pápaiak meghívására, június 1-én ment oda papnak. (FABÓ: Codex evangelicorum Pest 1869. 48–51; MPÉtA IV, 51–2; TT 1909, 452–3; DÉZSI: Szenczi Molnár levelezése 370.) 1612 közepe előtt tehát Pécseli aligha lehetett még itthon, ezt retorikájának észvi oppenheimeri kiadása sem tette volna lehetővé. Az év végén azonban már itthon volt, mert részt vett az ekkor tartott úrményi zsinaton, ahol az oda betoppanó már katolizált Veresmartyval heves polémiába keveredett. A zsinaton éppen Lengyel Miklós papi vizsgálja folyt, amikor Veresmarty beleegyezett a vitába, de Pécseli társa segítségére sietett erőlyesen. Veresmarty arról keserű szavakkal emlékezett meg *Megtérése históriájá*-ban: „soha nem láttam vala, hogy ember ebbe orcátlanabul cselekedjék mint Péczeli”. (IPOLYI-kiad. 268; THURY: A dunántúli ref. egyházkerület története. Pépa 1908. 132–3.) Mivel Szenczi Molnár Albert rövidebb hazai látogatásra éppen 1612. augusztusában indult el, és szeptemberben érkezett Magyarországra, nem lehetetlen, hogy Pécseli is vele utazott, bár erre bizonyítékunk nincs. A Molnárral való szoros kapcsolatra enged azonban következtetni, hogy Molnár 1613. május 13-án írt levelét Király Imre közvetítésével juttatta el Szenczi Csene Péter érsekújvári paphoz, és hogy ugyanez év november 9-én részt vett Tardoskedden Pécseli Király esküvőjén. Sajnos, azt nem jegyezte fel naplójában, hogy ki volt költőbarátjának a menyasszonya. (DÉZSI: Szenczi Molnár levelezése 61, 385.)

1612 végén vagy 1613 elején bizonyára elfoglalta már komáromi rektori székét. Munkájára tudatosan készült már Németországban, s retorikáját is elsősorban a komáromi iskola és tanulók érdekében írta. Ezért dedikálta munkáját a komáromi polgári, katonai és egyházi előjáróknak, s ezért írt egy külön előszót a komáromi tanulóknak címezve. A könyve elé ajánlóverset író Goclenius is azt kívánja, hogy „Per te Komáromi illustri Schola patria crescat”. A komáromi református iskola valóban illustris volt ebben az időben, s különösen azzá vált Pécseli vezetése alatt. A felső-dunamelléki református superintendenciának ez volt a legkitűnőbb iskolája. Ezért igyekeztek azt főiskolává fejleszteni, s az 1619. szeptember 1-én a Nyitra megyei Sókön tartott zsinat el is határozta, hogy a logika és retorika mellett a teológia is taníttassék Komáromban. Az 1610-es években a nyugat-magyarországi reformátusok egyetlen iskolája sem vetekedhetett a komáromival, s csak a későbbi vallásüldözések akadályozták meg, hogy ez az iskola is a debreceni, pataki, pápai, enyedi, kolozsvári kollégiumokhoz hasonló kulturális centrummá fejlődjék. (THURY ETELE: A révkomáromi ev. ref. egyház története 22–5; MPÉtA VIII, 56; SZENDREY IMRE: A révkomáromi ev. ref. főiskola története. Komárom 1898. Ez utóbbi sajnos dilettáns munka, és bővebb adatokat nem tartalmaz erről az időről.) A színvonalas iskola nem állhatott elszigetelten Komáromban; a XVII. század elején művelt polgári lakosság élt itt. Lakatjártó István komáromi céhpolgár könyvtartójában 1617-ben például Kálvin *Institutio*-ját, Ovidius összes műveit, Palingenius és Bonfini munkáját, prosodiai és nyelvtani könyveket találunk. (GYULAI RUDOLF: Törökvilág Komárom megyében. Komárom 1894. 131.) 1613–14-ben gyakran megfordult a városban Szenczi Molnár Albert is, sőt 1614 nyarán néhány hónapig prédikátori állást is vállalt benne. Az iskola pedig Pécseli pappá választása után is jól képzett ember kezébe került: rektor a Heidelbergben tanult Kanizsai Mihály lett. (THURY: A dunántúli ref. egyházkerület története. Pépa 1908. 437–8.)

Pécseli Király már rektor korában is tevékenyen részt vett az egyházi közéletben. Az 1612 végén tartott már említett úrményi zsinat után bizonyára jelen volt az 1613. június 19–20-án Komáromban tartott zsinaton; július 13-án pedig a felső-dunamelléki reformátusok egyik küldötte volt a dunántúliak pataházai összejövételén. Sajnos a felső-dunamelléki református egyházkerület jegyzőkönyvei elvesztek, s így csak igen gyér forrásanyag áll rendelkezésünkre az itteni egyházi közélet eseményeiről, s ebben Pécseli Király szerepéről. Tudjuk azonban, hogy jelen volt Samarjaival és az ekkor nagyszombati rektor Czeglédy Pállal együtt az evangélikusok újlaki zsinatán 1615. június 17-én, ahol bizonyos hittételekben próbáltak megegyezni. (THURY: A dunántúli ref. egyházkerület története 359.)

Röviddel ezután Magyarai Ágh Jakab mellé komáromi prédikátorrá választották. Az 1615. szept. 9-i komjáti zsinaton avatták pappá, s a zsinat aktáit már ebben a minőségben írta alá. Mint egyházkerületének tekintélyes prédikátora, s Ágh Jakab esperes mellett a komáromi traktus alesperese, többször részt vett kiküldötként a dunántúliak zsinatain, így 1617. május 1-én Köveskúton és 1619. május 1-én Pápán. E két összejövete

közül az első különösen érdekesnek ígérkezett, mert ennek az volt a célja, hogy Zvonarich Mihály sárvári evangélikus lelkésszel vitát folytassanak. Zvonarich szóban és írásban egyaránt támada a reformátusokat, s ezen a zsinaton meg akarták cáfolni vádjait. Előzetesen egy küldöttséget menesztettek hozzá, melynek Pécseli Király is tagja volt, s amely éppen akkor ért Sárvárra, mikor Zvonarich vasárnapi prédikációját mondta. Végighallgatták a templomban a beszédet, mely újabb támadó kijelentéseket tartalmazott, majd a templom előtt megszólítva őt tiltakoztak vádjai ellen, s egyúttal meghívták zsinatukra. Zvonarich azonban erre nem ment el. (MPÉTA VII, 147, 154–5, 193–4; VIII, 40.)

Komáromi papsága alatt mind a presbiteriális, mind az unionista törekvéseket igyekezett elősegíteni. Pathay dunántúli püspöknek 1615. november 23-án Kanizsai Pálfihoz írt leveléből tudjuk, hogy Pécseli küldött neki egy könyvet „de presbyterii Heidelbergensis ordine”, s kéri Pálfit, jöjjön el hozzá a könyvért. (FABÓ: Codex evangelicorum 145.) Sajnos nem tudjuk, hogy pontosan melyik könyvről volt szó, de Pécseli küldeményének szerepe lehetett a dunántúli presbiteriumok létrejöttében, mivel az első közülük Kanizsai Pálfi nem sokkal ezután Pápán megalakította. Kezdeményezősen lépett fel költőnk a protestáns felekezetek összebékítésében is, midőn megírta és 1621-ben Kassán kiadta *Consilium Ecclesiae Catholicae Doctorum...* című könyvét. (RMK II, 416.) Remus Györgynek, Szenczi Molnár németországi barátjának és magának Molnár Albertnek címzett ajánlásában és könyve utószavában a keresztény felekezetek megbékélésére, egységére buzdított. Könyvét, melynek ajánlását 1620 decemberében keltezte Komáromban, már akkor írta, mikor megkezdődött Bethlen Gábor szabadságharca. Könyve elé a fejedelemhez is írt egy rövid ajánlóverset.

Bethlenhez írt verse arról a reménységről tanúskodik, mely a diadalmasan előretörő protestáns fejedelmet övezte a nyugat-magyarországi művelt protestáns értelmiség részéről. Bethlen sikerétől további megerősödésüket, a komáromiak pedig iskolájuk felvirágzását várták. Komáromnak és magának Pécseli Király Imrének azonban a háború csak bajt és pusztulást hozott. A megpróbáltatások már korábban megkezdődtek. 1617. június 3-án ugyanis Bethlen tűzvitotta el Komáromban a templomot és az iskolát. Négy évvel később Bethlen Gábor sikertelen ostroma alkalmával újra elpusztultak összes épületeik, sőt ekkor az egész város is a lángok martaléka lett. (THURY ETELE: A révkomáromi ev. ref. egyház története 28; GYULAI RUDOLF: Törökvilág Komárom megyében 21; BOROVSKY: Komárom vármegye és Komárom sz. kir. város monográfiája. Bp. 1907. 457–8; KUR GÉZA: A komáromi református egyházmege története. Bp. 1937. 62–5.) Bethlen jól ismerte a város lakosainak nehéz helyzetét s kérésükre 1620. július 29-én menlevelet állított ki az elköltözni óhajtó lakosok számára. (TAKÁTS SÁNDOR: Lapok egy kis város multjából. Komárom 1886. 93–4.)

A két prédikátor: Magyar Ágh Jakab és Pécseli Király Imre is kénytelen volt a fejedelem adta lehetőséggel élve elmenekülni a városból. Érsekújvárra húzódtak, Szenczi Csene Péter ottani pap s akkor már felsődunai superintendens oltalma alá. Pécseli Király bajait még az a csapás is tetézte, hogy érsekújvári bujdosása során fiai meghaltak, s felesége is majdnem belehalt betegségébe. Mindez 1621 nyarán játszódott le, mert Kanizsai Pálfi 1621. szeptember 8-án hozzá írt levelében már közli, hogy Redneki János útján hallott a rá zúduló csapásokról és ezekről a nála érdeklődni járt édesanyját is tájékoztatta. (MPÉTA III, 46–7; magyar fordításban: Prot. Egyh. és Isk. Lap 1874, 313–4.) Fennmaradt költőnknek szeptember 18-án erre írt válaszevele is, mely megerősíti a szomorú események híret és joggal írja: „Nunc nunc in schola Jobi versamur, nunc nunc poenas peccatorum eluimus.” Ebben a levélben, mely barátja iránti szeretetének meghatározó tanújele is, beszámol a hadi eseményekről, kifejezve azt a vágyát, hogy mielőbb béke legyen. Anyja után érdeklődik, barátait üdvözli és a béke felől reménykedik 1622. január 5-én kelt levelében is. A nikolsburgi béke egy nappal ezután létre is jött, s barátjához írt következő levele, február 25-én, már efelőtti örömeinek ad kifejezést.

E nehéz hónapokban egész kis művelt kör jöhetett össze Újváron. A január 5-én kelt levél szerint ide húzódtak Matheus nyomdász, az a Bernhárd Máté, aki néhány év múlva Pápán nyomtatja majd Pécseli Király műveit. És itt volt maga a püspök, a *Confessio Helvetica* fordítója, akinek könyve elé 1616-ban többek között Pécseli is írt magyar nyelvű distichonokat. (RMK I, 466.) Adatunk van arról, hogy tudományos, irodalmi kérdésekről is beszélgettek a kényszerű visszahúzódas hónapjaiban. Szenczi Csene 1622. február 25-én arról ír Kanizsainak, hogy kívánatos volna valakinek egy könyvet írni a pápák életéről, s hogy ő maga is foglalkozik ilyesmivel. Ennek érdekében sokat jegyezgetett ki híres tudósok (Platina és mások) munkáiból, s amit összefűzött, azt

„Imre urnak” is felolvasta, és tetszését megnyerte. Ez a „dominus Emericus” nem lehetett más, mint költőnk. (MPETA III, 52—3.)

Sorstársával Ágh Jakabbal együtt arra vágyott azonban, hogy mielőbb visszatérjen Komáromba, s a béke megkötése után ebben már komolyan reménykedhetett. Erre azonban nem került sor, mert Szcenci Csene Péter 1622. június 14-én meghalt, és az úJVáriak őt választották helyébe prédikátornak. A püspök halálára egy latin búcsúkölteményt is írt, amit Pálfi Jánosnak is elküldött július 11-én írt leveléhez csatolva. Kanizsai Pálfi a levelet és a verset, saját gyászéleghiájával együtt megörökítette a dunántúli egyházkerület általa vezetett jegyzőkönyvében. Mint egyházkerülete immár tekintélyes papjának, Pécselinek jelentős szerepe volt az 1622 szeptemberében Komjáton megtartott püspökválasztó zsinat megrendezésében és az új püspök megválasztásában. Szcenci Csene utóda Pécseli Király másik régi barátja és harcostársa, az unionista Samarjai János lett; erről szeptember 19-én értesíti levélben közös barátjukat Kanizsai Pálfit. Leveleiben Samarjait „affinis meus”-nak nevezi, ekkorra tehát valamiféle sógorsági viszonyba került már vele. (A fennmaradt levelek teljes szövegét alább közöljük.)

Pécseli Király Imre 1622-től élete végéig Érsekújváron lelkészkedett, s egyben a komjádi egyházmegye alesperese volt. A források hiányában sajnos alig tudunk valamit itteni működéséről, de annyi bizonyos, hogy olyan élénk és fejlődő szellemi élet, mint amilyet Komáromban talált, itt már nem vette körül. A komáromi iskolának, mint a Kisalföld leendő református egyházi és kulturális centrumának a fejlődése az 1621. évi nagy pusztulás után elakadt, s a lassan tért hódító ellenreformáció egyre inkább visszaszorította a protestantizmust ezen a vidéken. Pécseli Király Imrének különösen nehéz helyzete lehetett, mert Pázmány Érsekújvárt az ellenreformáció egyik gócpontjává akarta megtenni, élve azzal a lehetőséggel, hogy Érsekújvár érseki birtok s így az ő földesúri joghatósága alá tartozott. A városban ferences kolostort alapított, melynek építését 1626-ban kezdték meg, s amelyet 1631-ben szenteltek fel. A protestantizmus bázisa Érsekújváron a végvári katonaság volt, Pécselinek a vitézekkel való szoros kapcsolatáról az 1624-ben kiadott s nekik ajánlott katekizmusa is tanúskodik. (HAICZL KÁLMÁN: Érsekújvár múltjából. Érsekújvár 1932. 102—3.)

Bár közvetlen adatok erről nem tanúskodnak, jelentős szerepe lehetett továbbra is az egyházi közéletben. Nyilván részt vett az 1623. évi nevezetes komjádi zsinat munkájában, melyen elfogadták a Czeglédy Pál által szerkesztett kánonokat, s valószínűleg erőteljesen támogatta püspök barátjának unionista törekvéseit, hiszen Samarjainak a protestáns uniót propagáló műve, a *Magyar harmonia* ebben az időben, 1628-ban jelent meg (RMK I, 573.). 1629-ben Pathay István Erdélybe távozása után, a dunántúli püspöki székhelyre is jó barátja, tanuló- és levelezőtársa, Kanizsai Pálfi János került, akit ez év június 10-én kelt levelében üdvözölt az alkalomból. (THURY: A dunántúli ref. egyházkerület története 382—3, 234. A levél keltezését — tévesen — június 29-re teszi.) Ebből a levélből családi körülményeiről is értesülünk: felesége él és egészséges, s az 1621. évi családi tragédia után ismét két gyermeke van, a hét éves Mihály és a még csak gügyögni kezdő Anna.

Hiába állt azonban a nyugat-magyarországi reformátusság élén Samarjai és Kanizsai Pálfi, a XVII. század első felének e két kiváló, haladó gondolkodású, Szcenci Molnár eszméin nevelődött képviselője, a 10-es évek nagy fellendülése után a stagnálás és hanyatlás évtizedei következtek. Jól látható ez Pécseli Király munkásságán. Míg korábban olyan nagyobb igényű munkákat írt, mint a *Rhetorica* és a *Consilium*, addig érsekújvári tartózkodása alatt versein kívül csak egy katekizmus (1624) és egy ábécés könyv (1630) írásáról és kiadásáról tudunk.

Irodalmi, de főleg komáromi tanári munkássága révén jelentős tekintélyt és megbecsülést élvezett, ami élete későbbi évtizedeiben sem szűnt meg. Ezt bizonyítja számos doktori disszertáció, melyet szerzőik többek között neki is ajánlanak. Így 1615-ben Komáromi Seraphin Pál (RMK III, 1152.), 1617-ben Kanizsai Mihály (RMK III, 1198.) és Péli S. István (RMK III, 1200.), 1620-ban Darnai György (RMK III, 1293.), 1625-ben Csúzi Cseh János, egykori tanítványa (RMK III, 1375.) és Körmendi Thaba Tamás (RMK III, 1379.), 1628-ban Kecskeméti N. István (RMK III, 1423.) s végül 1632-ben Sellyei P. Ferenc (RMK III, 1477.).

Nagy kár, hogy nem maradt fenn Pécseli Király könyveinek jegyzéke, s így műveltségéről, olvasottságáról nem tudunk pontos adatot alkotni. Egyetlen egy az utókorra megőrzött könyvről tudunk: egy 1587. évi antwerpeni Vulgata-kiadásról. Ennek a kötetnek a bejegyzés szerint egy bizonyos Matthias Liptoviny, alias Mercatoris után ő volt a második tulajdonosa. (Közlöny a Debreczeni „Hittanszaki Önképző-Társulat” köréből 1883, 48.)

Pécseli Király Imre életének vége az ismeretlenség homályába vész. Mivel 1639-ben jelent meg *Retoriká*-jának harmadik kiadása, valószínű, hogy ekkor még élt. ZOVÁNYI szerint 1641 körül halhatott meg.

Az a Heidelbergben tanuló, s azután nagyrészt a Dunántúlon és a Kisalföldön működő prédikátor-nemzedék, melynek Pécseli Király is tagja volt, igen élénk irodalmi tevékenységet folytatott. Mint költő kétségtől Pécseli Király a legjelentősebb közöttük, de korántsem az egyedüli. Verseket ismerünk Kanizsai Pálfi Jánostól, Czeglédy Páltól és a vele egy vidéken és egy időben tevékenykedő több más prédikátortól. Versszerzőt találunk a vele érintkezésben álló evangélikusok között is, így például Zólyomi Perina Boldizsárt, aki szintén részt vett a reformátusok és evangélikusok 1615. évi ujlaki egyezkedő tárgyalásán.

LEVELEI

Pécseli Király Imrének hat levelét ismerjük. Ezek egytől egyig latin nyelvűek és Kanizsai Pálfi Jánoshoz intézettek. Neki köszönhető a levelek fennmaradása is, mivel azokat részben leveleskönyvébe (Pápa, ref. egyházkerületi könyvtár), részben a dunántúli ref. egyházkerület általa vezetett jegyzőkönyvébe (Esztergom, főszékes-egyházi könyvtár, Batthyány-gyűjt. Relig. III. k/1) lemásolta. Mind a hat levelet közöljük:

1. Kanizsai Pálfi Jánosnak

Érsekújvár, 1621. szeptember 18.

Válaszol Pálfi szeptember 8-i levelére, tájékoztatja a családját ért megpróbáltatásokról valamint a hadi eseményekről.

Benedictionem, pacem a Deo atque prosperitatem perpetuam!

Literas tuas, eximie et clarissime vir, 8. septembris datas, accepi die 17 eiusdem mensis, quarum lectione atque relectione fateor, affectus sum varie: Nam ex mentione filiorum nostrorum, quos exilii nostri solamina iucundissima vitaeque delicias fuisse, recte scribis, lacrymae novae meos persperserunt oculos. Matris honorandae luctu, quem introducis, meus luctus noviter asperatus est: illacrymasse matrem meam nostris lacrymis acerbissime, nihil dubitamus. Etenim iam experientia, tristifica vitae magistra me fatim edocuit, quantus sit philostorgiae affectus: Sed consolatio non una nos erigere debet; divini placiti, quod indubie semper optima est, assidua cogitatio et pia consideratio; fides resurrectionis certo futurae filiorum gloria, quo venire melius est, quam hic in tantis malorum tempestatibus agitari, torqueri et affligi per se miseros. O beatos illos, qui vitae calamitosae navigium in mortis portum, qui piis malorum suorum ultima clausula est, iam religaverunt appulsum! Certe vel sola consideratio temporis istius exulceratissimi, in quo maesti non tam vivimus, quam, utcunque vivendo morimur, et tanquam aquae in terram dilabimur, aliquid de luctu nostro decerpere potest: verum ad tuas, quae per gratiae literas calamum reflecto. Charitatis tuae, quae mihi semper amabilissima fuit, est et erit, lux iucundissima, quam exoptatae tuae literae mihi praeter spem in tam difficili via, nunc adduxerunt, corculum meum tot aerumnis emaciatum et defessum ex tantis animi maeroribus, non nihil erexit, roboravit atque serenavit non nihil. Quid enim acceptius et iucundius esse potest, quam candidus (qualis absque dubio tuus est) amicorum amor, qui nos, nunc literis, nunc alia ratione consolatur et hilarat optatissime? Deus ab alto benedicat tibi, mi clarissime vir, et faxit idem, ut reciproco officii genere gratiam referre possim! Status noster praesens adhuc afflictus est: nam coniunx mea non-dum integre convaluit, nec ipse satis fausta fruiscor aura: Reverendissimus dominus superintendens noster iam diu febriliter laborat, carnem pene totam et sanguinem amisisse videtur: utinam non destituamur brevi, tam optimo viro! Reverendus dominus Jacobus eadem in navi versatur; nunc tamen Deo propitio melius habet; sed unicus filius eius letifero correptus morbo decumbit gravissime; Paulus ille, in quo sola residebat cura patris. Praesens iste, quem agimus, vere climactericus extitit nobis in his oris. Sed fiat optima Dei voluntas! Caeterum quid mihi de haereditate mea paterna placeat, cito determinare non possum ob mirabilem regni nostri statum; scripsi tamen aliquod matri meae cui quod optimum videtur, id faciat; vidua est, curam eius agere non potis, ideo si non totam partem tamen aliquam, si dividere velit, non ibo contradictum; Sed omnia ex bonorum agat consilio. Posonium adhuc Germani habent; nescitur quo consilio cessatum est ab oppugnatione; castra Hungarorum et Bohemorum confoederatorum satis

magna ad Szenczinum sunt posita; illius infestant castra Germanorum illa, quae nos reliquerant non sine magna et ignominiosa rerum bellicarum iactura. Dei miseratio nos liberavit, iustitia superbia rerum confudit. Utinam pax fiet! in qua reducenda laborare nostri Magnates dicuntur: Utinam non, ut superiori anno! ignem, ut dici solet, gladio refodient. Quicquid fiat, Deo nos concedamus. Egregius vir dominus Joannes Krauz Tyrnaviae non sine magno patriae damno mortuus est; sepultus 9. Septembris; amisimus et Gregorium Literatum, senem optimum; amisimus Paulum Kúrteösius, egregium quaestorem: amisimus et alios plures; Clarissimus dominus Michael Surius Patakini vivit adhuc vitam satis acerbam; nunc ab eo literas accepi, in quibus depingit suae miseriae theatrum; accepi literas et a reverendo et optimo viro Stephano Velekino pastore Cassoviensi qui similiter aegerrime valet. Nunc nunc in schola Jobi versamur, nunc nunc poenas peccatorum; eluimus. Sed speramus meliora post tempestates aevi nostri tempora. Resalutant te vir amicissime, reverendi viri dominus superintendens, et dominus Jacobus noster amatissime. Vale feliciter cum tuis.

Datum raptim Vyvarini die 18 7bris 1621. Tuus vere tuus

Emericus R. Peczeli.

Reverendo multiiuga eruditione et virtute multimoda clarissimo viro Domino Joanni P. Canisaeo, Ministro verbi Dei apud Papaienses ornatissimo fidelissimo, nec non eius vicinarum Ecclesiarum Seniori vigilantissimo, Domino et amico pyladea fide mihi iunctissimo et perpetim amatissimo etc.

(Kanizsal Pálfi János eredeti leveleskönyve 60a—61a. Klad. THURY, MPEtA IV, 61—8.)

2. Kanizsai Pálfi Jánosnak

Érsekújvár, 1622. január 5.

Prédikátortársainak és Bernhard Máté, későbbi pápai nyomdásznak sorsáról tudóstija, anyja után érdeklődik és barátainak küldi üdvözlétet.

Salutem, pacem et prosperitatem in huius novi anni discursu, ex cursuque praecatur! In tam infausta temporum acerbitate, qua subinde conficimur, non invenio iucundam ad te, vir eximie, scribendi materiam. O quam infensum nobis est, quod non sicut antea, nos invium dulcioribus literarum alloquiis delectare possumus! Quicquid id sit, nolui praesentem occasionem praetermittere: Nunc ad rem. Nos, Dei gratia, hoc tempore, meliori utimur aura. Vos vero, delitiae nostrae, quali valetudine sitis, ignorare cogimur: O si bene valeatis! Omnia nostra a Dei providentia dependere necessum habent. Ad omnem infortuniis tempestatem erectis animis excipiendam, praeparari nos iuvat. Tartari multi iam advenerunt, metuendum aiunt, ne plures sub secuturi sint. Reverendus Dominus Daniel Nemesnepi omnibus fere facultatibus suis a Tartarica hac irruptione spoliatus ingemiscit. Quid amplius futurum sit, ille novit, qui omnia praenovit. De pace seu pacificatione rumor non ingratus nostris insonat auribus. Utinam ex coelo suum obtineat robur! Utinam Christianus sanguis iam effluere vel effundi desinat! Reverendus Dominus Jacobus Agh Magyarinus, compater meus honorandus iam rediit ad nos: sed ubi suis restitutus mox in morbum incidit, modo affixus lecto edomabit, Et dorso in via fragosa et rigida male valere coepit. Speramus brevi convalescit. Typographus noster dominus Matheus, nunc in hoc loco versatur et commoratur, expectat bonam occasionem omnia perficiendi; Expectat tempus, quo pacis initae diplomata publicentur, uti sperantur. Quidem servare connititur, vestrum erit, et nostrum huc intendere curam, ut ille in suo cursu non deficiat. Pellem, quam nuperè petebas in usum tuum emimus, et hac occasione transmissimus. Coeterum tuam reverendam pietatem amice petitam et exoratum volo, ut hasce literas, quas istis adiunxi primâ occasione transmittere non gravetur ad honorandam meam genetricem, cui eas inscriptas esse manifesto patet. Nescio misera vidua qualiter affecta sit, quomodo in his tribulationum undis vitam suam satis, ut reor, afflictam vivere queat. Si quid solaminis et iuvaminis, quo vidua moestissima refocillari possit, Tua Reverenda pietas et charitas in ipsam exhibuerit, faciet mihi rem longe gratissimam et pari pietatis officio compensandam. Non est modo commoda transeundi occasio mihi supposita praestolor eam. Doctissimum et humanissimum virum dominum Stephanum Vaci, amicum meum amicissimum ex amore sincero salutatum volo. Utinam integre suam recuperasset sanitatem, cuius iacturam nuperè passum esse non obscure ferebatur. Saluto insuper alios nostros, qui nostri bene memores vivunt, fautores et amicoe. puta nobiles dominos viros, egregium dominum Gasparum Literatum, Joannem

Szily, Basilium Feölsö, Michaellem Literatum, Joannem Nagy, Joannem Uki, Joannem Vizkelethi, Petrum Theöly, Gregorium Koczkas, Joannem Rednekium singularem amicum, coeterosque bonos viros, qui de me aliquando bene meriti fuerunt. Deus in hoc novo anno illis omnibus et singulis benedicat clementissime. Plura scribere non vacat, occasio praeceps avocatur. Vale vir eruditissime et clarissime domine Joannes Paulid, amicorum meorum, quos ista terra tenet, amicissime! Vive diu florentissime, una cum tuis, mea coniunx tuam honorandam vitae sociam ex amica benevolentia salveri iubet. Raptim ex Uyvar 5. die Januarii. Anno Patris 1622. Reverendae et amicissimae tuae charitati sincero dilectionis affectu devotissimus

Emericus R. Peczeli.

Admodum Reverendo et Clarissimo viro, Domino Joanni Paulidi Canisaeo, nunc in Ecclesia Papensi Ministro verbi Dei fidelissimo, nec non eiusdem districtus inspectori vigilantissimo etc. Domino, conservo et amico plurimum observando, amando.

(Kanizsai Pálfi János eredeti leveleskönyve 94b—96a. Klad. THURY, MPETA IV, 83—4.)

3. Kanizsai Pálfi Jánosnak

Érsekújvár, 1622. február 25.

A nikolsburgi béke megkötése felett örvendezik, a komáromi menekültek lehetőségét és tervét vázolja, Pálfi figyelmébe ajánlja özevgy anyját, s üzeneteket küld Pathay István dunántúli püspöknek s másoknak.

Salutem et pacem in utriusque boni reparatore Christo Domino precor. Laudetur nomen Domini Dei nostri, qui ex Bellonae faucibus, ut Samson, ex ipso leone dilacerato, pacis optatae favum eduxit, nobisque tot aerumnarum insultu delumbatis paterne porrexit: Utinam aurora ista tendat et extendatur in diem candidissimum, et constantissimum! Spes bona tamdiu, quamdiu mundanorum ambitio fatigata, et veluti semisepulta, somnium edormiat suum. Deus omnipotentissimus Monarcha comescat turbines istos! Porro status rerum nostrarum ita se habet: Reverendus dominus Jacobus Agh Magyarinus compater meus honorabilis, una cum sua familia, et ego cum meis domesticis, versamur adhuc in ipso praesidio, donec aderit commodior occasio redeundi ad nostros, quorum pauci adhuc sua domicilia repetere potuerunt. Multi hic, et quidem ex praecipuis, commorari coguntur; partim quia domus eorum in ruinis et cineribus iacent dirutae; partim vero, quia nec eos, qui redibant capere potest angariata domorum angustia, etc: De valetudine quid dicam, aut scribam, ea non satis integra est, in domino Jacobo, qui parum abfuit, quin emigraverit ex contubernio viventium: Nunc iam meliuscule se habet. Ego cum mea coniuge valemus mediocriter, Deo gratias. Domini domini commissarii peractis hoc in loco negotiis suis, Cassoviam versus descenderunt, expedituri et illic suos labores. De statu, maxime de valetudine vestra, literis tuis, vir eximie, condoce fieri cuperemus. Fac igitur, ut voti compotes, occasione prima, evadamus. Scripseramus nuper ad te, mi clarissime et charissime domine Canisae, literas, quibus respondere praetermisisti, forsam literae non sunt perlatae, vel vero curarum illuvies obstetit scribere conanti. Rogo te, virorum optime, et amicorum iucundissime domine Joannes, ut pro nostra necessitudine, qua coniunctos nos esse confido, de honoranda matre mea certioratus, me certum reddere non graveris. Nescio num quo [?] in cardine volvatur affectae viduae conditio, nescio, num vivat, et quomodo in tanta rerum difficultate et penuria se sustentet: nihil ad me literarum nihil nuntii transmittit. Dolori mihi per se satis afflicto est, quod tam procul a nobis misera vivere cogatur. Si Deus vitam et valetudinem conservaverit, et statum regni tot bellis attriti magis magisque tranquillaverit, transitum ad vestras partes adornare satagam. De clarissimo et reverendissimo domino Pathay nihil audire possumus, ipsum uti patrem honorandum, ex me salutatum volo, et rogo, ut si quidem consilii et solatii, suppeditare possit, per occupationes ipsi meae matri, sua reverenda paternitas, in id incumbere non dedignetur: Ego filiali promptitudine gratiam istam redhostire laborabo. Reverendum dominum Isacum monendum habeo, ut tanti sui silentii finem faciat, ac tandem et ad nos aliquid scribere non dedignetur, nec gravetur. Dominum Joannem Redneky saluto, et peto, ne succenseat, quod aliquid pecuniolae debeam ipsi, noverit nos exhaustos et attenuatos esse tot tribulationibus, quibus iam diu cincti vivimus luctuosissime. Coeterum, si humanissimus et dominus vir, dominus Stephanus Vaczy, valedixit scholae gubernaculo, commendamus juvenem eruditione et virtute praestantissimum dominum Stephanum Saari, qui nunc apud nos fieri commoratur.

Fac igitur, vir optime, ut iste surrogetur et promoveatur. Relationem expectabimus. Plura scribere non vacat. Vale feliciter. O amicitiae nostrae decus immortale, una cum tuis dilectissimis! Raptim ex Uyvar 25. Februarii, Anno Domini 1622. Reverentiae tuae charitati vera, mera, sincera charitate sinceriter addictissimus

Emericus R. Peczeli P. S. K,

P. S. Saluto Reverendum dominum Petrum collegam tuum, et Dominum Vaczi ceterosque nostri studiosos, officiosissime.

Admodum Reverendo Clarissimo et Eruditissimo Viro, Domino Joanni P. Canisaeo, Pastori Ecclesiae Papensis vigilantissimo, nec non eiusdem districtus Ministrorum Inspectori fidelissimo etc. Domino conservo et amico plurimum honorando et perpetuo colendissimo.

(Kanizsai Pálfi János eredeti leveleskönyve 97b—98b. Kiad. TUDAY, MPÉTA III, 52—3.)

4. Kanizsai Pálfi Jánosnak

Bezáamol Szenczi Csene Péter felsődunai superintendentens haláláról, eseteli az ezzel járó veszteségeket és hirt ad a püspökválasztás előkészületeiről.

Érsekújvár, 1622. július 11.

De eiusdem venerandi domini Petri Czene Superintendentis morte epistola clarissimi domini Emerici R. Peczelii certicatoria ad dominum Joannem Kanisaeum.

Salutem et pacem omni prosperitate circumfusam ex animo precatur, et officio charitatis nunquam inter moriturae, tibi, tuisque, virorum amantissimorum candide poll. [!]

Hoc tempore funesto non possum ad te, vir clarissimus et charissimus, literas ex voto scribere, praesertim de statu verum modostrarum: obitus reverendissimi nostri Episcopi nubem doloris, et lacrymarum imbres scripturienti concitat. Luctuosa recordatio tanti damni, quod insperata mors ecclesiis nostris, satis afflictis intulit, et indicibile cordolium, quod velut volens quoddam, ex quavis levi mentione tam eximii viri subinde mihi recrudescit, mentis arcem obnubilant, digitos scribere paratos viribus exhauriunt et exarant. O quam in effabili iactura nostrum episcopale regimen, quod non sine plurium applausu bonorum, in hoc districtu eis et intra Danubiana vigeat et florebat, repentina mors offuscavit et humiliavit! Iam non adest ille, qui tanquam aliquis Delius, insigni sua prudentia et sapientia, in ambiguis et arduis rebus nos adiuvet et promoveat! Nusquam apparet nullibi visitur, qui zelo gloriae Dei fervebat, et pro emolumento ecclesiae velisque remis, praesertim in hac tempestate, ceu peritus et fidissimus nauclarus[!] navim nostram, ad optatum portum, auspice Christo, dirigere cogitabat, laborabat, sudabat, atque pugnabat! Ubi es, ubi es o venerande et svavissime senex! Ubi es o fervide Theebites? quorsum abiisti Petre disertissime, et desideratissime? Ah mellitam hominis disertissimi facundiam! ea iam obmutuit! iam nos pro suo more paterno liberalique non alloquitur, non exhilarat, non refocillat! Evanuit et in aeternum non iam nobis, et aliis gratificabitur illa illa dexterrima scribendi dexteritas! Heu! quis ob tanti boni iacturam non indoleat, non lugeat, non profuse lacrymetur! Collacrymati sumus dolorose (siquid lacrymae profuissent) nos, quibus ipsius consuetudine diu (Deo gratias) hic et alibi delectari et recreari consessum fuit! Verum non tam ipsi, quam nobis orbatis cineres et lacrymas aspergere debuimus. Ille namque, post tot curarum fluctus, post tot fidei certamina et lictamina, post tot seni gravioris et morborum onera, quibus iam diu flagellabatur, excutiabatur, et pene conficiebatur, ex terrestri synodo, eodem ipso temporis articulo, quem huic congregationi, non sine admirando Dei moderamine, praefixerat, in coelestem angelorum et patriarcharum, omniumque beatorum synodum abivit, gravamina omnia, si quae nostras ecclesias attingunt, nobis vel discutienda vel aegre toleranda reliquit. Aeviternae laevitiae navam navat operam, accepit gloriam, quam spe viva praestolatus esse suscepit coronam, pro qua legitime certavit. Iam, mi charissime et doctissime domine Joannes, quorsum oculos et cogitationes, imo sollicitudines nostras, conicere debeamus, (vexat ne vix quidem invenire datur) clarissimus vir, dominus Johannes Samaraeus affinis meus, unacum reverendo Daniele Nemesnepio, certantibus et praevalentibus suffragiis eligebatur; at ille pedibus manibusque remique et reluctatur hinc muneris et oneri gravissimo. Negotium in suspenso pendet. Si Deus volet, in futura

synodo magis circumspecte et laboriose propiciendum nobis erit de successuro episcopo quod altissimus velit esse foelix et fautissimum! Vale vir clarissimus et eruditissimus dominus Joannes. Raptim Ujvarino, die XI. Julii 1622.

Tuae magna charitati adictissimus

Emericus R. Peczelius
pro tempore pastor ecclesiae Ujvariensis.

Admodum Reverendo, Clarissimo, et Eruditissimo Viro, Domino Johanni P. Canisaeo, Pastori Ecclesiae Papensis, necnon vicinarum eius seniori vigilantissimo, et fidelissimo etc. Domino et amico meo mortalium amantissimo.

(A dunántúli ref. egyházkerület legrégebb jegyzőkönyve 94—5. Klad. THURY, MPETA VIII, 96—7.)

5. Kanizsai Pálfi Jánosnak

Érsekújvár, 1622. szeptember 19.

Értesíti Pálfit, hogy a Monostori János dunamelléki superintendentens elnökletével tartott zsinaton rokonát, Samarjai Jánost választották felsődunai püspökké.

Epistola certificatoria.

Salutem et omne bonum ex animo precatur. Occupatissimus hoc scribendi munere defungi cogor: ideoque venia minis terse scribenti! Nimium indoluit nobis, vir clarissime, quod ad nos transire, nostrasque difficultates, vestra utili praesentia non nihil sublevare non licuerit. Interim excusatoriae tuae, quas accepimus, istam absentiae vestrae molestiam animis nostris expectoraverunt, et annihilaverunt: charitas enim iustam excusationem amici cur non acceptaret? Deo gratias absolvimus in synodo nostra et electionem et ordinationem seu consecrationem episcopi nostri. Nam aderat venerabilis pater dominus Johannes Monostori, superintendentens Keviensis qui peroportune supervenit. Electus igitur et per *χριστοθεϊδὴν τῆ προσβνρεφίς*, consecratus est in episcopum clarissimus et eruditissimus vir, dominus Johannes Matthaëus Samaraeus affinis meus et amicus tuus honorandus, cui omnes gratulantur. Ordinati sunt in verbi-ministros, doctissimus vir dominus Georgius Darnai, et dominus Petrus Soadi etc. Raptim Ujvarini die 19. Septembris Anno 1622.

Tuae Reverentiae at amabilissimae charitati sinceriter addictus

Em. R. Peczeli,
minister verbi Dei indignus.

Reverendo et Clarissimo, multiinguaeque eruditione praestantissimo viro, domino Joh. P. Canisaeo, Pastori Ecclesiae Papensis, vicinarumque eius seniori fidelissimo, domino, amico, conservo et in Christo fratri longe honorando et amando.

(A dunántúli ref. egyházkerület legrégebb jegyzőkönyve 96—7. Klad. THURY, MPETA VIII, 99.)

6. Kanizsai Pálfi Jánosnak

Érsekújvár, 1629. június 10.

Üdvözl Kanizsai Pálfit dunántúli püspökké választása alkalmából, beszámol családi ügyeiről és egyházi dolgokról, valamint a Zvonarich György evangélikus prédikátorral folytatott polémiajáról.

Salutem perennaturam, et optatos ardui tui officii successus devoto precatur officiaque charitatis sine furo [!] defert sua.

Occasio praesens, quam mihi proportuni obtulit harum exhibitor Petrus Also Lyndvaeus, alumnus Scholae nostrae non postremus, excitavit me, ut discussa silentii tam ingrati nube, hisce his properiter effusis, te virorum optatissime mihi que faventissime charitatis haud in me frigescentis hostimentum in hac papyracea ara, tibi litarem. Officii mei esse duxi, ut ego prior, in hanc ad te scribendi palaestram erumperem, tibi que, de novo honore et munere episcopali officiose gratularer. Itaque magnopere mihi gaudeo, et tibi gratulor, honorificum istud novi officii culmen, in quod te Deus et ecclesiola non sine mea tacita consensione et approbatorum, sublimaverunt. Equidem et multo pluribus verbis tibi gratularer, nisi putarem, tibi certo persuasum esse, me, pro nostra veteri, synceraque amicitia, non minus prosperis tuis, quam meis oblectari et laetari. Deus ille plurimum sitorum qui solus est tutissima navigii nostri anchora, te tuosque sympresby-

teros dirigat, sublevat, tueatur et consoletur. Benedictum sit nomen Domini, tempestas bellica, quae nos in hoc districtu Mathiusföldensi, diu tristavit et attrivit, non nihil interquirit. Utinam exinde, post tot procellas, dies nobis et anni parationis enitescant, et arrideant! Spes bona tamen diu, quam diu mundialium ambitioni Deus ex alto capistrum iniiciat, et obstringat potentissime. Nos quoque inter spem et metum, sub solius Dei clypeum confugientes, hactenus salvi vivimus. Ego et coniunx mea, filius Michael septimum qui iam agit annum, filiola mea Anna, quae nunc coepit lallare, dei benignitate non infausta fruius aura. Expectamus in singulas horas R. D. J. [Samarjai János püspök] affinem, episcopum nostrum, et venerabilem et amabilem. Synodum non Comjatini, quo fuerat indicta, sed Ürmenii deo volenti, jam habimus: causam viva vox praesent exhibetis indicabit sciscitanti, cui plura et statu nostro referenda commisi. Consilium Ecclesiae Catholicae, quod Latino scripseram, et quod Ungarice Georgius quidem Zucnorich leviter oppugnavit, non expugnavit, iam Hungarica civitate donavi, et leve oppugnarem ad calcem annihilavi. Si Deus et ecclesia volent, in lucem dabo. Utinam boni isti lutherani, iam tandem publica confessione contenti, tigescere desinant, et charitatem christianam amplecti nobiscum velint! Plura scribeo non vacat.

Vale vir clarissime, cum tuis fidelibus. Datum Ersek Uyvariensi Dominicae Trinitatis 1629. R. T. D. amicus

Emer. R. Peczelius
si mereor, experto a tua dilectione

Reverendissimo et Clarissimo Viro Domino Joanni P. Canisaeo, Pastori ecclesiae Ung. Nemet Uyvariensis, fidelissimo, necnon Fratrum Helveticae Confessionis amplectentium, cis et ultra Rhabam Episcopo vigilissimo, et Domino et amico suo plurimum observando et amando Nemet Uyvariensi.

(A dunántúll ref. egyházkerület legrégibb jegyzőkönyve 216.)

PRÓZAI MŰVEI

1. „Isagoges Rhetoricae Libri Duo: Quorum prior de Inventione et Dispositione: posterior verò de Elocutione agit. In usum Scholae Komaromiensis ex Aristotele, Cicerone, Quintiliano et aliis quibusdam vetustis ac novis autoribus breviter adornati et perspicuis ac familiaribus exemplis ita passim illustrati, ut contineant, cum utilem ipsorum praeceptorum explicationem, tum facilem eorumdem usum sive praxim, Tyronibus Eloquentiae primò et apprimè necessariam. Opera et Studio Emerici Regii Peczelii Ungari. In Nobili Oppenheimio, Ex Officina Typographica Hieronymi Galleri MDCXII.” 268 l. (RMK III, 1112.)

A könyv ajánlását a komáromi bíráknak, katonai előjáróknak és senatoroknak, Dobronoki Miklós püspöknek, Bölcskei István komáromi papnak és Komárom szabad királyi város összes lakosának címezte, és 1611 novemberében Heidelbergben keltezte. Az ajánlást az üdvözlő versek követik. Ezek írói: Rodolphus Goclenius, a marburgi egyetem rektora; Simon Stenius, a retorika és poétika professzora a heidelbergi egyetemen; Petrus Trappius oppenheimi prédikátor; Szenczi Molnár Albert, Oppenheimban, 1611. okt. 24-én keltezve (szövegét feljebb közöltük); Filiczki János (életrajzát lásd sorozatunk I. kötetében); Szepsi Korocz György (verseit és életrajzát lásd sorozatunk VI. kötetében); Varsányi P. Dániel, ekkor heidelbergi tanuló, később bőszőrményi, majd tokaji pap; végül maga a szerző Pécseli Király Imre. Filiczki János üdvözlő versét később verseinek gyűjteményes kiadásában (Carminum liber. Basel 1614. 45.) újra kiadta *In Rhetoricam ab Emerico Regio Peczelio, Hungaro, editam* címen. Az üdvözlő verseket a szerzőnek még egy Oppenheimban 1611-ben kelt előszava követi a komáromi tanulóifjúságnak címezve.

Pécseli könyve igen kedvelt tankönyv lehetett, mert 1639-ben Nürnbergben már harmadik javított kiadása jelent meg (RMK III, 1551.) változatlan szöveggel. Ennek ~~helyett~~ azonban már az „in usum scholae Komaromiensis” szöveg helyett „in usum scholarum Hungariae” áll, vagyis most már az egész ország iskoláinak szánja könyvét. Az 1612. és 1639. között megjelent második kiadás elveszett. Pécseli Király műve még a XVIII. században is használatos volt. (MOLNÁR ALADÁR: A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században 321; VASÁRY 14.)

Közöljük itt az ajánlás és az előszó szövegét; a költő saját ajánlóversét lásd ~~az~~ versei között.

Amplissimis Nobilibus Strenuissimis et Consultissimis D. D. Judicibus, Tribunis Militaribus, Senatoribus Necnon Reverendis Et Clarissimis Viris Dn. Nicolao F. Dobronoki, Superatendentis, etc. Dn. Stephano Beolczkei Symmystis Optimis ac reliquis omnibus singulisque inchytae, liberae et Regiae Urbis Komaromiensis incolis.

Pietate, prudentia, humanitate, experientia, militari peritia, et aliarum virtutum choragio bene conspicuis Viris D. D. et Patronis suis submissim et perpetim colendis Salutem perennem in Christo vera et unica salute precatur.

Annaeus ille divini Genii et ingenii vates, Amplissimi, Nobilissimi et Consultissimi Viri, Mecaenates mei plurimum observandi, per eleganter et graviter admodum, in suo de Beneficiis libello dissertans, inter alia hujuscemodi hortamen nostris oggerit oculis: „Acceptum beneficium — inquit, — aeternae memoriae infigendum est. En monitum adsimiliter aeterno haud indignum memoriae thesauro! Cui aureo Philosophi dicto et gravi paraenesi piè et paternè monitoriam allucet faculam ipse Divus Bernardus, inquit: „Disce in ferendo gratias, non esse tardus, non segnus, disce ad singula dona gratias agere.”

Quod equidem utrumque hortamen mihi saepenumero cogitanti, et jugem vestrorum in me beneficiorum memoriam animitus reficanti, calcaris haud exilis instar suscitabulum existit, meque eò adigit, ut in gratiarum actionem vestris meritò debitam meritis praefidenter erumpere, et expressiore, quàm antea, sigillo me totum ad sempiternam gratitudinem vobis, ô Mecaenates optimi et summa mihi observantiâ colendi, de vinctum esse palam et publicitù obsignare non addubitem. Verùm ubi hoc unicè molior, et hæc affectus ac animi haud simulare obsequiosi munia absolutum iturio, protinùs intimè persentisco, cùm oris tum styli mei officium vinci et deprimi magnitudine promeritorum, quibus me non affectum modò, sed penè obrutum esse candidus agnosco, gratus adsevero. Etenim, ut alia Munificentiae vestrae beneficia, quibus me toto eo temporis interstitio, quo Didascalum apud VV. AA. egi, cumulatim affecistis, hic non commemorem, Ecce triennium adequitat, et ejus exodium nostris propemodum foribus jam approximat, ex quo vestra liberalitas plane aurea largiflui sumtus aura secundis studiorum meorum velis laboribus, in hac inclytissima et antiquissima Archipalatinatus Academia, sedulè urgendis, benigniter et continenter adspiravit. Cujus sanè magnifici beneficii et officii bono secundum gratuitam Dei Termax. Patris benignissimi providentiam, studiis meis destinato, de quo mihi jure ac meritò gratulari licet, effectum est, ut hic diutius in tanta annonae ac aliarum rerum infausta penuria, quam proximè praeterlapso tempore funesta Martis alea sive damnata civilis belli tempestas his regionibus inflixerat, hanc piarum Musarum sedem incolere quirem, sicque tantorum et tam orthodoxorum aevi nostri Theologorum (quos hic debiti honoris et amoris ergò cum pietas in Praeceptores, animorum Parentes, tum gratitudo in benefactores honorificè nominare me jubent) putà Reverendi et Clarissimi Viri Domini Davidis Parei primarii sacrarum literarum Professoris, et hujus almae universitatis pro tempore Rectoris gravissimi. Item Cl. Dn. Quirini Reuteri S. Theologiae Doctoris eximii, et illustrissimi Collegii, quod vocant, Sapientiae, Praeceptoris primarii, necnon venerabilis Viri Dn. Bartholomaei Coppenii S. Theologiae Doctoris et locorum communium ordinarii Professoris optimi, Praeceptorum aeviternâ memoria et summa semper observantia mihi colendorum opera et laboribus, tùm publicè tùm inprimis privatim in hoc salutari Theosophiae studio et stadio, cujus gratiâ praecipuè sub initium anni à Christo nato Millesimi sexcentissimi noni patrio de solo, in spem boni majoris Ecclesiae et Reipublicae literariae futuri, promotus, in Germaniam iter direxeram, felicis promoveri possem. O divinam igitur et submissè mihi adorandam Jehovae Patris indulgentissimi, saluti meae ita clementer intenti providentiam! O singularem vestri coeligeni Genii bonitatem! O felicissimam denique temporis intercapedinem! quibus advotum mihi suffragantibus hanc inclytissimam Academiam, insigne rariorum virtutum et politioris literaturae domicilium, atque adeò ipsius *ὀρθοδοξίας* et purae Religionis Nutricem adire, incolere, ejusque vindemiae literariae racemos omni melle et saccharo dulciores, imò quovis alexipharmaco, in hac odiosa et lacrymosa fluctuantis vitae peregrinatione degenti salutatiores, carpere mihi, unà cum optimis aliarum quoque nationum alumnis, obtigit et licuit! Quo circa agnosco, agnosco, et gratus plenis decanto buccis haec à divina ac summe commemoranda liberalitate profecta vehementia esse promerita; adeoque trabalium, quod dicitur, clavis figi, et in eminentiori quodam Gratitudinis et Memoriae Pharo collocari digna beneficia, quorum memoriâ sempiterna me V.V. A.A. obstrictum esse perlibente animo ac ingenuè profiteor. Interim verò pro iis, primum tibi ô clementissime Deus, fons manalis omnium bonorum, dehinc vobis Mecaenates studiorum

meorum admodum honorandi, quod parum cumulatè gratias agere videor, oro obtestorque ne tam meae voluntati, quae coelestis, ut spero, Gratiae spiritu succensa, hujus stadii gratitudinis probè permetiendi desiderio medullitùs flagrat, quam paupertinae virium et facultatum imbecillitati primitus in Adamo nostris animabus communiter inflictatae postea verò et mihi ingentiae, vestris promeritis minimè pari et sufficienti, tribuendum paternè velitis.

Verumenimverò licet in hoc vestro beneficio, ô Mecaenates Indigetisque optimi, tanta sit magnitudo, et tanta amplitudo, ut ejus obtutu, veluti plumbeo quodam pondere depressus meis assurgere viribus non valeam, et debito surrectus modo, ad delubri vestri aram votiva, eaque satis idonea mentis et affectus mei verè officiosi libamenta in praesentiarum offerre, deponere et consecrare non possim: ne tamen, omni spe velut abjecta, animus meus in eam culpa labem sive tabem, quae ingratos cuculos turpiter inquinare nata est, et quâ tellus ipsa foedius nil producit, imò quae, ceu noxius aestus ac pestifera aura Gratiae et Munificentiae scaturiginem exsiccare citatim assolet, ignavè et ignominiosè prorsum illapsus et resolutus esse videatur vel judicetur. En cum bono Deo redux vobis offero et offero qualemcunque Gratitudinis meae obidem et manifestum affectus syncerè obsequentis indicium, hanc videl. Artis Rhetoricae sive flexanimae et oratoriae facultatis Isagogen, quam inter majores studiorum meorum occupationes, subcisivis, ut vocant, horulis, in hac Academia, ex iis Autoribus, quos eruditos et probatos novi et indipisci potui, pro tyronibus concinnavi, illamque studiis et usibus scholae vestrae, cujus gubernamini me destinatum esse nullus ignoro, singulari studio accommodavi. Eam igitur ceu primum ingenii mei foetum favorabilibus A. A. V. V. adindo gremiis: Eam amabilissimae vestrae tutelae et curae paternae voveo, consecro. Eam almae studiosorum adolescentum cohorti, veluti quoddam amoris in eos, et charitatis Christianae symbolum, amicè et fraternè commendatam volo. Quapropter hunc libellum ô Mecaenates amplissimi, quem veluti genuinum perennantis cujusdam lauri novellum ex aemouissimis excellentium Rhetorum virectis vigilace studii mei falce defectum; et industria ac labore inoculatum, atque nunc primum in lucem recens enatum, coram Favoris et Munificentiae tribunali in ipso domus vestrae seminario, gratioris et foecundioris terrae visceribus infigo, implanto, sereno vultu et paterno aspectu intueamini ac tueamini quaeso, et oro. Illumque largifluo Prudentiae et Providentiae vestrae torrente rigatum amanter enutritatis et educetis velim. Ut in eo perpetim et annatim tam meae Gratitudinis et animi studiosi viror et vigor florescant, quam in ipsius Aëniæ [!] pubis, optimae Patriae, et Reipublicae literariae Spei, usum, emolumentum et ornamentum, supremi numinis aurâ clementer aspirante, baccae et laureae concrecant. Non indignum siquidem puto, ut quem aureâ beneficii catena perpetuè vobis devinctum obtinetis, ejus etiam si qui sunt ingenii fructus, in vestram vestrorumque utilitatem derivatos possideatis, foveatis.

Exiguus quidem haud diffiteor iste Lauri arboris surculus in se est, et forsitan expectatione tenuior, gracilior ac proinde conspectu AA. VV. honorando non ita dignus esse primiter aestimabitur. Veruntamen si animus et gratitudinis propalandae et melioris literaturae publici boni causa propagandae studio succensus et flagrans, cujus unius modulo talia munuscula cum primis meriti debent, ad aequioris iudicii libramentum appendatur et expendatur haud difficilem, ut opinior, favoris auram adoptatè et meritò foetum istum, qui Reipublicae bono nasci prae se fert, pro mereri posse non temerè judicabitur.

Unde confidenter et ego de VV. AA. mihi polliceri ausim, hanc opellam gratiosiore favoris et amoris calculo non gravatim adprobatum iri. Si enim Artaxersi Persarum Regi (quod memorabile ipsius exemplum apud omnes perpetuae laudis et admirationis locum obtinet) aquila ab indigo colono, sive cliente honorarii muneris loco, ad declarandam animi gratitudinem oblata adeo grata extitit, ut illam mille Daricis et aureo cantiharo compensaret. Et pariformiter si in Vet. Foedere pili caprarum oblata ab iis, qui aurum et argentum afferre non poterant, ad extruendum tabernaculum Domini, fuerunt benè grati et accepti. Et quod majus est. „Si Deus in terris non se contemnere dixit Nec calicis vilem frigidioris aquam.” Quid ni et ipse exiguum et levidensae istud munusculum, quod pio affectu ad aedificationem domus Domini, hoc est, Ecclesiae, cujus pars non ultima sunt Scholae, nunc offero, dedico, consecro, gratiam aliquam ab AA. VV. pietate et humanitate coruscis, obtenturum esse confidam?

Quod ubi optato fiet, novi profectò meis studiorum nervis sufficientur spiritus, nove sufficienter addentur vires, unde majoribus olim, auspice Deo et vita comite, rebus operam impendere connitar. De praesenti verò tenella nunc arbuscula sive opella ejusque futuro usu et fructu quid pollicear, nondum habeo, nisi hoc ex antiquorum

vatum ore proloquor; Nempe: „Omnium rerum, — ut ait Cicero: — principia parva sunt, sed suis progressibus usa augentur.” Hinc et Ovidius:

Tempus ut extensis tumeat facit uva racemis
Vixque merum capiant grana, quod intus habent.
Tempus et incanas semen producit aristas,
Et ne sint tristi poma sapore facit.

Ita (et Mantuano inquite:)

Nulla suo res est si sit data tempore vilis,
Apta ferunt magnam tempora rebus operam.

Unde et ego sic ajo et aveo:

Surculus iste suo fructus producet amoenos
Tempore, quod faxis Ter venerande Deus.

Ad extremum itaque nam ad portum festinare cogitur oratio, quod me concernit, ego sanctè vobis Mecaenates Amplissimi, polliceor me vestri beneficii memoriam benivolentiâ sempiternâ culturum, non solum dum animula mea in hujusce fragilis domicilii ergastulo, divinitus adservabitur; sed etiam cum mihi ex hac luctuosa et lubrica vitæ conditione in coelestem paradisum evocato monimenta vestri promeriti perennè vigeant. In referenda autem gratia, hoc V. V. A. A. repromitto semperque praestare conabor mihi neque in juventute piis informanda literis diligentiam, neque in laudibus vestrarum virtutum studiosè decantandis gratiam animi benevolentiam, neque in aliis officiis ad Reipublicae Christianae bonum spectandibus industriam et fidem unquam defuturam. Interea Deum Teropt. Max. Patrem nostrum clementissimum imo de pectore, meis adito precibus, ut hanc instructissimam Reipublicae et Ecclesiae vestrae navem, hactenus quidem innumeris hujus vitae procellosae tempestatibus quassatam, at geminâ divinae providentiae et vestrae prudentiae anchorâ stabilitam diutissimè salvam et incolumen ac tùm puro divini verbi pabulo tùm politionis literaturae saccharo circumfluentem clementer intueatur et tueatur, Amen. Heidelbergae, Anno Gratiae 1611. Mense Novembri.

V. V. A. A.

studiosissimus cliens et alumnus
Emericus Regius Peczelius

(Első számozatlan iv 2a—6a.)

Studiosis Komaromiensibus S. P. D.

Gravis querela Trapezuntii est, juvenenes et adulescentes optimi ac dilectissimi: Cum mihi, inquentis, in mentem venit, quanta oratoriae facultatis tum dignitas, tum utilitas sit, non possum non vehementer dolere, quod his nostris temporibus nulla ferè bonarum artium tam abjecta, atque contempta habeatur: nam etsi nonnullae liberalium artium, ut Geometria, ut Arithmetica, et quae hujus generis sunt, omninò ab usu ceciderunt, ne non multum eas ad humanitatem pertinere dicam, non sumus tamen in ipsis tantam passi jacturam, quantam in hac humanitatis artium praeclarissima maximeque necessaria. Equidem nullus dubito, quin huic justissimae querelae suffragium Eruditorum omnium haud gravatim subscribat. Ita et ego eam altiori considerationis lance pensitans, adductus sum eo moliminis, ut huic tanto tam utilissimae facultatis occasui et deliquio, quantum à me fieri posset, succurrerem. Machinatus sum igitur istam Isagogen ceu primum ellychnium quo aliquid opis huic occidenti lumini ferre: sicque Patriae nostrae, cui ut et parentibus maximè et meritissimè debitores sumus, cujusque augmenta cogitare non improbae indolis esse duco, commodum aliquod asportare possem. Eam verò moderata brevitate sic contraxi, et facili ut opinor methodo sic digessi, ut nihil sanè sciens aut volens praetermiserim eorum, quae vel justam compendii primum ipsi Tyronibus apprime necessari rationem, vel communem eorundem usum et utilitatem concernere videntur. Confeci tubulos sive canales, per quos è lympidis Ciceronis, Quintilianii, aliorumque probatae fidei et publicae autoritatis hac de re Scriptorum Comaromiense, cui multum ego debeo, ad irrigandos ingenii vestri flores, ut in fructus uberes erumpant, derivare satago. Regiam et majorum in literis nostrorum calce pressam ostendo vobis viam: in qua praeceptionum inprimis usitatarum Mercuriales status constituo tutè sequendas; quas si vos in hoc stadio et studio decurrendo vestris subjectas oculis diligenter observaveritis, a Schola Ciceronis, veri verae Eloquæ parentis

ad quem imprimis itandum esse, omnes boni agnoscimus, minimè, ut spero, deviabit: Sin autem eas neglexeritis in deviiis et aspretis, quibus studiorum curriculum est obstructum, abnormiter haerebitis. Novam viam haud consultum est sequi: Nam saepe viatorem nova non vetus orbita fallit. Ut verò molesta et sublesta tum dictitandi tum scriptitandi mole meque meosque exonerarem, hunc libellum typis describi curavi. Non ignoro, quin liventes quidam non obscurae inscitiae aut invidiae Vernulae hunc meum laborem futili et anili *κακολογία* sint impeturi. Sed nihil eos moror. Quid autem morer, cum in hoc factioso seculo livoris intemperiem nemini parcere pervideamus. Commune malum est, ideòque tolerabilius: Ego in eorum numero me esse reor: Quos nec falsus honos juvat, aut mendax infamia terret. Vos mi juvenes oculissimi Valetè et mihi favete. Oppenheimii Anno HIInC abeVnDVM.

Vester ex fide fida

Em. R. Pezelius.

(Első számozatlan IV 8a—b.)

*

2. „Consilium Ecclesiae Catholicae Doctorum super ista Quaestione: An homo Christianus possit et debeat se cognominare Lutheranum vel Calvinistam ad Religionem puram ab impurâ rectè discernendam? Collectum ab Emerico Regio Pezelio Ministro Verbi Dei in Ecclesia Comaromien. etc. Cassoviae, Per Nicolaum Mollerum, Typographum S. Regiae Majestatis. Anno Domini nostri I. C. 1621.” 98. l. (RMK II, 416.)

A könyv 1620 decemberében Komáromban kelt ajánlását Remus Györgynek, Szenczi Molnár németországi barátjának és Molnár Albertnek címezte. A protestánsok megbékélésére buzdító előszó után a szerzőnek Bethlen Gáborhoz intézett ajánló verse, majd két üdvözlő epigramma következik „Nobilis Johannes Pajor de Magyarbél: Juratus Notarius Regiae Civitatis Comaromiensis” tollából. Ez a Pajor János Pécseli Király tanítványa volt, mert az epigrammákat „Praeceptoris sui colendissimi” címezi, 1621-ben. Ezután Pécseli Király *Catalogus Patrum, qui in hoc Consilio suffragia seu vocem mittunt* címen felsorolja azokat a szerzőket, akiknek véleményét, műveit idézi könyvében. Maga a törzsszöveg nagy apparátussal készült, állandóan bőven idéz az elsősorolt tekintélyek munkáiból. A könyvet az egyházak uniójára intő utószó zárja.

Pécseli Király e munkájára evangélikus részről Zvonarich György válaszolt öt évvel később kiadott munkájában: „Rövid Felelet Mellyben Pecseli Imrenek, Ersec Uyvari Calvinista Praedicatornak Tanacsza meghamisséttatic, és az több Doctorok írásira-is válasz adatic, im ez kérdés felől: Az keresztyén Embernek kellessék e Lutheranusnak avagy Calvinistának neveztetni ez végre, hogy az igaz tudomány avagy hitnek vallása az hamistul megkülömböztessec? Mellyet Isten igéjébül és az szent irás magyarázó keresztyén Doctoroknak írásokból szedegetet és az egygyű híveknek eppülettyekre közönségesse tött Sarvari Zvonarits György. Csepregben Farkas Imre nyomtatta 1626. Esztendőben.” (RMK I, 554.) Ez a rövid, mindössze 16 leveles, Batthyányné Poppel Évának ajánlott munka azt fejtegeti, hogy a reformátusoknak nem kellene tiltakozniok a kálvinista nevezet ellen. Zvonarits többször idéz ellenfele könyvéből magyar nyelven. Zvonarits lapszámatalásai pontosan a latin munka megfelelő helyeire utalnak. Pécseli választ írt erre a támadásra magyar nyelven, amint erről 1629. június 10-én írt leveléből értesülünk. A levél szerint válasza kiadását tervezte és remélte, de hogy ez megvalósult-e, nem tudjuk.

Meg kell jegyeznünk, hogy a *Consilium* egyetlen fennmaradt példányával (Debreceni Ref. Nagykönyvtár) egy 65 levélnyi kéziratot toldalék van összekötve. A könyv egy ismeretlen XVII. vagy XVIII. századi tulajdonosa ezekre a levelekre főleg imádságokat és prédikáció-vázlatokat írt.

Közzöljük itt a könyv ajánlását, a *Catalogus Patrum*-ot és az utószót. Pécselinek a *Consilium*-ban kiadott két versét lásd latin versei között.

Clarissimo vere Nobili et Sapientissimo Viro D. Georgio Remo I. V. Doctori, Augustano Inchyassimè Reip. Norimberg. Consiliario dignissimo [!]: Nec non Eximio et Celeberrimo Viro Dn. Alberto Molnar Szenczino, Vngaro Paribus et amicitiae et concordiae Evangelicae autoribus: Dominis et fautoribus meis benignissimis ac amicissimis, Salutem et Pacem à Christo Domino et Deo nostro sincerè ac devotè precor.

Sapientissimus Regum Salomon in libello Proverbiorum (Prov. 6. vers 19.) asserit Deum nostrum odiare imò detestari eum, qui discordias seminat inter Fratres. Hoc saltem odij divini meritò feriendi sunt illi, qui Christianos reformata ex Evangelio

fidei Catholicae doctrinam amplexos, insano discordiae flabello dissociare laborant: Eos verò non postremos hujus abominandae rei fabros esse judico, qui vel seipsos schismaticè, vel alios odiosè nunc Lutheranos nunc Zvinglianos aut Calvinianos appellant, et ab his impia et portentosa quaeque dogmata proseminari sine fonte et fronte clamitant, dicendo: Calviniani docent: Deum esse authorem peccati, Christum non esse omniscium, omnipotentem, omnipraesentem: Carnem Christi revera non esse nec manducari in S. Eucharistia: Panem et vinum inibi nuda tantùm esse signa, etc. Lutherani verò statuunt Capernaïticam et Cyclopicam in coena Domini Chreophagiam, contententes ipsissimam Christi carnem ore et dentibus hominum arrodi, etc: Haec et similia contentiosi spiritus ac vertiginosi cerebri figmenta de ipsis hominibus Evangelicè sanioribus, istaque jam obiter attacta minimè somniantibus Orbi Christiano publicitè et privatim, scriptis et viva voce promulgare ac subindè promuslitare non cessant illi, quibus ò carnis mortiferae ductu volupe est, et suavissimus cibus seminare discordias inter hos Fratres.

Igitur ad detestandam et compescendam hanc impiè discordandi libidinem, et ad excitandum Evangelicorum inter sese concordandi studium, quod solis illis ex ore Christi (Matth. 5. vers. 4. 9.) Beatis arridere promptum est, hoc salubre Consilium arripui collegi et descripsi partim ex antiquis et sanctis Patribus, partim vero ex orthodoxis et Neotericis Ecclesiae Doctoribus: illudque vobis, viri clarissimi atque placidissimi, submissim offerre et dedicare, nec non sub celebri vestro nomine juris publici facere constitui. Neque dubitare me sinit vestra magna et in quosvis ubertim effusa Humanitas: quin aequi bonivè consulturi sitis hoc munusculum, quod sanè per exiguum est, si aestimetur pretio sui, verùm si mittentis erga vos observantia, gratitudine et amore pendatur, indubitatò religiosum existit.

Quapropter enixissimè à vobis, viri clarissimi, contendo, ut hunc Tractatulum eo, quo mittitur animo, hoc est, pio et Zeloso recipiatis, et pro Christianae fraternitatis emolumento propagare satagatis: eumque contra ventosos obtrectationum Euripos ac momos, quorum aetas nostra valdè ferax est, quosque parvulum hunc ingenij mei foetum experturum esse, praevidere videor, auctoritatis vestrae clypeo convestiatas ac defendatis. Vt autem commodiùs hoc efficere possitis, errorum monstra, si qua in eo deprehenderitis, judicij vestri limà, veluti clavà Herculeà conficiatis: Consultiùs rigidem est censuram bonorum subire, quàm invidos et iniquos experiri Circios. In seliquo Deus ille Pacis amator vobis, Viri optimi, vestrisque omnibus unicè dilectis talutaria quèque coelitùs donet benignissimè! Komarini mense Decembri. Anno Patien-
iae: Da paCem nobis pDe IesV VIVI.

Vester ex fide priscà

Emericus Regius Peczelius Vngarus.

(A3a—A6a.)

Catalogus Patrum, qui in hoc Consilio suffragia seu vocem mittunt.

Christvs Dominus.	Athanasius
Lucas in Act. Apost.	Cyrillus Alexandr.
Paulus Apostolus.	Gregor. Nyssenus.
Ignatius martyr.	Hieronymus Str.
Lactantius Firm.	Eusebius Hist. Ec.
Ambrosius Episc. mart.	Irenaeus martyr.
Augustinus Hyppon.	Greg. Nazianzenus.
Iustinus martyr.	Rupertus Abbas T.
Chrysostomus	Origenes.
Epiphanius	

Recentiores.

D. Erasmus R.	Gvil. Witakerus.
Cajetanus Cardinalis.	David Pareus.
R. Bellarminus	Sibrandus Lubbertus
M. Lutherus.	Iohan. Piscator.
Petrus Boquinus.	Stephan. Gónczi.
Hen. Bullinger.	Conradus Worstius.
Daniel Tossanus.	Christophorus Pezelius
Antonius Sadeel.	And. Hipperius.
Marcus Beumlerus.	Bartholom. Keckerm.

(A7b.)

Ad extremum igitur oro Te, quisquis es, amice Lector, qui vel Augustanam, vel Anglicanam et Helveticam amplecteris fidei Catholicae professionem, oro, inquam, obnixè et enixè per fidem illam, quà credis Ecclesiam, verè sanctam et Catholicam Sanctorumque communionem: per amorem illum, quo Christianorum sanguine Iesu purpuratorum unionem intimè prosequeris: per illum divini zeli fervorem, ex quo discordias et schismata ceu diaboli flabella verè pijs odiosissima procul à nostris Evangelicis abessè discipis: per ipsum denique Christum veræ et fraternæ pacis amatorem, in cuius nomen baptizatus vitam æternam, ex fide et spe viva præstolaris; ut huic sancto et salutari Consilio, quod Tibi tam excellentes Ecclesiae Catholicae Doctores, me indice fatim impertiunt, non illibenter assentiaris atque subscribas; et sicà Fide sola verè Christiana, prout suprâ Pater Chrysostomus innuit, Christianus appellari velis: id quod a Te, si pacificus es, optimè sperare mihi licet. Vale itaque feliciter, et vive Christo re et nomine Christianus. Deus autem Pacis, qui eduxit de mortuis Pastorem magnum ovium in sanguine Testamenti seu foederis æterni Dominum nostrum Iesum Christum, aptet nos in omni opere bonò, ut faciamus ejus voluntatem, efficiens in nobis, quod gratum sit in conspectu suo per Iesum Christum, cui sit gloria in secula seculorum, Amen !

(G3a—G4b.)

3. „Catechismus az az, a Keresztyeni Tudomannac Fundamentomiról Es Agairól valo rövid Tanítás. Irattatott Peczeli Király Imre Uyvári Prædicátor által. Papan Nyomtatott Szöpes Várallyai Bernhárd Máthé által MDCXXIII.” (OSzK RMK I, 542a.)

A kis kötet elején a szerző verses ajánlása áll az uvvári lovas és gyalog előljáróknak, seregbíróknak, hadnagyoknak, vajdáknak és az egész gyülekezetnek címezve (lásd 5. sz. alatt). Magának a katekizmusnak csak egy részét ismerjük ebből a kiadásból, mert a könyvtáblából kiáztatott egyetlen példány csonka.

A második kiadás Lőcsén 1635-ben jelent meg és 66 levélből áll. (RMK I, 653.) Ebben a verses ajánlást még egy prózai előszó is követi „Az Istenes Olvasónak”, melyből meg tudjuk, hogy „látván az Ersek-Uyvári kisdedeknek szükségeket” írta könyvecskéjét. E második előszót bizonyára az tette szükségessé, hogy e kiadásban a rendes katekizmus előtt még egy külön „kis-katekizmus” áll a gyermekek, vagyis az első úrvacsorázók számára. A rendes káté szövege teljesen megegyezik az első kiadással. A káté szövege után a K5—L5 leveleken *Egynehány szep Isteni Dicseretek, Mellyeket a Catechismusnak tanulásakor mondhatni* címmel, hét ének következik. (Ezekről lásd alább.)

A második kiadás prózai előszavát itt közöljük.

Az Istenes Olvasónak a' Christus jó kedvét és kegyelmét kívánom.

Az mi gazdag irgalmu szent Istenünknek, a' mi Urunk Jesus Christusnak áldot szent Attyának öröcké való dicsérettel és hálá-adással tartozunk: mellyet szüntelen meg-is kel cselekednünk; hogy ez utolsó nyomorult időnkben a' mennyei tudománnak szövétnékit világossan az igaz Lelki-Tanítók által hordoztattya közöttünk; Sőt az kisdedeknek vékony elméjékhez érezkedvén, az Isteni szolgálatnak és arrol valo rövid tanuságnak rövid modgyát-is ottan ottan Catechismus által hol egy helyben s-hol másban ki-szolgáltattya az ő hüségés Safáriveral: Kíért áldot legyen az ő nagy neve most és minden időben! Én-is azért törvény szerént valo Lelki-Pásztor lévén méltatlan mivoltomra, és látván az Ersek-Uyvári kisdedeknek szükségeket, írák az kisded kettős Catechismust, oly állapotomban, a' melyben reá érkezhettem: mely munkára vittem bizonyos okoktól: mert, először az ackorbéli rut háboruban, mint az Halcyon madárnak. ürességem adattatván, megh-tekéntém a' kis talent garast, mellyet a' mennyei Ur én réám bizot, hogy amaz tunya rest szolga-ként el ne ásnám azt, hanem azzal kereskedvén, ama' szám-adáskor az én Uramnak usorával meg-vinném, E' mellet másodszor. ez-is forga szívemben, hogy fölötte szükséges e' mostani gonosz időben az idvözítő mennyei tudománnak tiszta magvait, ugy-mint, a' Tiz Parancsolatot, a' Szent Credot, a' Mi-Átyánkat és a' Két nevezetes Sacramentomot igaz értelemmel (mert ez a' világos és bizonyai Catechismus) a' viazhoz hasonló gyöngö juhotskákknak elméjékben hintettni, gyökereztetni: A' mely kis munkámban, pók modgyára, semmit ujomból nem szoptam: hanem az mehekét, a' mint lehetet, követtem, kik, tehetség szerént, sok virágok-

rol szedegetik és gyűjtögetik édes eseségeket, mellyel télnek idején táplállyák ő magokat: Igy én-is őket, s-nem az heréket, követvén, egyéb tudós szent könyveknek virágos kertekből szedegettem, Isten által, és e' kis Könyvetskémnek méh kosárjában, mint valami Profont avagy Elés-házban bé-rekesztettem, ime' rövid de idvösséges tudomán-
nak Lépes mézetskéjét, mellyel a' gyenge juhok állyenek, hizzanak; hogy a' szem-fény vesztő késértetnek, mint valami nehéz télnek idején megh ne fogyatkozzanak és el ne tévelyedgyenek az igaz ösvényről. Ez tisztem szerént valo kis munkámmal penig senkinek véteni nem akarok, sem egyéb jo Catechismusokat le-tétetni nem kívánok: hanem helyemhez időmhez és halgatoimhoz alkalmaztatván megamot, csak az Uyvári kisdedeknek igyekeztem Isten segítségéből szolgálni és használni.

Peczeli Kiraly Imre P.

(2. kind. A4a—A5a.)

*

4. *Abecedarium Latino-Hungaricum Seu Elementa Lingvae Latinae et Ungaricae.* Papae Typis Matthaei Bernhardi. Anno MDCXXX. (RMK II, 466; valamint OSzK RMK I, 594a. Vö. MKsze 1881, 245—6.)

A címlap hátán az ábécés könyvet fiaiknak dedikálják a következők: Kanizsai Pálfi János püspök, Samarjai János püspök, Nemesnépi Dániel komjáti esperes, Czeglédy Pál pápai pap és esperes, Magyarai Ágh Jakab komáromi pap és esperes, Szenczi Szijgyártó Lukács somorjai pap és esperes, Kanizsai Mihály nagyszombati pap, Bernhárd Máté pápai nyomdász és Pécseli Király Imre újvári pap. A következő lapon előszó helyett néhány bibliai ige áll „Emericus R. Peczelius Minister” aláírással. Ebből, valamint azon körülményből, hogy a dedikáló személyek között neve az utolsó helyen, — a nyomdászé után — áll, következik Pécseli Király szerzősége. ZOVÁNYI — nem tudni minő alapon — ezt a 1630-ban megjelent abecedariumot már második kiadásának tartja. (ZovLex 348.)

LATIN VERSEI

1. *Epigramma Threnologicum In posthumum Clarissimi et Doctissimi viri Emerici K. Uyfalvi Librum quem paulò ante obitum concinnaverat.*

Phoebe Pater, quid fles fuscâ redimite cupresso?
Occidit Uyfalvi gloria honorque meus.
Et tu quid pullo squalens velamine Pallas?
Occidit Uyfalvi gloria honorque meus.
Tu quoque Thespiadum cur fles pia turba sororum?
Occidit Uyfalvi gloria, noster honos.
O fallax rerum species! O lurida lethi
Ingluvies! vitae ô lubrica conditio!
Siccine Morta ferox Emericum praepete telo
Concutis, ah! nostri stemma decusque soli?
Siccine doctrinae hunc thesaurum praeripis orbi
Invida et Aonio pernicioosa choro?
Ah misera! ah nimium infelix haec gloria mundi!
Praecoce quae fato corrui atque perit!
Munera perpacant invictos grata Monarchas
Iratum placant vel pia vota Iovem,
Gutta cavat saxum, ferrum vis ignea flectit,
Mollit et indomitum tandem adamanta cruor;
Ast heu! nec precio nedum prece, viribus ullis
Nec lacrumis temet flectere Morta sinis.
Sed fuit in fatiis ita: sic erit, omnibus ist haec
Parca noverca bonis, parca noverca malis.
Ilicet istud erat non evitabile telum,
Obtigit huicce tamen tres habitare locos;
Membra fovet tellus curis exuta malignis,
Spiritus in coeli sede quiescit ovans,
Tamque diu hic, facies donec mutabitur orbis,
Fama cluet: Virtus quod pia jure refert.

Te nunc ergò sacris studiis addicta juvenus,
 Pone modum lacrumis tristiciaeque precor.
 Dulcis adempta quidem tibi vivi vox Emerici ò, [!]
 Verùm docta ejus posthuma scripta vigent,
 Quae si sollicitis oculis animisque frequentes,
 Spirat in his potior pars loquiturque viri.
 Haec tibi praesolers Doctoris cura Parei
 Edidit in lucem, quae pia cura, senis.
 Magne Paree, Pater nostrae quoque gentis honorus
 Es, studiis eciam dum colis ipse piis.
 Vive diu Nobis, aliis simul: hñc citò Coelum
 Ne invideat nobis, Vive valeque precor.

Emericus Regius Peczelius
 Ungarus ἀποχθίνως F.

(Kiadva: Újfalvi Katona: Tractatus...Frankfurt 1811. [RMK III, 1095.] III. számozatlan iv 8a.—b. Első hat sorát kiadta CZWITTNER DÁVID is [Specimen....202.] — Újfalvi Katona Imre munkájáról, haláláról s a vers keletkezéséről körülményeiről lásd Király Imre életrajzát.)

2. ὈΚΤῸΣΤΙΧΟΝ

Authoris ad Librum.

Ito tenelle citò, bellè, quo mirto libelle,
 Formatum Ausonii bella labella gregis.
 Parvus es, at non pravus eris discentibus, ut me
 Spes tenet, ito igitur belle libelle citò.
 Fortè times livente premet quia dente malignus
 Te? haud perimet; semper preminet Artis honos,
 Ipse fremat licet et tremat atro percitus aestro
 Livor non alium, at se premit et perimit.

(Kiadva: Pécselli Király: Rhetorica I. számozatlan iv 8a. — A Rhetoricáról lásd Pécselli Király prózai művei közt. 1. sz. alatt.)

3. *Dedicatorium ad Serenissimum Principem Gabrielem, electum Hungariae, Sclavoniae, Croatiae, Dalmatiae etc. Regem, et Transyl. P. S. C. Patrem Patriae communem obsequiosa subjectione colendissimum.*

Salve Pannonici sydus, Venus aurea, coeli,
 Rex Gabriel, Christi cui per amica fidet.
 Suscipe Consilium Rex clementissime nostrum,
 Nobile, credo, Tibi hoc si placuerit, erit.
 Olim Artaxerxes pomum susceperat unum,
 Perplacide: Sic Tu spero benignus eris:
 Regia mens etenim clementer respicit illos,
 Quos pia simplicitas jussit adire thronum.
 Te Deus in multos conservet Nestoris annos
 In Patria ac Gentis commoda multa tuae!

R. T. M. Humillimus cliens
 Em. R. Peczelius.

(Kiadva: Pécselli Király: Consillium A2a—b. — A kötetéről lásd prózai művei közt 2. sz. alatt.)

4. *Vox Authoris ipsius.*

Dogmata Fidei Christianae certò Catholica recipio non sub titulo vel nomine Lutheri, Zwinglij vel Calvinii, neque sub autoritate Lutheri, quae qualis et quanta sit, non disputo, sed sub nomine Christi, et sub autoritate scripturae S. tanquam immobilissimo Fidei Catholicae fundamento, nec non sub autoritate primitivae Ecclesiae, ut causa fidelissimè exponente in symbolis (Apostolico videlicet, Nicaeno, Constantinopolitano, Ephesino,

Chalcedonensi et Athanasiano) fidei verae et salvificae doctrinam. Ad hanc eminentissimam auctoritatem in omnibus meis difficultatibus et tentationibus, tanquam ad sacram Anchoram et Dei praepotentis Asylum subinde confugere et provocare soleo: Quare,

Biblia sacra meae fidei sint anchora firma,
Biblia per Sanctos dogmata dentque Patres.
Vnde ego Christianus, non verò Lutherianus,
Nec Calvinianus dicier ipse volo:
Nam non Lutherus, nec non Calvine redemptor
Es mihi; sed solus, qui colit astra lógos
Dices: Non satis est verbi meminisse sacrati,
Et nomen Christi saepè tonare sacrum:
Hoc etenim possunt Falsi quoque dicere Fratres,
Atque hoc praetextu pingere dogma suum,
Percipe: si exactè cupias dignoscere verum
Christianum ex fidei fructibus huncce scias.
Vanus enim titulus sine re, vel nomina vana
Non mihi Christianum reddere ritè queunt.
Si tamen expressè et nomen posuisse necessum est,
Quae Confessio sit publica quaeque Fides.
Augustana Fides vel quos Helvetica sancit
Purior: hinc ponant nomina certa pij.
Hos ego consulto, quibus haec confessio bina
Ritè placet. Christi nomen habere volo.
Hos ego Christianos, verae pietatis amantes,
Non alias sectas conciliare volo:
Nam re discordes nemo sociare valebit
Haereticos: istis nec mea musa favet.

(Kiadva: Pécsell Király: Consilium G2a—G3a.)

5. *Dialogus epitaphicus*

Gregorius filius maior.

Chare pater fugis hinc? fugis o dulcissime rerum,
O mea spes, fulcrum svave, decusque meum!

Pater.

Mi fili! moneo te, mi charissime fili,
Ne nostro ex obitu corda dolore premas.

Stephanus filius minor.

Mi pater, heu! nostras cur tam cito deseris aedes?
Cur nos, in tanto turbine, linquis humi?
O o nos miseros! miseros, quas ore querelas
Fundam? Lux vitae nam mihi tota cadit!

Pater.

Desine, mi fili, nimio tua pectora planctu
Frangere: non laceret, corda tenella dolor,
Paulisper tantum, mi fili, desero vestrum,
Aspectum: capiet nos iterum una domus,
Mox aderit Christus, qui et vos e turbine mundi
Eripiet, vobis meque videre dabit.

Joannes filius minimus.

Ah pater haud facile est lachrymis imponere metam,
In tanto luctu cor dolet atque stupet.
Sic stupeo, ut saevi qui tactus fulminis ictu,
Vivit; sed vitae nescius ipse suae est.
Ah! nullus flendi modus est mihi: namque reliquit
Me mea lux, vitae gloria tota meae.
Heu quid agam, et quo me vertam.
. Ignoro orphanus! [A kéziratban is így, hiányosan!]

Pater.

Quid facis, o fili, quo te dolor abripit excors?
Num moritur mecum, cura paterna Dei?
Non sic, mi fili, non sic tua corda querelis
Examines, quin sit spes tibi cura Dei.
Cura Dei patris, qui prospicit omnibus unus,
Orphanis, viduis, spem tibi sola creet.
Id quod sancte Deus faxis pro nominis alma
Laude tui: hinc animam suscipe iamque meam.

Emericus Regius Peczelius
minister verbi Dei in ecclesia Ujvariensi

(Kézirata: A dunántúli ref. egyházkerület legrégebbi jegyzőkönyve 92—3. Klad. THURY, MPETA VIII, 93—4.
— Szenczi Csene Péter püspök halálára készült 1622-ben.)

JEGYZETEK A VERSEKHEZ

Pécseli Király Imrétől 15 magyar nyelvű verset ismerünk. Ezek közül kilencnek a versfőiben megtaláljuk nevét (1, 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13. sz.); kettő általa aláírva jelent meg (4, 5. sz.); négyet pedig még az ő életében hitelt érdemlően neki tulajdonítva adtak ki, illetve másoltak le (3, 12, 14, 15. sz.). — Ezeken kívül az egyháztörténeti és irodalomtörténeti kutatás még több éneket is — tévesen, vagy nem bizonyítottan — neki tulajdonított.

A tévesen neki tulajdonított énekek egyik csoportja az *Istenes énekek* bártfai 1635—40. táján megjelent kiadásában került először nyomtatásra. Ebben a kiadásban a 291. lapon, az itt olvasható alcím, és az itt kezdődő élőfejek szerint, Pécseli Király versei kezdődnek. Bár az élőfejek a kötet végéig tartanak, és új alcím már nem következik, csak az első tíz itt szereplő ének tulajdonítható bizonyossággal Pécseli Királynak. A sorban tizedik „Paisa szegény fejemnek” kezdetű ének az utolsó, amelyben költőnk neve a versfőiben megtalálható. A hátra levő öt ének közül a „Magasztallak én Istenem” kezdetű ének versfőiben a MATTHIAS CZEMEKI név szerepel, bizonyos tehát, hogy az utolsó öt éneket nem lehet mechanikusan Pécselinek tulajdonítani. A kérdéses énekek közül kettő előtt a szerzők monogramjai láthatók. Hogy ebben a kiadásban az énekek elé írt névkezdőbetűk a szerzőt jelölik, arra az a bizonyíték, hogy a kötet különböző szerzők műveiből összeállított részében az Sz. Ts. M. monogram alatt álló ének valóban Szepsi Csombor Márton műve. Ezért az I. P. C. jelzésű „Ne szály pörben én velem”, valamint az S. K. jelzésű „Könyvem forrása” kezdetű énekeket is azok írták, akiknek nevét az említett betűk jelzik. Az I. P. C. monogrammba eddig általában Pécseli Király Imre nevét olvasták bele, noha költőnk nevének sem magyar, sem latin alakjának nem ezek a kezdőbetűi. Az I. P. C. jel nem is jelölhet mást, mint Joannes Paulides Canisaeust, azaz Kanizsai Pálfi Jánost, s így ez az ének sem származhat költőnkől. Az S. K. monogram alatt már többen (így ALSZEGHY: A XVII. század lírai költészete. ItK 1935, 16.) a Komjátiban és Ürményben tanítóskodó és lelkeskedő Kőrösi Istvánt sejtették. Ez annál is valószínűbb, mert ismerünk olyan éneket, melyet versfői szerint valóban Kőrösi István írt, s már kortársai is számon tartották, mint tehetséges verselőt. (THURY: A dunántúli ref. egyházkerület története 439.) A „Könyvem forrása” kezdetű ének előtt álló monogram azonban az előző énekre is érvényes, mert a szerző jele így szerepel: „Ejusdem S. K.” Az előző éneket a „Bűn testéből s-tömlőzéből” kezdetű tehát szintén Kőrösinek kell tulajdonítanunk. A kérdéses öt énekből tehát négyről sikerült megállapítanunk, hogy másról származnak. Egyedül a sorrendben utolsó, „Miként Aegyiptusban edgy Pellikán madár” kezdetű ének szerzősége kétséges. Itt semmi olyan mozzanat sincs, amely kizárná Pécseli Király szerzőségét, de nem is bizonyítja azt semmi. S mivel ezt az éneket négy idegen költőtől származó ének választja el a Pécseli-énekek sorozatától, bizonytalan eredetűnek kell tartanunk, s énekei közé nem sorolhatjuk. A Pécseli Király nevével jelzett részbe a későbbi kiadások bevették a „Mire bánkódol ó te én szívem” kezdetű XVI. századi éneket is, s ennek alapján Kálmán Farkas ezt is szerzőnknek tulajdonította. (Mire bánkódol ó te én szívem! Debr. Prot. Lap 1883, 326—7, 350—2.) Később azonban e tévedését korigálta. (Pro domo. Uo. 1884, 296—7.)

Az *Istenes énekek* köteteiben, de nem a Pécseli Király nevével jelzett részben még egy tévesen Pécseli Királynak tulajdonított ének található: „Dicsőült helyeken mennyei Paradicsomban”. Ez az ének Balassi versei közé van beiktatva, mintegy analógiaként a 148. zsoltárnak Balassitól való fordításához. Az ének előtt ezt olvas-

suk: „Azon Psalmus J. P. C.” Nyilvánvaló tehát, hogy ez is Kanizsai Pálfi János szerzeménye.

Többen, köztük ZOVÁNYI (i. h.), úgy vélekedtek, hogy a Pécseli Király katekiz-musa második (Lőcse 1635.) kiadásának függelékében lévő énekek is tőle származnak. Könnyen megállapítható azonban, hogy az itt közreadott hét ének nem az ő verseiből való gyűjtemény. Közülük hármat már XVI. századi énekeskönyvekben is megtalálunk: „Mindenható Ur Isten mi bűnös emberek” (Várad-i-ék. 1566. 21—3); „Oh Izrael szerető népem” (Huszár Gál 111a—113a.) és „Mondgyatok dicséretet Kőröszténynek az Ur Istennek” (Bártfai-ék. 1593. 356—7.). Egy további megvan a 1600 körül megjelent első unitárius énekeskönyvben: „Egész Izraelt Dávid felgyűjté” (225—9.). Nem lehet övé az „Ur Isten mely sokan vannak” kezdetű sem, mely Molnár Albert zsoltárai első kiadásának (Herborn 1607.) függelékében már megjelent s talán magától a zsoltárfordító-tól származik. A „Mennyei Atyánk Ur Isten” kezdetű ének korábbi kiadásáról ugyan nem tudunk, de a katekizmussal egyidejűleg megjelent az 1635. évi lőcsei énekeskönyvben is. Figyelmet érdemel, hogy ez az énekeskönyv egyetlen Pécseli Király verset sem közöl. Az ének egyidejű megjelenése két lőcsei kiadványban viszont azt valószínűsíti, hogy a katekizmus függelékében levő énekeket nem annak szerzője, hanem a nyomdász állította össze, kiadványának nagyobb terjedelme és kelendőssége érdekében. Az egyetlen olyan ének, melynél Pécseli Király szerzőségének ellentmondó körülmény nem forog fenn, a 23. psalmus egy átköltése „Az Mennyei Ur Pásztorom énnekem” kezdettel. Ez a vers más forrásból nem ismeretes. A katekizmus függelékének énekei közül ezt az egyet VASÁRY is Pécseliének tartja (i. m. 33.). Mivel az elmondottakból az következik, hogy költőnknek aligha lehetett köze a katekizmusához biggyesztett kis antológiához, ezt az utolsó éneket sincs jogunk Pécseli alkotásaihoz sorolni, hanem bizonytalan eredetűnek kell tekintenünk.

Mint látjuk, Pécseli Király Imre énekeinek leggazdagabb gyűjteményét, s egyetlen korabeli összeállítását az *Istenes énekek* kiadásai őrzik. Az itt közreadott versek esetében az 1635—40. táján megjelent bártfai kiadás szövege a leghitelesebb, hiszen ekkor jelentek meg e versek először, a további kiadások pedig már mind a szerző halála után, tőle függetlenül készültek. Mégis kiadásunk alapjául nem vehettük a bártfai kiadást, sem a közvetlenül ezen alapuló 1665. évi kassai kiadást, mert mindkettőnek egyetlen fennmaradt példánya éppen ezen a helyen rendkívül megcsonkult. A bártfai kiadás unicum példányában például csak egyetlen Pécseli-éneknek találjuk meg a teljes szövegét, négy másiknak pedig kisebb-nagyobb töredékeit. Az egységesebb és áttekinthetőbb eljárás kedvéért ezért az egyetlen ilyen éneknél és a töredékeknél sem a legrégebb kiadást vettük alapul, hanem minden esetben a lőcsei 1671. évi edíciót. Igaz, hogy az 1670. évi lőcsei kiadás a legkorábbi csonkítatlanul ránk maradt és a várad-i rendezett kiadásokat híven követő editio, de ebben számos sajtóhiba van, melyeket az 1671. évi kiadás korrigált. Fel kellett használnunk a kolozsvári 1677. évi kiadás variánsait is, mivel ez utóbbi a lőcsei edícióktól függetlenül alapul a várad-i kiadásokon, s így esetenként hívebben őrizheti az eredeti szöveget. Az 1671. évi kiadáson alapuló főszöveghez ezért az 1670. évi lőcsei, az 1677. évi kolozsvári, a bártfai és a kassai kiadás eltéréseit idézzük, amennyiben szövegük nem veszett el. Az *Istenes énekek* többi kiadásai szövegkritikai szempontból már érdektelenekek, mert vagy a lőcsei, vagy a kolozsvári kiadásokon alapulnak. Ezek a kiadások a bártfai kiadásban közreadott valamennyi Pécseli Király-éneket rendre lenyomtatták, a „Dicsőrelek Uram téged” kezdetű kivételével, melyet már a várad-i kiadások elhagytak. (Lásd a 3. sz. ének jegyzetét.) Egyedül az 1699. évi nagyszombati katolikus kiadás válogat az énekek közül és csak az „En nyavalyás lelkem”, az „El jö még az idő” valamint a „Paisa szegény fejemnek” kezdetűeket veszi föl. (Vö. DÉZSI: Balassa és Rimay „Istenes Énekei”-nek bibliográfiája, RADVÁNSZKY BÉLA Rimay-kiadása függelékeként. Bp. 1904; ECKHARDT Balassi-kiad. I, 20—3; ua. Egy ismeretlen Balassi-kiadás. MKsze 1955, 118—9; KLANTOZAY: Hozzászólás Balassi és Rimay verseinek kritikai kiadásához. I. OK. XI, 325.)

Pécseli Király énekei közül csak hatnak a keletkezési idejét ismerjük. Ezeket a datálható énekeket közöljük előbb, majd ezután következnek az *Istenes énekek* köte-teiben levő keltezetlen versek, s a sort a kéziratokban megőrzött énekek zárják be.

1.

Nyomtatott kiadásai:

I. *Istenes Énekek*. Lőcse 1671. 440—6. — Címe: Mas.

II. *Istenes Énekek*. Lőcse 1670. 300—4. Kiad. VASÁRY 35—6; DÉZSI: Balassa munkái II, 322—6. — Címe: Mas.

III. Istenes Énekek, Kolozsvár 1677. 229—32. — Címe: Mas.

Kéziratai:

IV. Tholnay-ék. 69a-70b. — A kódex 68b lapjára a másoló Tholnay Ferenc nevéé és az 1618. évszámot jegyezte fel, a vers szövegével egyező tintával és írással. Az éneket tehát szintén 1618-ban másolta. Nótajelzését lásd a főszövegben. Illésházy István nótaként idézett énekének (RMKT XVII. I, 80. sz.) a dallamát nem ismerjük.

V. Lipcsei-k. 16a—17a. — Címe: Cantio alia. A „Cantiones Comunes” címmel jelölt éneksorozatban található.

Az ének versfője: G PETSELI IMREE. A szerző az utolsó vsz. tanúsága szerint 1608. augusztusában, Pápán írta a verset, tehát még heidelbergi tanulmányai előtt. Az utolsó sorban magát *iffiu*-nak nevezi. — A nyomtatott kiadások és az azoknál korábbi két kézirat között néhol jelentős eltérés mutatkozik. Ebből esetleg arra következtethetünk, hogy a kéziratok az éneknek a korábbi, első megfogalmazását örökítették meg több-kevesebb hibával, míg az *Istenes énekek* kiadásai egy később átjavított végleges változat került.

17 les = les

38 Boldogasszony hava: augusztus

2.

Nyomtatott kiadásai:

I. *Istenes Énekek. Lőcse 1671.* 488—92. — Címe: Mas. Az első strófák sorrendje tévesen: 1, 4, 5, 2, 3, 6. . .

II. *Istenes Énekek. Lőcse 1670.* 333—5. — Cím és vsz.-sorrend mint előbb.

III. *Istenes Énekek. Kolozsvár 1677.* 258—60. — Cím és vsz.-sorrend mint előbb.

IV. *Istenes Énekek. Bártfa 1635—40.* 342—6. Kiad. VASÁRY 49—51; Dészri: Balassa munkái II, 344—6. — Cím és vsz. sorrend mint előbb.

V *Istenes Énekek. Kassa 1665.* 388—92. — Cím és vsz.-sorrend mint előbb.

Kéziratai:

VI. Detsi-k. 176a—178a. — A kódex 1611 és 1613 között másolt részében található. Címe: Cantio optima. A strófák sorrendje helyes.

VII. Lipcsei-k. 20a—21a. — A kódex „Cantiones Comunes” című éneksorozatjában olvasható. Cím és vsz.-sorrend mint a *Detsi-k.*-nél.

Az ének versfője: PETSELI IMRE KIRAA. A versfők, de egyúttal a szöveg értelme is a kéziratokban lévő strófa-sorrend helyességét bizonyítják. Ha a 11. szakasznak a kéziratokban olvasható szövegvariánsát vesszük alapul, akkor a versfők még értelmesebb szöveget adnak: PETSELI IMREH IRA A. A szerző keresztnevének Imre alakban való használatára azonban semmi adatunk sincs, s ezért a nyomtatott kiadásoknak feltehetően a szerzőtől származó későbbi javított szövegét tartottuk meg, csak a nyilván illetéktelen kéztől összezavart strófák eredeti rendjében követve a kéziratokat. — Az előző énekkel együtt ez is Pécseli Király fiatalkori alkotása. Erre mutatnak a két ének közti gondolati és szövegbeli szoros egyezések (a feltűnőbbeket lásd alább), valamint az a körülmény, hogy 1611 táján már Detsi István beírta kódexébe. Mivel Pécseli 1609 tavaszán utazott Heidelbergbe, az ének 1608—9 körül keletkezhetett. — Népszerűségére mutat, hogy első szakaszát bejegyezték a *Vasady-k.* utolsó (124b) lapjára is: „Paisa szegeni feiemnek en Istenöm legi eltömnek batoritoia lelkömnek vigasztaloia sziumnek. oh en lelköm elli Iesusban” (ItK 1913, 22.). A névtelen *Comico tragoedia* egyik részének (Sc. III. A. I. Sc. III.) nótajelzéseként is énekünk első sora szerepel. (ALSZEGHY: Magyar drámai emlékek 195.)

31—32 Az előző 1. sz. ének 19—20. soraiban szintén Dávidot és Pétert említi hasonló értelemben.

42 Vö. az előző ének 21. sorával: „irgalmasságod nyújtád”.

3.

Nyomtatott kiadásai:

I. *Oppenheimi-ék. 1612.* 136.

II. *Istenes Énekek. Bártfa 1635—40.* 291—4. — Az egyetlen példány igen rongált volta miatt, csak töredékeit ismerjük. Az *Istenes énekek* későbbi rendezett kiadásából kimaradt. A rendezetlen 1665. évi kassai edícióban bizonyára benne volt, de az unicum-példány csonkasága miatt szövege ma már teljesen hiányzik belőle.

III. Szép imádságos könyvecske. Lőcse 1632. 154—6. — Erősen romlott változat. Megvan a kötet 1646. évi kiadásában is: II, 160—6.

IV. Váradi-ék. 1648. 330—1. Kiad. VASÁRY 59—60; DÉZSI: Balassa munkái II, 320—2. — Az ének ettől kezdve megtalálható a protestáns templomi énekeskönyvek különböző kiadásában (Várad 1654. 315—6; Lőcse 1654. 253. stb.). Valószínűleg megvolt már az 1642. évi elveszett első váradi kiadásban is, s innen vette át szövegét Szalárdi Miklós *Vigasztaló szók* című könyvének függelékébe (Gyulafehérvár 1643. 230—2. — RMK I, 741.). A templomi énekeskönyvekben olvasható változat került át Pápai Imre *Keskeny ut* című kiadványának harmadik kiadásába is (Sárospatak 1662. S6a—S7a. — RMK. I. 997.).

Kéziratai:

V. Eperjesi-gradnál 355b—356a. — Kottával.

VI. Balogi-cantionale 325—6. — A következő nótajelzéssel: „Nota Szivem szerint Ur Isten”. Ez az ének Ács Mihály *Zengedező mennyei kar*-ában (1696) jelent meg először; teljes első sora: „Szivem szerint Ur Isten hálát adok néked” (4—6.). Már csak azért sem lehet eredeti nótajelzés, mert későbbi, mint Pécseli verse.

Hangjegyekkel, négy szólamú feldolgozásban, először Maróthi György adta ki (*A Soltároknak Négyes Nótáik*, Debrecen 1743. 166.). Innen, valamint a későbbi református énekeskönyvekből tudjuk, hogy az ének nálunk is a világi eredetű ismert német korál-dallammal („Ich dank dir lieber Herre” — lásd ZAHN: *Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder*, 1888—1893. 5354. sz.; BÖHME: *Altdeutsches Liederbuch*, 1925. 257. sz.) terjedt el. A magyar változatok közül a legvilágosabban ritmizált a Maróthié, mi is ennek alapján közöljük a dallamot.

VASÁRY kétesnek tartja Pécseli szerzőségét, valószínűleg azért, mert a versfőkben neve nem szerepel és mert az ének az *Istenes énekek* rendezett kiadásaiából kimaradt (i. m. 33.). Nem valószínű azonban, hogy az *Istenes énekek* 1635—40 körül kiadott bővített bártfai kiadása, mely először közölte egy csoportban Pécseli Király énekeit, azok élére, — közvetlenül a „Következnek Pécseli Király Imrenek edgynehány szép eneki” alcím után — egy nem tőle származó verset iktatott volna. A rendezett kiadásokból való kimaradás pedig könnyen magyarázható. Senczi Kertész Ábrahám, váradi nyomdász, a korábbi összezárt kiadások újraszerkesztője tudta, hogy ez az ének benne van az általa is több ízben kiadott templomi énekeskönyvben, mint kedvelt és elfogadott egyházi ének. Az *Istenes énekek* új kiadásaival viszont a magán ájtatosságot kívánta szolgálni, s ezért ezekbe templomi éneket nem vett fel. Az általa kibocsájtott templomi énekeskönyvek és *Istenes énekek*-kiadások énekanyaga között egyetlen közös darab sincsen. (Vö. KLANICZAY i. m. 312; u. ő. Ujfalvi Imre és az 1602. évi debreceni énekeskönyv. ItK 1958, 164.) — Az éneknek Pécseli Királytól való származását megerősíti az a körülmény, hogy első ízben Senczi Molnár oppenheimi énekeskönyvében jelent meg. Szerzőnk 1612-ben maga is Németországban, Molnár Albert körében tartózkodott, s talán egyik munkatársa is volt az énekgyűjtemény kiadásában. Könnyen elképzelhető tehát, hogy ez időben írt reggeli dicsérete is bekerült a gyűjteménybe, annál is inkább, mert Molnár 1611-ben, Pécseli Király Oppenheimben kiadott retorikája elé írt üdvözlőversében, őt verseiért is dicséri.

Az ének a dallammal kapcsolatban már említett német „Ich dank dir lieber Herre...” kezdetű vers átültetése. A Johann Kohlrosz által írt népszerű XVI. századi német éneket Miskolczi Csulyak is lefordította. (Lásd a 27. sz. ének jegyzeteit, ahol a német eredeti szövegét is közöljük.)

7 kivől olv. kivől (= kivettél)

26 A sorban egy szótaggal több van a kelleténél, de mivel csak a szerzőtől egészen távol álló V. variáns korrigálja a hibát, nem javíthattunk.

4.

Nyomtatott kiadása: Senczi Csene Péter: *Confessio Helvetica*. (Oppenheim 1616.) 18. — Címe: Mas. A vers végén: Em. Regius Peczelius. P. A szöveg tele van a magyarul nem tudó nyomdász sajtóhibáival.

Senczi Csene Péter felsődunamelléki püspök latinból magyarra fordított svájci hitvallás-kiadása elé elsőnek Senczi Molnár Albert, majd Pécseli versét követően Seraphin Pál, Velichinus István és Kanizsai Mihály írtak üdvözlő költeményeket. E három utóbbi szerző versei sorozatunk VI. kötetében jelennek meg. Senczi Csene munkája ugyanabban

az évben Debrecenben is megjelent, az eredeti latin szöveggel együtt, de ebből a kiadásból már hiányoznak az üdvözlőversek. (RMK I, 465.)

6 A *homlok esik* kifejezésre lásd a 90. sz. vers 259. sorához fűzött jegyzetet.

15 Ez a sor majdnem szó szerinti átvétel Rimay „Legyen jó idő csak” kezdetű verséből. Ennek 14. sora: „Tereh alatt viszi pálmafa fel ágát”. (ECKHARDT kiad. 80.

5.

Nyomatott kiadásai:

I. Pécseli Király Imre: *Catechismus. Lőcse 1635.* A2a—A3b. — Az első vsz. kivételével sorok szerint tördelve közli az éneket.

II. Pécseli Király Imre: *Catechismus. Pápa 1624.* A2a—A3b.

Pécseli Király katekizmusáról lásd a prózai művei ismertetése során előadottakat. Az érsekújvári vitézeknek ajánlott könyv dedikáló-verse 1624-ben valószínűleg az év elején keletkezett. Az utolsó strófában ugyanis az új esztendő emlegeti a szerzőt.

Mindkét kiadásban a bibliai helyekre való utalások a lap közepén vannak. Ez félrevezető, mert azt a látszatot kelti, mintha az egyes bibliai részek megnevezése utáni strófák a szentírás jelzett helyének kifejtését tartalmoznák. Ezzel szemben egyszerű forrás-utalásokról van szó, melyek az előző szakaszokban mondottak bibliai forrását jelzik. Ezért ezeket az utalásokat mint a szerző lapszéli jegyzeteit tekintettük, s kiadásunkban a lap aljára helyeztük.

1—4 Az ének első strófája Tinódi, illetve a históriás ének hagyományos stílusára emlékeztet. Pécseli Király úgy látszik ezzel az érsekújvári végvári katonaság ízléséhez igazodott tudatosan vagy önkéntelenül.

6.

Nyomatott kiadásai:

I. Istenes Énekek. *Lőcse 1671.* 483—8. — Az ének élén: „Mas” és a főszövegben közölt bibliai hely.

II. Istenes Énekek. *Lőcse 1670.* 330—2. — Címe ugyanaz; a bibliai hely megjelölése itt: Esa. 33. l.

III. Istenes Énekek. *Kolozsvár 1677.* 255—7. — Címe mint I.-nél.

IV. Istenes Énekek. *Bártfa 1635—40.* 337—42. Kiad. VASÁRY 48—9; Dézsr: Balassa munkái II, 342—3. — Címe mint II.-nél. Az egyetlen ismert példány e levelei erősen rongyoltak.

V. Istenes Énekek. *Kassa 1665.* 387—8. — Az unicum-példány csonkasága miatt csak az ének utolsó négy strófája maradt itt meg.

A versfőkben: PETSELI JMREE. Az utolsó vsz. szerint 1631-ben keletkezett éneken Pécseli Király a Bethlen Gábor halála utáni évek zűrzavaraira reagál. Eszterházy Miklós nádor a hajdúk szabadságának megsemmisítésére törekedett és meg akarta akadályozni I. Rákóczi György trónrajutását. E céljai érdekében jelentős csapatokat állomásoztatott a felvidéki megyékben rosszul felszerelve és fizetve, ami a lakosság nagyfokú sanyargatásához, kifosztásához vezetett. A katonaság kivonását a nemesség is követelte és a fosztogatások elleni tiltakozás különösen 1631 elején volt általános. (Lásd MARRAI LÁSZLÓ: A kuruc nemzeti összefogás előzményei. Bp. 1956. 134—6.) — A vers élén álló Ezsaiás-idézet a hazai irodalmi hagyományban régóta népszerű és időszerű lehetett, Temesvári Pelbárt is idézi Szent Istvánról szóló második prédikációjában. (Pomerium sermonum de Sanctis. Hagenau 1515. L6a.)

4 szérdék = préda, zsákmány

13 Sándor = Nagy Sándor

20 Zakeus a biblia szerint gazdag jerikói vámszedő, aki Jézust vendégül látta, s vagyona felét a szegényeknek adta. (Lukács 19 : 2—10.)

25 idét = idejében

37 Az ismert mondás legkorábbi feljegyzései a XVI. század végéről ismeretesek. (Sz 1876, 168; Nyr 1902, 63; 1958, 235—6.) A XVI—XVII. században csak a Pécselinél is olvasható alakban ismerték; költőnk azonban a két mellékmondatot felcserélte.

7.

Nyomatott kiadásai:

I. Istenes Énekek. *Lőcse 1671.* 446—57. — Címe: Mas.

II. Istenes Énekek. *Lőcse 1670.* 304—11. Kiad. VASÁRY 37—40. — Címe és nótajelzése az előbbivel azonos.

III. **Istenes Énekek. Kolozsvár 1677.** 232—9. Kiad. Dézsi: Balassa munkái II, 326—30. — Címe és nótajelzése az előbbiekkal azonos.

IV. **Váradi kis ék. 1648.** 117—127. — Címe és nótajelzése: Mas. Legyen jó idő. E. P. — Ez a változat jelentékeny eltéréseket tartalmaz a többihez viszonyítva, sőt az első két versszak teljesen mással van felcserélve. Pécseli egyéni hangú éneke, saját lelkével való beszélgetése itt a gyülekezeti éneklés céljaira van alkalmazva. Az eltérések több helyen szövegromlásból is származnak. Néhány variánsból azonban arra lehet következtetni, hogy Pécseli énekének a közösségi célra való adaptálása nem az *Istenes énekek* kiadásaiiban levő szöveg alapján történt, hanem valamely kézirat nyomán. Egy helyen ugyanis ez a változat adja az összes többivel szemben a helyes alakot (56. sor), egy másik esetben pedig arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a variáns szintén Pécselitől származik. A 26. sor ugyanis pontosan követi a nótával választott Rimay-vers 19. sorát („Köd után mert mint szebb szokott a Nap lenni”) s ezért nem származhat mástól, mint az ének szerzőjétől. Stílárís, költői szempontok azonban utólag e sor, s egyben az egész strófa megváltoztatását igényelték, mivel a kivilágosodó napra vonatkozó hasonlat ugyane strófa 3. sorában is megvolt. Az *Istenes énekek* kiadói már a javított szöveget adták ki. Egy korábbi redakciói maradványai e változat más helyein is feltételezhetők.

Az ének versfői: EMERICVS REGIVS PETsELIUS EDEBAT. A nótajelzés által idézett Rimay-éneknek, mely Pécseli szövegére is hatással volt, a dallamát nem ismerjük. (ECKHARDT kiad. 79—80.) Az ének keletkezési idejére semmiféle adat nem áll rendelkezésre.

1 A sort vö. Petki János *Virtus és Voluptas*-ának 549. sorával: „El iö meg az idő czillagom-is fel kel”. (RMKT XVII. I, 70. sz.)

8 Ezékiás Juda királya volt, aki helyreállította az Isten tiszteletét. Halálos betegségéből Isten meggyógyította. (II. Kir. 18—20.)

13—14 *Ruta és zsálya* gyógynövények. A NySz idézi Felvinczi Györgytől: „Sállya ha rutával italodban lészen, Semmi életedben ártalom nem lészen.” (II, 1486.)

15—16 E sorok a nótával választott Rimay-verset követik: „Úgy Isten vesszeje lelkünket enyhíti, Mint aranyat az tűz langjával szépíti.” (ECKHARDT-kiad. 80.)

17 Joáb, a biblia szerint a zsidók fővezére Dávid király alatt. Itt arra az esetre történik célzás, mikor Absolon Joáb gazdaságának a felgyújtásával kényszerítette őt, hogy jelentse őt be a királynál. (II. Sám. 14. 29—33.)

30 Manasse, Juda királya, Ezékiás fia, aki visszaállította a bálványok imádását, de később fogságában Istenhez tért. (II. Krón. 33.)

34 Euphrásia: gyógyfű, melyet különböző szembetegségek ellen használtak. (Vö. VABJAS: XVI. századi magyar orvosi könyv. Kolozsvár 1943. 57—72.)

37 *Fene* itt rothadást, üszkösödést jelent. Vö. „A borbélyok erős szerszámokkal ölik meg a fenét az ember testében.” (1693. NySz I, 815.)

57 pyrites = fekete drágakő

61 adamás = gyémánt — A középkori hiedelem szerint a gyémánt csak a bak vérétől hasad meg. (Vö. ECKHARDT: Középkori természetszemlélet a magyar költészetben. EPhK 1929, 92—3.)

63 Az önmagát elégető phoenix madárról lásd uo. 89—90.

65—68 Az egész strófa Rimay id. verse egyik során alapul: „Mint setét mutatja tűznek szép világát”. (ECKHARDT-kiad. 80.)

81 Jonatán, Saul fia az Ószövetségben. Szemének meggyógyulása: I. Sám. 14 : 27.

82 Tóbiás vaksága epétől gyógyult meg. (T6b. 11 : 13—7.)

109 Ezt a sort az 1699. évi katolikus nagyszombati kiadás dogmatikai szempontból így változtatta meg: „Tisztulásunk gyakran e' világon vagyon” (149).

8.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Istenes Énekek. Lőcse 1671.** 457—61. — Címe: Mas.

II. **Istenes Énekek. Lőcse 1670.** 311—4. Kiad. VASÁRY 40—1. — Címe ugyanaz.

III. **Istenes Énekek. Kolozsvár 1677.** 239—41. Kiad. Dézsi: Balassa munkái II, 330—2.

Az ének versfői: KJRALJ EMRE. Pontos keletkezési idejét nem ismerjük.

Nyomatott kiadásai:

I. **Istenes Énekek. Lőcse 1671.** 461—70. — Címe: Mas.

II. **Istenes Énekek. Lőcse 1670.** 314—20. Kiad. VASÁRY 42—5. — Címe és nóta-jelzése mint I.-nél.

III. **Istenes Énekek. Kolozsvár 1677.** 241—7. Kiad. DÉZSR: Balassa munkái II, 332—5. — Címe és nóta-jelzése mint I.-nél.

IV. **Istenes Énekek. Kassa 1665.** 363—71.

Az ének versfői: PETSSELJ KIRALI IMRE MVNKAJA AI. A nótául idézett ének („Saulnak az Davidhoz jó szerelme”) Skaricza Máté verse, mely első ízben az 1602. évi debreceni énekeskönyvben jelent meg (40b—41b). Ennek dallamát a XVIII. századi református énekeskönyvekből (Kolozsvár 1744, Debrecen 1774, 1778) ismerjük (lásd RMDT I. 231.). Itt a kolozsvári énekeskönyv szerint közöljük, meghagyva az eredeti ritmizálást, amellyel — egy-két zökkenőtől eltekintve, — úgy látszik, a szöveghez alkalmazkodó ritmust akarták lerögzíteni. Az alapképletet a hangjegyzés fölött jelezzük; ennek alapján Pécseli éneke is könnyebben énekelhető.

Az ének keletkezési körülményeiről és idejéről semmit sem tudunk. Az 53—54. sorok arra vallanak, hogy már prédikátor korában, tehát legkorábban az 1610-es évek végén írhatta. Hasonló kezdettel („Paradiczomnak te szép élő fája”), de eltérő versformában és tartalommal, egy másik éneket is szerzett. (Lásd 13. sz. alatt.)

1—4 Hasonló fordulatokkal kezdődik Lakatos Péter 1595-ben szerzett éneke. (RMKT XVII. I, 10. sz.)

69 A költő itt a 42. zsoltár első sorának szép hasonlatát használja fel, talán Balassi átdolgozásától is inspirálva, mivel ez „Mint az szomju szarvas” félsorral kezdődik. (ЕСКНАРДТ-kiad. I, 137.)

10.

Nyomatott kiadásai:

I. **Istenes Énekek. Lőcse 1671.** 470—6. — Címe: Mas.

II. **Istenes Énekek. Lőcse 1670.** 320—4. Kiad. VASÁRY 45—6. — Címe ugyanaz.

III. **Istenes Énekek. Kolozsvár 1677.** 247—50. Kiad. DÉZSR: Balassa munkái II, 336—7. — Címe ugyanaz.

IV. **Istenes Énekek. Kassa 1665.** 371. — Az unicum-példány csonkasága miatt csak az első négy vsz. részleteit ismerjük belőle, de ezek nem adnak variánst. — Címe ugyanaz.

Az ének versfői: EMERJCVS REGIVS D. Az ének keletkezésének körülményeit és idejét nem ismerjük.

Az éneket — „Krisztusom, kívüled nincs kihez járulnom” (itt 6. szakasz) kezdősorral, ill. annak átdolgozásával („Kihez folyamodjam kívüled, Krisztusom?”) — a mai evangélikus és református énekeskönyvekben Rákóczi László balladájának („Püspök városába hogy bémentem vala”) dallamával párosítva találjuk. Ezt a dallamot Pélóczy Horváth Ádám jegyezte fel először 1813-ban (lásd BARTHA-KISS: Ötödfélszáz énekek 250. sz.). Mivel az említett egyházi gyakorlat kimutathatóan nem régebb 1911-nél, a dallamot nem tekinthetjük hitelesen az itt közölt ének dallamának. (Vö. Cs. TÓTH KÁLMÁN: A református gyülekezeti éneklés, Bp. 1950. 357.)

28 Semei: az Ószövetség egyik alakja; Dávid királyt nyomorúságában szidalmazta. (II. Sám. 16 : 5—13.)

46 Az *Istenes énekek* katolikus nagyszombati kiadása (1699), mely a lőcsei kiadásokból átvette ezt az éneket, az ezekből hiányzó sort önkényesen ezzel pótolta: „Mert sok bűnök alatt ugyan meg-horgattam” (139).

50 Bár a hasonlat bibliai eredetű, lehet, hogy a végvári élet hatása tükröződik itteni megjelenésében.

11.

Nyomatott kiadásai:

I. **Istenes Énekek. Lőcse 1671.** 476—80. — Címe: Mas.

II. **Istenes Énekek. Lőcse 1670.** 324—7. — Címe ugyanaz.

III. **Istenes Énekek. Kolozsvár 1677.** 250—3. — Címe ugyanaz.

IV. Istenes Énekek. Bártfa 1635—40. 330—4. Kiad. VASÁRY 47—8; DÉZSI: Balassa munkái II, 338—9. — A fennmaradt példány csonkasága miatt innen az 1—2. vsz. hiányzik.

Az ének versfői: EMERITVS KJRALI. A 6. vsz. élén álló *Tsak* szó Pécseli Király írásában eredetileg *Ozak* formában szerepelhetett, s így az akrostichon hibátlan volt. Az ének keletkezési körülményeit és idejét nem ismerjük.

3 Lehet, hogy a III. változat „fő Ura” alakja a helyes, de mivel a többi kiadásokban egyöntetűen olvasható „ő Ura” is értelmes szöveget biztosít, nem javítottuk.

25 Ez a sor Rimay egyik versének ismeretéről vall: „Kerekded ez világ....” (ECKHARDT-kiad. 124.)

26—27 A két sor értelme homályos; talán a helyes interpunkció így volna: „De igen darabos ennek úta, sok ág Meg-sűjt, és így ember jóbra nehezen hág”.

35 A sor nyilván Balassi versének hatására keletkezett: „Pusztában zsidókot vezérlő jó Isten”. (ECKHARDT-kiad. I, 117.)

12.

Nyomtatott kiadásai:

I. Istenes Énekek. Lőcse 1671. 480—3. — Címe: Mas.

II. Istenes Énekek. Lőcse 1670. 327—9. — Címe ugyanaz.

III. Istenes Énekek. Kolozsvár 1677. 253—5. — Címe ugyanaz.

IV. Istenes Énekek. Bártfa 1635—40. 334—7. Kiad. VASÁRY 52; DÉZSI: Balassa munkái II, 339—42. — Címe ugyanaz.

A versfők nem tartalmazzák a szerző nevét, ezért VASÁRY (i. m. 32.) bizonytalanul tartja Pécseli Király szerzőségét és egy sor hasonlóságára hivatkozva lehetségesnek látja, hogy Czemei Mátyás szerzeménye. Mivel azonban ez az ének Pécseli neve alatt és kétségtelen hitelű versei közé beágyazva olvasható a kiadásokban, nincs okunk tőle elvitatni.

25 Hasonló sor van Czemei Mátyás versében: „Égteremtő, nap-, hóldszerző, csillagépítő”. (DÉZSI: Balassa munkái II, 360.)

13.

Kézirata:

I. **Kecskeméti graduál** 221—3. — Az énekmásolat nem tartozik a kódex 1637—38-ban másolt törzsanyagához, hanem későbbi bejegyzés. Mivel az írása nem egyezik sem a 70-es és 80-as években a kódexbe jegyeztető Verbóy István, sem pedig az 1650-es és 60-as években azt birtokló B. K. írásával, feltehető, hogy az éneket 1638. és 1652. között másolták a kötetbe. — A nótajelzés több énekre is vonatkozhat. Ugyanezzel a kezdettel és ugyanebben a versformában ugyanis három XVI. századi éneket is ismerünk: „Főlséges Isten menynek földnek ura, És embereknek kegyelmes vezére” (Várad-i-ék. 1566. 4—5.); „Főlséges Isten menynek földnek ura, És mindeneknek nagy bölcs alkotója” (Huszár Gál 61b—62b.); „Főlséges Isten menynek földnek ura, Ki mindeneknek vagy teremő atyja” (Huszár Gál 68a—69a.).

Nyomtatott kiadása:

II. **Debreceni-ék. 1700.** 26—8. Kiad. — az 1723. évi debreceni kiadás nyomán — VASÁRY 61—2. — Címét lásd a főszövegben zárójelben. (Az 1723. évi kiadás nótajelzése: „Nóta: Vedd-el Úr Isten róla:” A „Vedd el Úr Isten rólunk haragodat” kezdetű éneket lásd: *Várad-i-ék. 1566.* 212—3.) A nyomtatott kiadások szövegéből hiányzik a 6., 9. és 11. vsz. Az ének a nagyheti himnuszok közt foglal helyet.

TÓTH FERENC azt állítja, hogy ez az ének megjelent már a lőcsei 1676. évi énekeskönyvben 209-es szám alatt, s a szerző Pécseli Király neve külön fel van tüntetve. (A Magyar és Erdély országi protestáns ekklesiák históriája. Komárom 1808. 388.) 1676-ból azonban nem ismerünk lőcsei énekeskönyvet, s egyébként is az énekek megszámolása csak a XVIII. században jött divatba. Valószínű ezért, hogy TÓTH valamelyik XVIII. századi kiadásban látta az éneket, annál is inkább, mert az 1723. évi debreceni edícióban ennek a sorszáma éppen 209.

A nótajelzések — a különböző adnotam-ok révén — három dallamhoz is elvezetnek (RMDT I, 87, 138, 213.), de ezek egyike sem azonos azzal, amelyet az 1744. évi *kolozsvári-ék.* Pécseli Király szövegével közöl (275.). Ez a dallam Tinódi *Dávid király*-ának a válto-

zata. Mindkettőt közzétette SZABOLCSI (Tinódi Sebestyén dallamai 15—6.) és Cs. TÓTH KÁLMÁN (RMDT I, 450—2. l.).

Az ének versfői: PECZELJ KIRALJ IMRE AEAH. Keletkezési körülményeit nem ismerjük. Hasonló kezdettel („Paraditsomnak te szép fényes Napja”), de eltérő tartalommal és formában egy másik verset is írt Pécseli Király. (Lásd kiadásunkban 9. sz. alatt.)

40 A sornak öt szótagosnak kell lennie, a *Miert* szó ezért vagy *mért* volt eredetileg, vagy pedig egy hangra énekelték. Az *igen* talán *igyen*-nek olvasandó.

14.

Kéziratai:

I. **Csurgói graduál 44a—b.** — A szertartási szövegek, pontosabban az invocatiók és a psalmusok közé ékelt, három versből álló csoport egyik éneke. Ezzel együtt Pécseli Király egy másik verse (lásd a következő éneket) és Tolnai Borbély Gergely egy éneke (lásd sorozatunk VI. kötetében) olvasható itt. Az ének előtt: „1632 ie [vagy 163 Die] 9 Decembris De Resurrectione D. N. I. C. E. R. Petse.” A bizonytalan olvasat miatt nem állapítható meg pontosan a bejegyzés időpontja; csak az bizonyos, hogy az 1630-as évekről van szó. (Bonyolítja a kérdést, hogy a csoport harmadik éneke előtt a keltezés szintén félreérthető: „163 9 Decembris”. Nem tudni, hogy a 9-es szám az évet, vagy a napot jelenti-e.) — Erről a változatról és Pécseli szerzőségéről elsőnek KÁLMÁN FARKAS adott hírt (A csurgói énekes-könyv. M. Prot. Egyh. és Isk. Figy. 1880, 565.).

II. **Kecskeméti graduál 227.** — Nem tartozik a kódex 1637—8-ban leírt törzsanyagához. Az ének végén a másoló bejegyzése: „Scripsit Stephanus Werboy Anno 1685 Die, 14 Marty”.

Nyomtatott kiadásai:

III. **Lőcsei-ék. 1696. 450.** — Innen kezdve az ének állandóan megtalálható a református énekeskönyvekben, így az 1700. évi debreceniben (260) stb.

IV. **Cantus Catholici. 1651.** 75—6. Kiad. Facsimile-kiadás 99. (MIR XXXV.) — A kottával együtt közölt ének címe: Mas Regi Enek. Az ének itt a 2. és 3. vsz. között egy szakasszal bővült. A *Cantus* első kiadása nyomán közlik az éneket a későbbi katolikus énekeskönyvek (*Károni* 238.; *Szegedy* 356. stb.) valamint kéziratok (*Zemlény-ék.* 64a—b, *Écsi-ék.* 240. stb.) is.

Az ének dallamát a *Cantus* közli először (1651. 75.). Az a melódia, amelyre Pécseli Király énekét — nem minden változtatás nélkül — alkalmazta, valószínűleg korális (gregorián) eredetű, s a cseh-morva testvérek énekeskönyveiben (1531, 1561 stb.) *Hoc festum venerantes* címmel található (Zahn i. m. 8087.). Itt kivételesen nem a legrégebbi forrásból, hanem a XVIII. századi református énekeskönyvek közölte kialakultabb, kiforrottabb és szebb alakban adjuk, a kolozsvári ék. (1744. 304.) alapján.

Pécseli Király szerzőségét csak a *Csurgói graduál* jegyzete bizonyítja. Ennek ellentmondani látszik az a körülmény, hogy a *Cantus Catholici* „régí ének”-nek mondja és egy bővebb változatot hoz. Mégis hitelesnek kell tekintenünk a *Csurgói graduál* megjegyzését, mert mindhárom egy csoportot alkotó említett vers élén ott van a szerzőre való utalás, amit Tolnai Borbély esetében a versfők feltétlenül hitelesítenek. Nyilvánvaló ezért, hogy az „E. R. Petse.” megjelölés az ének szerzőjére vonatkozik. Legfeljebb annak a lehetősége állhat fenn, hogy a katolikus változat a korábbi, s Pécseli ezt csak rövidítette és némileg módosította a reformátusok számára.

19 A sor értelme homályos; lehetséges, hogy a *Cantus* változata a helyes: „Úl Istennek jóbján”.

15.

Kéziratai:

I. **Csurgói graduál 44b—45a.** — Az éneknek a kézirat on belüli helyéről lásd az előző éneknél mondottakat. Az ének élén: „De Natiuitate Domini Em. R. Peczelei.” Legelőbb említette KÁLMÁN FARKAS i. m. 565.

II. **Kecskeméti graduál 119.** — Nem tartozik a kódex törzsanyagához; miként az előbbi, ezt is Werboy István másolta. Mivel az énekünket kettővel megelőző verset ugyanő 1677-ben írta le, a könyvben hátrább olvasható „Feltamat az mi életünk” másolásának időpontja pedig 1685: ez az ének a két időpont közötti években került bejegyzésre. Ebben a változatban a 4. és 5. vsz. fel van cserélve.

III. **Körmendi-k.** 129—30. — Címe: Cantio Natalis. Az ének végén: „Adject Qvermend: Dje 16 Xbr. A. 1684. P. G. T. B. L. M.” A kezdőbetűk a másoló Georgius Textor (Takáts) Baxai ludi magister nevét rejtik. Ebben a változatban a 3. és 4. vsz. fel van cserélve.

Megvolt az ének egy 6 strófás változata az elveszett *Zemlény-ék.* 41a—b lapjain is. (DOMOKOS PÁL PÉTER: *Zemlény János kéziratos énekeskönyve.* Kolozsvár 1939. 6.)

Nyomatott kiadásai:

IV. **Váradi-ék.** 1654. 335. — Az ének itt nem a helyén, a karácsonyi énekek között olvasható, hanem helykitöltő-szöveggént az énekeskönyv utolsó lapjára, közvetlenül az index elé van nyomtatva. Címe: Karacsoni Dicseret. E kiadást követően nem is vált még általánossá a protestáns énekeskönyvekben: csak a század végén jelenik meg újra. (*Kolozsvári-ék.* 1690. 170.; *Lőcsei-ék.* 1696. 353—4. stb.) Ebben a változatban a 3. és 4. vsz. fel van cserélve.

V. **Debreceni-ék.** 1700. 186. — Címe: Reggeli Introitus. A 4. és 5. strófák között egy szakasszal bővült, és több más helyen is módosított változat. A 3. és 4. vsz. itt is fel van cserélve. A XVIII. századi kiadásokban s az azokból készült másolatokban (pl. *Lugossy-féle kis-ék.*) ez a változat terjedt el. Ennek a variánsnak a pusztán nyelvjárási eltéréseit nem jelezzük.

A dallamot a legkorábban feljegyzett változat (Kolozsvár 1744. 220.) alapján közöljük.

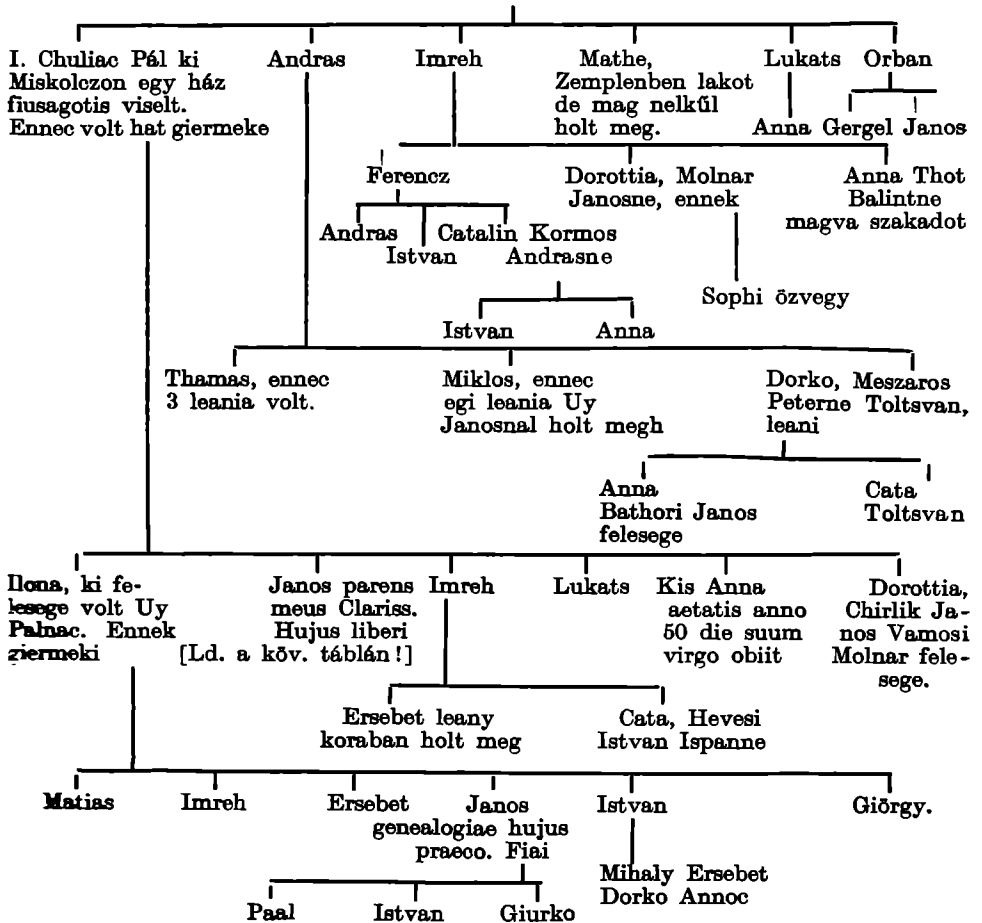
MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN

ÉLETE

Életrajzát különös részletességgel ismerjük latin nyelvű önéletrajzi írásai jóvoltából. Ezek az alábbiak:

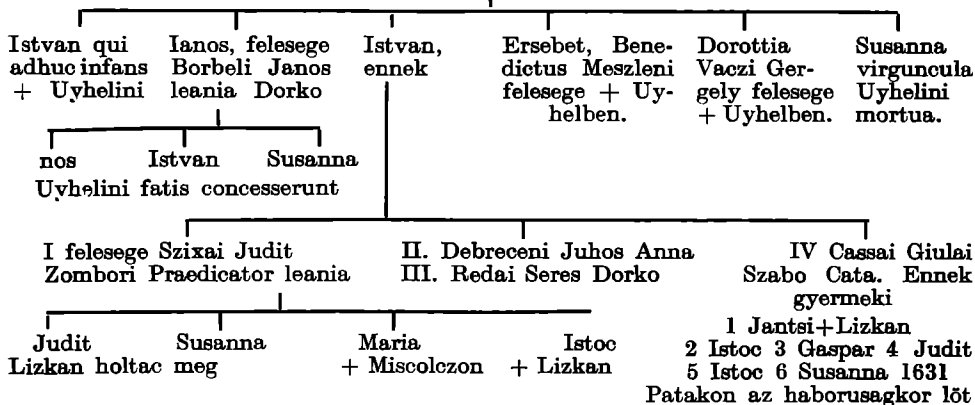
1. *Genealogia familiae Chuliak in oppido Miskolcz*

Chuliac Gergelnece hat gyermeke volt

Janos parens meus Clariss.

Hujus liberi

(*Diarium Apod.* 1b—2a.)

2. Memorabilia memoranda.

Relicta schola Patakina, cum Generoso Nicolao Thököli Libero Barone in Keis-marck, Lusatae urbem gymnasio aedificiisque nobilem, discendi ergo salutavi, Anno Christiano 1601. 24. Septembr. Gregoriani, hora 8 matut:

Gratiorio Witebergam ad Albim visendi solum gratia profectus sum, Anno 1603. 1. Julii.

Witebergâ Heidelbergam ad mercaturam uberioris studii appuli, Anno 1603. 8. Julii Juliani.

Heidelbergâ reducem primum vidit patria, Anno 1607 30. April. Gregoriani) vesperi.

Habenas scholae Tarczalinae gubernandas suscepi, Anno 1607. XI. Julii ☿.

Sponsalia celebravi cum Juditha mea, Clarissimi viri Georgii Bába Szixai pastoris in Zombor filia, annos 16. nata ibidem Zomborini, Anno 1608. XI. Xbris ♃.

Szerencinensi Ecclesiae praesesse cepi, Anno 1608. 13 Xbris ♀.

Inauguratus sum ad sacerdotium solemnibus manus impositione venerandi senis domini Stephani Szent-Andrasi, Tarczalinensis Ecclesiae antistitis, Anno 1609. 18 Februarii ☿. Szerentsini.

Nuptiales epulas in Zombor exhibui, Anno 1609. 25 Februar.

1. Primogenita filia Juditha nata est Szerencini, Anno 1611. 30. Januarii. ☉ hora 8 matut. (Lapszélén: De natalitiorum diebus vide copiosius suo quoque loco in Calendario Eberi in 4to.)

Primariam Ecclesiae Miscolcinensis gubernationem suscepi, Anno 1612. 23. Februarii Gregoriani ♃.

2. Filia secundo genita Susanna Miscolcini nata est, Anno 1613. 2. April. ♂. hora 12 diei.

3. Filia tertio genita Maria ibidem in Miscolcz nata Anno 1615. 9. Martii ♃. feria prima post Dominicam Quadragesimae, paulo ante horam dimidiam septimam matutinam.

Maria filiola Miscolcini denata, Anno 1615. 15. Maji ♀ post solis occasum. Vixit menses 2. dies 5.

Miscolcino quadriennio completo, ad regendam Ecclesiam Liscensem bono cum Deo transivi, Anno 1616. 10. Martii ♃.

4. Filicolum Liscæ Stephanum Juditha enixa est, Anno 1616. 13. Martii, Dominica Laetare, hora prima noctis.

Juditha conjunx fatis concessit Liscæ, Anno 1616. hemiplexia correpta, 16 Maji ♃, aetatis suae anno 23 cum mensibus 4 et diebus 18; cum qua suaviter convixi annis 7. mensibus 2. diebus 22.

Secundam conjugem ex paroecia Erdő Beniensi duxi viduam Laurentii Soproni Debrecini habitantis, filiam Johannis Juhos Debrecinensis, Annam, Anno 1616. 2. Augus. ♂. Stephanus filiulus eodem die quo conjunx ex Benye domum duenda fuerat animam exhalavit, 2 Augus. Anno 1616 et sequenti die in coemeterio sepultus Liscae.

Anna conjunx phtysi simul et hydrope correpta cum aegrotasset mens. 7. d. 20, mortua est Anno 1622. 3. April, Dominica Quasimodogeniti, Liscae. Cum hac vixi an. 5. mens. 8. d. 18.

Tertiam conjugem Patakino Liscam duxi viduam Stephani Szabo, filiam Joannis Seres civis Ardoviensis, Dorotheam, Anno 1622. 8. Junii ♀.

Susanna filia peste correpta, cum jacuisset 4 dies, Liscae defuncta est, Anno 1622. 21. Septembr. ♀, hora 7. matut. quae vixit annis 9. mens. 5. dieb. 18.

Juditha quoque peste correpta, cum jacuisset duos cum dimidio dies, diem suum clausit 22 Septemb. et ambae sepultae sunt simul in coemeterio communi ad caput parentis. Anno 1622. (Lapszélén: Vixit an. XI. mens. 7. d. 22.)

Dorothea conjunx in eadem pestilentia sine prole decessit Liscae Anno 1622. 13. Octobr 2] post horam diei 3. Cum hac vixi 4 duntaxat mens. d. 5.

Sponsalia celebravi cum quarta conjuge vidua Andreae Thuri quaestoris Cassoviensis, filia Francisci Gjulai Senatoris Cassoviensis, Catharina, Anno 1623. 6. Februari ♀: quam matrimonio jungens ibidem Cassoviae nuptias celebravi Anno 1623, 13 Febr. ♀, et Liscam reduxi 15 Febr. ♀. Haec conjunx novercante fato bis abortivit: primo Anno 1623 ad illucescentem 19 Aprilis diem ♀: secundo eodem anno, 20 Augusti ☉, uterque in utero mortui sunt.

5. Filiolum Johannem Christo nutrice enixa est Liscae Anno, 1624. 14. Julii. ☉ hora 6 matutina.

Hic mortuus est, Anno 1625. 12. Julii hora 8 matut: apostemate correptus 8 Julii, qui dextra manumque pedemque a motu cohibuit.

6. Stephanum secundo genitum peperit Liscae, Anno 1625, 24. Julii 2], vesperi mox solis post occasum.

Hic diem suum clausit Anno 1627. 4 Augus. ♀ inter horam diei XI et XII. Liscae.

7. Caspar filius tertius natus est Anno 1627. 5. April. ♀ feria secunda Paschae, hora media quarta anteluculo Liscae.

8. Filiam Juditham enixa est Anno 1628. 3. Augusti Juliani die Jovis hora 8 vespertina occidente sole Liscae. Haec Liscae mortua, prima die Februarii die Sabbathi, sequenti sepulta 1631.

9. Stephanum peperit 22 Augusti 1629 hora quinta matutina ante solis exortum, in paroecia Liscensi.

10. Susannam, cum propter metum Palatini Nicolai Ezterhas exercitus Patakinum transmissem, conjugem ibidem peperit in aedibus Matthaei Szabo de Isa. 12. Februari, hora media prima pomeridiana. Anno 1631.

Catherina conjunx charissima sex liberorum mater castissima post Iliadem morborum tandem pie in Christo obdormivit XV ♀ Novembris 1634 hora 6 vespertina Liscae, cujus molliter ossa cubent, nec sit arena gravis. Sepulta 17 9br. hora 10 matut. (Lapszélén: Cum qua vixi annis. 12. mens. 8. dieb. 9.)

Anno 1635 viduitatis pertaesus, proxeneta Stephano Tholnai usus, Susannam Pragae Reverendi Michaelis Surii viduam 7 Martii ♀ conjugem obtinui, qua feriis Paschalibus peractis Patakini primum 24 April. condormivi, et sequenti Liscam duxi eodem anno. Cum hac bienii spatio genialiter vixi, sed tertium annum aegrotando transigit: cumque valetudinis infirmae curandi ergo 14 Maji ♀ Cassoviam transivisset, sequenti statim die Sabbathi lethaliter coepit aegrotate in aedibus Stephani Dedesi quaestoris affinis, et inter multos gravesque corporis cruciatus dormivit in Domino 20 Maji die Jovis 1638. cum qua vixi triennium, et mensem unicum.

(*Diarium Apod. 264a—266a.*)

3. *Curriculum vitae Stephani Pastoris Chuliak Miskolcini, Ecclesiae Liscensis Antecessoris, Ecclesiarumque dioeceseos Zemplen Senioris, ejusdem manu descriptus.*

A *Diarium Apod. 297a—316a* lapjairól kiad. ZSINKA FERENC, MPETA XI, 121—57. Magyar fordításban közöljük:

Habár teljességgel haszontalannak sőt fölöslegesnek ítélem, hogy életemet a töm- köctől, azaz [attól a perctől] hogy erre a világra küldettem írásba foglaljam, — nincs

ugyanis abban semmi, vagy nagyon is jelentéktelen dolgok, amiket mások kíváncsi fülekkel hallgathatnának, mégis hogy Isten irántam való gondoskodását és irgalmát másoknak is hirdessem és magasztaljam, nem szégyenlem ezekben a kutya időkben sem az én Uramnak, Istenemnek nevét dicsérni.

Ezt az én esendő életemet Isten jóvoltából először megpillantanom adatott az Üdvözítő 1575. évében, október havában, a tolcsvai parókián, egy mérföldnyire Sárospataktól. Szüleim: Miskolczi Csulyak János, aki a nevezett falu lelkipásztorja volt hat éven keresztül, és nemes Póli Éva. Nagypám, Csulyak Pál éveken át működött Miskolc városában mint aedilis. Dédapám Csulyak Gergely volt. Három éves voltam és a gyermekjátékok között még többet foglalatostkodtam, mint másutt, amikor apám megharagudva néhány hívének hálátlansága miatt, akik molnárukat a papi malomból kiűzték, egy nyilvános prédikációban búcsút mondott a tolcsvaiaknak. A prédikáción épp akkor egy lizskai is ott volt, aki később övéi tudomására hozta apám távozását. A lizskaiak azután tisztelettel meghívták őt a gyülekezet vezetésére, és ezért a tolcsvaiakat elhagyva 1578-ban Liszákra költözött. Ott én, még alig ötéves, minthogy terhére voltam gyermekágyas anyámnak alkalmatlan zajongásaimmal, hogy nyugodtabban lehessen, elküldött hazulról a harangozóval, Szkárosi Benedekkel és meghagyta, hogy vigyenek el az iskolába, amelynek akkor Soklyosi Mihály volt az igazgatója. Ilyen alkalomból kezdve hát tanulmányaimat, annyira vágytam tanulni, hogy egyetlen esetet kivéve senki sem látott engem azután az iskola közből kényszerűségből köszönteni.

Mivel pedig igen jó képességű voltam, napokon belül úgy elsajátítottam a tananyag alapelemeit, hogy a következő évben, vagy a harmadikban Marjalaki Péter rektorsága idején — tanítóim előzetes komoly oktatásával ugyan, — magyarrá fordítottam és nagyjából skandáltam Ausonius disztihonjait és a Catonak tulajdonított *Moralia*-t. Ugyancsak akkor igen jól megtanultam az ünnepnapok himnuszait, antifonáit és a népénekeket. Volt akkor többek között egy Lignarius [Bognár] János nevű iskolatársam. Az ő apjának kertjében, amely az iskola tőzsomszédságában volt, egy szalmakazal állott. Csábítására néhány órára elhagytam az iskolát és a kazalban játszadoztunk. Tanítómm beárulta távolléteimet apámnak, megmutatta tartózkodási helyemet és azon volt, hogy engem az iskolába vigyenek, akár kényszerrel is. Tanulótársaim az iskolából felfedték tanítómm szándékát, én pedig, hogy keresőim kezéből megmenekedjem, elhagyva a kertet egy úri házba mentem és elbújtam az ágy alá, közben az úrnőt erősen kérleltem, hogy senkinek se árulja el jelenléteimet. Alighogy ezt előadtam, mindjárt megjelent szolgálónk és megkérdezte a ház úrnőjét, hogy itt rejtőzködöm-e. Az szájával tagadta ugyan, de ujjával megmutatta a helyet ahol rejtőztem. A szolgáló felemelte az ágyterítőt, tüstént megpillantott és megparancsolta, hogy jöjjenek elő. Én bizony készségesen előkerültem, előbb az úrnő szemére hánytam az árulást, majd elmentem az iskolába. Itt csintalanságomért néhány pofonnal fölékesítve hozzákezdtam a tanuláshoz és a palatáblán az előírásnak megfelelő betűk írásához.

1584-ben Tardi György vezetésével megtanultam a görög olvasást, elkezdve azon az evangéliumi szövegen hogy: Én vagyok a pásztor. Itt tanulótársammal, Tardi Jánossal vetélkedtem versmondásban úgy, hogy a mondott vers utolsó betűjétől folytattuk. Amikor én lettem a győztes a rektortól jutalmul két adag papírost kaptam.

Nem késlekedett már a szüleimre oly végzetes esztendő, amely ugyan az én tanulmányaimban a magasabbra törés szülője volt. Anyám ugyanis megöveggyülve, 1584. április 27-én este 6 órakor, mint hátramaradt két fiúnak és három leánynak anyja, az említett évben elhagyva Liszákát, holmijával elutazva, Újhelyen az apai házban telepedett le. Egyetlen gondja volt, hogy a jámboran elhunyt apa nyomdokait kövessük, ezért engem és ikertestvéreimet Jánost iskolába küldött tanulni, amelynek akkor Sárosi Molnár András, apám egykori tanítványa a gimnáziumban, volt a vezetője. Ő jól emlékezve apám jótéményeire, melyeket órá halmozott, Ináncsi Gergelyt tette meg tanítómnak, tudás dolgában nem a legrosszabbat tanítványai közül. Ennek pálcája alatt kezdtem Molnár György *Grammaticá*-jának alapjait emlékezetembe vésni. Ez az Ináncsi tanított ugyan valameddig, ahogy akarta, de amikor Dalmata Bertalan, az igazgatótnak nevelőtársa (a nép kollaborátornak hívja) látta, hogy képességeim hiányolják a megfelelőbb képzést, Ináncsi akarata ellenére magához csalogatott és gyakorta a térdére ültetve úgy 1586-ra olyan jól megtanított ragozni és szerkeszteni, hogy ujjal mutogatott másoknak csodálatára vagy példájául.

Különben, mivel már idős volt a partikuláris iskola porához, tudásának bővebb aratására Patakra ment, ahol Thoraconymus Mátyás volt akkor a rektor, tanártársa pedig Fegyverneki Izsák. Anyám nem akarva elvonni engem lelkiismeretes tanításától, Patakra is átküldött. Itt egy félévi tartózkodás után olyan jól megtanultam az ige activ,

passiv és medialis ragozását, hogy akadozás nélkül válaszolhattam a kérdésekre, az iskola kapujában összegyűlt tanulócsereg legnagyobb csodálkozására. Ezért azután valahányszor kenyeres kosárral a tanítóhoz jártam kenyérért, az iskola szeniora, Illyricus János mindannyiszor kalácsot adott és azt mondta: tanul szorgalmasan Barátom. De Patakon se vetettem meg soká a lábam, mert Magyarországot ragályos dögvész járta be és az embereket halálba küldte. Engem hazaküldött a tanító anyámhoz, de azért meghagyta, hogy szorgalmasan tanuljam Crusius görög grammatikáját. Így hát én hazamentem, ő pedig kevéssel azután eltávozott az élők sorából. Újhelyre visszatértemkor Kálmáncsai Pál volt az iskola igazgatója. Itt addig maradtam, amíg ő Tállyára káplánnak nem ment, és utódjának, a házasadni szándékozó Vári Bálintnak anyámmal szemben alkalmatlan kellemetlenkedése, meg anyámnak irántam való ismételt mostoha indulata arra nem készítetett, hogy Csepregi György csalogatásának engedve, aki korábban miskolci kántor, akkor pedig a debreceni iskola növendéke volt, 1589-ben Debrecen nagy hírnévként iskolájába menjek. Ott két kiváló rektor tanított jól: debreceni Csorba István és Tolnai János. Nagytiszteletű Gőnczi György az atyafiak püspöke, Pesti Gáspár az egyházi előjáró volt. Itt két kollaborátorom volt: debreceni Tánzos János és Gőnczi Miklós. Szállásom itt a vargák terén, Szabó Vazulnál volt; nem gyakorolta ugyan a szabó mesterséget, hanem kereskedő volt és a Nagyszombatba hajtott marhákból sok pénzt gyűjtött évente magának. Övéi körében igen derék és jámbor volt. Nála voltam egészen addig, amíg felesége, Gáspárnak, gimnáziumi társamnak anyja, napjainak végét érte. Ismét vissza kellett hát térnem Újhelyre, ahol akkor az iskola rektori teendőit a híres Tolnai Ferenc látta el, 1591-ben. Tőle először a dialecticát tanultam meg, hogy mi az alany és az állítmány és a Lucas Lossius *Dialectica*-jának kérdéseire jegyzeteket készítettem. Egyébként miután házasságra szánta magát, Thoraconymus Mátyás lányát vette feleségül. A nagyságos vitéz Dobó Ferenc akaratából november 26-án Szeregyére távozott, hogy az istentiszteleteket megtartsa. Én meg a következő évben ismét Debrecenbe mentem korábbi szállásadómhöz, aki még mindig özvegy volt, amikor is a rektorságot Békési Györgynek kellett volna betöltenie. De mivel ágyhoz volt kötve, a rektori teendőket egyáltalán nem tudta ellátni. Az 1593-as év kezdetén a heidelbergi Akadémiáról visszatérő debreceni Taraczk János vette át az iskola vezetését. Lelkiismeretes tanításával nem egészen két év alatt, Békési és Decsi István kollaborátorokkal — mindkettő lelkiismeretesen látta el feladatát — megtanultam görögül ragozni, szillogizmusokat alkotni, megfordítani a prozopiciókat, visszavezetni a modulusokra, a Pons Asininus és a *Dialectica* segítségével megtanultam az eszemet használni.

A versszerzésre magánszorgalomból Szegedi Lőrinc mutatta meg nekem az utat Debrecenben, ő vitte előttem a fáklyát. Irigyeltek is tanuló társaim, leginkább pedig Ölvesi Transylvanus [Erdélyi?] Gergely, aki még a Szegedi tanulószobája előtt a könyvvel együtt lerakott írószereimet is eltulajdonította titokban és sokáig magánál tartotta. Költészetem első zsengei ezek:

Saepe animum laedit placidum vesana Libido,
Integram mentem sic facit haec stolidam

Vel. Laedere saepe solet nostram venus improba mentem.

Item. Unda parit parvas maculoso corpore ranas
Nunc clamant βαρ βαρ nunc βαρβαρα dira coaxant,
Clamantes tumidos extollunt ordine ocellos,
Atque natando solent quod edant perquirere gramen.

Vita hominum parum stabilis

Ut flos campestris Boreâ spirante peribit,
Sic homines cunctos mors violenta rapit.
Sed velut idem flos Zephyro adveniente resurgit,
Mortales surgunt sic resonante tubâ.

Bernhardi dictum

Crede mihi triplici totus jam ducitur orbis
Morbo: principio, medio, ultrâ fine laborat.
Nascitur immundus, vivit malus inde repente,
Mortales cunctos sequitur miserabile fatum.

Clarissimo et reverendo Andreae Saarosi

Omnipotens genitor rerum, cui summa potestas,
Det vitam mentem cum pietate bonam.
Suscipe Miscociae(!) puerilia carmina Musae,
Vir mihi dilecti patris amate loco:
Suscipe, sed teneris veniam concedito rythmis,
Primitias quia habes, carmina nostra, meas.
O quoties nostrae specimen tibi mittere mentis
Et volui tenerae prima elementa lyrae.
Ut te nostra virum celebraret Epistola magnum
Nomine dilecti quem genitoris amo.
Hactenus ast vetuit pudor à ruditate profecta.
Cymba nec in tali nostra natavit aqua.
Nunc vestrae placido fretus bonitatis amictu
Quo facile quosvis, vir venerande, tegis.
Litterulae vestras nostrae verguntur ad aedes,
Ista igitur placidè qualia cumque legas.
Quaesi nostra tibi sensero scripta probari,
Liberius posthac musula nostra canet.
Vive diu felix multos ad Nestoris annos,
Te precor incolumem servet ut ipse Deus.
Servet felicem te ut euntibus undique fatis,
Detque precor vestrae prospera quaeque Domus.
Debrecino 1594. 4. octobris

Benedicto Meszlèni Praeceptorì salutem

Forsitan unde tibi mittatur epistola quaeras,
Condita quae imparibus scripta venit pedibus?
Haec tibi Miscocius (!) Stephanus nunc mittit ab oris
Debreciis, ubi de fonte bibuntur aquae.
Flumina nec nostros possunt ambire penates,
Copia sed sabuli nos habet ampla rudis.
Scilicet ut nostrum testantia vota favorem
Ingenique mei symbola quaeque darem.
His simul ut nostrum, quo te complector amorem
Declarem: hoc gratae sit pietatis opus.
Nostra igitur hilari jam ludicra suscipe fronte
Pectoris, et placidè qualiacunque legas. XI. Octobr.

Három évet töltöttem említett szállásadómnál Debrecenben, fiának néhány kopotás ruháját is nekem adta, hogy hordjam és olyan emberségesen bánt velem, hogy ami alig hihető, nemcsak a kezét nem emelte rám, de még egy rossz szót se szólt hozzám. Másodszor is megnősült, Nyomoka György özvegyét vette el a Ceglédi utcában, akinek akkor már volt egy lánya; ezt én egy éven belül megtanítottam magyarul írni és olvasni. Később Decsi Istvánhoz ment feleségül.

De mivel semmi sem maradandó a nap alatt, azért a múzsák baráti csendessége se övezett minket sokáig nyugodtan. Mert 1594 júliusában a tatár nagy seregével bekószálva az országot, engem Debrecenből ismét Újhelyre űzött. Hogy Debrecenben mennyit haladtam előre a tudományokban, azt kényszerűségből megtapasztaltam. Néhány idősebb diák ugyanis anyám ösztönzésére összeakaszkodott velem, én semmit se akarva nekik engedni addig vittem a latin beszédben, meg szillogizmusok formálásában, ezeknek a figurák modusaira való visszavezetésében, hogy egyesek csodáltak, mások szégyellték magukat. Egy ideig Újhelyen voltam Kállai János iskolájában, de elmúlván az 1595-ös év, néhány tót diák Turóc megyéből rábeszélte és rávette, hogy a jezsuita atyákhoz menjek tanulni, ahol néhány éven belül nagyobb tudásra tehetek szert. A csábításnak könnyen engedtem és velük együtt útnak indultam, gyalogszerrel meg is érkeztem egy nap alatt Kassára. És hogy a megkezdett utat hamarabb megtegyem, a hosszabb ruhából rövidet csináltam, hogy a lelógó részek lábamat ne akadályozzák. Kassáról Eperjesre akarván menni, Eniszkén, a Tarca folyó kanyarulatában nagybátyámnál, nemes Póli Istvánnál estefelé megálltam, hogy tőle valami útravalót szerezzek. Közben senkinek se mondtam el, hogy

milyen szörnyű tervet melengetek keblemben, arra a kérdésre pedig, hogy hová tartok, azt válaszoltam, hogy Nagyszombatba akarok utazni, a német nyelvet megtanulni. Nagybátyám, azt hiszem isteni intésre, nem hagyott fel a figyelmeztetéssel, hogy tervemtől elálljak. Megígérte komolyan, hogy minden követ megmozgat azért, hogy egy nemes ember fiánál tanítói állást szerezzem nekem. Mikor ezt a tisztelet visszautasítottam, nem soká ellenkezett, de másnap reggel velem jött Eperjesre. Ezalatt társaim, ígéretükhöz híven, vártak engem egy órával előbb, de miután hiába vártak, Sáros felé elmentek. Én pedig, mivel nem ismertem az utat és kísérő nélkül messzebb menni féltem, nagybátyámmal az említett községbe visszatértem. Nála egész nyáron át a pihenésnek és a falusi életnek szenteltem magamat. Az aratás és termés betakarítása után kopott ruhában, az eperjesi iskolában olcsó áron elkótyavetyélve könyveimet, melyeket tanulás céljából teli tarisznyával vittem magammal, úgy szeptember tájt, mint az a tékozló fiú atyjához, úgy kellett nekem anyámhoz visszatérnem.

Az Újhelyi szüret után Meszléni Benedek, a lizskai iskola rektora, aki később ikertestvéremet, Erzsébetet bírta feleségül, de csak 20 napig, belső kegyességtől indítatva fekete tógát csináltatott nekem lembérgi posztóból. A bodrogkeresztúri iskolába is beajánlott 1595 november 23-án, amikor azt Decsi István vezette. Itt vettek fel először felsős hallgatók közé. Amikor itt éltem és annakelőtte bort még nem ittam, nagytiszteletű Szepesi György első lelkész utasítására először éltem az úrvacsorával 1596. július 25-én. A következő évben, február 16-án Decsi István elment az Akadémiára. Szegedi Dániel lett az utóda, alatta egy évig kollaborátor és harangozó voltam. Az ő idejében valamivel nyugodtabban voltam, mint az előző évben a töröknek Eger ellen való ostroma miatt. Még kerestem is hűséges szolgálatommal 37 forintot és egy karasia-öltönyt csináltattam. 1598 elején Újhelyre utaztam; az iskola rektora akkor Váczy Gergely volt, aki utóbb még ebben az évben febr. 22-én kisebbik húgomat, Dorottját vette feleségül.

Az ő kellemetlen egyénisége és komorsága elidegenített ugyan az iskolától, mégis ajánlására Patakra mentem július 7-én. Ott a gyülekezet vezetője nagytiszteletű Tolnai Fabricius Tamás volt, aki 1599. febr. 2-án eltávozott az élők sorából. Az iskola vezetője a híres erdélyi Karkói Demeter volt, a főrangú Gimesi Forgách Mihály bárónak egykori tanítója, a wittenbergi és strassburgi akadémián; már elhagyta ugyan kezének és lábának ereje, de azért még előadta Plautus Aululariaját. Hogy a hallgatók közben ne maradjanak teljesen tanító nélkül, Göncről elhozta lektorok Debreczeni M. Boldizsárt. 1598. szept. 8-án Fortunatus Crelius logikáját, Ciceronak Milo érdekében mondott beszédét és Theokritos görög verseit adta elő. Az örökkévalóságba költöző Karkói Demeter helyére ugyanazon év dec. 14-én Újfalusi Katona Imre jött. Lelkiismeretes oktatása mellett szorgalommal önmagamot akartam felülmúlni, de akkor tanulmányaimnak nagy akadályát támadt. Az újhelyi iskola növendékei ugyanis összeesküdtek a rektor, Váczy Gergely ellen és tudomására hozták Tihmeri Máté első lelkésznek, valamint a bírónak és a tanács tagoknak, hogy ha a rektort a következő évre is megteszik, akkor a diákok az iskolát üresen hagyják. Úgy is történt, hanem alig néhány kivétellel mindnyájan szörnyű halállal haltak meg, mert összeesküvők voltak. Így hát a polgárok megbocsájtották Váczinak, viszont a tekintetes Ruszkai Dobó Ferenc megnehezelt rá. Váczy ugyanis az ő feleségének, a nagyságos Kelecsényi Judit úrnőnek költségén tanult az akadémiákon, később ugyan csak a bárónak jóvoltából jött a pataki lektorátusból Újhelyre, ezért hát a polgároknak megparancsolta, hogy Váczit tartsák meg, még ha a tanulók elhagyják is az iskolát. Hozzátette azt, hogy Váczy nagyon tanult ember, és azért, ha a polgárok bővében vannak a korpának, majd bővében lesznek a disznóknak is. Váczinak, rektori tisztében ismét megerősítve, csak öt tót hallgatója volt. Mivel ezek még a városi jegyző tisztét sem tudták ellátni, sem az órát igazítani, én Váczy és anyám biztatásának engedve, az iskola szeniorának Illyricus Jánosnak és a pataki rektoroknak rábeszélésére 1599. május 4-én Patakról Újhelyre költöztem, holmim nagy részét Patakon hagyva.

Újhelyen az 1600-as év elejéig tartózkodtam, amikor is megtartották Tállyán a lelképásztorok egyetemes zsinatát. Ebből az alkalmából nagytiszteletű Siderius János, a szepesi gyülekezet lelkésze komolyan érdeklődött kollégái körében, kit ajánlanának a diákok közül nagyságos késmárki báró Thököly Sebestyénnek, hogy fiát tanítaná, s azután fiával együtt Heidelbergbe menne. Engem először az én Váczy Gergelyem, azután nagytiszteletű Sárosi András ajánlott. Ennek levelével, Czeglédi György iskola-társammal együtt Szepsibe mentem Siderius úrhoz. Innen a kassai hetipiac alkalmából egy késmárki kereskedővel Késmárkra utaztam, kellemetlen téli fagyban. Végül is január 26-án a fiatal késmárki Thököly Miklós báróval elindultam Patakra. Ez év március 15-én elérte a halál nagytiszteletű Miskolczi Pintér Boldizsárt, a pataki gyülekezet első lelkészét, aki Patakon először a Római Levél 8 : 28, 29, 30, 31 alapján prédikált 1599-ben. Míg én

Patakon különösen nekifeküdtem a szabad és kötött görög beszédnek, nemes uram nagyon szenvedett a székrekedéstől, amelyet a patikus sziruppal kúrált. Ez a betegség okot szolgáltatott nekem arra, hogy nagyszágos uramnak Miklós kedvezőtlen egészségi állapotáról írjak. Így azután eltelve az év, 1601 január végén patrónusom akaratából elhagytuk Patakot, miután előbb beszédet tartottam a harag orvososságairól. A késmárki kastélyban éppen legjobban szorgalmatoskodtam a nevelésben, amikor patrónusom Pozsonyba utazott az országgyűlésre. Visszateretkor hexameterben írt hőskölteményt adtam át neki. Ugyancsak május 20-án, amikor harmadszorra Pogrányi Erzsébetet vette feleségül, a Múzsák száma szerinti különböző mértékű lakodalmi verset adtam át, de semmit sem kaptam érte. A háznép a fiúk körül való szorgoskodásom láttán sem békült meg azzal, hogy engem ajánlottak, hanem enyéim előtt teli torokkal ócsárolták képzettségem silányságát. Augusztus hónapban tanácskozáásra hívták Praetorius Gáspárt, a késmárki első lelkészt, Fröhlich János rektort és Bobrowiczi Mátyást, Ófelsége harmincadosát, akik azt határozták, hogy a Lausitzban lévő görlici gimnáziumba kell mennünk.

Így tehát 1601-ben szeptember eleje körül, mikor a pozsonyi adószedők elutaztak a kisasszony-napi vásárra, engem és a Miklós fiút útnak indítottak Boroszlóba Altmann Pál késmárki polgárral és posztószabóval, Monavius Jakabnak ajándékolva két üveg bort küldve, hogy magas állásához képest segítségünkre legyen. Szeptember 20-án voltam nála; ekkor megmutatta nekünk legértékesebb kincsét: kitűnően felszerelt könyvtárát iskolájában.

Szállást a bőkezű Smid Henrik adott nekünk; az Erzsébet és Mária-Magdolna templomok között volt a háza. Szeptember 21-én magyar ruhámtól és hajviseletemtől megváltam és ún. német ruhát vettem. Boroszlóban nyolc napig maradván, szeptember 22-én távoztam és Neumarkot, Lignicet csak éppen érintve, Hant és Bunzlaut köszöntve a Nissus folyónál fekvő lausitzi Görllitzbe szeptember 24-én reggel 8 órakeresésben, ép egészségben megérkeztem, és mindjárt a város főterén, az Elfmarch-nak nevezett nyilvános vendégfogadóba betértem. Mivel pedig Monavius Jakab jótállásával Hoffmann Sebestyénnek, az egyik görllitzi tanácsnoknak ajánlott minket, ez Bucholzer Gottfried városi nótárius segítségével a törpe és púpos Smid Joachimnál, a patikával szemben szállást szerzett nekünk, Smid Henrik városi tanácsnoknál pedig ebédet. Az ő asztalánál étkezett a cseh habóti báró Wok Péter és három német nemes is. Még aznap szabad belépést kértem a rektortól a gimnáziumba, melyet akkor a négy szabad művészet magisterei vezettek: Mylius Márton, már koros aggastyán, mint rektor, Cuchler Éliás mint conrector, Papa Frigyes, és Falkenhain János. Ezekhez jött még később, nem tudom honnan a híres költő, Linckius János is. Eppen akkor kezdődött a nyilvános őszi vizsga, amikor okt. 1-én elkezdtem a gimnáziumot. Ugyan ezen a napon éltem először sörítállal, amit azelőtt soha nem kóstoltam. Tizenégy nap múltán, október 15-én tértünk rá a nyilvános tanulásra. A rektor megtiszteltetésül, jóllehet még csak rövid ideje voltam hallgatója, a katedra jobboldalán az első osztály nagyobbik ablakában mutatott helyet, hogy mindenkinek szeme előtt legyen. Hanem azután, amikor beválasztottak a tanácsosok sorába, mindenekelőtt a szónoklattannak és a poétikának szenteltem magam. Egy valóban szónokká váljak, október 26-tól lankadatlan buzgalommal, olyan szorgalmasan olvastam át Cicero beszédeit és a szólásokat, (ezekből amennyit csak tudtam, kijegyeztem), hogy december 19-én már be is fejeztem. A következő évben május havában éles fájdalom éreztem a talpamon, amely tyúkszemtől (így nevezik a németek) eredett. Egy öregasszony, akit elhívtam, csirkék és galambok meleg vérével akarta meggyógyítani ezt a betegséget, de hiába. Közben megváltoztattam korábbi étkező helyemet és Glich Viktorhoz mentem át, aki iskolánkkal szemben lakott. Két cseh báró, Sebusinai György és Mátyás és két dán voltak asztaltársaim. A fájdalmat nem tűrtem tovább és Viktor rábeszélésére orvoshoz fordultam, aki hat sebet ejtett késél a talpamon és sok vérrrel együtt kiirtotta és elfűzte a betegséget. Augusztus 5-én Miklósnak is adtam orvoságot, teljes sikerrel, ő vizelet szorulásban szenvedett. Tizennyolcadikán a templomszentelés napján barátaimmal éppen jökevénynek éltem, amikor Magyarországról levélcsomót kaptam. Ebben az én Vázim leírta, hogy ő káplán a bodrogkeresztúri gyülekezetben, és velük lakó anyám, április 25-én felcserélte életét a halállal. Ezután jökevénynek búcsút mondván, süvegemet fekete posztóval vonattam be, hegedűmet, amellyel foglalkozni kezdtem, nem aggattam fel a zsidókkal a fűzfákra, hanem három talléért eladtam azzal okolván ezt meg, hogy meghalt az, aki örömmennek teljességgel oka volt. Ugyancsak szeptember tizennyolcadikán jobb lábam hajlatában valami daganat támadt, elviselhetetlen fájdalommal. Azt hiszem, egy kelés előhírnöke volt, amely testem minden ízét még a legkisebbet is munkaképtelenné tette. Amikor ennek gyötrelmét tovább elviselni már nem tudtam, kezelőorvosom szeptember 25-én kivágta, Dornavius Gáspár orvostanhallgató jelenlétében, és utána a leg gondosabban

kezelt. A seb helyét még most is viselem. Mivel pedig a hallgatók, akikkel a tanulásban vetélkedtem, részint az Akadémiára mentek, részint máshová utaztak a pedagógiára, én még egy teljes évig látogattam a gimnáziumot. Néhány olyan ügyes beszédet tartottam és nyilvános vitákban oly sikerrel vettem részt, hogy Cuchler Eliás conrector nyilatkozata szerint rajtam kívül még nem látott senkit, aki egy év alatt nagyobb előhaladást tett volna a tudományban.

Eltelvéen így Görlitzben egy év és nyolc hónap, 1603. június 21-én Heidelbergbe vettem utamat a naumburgi vásár alkalmából. Szerencsésen elindultam és három nappal később, este öt órakor Prágában, a régi városban betértem a Három-koronába. Itt ismeretségbe kerültem a tekintélyes volt polgármesterrel, Rosinus Eliással, az ő közbenjárásával a prágai Akadémiát is megnézegettem. Huszonnyolcadikán Drezdát, július 1-én Wittenberget, július 6-án Zerbstet, 7-én Magdeburgot, 9-én Lipcsét, 10-én Naumburgot köszöntöttem. Itt új kocsist fogadva, július 13-án Erfurtot üdvözöltem harangjaival, majd Gothát, Eisenachot, Fuldat, mindkét Hanaut, (az újat ugyanis, meg a régít) végre pedig a Mainánál lévő Frankfurtot.

Végül a régi naptár szerint július 8-án, a Julianusi [?] szerint 18-án, pénteki napon, épen Heidelbergbe érkezünk és a város hídjának közelében, a kardokkal megjelölt fogadóban szállunk meg. Hol is, miután vacsorától nyugodni tértünk, lám váratlanul új kellemetlenség köszöntött ránk! Nemes uram ugyanis jókor reggel felkelve ágycsőből, hólyagján könnyített, és az edényt a fogadó ablakán kiürítette. Éppen akkor egy fegyveres állt a kapuban, akit Miklós félig alva vizelettel leöntött, majd visszament ágyába. Az dühösen, ordítóásával mindent betöltve, feljött a lépcsőn, meggyalázóját keresve, erősen kopogott szobánk ajtaján. Bizony mivel nem tudtam, hogy miről van szó, kitértam az ajtót. Az belépve kivont karddal nemes uramhoz ugrott, hogy őt megsebezze vagy megölje. Megragadtam fegyveres jobbát és Krisztus sebeire kértem, hogy ne alkalmazzon erőszakot a gyerekekkel szemben, hanem tartóztassa meg kezét az ártatlan vér mocsokától és irtalmazzon a fiúnak, aki mitsem sejtve, akaratlanul vétkezett. Később megszelídült végre könyörgéseimre, haragját mérsékelve a kardot hüvelyébe rejtette, nemes uram képre lekent két pofont és fenyegetődzések közepette eltávozott. Így hát nemes uram Isten segítségével megmenekült a veréstől vagy a haláltól. A nyilvános vendégfogadóból távozva, holmimmal átmentem földijeimhez az erdélyi Brassóból származó Felkmann Péter házába, aki, mint házasesember, már régebben Heidelbergben lakott. Egy időre ellátást is rendeltem, és az ő jóvoltából még azon a napon tanulóházra is szert tettem tisztelendő Hoffmann Fülöp úrnál, aki az Akadémián a jognak volt nyilvános professzora. Felkmann asztalánál étkezett Érsek Péter, Kevi István, Félegyházi Máté és Békési Péter is. Július 12-én mielőtt Koppenius Bertalan, az Akadémiának akkor rector magnificusa, a theologiai alapismeretek professzora nevünket a matriculába bevezette volna, a közösség felé fordulva felemelt három újjal, hüvelyk, mutató és középső újjal magamért és nemes uramért megesküdtem; az Akadémiának nem gyalázatára, hanem dízre leszünk, az Akadémia törvényei szerint élünk, nem veszünk fel kölcsönt és kötelezettségeinknek hiánytalanul eleget teszünk. A coena philosophicat honfitársainknak nemes uram rendezte július 18-án. Szeptember 8-án elérte a halál Felkmannt. Asztalától és Hoffmann tanulóházából Calvin János házába és asztalához tértem át, aki jogi doktor volt, de akkor az etika professzora. Nála éltem 1605. január 27-ig. Ezután Hartmann Eppingenből való özvegyénél béreltem tanulóházat, nem messze a Cancellariától, ellátást pedig ismét Felkmann özvegyénél kaptam, egészen 1606. január 18-ig. Január 19-én ellátást a piac téren szereztem az ifjabb Gernand Henriknél. Képzett ember volt, egyébként mizantrop, nála étkeztem, amíg Heidelbergben éltem. Mizantropnak mondtam, mert egy év és két hónap alatt még negyedórára sem láttam a ház urát, jöllehet az ő házában éltem; még kevésbé váltott velem egy szócskát is.

Az akadémiai közösséget már kezdettől fogva annyira kívántam, hogy valahányszor valakit az Akadémiáról övéihez visszatérni láttam, annyiszor kértem magamban csendesen az Istent: kegyelméből tegye meg, hogy egyszer majd nekem is legyenek szárnyaim az Akadémiára repülni és a tisztas tudományokba már beavatott elmémet még tisztesebbekkel gyarapíthatni. Végül azt kértem, hogy munkámat népemnek ajánlhassam. Az Úr meghallgatta a kérést, és nemcsak azt engedte meg, hogy az Akadémiát köszöntsem, hanem olyan kedvessé tenni méltóztatott a kegyelmes választófejedelemnél, IV. Frigyesnél. A tanácsosoknál, az Akadémia öregeinél és tanulótársainál, hogy ha valami vitás ügy támadt honfitársaim tanulmányai közben, amely felől doctor Pareus véleményét kellett kikérni, azt rámbízták. Az akadémiai tanárok közül V. J. D. Gruterus Jánossal, a történelem rendkívüli tanárával és könyvtárossal volt kapcsolatom, az ő révén bejárhattam a herceg nagyszerűen felszerelt könyvtárába, ahányszor csak akartam és szabadon használ-

hattam. Ugyanakkor szorgalmas hallgatója voltam a nyilvános előadásoknak és vitáknak, valamint a magán előadásoknak, etikának, Johannes Sacro Busco *Sphaerae*-jának és a kollégiumnak, annyira hogy csak akkor mulasztottam, ha betegség vagy a frankfurti út akadályozott meg. Pareus iskolájában négy theologiai kollégiumot hallgattam: az első évben, 1603-ban Bellarminus *Controversia*-jából 39 disputation, a második évben 1604-ben a theologiai alapismeretekből 16 disputation vettem részt. Szorgalmammal az éjszakákat nem egyszer nappallá tettem, olyan virrasztó voltam, hogy M. Rumpfius János, a Kázmér kollégium felügyelője hadakozott is velem, de a virradat előtti szorgalomtól semmiképpen nem tudott eltéríteni. Hogy miért töltöttem álmatlanul az éjszakákat, nagy oka volt annak. A napnak nagy részét ugyanis magamtól kellett ellopnom, hogy nemes uram nevelésére fordíthassam. Képzettségemmel és életemmel úgy jártam előtte jó példával, hogy ételből, italból csak annyit fogyasztottam, amennyire szükségem volt, tovább ültem az asztalnál, mint az jól esett, beszélgettem, jóllehet barátaimmal akartam kirándulni, nehogy nemes uram azt higgye, hogy ő mást engedhet meg magának. A takarékosságra is a legnagyobb gondot fordítottam, nehogy oktalannul nagy összegeket tékozlóva később a legszükségesebbekben is megfogyatkozzunk. Mégis a Bocskai-felkelés idején olykor nélkülöztünk, és kölcsön-pénzzel kellett élnünk, mert majdnem egy évig a katonák elzárták a posta útját és nem állhatott rendelkezésünkre pénz otthonról. A kiadások összege 4850 forintot tesz ki, ha számításom nem csal.

Mikor Heidelbergben laktam, pihenni Mannheimbe rándultam ki, abba a faluba, mely XXIII. János római pápa három éves fogságáról híres, később azután 1606. március 7-én várossá lett, alapjait IV. Frigyes választófejedelem rakta le. Láttam Speyert, Wormsot, Oppenheimet, és Mainzot is, hogy jobban megismerjek városokat és országokat, mielőtt hazatérek.

Miután Heidelbergben három teljes évet és nyolc hónapot töltöttem el, könyvtáramat meg holmimat Nürnbergbe küldtem át, hogy a frankfurti vásárból tüstént Svájcba, innen Franciaországba, Angliába és Itália egyes vidékeire majd Belgiumba menjek. Ekkor teljesen váratlanul, március 17-én keddi napon, levelet kaptunk otthonról, az utazásunkra szánt összeg nélkül, amelyben megírták, hogy nemes patrónusunkat elérte a halál, nekünk pedig haza kell térnünk. Hogy ez a hír milyen mélyen érintett bennünket, azt csak az tudja méltóképpen megítélni, aki nem békés otthoni életre, hanem vándorlásra szánta magát teljesen. Így hát nagy szívfájdalommal mindenek előtt gyászruhát csináltattunk és március 21-én útnak indultunk. Majna Frankfurt után Schlettstadtot, Miltenberget, Würzburgot, Nürnberget, Regensburgot, Straubingot, Passaut, és Linzet láttam, április 7-én Bécsot. Itt Quasimodo geniti vasárnapján a jezsuita kollégium a templommal, toronnyal, könyvtárral együtt tűz áldozata lett. Bécsből a régi naptár szerint április 13-án távoztam el, útközben láttam még Hamburgot, Pozsonyt, Szencet, Nagyszombatot, Galgócot, Tapolcsányt, Privigyét, Tótrónát, Szentmártont, Szucsát, Szentmiklóst, Lőcsét, végül április utolsó napján, hétfőn, vacsora időben Késmárkot. Késmárkon egy hónapig pihentem, és a várban két prédikációt tartottam, az egyiket május 13-án, a másikat május 20-án. Váczi Gergely, aki akkor a márkfalvai gyülekezet első lelkésze volt, megtudva hazatértemet feleségével jött üdvözölni. Vele, hogy barátaimat köszöntsem, először Márkfalvára mentem május 28-án, és itt maradtam hét napig. Majd június 5-én kocsiján Márkfalváról eltávozva Jászón töltöttem az éjszakát, Ráczkevinél, a helység kanonokból lett luteránus lelkipásztornál. Június 6-án, nagytiszteletű Siderius Jánosnál, egész nap kellemesen éreztem magam. Június 8-án, pénteken, a kassai templomban Kovásznai Imre kollégám helyett magyaráztam az Igét, 10-én meg Szántón prédikáltam nagytiszteletű Tardi György helyett. Június 11-én felajánlottam szolgálatomat a tarcali iskolának. Egyházát akkor Zombori H. Péterrel együtt nagytiszteletű idősb Szentandrás István irányította, aki két egyházmegye esperese volt. Az iskolába lépve július 5-én az egyháziak és az egész tanács jelenlétében beszédet tartottam, Tarcal városát dicsértem és magasztaltam. Ebben az iskolában egy egész éven át nélkülöztem könyvtáramat, amelyről feljebb mondtam, hogy Nürnbergben hagytam. De azért előadtam és elvégeztem Lucas Lossius *Erotomata dialecticae*-jét, Audomarus Taleus *Rhetorica*-ját és a *De distinctionibus*-t, Cicero *Ep. ad Fam. I.* könyvét és 27. beszédét, amelyet száműzetéséből hazatérve a polgároknak tartott, valamint Pálnak Timóteushoz írt első levelét. Miután könyvtáramat visszahozták, belekezdtem Homeros *Ilias*-ának első könyvébe, Vergilius *Bucolicá*-jába és Buchanan *Paraphrasis Psalmica*-jába. Letévéen a rektorságot, ezeket az előadásokat nem tudtam befejezni. Augusztus 12-én elvettem vándor külsőmet és magyar üstököt öltöttem. Abban az évben, mivel december 14-én Vizsoli Mihály, a mádi gyülekezet lelkipásztora őseihez költözött, hogy Krisztus születése ünnepének idején ne nélkülözzék a prédikációt, a mádiak kérésére az esperes úr engem küldött, hogy ott magyarázzam az

Igét. Magyaráztam is a népnek olyan nagy tetszésére, hogy Szent István napján felajánlották nekem a lelkipásztori tisztelet. Ebbe azért nem mentem bele, mert nagyobb hajlandóságom volt az ifjúság nevelésére az iskolában, mint szöszékről tanítani az idősebbeket. 1608-ban, május 19-én, meghívtak az újhelyi iskola vezetésére, de a tarcaliaknál maradtam.

Eltelvén a tarcali iskolában egy év és több mint három hónap, a tekintetes vitéz Rákóczi Zsigmond, aki nemrégien mondott le Erdély fejedelemségéről és visszatért övéihez, október 26-án felajánlotta nekem a szerencsi gyülekezet vezetését. Nála két prédikációt tartottam, egyiket a terméketlen fügefáról, másikat a boldog sírókról. December 5-én letette tiszteletét Rákóczi úr. En, mivel házastárs nélkül élni Isten és ember ellen való vétkeknek tulajdonítottam, udvarolni kezdtem nagy tiszteletű Szikszai György zombori lelkipásztor leányának, Juditnak, és Szentandrás úr és Zombori Literátus Péter, a leány bátyja, mint kérék útján a leányt megkaptam. December 11-én megtartottam az eljegyzést és a rákövetkező napon egész házam népével Szerencsre költöztem, lelkipásztori tiszteletben Debreczeni M. Boldizsárt követve, aki egykor kollégám volt a pataki gimnáziumban.

1609-ben január 21-én, miután patrónusomat eltemettem, lassan azon kaptam magam, hogy rosszul vagyok, mert egész hónapon át a hagymáz úgy elgyengített, hogy majd kiadtam a lelkem. Közben elérkezett február 18-a, a közgyűlés napja, amelyen Szerencsen beiktatnak. Minthogy minden erőm elhagyott, a disputáció végeztével az esperes úr és a többi esperes parancsára és a zombori és szerencsi rektortól támogatva bejöttem a gyűlésbe, éppen csak a kézzátételre. Négyen pályáztak velem: Kecskeméti Rozsos Imrét Kassára rendelték, Gyarruati Mártont Baskóra, Szentmargitai Mihályt Dobszára és Naményi Mihályt Kassa-Újfalura. Még nem épültem fel egészen, amikor elérkezett február 25-e, esküvőm kitűzött napja, és bár még alig volt annyi erőm, hogy asztalhoz üljek, mégis megtartottam esküvőmet Judittal a zombori parókian. Őt egy év és még valami idő alatt megtanítottam igen jól olvasni a magyar írást. Ezt az évet Tarcalon Szentandrás István csendes halála zárta be. A szántói esperességben Tardi György követte, akit Ungvári András a miskolci gyülekezet lelkipásztora és esperese iktatott be. Ezen a közgyűlésen megvitattuk a keresztséget külső formájában. Itt a respondens tisztelet töltöttem be.

1610. május 4-én a tolcsvaiak levélben hívtak meg az egyházi tisztség betöltésére. A levelet Szentpéteri Mihály praefectus addig tartotta magánál, Bősörmenyi Pétert helyezhette elém. Irigyelte ugyan jó sorsomat, mégsem tudta, Isten kegyelméből, ez az irigység az irántam tanúsított megbecsülést annyira elhomályosítani, hogy kaput ne nyisson a nagyobbra törésre, mert még ebben a hónapban, május 28-án a tolcsvaiak is meghívták a lelkipásztori tisztségre.

1611. január 30-án vasárnap a reggeli prédikáció előtt, hét órakor Juditom megszülte hasonnevű elsőszülöttjét, majd március 17-én megtisztulása után eljött a templomba. Ugyanezen évben szeptemberben feleségem körülbelül három hétig olyan beteg volt, hogy semmi komoly reményem nem volt egészsége visszanyerésére. A házasság kellemetlenségeinek ez az eleje kezdett arra tanítani, hogy a házasság iskola. De Isten megkönyörült könnyeimen és fohászokadásaimon, mert szeptember 23-án feleségem hallani, beszélni és látni kezdett, fivérem, Csulyak János jelenlétében. Ez a feleségem bővelkedett asszonyi erényekben, de leginkább a szemérmességben jeleskedett elmondhatatlanul, annyira, hogy az már hibává is fajult. Ugyanis, ha távollétemben valaki olyan toppant be, akit nem ismert, azzal nem ült az asztalhoz, hanem a ház ajtajának közelében helyezkedett el, és ha egyszer már borral megkínálta, mélyen hallgatott, és senkit sem készítetett a beszélgetésre. Kötelessége teljesítésében szorgalmas volt, a ház hűsleges öre, kenyeret sütni, főzni, tűfestést készíteni, ruhát szabni, varrni, konyhát vezetni, lepényt készíteni úgy tudott, mintha nem is falun, hanem a fővárosban nevelkedett volna. Tanulékony volt, tudásszerető, ragaszkodó a maga dolgaihoz, nem pazarló, férjének gondozója, kötelességtudó, jámbor, derék, bőkezű stb.

1612. január 3-án a nagyságos vitéz Rákóczi Lajos lezárta élete utolsó napját zombori várában. A gyászszertartást a szerencsi templomban végeztem. Az előző hónapban Judit feleségem megint nagyon beteg volt. Sok szenvedés után február 8-án gyógyítani Miskolcra küldtem, minthogy előtte 31-én a bírótól és a polgároktól meghívó levelet kaptam. Ezért február 19-én a szerencsieknek nyilvánosan búcsút mondtam, miután lelkipásztori tanulóveimből hármat az igazhitű és pápista hallgatók között eltöltöttem. Február 21-én megtartottam első prédikációm a miskolci templomban, és szolgálómat nekik ajánlottam. Március 2-án minden holmimmal átköltözve, március 7-én este hatkor a moldvai ártány, amelyet a szerencsiektől fizetésül kaptam, mikor szelíden meg

akartam simogatni, megsértette a jobb kezemet a gyűrűs ujjam fölött. Ez rossz előjel volt arra nézve, hogy házamnépe köréből ebben a tisztségemben súlyos igazságtalanság ér. És a jel nem csalt. Volt itt ugyanis egy diakónusom, Gönczi Péter, azelőtt borbély; mint-hogy botránosan élt, és ezért nem tűrhettem a gyülekezetemben, a népet fellázította, és egyeseket felfegyverzett ellenem. Voltak a mi rendünkből néhányan, akik irigyelték helyzetemet, s ezek azt mondták Péternek, hogy joggal száll szembe velem. Ezért aztán Nagytályai Tamás esperes úrtól, a szikszói gyülekezet lelkipásztorától idézést kapott ellenem, hogy engem fogjon törvényesen perbe a szendrői közgyűlésen. Bántott ennek az embernek ostoba cselekedete és fegyvert adott kezembe ellene. Hanem amikor akár a maga csendességében, akár a kíséreltetől (akiket magammal vittem a közgyűlésre) ráeszmélt, hogy az ügyet el fogja veszíteni, akkor május 24-én még mielőtt a közgyűlésen egy szót szólta volna ellenem, a nyilvános ülésen megígérte, hogy velem megbékél. Ugy megbékült, hogy végül mint barátok éltünk, habár nem együtt, mert május 24-én eltávozott a geszti gyülekezet vezetésére. Utódjául Szepsi Vámos Jánost akartam, aki egykor rektorom volt a szerencsi iskolában. Őt azután október 30-án az aszalói közgyűlésen tinnepélyesen beiktatták a papi rendbe.

1613 április 2-án feleségem déli 12 órakor Miskolcon másodszületttének, Zsuzsannának adott életet. 1614. február 9-én, nővérem Póli Dorottya, Váczi Gergely felesége Újhelyen elköltözött az élők sorából, ahogyan előtte 1611. december 7-én, ugyancsak Újhelyen, a fivér, ikertestvérem, Csulyak János a halandóságból az öröklétbe költözött.

Ezután 1615. március 9-én, hétfőn kevéssel fél hét előtt, ismét kislányom, Mária született, róla nagytiszteletű Szeli Tamásnak, az ónodi gyülekezet hűségese lelkipásztorának ezeket verseltem:

Maria nata mihi est, materni gratus amoris
Flosculus, hic Charites quicquid habetis habet.

De ez a virágocská még ez év május 15-én, pénteken elszáradt. Ez év november 20-án, ádvent első vasárnapján, amikor hajnalban prédikáción elmélkedtem, még a hajnali szürkületben az egri törökök váratlanul ellenségesen ránk törtek, mindent, ami csak elértek a városiak lován, meg az enyéimen is elhurcoltak, s nekem nagy ijedtséget okoztak. Néhány közülük ugyanis, amikor egyedül voltam, házamra tört, megverték, sőt meg is öltek volna, ha sajtó és szappant adva le nem csendesítem a dühös kutyákat. Mivel sem a városiak, sem a parasztok, akiket hívtam, nem jöttek segítségemre, nyomban eltökéltem, hogy ezután szűkebb hazámban fogok lakni. Három nap elmúltával a magamhoz kéretett bírót meg néhány polgárt gondosan figyelmeztettem, hogy sürgősen gondoskodjanak utódomról, hogy a gyülekezet kárt ne lásson, ha én máshová utazom.

A nagykegyelmű Isten előbbre vitte szándékomat. 1616. január 2-án ugyanis a nagyságos Rákóczi György Bankházi Gáspárral hitlevelet küldve, az ónodi gyülekezet vezetésére tisztességgel meghívtott. Ezt a helyet a helység piszkossága miatt visszautasítottam, mert egészségemre nagyon ártalmas lett volna. A következő hónapban, február 14-én ugyancsak nagyhirtelen a szikszói polgárok hívtak meg a gyülekezet vezetésére. Ettől nem idegenkedtem volna, ha a parókia-épület kényelmetlensége nem jelentett volna akadályt. Ugyancsak február 27-én a lizskai tanács először levélben hívott meg a keresztyén nyáj legeltetésére. Ezt az Istentől nekem felajánlott Spártát tárt karokkal fogadtam. Hozzájuk egész családommal együtt átköltöztem, miután március 6-án átutaztam megbeszélés és feltételeim előadása végett.

Új tisztemre Isten új szaporulattal adta áldását, minthogy március 13-án Laetare vasárnapján egy fiacskával díszítette házamat, akinek István volt a neve. De ez az öröm május 16-án hirtelen szomorúságra fordult. Napnyugta után ugyanis életem szerelmes társát, Juditot, aki a gyermekszülés fájdalmainak még nem jutott végére, féloldali szélhűdés nem engedte tovább az élők sorában maradni. Miután előző napon a hajnali prédikáción is részt vett és egy óra után is a parókia udvarán Mihályko Jánosnak magyar nyelven írt könyvecskéjét olvagatta, melynek címe „az örök életnek niari idejéről”, ezt eldobva hanyatt összeesett és többet nem szólott. Másnap kora reggel betelt a sorsa, s engem három gyermekkel itt hagyott e siralmak völgyében özvegyen, búban fonyadozva. Ugyanazon a nyáron feleségem halálát szolgáltnak és lovászomnak halála is követte, és így házam példájával bizonyítottam be azt a régi igaz mondást, hogy semmi baj sem jár egyedül. Végre mikor már egy ideig a gyászban törődtem, minthogy gyermekeim és a háztartás miatt tovább özvegyességben maradni nem tudtam, egyfelől barátaim biztatására, másfelől, minthogy körülményeim így sürgették, — bár tudtam, hogy második

házasság ritkán szerencsés — Náprádi Jakab egykori tarcali lelkészársammal lóháton Bényére mentem, hogy megkérjem a kitűnő Szepsi Máté napát, Soproni Lőrinc özvegyét, a debreceni Juhos János Anna lányát. Minthogy külseje tetszett, még az útról visszaküldtem Náprádit Máté úrhoz, hogy tárja fel a titkot és egyúttal beszéljen is vele. Mikor visszatért hozzám, aki még úton voltam, és megkérdezte, min elmélkedem, azt feleltem, hogy a házasságon jár az eszem, és ilyen fajta fohászzkodást küldök Istenhez:

Da bene de Benye thalami cupivisse maritam,
 Quae mihi quaeve meis speratos praestet amores.
 Vix ea fatus eram, Christus cum coelitus infit;
 Quaecunq; orasti Miscolcine exorasti.

Miután tehát kívánságom bétölt, Máté úr ajánlására támaszkodva, Juhos Annával augusztus 2-án megültem a lakodalmat. De ezúttal is örömmel volt keverve az öröm. Mert mivel előző nap fiacsám, István az életből a halálba költözött, a ház első része lakodalmi fákllyákkal ünnepelt, a hátsó része a temetési ciprust hordozta. Miután megvacsoráztunk, augusztus 3-án ebéd előtt volt pedig a temetés. Itteni szolgálatomat a bajok sokasága keserítette. Mert legott december 22-én kezdtem megtapasztalni, hogy néha a házaselet tavasza is hideg, és éreztem, ameddig csak véle házasságban éltem; hidegjevel, ha sztoikus nem lettem volna, talán bizony el is ölt volna. Érezte két lányom is, hogy a mostohai szeretet csak az ajka hegyén ül, de a szívében mérget hordoz. Ehhez járult még az is, mikor ugyanazon évben az újhelyi gyűlésben Liszкаи Imre, liszкаи adminisztrátor lelkész hamisan szidalmazott. Szemembe vágta, hogy jó lelkiismerettel tanúsítja: Tiszabecsi Tamásnak, a liszкаи iskola korábbi rektorának holmijait Baltázár István hivatali alkalmazott az én akaratomból tartóztatta vissza. Ezt én bizony, ha gorbombánis, de mindjárt visszautasítottam, azzal, hogy én még jobb lelkiismerettel mondhatom: tudtommal ment végbe a dolog. Ez a támadás volt az oka, hogy én és Imre 1617. január 6-án az újhelyi közgyűlésen a dolgot perre vittük. Bizony sokan voltak mellettem, ellenem volt viszont leginkább Tihemeri Máté, az esperes, Suri Mihály, Szegedi Dániel, Váczi Mihály és még néhányan. Az esperes kedvezett Imrének, aki gyakorlott jogászt fogadott ellenem és azt igénybe is vette. Hogy a pert el ne veszítse, az esperesnek is küldött egy üveg bort. En ezzel szemben jó lelkiismeretemre támaszkodva, védőügyvéd nélkül magam oltalmaztam ügyemet. Amikor sor került az ügyre, nem voltam hajlandó felperesem készüldéseit és beszédeit meghallgatni, komoly okból, méghozzá háromból. Jónéhányszor kiküldtek meg behívtak, s okaimat annyira elfogadhatatlanoknak mondták, hogy mégis kénytelen voltam a felperest meghallgatni. Végül, miután protestációval éltem, kiküldtek, az atyafiak csendet kérve intették a főkolompókat, hogy az említett szempontokat gondosan mérlegeljék, ők ugyanis olyan nyomósaknak találják, hogy még a legkisebbje is bajt okozna a felperesnek világi törvényszék előtt. Látták hát irigyeim is, hogy amibe kezdtek, véghezvinni nem tudják, és hogy — mivel az atyafiaknak is volt szemük és fülük, és ügyemre figyeltek — erőszakot alkalmazni ártatlanságommal szemben nem lehetett, azért, hogy anyagilag megterheljenek, május 9-ére Liszkára meghirdették a közgyűlést. Itt kiderülvén az én igazam, az egyházi rend úgy határozott, hogy Imre és felesége engeszteljen meg engem. A továbbiakban Imre megértvén, hogy ügye elveszett, elvörösödött, feldühödött, az egyházi végzésnek ellene mondott. En ezzel szemben az esperes kérdésére azt válaszoltam, hogy kész vagyok őt megkövetni, mert hát úgy tanította a Mester is, hogy meg kell aláznunk magunkat. Jobbomat nyújtva így szólítottam meg ellenfeletem: Tévedtem, bevallom, bocsáss meg, ugyanis te voltál a botránykő. Láttad volna csak azt a néhány kegyes lelkipásztort, hogy belső kegyességtől indítatva hogyan könnyeztetl Amint ezt előadtam, Náprádi Jakab is felugrott a gyűlésből és ő is perbe akart szállni velem, de őt bizony akkor az esperes csendre intette; a következő évben Redmecen elhalálozott. Kevéssel halála előtt, a liszкаи házban, amikor hogy lássam, megtiszteltem, velem megbékélt. Ebben az ügyben is ártatlan voltam, de a két asszony, az ő és az én feleségem összekapott a kecskeszörön, s én lakoltam meg.

Az 1620-as év folyamán, mivel augusztus 21-én szenna-levélből és rebarbarából készült itallal éltem, nyolc napon át rosszul éreztem magam. Hasonlóképpen szeptember 16-ától ugyanazon hónap 25-ig súlyos lábfájásban szenvedtem. Eközben 17-én a váradi lelkészia nemessége a nemes Thuri Literátus Mihály útján, a tanács pedig Szabó András útján írt levéllel a híres Decsi István esperes kollégájával óhajtott. Mivel azonban tisztában voltam gyengeségemmel, ezt a Spártát nem érintettem ujjammal, hanem mint aki a tisztáz betöltésére alkalmatlan, csak két levélben mondtam köszönetet a megtisztelő aján-

1621-ben, miután nagytiszteletű Alvinczi Péter a nagyszombati táborból visszatért övéihez, a Nagyságos Fejedelem azt akarta, hogy mint Alvinczi utóda a husvéti ünnepen Nagyszombatban prédikáljak. de utóbb április 5-én, saját kocsimon ugyan, de postalovakkal Liszkáról elindultam. Hanem mivel egyrészt áradás miatt, másrészt mert a nagyságos Széchy György Fülek várát erőszakosan elfoglalta, a szomszédos országrészekben utamat nem tudtam folytatni, jobbratértem, és a Szepesi Hegységen át Rózsahegyre értem. Közben a kocsit 8 forintért tutajra raktam és a Vágon Galgócra jutottam. Innen április 16-án Nagyszombatba érkeztem. Minthogy azonban már akkor a Nagyságos Fejedelem Kassára igyekezett, tüstént másnap szombati napon, (kocsimat a prokurátorok hanyagsága miatt Nagyszombatban hagyva), egy meglehetősen úri hintóval a tábori haddal együtt eljöttem, és május 8-án egészségesen és sértetlenül köszöntöttük Kassát. Itt a Nagyságos Úr bőkezűségéből 25 forintot és négy sing gránátposztót kaptam, és fogadott kocsival május 12-én családomhoz érkeztem. Rövidesen, június 11-én, ismét kaptam megbízást a Nagyságos Urtól Kassáról, amelyben a legsürgősebben a Gönc melletti táborba hív, de én szembajban szenvedvén, jogos menetséggel éltem, s a táborból kimaradtam.

1622-ben, április 3-án, amely Quasimodo geniti vasárnapjára esett, feleségem délután két és három óra között vízkórságban meghalt. Előtte augusztus 13-án kezdett betegkedni és lassan-lassan rosszabbul lett. Neki már régebben megjósoltam, hogy Isten ítélő jobbát nem fogja elkerülni, mivel velem, ártatlan létemre, tiszteletlenül bánt, amíg velem élt, és nem egyszer szidalmakkal illetett. Hogy ez a jóslat igaz volt, az események bizonyították. Ez a feleségem valódi Xantippé volt számomra, lányaim számára pedig tökéletes mostoha, vele hat évig és ugyanannyi hónapig gyermekek nélkül meddőn, de sóhajokban gazdagon éltem, azt hiszem Istentől megintetvén, hogy ne sopánkodjak sorsomon, hanem a házasság e keserves köteleibeim megkötözött maradjak a magam határai között, és tanuljam meg jól, mi az édes és mi a keserű.

Különben miután Istennek jósága a pestis évében — mint mondtam — e szerencsétlen házasság kötelekeit felbontotta, mikor úgy gondoltam, hogy elég időt fordítottam a gyászra, ugyanő örömmöt örömmé változtatta, minthogy Medárd napján megörvendtetett egy harmadik feleséggel is; Seres Dorottyával, Szabó István pataki polgár özvegyével, akivel boldogan éltem. Hanem ekkor is új ok támadt a gyászra, és pedig az előzőknél siralmasabb, mert szeptember 21-én és 22-én két leányomat, két kedveskét, az olvasásban igen jártasakat bocsájtottam előre, akiket egymás után ölt meg a pestis, és együgyűn a napon helyeztem mindkettőt szülőmnék sírköve alá. Három héttel utóbb, október 13-án, feleségem is követvén őket elment a minden testnek útján. Hogy a legkedvesebb feleimnek halálesete mennyire megsebezte keblemet, nehezen mondhatnám el, hiszen házam minden ékességétől megfosztottak, és szinte megölve úgy földre terítettek, hogy ha Seneca, Plutarchos és Petrarca vigasztalásaikkal engem lesújtottságomból fel nem emeltek és kezükön a királyi költő zsoltáraihoz nem vezettek volna, házamnak gyásza, ha Isten elébe nem áll, teljesen elemészett volna.

De ezen bánatomban is Isten kegyelme könyörülvén rajtam szétszaggatta gyásruhámot és az örvendezés köntösével vett körül engem. 1623 február 3-án ugyanis Thuri András kassai kereskedő özvegyét, már két gyermek anyját, Gyulai Szabó Ferenc leányát, Katalint feleségül adta. Vele előbb Kassán, február 6-án az eljegyzést ünnepeltem, a kitűnő Alvinczi Pétert kérve fel kérőül, azután február 13-án a lakodalmat, és február 16-án Liszkára vittem őt. Engem pedig előbb, január 4-én az újhelyi közgyűlésben, mikor a nagytiszteletű Váci Gergelyt a zempléni egyházmegye esperesi tisztébe beiktatták, az egyház iródeákjának, vagyis jegyzőjének nyilvánítottak. De itt van aztán valami, amit joggal és méltán csodálhat az ember. Mielőtt ugyanis február 13-án reggel Alvinczi úr engem mint vőlegényt menyasszonyommal összeadott, s a templom jobb oldalán az emelvényen álltunk, egy királyka a nagyobbik oltár tetejéről daloiva az aljára szállt, majd énekelve a padlón szökdécselt. Alvinczi úr ujjával mutatta a helyet, hogy álljak oda, ahol a királyka akkor énekelt, mely aztán ismét felröppent az oltárra és eltűnt. Alvinczi úr a mennyegzői lakomán is említést tett, hogy ő és mások is, mikor a nagyságos Gábor fejedelem is jelen volt, már hallotta a királykát énekelni, de a madárka mindenkinek szemét elkerülte, eladdig, míg nem esküvőmon szerencsét kívánt. Miután pedig feleségemet hazavittem, egy királyka — ugyanaz-e, másik-e, nem tudni — Liszkára jött, és a szomszédos kerítés tetején négy nap híján szinte egy hónapig feleségem és az én szemem láttára olyan buzgósággal énekelgetett a pitymallat előtti órákban, hogy csaknem kettéhasadt.

Házasságom e társával a házasság kezdete ugyan igen édes volt, hiszen 28 éves és három hónapos volt, de ez az édesség, amit az előző ajak még alig kóstolt, hirtelen

keserűsége fordult: április 19-én ugyanis, a husvét utáni negyedik napon hirtelen betegség vett erőt rajta. Álmatlanul töltöttem az éjjelt, ő, bár úgy látszott, hogy havi bajában szenved, elvetélt. Betoppant közben a kedves Alvinczi hogy otthonomban köszöntson. Minthogy feleségemről tudakozódott, hogy hogyan él velem, és minthogy egészsége nem volt szívem vágya szerint kielégítő, azt válaszoltam, hogy elvetélt; miért is ő igen nyájas szavakkal vigasztalt, és biztatott, hogy legyek jó reménységgel. Közben felsóhajtva azt mondta, hogy az első elvetélést nem ritkán követi a második, amit az ő feleségénél tapasztalt. Nem is tévedett a jóslat, mert feleségem augusztus 20-án megint annyira rosszul volt, hogy már úgy látszott, az élet is elhagyta: és akkor vetélt el másodízben egy fiúnak két hónapos és ugyanannyi hetes fogantatásából. Ez az egész év feleségem számára kedvezőtlen volt, mert harmadjára megint október 15-étől november 26-ig szenvedte jobb lába fájdalmát. Ezen a napon kezdett először lassacskán az Úr templomába járni. Novemberben engem is szinte minden erőm elhagyott, amit november 17-én állított helyre az Úr. A következő esztendő, 1624, az előzőnél valamivel jobb volt. Július 14-én ugyanis reggel 6 órakor Liszván feleségem megszülte elsőszülöttét, Jánost, akit azonban, miután egy kelevény miatt meghalt, 1625 július 12-én ugyanott el is temettem. De ezt a gyászt tüstént az örvendezés új oka váltotta fel, mert rákövetkező nap július 24-én, ami 1625-ben csütörtöki nap volt, kevéssel napszállta után megszülte másodszületőt fiát Istvánt, harmadik fiát Gáspárt ismét 1627 április 5-én hozta világra, mely nap akkor Húsvét második ünnepére esett. E fiacskánk születésének édességét István fiúnk halála tette keserűvé, aki 1627 augusztus 4-én, szerdán hunyt el. De ezt a keserűséget is megédesítette Juditka, aki 1628-ban, a Juliánus-féle naptár szerint augusztus 4-én, pénteken este 8 órakor született e világra. Ezekből látnivaló, hogy hitvesem a szülés igen gyakran ismétlődő fájdalmai miatt nem ritkán betegeskedett, én azonban ezen közben igen jó egészségben voltam, és szenvedő feleségemnek vigasztalással szolgáltam. Hanem 1628-ban, mikor a szőlőskertek megtekintése céljából kilovagoltam, amint a lórlól leugrottam, jobb combomban hasogatást éreztem, és bár a szőlőt végignézni nem tudtam, mihelyt visszatértem, séantikálni kezdtem. A betegség, melyet a mi nyelvünkön „taliog”-nak neveznek, annyira erőt vett rajtam egészen június 2-ig, hogy Miklós pataki kirurgust hívtam segítségül, aki így kívánságomra a betegséget késsel megmetsette. A kivágásért őt Joachim-tallért számoltam le a kirurgusnak. Ugyanannyit fizettem az idevalósi Mihály kirurgusnak is, és adtam neki egy török topánt. Ebből kifolyólag ötven napig fektüdtem ágyhoz szögezve, egyházi szolgálatra alkalmatlanul, míg végre az ötvenedik napon elmentem a templomba, ahol mindenekelett ismét visszanyert épségemért adtam ünnepélyesen hálát az Úrnak az egész eklézsia gyülekezetében.

Az 1629. évben, miután január 25-én a kitűnő Váczi Gergely, a zempléni egyházmegye egyházközségeinek vigyázó esperese a gálszécsieknél a természetnek adóját leróttá, nagytiszteletű atyámfiai akaratából Erdőbényére, május 2-ára, szerdára meghirdettem a közgyűlést. Itt ugyanazon atyafiai szavazatával én, a legkisebb, az elhűnyt esperes tisztsébe emeltem. Ez esperesi tisztségre a főtiszteletű Szepsi Mihály, az abaújházi és tornai egyházmegyék esperese, tarcali lelkipásztor iktatott be. Hogy aztán e tisztségemnek terhe a gondnak micsoda végeérhetetlen tömegét zúdította rám, azt egyedül csak én tudom. De imé az égből örömhír küldetett nékem: mert miután István meghalt, az isteni áldás nékem egy másik Istvánt ajándékozott, ötödszülöttemet, 1629. augusztus 22-én, szerdán, hajnali 5 órakor napfelkelte előtt.

1631 február elején, szombaton, pirkadat előtt kedves leányom, Judit Liszván elhalálozott. Másnap reggel 8 órakor temette el a temetőben Kisfaludi Orbán, a bodrogeresztúri templom első lelkipásztora. Az ő halála elkövetkezendő bajaimnak volt előhírnöke. Mikor ugyanis Eszterházy Miklós gróf, Magyarország nádora az erdélyi fejedelemségre pályázva nyugatmagyarországi, Dunán inneni és túli katonaságát felénk vezette, feleségem közeli szüléséről gondoskodni akarva, őt Patakra, a nemes Isai Szabó Máté házába küldtem, február 6-án. Ott február 12-én, szerdán simán lefolyt szüléssel világra hozta leánykáját, Zsuzsánnát. Közben, míg feleségemet a gyermekágyi fájdalmak ágyhoz szögezték, Erdőbényéről két hitünkhöz tartozó Komáromból valósi katona: Mihályfi István és Keresztúri János, iskolánk rektorának, Flórián Mihálynak meghívásából vendégségbe érkezett. Ők ekkor Eszterházy Pál zászlaja alatt katonáskodtak. Miután őket a rektor az iskolában egy kis ebéddel fogadta, én is időöltésből, nékem hogy velük beszélgessek, jelen voltam, és őket a közös ebéd során tiszta embereknek, és a református vallás híveinek ismertem meg. Hanem ez alkalommal, minthogy Isten így engedte, ekképp fűzött csúfot böltem a sors: néhány nap múlva ugyanis az történt, hogy ezek a katonák Eszterházy többi emberével együtt átkeltek a Tiszán, hogy a Tiszántúlon élő hajdúkat vagy leigázzák,

vagy teljességgel tönkrevérjük, és Rakamaz falu mellett a maguk védelmére emelt töltés mögé vonultak. Végre is azonban a tiszántúli hajdúk az ifjabbik Bethlen István gróf és Zólyomi Dávid báró vezetése mellett, március 16-én szombaton hajnalban váratlanul rajtuk ütve, leverték őket és gazdag zsákmányt ejtettek. Eszterházy emberei közül akkor jó sokan a kiáradt Tiszába fulladtak, némelyek a hajdúk kardjától hullottak el, a legtöbben szegyetlenjes rabságba estek. Ezekről hozzánk olyan hír jött, hogy az Eszterházy emberei mind egy szálíg elesetek.

Én pedig annak a két komáromi katonának a sorsán szánakozva, harangozóm, Gyarmati Lőrinc útján, aki önként ajánkozott, hogy kész elutazni a táborba, pénzt és némi kis élelmiszert küldöttem. Pénzt pediglen azért, hogy ha meghaltak, testüket a temetés végtisztességére méltassák; élelmet meg azért, hogy ha életben vannak, fogyasztsák el azt. Mikor ő már Zalkod faluig jutott, én a következő éjszakát álmatlanul töltöttem, és nem is tudtam sokáig otthon türtóztatni magam, hanem március 16-án jó reggel dereglyére szállva elindultam, hogy megnézzem a csatahelyet, hogy ha a már oly sokszor említett komáromiak életben vannak, és ha közbenjárásommal valamit segíteni tudok, örömet megtegyem. Utitársam volt Halászi Ferenc, újfaluusi lelkipásztor, Komáromi Mihály iskolánk rektora, Tar István esküdt polgár és mások különféle hajókkal. A nap kilencedik órájában beléptem a győztesek táborába. Láttad volna akkor a katonákat sátrak nélkül Egyesek a mezőn kószáltak, mások abrakot vittek a lovaknak, néhányan valami nyomorúságos ebédet készítettek, s közülük nem egy kérdezgette, honnan valósiak vagyunk vagy mit akarunk. Mire tőlünk a való helyzetnek megfelelő választ kaptak. Én mindenekelőtt a komáromiak keresésére küldött iskolamestert várom be, aki tüzetes keresés után megtalálta őket a földön ülve a foglyok között. Bár megkötözve nem voltak, mindamelllett fegyveres gyalogkatonák ostromzár formában vették őket körül, hogy valaki titkon meg ne szökhessék. Hozzájuk csak közbenjárás útján nyertünk bebocsátást. Először együtt örvendeztünk épségüknek, majd a borból és kenyérből álló vékony útravalónak, melyet magammal vittem, egy részét nekik adtam, másrészt velük együtt elköltöttem, miközben egy dagadó zabos zsákot raktam magam alá. Közben odajött Nagyidai György, aki most Debrecenben a harmincadkezelő tisztét tölti be, egy másik társával, akinek nevét nem tudom biztosan. A reggelit velünk együtt elköltvén azt javallották, hogy az ifjú Bethlen István grófit és Zólyomi Dávid bárót üdvözlőjék. Ezt meg is tettem és a győzteseknek szerencsét kívánva kértem, hogy a többi fogoly mellett erre a kettőre különösen gondot viseljenek. Mindketten nyájasan megöleltek engem, és kérésemet szívesen meghallgatták azt mondva, hogy kedvemért mindkettőt készek volnának tüstént szabadon is bocsátani, ha tőlük az árulás veszélye miatt tartaniok nem kellene. Mégis gondjuk lesz rá, hogy a katonák saját kényelmükön tapasztalják, hogy ajánlásomnak nem kis súlya van. Minthogy pedig az ebéd órája elérkezett, nyergét helyezve maguk alá zsámoly gyanánt, együtt nekiültek, és buzdítottak, hogy velük együtt ebédeljék. Én ezt nekik szépen megköszönve ebéd nélkül eltávoztam színiük elől, hogy a táborot végignézzem. Közben szembetalálkoztam Faragó Andrással, az egyik kapitánnyal, aki jobbját nyújtva nekem elvezetett a táborba és megmutogatta a látnivalókat. Abban a táborban volt Rákóczi György erdélyi fejedelem oldaláról a két említett generálison kívül Csomaközi András, most a váradi vár főkapitánya, Lázár István, Bornemisza László, Ibrányi Mihály, Gombos András és más tizenháromezer közkatoná, holott az Eszterházy serege nyilvánvalóan nem érte el a négyezres számot. Itt jelen volt Batthányi Ádám bán, Eszterházy Pál báró, Wesselényi, Keglevits, Horváth István, Bornemisza János, Dobos György kapitány és Sárkány István, a hasonnevű atyának fia. Ezek legyőztével huszonegy zászlót zsákmányoltak, egy pedig az áradásba merült el. Az ágyút, mely a győztesek kezébe esett, Miksa császár idejében öntötték, és tizenhatedfél tenyérnyi hosszú volt, egy másik forgatható, egy harmadik hasonló mozsárral. Faragó többek között elmondta, hogy az övéi olyan gazdag préda birtokába jutottak, mintha a török császár valamelyik vezérét verték volna meg. Az a hír járta, hogy Eszterházyéknak e nagy vereséget két százados, Zörzeni Benedek és Konyárdi Mihály okozta. Miután ugyanis Zólyomi, előzőleg menlevelet ígérve, ezeket tárgyalás céljából magához hívatta, szavát adva békés elvonulást ígért meg neki, ha fegyvereket letéve megadják magukat. Az irántuk való szánalom vezette őt, minthogy pontosan tudta, hogy a szomszédos vidékekről való öreg katonák. Hanem ezek övéikhez visszavérve azt jelentették, hogy Zólyomi fegyverrel akarja a győzelmet megszerezni. Ezért aztán Eszterházyék azt gondolva, hogy ők a valóságot mondják, előbb felgyújtották Rakamaz falut, nyilvános vendégfogadó házával, hatalmas csúfúréval és nem kevés gabonasztagjával, s eljutottak ugyan a fegyverekig, de alig omlott még valami vér, mikor az ellenség prédája lettek. Az első csapatok a csata előtt a hajók jóvoltából hirtelen ellilánva

Tokajba mentek át, és így a győztes kezéből megmenekültek. Itt a hegyre felhágva csata nélkül hasztalanul várták az övéik győzelmét.

Községünk jegyzője, Komáromi Gergely, mikor én a táborba készültem utazni, társként csatlakozni akart hozzám, de visszautasítottam. Erre ő, míg én földieinek az elbocsátását akarom elérni, Tokajba lement és beárulta Eszterházyéknak a táborba való elmenetelemet, és őket, akik már azelőtt is telve voltak haraggal ellenem, még nagyobb haragra gyújtotta. En az árulásról mit sem tudva, a táborban az ügyet elintézve, elég jókor még a délutáni istentisztelet alatt visszatértem Liszkára. Eközben az Eszterházy-pártiak arról tanakodtak, hogy mit kellene velem tenni. Ennek előcsahosa, úgy mondják, az a semmirekellő Bornemisza János volt, aki most Kassán a tábornok helyett tartja magát. Ezek, minthogy a fegyvereseknek előbb képtelenek voltak ártani, ellenem, fegyvertelen ellen mesterkedtek álnok gonoszságot: abban buzgolkódtak, hogy engem parókiámról megkötözve Tokajba hurcolnak és halálra adnak. De Istennek rólam gondoskodó gondviselése őrzött, és Szabó Mihály, a tokaji vár akkori kapitánya, mostoha fia Szabó János révén, aki községünk lakosa, megjelentette nekem a titkos fondorlatot. En pedig, bár semmi bűnben nem éreztem magam vétkesnek, mégis attól tartva, hogy amit másoknak eszeltek ki, rámokádják, késedelem nélkül, elvégezve a délutáni könyörgést, kocsira ültem és március 18-án Olasziba siettem át. Itt töltöttem az éjszakát és így azoknak a leggonoszabb dolgokon mesterkedőknek kezét épségben kikerültem. Másnap reggel Patakra menve néhány napig azon töprengtem, hogy mit tegyek. Végül is Eszterházy Pálnak és Bornemisza Jánosnak levelet küldve megírtam, hogy nem valamiféle árulás kedvéért, hanem foglyok kiváltása ügyében kerestem fel a tábor, s így méltatlan dolog volna a jó dolog miatt az ártatlant megkövezni. De még azzal is, hogy ezt tettem, nem az ártatlan védelmére, hanem inkább bántására ingereltem azokat a darazsakat: az egyik azt rikoltozta, hogy erre, a másik, hogy arra vagyok méltó. Gyűlöletessé lettem a legtöbbször elöttek akkor éspedig nemcsak ellenségeim, hanem velem egy rendbéli atyámfiai, sőt saját hallgatóságaim előtt is: mert Kassán a kitűnő Keglevits is javaimat kérte a nádortól, amikkel csak bírok: de a nádortól azt a választ kapta, hogy őt a császári felség nem azért küldte ezekbe az országrészekbe, hogy az egyiktől elvett javakat a másiknak adja. Miután két hetet a legnagyobb aggodalmak közt töltöttem Patakon, egy kissé bátrabbá válván, mint azelőtt, április 5-én fekete vasárnapra visszatértem és másnap a vasárnapi textust: „Ki vádol engem közületek bűnnel. . .” úgy magyaráztam, hogy az ellenem eleve alkotott bálítéletet ha nem is szüntettem meg teljesen, mégis csökkentem.

Miután a legyőzött Eszterházyék minket odahagytak, és feleségem a gyermekágyi fájdalmakból kilábolva jobbacskán volt, hazavittem őt Patakról magunkhoz. Ettől az időtől kezdve mint hullám hullámot egyik baj érte a másikat. Mert még azon év szeptember 24-én a kocsis, oktalansága miatt, két lovat a Bodrogra fullasztott; feleségem is Zsuzsika világrahozása után ritkán volt jól, gyakrabban rosszul. Mindenképpen azon lévén, hogy segítsek rajta, a következő évben megint Patakra küldtem, hogy a fejhez vezető ér megnyitassák és így a fejfájás csillapodjék. 1633 január 12-én nehéz légzés miatt a tüdőret kellett vágni, április 4-én újfent érvágásra és köpölyözésre ment fel. Ezek a sűrű vágások valamennyire hasznára voltak, de csekély ideig tartottak. Mert noha nem volt egészen ágyához kötve, mégis a legtöbbször még mikor asztalhoz ült is, a belső fájdalmak annyira erőt vettek rajta, hogy az ételt is otthagya lélegzetet alig tudott venni. Augusztus 20-án pedig gyomorfájdalmai miatt teljesen ágynak esett; s miután ebből egy kicsit kilábolt, megint csak érvágás és köpölyözés céljából október 6-án Kassára utazott. Szüret idején erdői megint lassan megapadván, december 7-én újra ágyhoz szegve feküdt, s ekkor Berg Máté késmárki sebész balkezének középső erét megnyitotta, és mérsékelt sikerrel szennalevelekből és rebarbarából készült italt adott neki. Miután pedig övéihez távozott, Kassáról két üvegpalackban valami italt küldött, amit két héten belül kellett elfogyasztani. Küldött ezen felül labdacstot, amit naponként egyszer, étkezés előtt egy fél barackmagnyi adagban kellett bevenni. Ezeket el is kezdte használni, de nem sokáig folytatta, mert gyomorfájást okozott. De mikor a betegség megint rosszabbodott, 1634 április 28-án betegsége enyhítésére újra felment Kassára és ott két hétig gondozta magát. Mikor május 17-én visszahoztam, lábfejére panaszkodott, és mikor Vilmány falu végén az ebéd elköltésére egy lombos fa alatt a kocsiról leszálltam és biztattam, hogy kövessen, maga is le akart ugyan szállni, de lábának daganata miatt segítségem nélkül nem volt rá képes. E bajra enyhületet keresve felment ugyan a mislei forráshoz, de siker nélkül. Mikor itt volt egy Kő Sára nevű orvosnő, miután megnézte feleségemet, azt mondta, hogy cimbalomszeg van benne, s az okozta a daganatot, de mások azt erősítették, hogy vízkorságban szenved. Hogy miféle betegség volt, nem tudom kitalálni, mert igen gyakran hallottuk panaszkodni, hogy egy kis alma-

formájú daganat van benne és az hol a rekeszizma tájára, hol az emlőjére, hol hátgerincére, hol egészen a gégejére húzódik olyan fájdalommal, hogy nem ritkán már úgy látszott, lelkét is kileheli. Október 2-án némelyek tanácsára Gálszécsre vittem, Gáspár sebészhez, aki azt ígerte, hogy akárhogy is, de enyhíteni fogja a betegséget s ezért egy kis folyadékban pilulát adott neki, ami a hasát ugyan egy időre megindította, de a daganatot nem kisebbítette. Nyolc nap után innen visszahoztam. Végül október 30-án egy szemorvos, akinek neve [a név helye üresen van hagyva] volt, jött váratlanul Eperjesről, s mikor tanácsot kértem tőle, valami sárga porból készült italt adott a betegnek mérsékelt sikerrel. Másnap arannyal bevont labdacsokat hozott, azt rendelve, hogy naponként hármat vegyen be reggel, délben és este. Október utolsó napján első ízben hármat, november elsején kettőt, másodikán ugyanannyit vett be, de többet nem akart bevenni, mert erői lassan elapadván, ágyhoz volt kötve, úgyhogy november 15-én este 6 órakor minden tagjának elmondhatatlanul fájdalmas gyöttrődése után elköltözött az élők sorából, ithagyva fiacskáit, Gáspárt és Istvánt és leánykáját Zsuzsikát.

Elúnván a három hónapi és egy heti özvegységet, mikor február hónapban a varanói processus vizsgálatával foglalkozkodtam, kísérőmnnek, Tolnai István úrnak a tanácsára megint arról kezdtem gondolkodni, hogy új asszonyt viszek a házamba és miután elsőben is az atya Istenhez buzgó könyörgéseket árasztottam egy igen kegyes tisztességnőért, felette igen, mint mondani szokás legelőnyösebb oldaláról ajánlotta Suri özvegét, ki másfél éve özvegy, elannyira, hogy végre meggyőzötven tőle, felkértem, tegye meg a baráti közbenjárást, hogy a kívánt személy enyém legyen. Amit tudott, hűségesen megtette, és 1635 március 7-én megírta nékem az örömhírt, hogy Prágai Zsuzsánna nem iszonyodik a velem való házasságtól, sőt kívánja azt. Végre pedig mikor a parókialis épület alapkövetésénél a községben jelen voltam, március 22-én volt Zsuzsánnával első beszélgetésem, akitől nászajándékba egy aranygyűrűt és egy arctörő kendőcskét kaptam. Elérkeztem Virágvasárnap, az újhelyi vásárban sötétké színű damaszksuzi anyagot vásároltam hosszú ruhára, s mikor ez elkészült, és a húsvéti ünnepek is elmúltak, április 24-én végre megültem vele Patakon a lakodalmat és hazavittem Liskára. Ebben a házasságban is, én jóságos Istenem, két éven át szentül éltünk együtt, az egész harmadik év azonban beteges volt, leginkább pedig a téli évszak, minthogy az ételt nem tudta megemészteni, hanem emésztetlenül — vagy hányással, vagy a maga természetes útján — minden bűztől mentesen késedelem nélkül kivetette magából. A betegséget Valerius Dávid, a pataki iskola tanára kezelte, de csekély eredménnyel, t. i. az egészségnek helyreállítására készített orvosságokat egészen elutasította. Közben még a betegség annyira legyengítette, hogy egészen kétségbe estem élete felől. És mégis, ő vigasztalt engem szomorúságomban, nem egyszer ezekkel a szavakkal: a betegség nincs halálára. Igazán vigasztalt, mert lassanként kezdett jobbacskán lenni, annyira, hogy mikor február 23-án mostohaleányának, Suri Annának az esküvői lakomáját rendezték, Csizsár János özvegyével a ház hátsó részében a tevékeny háziasszony tisztét látta el, pedig a leányok az egész asztalt megtöltötték. Végre aztán a betegség valamit alábbhagyott, március 7-én először jött templomba, és leányát Újhelyen Virágvasárnap meglátogatta. Krisztus feltámadásának a napján pedig a szent gyülekezetben is résztvett.

És mikor már úgy láttam, hogy minden házam népe és az én kívánságom és véleményem szerint meg végbe, azt reméltem, hogy teljesen a többiek bizodalmán túl biztosíthatom magamat, s hogy feleségem a betegségek nehézségeinek legyőzése után végül is megél. De íme, más volt Istennek döntése házam felől. Alig múltak el ugyanis a feltámadás vasárnapjának ünnepei, mikor megint kezdtem hallani feleségem panaszolkodását rossz egészségi állapotáról. Ezért április 12-én Mihály sebészt hívatván, hogy készségesen fogjon a gyógyításhoz, magamnak hét, feleségemnek pedig négy köpölyt adattam, mert magam is már régóta a klimakterikus év kezdete óta érezni kezdtem egy s más kellemetlenséget. Ezeknek gyógyításában május 10-ig feleségem nem megvetendő előhaladást érzett. Akkor ugyanis Farkas András özvegyének Csomó Ferenczel megült lakodalmára Újhelyre is szívesen feljött velem. Innen Krisztus mennybemenetelének ünnepe közeledvén a következő napon megint visszatértem gyülekezetembe, s az ünnepet az Úr dicsőségére örvendezőn egészségben töltöttük. Minthogy pedig azelőtt sokszor figyelmeztetett, hogy azért gyengélkedik, mert mostanig, ellentétben korábbi szokásával, elhanyagolta egészségének gőzfürdőben való ápolását, s hogy ezért magában elhatározta, hogy egészségének gőzfürdőbeli köpölyök útján való ápolására Kassára megy fel, én ennek az óhajának olyannyira nem állottam ellen, hogy inkább áldozócsőrtők este mindent előkészítettem, ami az úthoz szükséges és pénteken jóreggel rávettem, hogy keljen fel az ágyból és a régen óhajtott útnak vágjon neki, bár gyengesége miatt nem akarta. Ő azután minden vonakodás nélkül engedelmeskedett, ahogyan tudott,

és korán reggel Újhelynek tartva fiával és vejével, a tűz nap legnagyobb forróságában is haladva még ugyanaz nap (május 14) egészen Kassáig ért. Itt rokonánál, Dedesi István-nál elég vidáman meg is vacsorázott. Éjjel azonban első álma után felserkent, és igen nagy fejfájásról kezdett panaszkodni, amit, bár mindenféle ellenszert adtak be, nem voltak képesek csökkenteni, még kevésbé megszüntetni. Ezt a napot evés nélkül, csak egy kevés itallal töltötte el. Következő nap vasárnap, a betegség, most már kicsiből nagyobbra növe támadta őt, úgy hogy barátaim fontolgatni kezdték, hogy ne adják-e tudtomra feleségem betegségét, mert látták, hogy a betegség bizonynál halalos. Mikor erről feleségem véleményét is megkérdezték, ő azt a tanácsot adta, hogy hagyjanak fel szándékukkal, és ne terheljenek engem, öreg embert ilyen fáradsággal. Ők mindamellert kitarítottak szándékukban, és május 16-án, Exaudi vasárnapon 11 órákor egy lovászt küldtek hozzám, vöm levelével. Ez este 7 órákor, mikor a vacsoraasztalnál ültem, adta át a levelet. Amint átvettem és futtában átolvastam, lelkemben elbúsulva és egészen megrémülve, hogy mit is kellene tennem, egyáltalán nem is voltam eszemen. De kevésel utóbb, megint magamhoz térve, minthogy tudtam hogy a késedelemben veszély rejlik, meghagytam ugyanezen szolgának, hogy vegyen magának kölcsön egy postalovát, s miután ő parancsomat teljesítette, én felkaptam ugyanarra a lóra, melyen szolgám visszajött, s este 9 óra után, esti harangozás után egészen gyászborulaton lóháton neki-vágtam a kassai útnak. Éjfélre sűrű sötétségben eléggé fáradtan Baskóra érkezve a földre letelepedtem, s pihentem valamikeskét, míg nem az ég világosságával az utat nekünk megmutatta. Mikor hát az ég világosodott, megint nekiindultam az útnak, s teljesen kifáradtan, minden erőmben kimerülve, a különféle gondolatoktól ellankadt elmével, s a ló rázásától elerőtlenedett testtel értem Kassára, mikor fél 11-et kongattak. Mikor belép-tem a vendéglátó házába, s ágyhozszögezett feleségemet könnyes szemmel és akadozó szavakkal megszólítottam, alig tudott engem viszontüdvözlölni, mert lassan elhagyta a beszédkézség. Valahányszor megszólítottam, mindannyiszor kevés, legfeljebb három vagy négy szóval válaszolt. Egyébként elég nyugodtan feküdt, csak ivóvizet kért gyakorta, a belső tűz oltására. Május 19-én, ami szerdai nap volt, naptámadatkor, mikor mindazt ami a fürdőházacskában volt, elég határozottan megnézte, végül tekintetét felém fordította, aki akkor is ágya mellett álltam, arcán könnyek peregtek végig, és így szólt: „Oh, szívem szerelmes uram!” Volt ott éppen pomagránát az asztalon, amit nemrég hoztak Bécsből, s biztattam és unszoltam őt a kóstolására. Fejbőlintással helyeselt, én hát a széthasított alma negyedét megegyeszer szétosztottam, s egy rész kisajtott levét szájába juttattam, a másik részét pedig odaadtam, hogy egye meg, amit meg is evett. Én pedig, minthogy bizakodtam, hogy Isten megkönyörült rajta és rajtam, hálát adtam az úrnak és könyörögtem, hogy adja meg neki, hogy fokról fokra jobban legyen. De egy negyedóra sem telt belé, s máris itt volt a végzetes óra. Hirtelen ugyanis kezdte elhagyni a beszédkézség, mely egyébként is igen csekély volt, és az erő, annyira, hogy csak valami csorbókával tudott lélegzetet venni május 20-án hajnalban az ötödik óráig; mikor ez a második negyedét ütötte, szerelmes Zsuzsánnám kilehelte lelkét, nékem sok könnyel és sóhajjal eltemetendő, vértelen testét hagyva életének 45 évében [lapszélén: 1638], miután velem három évig, egy hónapig és két napig szentül élt a házasságban. Nem hagyott egy tőle született gyermeket sem. Őt másnap, május 21-én, délután 2 órákor a város felső kapujánál fekvő temetőben helyeztem ünnepélyesen sírba. A temetést ki-kísérték a magyar lelkipásztorok, a tanács és a nép. A temetési költségek összesen 115 forint és 28 dénár-ra rúgtak.

És így, miután a szirteken ötödik házasságom hajótörését is elszenvedtem, bizony akaratom ellenére, de mit volt mit tennem, ismét korábbi özvegyeségem színterére léptem, s vele együtt pásztori tisztem sokkalta nyomasztóbb terhét is felvettem. Három hónap múlva ugyanis, július 7-én, Szikszóra hívtak, a borsodi, gömöri stb. egyházmegye új esperesének beiktatására. Itt Gelei Gáspárt, a szikszai eklézsia előljáróját, akit a papok 90 szavazattal megválasztottak, esperesi méltóságában megerősítettem, [lapszélén: elköl-tözött 1645 január 29-én] nem különben legott ugyanazon július 13. napján Szerenosen Varsányi P. Dánielt, a tokaji gyülekezet előljáróját a jobb híru papok 21 szavazata alapján a szikszai és kaposi eklézsia esperesének és lelkészeinek jelenlétében abaútvári és tornai esperessé beiktattam. [Lapszélén: ő is elment a minden testnek útján, Tokajban 1644. szeptember 13-án.] Ezeket a közgyűléseket hamarosan követte a főtiszteletű tiszántúli püspököknek Kereszegi Istvánnak Debrecenbe összehívott részleges zsinata, melyen három tiszáninneni esperessel együtt én is részt vettem.

Különben mikor a nap, e világ szeme, az 1639. esztendő nézte, én, minthogy akkor az özvegyeség házi gondjaival-bajaival torkig voltam, megint egy gondos feleség segítségéről kezdtem gondolkodni, hogy alkalmasabb legyen köz- és magánügyeim veze-

tésére. Miután hát a dolgot nagytiszteletű Szécsi Ferenczel, aki a szomszédos Keresztúr atyai pásztorja volt, közöltem, a nagytiszteletű Dobrai Istvánnak, (aki korábban a bodrogkeresztúri gyülekezetben tanítóknak volt tisztvársa) ötödéve özvegyét, a pataki Asztalos Katalint készülök megkérni, s az egész ügyet, hogy az özvegygel tárgyaljon január 13-án, mikor Újhelyen voltam, azzal a feltétellel bízom az ő hűségére, hogy a dolog kimenetele előtt nem jussanak hírek a világ fülébe. Ő derék emberként járt el tisztében, s január 18-án még ebéd előtt megérkezve Liszákra a házasság elnyeréséről hozott nekem örömhírt. Én, akit az idő megtanított, hogy a késlekedés bajt ne okozzon, az eljegyzés napjára január 25-ét jelöltem meg. E napra felmentem Patakra, kíséretül csak egy polgárunkat, Képes Györgyöt vive magammal, kérőbe nagytiszteletű Tolnai Istvánt a pataki egyházközség előljáróját küldtem, nemes Bodor Benedekkel. A szeretet- vagy nászszakomán ők és néhányan mások voltak jelen, így azután együtt ünnepeltem hites eljegyzésemet és házasságomat. Másnap ebédre hazatértem a lizskai parókiára házam népéhez. Feleségemmel, mint elhalt feleségemmel is Isten kegyelme által Istenem dicsőségére és másoknak utánzására méltó példa gyanánt élek.

(Ford. Ritoók Zsigmondné)

4. ΔΙΗΓΗΣΙΣ 'ΙΣΤΟΡΙΚΗ' De Vita et Obitu Reverendissimi et Clarissimi Patris, Stephani Chulak Miskolceni, Pastoris ovium Jesu Christi in oppido Liszka fidelissimi nec non Ecclesiarum dioeceseos in Comitatu Zemplen, Senioris gravissimi, propria opera conscripta.

Az író fia, Gáspár által — apja halálakor — nyomtatásban kiadott verset lásd a latin versek közt, 50. sz. alatt.

*

A négy önéletrajzi írás közül a prózai *Curriculum vitae* a leggazdagabb és legrészletesebb, s a legtovább — 1639-ig — tárgyalja életének eseményeit. Értékes forrás még PÁLÓCZI: *Az olaszliszakai református egyház története* című kézirata (Sárospataki Ref. Nagykönyvtár). Részben ez utóbbira támaszkodva írta meg HARSÁNYI ISTVÁN az egyetlen összefoglaló tanulmányt Csulyak életéről és munkásságáról. (Miskolczi Csulyak István élete és munkái. Theológiai Szemle 1926, 562—86., kny.-ban is.) A tanulmány ténybeli tévedéseire ZOVÁNYI mutatott rá (Megjegyzések a Miskolczi Csulyak István élete és munkái című cikkre. Theológiai Szemle 1926, 998—1000.), s állításainak súlyát HARSÁNYI válasza (Uo. 1000—1001.) nem tudta csökkenteni. Az alábbiakban főként a prózai önéletrajzra támaszkodva foglaljuk össze a legfontosabb életrajzi adatokat.

Miskolczi Csulyak István, aki gyakran Miskolczi Pásztor Istvánnak írta nevét, 1575-ben született a Zemplén megyei Tolcsván, miskolci eredetű családból. Apja Miskolczi Csulyak János akkor tolcsvai prédikátor, anyja nemes Póli Éva volt. 1578-ban a család Liszákra költözött, s 1580-ban itt kezdte meg iskolai tanulmányait. 1584-ben, apja halála után Újhelyen folytatta tanulmányait, majd 1595-ig tanulmányainak állomáshelyei Patak, Újhely, Debrecen, Újhely, Debrecen és ismét Újhely voltak. 1595-ben a jezsuiták znióváraljai kollégiumába igyekezett, de nagybátyja, Póli István eltérítette szándékától. A felsőbb osztályokat ezután Bodrogkeresztúron, Patakon, s végül Újhelyen végezte el 1600-ig. Ebben az évben Siderius János abaúji esperes ajánlására a fiatal Thököly Miklós nevelője lett, s vele töltött egy évet Patakon, majd urával együtt 1601-től a görlitz-i gimnáziumban, 1603-tól pedig a heidelbergi egyetemen folytatta és fejezte be magasabb tanulmányait. Ennek során Németország nagy részét beutazta, pontos úti-naplót vezetve (*Diarium Apod.* 3a—94a.). 1607-ben Thököly Miklóssal nagyobb európai körútra készült, de patrónusának halála miatt haza kellett térniök. Első állomáshelyként a tarcali iskola rektori székét foglalta el 1607-ben, majd 1608-ban Rákóczi Zsigmond a szerencsi egyház lelkészének hívta meg. Innen 1612-ben Miskolcra távozott, 1616-ban pedig Liszka prédikátora lett, s az is maradt 1645. december végén bekövetkezett haláláig. 1646. január 4-én temették el Liszkán.

1621-ben Bethlen kétszer is táborig papnak hívta; először el is utazott Nagyszombatba, de nem került sor szolgálataira, másodszer betegsége miatt a feladatot nem tudta vállalni. Bethlen 1621. nov. 24-i levele, melyet HARSÁNYI idéz (i. m. 9.) nem Csulyakra vonatkozik, mivel ő nem ősszel, hanem tavasszal járt a fejedelem táborában. 1631-ben Roszterházy Miklósnak a hajdúk elleni hadjárata során súlyos veszélybe került, mert eszakarói a király alattvalóját az erdélyiekkel való cimborasággal védolták (lásd 14—15. sz. leveleit). Liszkán energikusan és erélyesen intézte egyházközsége ügyeit. Az ő irányításával épült a lizskai ref. (ma kat.) templom tornya, melybe új harangot is helyeztetett, s melynek emlékére írta 43. sz. latin versét. A lizskai polgárok nem mindig lehettek meg-

elégedve keménykezű papjukkal, amit a Liszván 1629. május 14-én tartott vizitáció tanúsít. Ekkor Simándi István polgár — Csulyak saját feljegyzése szerint — kijelentette: „Az prédikátorok mikor elsőben közinkben jönnek, nagy szeliden viselik magokat. Ez monddásra indította az én inhibitióm őket.” (A *Diarium Sen.*-ből közli: ZOVÁNYI, TT 1906, 49.) 1641—2-ben viszont, amikor Liszka földesurai a város privilégiumait veszélyeztették, szívvel-lélekkel a polgárok érdekeit képviselte. (Lásd erről R. PÉTER KATALIN: Egy hegyaljai mezőváros harca a örökös jobbbágyaság ellen. Történelmi Szemle 1961, 427—440., valamint az 50—3. énekek jegyzeteit.)

1623-tól kezdve tekintélyes résztvevője lett az egyházi közéletnek. Ebben az évben a zempléni egyházmegye zsinata, esperessé választott rokona, Váci Gergely gálszécsi pap mellé őt választotta jegyzőnek. Majd 1629. május 2-án, Váci halála után, az erdőbényei zsinaton ő lett utóda az esperesi székben. A választás lefolyását, benne a tisztséget szerénykedve elhárítani igyekvő felszólalásaival, ő maga örökítette meg esperesi naplójának elején (*Diarium Sen.* 3a—6b. kiad. ZOVÁNYI, TT 1909, 184—90.). A zempléni esperesi tisztség igen jelentős funkció volt, mivel a tiszáninneni ref. egyházkerületben nem volt püspök, s így ennek szerepét minden egyes egyházmegyében az esperesek töltötték be. Csulyak is püspöki hatáskörrel rendelkezett tehát. Esperesi teendőit nagy gondnal és pontossággal végezte, amint erről a zempléni egyházmegye protokollumának szerepét betöltő naplója tanúskodik. Esperesi minőségben felügyelője volt a pataki főiskolának, s ennek során az ő nevéhez fűződik a magyar puritánusok fellépésével szemben az első erőszakos reakciós ellenállás. 1638-ban minden erővel meggátolni igyekezett Tolnai Dali János pataki rektorral való beiktatását, 1642-ben pedig sikerült elérnie az iskola éléről való eltávolítását. Az ezzel kapcsolatos nevezetes és nagy port felvert eseményeknek, s bennük Csulyak dicstelen szerepének leírását lásd ZOVÁNYI (Puritánus mozgalmak a magyar református egyházban. Bp. 1911. 37—84.) és MAKKAI LÁSZLÓ (A magyar puritánusok harca a feudalizmus ellen. Bp. 1952. 64—92.) könyveiben.

Miskolczi Csulyak azon kevés régi magyar író közé tartozik, akinek anyagi helyzetét, jövedelmeit is egészen pontosan ismerjük. Tarcali iskolamester korában bírt jövedelmét a Zombori Hasznos Péter (lásd róla a 21. sz. vers jegyzetét) által írni kezdett tarcali városi protokollum tartalmazza (kiad. Adalékok Zemplén vármegye történetéhez. 1896, 316.). A szerencsi, miskolci és lizskai egyházi jövedelmeket ő maga örökítette meg a *Diarium Apod.* 331b—335a. lapjain. (Kiad. ZSINKA FERENC, MPÉta XI, 157—63.) A lizskai jövedelem ezen felül megtalálható a Csulyak által felfektetett *Liber Redituum*-ban is, ahonnan az erre vonatkozó részt HARSÁNYI kiadta (i. m. 10—1.). Végül esperesi bevételeiről a *Diarium Sen.* 60b. lapján ad számot. (Kiad. SpFüz 1864, 155.)

Hosszú élete során Miskolczi Csulyak hatszor nősült, feleségeit betegségek miatt mindig elveszítve. Feleségei a következők:

- 1609. Szikszai Judit (megh. 1616.)
- 1616. Juhos Anna (megh. 1622.)
- 1622. Seres Dorottya (megh. 1622.)
- 1623. Gyulai Szabó Katalin (megh. 1634.)
- 1635. Prágai Zsuzsanna (megh. 1638.)
- 1639. Asztalos Katalin (halála évét nem tudjuk)

Hat házasságából összesen tíz gyermeke született, akik közül hét gyermekkorban meghalt. Önéletrajza alapján gyermekeinek sorrendje az alábbi:

- Judit (szül. 1611., megh. 1622.)
- Zsuzsanna (szül. 1613., megh. 1622.)
- Mária (szül. 1615., megh. 1616.)
- István (szül. 1616., megh. 1616.)
- János (szül. 1625., megh. 1625.)
- István (szül. 1625., megh. 1627.)
- Gáspár (szül. 1627., megh. 1696.)
- Judit (szül. 1628., megh. 1631.)
- István (szül. 1629., megh. ?)
- Zsuzsanna (szül. 1631., megh. ?)

Egyetlen felnőtt kort megért fia, Gáspár, és ennek leszármazottai közül többen, szintén beírták nevüket a magyar irodalom és művelődés történetébe. Miskolczi Csulyak Gáspár ugyan — apja szelleméhez híven — mint a puritánus-presbiteriánus mozgalom

elszánt ellensége vált híressé, s fiatalkori munkájában (Angliai independentismus. Utrecht 1654.) is a konzervatív felfogás szószólója, élete végén, 1692-ben azonban latinból magyarra fordítva az ő tollából került ki az első magyar állattan. *Egy jeles vadkert* címen, fia adta ki Lőcsén 1702-ben. Ez a Miskolczy Ferenc a Rákóczi-kor egyik nevezetes nyomdásza, a szabadságharc alatt a kurucoknak dolgozó lőcsei nyomda vezetője, majd később Debrecen híres tipografusa. Csulyak Gáspár másik fia, Miskolczy Zsigmond, mind iskola-dráma-szerző ismeretes: *Cyrus* című komédiáját 1698-ban az enyedi diákok adták elő. Mária nevű lánya Halmágyi Pap János felesége lett, s az ő unokájuk volt Halmágyi István, a nevezetes XVIII. századi erdélyi naplóró. (MHHS 38, 435—441.; ESZE TAMÁS: *Egy ároni család*. Az Ut 1956. 16. sz.)

Miskolczy Csulyak műveltségét, szemléletét és mind hazai, mind külföldi személyi kapcsolatait tekintve beletartozik a magyar későhumanizmus Szenczi Molnár Albert által képviselt irányába. Műveltségének alapjait a hazai református iskolákban vetette meg kitűnő latin és görög tudással, majd Görlitzben a szónoklat és a költészet terén képezte magát, s végül Heidelbergben a teológiával tetőzte be tanulmányait. Számottevő klaszikus erudíciót eláruló legfontosabb fennmaradt művei részben beszédek, részben versek (latin és magyar nyelven egyaránt), nem számítva az egyházi funkciói során született hatalmas mennyiségű gyakorlati jellegű írását. Bár sem teológiai, sem filozófiai, vagy más elméleti munkát nem írt, műveltsége ezen a téren rendkívül gazdag volt. Erről tanúskodik könyvtárjegyzéke, mely a protestáns teológiai irodalom javát, az ókori klasszikusok műveit, valamint a reneszánsz-kor olyan nagy gondolkodóinak, mint Petrarca, Machiavelli, Erasmus, Ficino, Lipsius, Grotius stb. a munkáit egyaránt magában foglalta. Kortársaihoz hasonlóan ő is vonzódott a stoikus filozófiához és életszemlélethez, s maga írja önéletrajzában, hogy második feleségével, a Xantippéhez hasonló Juhos Annával való együttélését csak stoikus volta tette elviselhetővé és hogy 1622-ben, legkedvesebb feleségének, Seres Dorottyának elvesztésekor, Seneca, Plutarchos és Petrarca írásaiban talált vigasztalást.

Heidelbergi tanulmányai során kapcsolatba került a német kálvinista későhumanizmus több vezetőjével, így David Pareusszal, a heidelbergi egyetem teológia professzorával, Janus Gruterral, heidelbergi történet-professzorral, a Bibliotheca Palatina őrével és neves újstoikus költővel, valamint Goclenius marburgi professzorral. Pareustól könyvet is kapott ajándékba (könyvtárjegyzéke 163. sz.), s számos más könyvét is megszerezte, sőt őrizte az egyetemi előadásairól saját kezével készített jegyzetet is (uo. 98. sz.). Pareus elnöklése alatt háromszor disputált, s tézisei meg is jelentek Pareus *Collegium Theologicorum* című gyűjteményes munkájának I. kötetében (Heidelberg 1611.). Ezek a következők: *De sacra scriptura* (1606. nov. 17. — 467—9.); *De lege et evangelio* (1605. jul. 6. — 564—9.); *De civili et ecclesiastica potestate* (1607. febr. 9. — 683—6.). (Vö. EM 1908, 331—2.) HARSÁNYI (i. m. 18.) egy 1608—9.-re datált értekezést is neki tulajdonít, de erről már ZOVÁNYI JENŐ kimutatta, hogy nem az ő, hanem Miskolczy Lucius István műve. (Teológiai Szemle 1926, 999—1000.) Csulyak közreműködésére gondolhatunk azonban neveltjének, Thököly Miklósnak három heidelbergi disputációjánál. Thököly tézisei közül kettő önálló kiadványként jelent meg (De nobilitate. Heidelberg 1604. RMK III, 1013.; De stratagematibus. Heidelberg 1606. RMK III, 1028.), a harmadik pedig Pareus előbbi gyűjteményében (De libero arbitrio. 1606. dec. 5. — 653—5.). Pareusszal hazatérése után is tartotta a kapcsolatot, levelet is írt neki (lásd: 5. sz. levele). Szenczi Molnár Albertnek írott egyik magyarországi levélben pedig Gocleniusnak küldi üdvözlését (lásd: 6. sz. levele). Különösen meleg hangon emlékezik meg Janus Gruterről *Diarium Apodemicum*-ában, „amicissimus meus”-nak nevezve őt, s elbeszéli, hogy 1606. febr. 1-én az ő társaságában látogatott el Speyerbe (*Diarium Apod.* 54b, 80b.). Önéletrajzában pedig kiemeli, hogy Gruter jóvoltából szabad bejárása volt a Bibliothecába, sőt könyveket is kapott kölcsön.

A magyar irodalmi hagyománnyal, elsősorban a költészettel, már jóval külföldi tanulmányútja előtt kapcsolatba jutott.

Az egyházi énekekért még gyerekként megismerte a lisztkai iskolában, 1593-ban pedig — önéletrajza szerint — már a versszerzést is megtanulta Szegedi Lőrincről, a *Theophania* szerzőjétől, Debrecenben. Jól ismerte Tardi Györgyöt, az egyik legjelentősebb századvégi historikus énekeknek, a *Historia Szixoviensis*-nek a szerzőjét, aki 1584-ben Lisztkán a görög nyelv elemeire tanította őt. A Jovenianus-széphistória szerzője, Póli István Sáros megyei iskolamester pedig anyai nagybátyja volt. A külföldi tanulmányútját lehetővé tevő Thököly-család pártfogása alá is egy író, a katekizmus és énekszerző Siderius János abaúji esperes jóvoltából került. Görlitzben Filiczki Jánossal volt együtt, aki Thököly és Csulyak távozásakor búcsúkölteményeket is írt (*Diarium Apod.* 96a—

97a.), s akivel később Heidelbergben is találkozhatott. 1603 és 1607 között számos kiváló magyar megfordult Heidelbergben, s ezek sorában, ekkor ismerte meg a kor egyik legnagyobb íróegyeniségét, Szenczi Molnár Albertet is.

Csulyak és Molnár barátságáról az előbbinek az a nyolc levele tanúskodik, amely levelezésükből ránkmaradt. Kiderül ezekből, hogy az 1607-ben hazatért Csulyak nemcsak figyelemmel kísérte „Orpheus Pannoniae”-nak nevezett barátjának irodalmi tevékenységét, hanem igyekezett azt elő is segíteni. Buzdítja a zsoltárfordítás befejezésére; tájékoztatja a bártfai biblia nyomtatásának elakadásáról és biztatja, hogy minél előbb adja ki ő a Károlyi biblia javított kiadását; Molnár szótárához jegyzeteket, korrekciókat fűz, ígérve neki, hogy majd eljuttatja azokat hozzá; nyelvtanának munkálatait pedig egy latin-magyar grammatika — minden bizonnyal a Sylvesteré — elküldésével segíti. HARSÁNYI ISTVÁN azt is feltételezte, hogy maga Csulyak is írt egy magyar nyelvtant, s Molnár ezt dolgozta át és adta ki 1610-ben. (Adalék Szenczi Molnár Albert Grammatikájának létrejövetelehez. MNy 1926, 273—5.) Ezt az állítását a Csulyak *Diarium Apodemicum*-át kivonatoló Keresztesi József egy pontatlan feljegyzésére alapítja. De mivel a *Diarium Apod.*-ban nyoma sincs annak, hogy Csulyak 1608-ban Tarcalon nyelvtant írt volna, miként Keresztesi állítja, ezzel szemben írt és elmondott ebben az évben a tarcali iskolában egy *Encomium Grammaticae* című beszédet, melynek szövege is fennmaradt (lásd: beszédei 7. sz.); — nyilvánvaló, hogy félreértésről van szó. Mivel Molnár Albert levelezésének 1610 utáni anyaga jórészt elveszett, a két író későbbi kapcsolatairól már nincsenek adataink, de hogy azok nem szűntek meg, azt Csulyak könyvtárjegyzékének az az adata bizonyítja, mely szerint a bekecsi templom felavatásának emlékére 1626-ban kiadott kötetet tőle kapta ajándékba (301. sz.).

A Tarcalon, majd Szerencsen, Miskolcon működő, s végül Liskán meglepedő Miskolczi Csulyak rokoni, baráti és munkatársi körében a század első évtizedeinek több neves íróját találjuk. Igen szoros kapcsolat fűzhetette a közeli Erdőbénye prédikátorához, a krónika-író Szepsi Laczkó Mátéhoz, aki rokona is lett második felesége révén. Szepsi Laczkó korábban (1606) éppen Liskán volt rektor, s Rudolf 1601. évi, pallosjogot adományozó oklevele éppen az ő másolatában maradt fenn. (Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 1896, 87—90.) Negyedik feleségét Alvinczi Péter kérte meg számára, ötödik felesége révén pedig a Guevara-fordító Prágai Andrással került sógorságba. Esperes korában a Patakon tanárkodó Salánki Györgynek, Erasmus *Enchiridion*-ja magyarra fordítójának az anyagi helyzetét segíteni, s Erasmus ifjúnak pedig külföldi tanulmányútját segíti elő. Pártfogói szerepéről azok az üdvözlő versek tanúskodnak, melyekkel egyes ifjak neki ajánlották a külföldi egyetemeken kiadott disputáció-tételeiket. Ilyen verset írt Egri Lázár Gáspár (Marburg 1620. RMK III, 1301.), Miskolczi Puah Pál, aki 1621—22-ben liskai iskolamester volt (Franeker 1625. RMK III, 1378.), Tornai P. István, aki szintén Csulyak ideje alatt viselt rektori tisztelet Liskán (Leyden 1630. és 1631. RMK III, 1459. és 1472.), valamint Kaposfalvi S. Pál (Leyden 1631. RMK III, 1469.), aki a költészetben sem volt járatlan, miként az Csulyak egyik leveléből kiderül (lásd: levelei 18. sz.).

A Liskán lelkészkedő, sőt már esperesi tisztelet is viselő Csulyak egyházi teendői valamint verseinek és beszédeinek írása mellett szinte keresi az alkalmat és lehetőséget arra, hogy elősegítse irodalmi vállalkozások sikerét. Esperesi diariumában 1629-ben gyakran foglalkozik a Pázmány *Kalauz*-a ellen írandó cáfolat kérdésével, ugyanis a tiszántúli és tiszáninneni ref. egyházkerületek papsága közösen tervezte egy nagy ellenirat megírását. Bár ebből a kollektív refutációból semmi sem lett, Csulyak ezzel kapcsolatos levelei (lásd: 10. és 11. sz. alatt) és esperesi feljegyzései (TT 1909, 190, 196—7.; MPETA X, 36.) érdekes dokumentumai egy megbukott írói vállalkozásnak.

Az egyházi jellegű irodalom mellett a világi célú, de közhasznú kiadványok is érdekelték, s így akadt meg a szeme az 1641. évi lőcsei kalendáriumban olvasható kis magyar krónikán. Ennek fogyatékoságai arra készítették, hogy Brewer Lőrinc lőcsei nyomdászhoz forduljon (lásd: levelei 28. és 29. sz.) és kijavítsa, valamint bővítse a krónika-részt. Brevér élt is a segítséggel, mert az 1642. évről kibocsátott kalendáriumban (RMK I, 728.) már az ő szövegét közölte ily címmel: „Magyar Kronika, Az Magyar nemzetnek emlékezetes viselt dolgairol. Mellyet mostan meg-jobbított, és meg-is többített, egy jámbor vén Magyar.” Csulyak többletéseit könnyen felismerhetni azokban az adatokban, melyek koránál vele is kapcsolatban volt nevesebb személyeire vonatkoznak, valamint olyan megállapításokban, mint a Szent Istvánról szóló: „Éz szerzette a nagy Pispökségeket, Clastromokat és Templomokat, de Collegiomot, eggyet sem szerzet.” Ez a megállapítás Székely István *Króniká*-ján alapul, Csulyak tehát ezt használhatta forrásul.

A XVII. század első két évtizedében Heidelbergben tanult református írónemzedék munkásságában a humanizmus és a református ortodoxia egyaránt jelen van, s mindkettő

rányomja bélyegét Miskolczi Csulyak munkásságára is. De míg egyesek — főként maga Szenczi Molnár Albert — működésében az előbbi az uralkodó és előkészíti a puritánusok haladó mozgalmát, addig Csulyak azok közé tartozik, akiknél egyre teljesebben eluralkodott a vaskalapos ortodoxia szelleme. Ezért került szembe azzal az új írónemzedékkel, mely már Hollandiában és Angliában nevelkedett, s a haladó puritánus-presbiteriánus eszméket, valamint egy új demokratikusabb műveltség-eszményt propagált. Jelen volt Miskolczi Csulyak már a magyar puritánusok előfutára, Szilvásújfalvi Imre ellen rendezett 1609. évi váradí zsinaton is (*Diarium Apod.* 101a—102a.), s bár akkor inkább a város nevezetességei kötötték meg le figyelmét, jó előre felkészülhetett az új tanokkal szembeni konok ellenállásra, s azok képviselőinek üldözésére. A még pályája elején álló fiatal Medgyesi Pál *Szent Agoston vallása* (Debrecen 1632.) című könyve ott volt ugyan könyvtárában, a szerző ajándékként (lásd: könyvtárjegyzéke 372. sz.), de az 1638-ban fellépő Tolnai Dali Jánosnak már elkeseredett ellenfele lett.

Fennmaradt írásait csaknem kivétel nélkül saját kéziratai őrizték meg; írói tevékenységéről ezek ismertetése adja a legjobb áttekintést.

KÉZIRATAI

1. *Diarium Apodemium*. (OSzK Oct. Lat. 656.) 19 × 15 cm. méretű 8r kézirat, eredeti vöröses pergament kötésben. A kötésen 1603-as évszám és az S. P. M. [Stephanus Pastor Miskolczinus] monogramm. Az első és hátsó kötéstáblát hajdan szalaggal is össze lehetett kötni, ma már csak a helye van meg. Az erősen rongált kötésen égés nyomai látszanak, a könyv első 17 levelének széle is megpörkölődött. A könyvnek jelenleg 370 levele van. A könyvtári gépi levélszámozás azonban 371-gyel végződik, mert a 295. levélhez eredetileg egy nyomtatott levél volt hozzáragasztva, amely jelenleg a hátsó kötéstáblára ragasztott borítékba van áthelyezve. A könyv a modern számozás előtt négy helyen (136, 149, 255 és 339. levelek után) összesen hat levéllel megcsonkult. Találunk a kötetben egykorú, Csulyaktól eredő levélszámozást is, amely azonban csak 1-től 82-ig terjed. Mivel Csulyak az első levelet számozatlanul hagyta, tintával írt levélszámait mindig eggyel elmaradnak a könyvtári gépszámozás mögött. A könyv papírja végig azonos, két-tornyos vízjeléből megállapítható, hogy a délnémetországi Ravensburgból való. (Lásd BRIQUET: *Les filigranes IV*, 15922—24. sz.) A kötet minden szövege — egy-két későbbi bejegyzéstől eltekintve — Miskolczi Csulyak kézirása különböző időből. A *Diarium* részletes tartalma a következő:

1a. Üres.

1b—2a. Genealogia familiae Chuliak in oppido Miskolcz. (Közöljük kötetünkben, a Csulyak életrajzát tárgyaló részben.)

2b. Üres.

3a—94a. *Diarium Apodemium ab anno 1601*. — Miskolczi Csulyak latin nyelvű útinaplója külföldi tanulmányútjáról. Mint az ifjú Thököly Miklós preceptora, tanítványaival együtt 1601. szeptember elején indult el Késmárkról, s előbb a görllitzi gimnáziumban, majd a heidelbergi egyetemen töltött vele hosszabb időt. Tanítványaival együtt 1607. április 30-án ért vissza Késmárkra. Ezalatt bejárta Lengyelország, Szilézia, Csehország, Németország, Ausztria és Észak-Magyarország nagy részét. (Lásd részletesebben önéletrajzát.) Naplójában nem személyes élményeinek, benyomásainak megörökítésére törekedett, hanem a látottak precíz feljegyzésére, az egyes nevezetességek pontos leírására. Az egyes városokról előbb történeti és földrajzi adatokat közöl, ezeket többnyire Sebastianus Münster *Cosmographia*-jából meríti, s hivatkozik is forrására. Főként azonban a nevezetes épületek, elsősorban a templomok és iskolák leírására törekszik, különleges aprólékossággal másolva le az épületeken olvasható feliratokat, a templomokban elhelyezett sírköveken levő sírverseket stb. Felsorolja a nevezetesebb iskolák tanárait is, s néhol egy-egy város fekvéséről, szépségéről is van néhány szava. Wittenbergben még az ottan tanult magyaroknak Pesti Gáspár által 1578-ban készült névsorát is lemásolta. A leg-részletesebben is legértelmesebben egyetemi tanulmányainak színhelyéről, Heidelbergről ír. Az épületek leírásán túl, néha le is rajzolja itt őket, vagy alaprajzukat örökíti meg; külön felsorolja a könyvtár ritkaságait, a római régiségeket stb. Heidelberg leírása (50b—72a.) fontos forrásértékkel is rendelkezik a XVII. század elején odaözönlő magyar diákok kulturális érdeklődése szempontjából. A 83a. lapon befejeződnek a részletes, nagy gondval készített város-leírások, s egy üresen hagyott lap után sietős írással folytatódik a napló, a hazautazás során érintett városok rövid megörökítésével. Ebben a részben már sokkal kevesebb az adat, s általában érezhető, hogy a gyors utazás során, sietve

jegyezte csak fel, amit futólag megnézhetett, vagy megtudhatott. — Kéziratát később is forgathatta, mert több helyen utólagos lapszéli jegyzetekkel látta el: vagy valamely későbbi olvasmányának az illető városra vonatkozó adataira emlékeztet ezekben, vagy valami újabb történeti eseményt örökít meg. Így pl. Magdeburg leírása mellé feljegyezte, hogy 1630. május 20-án Tilly a várost elfoglalta (40b.).

94b. *Carmina In Reditum nostrum, a diversis scripta partim Gorlici, partim Heidelbergae.* — Ez az összefoglaló cím a 95a—97a. lapokon levő latin búcsúversekre vonatkozik. A cím azonban valószínűleg téves, mert a jelzett lapokon levő versek mind Görlitzben keletkeztek, s egy sem Heidelbergben. Nem lehetetlen, hogy az egész kis vers-füzér eredetileg ki is volt nyomtatva, s Csulyak e nyomtatvány anyagát másolta le könyvébe. Ennek az esetleges ismeretlen nyomtatványnak a címe az lehetett, melyet a 95a. lapon, az első búcsúvers előtt olvashatunk, mivel ez nem csak egy, hanem több versre vonatkozik.

95a-b. *Ad Illustrem Et Generosum Baronem Dominum Nicolaum Theokoli, Dominum in Keismarck, Ephorumque Dominum Steph. P. Miskolcinum Baronis fidelissimum ex Augusto Gorlicensium gymnasio in Illustrem Palatini Electoris Academiae discedentes, Amicorum Vota.* „*Flora coloratis caput exornata corollis, . . .*” A vers végén a szerző megnevezése: Christophorus Arnoldus J. V. D. f.

95b—96a. Aliud. „*Hoc meritis fueras, nostri dum tecta Lycei. . . .*” A vers végén a szerző neve: M. Elias Cuchleri P. L. Cuchler Csulyakék ott tartózkodása idején a görlitz-i gimnázium conrectora volt, amint arról a *Diarium* 22b. lapja értesít.

96a-b. Aliud. „*Siccine propositum est alias invisere terras? . . .*” — Filiczki János verse Thököly Miklós Görlitzből való búcsúztatására.

96b—97a. „*Te jam Magnifici juvenis compello, Magister: . . .*” A vers végén: Johannis Filiczki Farkasfalvani. Filiczki itt az előző versét folytatva Csulyaktól búcsúzik. — Mindkét versét később Filiczki újra kiadta verseinek gyűjteményében, de a szövegüket erősen átalakította. (*Carminum liber. . . 21—3; Delitiae poetarum Ungaricorum. . . 482—3.*)

97a. Aliud. „*J, Sed non abeas animo gratisime nostro: . . .*” A vers végén: Petrus Biskupski Poloni. Ez is görlitz-i diák lehetett, mert Filiczkinak van egy verse, melyben ezt a lengyel ifjút éppen Görlitzből való távozásakor búcsúztatja. (*Delitiae. . . 485.*)

97b—98a. *Apobaterion Reverendo et doctissimo viro Stephano P. Miskolcino, cum post laudabilem scholae Tartzalinae gubernationem, ad Ecclesiae Szerenciensis regimen abiret, scriptum a P. H. Z. Ecclesiae Tartzalinae Sacellano. 1608. 12 xbris.* „*Si necum reputo, vir ó doctissime, quantos. . .*” — Csulyaknak a tarcali iskola rektori székéből, szerenci papságba való távozásakor írta Zombori Hasznos Péter tarcali polgár.

98b—99a. *Meditatio passionis Dominicae, decantanda ante festivitatem Paschatos. Tarzalini, 1608. 24 Martii.* „*Tibi laudes recinamus, tibi grates, . . .*” (20. sz. latin vers.)

99b—100a. *Publica Ecclesiae Miskolcinae oratio, carmine comprehensa, anno 1612, mense Julio, et ad eandem cum superiori oda melodiam decantata.* „*Paradysi, maris, orbisque Monarcha, . . .*” (32. sz. latin vers.)

100a. *Pro turri Liscensi, cujus fundamentum jactum est, anno 1632, 26 Augusti, die Jovis.* „*Auspiciis Deus alme tuis, fundamina turris. . . .*” Ezt a verset utólag, a törzsszöveg írásánál jóval később írta be könyvébe. (43. sz. latin vers.)

100b. *Pro eadem. Deo propitio.* „*Isthac qui transis, turrinque hanc lumine cernis, . . .*” Szintén később bejegyzett szöveg az üresen hagyott lapra. (44. sz. latin vers.)

100b. Négy idézet Seneca leveleiből.

101a—102a. *Anno Christiano 1609. 27 Junii tempore generalis synodi Varadinae celebratae, arcem Varadinensem perlustrando, haec sequentia notavi.* Kiad. JAKOB FERDINAND VON MILLER: *Nachrichten eines Augenzeugen aus dem XVII. Jahrhundert, von der Grosswardeiner Festung. Zeitschrift von und für Ungern 1804, 84—93; vala-mint az előbbi nyomán: Jos. ALOIS KERESZTURI: Compendiaria descriptio foundationis ac vicissitudinum episcopatus et capituli M. Varadinensis. Nagyvárad 1806. II, 230—4.* — A *Diarium Apodemicum* városleírásaihoz hasonlóan Várad szobrainak, a székesegyháznak és a várnak az ismertetése. A címben említett zsinaton Szilvásújfalvi Imre perét tárgyal-ták.

102a. *Reverendo et Clarissimo Patakinensis Ecclesiae Antistiti Michaeli Suri. Fere sexagenarius sexagenario panxi. 1634. ἑξάσκιον quem qua vivum colui mortuum felici prosequor voto.* „*Surius ex cathedrâ vitam pacemque Michael,*” (46. sz. latin vers.)

102b. *Votum novi anni.* „*Annus abit, novus annus adest, renovata venit lux, . . .*” (45. sz. latin vers.)

102b. Anno 1638. 8. Augusti, cum ad nuptiales epulas à Stephano Dedesi invitatus per epistolam fuisset, ita ex tempore lusi. „Ingessit tumulto Charam mihi Cassa Susannam: . . . ; Cassa koporsoban minap el reitette Susannam. . . .” (46. sz. ének.)

103a-b. Precationes rythmice, præmittenda hæc concioni de Coena Domini. „Kereztienec kic most ez Temploban vagyto . . .” (54. sz. ének.)

103b—104a. Concioni Præmittenda. „Öröc mindenható irlalmas Ur Isten. . .” (55. sz. ének.)

104a-b. Alia. „Menniekben lako szent Isten kinél több Istenűnc nintsen. . .” (56. sz. ének.)

105a. In nativitatis Christi solennitate. „Christus Istenec szent Fia Szűz Marianac magzattia, . . .” (57. sz. ének.)

105a-b. Bustum Optimæ spei, fidelibus candidisque moribus præditi adolescentis Johannis de Rima-Szombat, providi viri Stephani quondam Baratsi filii, quem frater natu Stephanus academias salutaturus, tanquam preciosum *Κετιμῆλον* ad pedes venerabilis Liscensis Ecclesiæ Antistitis erudiendum deposuerat. Verum proh dolor! peste subitanea intra tridui spacium e medio vivorum 19 Octob. circiter hora X vespertina anno 1644 sublatus est. „Johannes jacet hac Rima-Szombatinus in urnâ, . . .” (49. sz. latin vers.)

106a—121b. Üres.

122a. In funere Nobilissimi Domini Georgii Chernel de Chernel haza, filiaæ Annæ primogenitaæ Miscolcini. 1. Febr. 1616. „Anna Georgii charissima filia Chernel, . . . Anna Chernel *Giörgy leania* It niugszic *lyanioc chillaga* . . .” (34. sz. ének.)

122a—123a. Naenia senili vena cusa, in funere Generosissimæ matronæ Sophiæ Dersi Generosissimi domini Georgii Chernel conjugis. Recitata in templo Patakinensi 29 Januarii die Mercurii. „Hoc, Sophia Egregii conjunx dilecta Georgi. . . Kegiesseggel ekes virtusokkal teljes. . .” (36. sz. ének.)

123b—125a. Üres

125b. Orationes et carmina in Schola Patachinensi et Gorlicensi Lusatorum dicta; nec non in gymnasio Tartzaliensi Auditoribus proposita, ab anno 1600. ad 1618. — Az ezután következő szövegek összefoglaló címe.

126a—128b. Carmen de Spiritu Sancto. Peroravi in festo Sanctæ Trinitatis 18 Maji 1600 Patachini. „Pneuma Dei sanctum recinam, qui temperat axes. . .” (2. sz. latin vers.)

129a-b. *ἔπος* in discessum Stephani Raczkevinci collaboratoris. Anno 1600 14. Maji. „Quis tu qui moestos moesto sermone salutas? . . .” (1. sz. latin vers.)

130a. Pro discessu Martini Szerdahelini. 13 Junii. 1600. „Tu quoque gymnasii cultor Martine celebris. . .” (3. sz. latin vers.)

130b—132b. Ecloga in nuptias Emerici K. Uyfalvini, Scholæ Patachinæ Rectoris, et Susannæ Szőlösi sponsæ. 7. Kal. Julias. 1600. Choraules et Philomusus. „C. Dic. Philomuse gradu celeri quo tendis amice? . . .” (4. sz. latin vers.)

133a—136b. Poëticae facultatis encomium pro oecomiâ [?] recitatum. 18 7bris 1600. Patachini. „Quis faciat celebres nitor oris mensque Poëtas, . . .” (5. sz. latin vers.)

137a—b. „Atque nos isthac, Bone solis aurâ. . .” — Elején csonka vers, mert a 136. és 137. levelek közül egy teleírt levél kiszakadt. (6. sz. latin vers.)

138a—141b. Descriptio furoris divini, ob hominum flagitia exardescentis. Patachini 19 Januarii 1601. „Arma, minasque canam superum, Immanuelis adactus. . .” (8. sz. latin vers.)

142a-b. Poculum nuptiis Reverendi viri Joh. Illyrici Scholæ Patachinæ Senioris oblatum XI. Januarii 1601. „Quando novus cunctis adest. . .” (7. sz. latin vers.)

143a—144a. In discessum Joannis S. Kecskemetini ad scholæ Bodrog Kereszturinae regimen. 19 Januarii Patachini 1601. „Magnum Pattachiaæ Jane decus scholæ, . . .” (9. sz. latin vers.)

144a-b. Carmen pro nuptiis Philippi K. Quintoforiensis et Sophiæ Trosnaiderianæ matronæ. Keismarcini. 18 Febr. 1601. „Cum Deus hanc mundi fabricam virtute creasset. . .” (10. sz. latin vers.)

145a—146a. Paraphrasis poëtica Psalmi LXXIX. „Aeterne vindex justitiæ Deus. . .” (11. sz. latin vers.)

146a-b. Epicedium Magnifico Domino Domino Sebastiano Thökeli Libero Baroni in Keismarck, à Davide Pareo scriptum Heidelbergæ 1608. „Quem decus Heroum dolet, et gens Hungara luget, . . .” — Pareus Dávid verse Thököly Sebestyén halálára.

146b. Votum Domini Thomæ Szeli, pastoris Ecclesiæ Onadinae, mihi dictum. „Et nova sit felix conjunx, et functio sacra, Illa domum gnatis impleat, ista polum.” — Szeli Tamás ónodi prédikátor distichonja Csulyakhoz házassága alkalmából. Minden bizonnyal a következő verssel egyidőben, 1608-ban készült.

146b. Carmina Spondae nostrae à Gr. Vacino praefixa. Anno 1608. „Cedite vos curae hinc tristes et abite furores, . . .” — Váczi Gergely, Miskolczi Csulyak sógora (lásd a Diarium 2a. lapját), később gálszécsi pap, Csulyak első házassága alkalmából írta ezt a két distichonból álló kis verset, melyet az új pár ágyára függesztettek.

147a. Carmen inscribendum templo domini Casparis Szuhai in Kenes, nunc restaurato. 19. Julii 1609 Szerencini. „Hocce Dei templum quisquis de more frequentas, . . .” (21. sz. latin vers.)

147a. Epitaphium Doctissimi viri domini Johannis Miskolcini, pastoris Ecclesiae Liscensis, defuncti in domino anno aetatis XXXX, die XVII April. hora VI. vespertina, Anno MDLXXXIII. „Mole sub hac lapidum positus jacet ille Johannes, . . .” — Miskolczi Csulyak apjának sírverse a lizkai templomban.

147b. XII. 9bris 1609, cum à Domino Thoma Szelino cophinum allis onustum cum his versibus acciperem: „Allia sunt caepeque loci munuscula nostri; Dant meliora alii, de meliore; vale.” Cui sic respondi. Pallia. „Allia missa mihi sunt, per te, reddita. Quaeris . . .” (22. sz. latin vers.)

147b. Ad Andream Racz Literatum Castrum Szerench supremum Castellanum. „Egy hirt hallottam, Baratom, . . .” (25. sz. ének.)

148a. Extemporanea. 21. Martii. 1610. „Sunt avis ova mihi cristatae tosta, crocoque. . . .” A distichon után SM monogramm. (24. sz. latin vers.)

148a. 21. Mart. Kereszturino rediens. „Scepesius vitae postremum clausit ut actum. . . .” (25. sz. latin vers.)

148a. Ad Georgium Szixovium Mystam Zomboriensem socerum 30. Januarii 1611. nata primogenita. „Sis felix, tecumque tui felicia cernant. . . .” (26. sz. latin vers.)

148a-b. Johanni Hellopoeo Thaljam ult. Januarii [1611]. „Jane mihi Princeps sacrosanctos inter Amicos. . . .” (27. sz. latin vers.)

148b—149a. Jano Bocatio Cassoviam 8. Martii 1611. „Jane Palatinis meministin, nuper Athenis. . . .” (28. sz. latin vers.)

149a. Petro Vatsio Theologo Madiensi 1611. mense 8br. „Amphora quae nuper paullum donata fuerat. . . .” (29. sz. latin vers.)

149a. 15. Januarii 1612. Rectori Scholae. „Si piscis vestros nostris vis equiparandos. . . .” (30. sz. latin vers.)

149a-b. Johanni Visolino Pastori Szerencinensi successori meo. 1612 Miskolcino 13. Junii. „Si tua te Visoline tulit ad pulpita virtus. . . .” (31. sz. latin vers.)

149b. In fronte Musei Miskolciani [később föléírva: Liscensis] 1612. „Haec domus antique divinis structa <Parochi> Paroeci. . . .” (33. sz. latin vers.)

149b. In ipso Museo. „Hoc ego sub tecto sacrosanctis dum vaco curis. . . .” (34. sz. latin vers.)

149b. Ante bibliotecam. „Hospitis abstrusas absentis volvere chartas (35. sz. latin vers.)

149b. E regione. „Chulyakii Musis sacra est domus ista, recedat. . . .” (36. sz. latin vers.)

A 149. levél után két levél ki van vágva, az egyik csonkján írás nyomai látszanak. 150a. Sudariolo insutum. „Az ki ez kezkenőt varta, Istent segítsegül várta. . . .” (30. sz. ének.)

150a. Item: „Kinchben nem volt nem lehetis dragab kinch . . .” (31. sz. ének.)

150a. Cervicali. „Ez párnara mikor fejemet niugalomra le haitom. . . .” (32. sz. ének.)

150a-b. Genethliacon in gratiam recens natae filiolae Mariae, Reverendi et Clarissimi viri domini Steph. C. Miskolcini, pastoris Ecclesiae patriae diligentissimi, amici mei veteri necessitudine conjunctissimi. *Ἀντροσχεδιῶς* quidem et impolite, inter curas et occupationis Paschalibus festivitibus consecratas; sed tamen animo sincero et benevolo, scribebam Thomas Szelinus Onadini, Anno Christi. 1613. 9. Aprilis. „Quod facilem Deus omnipotens tibi praebuit aurem. . . .” — Szeli Tamás ónodi pap üdvözlő verse Csulyak Mária születése alkalmából.

150b. Supra Portam Parochialem Liscensem. Ao 1616. 21. April. „Aedibus in nostris quid pulcrum aut turpe geratur, . . .” (38. sz. latin vers.)

150b. Inscriptio genethliaci. „Parvula dona damus parvis: sed mente serenâ, . . .” (39. sz. latin vers.)

150b—151a. Monumentum Doctrina et vitae sanctimonia clarissimi viri domini Georgii Sixovii, fidelissimi hujus Ecclesiae Zomboriensis Pastoris, ibidem defuncti aetatis ~~suae~~ anno 54, Christi 1617 21. April. [Lapszélén: Feci in Lizka, 26. Maji. 1617.] „Membrâ Georgius hac posuit Szixovius urna. . . .” (41. sz. latin vers.)

151a. [Feljegyzés, talán más kéztől:] 1623. Adassek ez level, Dedesy Istvannak Beczben Geörg Resch Vram Bottos hun [!] Legenyenek, az Nogel Vram Bottia elleneben. Stephanus Dedesy Cassoviensis. — Ez a Dedesy István Csulyak rokona volt; lásd a Diarium 314b. lapját.

151b. *Orationes selectiores sequuntur.* — A következő lapon kezdődő beszéd-gyűjtemény összefoglaló címe.

152a—156b. *Σμαγγραφία Vitae Ciceronianae.* Anno 1602. 24 Januarii Gorlicii Lusatiorum hora 7. matut. (1. sz. beszéd.)

157a—160a. *Verborum Christi Consummatum Est orthodoxa meditatio.* Gorlicii. 12 April 1602. (2. sz. beszéd.)

160b—164a. *Oratio quâ Pontificiorum quatuor de Purgatorio argumenta confutantur.* Gorlicii 22 Augusti 1602. (3. sz. beszéd.)

164b—166b. *Prologus examini syllogistico, de justificatione hominis coram Deo, Praemissus.* Gorlicii. ult. 8br. 1602. (4. sz. beszéd.)

167a-b. D. O. M. S. *Memoriae et Honori lectissimae ac pudicissimae virgini Annae, Reverendi et Clarissimi viri domini Stephani Szent-andrasii, fidelissimi Ecclesiae Tart-szalinae Pastoris etc. filiae.* Anno Christi 1589, 2 Augusti natae. Anno vero 1607. 29 Julii, hora 3 diei pie in Domino denatae Consecratae à S. P. M. Scholae Rectore. — [A lap felső jobb sarkára odaírva:] Tartszalini. „Quae modo tam propere Fati sum lege peremta, . . .” (16. sz. latin vers.)

167b—171a. *Adhortatio ad studium sapientiae, in panegyri scholastica, cum habenas Scholae Tart-szalinae susciperem, praesente Senatu.* Anno. 1607. 15. Julii. (5. sz. beszéd.)

171b—172a. *Christo Resuscitatori S. Justa honoratae ac religiosae matronae Dorotheae Pelbart, Reverendi et Clarissimi senioris Domini Stephani Szentandrasii conjugii pientissimae, piis manibus sacra, vita functae 3 Non. Septemb. hora 3 diurna anno, 1607. dicata à S. P. M. [A margón:] Annos nata XXXIX Conjunx XIII mens. v. D. VII. Mater liberorum v. „Siste viator iter, te contra cerne sepulcrum: . . .” (17. sz. latin vers.)*

172a—176a. *Oratio de nato Messiâ.* Tartszalini, 1607. 27. Xbris. (6. sz. beszéd.)

176b. *Christo Sospitatori S. Naenia pudicissimae ac benemorate foeminae Annae, circumspecti viri Michaëlis Szabo, Senatoris Reipublicae Tart-szalinae filiae, Prudentissimi viri domini Petri Literati de Zombor conjugis, pie in Domino 7 Idus Januarii hora 6 vespertina, Anno 1608 mortuae dicta à Rectore.* „Cippus quid tegat hic rogas viator. . .” (18. sz. latin vers.)

177a—179b. *Encomium Grammaticae et Latinae linguae Tartszalini, mense Februar. 1608.* (7. sz. beszéd.)

179b—180a. *Christo Sospitatori, S. Iusta Amplissimi Senatoris, sobrietatis, prudentiae, aliarumque virtutum encomiis celebratissimi Iohannis Czikos, Reipublicae Tart-szalensis, nunc quartum Praetoris dignissimi, placide in Christo defuncti 7 Martii, anno Christi 1608 Persol: Rector Scholae.* „Ah fatum superi ratum Monarchae. . .” (19. sz. latin vers.)

180b—189a. *Meditatio Amarissimae Domini nostri Jesu Christi Passionis.* Tart-szalini 4 April. 1608. (8. sz. beszéd.)

189a—194b. *Encomium Serenissimi Ungariae et Transylvaniae Principis Stephani Bochkai defensoris Ungariae aeternum colendi.* Anno 1608 20. Julii Tartzalini. (9. sz. beszéd.)

195a—199b. *Az diadalmas Bochkai Istvan fejedelemnek dicheretes viselt dolgairol valo Oratio.* Tartszalini. (10. sz. beszéd.)

200a-b. *Szerenchini. In vexillo funereo Illustris ac Magnifici domini domini Sigismundi Rakoczi etc. Anno 1608. penult: Xbris.* „Hic Sigemundus ovans post ultima fata Rakoczi, . . .” — A verset magyarra is lefordította a 214a. lapon. A zászló baloldalán levő szöveg már prózában van. (24. sz. ének.)

201a—215b. *Homilia in funere Spectabilis ac Magnifici Domini Domini Sigismundi Rakoczi etc. dicta 1609 21. Januarii in templo Szerencino.* — A 214a-b. lapokon újra olvasható a „Hic Sigemundus. . .” kezdetű zászló-vers, majd ennek magyar fordítása: „It fekszik Rakoczi Sigmond, . . .” (12. sz. beszéd, 24. sz. ének.)

216a-b. *Naenia Eximio Jesu Christi servo Domino Stephano Szent-Andrasii, Antistiti Ecclesiarum dioeceseön Aba-Uyvar et Thorna, laudatissimo primario templi Tarzaliensis Theologo fidelissimo acerrimo divinae veritatis assertori, ex hac miseriarum valle ad immortalitate evocato Anno 1609. ult. Xbris.* „Tristes Tarzaliidis subinde Jam-bos. . . .” (23. sz. latin vers.)

- 217a-b. Odae Ungaricae ad melodias exoticas factae ingenioli nostri exercendi ergo. Anno 1607 Redux. „Megh alélt s-el busult Szivem nec reitekét. . .” (17. sz. ének.)
- 217b—218a. Psal. CXXVIII. „Boldog ember az Urat Ki féli erőssen. . .” (18. sz. ének.)
- 218a-b. Jocoserium. „Lakjatoc vigan igiatoc giakran jo jo jo jo. . .” (19. sz. ének.)
- 218b—219b. Triumphus pro Clarissimo Domino Seniore Stephano Szent-Andrasi.
1608. „Vigadozzunc lakozzunc kedves vendégim egjűnc siralom fusson tőlűnc Lirum Lirom. . . .” (20. sz. ének.)
- 219b—220a. Moestigandium Petri Literati de Zombor Anno 1608. „Pusztává lőn házam, hogy el hagyja édes Annam, falala. . .” (21. sz. ének.)
- 220b—222a. Compar columbarum eidem à Gymnaste oblatum. „Senki ajandekot jobbat mint én nem hozot. . .” (22. sz. ének.)
- 222a—223a. Dulcis dolor Symphonistae 1608. exeunte. „Banattal teljes éltém mert nincz kire vetnem. . .” (23. sz. ének.)
- 223a. Paraphrasis ex Germanico, in gratiam NTB. Heidelbergae 1603. „Menny él édes követem. . .” (16. sz. ének.)
- 223b—224a. Threnodia Praeclarissimae indolis pueri Georgii Szixovii Euangelistae Zomboriensis dignissimi filio homonymo, ex aërumnosá immundi mundi valle in patriam coelestem evocati ad illucenscentem 19 Aprilis diem 1610. Anno aetatis dicta à Parente. „Siccine chare puer, mens ó dilecte Georgi, Nekem Atianac magzatom. . .” (26. sz. ének.)
- 224b—225a. Oda ex Germanico Anno 1610. Ich dank dir lieber Herre. Szerencini. „Magasztallak en teged, Isten egeknek kiraliat. . . .” (27. sz. ének.)
- 225b—229a. Ex literis Magnificentia dictis Magnifici Domini Ludovici Rakoczi, anno 1607. a Caesare Rodolpho donatis. — Részlet Rudolf okleveléből, melyben Rákóczi Lajos hadi érdemeiről van szó a 15 éves török háború idejéből. Csulyak részben innen merítette gyászbeszédéhez és sírverséhez az adatokat.
- 227a-b. In vexillo funerali et in templo Szerenchinensi suspenso Magnifici Domini Ludovici Rakoczi quae sequuntur, adscripta sunt me autore. — A zászló egyik oldalán prózai szöveg, a másikon vers: „Hic ego praecipiti Lodoicis morte Rakoczi, . . .” Ezt magyarra is lefordította a 237b—238a. lapon. (29. sz. ének.)
- 228a—239b. Concio funeralis in sepultura Magnifici domini Ludovici Rakoczi, habita in templo Szerencinensi Anno 1612. 29 Februarii die Mercurii. — A 237b—238a. lapokon a zászlóra írt latin vers fordítása: „Itt niugszik Rakoczi Lajos. . .” (13. sz. beszéd, 29. sz. ének.)
- 239b—240a. Ode gratulatoria conscripta 1610. jam pastor Ecclesiae ordinatus. „Megh foghatatlan felség hiveidnek segítség. . . .” (28. sz. ének.)
- 240b. Ad eandem melodiam pro Concionis Clausula. Anno 1620. mense Majo die 7. „Isten köniörgűnc neked, tarts meg köztűnc szent iged. . . .” (37. sz. ének.)
- 241a. Postquam Juditha conjunx filiolam tertio genitam Mariam enixa est, Miscolcini, Anno 1615. nona Martii, die Lunae, horam paulo ante dimidium septemam, sic lusi: „Maria nata mihi est, materni gratus amoris. . .” — A két soros vers után utólag odaírta: Mortua est 1615 anno. 15. Maji, die Veneris, post solis occasum. (37. sz. latin vers.)
- 241a—242b. Dilaudatio numeri ternarii, decantata tempore baptismatis Mariae, 17. Martii, die Martis, anno 1615. Baptista Mariae Mich. P. Varadi. Dios Giörinae, Compates Benedictus Szegedi Szent Peterinae, Anthonius Jaszai Görömbölinae, Steph. Benei felső Szoczaiensis Ecclesiae pastor. Georgius Chernel, Johannes Szabo Praefectus Castris Dios Giör pro parte Magnifici, domini Stephani Török: Caspar Posoni, Joannes Nagy Haidonum dux, Valentinus Belleni, Matthaeus Böite iudex primarius Respublicae Miscolcinae, Petrus Zabari, Ambrosius Szöch, Laurentii Literati vidua. „Minden szamok között haromnál. . .” (33. sz. ének.)
- 243a—244b. In secundas nuptias Chuliakianas cum Anna Juhos Anno 1616. 2. Augusti Liscæ. Dialogus Servi et Dei. [Utólag a margón:] quae quia voto non respondit tertius nuptiis cum Dorothea Seres habitis applicatus. „Megholt tarsom utan fejem bunak haitvan. . .” (35. sz. ének.)
- 245a. Cum Miscolcino Zomborinum Cancros Soceri meo misissem. Georgio Szixovio. -S. D. Accipe quos tellus genuit Sirmensia Cancros. . .” (40. sz. latin vers.)
- 245a. Liscá ad fratres Tolchvam, Beniem, Kerezturnum. 1619. „Nobilis ex Liscá fratrum salvete quadriga. . .” (42. sz. latin vers.)
- 245b. Inscriptio templi Liscensis noviter super vetus fundamentum exstructi. — Csulyak lemásolta ide annak az emléktáblának a szövegét, melyet ő állíttatott a lisczai

templom újjáépítésének befejezése alkalmából. Az építkezés 1616. jún. 20-tól 1619. jún. 20-ig tartott. Az emléktábláról közölve: Adalékok Zemplén vármegye történetéhez. 1899, 255. — A margóra itt Csulyak egy a felirattal semmiféle összefüggésben sem álló jegyzetet írt. Ebben Székely István krónikájára hivatkozva néhány 1556. illetve 1558. évi magyarországi eseményt említ meg.

246a—255b. Az tekéntetes es Nagysagos Felső Vadaszi Rakoczi Sigmondnac, Pataknac, Makoviczanac, Sarosnac, Ledniczenec, Szerentsnec es Onadnac Szabad uranac, el temetesenc idején, az Szerenci templomban 1621 ezteendőben 8 Febr. löt Oratio. — A 253b—254a. lapokon közli Csulyak a temetési zászlóra írt latin verset: „Flebile Sigmundus locat hoc sub marmore corpus. . .” és annak magyar fordítását: „Siralmas teste Sigmondnac Ez kö alatt Rakoczinac. . .” (14. sz. beszéd, 38. sz. ének.)

255b—256b. Cum ex commendatione Clarissimi Michaelis Surii tertiam vitae meae sociam Dorotheam Seres obtinuissem, haec scripsi domino meo Compatri Surio Anno 1622. 18. Maji. die Jovis. Corpus ut in sanā sanum sit mente, precamur. „Istenekajandekanaec nekem Miskolci Istvannac Lizkai Predikatornac, . . .” — A 255. levél után egy — nyilván elrontott— levelet még maga Csulyak vágott ki. A vers ugyanis hiánytalanul folytatódik. (39. sz. ének.)

257a—260a. Triste cordolium Parentis, super obitum duarum filiarum longe Charissimarum, Susannae, Anno 1622, 21 Septembris, Juditae Chuliak, 1622, 22 Septembris; Nec non Mariti super obitum dilectissimae conjugis Dorotheae Seres, 1622, 13 Octobris Liscac peste consumptarum. „Szivemnek öröme, Immar jo ideje Mesze tavozék tölem:” (40. sz. ének.)

260a—261a. Exemplum Salutationis Ecclesiasticae qua salutanda fuerat Serenissima Catherina nata Marchionissa Brandeburgica, [!] Cassoviae me Oratore Anno 1626. 1. Martii quae fuit Dominica Jnvocavit. (15. sz. beszéd.)

261b—262a. Duo Vota, Pro duobus magnae spei pueris, Stephano et Casparo Miscołci, filiis Reverendi et salutari eruditione Clarissimi viri domini Stephani Miscołci Pastoris Ecclesiae Liscensis, concepta ab affine veteri Gregorio Vaaczi pastore Ecclesiae Gaalszetsiensis. Anno Christi 1627. feria 2. Paschae . I. Ad Patrem. „Deprimit exaltat sancto Deus optimus ausu,” II. „O Deus fortis pater alme rerum” A második vers végén még néhány sor prózában is. — Váczi Gergely gálszécsi pap (Csulyak sógora) két latin verse Csulyakhoz.

262b. Votum Amicorum Novo Sponso Reverendi et Clarissimi Matthiae Comjati noviter conceptum, Toltsvae 7. Julii. „Comjati Matiasnac kedves szomszedunknak mostani Uy hazasnac,” — A rövid magyar versike után még három — valószínűleg ide tartozó — latin verssor áll. (41. sz. ének.)

262b—263a. Postquam 1627, 4. Augusti die Mercurii charissimus filiolus Stephanellus ad meliorem vita transivit, Dominus Senior Gregorius Vaczi sic me consolatus est. 22. Augusti. „Res hominum dubiae, donat sua numera et aufert,” — Váczi Gergely condoleáló verse Csulyak fia, István, halálára.

263a. Sermo, quo Serenissimum principem Dominum Dominum Gabrielem Bethlen, 3 Septembris 1628 ante horam 9 pomeridie oppidum Lizka transeuntem nomine oppidi compellavi. (16. sz. beszéd.)

263b. Űres.

264a—266a. Memorabilia memoranda. — Családi események feljegyzése latin nyelven prózában. (Közöljük a Csulyak életrajzát tárgyaló részben.)

266b. Űres.

267a—270a. Dialogus servi et Dei, decantatus cum Susannam Pragai, Reverendi viri Michaelis Surii viduam, thalamo viduo induxissem, anno Christi 1635, 24 April. „Meg holt Catam utan fejem bunac haitvan az Istenec így szolléc. . . .” (42. sz. ének.)

270b. Anno 1637. 24 Septembris quando privigna in conjugem Generosi Steph. Persi promissa fuit. „Persiadis Stephanus Pannam de sanguine cretam. . . .” (48. sz. latin vers.)

270b—271b. Paraphrasis Psalmi XXX. ad melodiam epithalami Salomonis Regis Psallebam Liscac viduus 15, 16. Julii 1638. „Magaztalom az Urat, minden joknac Autorat:” (44. sz. ének.)

271b—272b. Paraphrasis Psalmi XXVII. ad melodiam, Durch Adams fall ist gantz verderbt 29 et 30 Julii 1638. „Jehova vilagossagom az setétben ennekem :/:” (45. sz. ének.)

272b—274b. Paraphrasis psalmi LV. in initio mensis Octobris. anno 1638, ad melodiam Tibi laudes recinamus tibi grates. „Sies Uram Istenem imatsagomra :/:” (47. sz. ének.)

275a—295b. Űres.

296. A 295. levélhez hozzá volt ragasztva egy váradi egyleveles nyomtatvány, melyet Csulyak fia, Gáspár, az ő halála után, emlékként nyomtatott ki. A nyomtatvány Csulyak önéletrajzi versét tartalmazza: *ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΊΕΤΟΠΙΚΗ* De Vita et Obitu Reverendissimi et Clarissimi Patris, Stephani Chuliak Miskolcini, Pastoris ovium Jesu Christi in oppido Liszka fidelissimi; nec non Ecclesiarum dioeceseos in Comitatu Zemplen, Senioris gravissimi, propriá operá conscripta. „Hic Stephanus Miskolcinus post fata quiesco . . .” (50. sz. latin vers.), valamint Csulyak Gáspárnak apjáról írott versét: Epigramma Filii. „Quem Pietas, Literae, Virtus, Ecclesia lugent; . . .” — A nyomtatványt újabban kiemelték eredeti helyéről és most a hátsó kötéstáblára ragasztott tokban található.

297a—316a. *Curriculus vitae Stephani Pastoris Chuliak Miskolcini, Ecclesiae Liscensis Antecessoris, Ecclesiarumque dioeceseos Zemplen Senioris, ejusdem manu descriptus.* Kiad. ZSINKA FERENC, MPÉTA XI, 121—57. — Miskolci Csulyak latin nyelvű prózai önéletrajza, mely 1639-ig terjed. (Magyarra fordítva lásd a Csulyak életrajzát tárgyaló részben.) — A 299a-b. lapokon az önéletrajzba ékelten olvashatók Csulyak első latin költői zsengei.

316b—318b. Üres.

319a—320b. In prandio Consulari, apud Steph. Deli praesente toto Senatu 1643. Kal. Januar filius Caspar. „Uy esztendő napjan szokassá vált immar, . . .” (53. sz. ének.)

321a-b. Votum pro novo anno 1640, in Scholastica Panegyri, à filio Stephano dictum. „Ez szent Karatsonnac napjan valakio itt laktac Lizkan. . . .” (48. sz. ének.)

321b—322b. In festo Barbarae, anno 1640, apud Stephani Pataki convivalem mensam. Filius Caspar dixit. „Adgion Isten soc joot itt valo vendegec, . . .” (49. sz. ének.)

322b—324b. Votum anni 1641. Kal. Januarii, ad mensam Praetoris, à filio Caspare decantatum. „Soc Karatson napjat Lattatoc ez elöt, . . .” — A vers szövege a 323a. lap alján megszakad és a 324b. lapon folytatódik, a 324b. lapon levő szövegrészbe viszont utalójellel a 323b. lapon levő két strófa került. A 324a. lap üresen áll. (50. sz. ének.)

324b—326a. Ibidem tempore prandii filius Stephanus votum voto cumulavit. „Nemes Polgar rendec, kic ide jöttetec Biro Uram hazaban, . . .” — Az ének a 325a. lapon kezdődik, a 324b. alján csak két utólag beszűrt strófa szövege olvasható. (51. sz. ének.)

326a-b. Anno 1641 ultima Hebdomada Decembris. „Egy uy hirt hallottam tavaly esztendőben. . . .” (52. sz. ének.)

327a—330b. Üres.

331a. Idegen kéz írásával Csulyaknak írott elismervény tarcali állásáról való távozásakor, 1608 novemberében keltezve.

331b—335a. A szerencsi, miskolci és lizskai egyházi jövedelmek felsorolása magyar nyelven. Kiad. ZSINKA FERENC, MPÉTA XI, 157—63.

335b—340a. Üres. A 339. lev. után hét üres lev. kivágva.

341a—351a. *Catalogus librariae supellectilis in Germania ab anno 1601 ad <1606> 1607 comparatae Gorlicii, Vitebergae, Heidelbergae. Partem in ipsa Hungaria velut in foro scrutario emptam habes.* (Lásd a Csulyak könyvtáráról szóló részt.)

351b—359b. Magyar étkeknek főzese, Thököli Sebestien Uram ő Nagysága Szakacha, Szent Benedeki Mihály által. 1601. X. Augusti: Kesmarkon. Kiad. KOVÁCS JÓZSEF: Szentbenedeki Mihály szakácskönyve 1601-ből. MNy 1959, 135—43.

360a—362b. *Oratio de legum origine atque fine. Habita Tartzalini 1608.* (11. sz. beszéd.)

363a—364b. Üres.

365a—369a. *Leges Scholae Tartzalinae.* Kiad. ZSINKA FERENC, MPÉTA XI, 163—8.

369b—370b. Rhythmi tempore nuptiarum cum Susanna Pragai 1635, 25: April in nuptiali prandio decantati à Stephano filiolo. „Oh mely nagy soc bura mely keserves sorsra genge eletűnc juta, . . .” (43. sz. ének.)

371a. Erre a lapra a rovásírás abécé-jének egyik változatát jegyezte fel.

371b. Gazdasági feljegyzések: „Az Szepsi Nagy Anianknak öröksege így osztlot”

A könyv történetére vonatkozóan az alábbiakat állapíthatjuk meg. Csulyak minden valószínűség szerint Heidelbergben vásárolta könyvét, rögtön be is kötötte azt. Erre utal a kötésen levő 1603-as évszám, valamint az a körülmény, hogy könyvének papírja főleg Németország nyugati részében volt elterjedve (vö. BRIQUET i. m. IV, 801—2.). Korábbi feljegyzései alapján itt Heidelbergben írta meg naplóját visszamenőleg is, majd a hazautazás során menetközben folytatta azt, de már sokkal gondatlanabban.

Csulyak lapszámozása éppen ott ér véget (a 83. levelen), ahol a hazatérés közben érintett városok rövidebb leírása kezdődik; ez is jelzi, hogy meddig írta naplóját Heidelbergben. Maga a *Diarium* csak a könyv egy kisebb részét tölti be, a kötetet a továbbiakban Csulyak amolyan omniumnak használta élete végéig. Utolsónak egy 1644. októberében szerzett latin verset írt le a 106. levélre. Könyvét nem folyamatosan írta tele, hanem különböző helyeken más-más szövegszoportokat kezdett el leírni, majd később egyes üresen maradt leveleket is megtöltött. Lemásolt kódexébe több 1603 előtti, vagyis könyve vásárlásánál régebbi szöveget is. Kevés kivétellel csak saját verses vagy prózai szerzeményeit örököltette itt meg, de helyenként hozzá írt verseknek, és egy-két más szövegnek is helyet adott. Különösebb rendszerességre Csulyak nem törekedett, sőt a néhol leírt összefoglaló címeket (94b, 125b, 151b.) sem fedti teljesen az utánuk következő szövegek együttese.

A könyv, összeírója halála után, leszármazottai kezén maradt s Csulyak dédunokája, Miskolczy Mária férje Herczegh János örököseinek a tulajdonába került a XVIII. század második felében. (Vö. NAGY IVÁN VII, 514.) A Herczegh-örökösök a becses könyvet a családdal rokonságban álló Keresztesi József nagyváradi lelkésznek ajándékozták 1785-ben, amint erről az első kötéstábla egyik bejegyzése tudósít: „Successores Herczegiani Conservandum obtulerunt et donaverunt Anno 1785 Josepho Keresztesi Verbi Dei Ministro Waradiensis Neptis Mariae Miskölzi marito”. A sokoldalú munkásságot kifejtő Keresztesi József (1748—1812) a kötetet több kéziratban maradt munkájához is felhasználta. E kéziratok gyűjteménye *Keresztesi József apróbb munkái* címen, Szakács József másolatában maradtak fenn. (Ráday-lt. Kéziratok 1, 28.) A gyűjteménybe belefoglalt apróbb munkák egyike Bod Péter *Magyar Athenás*-ához fűz kiegészítéseket (1786), s ezek közt Keresztesi Csulyak naplója és *curriculum vitae*-je alapján megírta életrajzát, valamint ismertette műveit; egy másikban pedig Bod *Hungarus Tymbaules* című művéhez írva kiegészítéseket (1787), megörökítette Csulyak néhány magyar illetve latin versét, valamint zászlófeliratát. (HARSÁNYI 1, 25. — Megjegyzendő, hogy Harsányi az Athenás-toldalékot, félreértve annak címét, Szerencsi Nagy István győri ref. prédikátornak tulajdonította; Szerencsi szerepe azonban csak annyi volt, hogy Bod művét új kiadásban közzé kívánván adni, többeket, köztük Keresztesit is felszólította pótlások készítésére, s így született Keresztesi todalékja.) Keresztesi a tulajdonában levő *Diarium Apodemicum* tanulmányozását mások számára is lehetővé tette, így az egyháztörténetíró Sinai Miklós számára, aki a Nagyvárad leírásáról szóló részt Jakob Ferdinand von Millernek is eljuttatta, s az publikálta. (Lásd a kézirat 101a—102a. lapjainak leírásánál.) Keresztesi József halála után a kódex legközelebb 1837-ben bukkan fel Fazekas kiskunfélegyházi református lelkész tulajdonaként, akitől Miskolczy Károly, Csulyak egyik leszármazottja szerzi meg. Erről a kötéstábla másik bejegyzése tudósít: „Ezen becses maradványt családjának vissza szerezte félegyházi Ref. Lelkész Fazekas Urtól 1837dik évben Miskölzy Károly”. Miskolczy Károly a 359b. lapon azt is feljegyezte még, hogy Szentbenedeki Mihálynak a *Diarium*-ban olvasható szakácskönyvét „köz érdekűvé tétel véget” 1860-ban másolatban elküldte „Jókai Mór tudós Urnak”. A HARSÁNYI monográfiájának írásakor még lappangó kötet végül 1927-ben Miskolczy Imrétől került az OSZK kéziratárába. Ezután ismertette elsőnek a kéziratot ZSINKA FERENC a MPETA XI. kötetében (119—20.).

*

2. Liber Redituum. (Sárospataki Ref. Nagykönyvtár Kt. 15.) A 2r bőrbe kötött kézirat teljes címe: Liber Redituum Ecclesiasticorum Comitatus Zempleniensis, consignatus ex generali visitatione, quae fuit instituta anno Domini 16X1, visitatoribus Paulo Szantai Seniore Liscensis, Matthaeo Tihemeri Ujhelinensis, Johanne A. Ketskemeti, Patakinensis Ecclesiae Pastoribus. Conscriptus manu Stephani Chuliak de Miskolcz, pastoris tunc Ecclesiae Liscensis, et dioeceseos Amanuensis. Anno 1623. mense Julio. — A címlapon Csulyak későbbi bejegyzései: Szantai neve mellé: Tarcalini obiit, 1621. 15. 9bris.; Tihemeri neve után: Uyhelini obiit, 1622. 8 Junii.; Ketskemeti neve után: Rivulini obiit.; a lap alján saját magára vonatkozóan: Hic idem Anno 1629. 2. Maji in generali Erdő Bénye celebrata Senior fratrum dioeceseos denunciatus est. — A zavaros levél- illetve lapszámozással ellátott kötet, melynek eredeti állagából számos levél hiányzik, mások viszont pótlólag vannak beiktatva, jelenleg több mint 500 levelet tartalmaz. A könyv a zempléni ref. egyházmegye egyes egyházközségeinek jövedelmeit rögzíti Csulyak 1623. évi kézírásában. Ezt az alap-kimutatást azonban később ő maga, majd mások is, újabb kiegészítésekkel látták el. A kötet elején és végén az egyházmegyét érintő egyes fontos iratok másolatát vagy eredeti szövegét is feljegyezte, így például a kötet végén Tolnai

Dali János 1639. évi kötelezvényét saját aláírásával. — A kézirat kiadatlan, kivéve a liszkaie eklézsia, vagyis Csulyak saját jövedelmének a felsorolását, melyet közzétett HARSÁNYI i. m. 10—1.

*

3. *Diarium Senioratus mei.* (Sárospataki Ref. Nagykönyvtár Kt. 16. Mikrofilmje: OL 1907. doboz.) Előli 6 sztlán, majd 477 számozott levélből álló 4r kötet, melyből néhány elveszett, a 228. és 229. levél közé pedig négy 2r irat (Tolnai Dali János ügyében 1638-ból) van beiktatva. Az újabkori kötésen a „Prothocolum V[enerabilis] T[ractus] Zemplen[iensis] T. I. A. 1629—1645.” cím olvasható. A kötet élen található számozatlan levelek közt a VIa. lapra „Orationes in generalibus Synodis dictae” címmel Csulyak feljegyezte zsinati megnyitóbeszédeinek lajstromát, a beszédek címével és a kötet megfelelő lapjára való utalással. A VIb. lapon ugyancsak őtőle „Disputatum est publice” címmel azokat a vizsgatéseket olvassuk, melyekre a lelkészjelöltek a zsinatokon lelkésszé avatásuk előtt feleltek, s melyek a kötet megfelelő lapjain részletesen szerepelnek. (Mindkét listát kiadta: HARSÁNYI i. m. 11—2.) Az la. lapon olvasható a kézirat eredeti teljes címe: „Diarium Senioratus mei. anno 1629 2 maji inchoatum. In nomine Sanctae et individuae Trinitatis Amen.”

Miskolczi Csulyak esperesi naplóját később a zempléni egyházmegye jegyzőkönyvének tekintették, ezt jelzi a kötésre nyomott cím is. Utódai, követve példáját, tovább folytatták a jegyzőkönyvet, mely jelenleg a Protocolum II. (1638—1653), illetve III. (1653—1672) kötetét képezi (Uo. Kt. 17, 18.). Mind Csulyak, mind utódai, feljegyzéseiket eredetileg különálló ívekre írták, melyeket csak jóval később foglaltak a jelenlegi kötetekbe. A kötésnél azonban nem jártak el gondosan, s így Csulyak naplójából több ív, félív, illetve levélpár, az 1638—1643. évekből származó jegyzetekkel, tévesen a II. kötetbe került, s ma annak 1—47. számozott levelét alkotja.

A *Diarium Sen.* kronológiai sorrendben tartalmazza mindazt, amit Miskolczi Csulyak megörökíteni fontosnak tartott: leveleinek fogalmazványait, alkalmi beszédeit, a vizitációkról szóló feljegyzéseket és a zsinati jegyzőkönyveket. Ezzel felbecsülhetetlen egyház- és művelődéstörténeti forrást hozott létre, melyre Debreczeni Ember Páltól kezdve bőven építettek és hivatkoztak is a magyar protestáns egyháztörténet művelői. A kézirat anyagának jelentékeny részét már ki is adták, de különböző szempontok szerint válogatva és a legkülönfélébb kiadványokban szétszórva. Mivel jelenleg igen nehéz a *Diarium Sen.* publikált részeiben eligazodni, az alábbiakban áttekintést nyújtunk a kiadott és kiadatlan anyagról, az eddigi publikációk időrendjében.

- a) SpFüz 1857. Csulyak öt levele.
753—6: 159a—160b. (1632. máj. 16.)
973—81: 381b—382a. (1642. ápr. 22.); 384b—386a. (1642. ápr. 30.); 280b—282a. (1636. dec. 19—29.)
- b) SpFüz 1861. Csulyak egy levele.
182—4: 285b—286a. (1637. máj. 4.)
- c) SpFüz 1864. Az 1632. jan. 7. újlaki zsinat jegyzőkönyve.
146—53: 147a—153a.
— — — — — Csulyak egy levele.
153—5: 153a—154b. (1632. jan. 7.)
— — — — — Honoraria mihi seniori oblata.
155: 60b. (1629.)
- d) Erdélyi Prot. Közlöny 1875. Csulyak négy Rákóczi György fejedelemhez intézett levele az OL Kamarai Rákóczi-lt.-ban őrzött missilisek alapján. Valamennyinek a fogalmazványa megtalálható azonban a *Diarium Sen.*-ban.
267—9: 382a—384b. (1642. ápr. 23—9.)
276—8: 388a—389a. (1642. aug. 8.); 424a—426a. (1642. nov. 18.)
- e) SZUHAY BENEDEK: Az egyházlátogatás. Miskolc 1900. Három vizitációs jegyzőkönyv szövegét közli.
155—9: 1629-ből.
160: 1638-ból.
- f) ZOVÁNYI JENŐ: A zempléni ref. dioecesis egyházlátogatási kérdőpontjai. ProtSz 1906, 40—1. „Processus visitationis.”
- g) ZOVÁNYI JENŐ: Miskolczi Csulyak István zempléni ref. esperes (1629—1645) egyházlátogatási jegyzőkönyvei. TT 1906. Közli valamennyi Csulyak által vezetett vizitáció jegyzőkönyvét, de kihagyja a „reditus”-okra, az egyes egyházközségek jövedelmére vonatkozó jegyzéseket.

48—102: 11b, 13b—21b, 22a—23a, 26b—35a, 37a—38b, 40a—47b, 62a—72a, 78b—79a, 80b—82b. (1629).

266—313: 157b, 163a—164b, 166a—172b (1632); 194a-b (1633); 213a—214b (1634); 237a—238a, 243b—244a (1635); 260b—264a (1636); II,1a—4a (1638); II,5a—11b, II,12b—16a (1639).

368—407: II,16a-b, II,17b—21a (1639); II,22a—30a (1641); II,30b—35b (1642); II,36a—39b, II,41a—47a (1643).

h) ZOVÁNYI JENŐ: A zempléni ref. dioecesis zsinatai. 1629—45. TT 1909. A zsinati jegyzőkönyvek közlése, mely azonban az 1633. évvel megszakad. Ebből is hiányzik azonban az 1632. évi újlaki zsinat anyaga, melyet a SpFüz 1864. évf. már közölt, valamint a legelső zsinat kivételével kihagyta a közlő Csulyak zsinati beszédeinek szövegét is.

184—211: 3a—11a (Erdőbénye 1629. máj. 2.); 52a—54a (Újhely 1629. júl. 11.); 74a—75b (Vámosújfalú 1629. okt. 1.); 83a—90a (Kistoronya 1630. jan. 3.); 95a—97a (Vitány 1630. márc. 6.)

406—38: 106a—111b (Újhely 1630. jún. 5.); 127b—133a (Helmece 1631. jún. 25.); 135b—136b (Újhely 1631. aug. 1.); 136b (Patak 1631. aug. 7.); 139a-b (Liszka 1631. szept. 25.); 176a—184a (Újhely 1633. jan. 5.); 193a—194a (Újhely 1633. jún. 30.); 196b—203b (Gálszécs—Szécskeresztúr 1633. szept. 14.).

i) DONGÓ Gy. GÉZA: Mikor épült az újhelyi ref. fából csinált iskola? Adatok Zemplén vármegye történetéhez. XVI, 1910. Közli Csulyak egy levelét, de nem a *Diarium Sen.* hanem a Zemplén-megyei lt.-ban levő missilis alapján.

128—9: 242a-b (1635. júl. 9.).

j) ZOVÁNYI JENŐ: Adatok a magyarországi puritánus mozgalmak történetéhez. MPETA X. Csulyak és Tolnai Dali vitájának néhány dokumentuma.

1—9: a 228. levél után beiktatott néhány külön 2r irat (1638); 424a—426a (1642). — Az utóbbit a missilis alapján már az Erd. Prot. Közl. is kiadta. (lásd d. alatt).

k) ZOVÁNYI JENŐ: Miskolczi Csulyak István esperesi naplója és leveleskönyve. MPETA X—XIII. A közlés az 1629 és 1635 közt keletkezett levélfogalmazványokat és vegyes feljegyzéseket tartalmazza.

X, 26—142: 1a—2b, 11a-b, 13a-b, 21b—22a, 23b—26b, 34a, 35a—36b, 39a—40b, 43a, 47b—52a, 54b—61b, 72a—73b, 75b—78b, 79b—80a, 82b (1629); 90a—94b, 97a—106a, 112a—119b (1630); 120a—124b, 125a—127a, 133a—135a, 137a—138b, 140a—146b (1631); 153a—161b, 173a—176a (1632).

XI, 168—91: 184a—192b, 194b—196a, 203b—206a (1633).

XII, 186—219: 206b—212b, 214b—216b, 218a—219a, 227a—230b, 232a (1634); 232a—235b, 238a—241b (1635. jan—jún.).

XIII, 142—7: 241b—243b, 244b, 245b, 246a—247b (1635 júl—dec.).

l) MAKKAI LÁSZLÓ: Tolnai Dali János harca a haladó magyar kultúráért. ItK 1953. A puritánus mozgalom kezdetekre vonatkozó források közlésénél Makkai főként a *Diarium Sen.*-ből merített, de mellőzte azon iratokat, melyeket korábban már publikáltak.

238—40: 314a—316a; a 228. levél után beiktatott sorrendben utolsó irat (1638).

241—4: 323a—324a, 325b—326a (1639); 347b—348a; (Liszka zsinat jkv.-ből 1640. jan. 25.).

245—6: 388a—388b, 397b—399a (1642).

Bár a 12, 162, 165, 217, 226, 231, 236, 257—8, 413, levelek elvesztek, a 423a, 426b, 433a, 435a—438b, 471a—477b lapok üresek, a 420b—423a, 439a—470b lapok pedig más kéz írásai, Csulyak esperesi feljegyzéseiből még tekintélyes részek kiadatlanok. Nem véve figyelembe a vizitációs jegyzőkönyveknek a reditusokra vonatkozó ZOVÁNYI által kihagyott utalásait, a *Diarium Sen.* kiadatlan szövegei a következők:

Zsinatokon elmondott — ZOVÁNYI által kihagyott — beszédek: 83a-b, 84a—86a (Kistoronya 1630. jan. 9.); 106b—107b (Újhely 1630. jún. 5.); 127b—129b (Helmece 1631. jún. 25.); 176b—177a, 177b—180a (Újhely 1633. jan. 5.); 196b—200b (Gálszécs—Szécskeresztúr 1633. szept. 14.).

Zsinati jegyzőkönyvek: 220a—225b (Liszka 1634. szept. 6.); 245a—246a (1635); 248a—256b (Bodrogkeresztúr 1636. jan. 9.); 270a—279b (Patak 1636. jún. 25.); 289a—296a (Tolcsva 1637. szept. 9.); 318b—323a (Újlak 1639. márc. 2.); 328b—333a (Erdőbénye 1639. júl. 13.); 342b—350a (Liszka 1640. jan. 25.); 357b (Bodrogkeresztúr 1640.); 358b—363a (Terebes 1640. szept. 19.); 368b—374b (Patak 1641. jún. 26.); 379a—381b (Újhely 1642. ápr. 9.); 393b—396b (Helmece 1642. okt. 8.); 408b—412b (Patak 1643. júl. 8.); II,5a-b (Újhely 1639. jan. 18.).

Levelek és feljegyzések: 259a—260b, 261a-b, 264a—270a, 279b—280a (1636);

282b—285a, 286a—288b, 296a, 297a—300b (1637); 301a—314a, 316b—317a (1638); 317b—318a, 324a—325a, 326a—328b, 333a—338b (1639); 338b—342a, 351b—358a, 364b—365a (1640); 365b—368b, 374b—378a (1641); 378b—379a, 386b—387b, 388b—393a, 396b—397b, 399a-b (1642); 400a, 401b—408a, 412b (1643); 414a, 415a—418a (1644); 418a-b, 420a-b (1645); 427a—430b (1643—1644); 431a—432b (?); II, 12a, II, 16b—17a, II, 21a—22a (1639).

Alkalmi beszédek: 296a-b (Bényei János pataki tanárrá való beiktatásakor 1637.); 350b—351b (a varannai templom elvétele ellen tiltakozó beszéd a zempléni megyegyűlésen 1640. febr. 7.); 363b (a fejedelemszöny pataki fogadásán 1640. szept. 28.); 400a—401b (Zebegnyei János pataki tanárrá való beiktatásakor 1643.); 414a—415a (Rákóczi György pataki ill. liszikai fogadásán 1644.); 418b—420a (Szepsi Gáspár pataki tanárrá való beiktatásakor 1645.).

Az általa felavatott papok névsora: 434a-b.

A *Diarium Sen.* — valamint annak mások által írt folytatása — már a XVII. század második felétől kezdve megbecsült forrása az egyháztörténeti kutatásnak. Elsőnek DEBRECZENI EMBER PÁL merített belőle bőven anyagot nagy egyháztörténeti összefoglalásában. (Kiad. LAMPE, *Historia ecclesiae reformatae, in Hungaria et Transylvania. Utrecht 1728.*) s ettől kezdve a történetírók előtt állandóan ismert maradt. SZOMBATHI JÁNOS, a sárospataki főiskola történetének első megírója, kéziratot is készített belőle: „*Extractus Matriculae Vener. Tractus Helv. Conf. add. Zempleniensis pertinens ad Historiam Illustr. Collegii ejusd. Conf. Sáros-Patakinensis. Institutus Liscæ et S. Patakini opera Johannis Szombathi Prof. Ao. Dni. 1787.*”

Kötetünkben a *Diarium Sen.* anyagából közzéteszük az irodalomtörténeti és életrajzi vonatkozású leveleket, tekintet nélkül arra, hogy már publikáltak, vagy még kiadatlanok. Felsorolást adunk továbbá Csulyaknak a kéziratban található beszédeiről.

LEVELEI

Miskolczi Csulyak Istvánnak csaknem egy kötetre való levélét ismerjük: ezeket 1629-től kezdve haláláig esperesi minőségében írta, s fogalmazványait esperesi diariumába (*Diarium Sen.*) jegyezte be. Ezekben felül mindössze azt a kilenc levélét ismerjük, melyek Szenczi Molnár Albert levelezésének hiányos gyűjteményében (Szenczi Molnár *Album-a*, MTAK Díszművek 270.) maradtak fenn. A levelek teljes közzétételére itt nem vállalkozhatunk, mivel túlnyomó részük kizárólag Csulyak esperesi tisztségével összefüggő hivatalos egyházi ügyeket tárgyal, s irodalomtörténeti illetve életrajzi adalékokkal nem szolgál. Ezek jelentős részét már közzé is tették a MPEtA köteteiben. (Lásd a *Diarium Sen.* ismertetését.)

A levelek közül kötetünkbe csak azokat vettük fel, melyek Csulyak életrajza szempontjából érdekesekek, vagy pedig irodalomtörténeti adalékokat tartalmaznak. Ezek közé tartozik valamennyi Szenczi Molnárhoz írt levele, valamint az esperesi diariumból 21 darab. Kivételt csupán azzal a néhány irodalomtörténeti érdekű levéllel tettünk, melyek Tolnai Dali János sárospataki működésével, illetve a puritánus mozgalom kezdetével függnek össze. Ezek csak a *Diarium Sen.* más feljegyzéseivel (vizitációs jegyzőkönyvek, Tolnai Dali levelei, stb.) együtt érthetők, s külön közlésük nem sokat mond. Mivel pedig ZOVÁNYI JENŐ illetve MAKKAI LÁSZLÓ ezeket együtt már kiadta (Lásd a *Diarium Sen.* ismertetését) az összefüggésekből kiragadott közzétételük felesleges is lenne.

A *Diarium Sen.*-ből közölt levelek keltezése rendszerint hiányos, de legtöbbször pontosan megállapítható a napló más bejegyzései alapján. Kiegészítéseink mindig innen adódnak.

1. Szenczi Molnár Albertnek

Heidelberg, 1605. február 7.

Értesít, hogy ura (Thököly Miklós) a küldött szótárt megkapta, gratulál prágai útja eredményeihez és bizdítja szoltárfordítása befejezésére.

Salutem et amorem nuncio. Etsi fortasse tardius, amice dilecte, ad tuas respondeo literas, quam aut voluntas tua postulasset, aut necessitudo nostra iure quodam suo imperasset: tamen non mihi vitio versurum confido, praesertim cum hanc moram non a socordia mea, aut oblivione tui, verum ab ipsis occupationibus non vulgaribus meis propter musei simul et mensae eodem tempore mutationem profectam esse tibi affirmem:

ex quibus quam primum me expediui, unice dedi operam, ut voto tuo per me satisfaceret. Nunc itaque silentium illud depulsum iturus paucis respondebo.

Majerus noster iuuenis candidus, exemplar Dictionarii tui generoso meo exhibuit, pro quo in praesentia quidem gratias tibi agit, in futurum vero non se tui immemorem pollicetur. Ego vero gratulor tibi plurimum de patrono summo et maximo, qui labores tuos, si non munifice, ut ii postulabant; honeste tamen et remuneratus est, et ventum ad maiora assurgendi; non obscure suppediavit, si aura illa pestilens, quam rectius turbinem dixeris, quae iam sese passim exerit, et quae bonis et candidis veritatis amatoribus interitum minitatur, conatibus tuis non esset obfutura. Haec enim est pestis aetatis nostrae, ut multa polliceatur, pauca vero, aut nihil praestet.

Literas cum epitaphiis Domino Grutero nostro missas non vidi, meas vero ab ipso accepi. De aliis, quibus sermonem tuum claudebas, nihil addam; nunquam enim fuit mens mea falcem in aliorum messem mittere: agat quisvis pro suo lubitu quodvis, satis est me mea negocia pro meo posse tenuiter quidem, recte tamen curare. Addo hoc: mihi te facturum rem gratissimam, si de tumultu patriae nostrae certi quid ad me scripseris. Semestre enim pridem praeterlapsus est, quod ne quidem literam domo acceperimus, nec quid rerum agatur scire possimus.

Quod meas res concernit, eae hoc quidem tempore, si modo invaletudo abesset, felices essent: quae hoc praecipue anni tempore me plurimum infestare solet.

Tu vale feliciter, et me tibi commendatum habe.

Heidelbergae 7. Februarii 1605.

Tuus ex veteribus

Stephanus P. Miscolcinus.

Sed heus. Laborem tuum strenuum in paraphrasi Ungarica Psalmorum ad melodias Gallicas conformanda, doctis et candidis patriae nostrae hominibus non inutilem, Deo vero pergratum futurum confiderem: si modo eo, quo cepisti pede cursum hunc, donec ad metam curreres, continuares. Quod equidem satis est ad virtutis arcem conscendendam, si Deo, Deoque proximis placere studeamus: nec quid quispiam de schola, aut nasutus ex plebe sanctum iudicet, curemus: qui quicquid improbat bonum est, quicquid approbat malum est, quicquid praedicat infame est, quicquid agit stultum est, ut refert doctissimus Petrarcha.

Viro praestantissimo et ornatissimo domino Alberto Molnar Szenciensi Ungaro, in celeberrima Noribergensium Academia, quae est Altorfii literis humanioribus fidelem operam navanti, domino et amico colendo Altorfium.

(Szeneci Molnár *Album*-ában. Kiad. Dátum: Szeneci Molnár naplója 175—6. — Molnár a levélre rájegyzte: Accepl 2. Martij 1605.)

2. Szeneci Molnár Albertnek

Heidelberg, 1606. augusztus 30.

Mentegetődzik hosszás halgatásáért, saját helyzetéről tudósítja és órávásárlásra ad neki megbízást.

Salutem cum benedictione divina precatur. Nae sic est, ut scribis, amice dilecte. Literas iampridem a nobis cur acceperis nullas non utar multis excusationibus, si hoc unicum duntaxat noris; me et occupationum scholasticarum pondere pressum, et occasionum ad te scribendi prorsus ignarum fuisse, praeterea neminem ex multis meis, qui de idoneo scriptionis tempore commonefecisset, habuisse. Quod si coram adfuisset, utique non passus fuisset aliquid in me desiderari; quamvis nec nunc perspiciam, utra ex parte plus sit peccatum: cum hinc nullam scribendi materiam, ist hinc nullum sollicitatorem animadverterim. Etenim cur non ego literarum hac missiculatione absens tecum lubenter colloquerer, quem coram familiarissime suaviari tempus et locus invident? Tu certe omne quod erga populares concepisti studium pleno in me, quem pro omnibus unicum hic habes, effunderes sinu. Nec hoc te gravate facturum spondeo, quis enim alius vetustior me, quis amicus amicio tibi? Quod non dico, quasi tuam pro omnibus, et supra omnes, aucupare gratiam; gratiamque omnium a te in contemptum [!] vocari velim: absit enim hoc a bonis: verum ut iam fumum flagrantissimi illius amoris videas, quo nos adolescentuli invicem amare coeperimus.

Semestre labitur, quod omnes quibuscum hic vixi, populares Witebergam concesserunt, illinc mense Februario, praeter duos, in patriam pedem retulerunt. Hic solus ego cum generoso meo, qui te plurimum resalutat, vivo. Utinam tu ad nos tandem cum tuis

discipulis evolvendo numerum nostrum augeres, nec nos diutina tui exspectatione suspenderes. Gratus mihi et meo crede eris non gravis.

Recte nos valemus, nec vos minus recte valituros promitto. Sis author hero tuo, ne spem tuam emori sinat.

Ego totus in eo sum, te mox salvum cum tuis visurum; unde hoc a te petere non dubitavi: ut si petasum ad nos venturi sumseritis; arenarium sive clepsydrum albi pulveris* cum quadrantibus in cuprea pyxide eleganter compactum Norimberga afferto, pretium a me numeratum habiturus. Quod ne sit nimis oblongum, hoc est ne ulnae quadrantis longitudinem excedat, velim ob hanc maxime causam, ut si Deo visum fuerit commodius mecum in patriam referre possim. Deinde fluxus ne sit asper et tardus, sed aequabilis, et iustae horae correspondens.

Hoc a te pluribus contenderem, nisi te sponte et quidem perlubenter in mei gratiam facturum confiderem.

Iuvenis Sedanensis mihi a te commendatus est pius et modestus, dignus sane, qui in bonorum consortium penetret, cui quantum in me erit, opellam meam non defuturam promisi et tibi idem scribo. Novis patriis residuum pagellae oram complem, si habebrem. Verum hoc ipso anno, praeter epistolium quoddam, a quodam mercatore ad me missum, ab alio nebulone per octo integros menses retentum nihil accepi, idque violatum; quod procul dubio scriptor illius tanquam e speculo praevidens, nihil novarum in illud coniecerat. Cesso itaque et te plurimum valere iubeo, Deum orans, qui tibi adsit sanctisque tuis conatibus spiritu suo praesit, cuius ductu Psalmodym ad nominis eiusdem laudem perennem felici manu felicissimaque vena pertexas.

Heidelbergae ex museo meo 30. Augusti 1606.

Amicus amicissimus tuus

Stephanus P. Miskolcinus.

*Edes barátom, az folio ora cifra legien ha lehet, es ha ez iövő sokadalomra Kegyelmed Francofurtba küldendi, adgiak csak az Petrus Marschal bibliopolanak, ha en magam oda nem mehetendek ő ennekem el küldi es gongiat viseli: ha nem; mikor annak alkalmatos ideje, sat cito si sat bene.

(Szenczi Molnár Album-ában. Klad. Dázsí, uo. 195—6.)

3. Szenczi Molnár Albertnek

Heidelberg, 1607. február 24.

Kéri Molnárt, hogy könyveivel hazaszállítását Frankfurtban közvetítse.

S. P. D. Mely igen szorgalmatos legiek, szerelmes barátom, az mi portekanknak hazamban valo bekeseges es kár nélkül valo vitele felől, ebből könnyen eszeben veheti Kd, hogy mind enni sok occasio közöttis suspensum animum habeo, necdum mihi satisfactum esse video. Mindazok fölöt jobnak es alkalmatosbnak tartanam lenni azt, ha Henkel Lazarnak ott Francofurtban volna valami factora, avagy oly embere, mely az fele hordobeli portekat ez sokadalomboll küldene Beczben.

Minekokaert felette igen kérem Kdet mi domine Alberte, hogy értekezzék valoban Kd Francofurtban az féle ember felől, es hogiha Kd talaland, Kd legien szemben azzal az jambor Urunkal, es kérje ha anni kereztien baratsagall lehetne, hogy két hordo köniű portekát sub suo aut Lazari Henkeli signo, mintha nem köniű volna hanem egieb marha, Bechben az mi költségünkre el küldhétne. Kegyelmed elől szamlalhattia nekie, miért kellien könjünket ollian honestus praetextus alatt el küldenünk, az inquisitiok miatt: es ennek előtteis Ulmabol mitsoda szin alat vittek haza morhaiokat, egieb Magyar Atiank fiainak. Kit ha Kd megh tselekeszik, es minden io valaszt vehetünk Kdtől, beabis me cum Domino generoso. Az valaszt igen hamar akarnam erteni, minek előtte mas hitvanab occasiot ne arripialiak. Ha Francofurtombol el küldhettiük, tehat tsak vizen vitetem oda portekankot; es ottan vase mutato, annak az embernek gongia viselesere biznank. Megh mondhattia Kd aztis annak az ki talalkozik az féle kereztien ember, hogi minemű baratsagall vadnak egi mashoz az en Patronusom es Henkel Lazar, ugi hogi levelünketis es penzünketis ő általa küldik ide Heidelbergaban.

Caetera tuae prudentiae et industriae committo. Hoc praestando fueris mihi magnus Apollo: tudod tars hogi read néz az en zöld halo subam. Hova hamarab lehet Kdtől io jo jo valaszt varunk. Isten Kddel es azon engedgie hogy az Soltar lucem videat.

Heidelbergae 24. Februarii 1607.

Tuus

Stephanus P. Miskolcinus.

Domino Alberto Molnar Ungaro Francofurti, amicissimo meo. Chez Mons. du Bois; franco; latori satisfactum.

(Szcenzi Molnár *Album*-ában. Klad. Džszi, uo. 204–5.)

4. Szcenzi Molnár Albertnek

Tarcal, 1607. július 20.

Értesítési hazaérkezéséről és a tarcali iskolamesterség elvállalásáról, tájékoztatja a bártfal biblia ügyéről és a szenci állapotokról.

Salutem et amorem nuncio. Magiaroll irok, ne tudgia sok ember, ha levelem intercipialiakis. Istennek legien hala egessegben jutottam haza, es Kd felől, nem ugy mint az alavalo roszak, hanem mint Kd ioakaroja tiztesseges commendatitot töttem.

Ha a Psalteriomot ki niomtattak egy exemplart tsak parasztul kötöttet varok Kdtől.

Az Bartfan el kezdet Biblia niomtatasat felbel [!] hagiattak az niomtatoval, mert igen kezdette volt ubiquitarius modra megh vesztegetni: es immar az papirosaban borsot es egieb ezfele morhat arulnak: azert ha Kd mostan ki niomatna nem lenne Kd munkais szidalmas. Sok kerezien embernek az Kd intentiojat megh mondtam, es felette igen ditsertek az Kd kivansagat, de az iregieket igen szidalmaztak. Isten seget-segeből kezgy hozza tars, meg segil Isten ez szent tselekedetedben, enis ha egi exemplart küldesz benne meg senkellek 2 arannial.

Petrus Erseket az Colica annira el giötrötte hagi egiszer Visolban en segitettem meg tsak fel öltöznie: ot lakik tsak privatus az Magoczi Uram asztalan: en penig Tartzali Schola Mestersegen allotam be Juliusban:

Iry edes barátom minden dolgok felől bösegesen: ugi elliek hagi enis meg felelek bösegesen.

Ez occasiot vatsora utan hallottam meg, es először Dominus Pareusnak irvan ezt szinten 12 orakor ejel irom. Meg botsas tehat az naevusrol.

Mostan az Magiari Urak az Posoni gülesben mennek, adgia Isten hagi minden iot vegezzenek.

Szenczre iöttem ala: tars Szenczben talam czak 10 haz sem marat meg mind földig eget volt, de mar igen meg epültek, ott egi batiad felessegevel bezellettem, meg örömeben egi kanna bortis hozot volt.

Ebhen hagyom ezt szentellie meg Isten Kd szent szandekat. Az en nekem küldendő levelet Vytebergaban küldge Kd Dominus Stephanus avagi Miscolcinak avagi Debreceninek.

Ex Tarcal 20. Julii Gregoriani 1607.

Ex amino ex corde tuus

Stephanus P. Miscolcinum,
rector scholae
Tarcalinae.

Pietatis et honestarum artium nunc in Germanicis academiis studioso domino Alberto Molnar Szenciensi Ungaro, amico et fratri meo honorando.

(Szcenzi Molnár *Album*-ában. Klad. Džszi, uo. 212. — Molnár jegyzete a levélen: Redditae Marpurzi 6. Martii anno 1608. per dominum Joh. Keserü. A Pareusnak szóló levelet lásd a köv. szám alatt.)

5. Pareus Dávid heidelbergi professzornak

Tarcal, 1607. július 21.

A magyarországi egyházi és politikai állapotokról tudósítja.

Stephanus Miscolcinus ad dominum Davidem Pareum epistola cum hac data. Cum Wiennam attigissem, conflagrationis Jesuitici Collegij 12. Aprilis factae spectator fui. — Ante incendium Patrem quendam Jesuitam Ungarum cum generoso domino compellavi. Qui miris modis generoso Domino fucum facere volebat, sed spe sua frustratus, pudibundus abiit a nobis.

Tyrnaviae quoque duos monachos mendacii argui, cum unus eorum qui discipulus meus ante annos octo fuerat, negasset se meum fuisse discipulum. Quem agnovi ex faciei lineamentis et loquela. — — Kesmarci generosum dominum Stephanum salvum offendimus et corpus senis terrae mandatum. — — Cassoviae cum domino Petro Alvinci multos sermones habui: is expositus est ubiquitariorum calumniis. Eperienses, Leutschovi -

enses, Bartphenses ubiqitarii multum negotii facessunt Cassoviensibus. Alvincium et dominum Kovasznai, citarunt ad conventum suum ubiasticum, abire vetiti sunt a seniore dioeceseos Abaujvariensis, domino Stephano Szent-Andrasi: qui Tartzalini est mecum.

Ungariae nostrae facies est misere foedata, magnorum oppidorum vix rudera apparent. Nunc Posonii comitia ad diem Jacobi sunt indicta, quid illic sint conclusuri, dies docebit, si non pro nobis, nostri inulti nunquam sunt morituri. Aliquot milleni Haydunes sunt in armis, eventum futuri alicuius motus expectaturi . . . Inter nostros Ungariae proceres Valentinus Homonnay comes et liber baro in Ungvar excellit, quem princeps Boeskaï successorem constituit, si eum ingrata hominum multitudo amplecteretur . . .

Aveo scire, quid et ubi agat Albertus noster Molnar, ad quem hasce reverentia tua pietas transmittat: et addat calcar, ut edat biblia[m] Ungarica[m], quorum nos omnes magna sitis premit etc.

Tartzalini 21 Julii, anno 1607.

(Szeneci Molnár *Album*-ában, az 5. sz. levél hátlapján, Molnár kivonatos másolatában. Klad. DÉZSI, uo. 213).

6. Szeneci Molnár Albertnek

Tarcal, 1608. július 17.

Zsoltárfordítás és biblia-kiadás felől érdeklődik; értesíti, hogy Siderius János szepsi lelkésznel és Békés Jánosnál, Molnár patrónusánál közbenjárt érdekében; politikai híreket közöl vele; házassági szándékát jelzi; üdvözlét küld Goclenius marburgi professzornak és heidelbergi hírek után érdeklődik.

Gratiam et pacem Salvatoris, felicemque rerum tuarum successum precor.

Secundo iam ad te scribo, dubius num priores meas Witeberga acceperis, quod nihil responderis. Occasio tibi in posterum ad me scribendi deerit nunquam, nisi penitus mei oblitus sis. Nescis quanto desiderio flagrem sacerrimum Psalterii tui foetum videre. Si iam lucem vidit, fac videam; illud idem de Ungaricis Bibliis dictum puta. Quod si hoc nondum auspicatus es, autor sum ut in eadem forma edas, qua vulgaris Bibliorum codex, qui sub nomine Pagnini in maiori quarto circumfertur: cogitare enim debebis oculos nostros sensim priorem vigorem amittere.

Coram Domino Siderio et patrono tuo Cassoviensi Bekesii de te saepe multa sum locutus; palpum non obtrudam, te de meliori nota commendare nunquam desistam, etiamsi rumpatur invidia. Obiicio multis zoilis tuis Calepinum tuum Ungarico Latinum, pluribus Psalterium: et hoc certe argumentum tui honesti nominis ita clarum est, ut vulgorum scommate fuscari nequeat. Si quid mihi miseris, Heidelbergam Andreae Rettigio aut Michaeli Dobrai aut Witebergam Stephano Miscolcino transmittas, accipies aequum pretium, dum modo operam des, ne frustra petam.

Adhuc me Tartzal habet, et fors propediem, si Deo visum fuerit, carceri matrimonii me tradam. Dominus Stephanus Szent Andrasi dioeceseos Abaujvariensis senior plurimum tibi favet, est pastor noster. Cogites aliquando de domitione aut reditione: nunc nunc, si quando alias, talium opera patria nostra egere plurimum. Rector Patachinus Moses Vasarhelyi diem suum pridem obiit, nullus illi suffectus est.

Patria nostra post Haidonum tragoedias respirare incipit, speramus pacem aut certe halcyonia. Nativo sermone Witebergam ad populares ne scribe, sunt enim quidam (proh dementia!), qui ruditati tuae adhibuerunt illud factum. Quid miri, sunt ipsissimi Ungari illi, et vix domo egressi. Aliter nos et qui nobis similes, de te.

Cassoviae mox comitia celebrabuntur regni. Fama est Magocium generalem, Homonnaeum palatinum futurum. Faxit Deus, quod ad sui nominis gloriam vergat. Cassoviae iam schola Ungarorum aperta est, cui optimus iuvenis Emericus Ketskemeti praest. Vide providentiam Dei.

Dominum Goclenium, si adhuc superest, meo nomine saluta: qui apud dominum Calvinum nomine Ungari baronis convivio ipsum exceperat. De statu Academiae vestrae, Heidelbergensi quoque ad me copiose scribas, itidem de principe Palatino, et sidere Germaniae Mauritio vestro. Haec raptim crepusculo vespertino 17. Julii Tartzalini 1608. Vale et mox rescribe.

Amicus ex voto et frater

Stephanus P. Miscolcinus,
scholae Tarczalinae Rector.

Praestantissimo viro domino Alberto Molnar Szenciensi Ungaro, nunc in celeberrima Marpurgensi academia pietatis literarum cultori fervidissimo, amico, fratri in Christo Jesu honorando. [Más kézzel:] Hanau, bey Herrn Wilhelmo Antonio nachzuffragen.

(Szeneci Molnár *Album*-ában, Kiad. Dézsi, no. 277—8. — Molnár jegyzete a levélben: Redditae sunt 21° Octobris 1608. Marpurg.)

7. Szenci Molnár Albertnek

Tarcal, 1608. november 13.

Szemrehányásokat tesz, amiért Molnár egyik levelére sem válaszolt az ő hazatérése óta; részben megiaméttl a 6. sz. levélben írottakat és beszámol saját sorsáról; egy példányt kér bibliájából s egy dukátot küld neki.

Salutem et benedictionem divinam precatur.

Tertium post reditum ad meos tu a me lacessitus, taces: et quousque? Rebar te facile vel minimo epistolio expugnari posse, verum quam procul absum vix perspicio. Itane prisci amoris nostri scintilla, quid dico scintilla, flamma exstincta est? Itane memoria mei apud te emortua? Siccine impigerrimus ille ad amicos scribendi ardor, postquam priorem sedem mutasti, refrixit? Non sic itur ad astra. Pythagoreum te dicerem, aut si quid maius occurreret vocarem, qui me epistolarum tuarum desiderio pene confectum, vel toties provocatus, non refocillas. Irascerer, si non aliquid intervenisse suspicarer, quominus ad meas responderes. Binas priores ad te, epistolae domini doctoris Parei, incluseram: quem etiam atque etiam petieram, ut ad te quamprimum expediret: eram enim nescius tuae sortis et sedis: et te ad conditionem Psalmorum vernaculorum et Bibliorum inflammaret. Praestitisti (ut postea obiter vidi) negotium fama et gloria etiam Psalterii editione etiam apud posteros dignum: pro qua voveo tibi gratam gratiam, candorem et favorem doctiorum nostri coeli siderum: quid enim curamus nebulas aëris pestiferi? quae nunquam, nisi ad lacrumas, coelum contegunt. Laudo te, et coram doctis laudavi: quomodo? palpum non obrudo; huic rei concionandae hactenus praeter te natum fuisse neminem: Tu Orpheus es Pannoniae. Sic sic Molnar, io liztet járy, et tandem, si Deo visum, hazais lás. Unicum dominum Joannem Siderium (qui ultimo Augusti 1608 iuxta novum calculum vivere desiit) habuisse Antagonistam, alium novi neminem, aut etiamsi nossem, quid? an Indus elephas vereretur culicem?

Cur vero nullum ad me exemplar Psalmodiae dedisti? alias respondes, scio. Quid vero de Bibliis sperandum? Nondumne crassus ille et obesus codex, quem plurimis verborum lenociniis ex bibliotheca Academiae Heidelbergensis a bibliothecario extorsimus, peperit? Largiatur Christianorum Lucina Deus felicem partum: et me sobolis illius per te participem. Verum fortassis tu nunc Catone morosior obicias. Me multis petitionibus chartas onerare, cum munere aliquo pinguiori ornare debuissim. Ita et ego, crede, sentio; verum audi, nondum vina me distraxisse horna: ideoque pecunia carere: paulo post credo fiet, ut tu et ego voto potiamur.

Magnificus dominus Rakocius me pastore uti vult in Szerencz, et plurimum per suos urget: ego vero anxius sum quid agere debeam; fortassis functioni isti honestae morem geram: et Tarzalino valere iusso eo concedam. Cum Békesio fautore et patrono tuo hic nuper admodum multa de te contuli: mitior in dies fit. Vir ille bonus est, et mihi plurimum favet. Dixi in epistola Ungarica Psalterii te gratam ipsius mentionem fecisse; gratum ipsi fuit, gratius multo si exemplari uno aut duobus salutasses. Fac propediem una cum Bibliis ubi lucem videbunt, veterem benevolentiam, nova tua gratitudine sentiat.

Impero tibi, ut nem trafalok et unum vernaculorum Bibliorum exemplar, in albis pappis, purpureo colore, compactione bene pressa, charta optime planata, compactione Marpurgensi cum viridibus ligulis aut compactione Wittenbergensi in mediis tortis, hoc est, kapchoson, kinek az sarka bőrön forogjon, cum literis S P M prima statim occasione mitti cupio: quicquid exposueris solvam: interim vadem amicitiae apud te pro me spondentem deponam. Igen igen meg veresd tars ne kimillied; az végin legien mint egi tiz arkus vékonj papiro; hiszem az meli barátom onnet haza jövéen Wittenbergara jönnek, es jo modgiaval be köttethetik. Solvam pretium mox ubi alios hinc ad vos alumnos expediverimus: solvam et vecturam: mert papsagomra mondom, ha addig az leszek, siccos non dimittam. Rescribe de pretio, et quorsum ad te mittam, nam in incertum cum meo damno non dirigam.

Tu quid agas, quomodo valeas, et quando ad nos pedem referas, cum statu Academiae vestrae, me copiose edoceas. Ne chartam vacuum acciperes, misericordia pro te apud me interessit et ducatum unum et illud mutuo petitum, extorsit. Ved jo neven

baratom es baratsagomert kölech el: ubi Deus largiorem pecuniarum segetem dederit, plura accipies: de igr ha az Bibliát hova hamarab lehet meg küldöd. Plura alias, Vale et mihi pro tuo candore fave.

Ex musaeo Tartzalino 13. Novembris 1608.

Frater et amicus

Stephanus P. Miskolcinus.

(Szeneci Molnár *Album*-ában. Kiad. Dézsi, no. 292—3.)

8. Szenczi Molnár Albertnek

Szerencs, 1609. április 23.

Érteelti házasságáról és szerencsi prédikátorságáról, sürgeti a biblia küldését, s különböző könyvekről ír, köztük Joh. Helffeldius *Sphina*-jéről (Herborn 1606). A levélben említett *Chronica Ungarica* valószínűleg a Székelyé, melyet ekkor Molnár több barátjától is megkért.

S. P. D. Superioris anni mense penultimo et ultimo, binas ad te mi Molnar dederam literas: unicas vero tuas ad me Marpurgo 25. Decembris scriptas, 17. demum Martii 1609. Cassovia accepi: quibus adiunctas domino Ungvario, in patriam, expedivi. Prioribus insertum ducatum unum tibi dono misi: tu vero nihil ad me scribis, num acceperis, aut non. Si acceperis; tacere nefas erat; si non, culpandus is, cui commisi, omnino erit.

Functioni scholasticae iam pridem valedixi, ecclesiae Szerenchinensi, gratia Dei, praesum. Uxorem duxi, Juditam, Georgii Szikai pastoris ecclesiae Zomboriensis, filiam. Tu me meamque voto prosequitor solemniori.

Exemplar bibliorum tuorum praeter unicum vidi nullum. Cur vero tu nullum mihi mittis, sicuti quondam fueras pollicitus? Vehementer te aliquoties iam petii, sed (ut video) frustra. Te quaeso, sit alicuius apud te ponderis petitio nostra. Mitte. Recipies pretium aequum cum gratia et privilegio nostro. Status patriae nunc tranquillus est: sed quousque? Inquietat saepiuscule Haidones animus nunquam suo sorte contentus. Speramus nihilo minus dum spiramus.

Chronica Ungarica, quae petiisti, nulla vidi, neque mihi potestas data est iis potitundi, alias libenter voto tuo satisfacerem. Sphingem Theologo-philosophicam abs te editam non vidi, neque a quoquam auditu accepi. Neque id mirum; quia praeter Gregorium Varadinum post meum ad nostros reditum, a vobis ad nos rediit nullus. Plura scribere clamores nundinales prohibent. Tu ad nos aut scribe copiosius, aut quod in votis meis est, propediem redi. Vale et nos ut olim cepisti, porro amare perge.

Szerenchino 23. April. 1609.

Tuus ex corde

Stephanus P. Miskolcinus,
Ecclesiarcha Szerenohinensis.

Praestantissimo viro domino Alberto Molnar Szenciensi Ungaro, *studiis* humanioribus in *academia Marpurgensi* incumbenti fratri et amico Marpurg.

(Szeneci Molnár *Album*-ában. Kiad. Dézsi, no. 307—8. — Molnár jegyzete a levélen: Redditae sunt 16. Augusti 1609.)

9. Szenczi Molnár Albertnek

Szepesi, 1610. május 27.

Hazatérésre biztatja, s a beregszászlak meghívásáról ír; híreket közöl vele; közli, hogy egy latin—magyar levtartant (nyilván a Sylvester Jánosét) küld neki, hogy szótárához jegyzeteket készített, s azokat majd eljuttatja neki, s hogy megkapta a Bibliát is; tudósítja arról, hogy szerencsi úrnője, Rákóczi Zsigmond özvegye, a katonái Telegdi Borbála katolikus papokat tart, végül említést tesz egyik énekéről.

Salve plurimum Alberte exoptatissime. O utinam aliquando tuus ille vultus gratissimus mihi ad nos advolaret, et abditissimum illud rerum novarum penu recluderet, ut ego dies hilarum agerem. Spem mihi fecere amicorum nonnulli certissimam, tibi a Berexasiensibus honestissimum esse viaticum deputatum et multo amplius, quam pro itinere, ut redux operam tuam illi gymnasio naveres. Libentissime hoc audio: et ego ea cum spe fere confirmatus, te gymnasiarcham illic futurum, adeo, ut fere calamum a scripturae rumor iste vetuerit, ut tanto ardentior et flagrantior esset amoris nostri ignis. Ne tamen, quod conqueri possis, habeas: en pagellam istam tumultuario scriptam et tumultuario mercatorio Scepsiensis: tu leges illam, ut vides scriptam.

Grammaticam Hungaro latinam en mitto; quam in iuvamen tuae Grammaticae nostravi a quodam nostrate. Dabis operam ne amittatur, sed a te reduce pristino suo possessori restituatur.

Plurima nos nova habemus sed parum certa. De conspiratione vernali adversus Principem Transylvaniae scio te aliquid inaudivisse; ita est: Totum negotium ab ovo ad usque mala praelo brevi exscribetur.

Pecuniam tibi nullam mitto, ut eo citius ad nos advoles. Ah quam iucundum est fratres habitare in unum. Sempiternae peregrinationis fructus, ita sentio, nullus est, praeterquam apud illum solum, qui est peregrinatus, at vero temporalis amplam habet messem: quia cum suis, iis de rebus, quae vidit, legit et audit, suaviter et amplo cum delectamento conferre potest. Scio etiam illic patriae nostrae te servire posse, at vero domi maxime. Levasti theologos nostros magno onere, quod Biblia vernacula publici iuris fecisti. Laudo te, etiamsi (quod absit) omnes condemnent. Saepius in ore te habeo, quoties mihi sermo est cum magnis ecclesiarum nostrarum solibus, excidi ego tibi, quantum quidem videre possum.

Novitiorum amicorum nomina vis legi et sciri ab omnibus in fronte Bibliorum: at vero vetus ego tibi excidi. Excidi? Imo apud te nomen Stephani Miscolcini obsoletum est et inter verba defectiva reputatum. Hoc ioco-serium putas. Laudem illam tuorum amicorum non invideo, imo et meorum; sed me neglectum doleo. Defectum nisi mature suppleveris, plica carebis.

Stephanus Szentandrasius senior ultima Decembris 1609. vivere desiit. Andreas Sárosius senior dioeceseos Zemlenii ligone a nebulone interfectus est. Georgius quoque Scepesi ad patres abivit. Sic nos quoque ibimus illuc, quo nos fata trahent.

Plurima vocabula in Dictionario praetermissa connotavi, quae si domi meae essem perlubens mitterem. Bibliam abs te missam recte superiori anno a Stephano Debrecino accepi, de transpositione accepi quoque excusationem tuam.

Mi Molnar quaeso te per amorem charissimae matris tuae Patriae, tandem redi ad nos, et vide coniugatos in primo paradigmate verbi Amo.

Paucis domino Pareo scripsi de conspiratione Transylvanica; si Heidelbergam salutaveris, scio tecum communicaturum.

Generosus dominus Nicolaus in Transylvania aulicum apud principem agit: et Dominus Stephanus maritus superiori anno factus est. Comes Georgius Turzo palatinus regni nunc milites conscribit, quorsum eos diriget, mihi necdum constat. Pax exoptata ecclesiis nostris est restituta paucis exceptis, ubi pontificii in serendis zizaniis strenue pergunt. Sed cesso, avocor ab affine et te iterum plurimum valere cupio.

Triduo ante festum Pentecostes Scepsini 1610.

Frater in Christo et amicus

Stephanus P. Miscolcinius,
ecclesiae orthodoxae in Szerenõs conoionator.

mert hogi Baratom jól tudgia, tavaly az mi Papa leania Patronanc az Szerenchi varban egy kapolnat rakatot: ot két misezõ bakot tart; kic ellen nem kihiny hadakozasom vagion es villongasom. Sic fere semper zizania inter triticum diabolus serere solet. Iterum vale. Jer haza jer.

Cantionem quandam scripsi ad melodiam Ich danck dir lieber Herr non est mihi ad manus: et in ecclesia nostra canitur. Tu eam si vis a Georgio Szepsi Heidelbergae pete.

(Szenci Molnár Albumában. Klád. Dézsi, uo. 342—4. — A Pareushoz írt azon levél, melyről Csulyak említést tesz levelében, nem ismeretes.)

10. Szepsi Mihály tarcali prédikátor, abaíji esperesnek

Liszka, [1629.] július 25.

A zemléni egyházmegye papjai nevében kérdezi, hogy a Szepsi Mihály felügyelete alá tartozó abaíji prédikátorok milyen módozert alkalmaznak Pázmány Kalauz-a készülő cáfolatánál és hogy miképpen járnak el az ausztriai exulánsok segítése érdekében.

Ad venerandum Dominum Michaëlem Szepsinum Ecclesiae Tarozalinae primarium pastorem et Aba Ujvariensem Seniore.

Largam bonorum omnium affluentiam, a Patre luminum, ex sinceri cordis penetrabilibus pietati tuae Reverendae precor, officiaque mea paratissima cum charitatis osculo defero.

Admodum Reverende domine affinis, alma fraternitas nostra, quae pietatem tuam per me reverenter et fraterne salutatum cupit, duo ab eadem cognoscere desiderat. Unum: Reverendi fratres sub inspectione vestra in Hodigi refutatione, quam sequantur methodum: eamne, quam Juellus in Hardingo et Martyr in Gardinero observavit, an vero eam, quam Vitakerus contra Bellarminum sit secutus: nolumus enim etiam in hoc negotio vel hilum a vobis discrepare. Alterum est: de supplicibus in agro Norico exultantium libellis quid tua pietas facere decrevit: quando et quomodo in Ecclesia ad populum sint eae promulgandae: quae persona ad valvas templi pro elemosynae perceptione locanda, et quamdiu negotium incipiendum sit continuandum.

De quibus ubi pietatis tuae iudicium cognovero, idem etiam cum venerando com-patre domino Benedicto Szegedino, propediem apud me futuro sum communicaturus consensumque expiscaturus et postmodum domino Reverendoque Górgei Kaposinum perscripturus. In reliquo pietatem tuam Reverendam cum tibi charissimis diutissime bellissime valere cupio. Dabam Lissae 25. Julii.

(*Diarium Sen.* 57b—58a. Klád. ZOVÁNYI, MPETA X, 56.)

11. Szepsi Laczkó Máté erdőbényei prédikátornak

[Lissza, 1629. július 26.]

A Kalauz-cáfolat ügyéről tájékoztatja.

Reverendo domino Mattheo Szepsi in Erdő Benie. Die Annae.

S. P. Tarczalinum heri ad Venerandum dominum Michaellem Szepsi affinem tabellarium expediveram, qui Thokaini in mercatu nundinali inventus, mihi sciscitaturum inter alia de Hodigi confutatione quam methodum sub inspectione sua Reverendi fratres sequantur, eamne quam Juellus in Hardingo et Martyr in Gardinero observavit, an vero quam Vitakerus contra Bellarminum sit secutus; siquidem nolle nos etiam in hoc negotio vel hilum ab ipsis discrepare: his paucis respondit. Methodus difficilis quid requirat, divinare possem, scribere non audeo. Res cum re, ratio cum ratione pugnet, certet: et Adversarius quam methodum secutus est, eandem qui refutationem aggreditur observet. Si itaque Reverende vir meo vis calculo adhuc aliquid aggredi, nos ea, qua cepimus ire via, intrepide pergamus, Dominus optima quaeque conantibus suo auxilio praesto erit. Vale.

(*Diarium Sen.* 58b. Klád. ZOVÁNYI, MPETA X, 57—8.)

12. Salánki György pataki tándrnak

[Lissza, 1630.] augusztus 22.

Közl, hogy ügyét támogatni fogja mind szóban, mind írásban a patrónus (Rákóczi György) előtt és reméli, hogy legalább részben teljesíthetők lesznek kérései.

Georgio Salánki collegae doctentium in schola Patakina. 22. Augusti.

Salutem in Filio Dei et pinguissimam spem precatus, amicitiam et officia mea commendo.

Clarissime domine Salánki, frater dilectissime, impendio vicem tuam, sicut et debeo, doleo: et si mihi tantae tui subveniendi vires suppeterent, panacea in tempore egestati tuae succurrerem: nihilominus ne quod in me jure meritoque desiderare possis habeas, quantum possum serio enitar, ut si non totaliter, saltem ex parte hac via desiderio tuo satisfiat. En ex collectis Ecclesiae mitto nunc quidem florenos quatuor, sequenti vero die Lunae vel Martis solus si per valetudinem licuerit, Magnificum dominum Patronum vestrum tui causa conveniam: si vero solus non potero, perficiam et per literas et per oralem nuncium: qui prius quam Magnificum dominum adeat, volo clarissimam tuam dominationem convenire, et ab eadem cognoscere, quid opis ab Illustri Magnificentia sua petere debeat. Vale bis feliciter Deo et ejus seminario.

(*Diarium Sen.* 116a—b. Klád. ZOVÁNYI, MPETA X, 96—7.)

Emlékezteti a világi magistratusok kötelezéseire a templomokban és lakókban munkálkodó tanítók iránt, majd kéri, hogy a szegénységre jutott Salánki György pataki tanár sorsán segítsen.

Ad Illustrem Baronem dominum Georgium Rakoczi, intercessionales pro domino Georgio Salanki.

Alazatos szolgálatomat ajánlom Nagdk, mint kegyelmes Patronus Uramnak, es az szent Istenec gazdag kegyelmét az szent leleknek meg szentelesevel jo szerentes hoszu ettel kivanom.

Nagos Uram, az Istenec hagedúse az David kiraly Psal. 82—6. az földi Magistratusokat Isteneknek hja: kic közzül vele eggüt az tizta itiletü emberec, ezen ez mi darab földünkön Nagodt elsőnc valjuc lenni: az mely Isten az egeket maga igazgattia, az földet peng az embereknek ugy mint szaam ado safaroknak, adta. Psal. 115—16. Hat valamit az Isten chielekedic az egekben, azont kell az Magistratusnakis ez földön chielekedni. Az sok közzül az Isten minden ötet segitseggül hivokhoz közel vagion, kõnörgeseket meg halgattia, az ötet félöknek akarattioikat teszi, ugy hogy kezét meg nittia, az el esendőket fel emeli, es az ő jo voltaival minden lelkes állatokat alkotmatis időben be tölt. Mellieket azon Davidnac 145. Soltarabol nem azért szamlaloc elől, mintha Ngd azokat sokzor nem olvasta volna, es ne tudna hogi azont kellien chielekedni; hanem hogy az en emlekeztetesre is az Urnac beszede zengedezzen az Ngd füleiben.

Ugy vagion Ngos Uram Ngdrais sokaknak szemei néz nec: mert az Isten, ugy mint földi Istenec, sokakat bizot az Ngd gondgia viselesere, kikre mint edes atianak kiis kel alkotmatis időben adakozo kezét niutani: de főkeppen azokra, kic az mint az mi Apostolunc bizonittia, Timot. 5—17. az Templomokban es az scholakban tanitanac.

Azoc közzül eggie az Ngd Pataki Scholajaban tanito Salanki Giörgy atiankia: ki az el mult chieterteken nekem irt leveleben jelenti utolso szegensere jutot sorsat, es kivannia tölem, ha miben tudom, el haniatlushoz közelgető szerentsejenc fel giamolitatasat, ne kenszeritessec az szükség miat tiztiben meg restülni.

Talam Ngd is ez ideiglen eleit vötte volna fogiatkozot allapottianak, ha avagy az Nghoz dirigalt supplicatiojat Ngk be adtac volna, avagy ha be adtakis külömb külömb féle terhes gondai feledékenségben nem jutaztottác volna. Ezt az utat illendőnc talaltam, hogy mivel minniajunknak szemei Ngdra néz nec, kit Isten az ő Eoclesiajanac taplalojul adot: es azt mondotta hogy petite ut accipiatis, Ngd atalazatoson kerem, niavalias atiank fia mellet valo törekesesemet ne vegie terhesen; hanem inkab ollian atiai indulattal forduljon hozza, hogy erezze hasznat az en erette Ngod előtt való (!) esedezesem nec, es tombolva mondhassa im ez 34. Psalmusnac 7 versetskejet: Ime en szegeni Mester kialtottam, es az Ur ő Nga meg halgatot, es minden szükségemből meg szabaditot engedmet. Melliet Ngod azert chielekedgiec, hogy ő is örömel es nem banattal jarjon el tiztiben. (Hebr. 13—17.) Enis Ngk kegies adakozasat Isten eröt advan szolgálatommal es Istenhez valo kõnörgesemmel meg igiekezem halalnom. Ennec az Istenec atiai oltalmazasat kivanom Ngdon söt egez keresztieni udvara nepen ejeles nappal lenni.

Ngd nac szovalis izentem mire legien Salanki Uramnac nagio b szükségese.

(*Diarium Sen.* 116b—117a. Klád. ZOVÁNYI, MPETA X, 97—8. — A levélfogalmazvány mellé a margóra Csulyak odarlat: Non fuerunt redditae propter certas causas, solus postea reddidit ante profectioem in Transylvaniam.)

14. Eszterházy Pál tábornoknak

[1631.]

Kéri no higgyen régalmazótnak, akik őt hűtlenséggel vádolták, mert ifj. Bethlen István és Zólyomi Dévid erdélyi csapatainak rakamaz táborába csak azért ment el, hogy Eszterházy két fogságba esett katonáján, akiket korábban megismert, segítsen.

Ad Magnificum Paulum Eszterhasi Patakino Tokainum misi per Urbanos Kis faludienses.

Illustrissime ac Magnifice Domine Domine patrone gratiosissime. Gratiam et pacem a Deo per Christum precatus, et sua humilima officia submissee defert.

Kglmes és Ngos Uram, egy nehani felől értettem, hog' nemely embereknek sinistra relaciojokból Nagk ream valo neheztelese eset, mellien szivem szerez bankodom. Mert ha principibus placuisse viris non ultima laus est: iisdem displicuisse inglorium est. De Ngdot mint kglmes Uramat alazatoson kerem, Ngod ne engedgie attol az sinistra relaciotol füleit annira el foglaltatni, hog' az en Apologiam Ngod eleiben ne mehessen,

es illendő magam mentességét be ne venné; hanem inkább az Nagi Sandort követven méltóztassa nekem eggy fülét accomodalni: vagiok is oly remensegben, hog' Ngod chiende-seb elmevel leszen hozzam.

Kglmes Uram engemet nem az nyughatatlansag, sem nem az keresztiensnegne véletlen romlasan valo öröm vit Rakomazhoz (mert siralmas minden kereztien emberne nemzetűnkne jelen valo állapotianac chiak megh gondolaisais) hanem proximorum commiseratio: mivel az Nagod zaszloia alat valo eginehani vitez emberrel volt esmeret-segem: es midőn az szamtalan soc lövesec utan olian hirűnc jutot volna, hog' dubio Marte pugnatum esetet: szanakoztam szivem szerent Magyar ember lévén az Magiarsag-nac esetin: de nevezet szerent az okon, az kikkal esmeretsegem volt, annira hog' commiseratoria inditatan, azokért olian rementelen es veszedelmes sar vizen valo jarasbais el mentem, commeatusis vittem, hog' ha Isten életben meg tartotta, giamolitsam őket; ha pedig meg holtac, es meg engedtetit, avag' varasunkban hozassam, avagi ugian ott töb vitezec között tiztessegesen el temettessem. Az taborban jutvan, soc tudakozas utan életben talaltam őket, örültem életeknek, es az mi keves commeatus vitettem chiak azoknak adtam. Ugian azon fogoly vitezeknek esedezesekre Groff Urameknal ő Ngknal intercedaltam érettec, hog' irgalmason chielekedgienec vélec, mint az Magyar Coronanac igaz hiveivel: melliet annirais impetraltam, hog' elől hozatlan őket, kezeket fogta, es hozzajoc jo akarattiat mutatta. Bizoniara kglmes Uram ha azokon az vitez Magiarokon valo szanakozasom nem inditot volna, nem hog' ő Ngal szemben löttem volna, de még odais nem mentem volna, nem lévén annak előtte sem esmeretsegem sem semmi dolgom ő Ngkal. Intercessiomban minden körnül lévőknec lattara es hallasara quod res fuit azt mondottam: mert az mint congratulaltam hog' ő Ngkat életben lattam, nem különben deploraltam az Magyar nemzetne vere hullasat. Ez volt congratulatiom, hagi anni szamalhatatlan soc lövés miattis az emberec iteletinél keveseb szamu vitezec hullottanac el. Ha mit en ebben Ngod ellen impingaltam, error est ignorantiae, hog' az inet Tiszan altal ment vitez Magiarokonis ez uton nem kellett volna kőniörűlnöm, es tehetsegem zeren véletlen niomorusagokban vigasztalassommal subvenialnom: mivel nem az Tiszan tul valokért voltam sollicitus; hanem az Ngod viteziért: melliel hog' Ngdat kedvetlensnegre indit-sam, soha meg sem tudtam gondolni, nem hog' remenli [!] tudtam volna. Mely mentse-gemne ha Ngod hitelt nem aad, hidgie el Ngod azoknak az Ngod vitezinec engem justificalo beszedekec, az kikert mostan egiebeknek relaciojabol szenvedem Ngnak ellenem valo neheztelesét: kiket remenlem hog' az Ur Isten meg szabaditvan Ngdal szemben jutnac: es az mit mostan szivemne nag' faldalmaval iroc, élő szoval meg bizonittiac igaznac lenni: mivel az eggy közzűlőc Mihalfi Uram oly ember, (széljegyzet: Comaromi Mihalfi Istvan, Kerezhuri Janos, Fejer varrol az vasbol el botsatvan voltac Lizkan 10 et XI. Maji Vasarnap az templomban) ki az mi kglmes Chiaszarunc es kiraly Urunc mellet, az mint nekem mondotta, Mantua alattis vitezkedet. Kőniörgőc azért Ngnak mint kglmes Uramnac, hagi ez en igaz mentseget Ngd vegie kegies füleiben: es az en gonoz akaroinnac sinistra informaciojokbol valo nehezteleset rolam forditsa el, es minde-nec előt s ellene is kegielmesen nekem patrocinaljon. En Ngnak szerentes hoszu elete-jért es patrociniomaert az Ur Istent imadom. Az Ur Isten Ngdat eltesse, es minden jo szerentsecek viragoztassa megh.

Spectabili ac Magnifico Domino Domino Paulo Eszterhazi de Galantha, Equiti aurato, Sacrae Caesariae Regiae Maiestatis arcis et Praesidii Nogradiensis supremo, ac certorum militum campestrium Generali Capitaneo, Domino etc.

(*Diarium Sen.* 120b—122a. Kiad. ZOVÁNYI, MPE(A X, 103—5.)

15. Bornemisza János felsőmagyarországi vicegenerálisnak

[1631.]

Tartalma azonos a 14. sz. levélével.

Generoso Domino Johanni Bornemisza de Szendrő, Equiti aurato, Sacrae Caesariae Regiae Maiestatis partium regni Hungariae Superioris vice Generali Capitaneo, Domino etc.

Generosissime Domine ac Patrone mihi observandissime, post servitorum meorum humiliorum commendationem.

Ha Uram ez életben mindennec közzűlűnc anni oltalmazója volna az meni vado-loja, akar mely rendbeli emberecis keveseb emberec nielvén viseltetnéne, keveseb gyal-zatot szenvedne, ditseretet peniglen annal többet haginac utannoc, valamennel keveseb volna az helietlen [!] hir hordo. Tudom Uram, hagi bator chiak két par löt volna

jo akarom azoc közzül, az kio Ezterhazi Pal Uramnac ö Ngnac Rakomazhoz valo menetelem veget be vadoltac, jobban volna dolgom, ha meg jelentettéc volna ö Ngnac miben jartam es mi végre mentem. Lattia Isten Uram soha egiebre nem néztem; hanem az szomoru viadalnac ki menetele hol egi keppen hol mas keppen forogvan az emberek szajaban, azoknak akartam könnyebsegere lennem az kikkel meg esmerkettem volt addig, az migh Lizkan es Benien voltac az ö Naga hadai. Mert köztünc lévén nemellikevel ö kglmec közzül ugian anni esmeretseget vetettem volt, hoga akar mely orzag szegeletiben talaltam volna reajoc, baratimnac mertem volna öket mondani, es ha kivantatot volna, segitsetis bizvast mertem volna tölöc kerni. Remenlettem hoga talam valameli fogsagban eset közzülöc, es noha Groff es Zoliomi Urammal semmi esmeretseggem nem volt: de mindazonalta lehetec mellettec valo törekedesemmel valami könnyebseggel. Vittem volt magammal hazamtul valami czipo keniereket es bortis, azokatis az raboknak adtam, minekutanna az taborban eletben talaltam öket. Ha az Ur Isten öket meg szabadittia, remelemis penig, mert nem volt el viselhetetlen fogsagoc, magoc tesz nec bizonsagot az oda valo menetelem felöl azoc, kiket ugian ott az taborban Groff Uram az en keresemre magahoz vitetet, azon fogoly allapattiokban kezeket fogdosta, es minden jo akarattiat igrte. Söt in communi arra kertem ö Ngokat, hoga noha igi eset az dolog, de az kic fogsagban estenec, meg emlekezzenec ö Ngoc arrol, hoga Magiaroc, es sokan olliac vadnac közzülöc az kic eteket az pogani fegivere eleiben vetettéc sokzor hazajokért: es noha az valtozo szerentse igi hozta, de az ö Ngoc nemzetsege, vere, raitoc ne kegyetlenkedgienec: meg sem gondolhattam soha, hoga akar mely Magiarnakis, az kinec abban az taborban szabados menetele lehetec volna, hoga ezt nem kellene chielekedni. Köniörgöttem tovább az mi varasunknak hidasanac megh adattatasaert, es az hidas vono embereknekis meg szabadulasokert, az kiket megis niertem, es hazokhoz botsattattam. Illien dologban Uram, noha eleg mentseggem ennekem az en lelkem esmeretinec bizonsaga: de egiebec elöt, fő keppen penig az kiktöl eletem es vekony szerentsem füg szükseges egiebeknek mentsege, kivaltkeppen penig az Urasagode, az kit en jól tudoc, hoga sokaknak derekas es nehez dolgokban hasznoson szolgalt, es tudis szolgalmi minden illendö es igaz igiekben. Annakokaert kerem alazatoson Urasagodot, hoga illien melto dologban valo köndörgesemre legien Urasagodnac tekinteti, es Ezterhaz Pal Uramnal ö Nganal, legien mellettem jo törekedö, hoga az mit en jo szandekkel chielekedtem, ne valtozzéc ö Nga elöt boszankodasnak okava. Ha Urasagod ez dologban valo segitsetöl megh nem foztatom, akarmeni gonoz akaromnac vadolasais el hittem hoga foganatlan leszen. En az Urasagod eletejert es jo szerentsejert az en Istenemne imatkozom. Tartsa meg Urasagodot az Ecclesianac kegies daikajat socka kedves egessegben az kegyelmes Ur Isten.

(*Diarium Sen.* 122a—123a. Klad. ZOVÁNYI, MPÉta X, 105—6.)

16. Id. Bethlen István váradi kapitánynak

[Liszka. 1630. január 30.]

Közbenjár mostohafia Thuri Ferenc érdekében, akit Bethlen valami vétékért az ecsedi várban fogságba vetett

Spectabili ac Magnifico Domino Domino Comiti Stephano Bethlen de Iktar, Supremo arcis Varadinensis Capitaneo etc Domino et Patrono meo gratiosissimo.

Alazatos szolgálatomat ajánlom Nagsagodnak mint kglmes Patronus Uramnac, es az felseges Istenec lelki es testi aldasat Nagdon tündökleni szivem nec buzgosagabol kivanom. Nagos Uram az mely igen örvendettem raita, mikor az en mostoha fiamnac Turi Ferenc nec Nagod hata meget valo lakasat, es Nagdnakis hozzaja kivaltkeppen valo graciajat, hallottam: ismet ollian igen bankodtam raita, midön Nagd meltosaga ellen valo vetkejért Etsed varaban valo fogsagat hallottam. Nem tudom Nagos Uram miben vétet legien Nagod ellen, mert en akaratom ellen es hirem nélkül eset az a vétke: de bator szinten tudnamis, ugian nem orvosolhatnam meg kedvetlen allapattiat. Szegielem Uram dologat, az edes annia penig ejel nappal kesergi, mert, az mint az közőnseges mondasis tartia, chiak egi atianac es anianakis nintsen lator gyermeke; de megis nem szegienlem Nagod elöt erette esedeznem: kérvén azon Nagodat alazatoson, az mint az Tekozlo fiuis kérte az ö edes Attiat, hoga Nagod eczer hozzaja meg mutatot Atiai indulatiat mindenes-től ne vonnia meg tölö: hanem ha méltatlanna tötte magát, az Nagod czipojara es ekes udvari köntösere, avagy chiak morsalekkal taplalja, es foltos ruhában jartassa, chiak hoga szeme elől el ne vesse. Giors es hú inas bizoniara, mert soha semmiben meg nem értem, de mint hoga ifju, elmeje viasz modra hailando ha meleg éri, Nagd kérem keméni

fenitéc alatt neveitesséc, hagi oztan öreg korábanis tudgion félni: es, ha valami illetlen dologra sollicitálnais az affectus, az Aegyptomban lako Josephet követven ezt mondgia félem az Istent, es ne vetemedgiéc állapotiahhoz illetlen dologra. Ha Ngd elót fiamert valo mostani esedezesemneo valami tekinteti leszen, Nagodnak hoszu jo szerentses eletejért ajakimnac kőndörgesevel aldozom Istenemnek: es mostani szomorú orczom meg vidul: <ha penig Nagod chiak ffüle mellől botsatandgia intercessiomot, es az misericordia helít az summum jushoz niul: ugis Nagdnak Istentől boldog előmenetelit kívanom, nemis hog' Nagdal eggút nőt nevedeket fel az irgalmassag: es az Isten szokasat követvén> hog' Nagd azt az arva ifjut, nem tekintven Nagd kegielmessege ellen valo delictomat, gratiajaval méltoztatta. Ezzel Nagodot az Istennec kegyelmes oltalmazasa ala ajánlom.

(*Diarium Sen.* 155a—b. Klad. ZOVÁNYI, MPETA X, 128—9. — A megsóllítás alá Csulyak odajegyerte: Anno 1632. 30. Januarii Pataki Janos Uram által küldöttem el, Ferencznekis ugian ő általa.)

17. A zempléni traktus számos lelkészének

Erdőbénye, 1633. január 21.

Értesíti prédikátortársait Szepsi Laczkó Máté bényei pap január 20-án történt elhunytáról és intézkedik a temetéről.

Epistola convocatoria ad funus Reverendi ac Clarissimi domini Matthaei Szepsini, Pastoris in Erdő Bénye fidelissimi scripta 21. Januarii, ad dominos fratres pastores in Kereztur, Tokai, Mad, Thalia, Toltsva, Olaszi, Patac, dominum Tholnai et duos Bakai, Uyhel dominum Simandi et Rectorem ejus Kaposfalvi: qui cum die 20 Januarii precibus matutinis in templo adfuisset, et a concione ad me literas propria manu scripsisset, epistolam nec convolvere, nec titulum inscribere potuit, sed apoplexia tactus circa horam 7. vespertinam pie in Domino obdormivit.

Salutem a Domino, vitaeque felicioris usuram precatur.

Reverendi domini, coelestis ille Pater familias, oujus in manibus vita et mors ad arbitrium serviunt, citius spe nostra ex consortio in lacrymarum valle viventium ad coelestem patriam praeripuit nobis Reverendum ac virum dominum Matthaeum Szepsinum, fidelissimum apud Erdő Bényenses in vinea Christi operarium, phosphorum presbyteri nostri, dilectissimum meum fratrem et vicinum heri hora septima vespertina: oujus exsanguis cadaver sequenti die Dominico hora octava matutina communi consensu constituumus humi mandare. Quare vos universos hortor et moneo (jurisdictioni meae sollicitos subjectos), aliis vero fraterne intimo, ut qui viventem singulari amore prosecuti estis, etiam denatum amicitia vestra prosequamini, prosequemini vero, si ad dictum diem in Bénye voamet stiteritis. Tu vero Clarissime domine Comjati et domine Steph. Tholnaei parata adsitis concione ad parentandum secus non facturi. Clarissimus dominus Bakai ex dominis Patakinensis gymnasii studiosis numero XX ad funus cohonestandum secum huc adducat. Valet, Dabam in Bénye 21. Januar 1633.

(*Diarium Sen.* 184a—b. Klad. ZOVÁNYI, MPETA XI, 168—9.)

18. Kaposfalvi Pálnak, az újhelyi iskola rektorának

Liszka, 1633. november

Közvetíti az elhunyt Szepsi Laczkó Máté özvegyének ama kérését, hogy férje sírkövére két vagy három dazthonból építáflumot írjon.

Paulo Kaposfalvi scholae Ujhelyinae rectori.

Gratiam Dei precor et amicitiam meam commendo.

Vidua pia recordationis domini Matthaei Szepsini consilio venerabilis domini Michaelis Szepsii usa et mota hodie per famulum me requisitum monuit, monerem humanitatem tuam, praestares hanc optimo amico nostro jam cum beatis regnante gratiam, ut scriberes epitaphium duobus aut tribus dictichis constans et propediem monumento incidendum. Quod ubi perfectum fuerit promittit domina, si ipsi constiterit, se rhedam pro humanitate tua expedituram. Quare mi domine Paulae ego quoque hortor, adlabores viro honoribus tuis favente, ultimum hunc honorem votivae instar tabulae ad monimenti laqueare apponere. Erit hoc opus et petentibus gratum, et praestito decentissimum. Ita fac. Quod ut facere possis, Dominus vires valetudinemque ex desiderio tuo sufficiat. Amen.

Lisca dominica ultima Trinitatis 1633.

(*Diarium Sen.* 206a. Klad. ZOVÁNYI, MPETA XI, 191.)

19. Tolnai István pataki és Komjáti Mátyás tolcsvai prédikátoroknak

Liszka, 1634. december.

Értesítl öket negyedik feleségének, Gyulai Szabó Katalinnak haláláról.

Stephano Tholnai et Matthiae Comjati Pastoribus in Patac et Tholtsva.

Salutem vobis in Filio Dei pr[æ]dicat[us]. Doleo et vere doleo, quod in novi conjugii Collegae mei primordio vobiscum adesse et praeesse non liceat. Mearum quippe partium fuisset, et proxenetam et insimul paranympum, bono cum Deo, agere: quod officii genus Alius mihi, et ipse Collegis meis antea semel atque iterum praestiti non illibenter. Quae absentia mea subvereor, ne lacrymas meas nunquam expertis, occasionem, sinistre de me iudicandi, pariat. Quibus vellem constaret, tetricam Domini manum me percussisse, inque profundissimam luctus et squaloris, non tam vestis, quam cordis abyssum immersisse. Grave hoc cordis vulnus est, et ita grave, ut quamvis antea quoque semel atque iterum saeva haec Mortis sagitta mihi intorta fuerit: nihilominus recens haec et novitate sua, et tanti inaestimabilis unionis decore, et quod supra omnes est, senectutis meae fulcimine penitus surrepto, ita me humi provolvit, ut quoties ejus recordeo, recordari autem etiam invitus saepius cogor, toties oculi mei lacrymis madescunt et tamdiu madebunt, donec coelestis quispiam Ales has lacrymas, hoc aut simili consolationis lenteamine absterserit:

Ploratum satis est. Satis est luxisse maritam.

Jam dolor Hesperias currat ad usque plagas.

Haec fuit aetherei nunquam <mutanda> varianda voluntas
Caesaris, huic semper quemque parere decet.

Justa haec funebria quodam modo reposcit a me beatissima Catherinae meae anima, quae superstes superstitem velut altera Arthemisia suum Mausolum ita dilexit, ita reverita est, et omnis fere domus angulos liberis pie enutritis ita exornavit; ut stipes essem, nisi me in lessum solverem. Romani in luctu aureis depositis annulis induerunt ferreos: sicut et Hebraei humi recubuerunt, et in publico comparere nefas duxerunt: nemo itaque justus operum aestimator mihi vitio vertere poterit, quod atratus a publicis congressibus me subducam, ne forte austeritate mea plus quam Catonica hilaritates vestras turbem, aut jocoseriis vestris in ectasin raptus indignum cordolio meo problema faciam. Quare date mihi quidem veniam et collegae eam impendite operam, quam ipse impendere deberem, si praesens essem, imo vero huc meae emansionis excusatione partim anticipate aliorum suspicax ingenium, partim praeparate Collegae mei honoribus augmentum, ne ex hac mea absentatione scandalum accipiant; et feliciter valete. Dabam Liscae crepusculo Dominicae 3 Adventus 1634.

(*Diarium Sen.* 229a—230a. Klad. ZOVÁNYI, MPÉTA XII, 206—7.)

20. Rokonának, Miskolczi Gergelynek

[Liszka, 1634. december.]

Értesítl negyedik feleségének, Gyulai Szabó Katalinnak elhunytáról és kéri, hogy az ő halála után legyen majd gyermekeinek a gyámja.

Generoso domino Gregorio Miskolczi Cassoviam.

Bizodalmas Uram s kedves Atiamfia, hogy ha az szent Job panaszkodvan mondhatta azt, hogy az Isten meg verte ötet, midőn az Satan tetejétől fogvan talpaig, undoc fekelieckel meg verte vala: enis bizoniara meltan panaszkodhatom, hagi az Úr Isten engemetis meg vere, midőn az en kedves Catamot, az aszoni allati tökelletes kegiessegnek ragiago tükörít, edes giermekimnec szerelmes anniat, hazamnac ekesseget, es kettős tiztem miat terhes vensegemnec kivanatos giamolat es segitő istapjat halal által mellőlem rementelen el ragada: kitől özvegien valo maradasom noha nem uysag: (mert ez előttis ebből ez keserű poharbol sokszor itatot az en Istenem) mindazonal tal ollian igen terhes es keserű, mint ha soha meg nem kostoltam volna: es ollian faidalmas, hogy valamenizer eszemben jut, akaratom ellenis penig sokszor eszemben jut: de mindanniszor szerelmes szivemet az banat annira meg szorititia, hogy, keves ora, mellien szemeimből az köny

hullatas ala ne gördülne. Minekokaert felettebbis faidalmas az szivem, de mivel Isten ohielekedte velem, bekevel kel szenvednem, hogy Isten ellen ne vétsec: mert raitam edes atiam latogatasa es orvoslo keze, nem ellensegem fegyvere: melliet mind addig fekete giaszal kel kötőznöm, valami eddig az mely sebet raitam vagot Istenem, megis giogittia. De vallionns mikor leszen az? Isten ő maga tudgia: melliet noha nekem megh nem jelentette: mindazaltal Isaias profeta által engemetis int, hogy mig lehet tölem, hazam nepét jol rendeljem: mert az en vensegem nem igr nekem hoszu eztendőket.

Soc Atiamfiai, baratim, es jo akaröim között, hantam vettem elmemet ugian, holtom utan edes gyermekimet kinec tutorsagara bizhatnam, az kinec tudomaniais volna az Istenesen valo fel nevelésre, de kedveis volna az gondviselesre: mindenec közzül igazan mondom, hogy ked kivöl senkit illendöbnc nem talaltam. Mert tudom ked, az maga szerelmes gyermekit, kiket meg kiseded allapattiookban hazasította el Christusnac, mikeppen nevelte volt fel, hogy mindenec raitoc maradot mind szemec, mind kedvec. Mas az, mert az Isten kedk annit adot, hogy az mit taplalasokra hagioc, ked nekic meg tartia: es ha szinten ked az penzneec hasznat vesziis, de ismet helyere teheti, valamikor akarja. Harmadzor mert Isten meg mostan kedk ez illien gyermekekben rézt nem adot: annakokaert az edes Cata aszonnac az kissebbic Istoc fiam, kedneec az nagioőbbic Gaspar fiam kedves fia gianant leszen. Vegezetre, mert ked kirali nemes varasban lakic, az hölöt az idvezült edes annioc az Istenes eltet, es mindenec elöt kedves nemes erköltsöt ugy meg tanulta volt, hogy koporsojanis az idegenec rea borulvan, keserves jai szoval sirattac:

(*Diarium Sen.* 230a—b. Kiad. ZOVÁNYI, MPEtA XII, 207—9. — A 231. levél a kéziratból kiszakadt, ezért a szövege csonka.)

21. Több prédikátortársának

[Liszka, 1635. április.]

Meghívja öket Suri Mihály özvegyével, Prágai Zeuzsannával áprills 24-én Patakon, majd 25-én Liszkán tartandó lakodalmára.

Invitatoriae ad solemnitatem nuptialem, quintae conthoralis Susannae Pragae, olim Michaelis Surii thori consortis, ad 24. Aprilis ♂ 1635.

Gratiam et pacem a Domino, cum diviniore vitae usura, vobis vestrisque animitus precat, sinceritatem meam commendo.

Quam vero Regius olim fidicem cecinit, ad vesperam demorari quidem planctum, sed mane affore cantum, meopte comprobatum ibo exemplo. Nam Domino ita res nostras moderante, circa superioris anni vesperam, tristissimus dilectissimae thori consortis occasus, lugubri satis me viduum induit cilicio, domumque meorum parvulorum lamentis complevit: at vero reflorescens anni praesentis vernum mane pullam conscidit vestem, planctumque meum in tripudium convertit: quando coelestis ille paranympus Christus Jesus, et domus meae et lacrymarum misertus, hanc paroeciae meae orbitatem, eximii illius Homini Dei Michaëlis Surii, magni quondam Amici mei, conthorali, resarcivit. A Domino factum hoc est, et mirabile videtur in oculis nostris: mirabile sane, sed factum bene. Quare vos amici Reverendi et Clarissimi, qui antea monitum Apostoli sponte secuti, mecum in morte condoluistis, justum et aequum est, ut nuno modernae accessioni meae conzandeat: quia inveni Susannam meam Pragae, ardentissimis a Domino votis jam pridem desiderio meo expositam, vobis vestrisque honoribus ex corde faventissimam: cujus Ego quidem consensu vos, vestrasque thalami jugales ad vigesimi quarti Aprilis coenam nuptialem Patakinum: meo vicissim nomine, ad vigesimi quinti diei prandium Liszkam peramanter invito: majorem in modum orantes, si honoribus nostris ex amino favetis, favere autem absit ut dubitemus, vestra ut praesentia nos exhilarare, symposiumque connubiale exornare minime negligatis. Quod si feceritis, facturi vos quidem condignum bono viro officium, olim vero Domino nobiscum collaborante, a nobis comiter redhostientium. Valet quotquot estis una salute omnes, et prosperiter venite, prius quidem ad me ad horae decimae 24. diei Platonicum prandium, inde ad Patakinam coenam. Dabam Liscae inter curas domesticas, mox aut prorsus tollendas aut saltem minuendas. Votum concepi et dixi.

(*Diarium Sen.* 238a—239a. Kiad. ZOVÁNYI, MPEtA XII, 215—6. — Csulyak széljegyzete felsorolja a címzeteket névszerint: Andreae Pragae Tarczal, Urbano Klisfaludi Keresztur, Matthiae Komjati Toltsva, Stephano Dalmaeo Patac, Johanni Smandi Uyhel.)

Liszka, 1636. december 19.

Megköszöni az *Öreg Grauddl-t*, melynek egy példányát a fejedelem a liszki eklézsiának is megküldte; méltatja a vállalkozás jelentőségét és a fejedelem bölcsességét.

Illustrissimo principi Transylvaniae domino domino Georgio Rakoczi de Felső Vadasz.

Alazatos szolgálatunkat ajánliuc, es az Ngd hoszu ideig valo egesseges eletejert es jo szerentses uralkodasaert buzgo könörgesünket ajánliuc igerjúc Ngdnc mint kegielmes Urunknak. Az bekesegec Fejedelme az reank ujontaban virradando eztendöt az töb egy mas utan következendöckel Ngdk Aszoniunknak es fejedelmi fiainak ö Ngk tegie chendesebbe es örvendetesebbe az elmultaknál Amen.

Kegielmes Uruno ditsirtetic az Nagy Alexandernecc Macedoniai kiralnac amaz chelekedete, hogy Homerushoz magához hasonlo pogani Poetához, szeretetit akarvan mutatni, verses köniveit meg taborban letebennis kezében hordozta, testet peng niugodalomra le haitvan, parnajul feje ala tötte, es hadakozo tarsanac hittá. De az Ngd Istenhez valo szereteti annival nagio b ditseretre melto, menivel ditsereteseb az kereztien ember az pogannal. Mert Ngd nem annira az Nagy Sándornac tükörében néz, mint az szent David szent peldajat viseli szemei elöt: ki miképpen az mikor ellensegivel hadakozottis, még akkoris az Isten ditsösegenecc elő mozditasara ollian gondot viselt, hogy az Jerusalemben chinalando templomhoz araniat, ezüstöt, rezet, vasat, faat, követ nagy böseggel keszitet, az mint irván vagion 2. Chron. 22. v. 14. Azonképen Ngd meg akkoris, mikor orszaga bekesegec haborgatoi ellen taborban kelletet menni es harcolniis, nem kevesbe szorgalmatoskodot Ngd maga fejedelmi meltosaganac, mint az Isten tizteletinecc, meg maradasa felöl, az mi Apostolunknak amaz parantsolattian jarvan: mindeneket az Istennecc ditsösegere miveljetec. 1. Cor. 10. v. 31. Mert hogy nem chiak az kisedec es chetsszopoc: hanem az öregekis ditsernecc az Istent, az minemü templombeli szolgálat-hoz illendö Enekes könivet, az Reformationac kezdetitöl fogvan, eddig az Ngd idejeig, szegeni nemzetünkb nio mtatva nem latot volt senki; hanem munkas faratsaggal, es soc költseggel irattatot: Ngd mostan Istenhez valo kegiessegeböl, nem chiak niomtattatot, hanem annakfelette orszagunknak mindenio nevezetes Ecclesiaitis vele fel tiztelte, s meg ajandekozta. Nagy es öröc emlekezetre melto vala ez az Ngd papiroshol allo aján-deka: megis meg nem elegendet vele, hanem meg akarvan mutatni, hogy Ngd az Istennecc nem chiak papirosi kintsevel birna; hanem araniaval es ezüstivelis, azt az Istentöl kereskedesre adot girajat földben nem asta; hanem mint Istennek hűseges safara kereskedesre ki oztozotta: midön az Ngd jországaban valo nehany Ecclesiajat ezüst de meg araniozot virágos kupackal is meg ajandekozta, hogy azockal az Urnak aztalan az Veg vatsoranac ki szolgaltatasaban eljenec. Melliet hogy nemzetünkb avagy chelekedte avagy lattá volna valaki, de nem talaltatot senki. Oh meg bötsülhetetlen szeretü es bö kezü fejedeleml Nem tudgiuc, ha Ngk szeretete avagy adakozo kezét bötsüljúc nagio bra? Bizoniara mind az kettöt halado szivel bötsüljúc, es mint edes Daikanknak tei ado emlejet kegiesen apolgattiuc: mert azt az gümölsöt az szeretenecc faja termette: mely Nd adomanya annal kedveseb nalunc, mennen varakozasuno nélkül hamarab löt: bis dat qui cito dat: annal szerelmeteseb, hogy keresünk nélkül adatot, mint regenten az Manna az Sidoknak. Vegie az Ur Isten kedves aldozatul ezt az Ngd jo tetemeniet: es valahol az Evangyeliom nemzetünk közt hirdettetic legien jo emleketben, mint amaz özvegy aszonnac Isten neveben az ö szegesegeböl adot két fillerkeje. Melliet mi egez varmegieink halado voltunkat igerjúc Ngk: es mivel illien gazdag kettös jo tetemennek meg fizetesere es meg halalasara elegtelenecc vagiunc, szent Daviddal azon könörgünc Ps. 20. hogy az menniei Ur Ngdk egy napjat ezerte tegie, Ngdat haborusaginac napjan meg halgassa: titkon es nilvan valo minden ellensegin az Jacob Istenenecc nagi neve gözedelmese tegie. Küldgön Ngk segítseget az ö szentseges heleröl, es az Sionbol peng oltalmazza. Minden aján-dekinac aldozatirol emlekezec meg es tegie köverecke. Ngdal chelekedgiec kivansaga szerent, es minden Istenes szandekat es tanatsat teljesitse megh, ellensegit peng mint ez ideig ugy ez utannais szegienitse megh: es ezer gondai közöttis Palma fa modgiara emelje fel Ngdot minden kedvesivel egietemben, kinecc arniekaban mi is chienes eletben elhessünc. Istenben ollian bizodalomban vagiunc, hogi ö felsegehez niutot szübeli könörgesünket kedvellette Ngdert, es enni habokbolis az chendesegec rew partiará vezelerlette: ö felsegenec ennekutannais azon ajakunknak tulkaibol valo aldozatunkat viszúc fel, hogy ha testi szemeinkel nem engedtetikis Ngdat latnunk, az mint hogy nem lattiucc az bors, szekfü, narants, pomagranat termö fakotis, de azert az gümölssevel hasznoson elünc,

Ngdnac lathassuk ezen atiai adakozasat az Istenec arvasagra maradot Ecclesiaja-hoz. Amen.

Ngdal egietemben Aszoniunkat es fejedelem fiait ő Nkat Isten viragozo egességgel tündököltesse es ugi mint jo fanac jo gümöltseit socka eltesse, hog legienec Ngk nyomdo-kinac követői, es az Ecclesianac hasonlo taplalo daikai.

Liscae 19 Decembr. 1636.

Totius fraternitatis inspectioni meae subjectae communi nomine.

Illustrissimo et Celsissimo domino Georgio Rakoczi de Felső Vadasz, misericordis Dei gratia regni Transylvaniae Principi, partum regni Hungariae Domino et Siculorum Comiti, Patri Patriae, Domino nobis gravissimo.

(*Diarium Sen.* 280b—282a. Klad. SpFüz. 1857, 979—81.)

23. Vass Mihály kassai bírónak

Liszka, 1637. március 23.

Támogatását kéri pártfogoltja, Komáromi György érdekében, aki özv. Schulez Dánielné kassal nyomdájában szeretne munkát vállalni és ott a tipográfát kitanulni.

Nobilissimo et Consultissimo viro domino Michaeli Vass, Regiae Liberaeque Civitatis Cassoviensis Judici gravissimo, meritissimo, Domino et fautori meo confidentissimo.

Nobilissime et Consultissime vir, Domine, in Christo frater, et fautor, observandissime. Gratiam et pacem a Domino per et propter Filium unigenitum precatus, servitia mea senilia Amplitudini tuae offero.

Tizteletes Biro Uram. Ez irasomat kednek praesentalo Georgius Komaromi, ki az en Inspectionom alatt ennekelőtte az Pataki gymnasiumban negied fel eztendőkgig tanulvan, az utan az Zempleni scholaban harmad fel ezteendeig tanitot. Mely Scholaban valo sovargast el unvan, hogi bizonios functioban lehetne elete, minapiban talalt vala megh, es instalt hogi Predikatorsagra promovealjam. En bizonios okokat szemeim elöt viselven, nem annira annualtam abbeli kivansaganac, az mint suadealtam, hogi typographiaban aaljon, es az minemű experienciája abban vagion, naponkent ugy exercealja magát: hogi minekutanna oztan peritus leszen, abban az functioban holtaig maradgion megh. Suasiomnac okait, tölem el menven, addig fontolta magaban, hog' megh niugot raita: es Cassara fel menven, az özvegy typographusneval addig szollot beszellel, hog nem leszen attol az allapattol idegen, obiak hog' legienec fautori, es kegies igiekezetinec promotori. Annakokaert tizteletes Uram kednec sőt az ti kegelmeteknek fejenkent bizvast Commendalom ötet eddig köztűnc meg mutatot jamborsagarol, es hűseges serensegeröl, meliel meltonac tötte magát nalam is jelen valo commendaciona: es kegielmedet bizodalmason kérem, ked Isten utan legien ollian defensora es promotora, melyből niavalias vehesse eszeben, hog az az en mellette valo törekedesem haszontalan nem volt. Adgia az Ur Isten, hog szegeny hazanc, elsőbennis penig az Szentek Nemes Respublicaja vehesse kaar nélkül valo hasznat. Ked Uram nekemis parantsoljon, es ha miben tudoc kednek gratificalni, nem leszec hatra marado benne. In reliquo Amplissimam Do . . . em tuam diu sospitem et incolumem magno Reipublicae commodo diutisse Christus Jesus servet. Dabam Liscae 23 Martii 1637.

(*Diarium Sen.* 283a—b.)

24. Rákóczi Györgyné Lórántffy Zsuzsanna fejedelemasszonynak

Liszka, [1637.] július 31.

Ötödik feleségének, Suri Mihály pataki lelkész özvegyének, Prágai Zsuzsannának a nevében írt levél, melyben támogatást kér egy pataki házrész megvétele ügyében.

Ad principissam in Transylvaniam nomine uxoris.

Nagsagodnak mint nekem minden időben kegielmes es jo akaro Aszoniomnac, az szükséges mindenható Istentől szivem szerent kivanoc lelki testi egesseget, hoszu elete, es mostani Fejedelemegeben jo szerentses hoszu ideiglen valo chendez meg maradaat.

Kegelmes Aszoniom, alazatos suppliciom által illien nag' szükségemben kellellet Nagodot erről tudositanom: hog mikoron az idvezült Suri Mihály Uram halala utan a szerves özvegre jutottam vala, mingiart több volt azzal ujult keserűsegem: mert

semmi hailekom nem volt, holot fejemet le haithattam volna. Mivel penig az mas ember koczikjat nem szoktam volt, Nagtoc kegies engedelmebol ugian it Patakon vöttem egy fel haz teleket Kassan lakozo Arocszallasi Balintol, melnec hatuljaban Vaczi Peter lakic mostan, mivel oszlas szerent a fel rész neki jutot volt. Istenre tekintven az jambor kereset arron adta volt az fel haz derekat: de talalkozot ollian nem jo akarom, ki annakis arrat szaz forintal följb verte: de aztis ketelen voltam meg adni, noha mind addigis benne nem lakhattam, meddig egezen meg nem sindeleztettem, padoltattam es raggattattam. Meddig oztan benne laktam, mint ollian szoros közös teleken, chiak az Isten tudgia es magam, özvegsegeben meni soc karokat szenvedtem, mellicet ha Nagnak voltakeppen meg irnéc, Nag'sagodis el almelkondnac raita, mert chiak hogi az szememet nem loptac ki fejemből. Immar Vaczi Peteris rea szorulvan azon az haznac hatulso reszet arossa tötte, de titkon, engemet meg nem kinalt vele, ő tudgia miért: Seres Tamas penig valoban fölís verte az arrat, es az mint hallatot, aztis mondotta, hog ha ugian sajattia va teheti, az első reszebölis engemet ki vet. Sokannis fogtac mellette: de én chiak az Istenben es az Nagod kegiessegeben bizom: mert ollian bizodalomban vagiok, hog az minemü jo akarattiat az Nagod boldog emlekezetü edes attia sokzor ajanlotta volt az idvezölt Suri Uramnac, de bé nem tölthette, mivel az Ur Isten minniajunknak remensegenel hamarab ki szollita ez arniek vilagbol: el hiszem hogi azt Nagod immar raita be teljesiti. Annakokaert alazatosan kerem Nagodat, illien szöksegeben legien edes giamolom, meg tekintvén mind az idvezült Suri Uramnac itt a Pataki Ecclesiaban holtig valo szolgaltiat, mind azt hog szabad örökseget el hagivan, it az Nagod arniekaban enis holtig akaroc meg niugonni, Praefectusa Uramnac parantsoljon, ne engedgie ellenem az en hazamnac hatulso reszet idegenre nagi karommal szállani, hanem en ream le tevé az arrat. Mert holot ez mostani Uram meg az idvezült Suri Uramnal is időseb, es garaditsos eztendejet chiak szinten ujavál nem eri, mihelt az Ur Isten ő kglmotis előttem el szollittia, leg ottan ismet előbbeni honniomban az Ngd szarnia ala edes aprs arvaimmel egietemben oda kelletic fejemet haitanom, had lakhassam lelkem chendessegeben az magam czellajabun, engedgie megh Nagod meddig Isten magamotis nem sokara magahoz viszen. Mely Nagodnac ream valo kegielmes gongyaviselesejert teljes eletemben az Szent Istent Nagodert szivem szerent imadom. Ha penig Nagod ebben valo jo akarattiat meg vonnia, ketelen leszen idegen helen niugodalmat joidejen keresni. Az Ur Isten Nagodat Urunkal ő Ngaval es Nagod nag remensegő szerelmes Fiaival soc eztendő forgasaiglan tartsa meg kedves jo egessegeben.

Nagodot jo idejen azert talaltam meg, hog' kesedelmessegem miat, az mitől félec, abban ne essem, melre Nagodtol mint kegyelmes aszoniomtol kedves valaszt vároc.

Lizkan ultimo Julii.

(*Diarium Sen.* 287b—288a.)

25. I. Rákóczi György fejedelemnek

[Liszka, 1637.] szeptember 29.

A fejedelem pártifogását kéri felesége Prágai Zsuzsanna részére a 28. sz. levélben említett házvétel ügyében.

Illustrissimo Principi Domino Domino Georgio Rakoczi Transylvaniae Principi. Alazatos szolgaltomat, es az Nagod Boldogsagos eletenec soc eztendőkre terjedő fienessegejert húséges imatsagomot ajánlom Ngdnak mint kegyelmes Uramnac Fejedelmennec, es szivem szerent kivanom Istentől, hog' mint az Palma fa az tereh alat, ugy Ngdis fejedelmi terhes gondai alat közeleb emelkedgiek Istenhez, az kinek ez földön képétis viseli.

Az embereknek rendünkhöz életünkben, annal inkab holtuno utan valo idegensege hazunc nepehez: es kedves felesegemnekis mostani szünetlen valo sirankozasa meltan inditot fel az Nagodhoz valo irasra. Annakokaert Ngdal alazatosan kerem, kised pana-szolkodo iraskamat meltoztassa meg olvasni es kedves valaszalis botsatani. Ngdnak tudasara vagion, hogi mi helt nekünc Predikatoroknak szemünk el hunic, arvasagra maradot hazunc nepet az Parochiabol ki küldic, nem gondolnac vélec, akar holot lakjec, es akar mint eljen. Melről böltsen gondolkodvan az boldog emlekezetü Suri Mihál Uramis, még eletében providealt volt özvegisegre menendő felesegenec es arvainac Patak varasaban egy puzta kő haz felől: melnec epiteséhez nemis kezdhetet, hanem földig romlot: özvegsegeben annac epitesere elegtelen levén felesegem, az dragan vöt hazat oltson el kelletet adni: es mas puzta fél hazat kellet venni, kinec hatuljaban Vaczi Peter lakot.

Holot hog' batorsagosban contra impetitores meg maradhasson, Ngdhoz foliamodot feleségem, es az minemű kegies indulattal volt ferjehez azonnal volt feleségemhezis, es az Ngd parantsolattiaibol Praefectus Uram azt az fel hazat meg bötsültetven, ugian az ő kegies engedelmeböl, mivel addig benne nem lakhatot, soc költsegevel ujonnan meg szarufasztatta, sindeleztette, gerendasztatta, padoltatta, vakoltatta, es szepen megis ohinaltatta. Meddig az haz soc eztendeig puztan allot, senkinec nem kellett: mostan immar jo koraban némeljec kapdosnac raita. Vaczi Peter, mivel az szegenseg izgatta, es az maga hazanac le szakadasatöl félt, engemet szomszedgiat meg nem kinalt, maga tudta hog' idegenre nem botsatom, hanem Seres Tamasnac képtelen arron titkon el adta, es midön töle tudakoztam meg tagadta: más barátom olikor izente meg, hog' az elöt valo nap, az arratis fel vödte, aldomasatis meg itatta. Patakra menvén Vaczi Peter harom szaz forintot hozot előmben, mondvan ihon az első haznac az arra, le teszem es legietec el nala nélkül, mert az hatulso hazat el adtam, es ez elsőben magam akaroc lakni: meg sem gondolta az jambor, hog' az feleségem chiaik az epitesereis többet költöt annal. Illien rementelen dolgunkban Isten utan Nagod kivöl nints töb oltalmunc, David mondotta, hogi az szegeni Istenre hagiatot, mi Isten utan még Nagdra nezfűnc: ne ellenze töb hivei között Nagod az mi cellankatis: Papista joszagban ne kellesec mint egi szamkivetesre mennűnc, hanem engedgie meg, hog' mikeppen az haznac első részec Ngod kegiesmessegeböl birjuc, ugi az hatulso részeis, Nagod annuentiajabol legien mienc, le teven arrat. Nagodtol egiebet nem kivanoc az jo akarattal. Tekentse meg Nagod, hogi noha haromszor siralmas volt az allapat midön temettűnc, mindazonalal ifiusagombeli szolgalmat kedvellette, mostan koros vensegembennis ne legien kedvetlen hozzam: ma vagy holnap enis Suri Mihaly utan megiec, holtom utan arva özvegiemnece legien az Nagod szarnia alat atiai nyugodalma. Mely Nagod patrociniomjat ha en meg nem szolgálhatom, mert ugianis az vön ember inkább mas szolgalmatival él mint sem az magaeval, az bö kezű Isten az igazaknac fel tamadasoknac idejen meg fizeti Nk. Az kegiesmes Ur Isten Nagodot minden irigiec ellen mint ez ideig ugi ennek utannais oltalmazo kezeivel vedelmezze, es az Aniaszentegyhaznac tartsa meg Aszoniommal ő N. és fejedelmi fiaival. Amen.

In festo Sancti Michaelis.

(Diarium Sen. 297b—298b.)

26. I. Rákóczi György fejedelemnek és Lórántffy Zsuzsanna fejedelemasszonynak

[Liszka, 1637.]

A Prágai Zsuzsanna nevében írt levél a 23. és 24. levélben tárgyalt házvétel ügyében kér támogatást, valamint engedélyt Suri Mihály hátrahagyott könyveinek elszállításához.

Ad Illustrissimum Principem et Principissam.

Nagsagtoknak mint kegiesmes Uramnac es Aszoniomnac alazatos szolgalmomat ajánlom: es szivem szerent kivanom, hog' Isten Nagtoknac es szerelmes giernekinek életet, minden gonoz akaroi ellen soc szamu eztendőkig viragoztassa, egy napjat ezerré tegie, es minden ivesseges joekal meg coronazza. Mostani lelki haborumat, es szivemnece keeserues faldalmát kellett meg jelentenem: es midön egiebet jo akaraimtol magamnac hagiattattam, Nagtoc orvoslo kezec ohaitanam. Nagsagtoknak vagion tudasara, hog' az idevűlt Suri Mihal Urammal az parochiahoz harmadic szomszedban egy puzta romladozot hazat vöttönc vala, de epiteséhez sem kezdettűnc, hogy az egez haz egi szempillantásban földig romla egi ked nap, az szegeni Uramis ket hettel utanna azon nap s azon oraban meg hala. Mivel ezért özvegiememben az parochiaban nem lakhattam, jo akaraimnac tanatslásabol, es az szükségötöl inditatvan, Nagdat talaltam volt meg Tholnai Uram által, hogi mas puzta hazat akarnéc venni ili remenseg alat, hogi talan az feletis idővel meg vehetem. Nagtok meg tekintven igie fogiot állapotomot, azt az hazat szamomra meg bötsültette, es Praefectus Uram akarattiaibol meg vöven megis epitettem. Vaczi Peter akot azon haznac felében, ki latvan hog kapdosoc azon az részennis, Seres Tamasnac titkon két annalis többben adta el mint en vöttem volt az első rézt, engem pedig meg sem kinalt véle: midön pedig ertekeztem, tölem titkolta mind addig, hogi az hatulso rézt adta, az arat fel vödte, es ellenem fordulvan, azon penznece 300 forintival immar az en ajatombolis ki akar vetni, biro kezehez advan az penzt: es nem engedi hogi az hazban semmi részec legien. En nem titkon vöttem meg az en reszetskémec, hanem Nagod jo akarattiaibol, es mind eddigis az Nagod jo akarattiaibol birtam, immar pedig mint valami gonoz tevöt ki akar belöle vetni. Praefectus Uramnac esedeztem, de ő kegiesme törvént

hagiot benne: en az igaz törventől nem felnéc, de soha nem törvenkeztem, nemis tudoc hozza, kártolis félec: mert az rest igassagot az giors hamissag el niomja, hanem az mint hog' az Nagtok gratiajaból vöttem meg ugian abbannis akarok benne maradnom. Emlkezzeo meg Nagtoc, hogi az boldog emlekezetű Lorantffi Mihaly Uram, Nitra Var megieben valo szabad öröksegünkből ki hozot Patakra, holot az idvezült Suri Uram siralmas betegsegebennis holtig szolgálta Ngtokat, es Nagtok sokzoris igirte atiai gongyaviseletet: bizoni nem illenéc, ha holta utan Ngnal chiak anni tekinteti sem leszen mint az az hitvan czella: kit hog' en Ngoc felöl chiak gondoljakis oltalmazzon az Isten. Annakokaert ne engedgie Nagtoc tölem idegenre szallani az hazat, le téven az felénekis arrat: melben eddig minden ellenzes nélkül szabados Urasagban laktam: az hova ismet, ha az Isten mostani Uramotis ki szollittia, mindgiarast haza kel szallanom. Olvassuc az Augustus Chiaszarrol, hogi midön egi vén katonajanac pöri volt volna, foliamodot az Chiaszarhoz, hogi vegie fel pörít, es oltalmazza. Az Chiaszar bizta egy meg hit szolgáljara annac igienek forgatasat: melre az ven katona azt mondotta az Chiaszarnac: Uram mikor az Actium mezejen valo harcckor veszedelemben forgottal, nem biztam en masra, hanem magam oltalmaztalac meg: meliet hogy el hidgien, le fordította hátarol ruhajat, es meg mutogatta, menni soc sebeket szenvedet. Idvezült Uramis valamidön egesegetelensege engedte maga esedezet, vigiazot es aldozatot is vit fel Istenec Nagtokert: Annakokaert Ngnak maganac kivanom enis mostani igiemben valo oltalmat: meliért Isten Ngtokot ez eletben Tündöklő állapotallal, ez elet utan menniei boldogsaggal coronazza megh Amen. Nagtoktol kegielmes es lelkiem könnyebbitő valaszát várom.

P. S. Kegielmes Uram, ne nehezeltje Nagod eztis tölem erteni: mivel az idvezült Suri Uram könyvei még eddigis az Nagod számára tartattanac az Predikatorsaghoz valo boltban: ha Nagodnak nem kellene, tudositson meg felölök, en hazamhoz vitetem, hogy az féreg miat kaart ne valjac, talam mas uton penzé tehetem öket.

Illustrissimo Potentissimo Domino Georgio Rakoczi de felső Vadasz, inelyti regni Transylvaniae Principi, Siculorum Comiti, partium regni Hungariae Domino, et Parenti patriae pientissimo, Domino et Domino et Patrono meo clementissimo.

(*Diarium Sen.* 298b—299b.)

27. I. Rákóczi György fejedelemnek

[Liszka, 1638.]

A 28—25. sz. levelekben tárgyalt ház-ügyben kéri Rákóczl újabb intézkedését.

Illustrissimo Transylvaniae Principi domino domino Georgio Rakoci.

Alazatos szolgalatomat ajanlom Ngnak mint kglmes Uramnac. Az Ur Isten Ngnak egeseget es eletet igie fogiot nemzetünknek meg maradasara soc eztendőkre terjesze.

Kglmes Uram mostan ujobbán kelletet Ngdt Pataki hazanac állapotia felöl irasommal busitanom: melről midön meg Erdelben küldöt supplicatiomban tudositottam volt Ngdt, hogi az meli fél hazat az Nagod engedelmebol meg betsoltetven felesegem meg epitetet es Nagod Praefectus Uramnac megis parantsolta, hog' meg oltalmazzon benne: az utan Vaczi Peter Nagdhoz menven, mikeppen informalta legien maga tugia, Nagd supplicatiojara azt irta, hogi törventől senkit meg nem tart, es meg gatol. Ezt az Nagdtul irot particulat, az polgari tarsasag ugi magiarazta, hogi Nagd azt az causat az ő forumokra botsatotta: mi ellenben azt mondottuc az en procuratorommal, hogi Nagd oda nem botsatotta hog mivel Nagod in specie az Pataki Bironac nem irta, hogi ő cognoscalja az dolgot, ebben haladot most el az töveni. [1] Meltannis: mert keg'elmes Uram illetlen dolog, hogi az mit Nagd valameli szolgáljanac jo akaratiabol conferal, hogi az jobag' visgalja meg, helese neme az Nagod conferalasa holot Nagd liber baro. En nem tartoc ellent benne az Nagod irasa szerent legien törveni benne az Nagod szekin: ha ott el maradok Igassagom mellől, senkire nem vethetek. Annakokaert alazatosan kerem Ngdot: meltoztassec magat Nagod ugi resolvalni, hogi akar legien nekem akar ne fezkem az Nagd joszagaban, mert az Isten nem sokara chinal az koporsoban: de az Nagd meltosaga maragion meg szegen nemzetünknek koporsoiglan valo örömere, kinec mostan Isten chak Ngdot mutatta fenies napul. Engegie Isten hogi az Ngd vilaganal soc eztendeig lassunc es eljünk. Amen.

(*Diarium Sen.* 301a—b.)

28. Brewer Lőrinc lőcsei bírónak és nyomdásznak

Liszka, [1641.] március 22.

Bírálja az 1641. évi lőcsei kalendáriumban közzétett kis krónikát és elküldi neki az általa javasolt törléseket, illetve kiegészítéseket.

Amplissimo et Prudentissimo viro domino Laurentio Brewer, Regiae Liberaeque civitatis Leuchoviensis Judici, et dignissimo typographo solertissimo, domino et Amico observandissimo.

Gratiam et pacem a Deo Patre per Filium Christum precor, et me meaque officia commendo. Consultissime vir Domine et Amice honorande, cum ego inter quotidianas occupationes Chronicam Kalendario Ungarico subjectam paullo attentius perlegissem: dico Tibi plurima illic repperi, aut prorsus aliena ab Ungaria, aut ex domesticis actis non pauca suppressa. Quapropter ego, et genti meae Hungariae, et operae tuae typographicae prodesse satagens, ut titulus corpori exacte respondeat, Chronica illa ne mutila ut hactenus, sed integra, communem lucem aspiceret: peregrina omnia, quae nec in Ungaria et Transylvania, nec ab Ungaris gessa sunt, censoria falce amputavi: domestica vero, quae aut penitus omissa fuerant, suo quaque loco collocavi: aut vero, quae obscura brevitate saltem notata fuerant planis et plenius, explicavi, ut Lector in historia vernacula rudis ab ejus lectione doctior evadat. Vale vir Praestantissime, maximo et Reipublicae vestrae amplissimae, et typographio tuo emolumento: et Dominus piis actionibus tuis affatim benedicat, in quo etiam atque etiam salve. Dabam Liscae 22 Martii.

(*Diarium Sen. 366b—367a.*)

29. Brewer Lőrinc lőcsei nyomdásznak

[Liszka, 1641.]

Újabb pótlásokat küld a lőcsei kalendáriumban levő kis krónikához.

Alia epistola ad Laurentium Brewer Leitsoviam.

Salute officiosissima praemissa, fausta quaeque et omnia felicissima precor.

Consultissime vir, domine et Amice honorande, quod dies diem doceat, ut fert vetus diverbium, meopte exemplo comprobatur eo. Quam enim chronologiam correctam nuper ad typographiam tuam Kalendario Vernaculo subjiocandam misi, dies me docuit, quaedam cognitu digna, et loco suo notanda omissa esse, quae antea aut ego non audiveram, aut audita quaedam, per oblivionem neglexeram. Quae superioribus autotari loco commode interseri poterunt. Etiam atque etiam vale et plurimum salve a tuo.

(*Diarium Sen 367a—b.*)

30. Szepsi András ungvári prédikátornak

[Liszka,] 1644. augusztus 24.

Közl, hogy nem tud számára a zempléni traktusban plébániát biztosítani, de egyébként sem helyesül, hogy a nehézségek közepette el óhajt távozni jelenlegi helyéről.

Reverendo et Clarissimo domino Andreae Szepsi, Pastori Ecclesiae Unguariensis. Anno 1644. die Bartholomaei.

Reverende domine Fili, Gratiam et pacem Tibi, Ecclesiae vero halcyonia, animitus precor. Mi Fili, scis et tecum, qui me vere norunt, certo sciunt, me non nisi Ecclesiae Christi, bono natum: quod hactenus plurimi magno suo suorumque emolumento experti sunt: eidem extremam quoque vitae meae senectam vovi, et quotidie, donec tumbam video voveo. Utinam vero stadium ita decurrere possem, prout et meus animus desiderat, ut metam apprehendere valeam: et eos, quos Dominus provisione mea in aliqua Pastoralis functione locare decrevit, promovere possem, omnino, quod antea conceperam votum, obtinuissem. Verum sicut non semper est in peritia Medici situm, ut aegroti morbum aut saltem relevet, aut pristinae prorsus sanitati restituat: ita nec est semper in diligentia Promotoris situm, ut ex voto suo clientis sui desiderio satisficiat, ut ut enixe desideret. Quod de me et de Te dictum puta. Vacantem n. Ecclesiam, cui Te praeficerem, habeo nullam: et vero haberem aliquam, deploranda, proh dolor! patriae nostrae facies, et exulcerati Auditorum, propter expectationem malorum superventurorum, animi, prorsus

diversum facere nobis suadent: ut scilicet quem hactenus locum tranquillis temporibus occupavimus, occupemus etiam turbulentissimis: ne Mercenarii nota faciei nostrae inuratur, qui lupis venientibus post careta latitemus. Sta mi fili itaque in acie fortiter, et quoad hyronem agis meliora spera: quandoquidem non Imperatorem solum sed et Angelum Ecclesiae stantem mori oportet: ita compotes vitae aeternae erimus. Vale mi fili, et quam hactenus Spartam ornasti, exornare etiam atque etiam perge. Dominus Tibi ex alto, tuisque sanctis laboribus, affatim benedicat, et suo te robore confirmet, ut bonus miles Christi in ipsa acie fortiter militare possis Amen.

(*Diarium Sen.* 416a—b.)

KÖNYVTÁRJEGYZÉKE

Saját kezűleg összeállított könyvtárjegyzéke (*Diarium Apod.* 341a—351a.) eredetileg csak az 1601 és 1602 között, tehát külföldi útja során vásárolt könyvek jegyzékét tartalmazta, de később folyamatosan bővítette az újabban megszerzett könyvek címével. A jegyzéket meglehetősen pontosan állította össze: általában feltünteti a könyv szerzőjét, címét, a megjelenés helyét és évét. Ahol e legfőbb adatok valamelyike hiányzik, ott megkíséreltük a leírást kiegészíteni, ami azonban sok esetben nem volt lehetséges.

Különös értéke a könyvjegyzéknek, hogy adatokat tartalmaz a könyv eredetéről, vásárlásának körülményeiről és kötése jellegéről. Csulyak a legtöbb esetben feljegyezte a cím mellett a könyv és a kötés árát is; az előbbit a baloldali margón „Materia” vagy „Materia cruda” megjelöléssel, az utóbbit pedig a jobboldali margón „Compactio” vagy „Ligatura” megjelöléssel. Néha megtudjuk, hogy kitől kapta a könyvet ajándékba, valamint azt is, ha ő ajándékozta el a könyvet vagy elvesztette azt. Azt is feljegyezte, ha egy könyvet kölcsönadott. Mindezek az adatok páratlan ismereteket nyújtanak egy jelentékeny (csaknem 400 kötetnyi) XVII. század eleji magánkönyvtár életéről és korabeli értékéről.

A jegyzék egyes tételeit mi láttuk el sorszámmal. A 393 tételből álló jegyzék túlnyomó többségben nyomtatványokat sorol fel, csak néhány kézirat van közöttük, mint a 98. számú (Pareus előadásairól készített jegyzete) vagy a 89. számú, amelyik maga a *Diarium Apodemium*. Lehetséges, hogy a 99. és 100. tételek is kéziratok.

Könyveivel való törődéséről egyes levelei is tanúskodnak. Így a 2. sz. levél szerint heidelbergi tartózkodása során Petrus Marschal frankfurti kereskedőtől szerezte be könyveit jó részét, mert vele küldeti meg magának azt az órát is, melyet Molnár Alberttel vásároltatott magának. 7. sz. levelében bibliofilhoz méltó gondossággal ad utasítást arra, hogy Molnár bibliakiadását miképpen kötéssék be számára.

Csulyak könyveinek sorsáról semmit nem tudunk. Gondolni lehetne arra, hogy a sárospataki kollégium tulajdonába kerültek, s annak 1671-i kiűzésekor szétszóródtak. Egyik könyve ugyanis (Gesnerus *Lexikon Graeco-latinum*-ja, Bazel 1543.) 1671-ig a sárospataki kollégiumé volt, majd a sátoraljaújhelyi piaristák könyvtárában bukkant fel. (HARSÁNYI i. m. 17.) Ebben a kötetben névbejegyzése és az „1596. Xurini ad Bodrog” keltezés található, tehát még hazai iskolaéveiben szerezte. Könyvtárjegyzékében viszont nem szerepel, s így lehet, hogy még külföldre indulása előtt elajándékozta. Ez esetben ennek a könyvnek a sorsa független volt könyvtára egészének jövőjétől.

Catalogus librariae supellectilis in Germania [lapszelen : Gorlicii Vitebergae Heidelbergae] ab anno 1601 ad [1606] 1607 comparatae. Partem in ipsa Hungaria velut in foro scrutariorum emptam habes.

Materia	In folio	Compactio
flor. 7	1. Ambrosii Calepini dictionarium X. linguarum excusum	b. 26.
Sive Tal. 5.	Genevae. Anno Christi 1594. [RMK I, 277.]	
fl. 6.	2. August. Marlorati Catholica Novi Testamenti expositio.	fl. 1. bc 8.
	Genevae. 1593.	
fl. 1. bc. 10.	3. Rodolphi Gualteri postilla. Lugduni Batav. 1585.	Tal. 3.
fl. 1.	4. Stephani Szegedini, Loci communes. [RMK III, 740.]	} b. 12.
bc. 18.	5. Et tabulae analyticae. Basileae. 1599. [RMK III, 827.]	
	6. Theodori Zuingeri Psalmorum Davidis Analyses. Basileae. [!] 1599.	

Materia	Compactio	
fl. 2. b. 3.	7. Huldrici Zuinglii opera in III. libris. Tiguri 1581.	} fl. 2.
bc. 7.	8. Heynrichi Bullingeri de origine erroris libri duo totidem de Conciliis. Tiguri. 1568.	
bc. 7.	9. Heinrici Molleri comment. in XXVII. priora Isaiæ capp. Tiguri. 1602.	} bo. 10.
pretium trititioracis	10. Rodolphi Gualteri de Jesu Christi, et Christianorum vita homiliae et orationes variae. Tiguri. 1588.	
	11. Heinrichi Bullingeri de festis sermones. Tiguri. 1564.	} donum uxoris
	12. Isocratis opera omnia Graeca Hieronymo Wolphio interprete cum annotationibus ejusdem. Basileae 1570.	
fl. 4. bac. 12.	13. Benedicti Aretii comment: super universum Novum Testament. apud Joh. le Preux. [Parisiis] 1598.	bo. 12.
fl. 11. bac	14. Roberti Bellarmini disputationes de controversiis fidei Christianae in II. libris. Ingolstadii. 1601.	fl. 1. bo. 11.
9 $\frac{1}{2}$		
bacr. 23.	15. Ludovici Lavateri comment. in Ezechielem. Genevae. 1581.	} Tal. 1.
arg. 15.	16. Ejusdem [Ludovicus Lavater] in Proverbia Salomonis et Ecclesiasten. Tig. 1586.	
arg. 19.	} { 17. Ejusdem [Ludovicus Lavater] in Josuam. Tiguri. 1576. 18. Johannis Volphii in Josuam. Tiguri. 1592.	} Tal. 1.
arg. 21.		
bac. 25.	} { 20. Josiae Simleri in Exodum. Tiguri. 1584. 21. Johannis Volphii in Deuteronomium Tiguri. 1585.	} bac. 16.
bac. 4.		
bac. 4.	23. Ejusdem [Johannes Volphius] in Nehemiam. Tiguri. 1570.	} bac. 16.
bc. 7.	24. Heinrichi Bullingeri in Daniele. Tiguri. 1576.	
fl. 2. bo. 11.	25. Heinrichi Molleri in Psalmos comment: Genevae 1603.	} bac. 16.
fl. 2. bo. 7.	26. Wolfgangi Musculi in Psalmos. Basileae. 1599.	
	27. Hieronymi Volphii comment: in Ciceronis officiorum 3 libr. Catonem. Laelium. Paradoxa et Somnium Scipionis. Basileae. 1584.	fori scrutarii bo. 8.
flor. 3.	28. Sebastiani Munsteri universi orbis Cosmographia Basileae. 1572.	Tal. 1.
fl. 3. bac. 4.	29. Petri Martyris Loci communes. Heidelbergae. 1603.	bac. 10.
ducato 1.	30. Rodolphi Gualteri homiliae CCCXXVII in Isaiam Tiguri. 1583.	} fl. 1. b. 3.
bac. 21	31. Ejusdem [Rudolphus Gualterus] homiliae in Prophetas minores. Basil. 1592.	
	32. Clementis Alexandrini opera quae extant omnia. Basileae 1556.	
fl. 1. d. 50.	33. ibid. D. Hilarii Pictavorum Episcopi lucubrationes quotquot extant. Basileae 1550.	
fl. 4.	34. D. Ambrosii opera omnia in duobus voluminibus. Basilea 1555.	
fl. bc. 8.	35. Petri Martyris in 2. libros Samuelis comment: Tiguri 1595.	} bac. 20.
fl. 2. bo. 6.	36. Ejusdem [Petrus Martyrus] in 2 libros Regum. Heidelbergae. 1599.	
bac.	} { 37. Heynrichi Bullingeri in Acta Apostolorum. Tiguri. 1584. 38. Ejusdem [Heinrichus Bullinger] in omnes Pauli et Canonicas epistolas. Tiguri. 1603.	} bac. 9.
bac. 3		
bac. 5.	40. Horatius cum notis Marcinelli. Parrhisiis. 1516.	bc. 4. apud Michaellem Szepetum oda veszet ez.
	41. Bulingerus in Isaiam. Alb. Molnar. donavi Heidelb. [Tiguri, 1567].	
	42. P. Martyris commentar. in 1. epistolam ad Corinth. [Tiguri, 1551].	

	43. Joan. Calvini commentar in Isaiam. Genevae. 1570.	in foro acrut.
fl. 2.	44. Ejusdem [Johannes Calvin] in librum Prophetiarum et Lamentationes Jeremiae Prophetæ prælectiones. Genevae. 1563.	bac. 7 $\frac{1}{2}$.
fl. bc. 6.		
	45. Andreae Fricii Modrevini lib 5. de Republica. Basil 1554 apud Oporinum. Dono misi Debrecinum Lucae Hodaszi superintendenti Ecclesiarum.	
d. 75.	46. Calvinus in Psalmos. Genevae 1578.	
	47. P. Martyr in primum librum Mosis Comment. Tiguri 1579.	
fl. 2.	48. Ludov. Lavaterus in dous Chronicorum libros Tiguri 1573.	
	49. Joan. Mercerus in Proverb. Ecclesiasten Canticum. Genevae 1573.	
	50. et Joan. Volphius in Nehemiam. Tiguri 1570.	
d. 1.	51. Flavii Josephi opera omnia. Basil. 1522.	
	52. Eusebii, Ruffini, Socratis, Theodoriti, Sozomeni, Theodori, Evagrii et Dorothei Ecclesiastica historia. Basil. 1587.	
	53. Divi Justini Philosophi et martyris Christi omnium operum quae extant tomi tres. Basil. 1565.	
fl. 1. d. 50.	54. Joh. Volphii Comment. in Nehemiam. Tiguri. 1570.	
	55. Martini Borrhai Comment. in Jobum. Basil. 1567.	
	56. Ejusdem [Martinus Borrahus] in Ecclesiasten. Basil. 1564.	
	57. Opus Catechisticum Petri Canisii Theologi Jesovitici. Colon. 1577.	Ex præda Cassoviensi Pontificia cum And. Dozal captus fuisset.
	58. Danielis Chamieri panstratiæ Catholicæ tomi quatuor in 3 voluminibus. Genevae typis Roverianis. 1626. cum additione Joannis Alstedii.	

In quarta forma

Tal. 3.	59. Biblia Latina ex recensione Immanuelis Tremellii et Francisci Junii. Hanoviae. 1602.	Tal. 1 1/2
Tal. 3.	60. Concordantiæ bibliorum veteris et Novi Testamenti. Lugduni. 1603.	bac. 11.
Tal. 2. bac. 11.	61. Joannis Scapulæ Lexicon [græco-latinum] apud Guilel. Laemarium. 1598.	apud Matth. Szepaium
	62. Loci communes <i>ἀποσχεδίοι</i> . Heidelbergae 1603.	bac. 10.
	63. Aristotelis organon cum comment: Jul. Pæcii. Francof. 1597.	flor. 2. bc. 2.
flor. 3.	64. Hieronymi Zanchii de trib. Elohim. Neustadii 1597.	bac. 12.
bac. 5.		
	65. Ejusdem [Hieronymus Zanchius] de natura seu adtributis Dei. Neustadii. 1598.	
fl. 3. bac. 9.	66. Ejusdem [Hieronymus Zanchius] de operibus sex dierum. Neustadii 1602.	bac. 12.
	67. Ejusdem [Hieronymus Zanchius] miscellaneorum libri tres. Neustadii. 1603.	
Tal. 2.	68. Ejusdem [Hieronymus Zanchius] de redemptione liber unus. Neust. 1603.	bac. 6.
	69. Collegii Conimbricensis comment: in 8. libros. Physic. Aristotelis. Coloniae. 1602.	
	70. Ejusdem [Collegium Conimbricensis] in 4 libros de coelo. Coloniae. 1599.	Comp. in 2. volum.
flor. 3. 1/2	71. Ejusdem [Collegium Conimbricensis] in libros de generat. et corrup. Moguntiae 1601.	bc. 14.
	72. Ejusdem [Collegium Conimbricensis] in libros Meteororum. Coloniae. 1600.	
	73. Ejusdem [Collegium Conimbricensis] in parva naturalia. Coloniae. 1600.	
	74. Ejusdem [Collegium Conimbricensis] in 3 libr. de anima. Coloniae. 1603.	
	75. Nicolai Remigii daemonolatriæ libri tres. Lugduni in officina Vincentii 1595.	

<i>Materia</i>		<i>Compactio</i>
fl. 1. bc. 5.	76. <Ejusdem [Nicolaus Remigius] commentariorum tomi duo in universam Logicam Aristotelis> Hamburgi. 1604. Venditi Nic. V.	bac. 6 d. 120.
	77. Bartholomaei Latomi et Martini Buceri scripta duo adversaria Argentorati. 1544.	
dem. 45.	78. Christianismus sempiternus. Tiguri 1556.	
	79. Conradi Gesneri medici de raris et admirandis herbis. Tiguri. [1555]	
	80. Jacobi Rueff de conceptu et generatione hominis. Tiguri. 1554.	
R. 2.	81. Sibrandi Lubberti de Jesu Christo Salvatore lib. 4. contra Faustum Socinum. Leovardiae 1617.	
	82. Jacobi ad Portum orthodoxae fidei defensio contra Christoph. Ostorodum Genevae 1613. ex lib. And. Pragai.	
Tal. 1. arg. 8.	83. Jodoci Nahumii postilla in omnia Evangelia dominicalia. Hanoviae. 1600.	arg. 10.
	84. Johan. Joviani Pontani opera omnia quae extant in III libris. Venetiis. 1518.	for. serut. fl. 2.
bc. 6.	85. Calendarium [historicum] Pauli Eberi. Vitebergae. 1579.	bac. 4.
arg. 12.	86. Gregorii Richteri axiomata Oeconomica. Gorlicii 1600.	
	87. Ejusdem [Gregorius Richter] axiomata Ecclesiastica. Gorlicii. 1602.	arg. 7.
	Ejusdem, [a sort nem folytatta].	
	88. Dies Caniculares Simonis Majoli Episcopi Vulturariensi 1600 Ursellis.	B. 1. d. 50.
	89. Hoc quod vides hodoeporium scriptum.	bac. 10.
fl. 1.	90. Sphaera civitatis Johannis Casi. Francofurti. 1593.	bac. 4.
	91. [Marsilius Ficinus] Gnomologicón liber scriptus. [Basel, 1576.]	
fl. 3.	92. Hebraica Biblia. Antuerp.	bc. 18.
fl. 7.	93. Biblia Piscatoris Germanica Greg. Vacino donata [Herborn, 1603, 1604.]	Tal. 1.
Tal. 1.	94. Theatrum vitae humanae D. Generoso meo donavi.	
bc. 7.	95. Bulinger. de S. Scripturae autoritate. Alb. Molnaro dedi.	
bc. 10.	96. Davidis Parei Comment. in Hoseam. Heidelb. 1606.	
bc. 8.	97. Ejusdem [Davidus Pareus] controversiae Eucharisticae Heidelb. 1603.	bc. 6.
	98. D. Parei in epistolam ad Romanos et prioris ad Corinth. Commentarius Heidelbergae à me 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. scriptus in mediis pappis.	bc. 7.
	99. Orationum liber cum fragmentis novorum Ungaricorum.	bc. 9.
	100. Theseón liber.	bc. 7.
R. 2.	101. Parei Commentarius in epistolam Pauli ad Romanos et Hebraeos. Ille Francofurti 1608. Hic ibidem 1609.	B. 2.
Dem. 50.	102. Parei Irenicum. Heidelb. 1614.	d. 50.
	103. Secularis concio Euangelica Molnaris Ungaricè. Oppenheimi. 1618. [RMK I. 482]	donum Miscolli Joh. donum Lasari
	104. Jacobi Capelli vindiciae pro Isaaco Casawbono Francofurti 1619.	
	105. Tuba belli sacri incerto autore 1622.	
	106. Petri Bessaei conciones seu conceptus Theologici in 3 tomis. [Pariseiis 1606, 1618. Coloniae 1629].	donum Pauli Miscolli donum P. Miscolli i
	107. Tractatus Theologo-philosophicus fratrum Roseae Crucis. Oppenheimii. 1617.	
	108. Bellum Jesuiticum Andreae Chrastovii Poloni. Basil. 1594.	
z. 1.	109. Responsio ad nodum Gorgium [Martini Smigleccii, Jesuitae] de vocatione ministrorum Jacobi Zaborowski [1615].	
	110. Duo libelli de officio Missae Andr. Chrastovii [Basel, 1594].	Caetera vide in calce

In octava majori et communi forma

		Ligatus Rectori meo Joh. Ezeplino dedi.
fl. 1. bc. 9.	111. Biblia secundum editionem vulgatam. Basil. 1591.	bac. 11.
Tal. 1. arg. 12	112. Novum Testamentum Graeco-Latinum ex interpretatione Theodori Bezae. Genevae. 1590.	arg. 12.
Tal. 1. arg. 10	113. Institutionis Christianae religionis libri 4 Johannis Calvini. Genevae. 1592.	arg. 18.
bac. 16.	114. Zachariae Ursini exercitationum Theologicarum tomus duo. Neustadii. 1590. 1599.	bac. 4.
bac. 10.	115. Lamberti Danaei comment: in minores Prophetas tomus duo. Genevae. 1586.	bac. 4. alb. 1.
bac. 12.	116. Johannis Vinckelmanni comment. in Proph. minores. Francofurti. 1603.	bac. 4.
bac. 12.	117. Guilielmi Vittakeri de sacra scriptura disputatio Herbornae. 1600.	bac. 3.
bac. 9.	118. Ejusdem [Guilielmus Vittakerus] praelectiones de Ecclesia. cum cygnea cantione et vita. Herbornae. 1603.	bac. 3.
bac. 4.	119. Ejusdem [Guilielmus Vittakerus] praelectiones de conciliis. Herb. 1601.	
bac. 5.	120. Ejusdem [Guilielmus Vittakerus] tractatus de peccato originis. Cantabrig. 1600.	
fl. 2. bc 2	121. Rodolphi Gualteri archetypi homiliarum in epistolam ad Romanos et Corinthios priorem. Heidelb. 1601.	fl. 1. bc. 1.
	122. Ejusdem [Rudolphus Gualterus] ad Corinthi 2. et Galatas. Heidelb. 1601.	
	123. Ejusdem [Rudolphus Gualterus] ad Ephes. Philip. Coloss. Thessalon. Heidelb. 1600.	
	124. Ejusdem [Rudolphus Gualterus] ad Timoth. Titum. Philem. Haebraeos. Heidelb. 1601.	
	125. Ejusdem [Rudolphus Gualterus] in Catholicas epistolas. Jacobi. Petri. Joh. Judae Basil. <1609> 1593.	
	126. Ejusdem [Rudolphus Gualterus] centuria memorabilium in Apocalyp. Heidelb. 1601.	
	127. Isaaci Fegyvernekini Loci communes Theologici, cum partitionibus Theol. Polani. Basileae. 1596. [RMK e kiadást nem ismeri.]	arg. 16.
	128. Joh. Rainoldi de Ecclesiae Romanae idololatria libri duo Genevae 1598.	bc. 3 1/2.
fl. 1.	{ 129. Ejusdem [Johannes Rainoldus] theses de S. Scriptura et Ecclesia. Hanoviae. 1603.	
Comp. Tal. 1.	130. Examen Theologicum Philippi Melanthonis in II libris Neostadii. 1589.	
bac. 3.	131. Pantaleonis Candidi orationes funebres. Herbor. 1600 et Lucae Pollionis de vita aeterna.	bac. 2 1/2
bac. 10	132. Johand. Brandmilleri conciones nuptiales 40. funebres 180. Hanoviae. 1603.	bac. 3.
bac. 15.	133. Zachariae Ursini catecheticae explic. cum miscellaneis Davidis Parei. Neustadii. 1603.	bac 5. den 10.
A Steph. varadino habeo nem ingen azert.	{ 134. Theodori Bezae epistolarum Theologicarum lib. unus Hanoviae 1597.	
	135. Johannis Calvini epistolae et responsa. Hanov. 1597.	
	136. D. Irenaei episcopi Lugdunensis libri quinque de veteribus haeresibus. Parisiis, anno 1567.	And. Beszermen in Szets donavit
	137. Thomae Brigtmanni Angli Apocalypsis Apocalypseos. In Biblioplio Commeliano 1612.	
	138. Zuinglius de vera et falsa religione. [Tiguri 1525.]	
	139. Item. Aonii Palearii Christi martyris actio in Pontifices Romanos et eorum assecclas [Lipsiae 1606].	
Tal. 1. bc. 4.	{ 140. Georgii Sohni operum tomus primus et 3ius Sigenae Nassoviorum. 1598.	bac. 9.
	141. Ejusdem [Sohnius Georgius] operum tomus secundus. Sigenae Nassov. 1598.	
	142. Amandi Polani de Praedestinatione. Basileae. 1600.	

Materia cruda		Ligatura
bac. 10.	143. Amandi Polani syllogae thesium theologicarum pars prima. 1600. secunda. 1601. Basileae.	bac. 5.
	144. Joh. Piscatoris analysis Logica Euangelii secundum Matthaeum, cum appendice verborum Christi: Tu es Petrus etc. Sigonae Nassov. 1597.	4 tom sunt albo coriumbro colore.
Comp. Tal. 2.	145. Ejusdem [Johannes Piscator] in Marcum. 146. Ejusdem [Johannes Piscator] in Lucam. Johannem et Acta Apostolorum ibid. 1597. 147. Ejusdem [Johannes Piscator] ad Romanos. Herbomae. 1595. 148. In utramque ad Corinthios. Sigonae. 1596. 149. Ejusdem [Johannes Piscator] ad Timotheum. Titum. Phil. et usque ad Judae epistolam. omnia in III. libris. Sigonae. 1598.	
fl. 1. bac. 8.	150. Benedicti Aretii Problemata Theologica in II. libris. Genevae. 1592.	bac. 6.
bac. 8.	151. Lucae Osiandri Enchiridion controversiarum religionis contra Pontificios. Tubingae. 1602. 152. Ejusdem [Lucas Osiander] contra Calvinianos. Tubingae. 1603.	bac. 3.
bac. 3.	153. Sebastiani Ambrosii declaratio colloqui gemini Keismarcentis. Servestae. 1598. [RMK III, 929.] 154. Conradi Vorstii index errorum Romanorum cum antidoto Steinfurti. 1604.	
	155. Mysterium iniquitatis, seu Historia Papatus Philippi Mornayi. Salmurii 1612.	Compactus R. 2.
	156. Theatrum Poeticum atque Historicum sive officine Joh. Ravisii textoris. Basileae 1610.	Compactus R. 1. d 50.
bac. 4. kr. 1.	157. Bartholomaei Keckermanni systema Theologicum Hanoviae 1602. Et Rhetorica Ecclesiastica.	bac. 2.
bac. 11. Varadini donum	158. Postilla Simonis Pauli. Vittebergae. 1599.	bac. 4.
bac. 3.	159. Postilla Christophori Corneri. Francofordiae. 1585.	Donavi Jonae pastori Szent andrasino.
bac 3	160. Davidis Parei symbola sacramentalia cum fractione panis. Ambergae. 1603.	bac. 2 1/2
	161. Danielis Tossani de senectute. Heidelb. 1599.	
	162. Theodorus Beza redivivus. Hanoviae. 1597.	
Farel donum.	163. Davidis Parei disceptatio epistolaris. Heidelb. 1604.	allud est donatum a Barone meo.
Comp: arg. 24.	164. Johannis Claji Euangelia dominicalia 4 linguarum Germanicè. Latinè. Gracè. Hebraicae. Lipsiae. 1600.	quod Socero meo donavi.
fl. 3. bac 5.	165. Postilla Erasmi Sacerii. Francofurti. 1561.	bac. 12.
Tal. 2.	166. Aristotelis omnia opera Graeco-Latina in II. libris. apud Guliel. Laemarium. 1597.	
bac. 13. d. 12	167. Ciceronis opera omnia. apud eundem. 1594.	arg 8.
Tal. 1.	168. Julii Caesaris Scaligeri de subtilit. libri. Francof. 1601.	bac. 3.
	169. Nicolai Reusneri iconum duo tomi. prior 1589. posterior. 1590. Basileae.	Tal. 1.
	170. Conradi Lycosthenis apophthegmata apud Jacobum Stoer. 1602.	bac. 10.
Tal. 1. bac. 15.	171. Ejusdem [Conradus Lycosthenes] similium et parabolarum lib. 1595. 1602.	
bac. 14	172. Joan Sleidani comment. de statu relig. Argentorati.	bac. 3.
bac. 18.	173. Francisci Piccolomini universa Philosophia de moribus Francof. 1601.	bac. 4.
	174. Philosophiae Practicae, Ethica generalis, Oeconomica, Politica integra, Clementis Timpleri. Hanoviae 1608.	Compactus R. 2.
bac. 18 Donavi Petro Literati de Zamber Tarszalini	175. Flavii Josephi antiquitatum Judaicarum libri 20. de bello Judaico. lib. 7. cum vita ejusdem et contra Appionem et Macc. Francof. 1588.	bac. 4

Materia cruda

		Ligatura
bac. 6. den. 4.	176. Eryci Puteani promulsis epistolarum Francof. 1601.	
	177. Fercula secunda. Hanoviae. 1603.	
	178. [Erycus Puteanus] Musathena [Modulata Pallas] Hanov. 1602.	bac. 3.
	179. [Erycus Puteanus] Genialium sermonum. Han. 1602.	
bac. 28.	180. Aurelii Augustini lib. 22. de civitate Dei. Genevae 1596.	bac.
bc. 20	181. L. Annaei Senecae philosophi et M. opera omnia ex bibliopol. Commeliano. 1604.	
bac. 18	182. Joh. Bodini de Repub. libri sex. Ursellis. 1601.	bac. 4.
bac. 8	183. Hieronymi Zanchii de S. Scriptura. Heidelb. 1593.	
	184. [Guilelmus Perkinsus] Catholicus reformatus. Hanoviae. 1603.	bac. 3.
bac. 12.	185. Guilielmi Bucani loci communes theolog. Genevae. 1604.	bac. 3.
Compact.	186. Francisci Junii Grammatica Hebraea. Genevae 1596.	
	187. Thome Blebelii institutiones Heb. linguae. Witteb. 1587.	
	188. Nicolai Clenardi tabula in Gram. Hebraea. Lugd Batav. 1589.	bc. 10
Tal. 2.	189. Plutarchi Cheronensis omnia opera in III libris. Francof. 1592.	fl. 1. alb. 2.
bac. 18.	190. Theatrum historicum Philippi Loniceri. Francofurti 1598.	bac. 4.
bac. 18	191. Petri Greg: Tholosani syntaxeôn artis mirabilis libri 40. tomus 1. Coloniae 1602. secundus. 1600.	bac. 5.
bac. 12.	192. L. Apulei omnia opera cum commentariis in II libris Basileae 1597.	bac. 10.
flor. 1.	193. Nicephori Callisti Ecclesiasticae historiae lib. 18 in duobus voluminibus, cum Magni Aurelii Cassiodori tripartita historia. Parisiis. 1566.	
R. 1. d. 40	194. Barthol. Keckermanni systematis Logicae compendium. Hanoviae. 1603.	
bac. 5.	195. Idem cum commentariis ejusdem. Hanoviae. 1602.	bac. 5.
bac. 9.	196. Rodolfi Goclenii Physicarum disputat. 7 libri. Francof. 1598.	
bac. 9.	197. Amandi Polani Logicae libri duo. Basil. 1598.	arg. 6.
bac. 7.	198. Amandi Polani Syntagma Logicum Aristot-Ramaeum Basil. 1605.	bac. 3.
bac. 6.	199. Andreae Libavii Dialectica Aristotelica. Francof. 1599.	
bac. 15.	200. Rodolfi Goclenii problematum Logicorum partes quinque cum appendice. 1. 2. 3. 4. 5. Marpurgi 1602.	bac. 4.
arg. 14.	201. Ejusdem [Rudolphus Goclenius] institutionum Logicarum de inventione lib. 1. Marpurgi 1598. liber. 2 et 3. cum auctario dubiarum quaest: 1602.	arg. 4. <apud Valent saepetum.>
Comp. in foro scrut	202. Ejusdem [Rudolphus Goclenius] isagoge [in Peripateticorum et Scholasticorum Primam Philosophiam] in organon Aristotelis. Francof. 1598.	
	203. [Rudolphus Goclenius] Partitionum Dialecticarum libri duo. Francofurti 1598.	bac. 9.
	204. [Rudolphus Goclenius] Praxis Logica. ib. 1598.	
arg. 8.	205. Othonis Casmanni Logicae Rami et Melanethonis exegetis. Hanoviae 1599.	arg. 4.
arg. 4.	206. Hieronymi Treutleri Rudimente dialecticae Rami. Herbor. 1599.	
bac. 6.	207. Johannis Casi summa universa Aristot: logioae. Francof. 1598.	
bac. 6.	208. Barthol. Keckermanni gymnasium Logicum. Hanoviae 1605.	bac. 3.
bac. 6.	209. Guilielmi Tempelli Scholia in Logicam Rami. Francof. 1595.	bac. 3.
bac. 4.	210. Rodolfi Snellii comment. in Logicam Rami. Sigonae 1597.	
bac. 16.	211. Epitome thesauri linguae sanctae Pagnini Lugd. Bat. 1599.	bac. 3.

Materia cruda

fl. 1. bc. 11.	212. M. T. Ciceronis orationes omnes cum notis Joh. Thomae Treigii. in III libris. Hanoviae. 1602.	Ligatura bac. 6. Ex tribus unum Steph. Tornal utendum dedi anno 1633 mensis Januarii. 18. restituit 1638 bac. 4. bac. 3. Posonii ex academia reduci donavit Steph. Kegellius 1607. 24. April
bac. 15.	213. P. Vergilii Maronis opera omnia. Francof. 1596.	
bac. 11.	214. Joan. Ravisii Textoris epithetorum opus. Basil. 1598. 215. Justi Lipsii epistolarum selectarum centuriae octo Avenione anno 1603.	
fl. 1.	216. Donati Acciaj[u]oli comment: in lib X. Ethicorum Aristotelis Lugduni. 1598.	
bac. 8.	217. Gualteri Donaldsoni synopsis philosophiae moralis ex officina Paltheniorum. [Darmstadium] 1604.	bac. 3. 1/2
bac. 7. den. 7.	218. Joannis Casi quaestionum moralium speculum. Francof. 1604.	
bac. 8.	219. Rodolfi Goolenii exercitationes [et disquisitiones] ethicae et Politicae. Marpurgi. 1601.	bac. 3. 1/2
bac. 18.	220. Joannis Magyri physiologiae Peripatheticae Libri 6. cum commentariis. Francof. 1603.	
argent. 6.	221. Ejusdem [Johannes Magyrus] anthropologia hominis comment: in librum Philippi de anima. Lichae. 1603.	bac. 3. 1/2
tac. 9.	222. Q. Horatii Flacci poemata omnia cum notis Bersmanni. Lipsiae. 1602.	arg. 4.
	223. Matthaei Dresseri rhetorices libri. 4. Lipsiae. 1600.	arg. 3.
	224. Joannis de Sacrobusto Sphaera. Witebergae. 1578.	
	225. Hartmanni Beyer quaestiones in libellum de sphaera. Witebergae. 1573.	
	226. Berhnardi Copii institutio juris civilis. Marpurgi. 1588.	
	227. Frid. Taubmanni dissertatio de lingua Latina. [Witebergae] 1602.	
	228. Martini Helvigii de modo Philosophandi orationes 2. Witeb. 1603.	
	229. Gratulatio Academiae Pragensis. 1603.	bac. 3.
	230. Jacobi Monavii [Carminum libros tres in] Sybolum [Gorlicii] 1581.	
	231. Joan. Honteri rudimenta Cosmographica. Praegae 1595.	
	232. Tobiae Aleutneri Epigrammatum Centuriae. 5. Francof. 1600.	
	233. Melchioris Hausi schediasma. Gorlici. 1602. Filiczki. 1603. [?]	
	234. Joan. Heidfeldii Sphinx Philosophotheologica. Herborna. 1601.	bac. 4.
	235. Adversaria quaedam scripta Petri Berexasii et Matthiae Thoraconymi patacinensis Rectoris. Basileae 1587. [RMK III, 759.]	
	236. Petri Carolini Ecclesiae Varadinensis Pastoris tractatus de Deo, Patre, Filio et Spiritu Sancto contra Blandratam et Franciscum Davidis. Vitebergae 1571. [RMK III, 612.]	
	237. Catena explanationum veterum sanctorum patium in Acta Apostolorum et epistolas Canonicas. Basil. 1552.	Tilasio meo Heidelbergae donavi
tac. 8.	238. Philosophia practica Mauritiana in qua Ethicorum libri. duo. Cassel. 1604.	
tac. 7.	239. Politicae doctrinae systema Othonis Casmanni. Francof. 1603.	bac. 3. 1/2
tac. 13.	240. Nicodemi Frischlini opus poeticum. Argentorati 1598.	bac. 3.
	241. Francisci Petrarchae epistolae 16. cum Papae pompa. 1602.	

242. Apologia Marsilii Patavini contra jurisdictionem Papae. **bac. 3.**
 Francof. 1592.
243. Index errorum Gregorii de Valentia. Genevae. 1598.
244. Joh. Philippi castigationes Magyrianae admonitionis. **bac. 2. kr. 2**
 Heidelb. 1606.
245. Amandi Polani praelectiones de nativitate et passione **donum Dor-** **bac. 3.**
 navil. **Basil. 1605.**
246. Defensio Beumleri Eucharistica. Tiguri. 1585.
247. Beza de praedestinatione ex cap. 9. Rom. Genevae. **1583.**
248. [Josias Simlerus] Apologia Tigurinae Ecclesiae [ad **confutationem Jacobi Andreae] pro defensione testamenti Bren-**
 tiani. Tiguri. 1575.
249. Heynrichi Bulingeri responsio ad suggestionem Jac. **Andree. ibid. [Tiguri].**
250. Christiani ad Portum responsiones analyticae ad **Sebast. Verronis de verbo Dei quaestiones. Genevae 1586.** **bac. 3**
251. Huldrychi Zwinglii fidei ratio ad Carolum V. Imperat.
252. Ejusdem [Huldrychus Zwingli] ratio informandae **juventutis. Tiguri. 1561.**
253. Tigurinae Ecclesiae ritus Ludovico Lavatero [Tiguri **1559].** **bac. 2.**
cum. Aesopo.
- <Zanchius de Sacra Scriptura. Heideb. 1593.
 Catholicus reformatus. Hanoviae 1603.> **Supra habes.** **bac. 3.**
254. Theodori Bezae christianae fidei confessio Genevae 1595.
255. Ejusdem quaestionum et responsiorum libellus. 1584.
256. Item quaest. et resp. de sacramentis pars. 2. 1600.
257. Ejusdem tractatio de Polygamia rep. et divortio Genevae **1591.** **bac. 4.**
258. Papae Sixti V fulmen Brutum. Anno 1603.
259. Metaphysicae lib. 5. Clementis Timpleri. Lichae 1604.
260. Stephani Szegedini Speculum Pontificum Basil. 1602.
261. D. Tileni Speculum Antichristi. Rostoch. 1605.
262. Regulae Societatis Jesu. Lugduni 1606.
263. Oratio de Jesuitis Lugd. Batav. 1603 cum apologetico Bel- **garum.** **bac. 3.**
264. Consultatio gemella de fratrib. Jesuitis. Rost. 1605.
265. Stenii triumphatus Gretserus. Ambergae 1605.
266. Henrici Cornelii Agrippae opera omnia. Lugd. 1600.
267. Index chronologicus Bucholzeri. Gorlic.
268. Vateri Grammatica Hebraea. Basileae. 1600.
- Epitome linguae sanctae) supra habes
269. Matthaeus Sutlivius de Pontifice Rom. [ejusque injustis- **sima. . . Ecclesia] libri. 5. Hanov. 1605.** **bac. 5.**
270. [Mattheus Sutlivius] Et purgatorio. 1603.
271. Ejusdem [Mattheus Sutlivius] de [vera] Ecclesia, con- **ciliis. Monachis. Hanoviae 1602.** **bac. 4.**
272. Millenarii Dresseri in II. libris. [Isagoges historicae **millenarius quintus] Lips. [1587].** **bac. 3**
273. Dictionarium Latino Ungaricum et vice versa Alb. Szen- **cini. Norimberg. 1604 [RMK I, 392].**
274. Lamberti Danaei Ethica Christiana Genevae 1601. **3 1/2**
275. Ejusdem [Danaeus Lambertus] <Politica> Christiana **Physica. ib. [Genevae] 1580.** **bac. 3.**
276. Formula concordiae Lipsiae. 1606. **bac. 5.**
277. Admonitio Necstadiana Hanoviae. 1598.
278. Joannis ab Indagine introduct. in Physiognomiam. **Ursellis. 1603.** **bac. 3 1/2**
279. Carmina Proverbialia. Basil. 1582.
280. Luciani Samosatensis dialogi Caelestes, Marini et inferi, **Menippus et Timon. Graeco-Latini. Argentor. 1550.**

- bac. 5. 281. Davidis Parei Calvinus Orthodoxus. Neostadii 1595. }
 282. Joachimi Camerarii historica narratio de Orthodoxo- }
 rum fratrum in Bohemia Moravia, Polonia, Ecclesiis Hei- }
 delb. apud Voegel [1605]. }
 bac. 2. 283. Oratium Danielis Tossani libellus. Amberg. 1595. }
 bac. 2. 284. Jacobi Typotii orationes tres Turcicae. Halae Sax. 1598. }
 285. Ejusdem [Typotus Jacobus] duae ad ordines Im- }
 perii epistolae. ib. [Halae Sax. 1598]. }
 bac. 3. 286. Tragoedia Anglicana. 1606. }
 287. Academiae Genevensis Palingenesia. 1603. }
 Tal. 1. 288. Summa de exemplis, et rerum similitudinibus locuple- }
 tissima F. Joannis à S. Geminiano ordinis Praedicatorum autore. }
 Antuerpiae 1598. sub scuto Burgundiae in aedibus Petri Belleri. }
 Tal. 1. 289. Thomae Stapletoni Angli promptuarium morale super }
 dominicalia totius anni. Antuerpiae 1593 in officina Plantiniana. }
 Tal. 1. 290. Promptuarium morale super Euangelia festorum totius }
 duc. 1. anni Laurentii Beyerlinck Antuerpiensis S. Theologiae Licentiatii. }
 Coloniae Agrippinae 1614. Tal. 1. aureo. 1. }
 291. Omnium Aurelii Augustini operum tomi decem in XV }
 volum. in albis pappis et colore viridi. tit. M. Thuri. ex bibliotheca }
 Georgii Szixai Soceri pastoris in Zombor 1617. }
 fl. 1. 292. Felicii Bidembachii promptuarii exequalis pars. 1. et }
 2. Francofurti 1610. }
 d. 28. 293. Lamb. Danaei explicatio orationis Dominicae. }
 294. Casp. Oleviani Symboli Apostolici expositio. Francof. }
 1580. }
 d. 10. 295. Matth. D[r]esserus de festis. [christianorum, judaeorum et }
 ethnicorum] Witebergae 1584. }
 flor. 1. 296. Amandi Polani commentar. in Prophetiam Danielis. }
 Basil. Anno 1606. }
 flor. 1. 297. Martyrologium. Hanoviae. Hieron. Zanchii de divinatione }
 artificiosa et martificiosa. Thomae Erasti de astrologia divinatrica. }
 Hanoviae 1610. }
 fl. 5. d. 298. Conciones Joannis Osorii Societatis Jesu, in quinque }
 60. tomos distinctae. Heidelbergae. }
 299. Canones Ecclesiarum Ungaricarum Debrecini excusi. }
 300. Confessio Helvetica Vernacule. Oppenheimii 1616. }
 301. Dedicatio templi Beketsiensis et sacelli Cassoviensis. }
 [RMK I, 547.] }
 302. Joannis de Sancto Geminiano ordinis Praedicatorum }
 conciones funebres Antuerpiae excudit Andreas Bacx 1616. }
 <Biblia . . . Tremelliana et Ju . . . Amsterdamum 1631.> }
 303. Johannis Henrici Alstedii thesaurus chronologiae. Her- }
 bornae 1628. }
 304. Biblia sacra Im. Tremellii et Francisci Junii, Cum N. T. }
 Bezae. Amsterodami. 1631. in nigris pappis et auro variegatis. }
 305. Lectiones in omnes Psalmos Davidis Guilielmi Amesii }
 Theologiae D. Franekerae. Amsterdami 1635. }
 306. Praxis verae poenitentiae Johannis Bogermanni. Her- }
 bornae 1616. }
 307. Theod. Bezae XX homiliae in historiam Resurr. Christi. }
 Bernae 1601. }
 308. Animae tuba ad judicium clangens. Thomae Draxi }
 Oppenheimii 1616. }
 309. Ludovici Lavateri concio de pestilentia. Tiguri 1586. }
 310. Ejusdem [Ludovicus Lavaterus] conciones 3 de caritate }
 annonae. Tiguri 1587. }
 311. Ejusdem [Ludovicus Lavaterus] concio de crucis tole- }
 rantia. Tiguri 1587. }

Dono Alb:
 Molnar
 accepl.
 Donum
 Steph.
 Tornal
 Donum
 ejusdem
 St. T.

Donum
 Steph.
 Tornal
 Donum
 Steph.
 Tornal

El veszet
 ez biblio-
 theambol.
 bac. 2.

R. 5. d. 60.

Joannes
 S. Miacolci
 Heidelbergae
 miatt filloae.

312. Amandi Polani commentarius in Malachiam Pr. Basileae 1606.
 313. Ejusdem [Amandus Polanus] methodus concionum sacrarum Basileae 1604.
 314. Ejusdem [Amandus Polanus] de Incarnatione, passione, morte, resurr. Christi 1608.
 315. Eustachii à Sancto Paulo philosophiae summa 4partita. Coloniae 1616.
 316. Johannis Combachii Metaphysicorum liber singularis. Marpurgi 1613.
 317. Matthiae Martinii institutio de praesentia Christi in coena contra D. Balthasaris Mentzeri vanas objectiones. Breae 1617.
 318. Ejusdem [Matthias Martinus] theologia popularis uniuersa. Breae. 1617.

In forma XIIma et XVIa

319. Christoph. Corneri Psalterium in pappis Lipsiae. 1578. Donavit Generosus meus.
bac. 4.	320. Psalterium Hebraicum. Lugd. Batav. 1592.	bac. 2.
fl. 1. bac. 8.	321. Livii opera in II tomis. Francofurti 1600.	bac. 8.
bac. 4. den. 7.	322. Julii Caesaris comment: de bello Gallico Argentor. 1596.	} bac. 4.
bac. 5.	323. Q. Curtius de rebus ab Alexandro Magno gestis. Geneuae. 1602.	
	324. Ouidii Nasonis opera omnia. Francof. 1590.	Patachini Tal. 1.
argent. 18.	325. Andr. Spethi Psalterium rythmicum. Heidelb. 1596.	argent. 7.
	326. Psalterium Buchananani. Sigenae. 1597.	Aliud Buchananani psalt: cum paraphrasi Graeca Nonni poetae I Joan. Buan-gel.
bac. 5.	327. Augustini confessionum libri XIII. Turnoni 1588.	bc. 2 1/2
bac. 8.	328. Nicol. Machiavelli Princeps 1600.	} Donavi Sig. Mariasi
	329. [Machiavelli] et de Republica discursus. 1599. Ursellis.	
	330. Steph. Junii Bruti vindiciae contra Tyr. [annos, sive de principis in populum populique in principem, legitima potestate] ib [Ursellis] 1600.	} bac. 2 1/2
bac. 3.	331. Jacobi I. Regis Angliae βασιλικον δαωρον et daemologia. Hanoviae 1604.	
	332. Concilium Tridentinum. Antverp. 1584.	bac. 2.
bac. 5.	333. L. Annaei Senecae tragoediae. Gervasii 1605.	} bac. 2 1/2
bac. 2.	334. Sannazarii opus Poëticum. Lugduni. 1603. <Testamentum novum Graecum Bezae in foro scrutarioro.>	
bac. 7.	335. Quazzi conversatio civilis Amberg. 1602.	<bac. 10.> 2 1/2
	336. Mich. Scoti mensa Philosophica. Lipsiae 1603.	} Donavit mihi St. Kegellius Wittebergae.
	337. Gesneri oratio funebris in morte Frid. Wilhelmi Saxoniae Principis. Witeberg. 1602.	
bac. 3.	338. Des. Erasmi colloquia familiaria. Lugdun. 1604.	bac. 2.
bac. 7.	339. Corn. Taciti omnia quae extant opera Genevae 1598.	bac. 2 1/2
bac. 8.	340. Alberti Magni mulierum secreta. Argentor. 1601.	} bac. 7.
fl. 1. bac. 5.	341. Opera Plinii in III tomis. Genevae. 1601.	
	342. Franc. Petrarchae vita solitaria. Contemptus mundi, remed. utriusque fortunae. Genevae. 1600.	Bx. D Steph. Desi dono habeo Wittebergae cum essem.

343. Medicina Salernitana per Joh. Curionem. Genevæ 1599.
 344. Henrici Ranzovii de conser. valetud. Francof. 1596.
 345. Guil. Grataroli de literatorum et magistratuum conser-
 vanda valetudine. Francof. 1596.
 346. Ejusdem [Guilelmus Gratarolus] de memoria [reparanda,
 augenda, conservandaque] libellus. ib. [Francofurtum 1604.]
 347. Levini Lemnii de constit. corporis lib. II. Francof.
 1596.
 348. C. Sallustii conjuratio Catil. Bellum jugurthinum. cum
 historiarum libris. Genevæ. 1601.
 349. Justini Trogi historiarum Philippicarum epitome Francof.
 1591.
- f. 1. 350. Homeri Ilias Homeri Odysea Pauli Stephani. [Genevæ]
 1604.
- bac. 5. 351. Dionysii Halicarnasei antiquit. Romanorum libri XI. bac. 3.
 Genevæ 1604.
- bac. 7. 352. Valerii Maximi dictorum factorumque memorabil. lib
 IX. Genevæ 1602.
- bac. 7. 353. A. Gellii noctium Atticarum lib. XX. Gervasii 1602.
 bac. 7. 354. Diogenis Laërtii vitæ Philosoph. apud Coven. 1595. bac. 3.
 alb. 4. d. 4. 355. Flavii Vegetii Sylloge Stratagematum. Francof. 1602. }
 bac. 6. 356. Polyæni Stratagematum lib. VIII. Lugduni. 1589. } bac. 2 1/2
 bac. 7. { 357. M. Antonii Mureti 2 orationum volumina. Lugd. 1604. }
 { 358. Barthol. Georgievizii mores Turcarum. Lugd. 1598. }
 { 359. Augustini lib. 4. de doctrina Christiana. Witeb. 1604. }
 A visolino
 habeo. Wite-
 bergae.
360. Palingenii Zodiacus vitæ Basileæ. 1594.
 361. Heinrici Steph. Testamentum Græcum Bezae 1586. in foro scr.
 bac. 10
 Ex libris P.
 Felcmannia-
 nis
362. Index librorum expurgatorius. Lugduni 1586.
363. Bezae poemata exceptis juvenilibus. Genevæ 1599.
 bac. 4. 364. Julii Caes. Scaligeri orationes et epist. Hanov. 1603. bac. 2.
 365. Georg. Poissii peregrinatio. Spiræ. 1600.
- bac. 23. 366. Biblia in hac 12 <64> formâ in 4 libris fratri Johanni
 Chuliak donavi. bac. 10
 367. Flores Doctorum pene omnium per Thomam Hyberni-
 cum Coloniae 1616. flor. 1.
 a Brunone
368. Hugo Grotii de veritate religionis Christianæ. Lugd.
 Batavorum 1629.
- Alind dono P.
 Paah in 24ta 369. Novum Jesu Christi Testamentum Latine Theodoro Beza
 interprete. Amstelodami 1624. in nigris pappis auro ornatis. Donum
 Michaelis
 Floriani rect
 Licensis 1631.
 Ejusdem Mich
 Florian donum
370. Erasmi Roterodami manualis de militia Christiana,
 vernacule versa per Georgium Salanki. Lugduni 1627. in nigro
 pappo eoque aurato. [RMK I, 563.]
371. Az örök életnek szep es gyönyörűseges nyari idejéröl.
 Joannis Mihalyko. Bartphae 1603. [RMK I, 381.]
372. Szent Agoston vallasa Petri Medgyesi. Debrecini 1632.
 [RMK I, 608.]
373. Pindari Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia. Item octo
 Lyricorum Alcaei, Anacreontis, Sapphus, Bacchyllidis, Stesichori,
 Simonidis; Ibyci et Alcmanis, carmina Græco Latina. Genevæ
 1612 sub oliva Pauli Stephani. Dono autoris
 aocepi
 Ex libr. B.
 Bakal Fataki-
 nensis gym-
 nasiensis B.

In quarta forma

374. Autoritates Aristotelis, Platonis, Boëtii, Senecæ, Apulii,
 Aphricani, Porphyrii, Averrois, Gilberti Porritani etc Anno
 impressæ 1500.

375. Ibidem Ascensii de epistolis conscribendis Sulpicii de epistolis et orationibus opusculum, Index in Augustino datho [?] annotandorum omnium etc. Francisci Nigri elegantiarum regulae Magistratuum Romanorum et dignitatem nomina Jodoci Clich. Jodoci Badii <de> Ascensii de recte scribendi ratione etc. Norimbergae per <Henric> Hieronymum Höltzel 1504.
376. Ibid. Regulae congruitatis et figurae constructionis Erphordiae 1506.
377. Ibid. Figurae Donati, seu interpretatio Donati Minoris. Erphordiae 1506.
378. Ibid. Donati minoris de octo partibus orationis declaratio. Lipsiae 1506.
379. [Osvaldus de Lasko] Sermones de sanctis Bigae salutis per venerabilem Dominum Petrum Kanysco [?] de Fölwincz editi [RMK ezt a kiadást nem ismeri.]
380. Sermones Pomerium de Tempore pars aestivalis per Pelbartum de Tömösvar editi. Hagenoviae 1509. [RMK III, 155.]
381. Ejusdem [Pelbartus de Temesvar] sermones de sanctis pars aestivalis. ibid. eodem anno. [Hagenoviae 1509. RMK III, 154.]
382. Marci Maruli Spalatensis Euangelistarium. Venetiis 1516.
383. Marsilii Ficini Florentini de religione christiana, et fidei Pietate. Argent. 1507.
384. Catonis praecepta moralia etc.
385. Andreae Carolostadii apologeticae conclusiones [pro sacris litteris. Confutatio adversus J. Eckii epistolam defensivam Vittebergae 1518.]'
386. Aloisii Marliani oratio in Comitibus ordinis Aurei Velleris 1515.

In forma XXIVta et XXXIIda

qac. 7.	387. Justi Lipsii Politicorum libri VI. Lugdun. 1605.	bc. 2 1/2
bac. 6.	{	388. M. Annaei Lucani de bello civili lib. X. Lugd. 1593.
		389. T. Lucretii Cari de rerum natura lib. X. Lugd. 1597.
		390. D. Junii Juvenalis satyrarum Lib. V. A. Persii Flacii satyrarum liber. I. Lugdun. 1600.
bac. 2.	391. Anicii Manlii Torquati Severini Boethii de consolatione Philosophica libri. V. Lugduni Bat. 1601.	1 1/2 bac.
bac. 2.	392. Justi Lipsii de constantia libri. II. Lugduni. 1605.	
bc. 8 1/4	393. Opera Ovidii et Vergilii in hac 24 forma. donata Johanni, filio Soceri 1617 in Zombor.	bc. 4.

ALKALMI BESZÉDEI

Miskolczi Csulyak István a *Diarium Apod.* és *Diarium Sen.* című kézírataiba gondosan feljegyezte mindazokat az alkalmi beszédeket, melyeket 1602 és 1645 között, a görlltzi iskolában tartott szónoki gyakorlatoktól kezdve az esperesi minőségében előadott zsinati megnyitókig elmondott. Az így rendelkezésünkre álló 52 beszéd a maga nemében egyedülálló gyűjteményt alkot, ugyanis a fennmaradt régi prédikáció-gyűjtemények — akár protestánsok, akár katolikusok — mind a templomi beszédeket tartalmazták. Csulyak beszédeinek sora viszont arról ad számot, hogy egy a közéletben is erősen forgolódo XVII. század eleji prédikátor egyes különleges alkalmakkor (iskolai székfoglaló, főúri temetés, fejedelmi személy üdvözlése, új papok felavatása, tanárok beiktatása stb.) milyen beszédeket mondott. Ezek a — többségükben latin nyelvű — beszédek ezért nagy történeti, s különösen művelődéstörténeti forrásértéket képviselnek, s egyben a szerző humanista iskolázottságára, retorikai képzettségére is fokozott fényt vetnek. Nyilvánvaló ugyanis, hogy az ilyen alkalmi, ünnepi beszédeket fokozott gondnal, s bizonyos irodalmi igényvel készítette.

Ezek a beszédek jól kiegészítik azt a képet, amit magyar és latin verseiből nyerünk, hiszen ezek is többnyire alkalmi írások. A versek és a beszédek együttesen jól mutatják, hogy mik voltak azok a személyes, családi körülmények, az egyházi és világi közélet eseményei, melyek egy jól képzett prédikátort szellemi erőfeszítésre és írásra készítettek a XVII. század első felében.

Fennmaradt alkalmi beszédei 1602-től 1645-ig, tehát görllitzi tanulmányainak kezdetétől egészen haláláig kísérik végig életét. Mivel Csulyak feltűnő gondossággal igyekezett őket megörökíteni, valószínű, hogy a beszédek csaknem teljes számban ránk maradtak. Legfeljebb 1602. előtti, a hazai iskolákban elmondott beszédgyakorlatai hiányozhatnak. Egy ilyenről, melyet a harag orvosságairól tartott 1601. januárjában, mielőtt Thököly Miklóssal elhagyták volna Patakot, ő maga megemlékezik önéletrajzában.

A rendes prédikatori teendőivel összefüggő templomi beszédei közül egyet sem ismerünk. Valószínű pedig, hogy miként egyéb írásait, ezeket is gondosan feljegyezte és összegyűjtötte, de ez a feltehetőleg hatalmas méretű prédikáció-gyűjtemény elveszhetett.

Több esetben említést tesz ugyan nevezetesebb prédikációiról önéletrajzában; esperesi naplójában pedig néha utal arra, hogy melyik igét magyarázta a zsinatot megelőző istentiszteleten, — ezekből az adatokból azonban templomi prédikációs tevékenységéről nem alkothatunk képet magunknak.

A tíz kivételével kiadatlan alkalmi beszédek közlésére, azok terjedelme miatt itt nem vállalkozhatunk, közöljük azonban a beszédek teljes felsorolását időrendben. Az esperesi minőségében tartott zsinati megnyitó beszédekről már maga Csulyak is készített jegyzéket a *Diarium Sen. VIa.* lapján (kiad. HARSÁNYI i. m. 11.), de ez csak a fontosabbakat tartalmazza, s nem törekszik teljességre.

1. *Συναγωγή Vitae Ciceronianae.* (*Diarium Apod.* 152a—156b.) — Beszédgyakorlat a görllitzi iskolában 1602. jan. 24-én.

2. *Verborum Christi Consummatum Est orthodoxa meditatio.* (*Diarium Apod.* 157a—160a.) — Beszédgyakorlat a görllitzi iskolában 1602. ápr. 12-én.

3. *Oratio quā Pontificiorum quatuor de Purgatorio argumenta confutantur.* (*Diarium Apod.* 160b—164a.) — Beszédgyakorlat a görllitzi iskolában 1602. aug. 22-én.

4. *Prologus examini syllogistico, de justificatione hominis coram Deo, Praemissus.* (*Diarium Apod.* 164b—166b.) — Beszédgyakorlat a görllitzi iskolában 1602. okt. 31-én.

5. *Adhortatio ad studium sapientiae, in panegyri scholastica.* (*Diarium Apod.* 167b—171a.) — Székfoglaló beszéd a tarcali iskolában, a tanács jelenlétében 1607. júl. 15-én. Erről a beszédéről — a pontos dátumot eltévesztve — önéletrajzában így emlékezik meg: „Az iskolába lépve július 5-én az egyháziak és az egész tanács jelenlétében beszédet tartottam, Tarcal városát dicsértem, magasztaltam.”

6. *Oratio de nato Messiá.* (*Diarium Apod.* 172a—176a.) — Karácsonyi beszéd Tarcalon 1607. dec. 27-én.

7. *Encomium Grammaticae et Latinae linguae.* (*Diarium Apod.* 177a—179b.) — Tarcalon — feltehetőleg az iskolában — 1608. februárjában elmondott beszéd.

8. *Meditatio Amarissimae Domini nostri Jesu Christi Passionis.* (*Diarium Apod.* 180b—189a.) — Nagypénteki beszéd Tarcalon 1608. ápr. 4-én.

9. *Encomium Serenissimi Hungariae et Transylvaniae Principis Stephani Bochkai defensoris Hungariae aeternum colendi.* (*Diarium Apod.* 189a—194b.) — Emlékbeszéd Tarcalon 1608. júl. 20-án.

10. Az diadalmas Bochkai Istvan fejedelemnek dichebetes viselt dolgairól való *Oratio.* (*Diarium Apod.* 195a—199b. Kiad. ZSINKA, MPÉTA XII, 89—95.) — Keltezetlen, de mivel a 9. sz. beszéd szomszédságában található, s a két beszéd tartalma közt is sok az egyezés, feltehető, hogy ez is Tarcalon, 1608 nyarán hangzott el.

11. *Oratio de legum origine atque fine.* (*Diarium Apod.* 360a—362b.) — Tarcalon — feltehetőleg az iskolában — elmondott beszéd 1608-ban.

12. *Homilia in funere Spectabilis ac Magnifici Domini Domini Sigismundi Rakocii.* (*Diarium Apod.* 201a—215b. Kiad. ZSINKA, MPÉTA XII, 95—107.) — Magyar nyelvű halotti beszéd Rákóczi Zsigmond temetésén a szerencsi templomban, 1609. jan. 21-én.

13. *Concio funeralis in sepultura Magnifici domini domini Ludovici Rakoczi.* (*Diarium Apod.* 228a—239b. Kiad. ZSINKA, MPÉTA XII, 107—14.) — Magyar nyelvű halotti beszéd Rákóczi Lajos temetésén a szerencsi templomban, 1612. febr. 29-én.

14. Az tekintetes es Nagysagos Felső Vadaszi Rakoczi Sigmondnac, Pataknac, Makoviczanac, Sarosnac, Ledniczenec, Szerentsnac es Onadnac Szabad uranac, el temetesenec idején löt *Oratio.* (*Diarium Apod.* 246a—255b. Kiad. ZSINKA, MPÉTA XII,

114—122.) — Magyar nyelvű halotti beszéd ifj. Rákóczi Zsigmond temetésén, a szerencsē templomban, 1621. február 8-án.

15. Exemplum Salutationis Ecclesiasticae qua salutanda fuerat Serenissima Catherina nata Marchionissa Brandeburgica. (*Diarium Apod.* 260a—261a.) — Beszéd Brandenburgi Katalin üdvözlésére Kassán, 1626. márc. 1-én.

16. Sermo, quo Serenissimum principem Dominum Dominum Gabrielem Bethlen . . . oppidum Liska transeuntem nomine oppidi compellavi. (*Diarium Apod.* 263a.) — Magyar nyelvű beszéd a Liskára érkező Bethlen Gábor üdvözlésére 1628. szept. 3-án.

17. Proemium ante novi Senioris inaugurationem. (*Diarium Sen.* 3a—4b. Kiad. ZOVÁNYI, TT 1909, 185—7.) — Megnyitó beszéd a zempléni egyházmegye 1629. máj. 2-án tartott erdőbényei esperesválasztó zsinatán, mely az elhunyt Váoczy Gergely helyébe éppen Miskolci Csulyakot választotta seniorrá.

18. Oratio. (*Diarium Sen.* 5a. Kiad. ZOVÁNYI, TT 1909, 187—8.) — Előre elkészített beszéd az 1629. máj. 2-i erdőbényei zsinaton megválasztott új esperes üdvözlésére, melyet azonban Csulyak nem mondhatott el, mivel éppen őt választották meg. Ezért a külön megjelölt beszédfogalmazvány mellé a margón oda is írta: „Haec in inter lineas necessitate non postulante omisi.”

19. Proemium in vestibulo Sancti Synodi habitum. (*Diarium Sen.* 83a—b.) — Megnyitó beszéd az 1630. jan. 9-én tartott kistoronyai zsinaton.

20. Praemonitio Vernacula post praestitum juramentum et manuum impositionem. (*Diarium Sen.* 84a—86a., majd uo. 275a—277b.) — Magyar nyelvű beszéd az egyházmegye új pappai felavatásakor az 1630. jan. 9-én tartott kistoronyai zsinaton. Ugyanezt a beszédet még három későbbi zsinaton is elmondotta, így az 1631. jún. 25-én tartott helmecczin, az 1634. szept. 6-án tartott liskain, valamint az 1636. jún. 25-én tartott patakin. Csulyak maga utal a beszéd eme újabb elmondásaira a *Diarium Sen.* 130b, 223b, 275a—277b. lapjain. A legutóbbi esetben, az 1636. évi pataki zsinat jegyzőkönyvében, a beszédet újra le is írta.

21. [Gratiarum actio.] (*Diarium Sen.* 106b—107b.) — Beszéd az 1630. jún. 5-én tartott újhelyi zsinaton. A beszéd címe Csulyak beszéd-tartalomjegyzékében szerepel csak.

22. [Deploratio belli civilis nostratium Ungarorum.] (*Diarium Sen.* 127b—129b.) — Beszéd az 1631. jún. 25-én tartott helmecci zsinaton. A beszéd címe csak a tartalomjegyzékben olvasható.

23. Proemium post decantatum Veni sancte Spiritus. [De charitate.] (*Diarium Sen.* 147a—149a. Kiad. SpFüz 1864. 146—8.) — Beszéd az 1632. jan. 7-én tartott újlaki zsinaton. A tárgymegjelölést a tartalomjegyzék adja.

24. [Quod synodi celebratio tam diu sit dilata.] (*Diarium Sen.* 176a—177a.) — Beszéd az 1633. jan. 5-én tartott újhelyi zsinaton. A cím a tartalomjegyzék alapján.

25. „Szerelmesim az Úr Jesus Christusban, . . .” (*Diarium Sen.* 177b—180b.) — Magyar nyelvű beszéd az egyházmegye új pappainak felavatásakor az 1633. jan. 5-én tartott újhelyi zsinaton.

26. Oratiuncula de Scientia et Veritate Sacerdotibus necessaria, et actui Synodali praemissa. (*Diarium Sen.* 196b—198b.) — Megnyitó beszéd az 1633. szept. 14-én tartott gálszécs-szécskeresztúri zsinaton.

27. „Az ekesen való szollasnac mestere, az pogany Cicero, . . .” (*Diarium Sen.* 198b—200b.) — Magyar nyelvű beszéd az egyházmegye új pappainak felavatásakor az 1633. szept. 14-én tartott gálszécs-szécskeresztúri zsinaton.

28. De sobrietate Pastoralis. (*Diarium Sen.* 219b—223a.) — Beszéd az 1634. szept. 6-án tartott liskai zsinaton.

29. „Verissima sunt omnia, . . .” (*Diarium Sen.* 233b—234b. Kiad. ZOVÁNYI, MPÉtA XII, 211—3.) — Beszéd az abaúji egyházmegye 1635. febr. 7-én Mádton tartott zsinatán, mely az elhunyt Szepsi Mihály helyébe új esperes megválasztására gyűlt össze. Ugyanezt a beszédet még három ízben elmondta: a borsod-gömöri egyházmegye 1638. júl. 7-én tartott szikszói, az abaúji egyházmegye 1638. júl. 12-én tartott szerencsi, valamint 1645. márc. 8-án tartott tokaji esperesválasztó zsinatain, amint erről a *Diarium Sen.* 306a—b, 420a—b. lapjainak utalásai tanúskodnak. Az 1638. évi szikszói zsinaton egy rövid magyar nyelvű résszel megtoldotta a beszédet, s ezt a toldalékot a 306a. lapon közli is.

30. [Praemonitio ante novi Senioris inaugurationem.] (*Diarium Sen.* 234b—235a.) — Az abaúji egyházmegye 1635. febr. 7-én Mádton tartott esperesválasztó zsinatán mondott beszéd, melyben az új esperest Kovásznai Imrét üdvözlí. Címe a tartalomjegyzék alapján. Ugyanezt a beszédet mondta el az 1645. márc. 8-án tartott tokaji zsinaton is, melyen nagy ellenfelét, Tolnai Dali Jánost választották meg az abaúji tractus seniorává.

- A *Diarium Sen.* 420a. lapján megjegyzi, hogy mivel Tolnai Dali az esküt magyarul mondta, a szokástól eltérően kénytelen volt beszédét ő is magyarul elmondani.
31. *Orationem de Vestitu Pastoralis hanc subjeci. (Diarium Sen. 248a—253a.)* — Megnyitó beszéd az 1636. jan. 9-én tartott bodrogkeresztúri zsinaton.
32. „Szerelmesim az Urban, bősületes es meltosagos tizt ugian az Papsag, . . .” (*Diarium Sen. 256 b—?*) — Magyar nyelvű beszéd az egyházmegye új papjainak felavatásán az 1636. jan. 9-én tartott bodrogkeresztúri zsinaton. A beszéd csonka, mert a 256. levél után a kéziratban hiány van.
33. *Oratio de ingratitude auditorum erga Pastores suos exercita. (Diarium Sen. 270b—274a.)* — Beszéd az 1636. jún. 25-én tartott pataki zsinaton.
34. *Oratio synodo praemissa ex 1. Corint. 14—26. 40. Omnia in Ecclesia decenter et ordine ad aedificationem fiant. (Diarium Sen. 289a—292a.)* — Beszéd az 1636. szept. 9-én tartott tolcsvai zsinaton.
35. „Szerelmesim az Ur Christusban, Az Predikatoroknak az Ecclesiái szolgálatra . . .” (*Diarium Sen. 292a—293b.*) — Magyar nyelvű beszéd az egyházmegye új papjainak felavatásán az 1636. szept. 9-én tartott tolcsvai zsinaton.
36. „Sapientissimus mortalium omnium Salomon . . .” (*Diarium Sen. 296a—b.* Magyarra fordítva kiad. SpFüz 1865, 353—5.) Beszéd Bényei János deák pataki tanárrá való beiktatásakor 1636. szept. 17-én.
37. *Proemium. (Diarium Sen. 318b—319a.)* — Megnyitó beszéd az 1639. márc. 2-án tartott újlaki zsinaton.
38. „Quod ministerium ecclesiasticum in Hungaria et Transylvania . . .” (*Diarium Sen. 325b—326a.* Kiad. MAKKAI, ItK 1953, 243. Magyarra fordítva: SpFüz 1865, 619—20.) — Beszéd Tolnai Dali János pataki tanárrá való beiktatásakor 1639. ápr. 17-én.
39. „Regius ille cytharoedus, et vir secundum eor Dei nuncupatus . . .” (*Diarium Sen. 328b—329a.*) — Megnyitó beszéd az 1639. júl. 13-án tartott erdőbényei zsinaton
40. „Szerelmesim az Ur Jesus Christusban, mind az Papsag, mind az meltosago⁸ Papi tiztre valo fel szentelés . . .” (*Diarium Sen. 329b—330b.*) — Magyar nyelvű beszéd az egyházmegye új papjainak felavatásán az 1639. júl. 13-án tartott erdőbényei zsinaton.
41. *De Pastoralis functionis excellentis. (Diarium Sen. 342b—345a.)* — Beszéd az 1640. jan. 25-én tartott lizskai zsinaton.
42. „Sapientissimus non Regum solum, verum etiam omnium hominum Salomon, . . .” (*Diarium Sen. 345b—346b.*) — Beszéd az egyházmegye új papjainak felavatásán az 1640. jan. 25-én tartott lizskai zsinaton. Ugyanezt a beszédet a 360b. lapon levő feljegyzés szerint az 1640. szept. 9-i terebesi zsinaton is elmondta.
43. „Hog’ az kegielmes Ur Isten Ngtokat es kegielmezeteket mind köszönsegesen . . .” (*Diarium Sen. 350b—351a.*) — Az 1640. febr. 7-én tartott zempléni megyegyűlésen elmondott magyar nyelvű beszéd, melyben a varannai templom, Homonnai Jánosné által való elvétele ellen tiltakozik.
44. *Proloquium. Religione, fide, pietate, divinatorumque mysteriorum cognitione reverendo Ministrorum Jesu Christi panegyris. [De bono lucrando malo cavendo.] (Diarium Sen. 358b—360a.)* — Beszéd az 1640. szept. 19-én tartott terebesi zsinaton. A zárójelbe tett témamegjelölést a tartalomjegyzék adja.
45. *Salutatio Principissae Patakini, in arce. (Diarium Sen. 363b.)* — Magyar nyelvű üdvözlő beszéd, melyet 1640. szept. 28-án a pataki várban tartott az egyház nevében, Rákóczi Györgyné fejedelemszony érkezésekor.
46. *Proemium post decantatum Veni sancte Spiritus. [Cur Deus Ecclesiae suae Pastores variis exponat periculis.] (Diarium Sen. 369a—372a.)* — Megnyitó beszéd az 1641. jún. 26-án tartott pataki zsinaton. A tárgymejelölés a tartalomjegyzék alapján.
47. *Proloquium ante Synodum. (Diarium Sen. 379a—b.)* — Megnyitó beszéd az 1642. ápr. 9-én tartott újlaki zsinaton.
48. *Sermo, quem dictae orationi Johannis Zebegniesi, tempore introductionis ad Conrectoratum Patakinensem. (Diarium Sen. 400a—401b.* Magyarra fordítva kiad. SpFüz 1865, 908—9.) — Beszéd Zebegniesi Jánosnak, az eltávolított Tolnai Dali János utódjának pataki conrectorrá való beiktatásakor 1643. jan. 8-án.
49. *Proemium Synodi. (Diarium Sen. 408b.)* — Rövid megnyitó beszéd az 1643. júl. 8-án tartott pataki zsinaton.
50. „Nagsagos kegelmes Fejedelem Urunc, hofi ha Jacob Patriarcha Egyptomban be menven, . . .” (*Diarium Sen. 414a—b.*) — Magyar nyelvű üdvözlő beszéd, mellyel az egyház nevében 1644. febr. 19-én Patakon köszöntötte a bevonuló I. Rákóczi György fejedelmet.

51. *Alia salutatio.* (*Diarium Sen.* 415a.) — Magyar nyelvű üdvözlő beszéd, mellyel az 1644. ápr. 1-én Liszván átvonuló I. Rákóczi György fejedelmet köszöntötte.

52. *Sermo quem dixi . . . in introductione Clarissimi Casparis Szepsi in scholam.* (*Diarium Sen.* 418b—420a. Magyarra fordítva kiad. SpFüz 1866, 258—61.) — Beszéd Szepsi Gáspár pataki tanárrá való beiktatásakor 1645. febr. 27-én.

LATIN VERSEI

Csulyak néhány latin verse magyar énekeinek szó szerinti megfelelője; ezeket a magyar versekkel együtt, a főszövegben közöljük. (24., 26., 29., 34., 36., 38. és 46. sz.) Egyik latin nyelvű rögtönzése ugyanarra az alkalomra készült, mint a 41. sz. magyar ének, ezt a magyar szöveg jegyzetében tettük közzé. Azokat a latin verseit, melyeket Önéletrajzában közölt, meghagytuk eredeti helyén. Ezek nagyrésze fiatalkori próbálkozás, egy pedig 1616-ban készült, mikor Juhos Annát megkérte feleségül. Egy latin verse a 19. sz. levélben olvasható. Csulyak összes többi latin versét az alábbiakban közöljük. Közülük öt darab alkalmi nyomtatványokban maradt fenn (12—15. és 50. sz.), egy az esperesi diáriumban olvasható (47. sz.), a többi a *Diarium Apod.*-ből ismeretes. (E kézirat ismertetését lásd a 304—12. lapokon.) Csulyak latin verseit nem keletkeztük időrendjében jegyezte fel, alábbi közlésünkben helyreállítottuk az időrendet. Csupán 1629 táján készült önéletrajzi versével tettünk kivételt: ezt a latin versek sorozatának a végére tettük, mert szövegét — Csulyak halála után — fia, Gáspár, kiegészítette, és talán át is dolgozta.

Csulyak Önéletrajzában említést tesz két latin verséről, melyek szövege nem maradt fenn. Mindkettőt patrónusának, Thököly Sebestyénnek írta 1601 májusában. Az egyik egy hősköltemény volt, a másik pedig egy lakodalmi vers. (Önéletrajz 288.)

A Károlyi Zsuzsanna halálára 1624-ben kiadott *Exequiarum . . . stb.* című gyűjtemény I. kötete Bblb lapján van egy vers, mely így van aláírva: *Stephano, S. Miskolczy.* (RMK I. 539.) Ez nem lehet azonos Csulyakkal, mert — eltekintve az S. betűtől, amely sehogysem illik bele nevébe — a versek összefoglaló címe szerint e részben a sárospataki iskola rektorainak és alumnusainak versei foglaltattak.

1. "Επος in discessum Stephani Raczkewini collaboratoris. Anno 1600 14. Maji

Quis tu qui moestos moesto sermone salutas?
Et lacrimis plenos fundis ab ore sonos?
Tunc Kevine decus Stephane et nova gloria vatum
Thespiadum, celeri nunc pede abire paras?
Heus modo cur satagis Patachinas linquere sedes?
Limina Palladiae (proh dolor) atque scholae?
Num te dura fames premit et penuria num te?
Exiguoque tuus num micat igne focus?
Non equidem esuries premit haud te turpis egestas,
Flammivomoque tuus nam micat igne focus.
Immo Deo pares, cui parent cuncta, vocanti,
Nec renuis tanto digne vir officio.
Digne vir officio et sacris excolte Camoenis,
Unguarios satagis nunc pede adire lares.
Dignus eras longos Emerici iussa per annos
Uyfalvi ingenio, discere, dignus eras.
Gratus eras pueris, lepidis gratusque Camoenis
Gratus et empyreo, qui regit astra, Deo.
Exemplar castae fueras pietatis et autor
Justitiae, dulcis pacis amator eras.
Informator eras puerum, juvenumque corona,
Gymnasii Phoebus, Cynthia solus eras.
Lucifer in nitido fulget velut unus Atlante,
Sic Stephane hic Paphius Lucifer unus eras.
Quare age siste tuos gressus, remaneto parumper,
Si vacat, et querulos imbibito aure sonos.
Docte Kevine mane, amplexu ne subtrahe vultum
Per rutilum nostro, docte Kevine mane.

Ast tibi ne longum pariat fastidia carmen,
 Desino, dum paucis dulcoe precabor iter.
 Perge, igitur Jovae comitatus numine, neve
 Te Notus insanis jam remoretur aquis.
 Perge bonis avibus teneram informare juventam
 Moribus, ingenio, religione. fide.
 35 Ito Kevine decus Stephane et nova gloria pubis
 Ungariae celeri jam pede abito, vale.

(A *Diarium Apod.* 129. levelén. — Csulyak a verset sárospataki diákoskodása idején szerzte, abból az alkalomból, hogy tanulótársa, Ráczkevi István, tanulmányai befejeztével Ungvárra távozott. Ez a Ráczkevi nem lehet azonos azzal a Ráczkevivel, akit Csulyak *Önéletrajzában*, a 290. lapon említ, mint Jászó községnek kano-nokból lett luteránus lelkipásztorát. Viszont valószínűleg azonos azzal a Ráczkevi Istvánnal, aki 1602—1604 között Heidelbergben tanult, és ott három disszertációja jelent meg, lásd *EMK* III. 992, 1001, 1012.)

2. *Carmen de Spiritu Sancto. Peroravi in festo Sanctae Trinitatis 18 Maji 1600 Patachini*

Pneuma Dei sanctum recinam, qui temperat axes	Exordium
Igniferos, nitidumque jubar, niveamque Dianam,	ab ipsa re.
Fluctivomumque fretum, terram sylvasque comantes:	
Idque quibus, quando, quis, cur sit missus ab arce	Propositio quadri-
5 Aethereâ, tenui modulabor arundine Musae.	membris
Nunc tu summe Parens, cui parent orbis et orcus	
Huc ades, atque meum, titubantem in gurgite lembum	Invocatio
Dirige: ne tumidis sit barbara praeda procellis.	
Vos quoque Pegasidum comites, charitumque ministri,	Petitio
10 Ore favete omnes, vobis ego voce praesibo.	
Postquam coelipotens a funere christus acerbo	Quando
Surrexit Satanae fabrilis vincula rumpens,	
Vivum discipulis sese monstravit amandis:	
Inque super clari Christum monumenta trophaei	
15 Edentem, auricomis spectârunt lumine cuncti	
Discipuli atque manu validi vestigia clavi	Joan. 20—27.
Palpavère, dein Cerealia dona palato	
Mandentem tenero piscem quoque faucibus assum,	
Nectareisque favi redolentia mella trahentem.	Luc. 24—43.
20 Post ubi jam manifesta suo signacla popello	
Rite dedit Christus: tandem sic ore profatur.	
Corpore vos solymis concordem sistite quaeso	
Foedera stelliferique patris solemnia promte	
Exspectate polo donec descendat ab alto:	
25 Ingentique eritis quando virtute potiti	
Flaminis aetherei, testes mihi sistite firmos	
Vos solymis, mundi atque novissima climata adusque.	
Vix ea fatus erat, nitidi fastigia olympi	
Summa petit, liquidaeque ocludunt aethera nubes.	
30 Discipulis sermo hic patulas ubi venit in aures	
Obstupuère animis gelidusque per ima cucurrit	
Ossa pavor, solymis communia tecta capessunt,	
Concordes pariter precibus juvenesque senesque.	
Quinquagesima ubi nitidum jubar extulit Eos,	
35 Turba sacrata Deo solemnibus festa parabant	
Legis ad exemplar Moses quam protulit olim	
Fatidicus populo montis de vertice summo.	
Interea Zephyrus Boreas, Eurusque, Notusque	
Concutiunt coelum magno quoque murmure miscent	
40 Flatibus, atque domus rapidis penetralia complent.	
His actis subito indocili rudique catervae	
Discipulûm Flamen stolidae inconstantia mentis	
Semina dispellens, rubicundo et nectare potans	
Multiplacis incipiunt praeconia farier ore	
45 Summa Dei, cunctis mysteria fauce canentes.	

Cur fortasse roges non gratia fusior almi
Pneumatis aethereis descendit sedibus ante
Quam pede cunctipotens celeri fastigia olympi
Scanderet igniferi? Sic namque sacerrima quondam
50 Scripta Prophetarum cantarunt: Flamen ut esset
Publicus exhibiti testis Christi, atque Parentis
Esse Dei sobolem, similem, vitaeque datorem.
Proxima subsequitur ratio hanc: Ecclesia Christi
Discessu ut melius speraret amanda, nec orbam
55 Se fore conciperet, memori mage verba notaret
Corde Dei, qui talia fatus ab ore est.
Vivo ego, te donec Tellus Atlasque fretumque
Durabunt, cernam sacrosancta Ecclesia ocellis,
Neque famescentum patiar praedam esse luporum.
60 Multa dein Solymis matrumque patrumque caterva
Tunc erat, et citius doctrina ad climata mundi
Extrema coelestis currebat Flaminis usque:
Credibile est lepido Pater Augustinus ab ore
Quod cecinit quondam divino numine adactus:
65 Pneumatis ut sancti sit missio consona legi
Coelitus Hebraeo missae per cuncta popello.
Tunc quia petrosus lex est conscripta tabellis,
Pneumatis ast hodie egregiâ virtute potiti
Exultant animi, sanctum quoque numen adorant.
70 Sic cecini Tempus, Personam Flaminis addam.
Multa Prophetarum celebrant oracla sacrorum
Pneuma Deum verum Gnato similem esse Patrique.
Aeternumque simul simili deitate colendum.
Ipse etenim vitae spirator solus et unus
75 Spiritus est Gnaticus Patris, pelagusque bonorum
Atque Deus manans Gnato atque Parente decenter.
Mundi etenim Moses scriberet cum corniger ortum,
Hunc super aequoreas volitantem concinit undas.
Spirantem et facilem rebus crescentibus umbram.
80 Paulus et eloquio sic clarus Apostolus inquit.
Turba pusilla Dei vos templa sacrata Tonantis
Estis et in medio requiescit spiritus ecce
Pectore: neve Dei mortalium concipit ullus
Flaminis arcana, ast Dominus coelique Monarcha
85 Pneuma per ex solio sanctum patefecit eburneo.
Traximus ex picto nos flamen amoris olympo
Roboris, et mentis multum vivacis acutae
Celsa idem scrutans hominumque Deumque profunda.
Conspicit humanum genus et praecordia vana.
90 Doctrinam profert late et ventura revelat.
Quare pii fateantur eum credantque necesse est
Esse Deum, aeternum pariter Gnato atque Parente
Distinctum: utque Patris Gnati est hic spiritus unus,
Unus sic idemque Deus sit Pneuma sacratum.
95 Hac celebrata tenuis, qualis sit ab aethere missus
Spiritus et quando, tenui licet ipse camoena:
Pneuma quibus sanctum venit jam carmine pangam.
Flamine sidereo solum tu Ecclesia olympo
Sancta beatorum subito veniente potiris.
100 Quo tamen hocce modo jam sit donata requiris?
Hocce libri docuere sacri: nam plura renati
Munera, pauca dein simulato corde maligni
Accepere, fide intemerata nempe carebant.
Namque fide et precibus Flamen retinetur, ut olim
105 Psalmographus cytharâ David cantavit eburnâ
Inque Dei culto sanctos faciundo profectus.
Doctrinam pariter pariter meditando supernam.

Quatuor dant
possunt rationes
cur uberior Spiritus
Sancti effusio
ascensionem
Christi secuta sit

Matt. ult.

Quis

Gen. 1.

1 Cor. 3-16.
Rom. 8-9
1 Cor. 2-14
v. 10.
Rom. 8-15.

2 Tim. 1-7.
1 Cor. 2-10
Act. 5-9
1 Pet. 1-11.

Quibus

Ps. 51.

Terrigenum est aliquis coelesti numine dives?
 Is mage, crede mihi locuples erit. Irus at est quis?
 110 Illicet id quod habet dependet sit nisi fidus.
 Pneuma quibus cecini: referam quam venerit obrem.
 Postquam sancta polo divini numinis aura
 Venit, ut innumeris totum virtutibus orbem
 Ubertim impleret: nunc qualia forte requiris
 115 Munera Apostolicae mittat nobisque phalangi?
 Spiritus ille hominum pax et divina voluptas
 Lumine terribili mentes caligine septas
 Aethereo irradiat, Phoebéâ lampade lustrans.
 Ille voluntates renovat, mentesque reflectit,
 120 Ut Domini monitis faciamus digna sacratis.
 Illustratque pios sancta agnitione Jehovahae.
 Mystica vera Dei soboles quae dixerat olim
 Suggestit, adque viam ducit virtutis apertam.
 Corda renatorum ille regit linguasque gubernat.
 125 Is valido nexu cum Gnato cumque Parente
 Copulat, et moestos blando sermone salutat.
 Ille animos flatu firmat ne forte labamus
 Tentati pavido violenti daemonis astu.
 Ille petulca piis cunctis peccata remittit,
 130 Christicolae ut cernant complurima praemia vitae
 Ille dat, aethereo potat quoque nectare justos.
 Denique quantus amor sit sancti Flamini et vis,
 Non, mihi si linguae centum sint totque labella,
 Aenea vox, celebres Flatus comprehendere [!] honores
 135 Cunctaque donorum percurrere nomina possem.
 Ne longum faciam. Nunc te spirabile Numen
 Qui moderaris opus triplicis mirabile mundi,
 Cujus et hocce die celebrant sacra dona Camoenae
 Alloquor, ó Musis largam concedito venam.
 140 Quaesumus optato solatia tempore praesta,
 Invalidis, coetusque sacros ardore foveto.
 Tu recrea afflatu praemortua membra sacrato.
 Tu firma pavidos et opis coelestis egenos.
 Tu rege discipulum faucesque manusque tuorum.
 145 Pelle procul Satanam propriâ virtute malignum
 Tu Mahometigenum gladios, Scythicamque sagittam
 Contere, tu vinetos tenebrosis solve catastis.
 Frange simultates, gladios averte minaces
 Pontificum, esuriem, morbos procul orbe repelle.
 150 Fac furor ut Martis cesset, redeatque togata
 Pax miseris, dulcisque quies, curisque soluta,
 Fessa laborantium reficit quae membra virorum.
 Effice praeterea fragiles dum liquerit artus
 Spiritus, aeterni sit portio magna Tonantis.

Matt. 25--29

Cur.

(A *Diarium Apod.* 126a–126b. laplain. – Verse szedett teológiai fejtegetés Csulyak sárospataki diákos-
 k: dása idejéből, melyet a cím szerint elő is adott.)

3. *Pro discessu Martini Szerdahelini. 13 Junii. 1600.*

Tu quoque gymnasii cultor Martine celebris
 Pattachiae satagis linqere tecta scholae?
 Jamne tuos quos longa dies conjunxit amicos
 Deseris, ó nostri parsque decusque chori.
 En jam tempus adest, post taedia longa laborum
 Sol jacet ante tuos Szerdaheline lares.
 Fata vocant subito moderari tecta Lycei
 Culmina Zempleni hinc ingenuumque gregem.

Doctus es, indoctae confer documenta juventae
 Grata Deo, et fidam corrige voce scholam.
 Terret Aristarchus, gravis et conditio vitae,
 Undaque Bodrogii, Zempleniique situs?
 Solve metum, atque hilarem Martine exporrige frontem,
 Nil nocet ingenuis fraus inimica viris.
 Est memor verae semper pietatis et aequi
 Signaque Pattachiae condecorato scholae
 Sic erit Herculeos studiorum ferre labores
 Perfacile ac vitae gaudia chara sequi.
 Vade decus nostrum, Christo duce et auspice Christo
 Zemplenios adeas Szerdaheline lares.
 Vive diu felix, insignia stemmata semper
 Sit Christus pietas, religio atque fides.

(A *Diarium Apod.* 130a. lapján. — Csulyak egy sárospataki tanulóársának, Szerdahelyi Mártonnak a távozása alkalmából szerezte, aki Zemplénbe ment tanítónak; lásd a vers 8. és 20. sorát.)

4. *Ecloga in nuptias Emerici K. Uyfalvini Scholae Patachivinae Rectoris, et Susannae Szőlösi sponsae. 7. Kal. Julias. 1600.*

Choraulus et Philomusus.

C. Dic Philomuse gradu celeri quo tendis amice?
 P. Ad te missus eo fidibus sacrate Choraulus.
 C. Tempora cur roseo cingis flaventia serto?
 P. Prisca virum docuit Lex exornare coronis
 Taedarum famulos, nova fertur quando virago
 In thalamos sponsi, laetum Paeana canentes.
 C. Quis rogo nunc hilari celebrat connubia plausu?
 P. Est urbs Hungariae celebris, quem Bodrogus undis
 Alluit, hancee Patach proprio sermone vocamus,
 Dives agris, opibus, Baccho, campisque ferisque.
 Gymnasium haec quondam toto celeberrimum in orbe
 Struxit, Maeoniis resonat quod rite Camoenis:
 Huic regit extensas dextrâ Vir doctus habenas,
 Discipulis nitidos haurit de fonte liquores
 Thespiadum, et vitae tradit praecepta regendae,
 Is nunc altisono celebrat conubia plausu.
 C. Quis neonymphus is est quali et de sanguine oretus
 Fare age, post sponsae nomen charosque Parentes.
 P. Est regio a ducibus vocitata Baronia priscois
 Qui prima Hungaridos partiti rura fuere:
 Hanc Bacchi et Cereris dominam Babylonius Ister
 Irrigat, haec apibus locuples bobusque caprisque.
 Villa nova, ingenuâ genuit de stirpe parentes
 Sponsi, utque aethereas genitrix enixa sub auras
 Infantem est, hunc mox Emericum nomine dicit:
 Firmat idem sacrae post paullo aspersione lymphae.
 C. Convenit hoc sponso nomen bene quadrat et omen,
 Cognitus est etenim mihi parte Emericus ab omni.
 Tu Nympham Philomuse citus depinge pudicam.
 P. Quanto candidius coelo inter sydera fulget
 Hesperus, Oebalios inter ceu lilia flores,
 Idaliaeque rosae, calthâ decus eminet ipsâ,
 Ceuque Venus praestat Nymphas, Neonympha Susanna,
 Tanto formosas superat pietate puellas.
 C. Heu miranda refers, nec nostris auribus hausta,
 Non haec terrigenum prognata est virgo cubili,
 Corpore si tantus decor est, splendorque labello,
 Purpureo ast superum sata sanguine virgo Susanna est.

P. Non equidem divum prognata est sanguine sponsa
Magnanimum, quanvis praestans sit corpore diva:
Ast erat egregiam ornatus virtute Susannae
Progenitor, Lucas quondam de nomine dictus
Szólósius, cui Parca ferox fera stamina vitae
Sulcavit, genitrix solis pia lumina cernit,
Orba viro, hac et adhuc vitali vescitur auram.

C. Jam teneo sponsum, formam sponsae atque Parentes:
Tu modo fare precor nostros intrare penates
Cur satagis? nostram fortasse caretis opellam.

P. Sic equidem, sponsum vocat ad sua gaudia quippe,
Ut cytharam exornes hymeniam festa choraules
Lesbiacam, et solitis salibus consperge viros, qui
Arida praedulci sparserunt guttura Baccho.

C. Ibimus. At sponso nos qualia dona diserto
Offerimus, celebres queis condecoremus honores?

P. Portabunt alii turget quibus aere crumena
Divitias Croesi et splendentia dona metallo
Dalmatico, hinc Cererem, Bacchum, volucresque ferasque.
Ast ego Pegasidum recolo qui tecta Dearum,
Carmina nunc paribus pedibus composta Magistro,
Offero condecorans hymeniam festa, diserto.

C. Nec mihi Persiacis turgescunt scrinia garis,
Quin fera pauperies hoc detestabilis aeo
Me premit, atque fames sic mandare cuncta coegit
Pestifera, ut citharam nil sit mihi praeter omissum.
Si placet odrysiis fidibus solarer aegra
Pectora, si Nymphae lepidas ie more choreas
Ducere avent, resonas habili dos pollice chordas
Tangimus, atque melos resonamus fauce canorum.

P. Jam Paranympheus adest, chelyn accipe, supprime vocem,
Nos vocat, ire jubet, celebris ne pompa tumescat.

Ibimus: et quando taedarum tintrare penates
Cogimur, optatam cunctis opere salutem
Nos decor ipse monet, sponso et benedicere sponsae.

C. Tu Philomuse prius pompam sermone venustam
Alloquere, atque novo tandem felicia sponso
Alternis dicemus, amant alterna diserti.

P. Salve symposiarcha vigil, nova gaudia mente
Concipe, tristitiam stygiis procul abde latebris.
Jam venit, a tergo est, fidibus decorate Choraulis.
Vos quoque Presbyteri, superi sacra jussa Monarchae
Pandentes, animum modo gaudia mille perrent.
Gymnasiarcha quis es? nova gaudia pectore carpe.
Vos quoque stemmatibus proavorum ornate propago
Pulchris, laetitiam exultantes corde ciete.

⁸⁶ Urbicolae, cives, plebs incolyta, vos peregrini
Solvite multiplici modo juba solvite voce.
Tu quoque Nympharum et mulierum ornata caterva
Laetitiae nova signa date, et date corpore plausus.
⁹⁰ At vos Pegasidum comites alacresque ministri,
Dicite doctis sono Laetum Paeana Magistro.

C. Incipe jam Philomuse sono benedicere sponsis.

P. Ergo ut nacta virum virgo vir virginem adeptus

More sacro ingenuam, praestanti et corpore, vultu
Efficiat Dominus florentes pignore Jesu.

⁹⁵ Regia ceu splendent penetralia culta ministris,
Ilex exornat ramos ceu glandine nigra
Condecorat gnatis sic vos venerabile numen.
Unus amor jungat castissima pectora. Lumen
Sic Emerice Dei cernat te, teque Susanna.

C. Coelipotens Fratres Pntach Aonidesque Sodales
Fortunet Decorent Portet Modulentur et Optent
Conjugium Thalamum Manuscula Carmina Vitam
Exhibitum Celebrem Preciosa Decora Sacratam.

(A *Diarium Apod.* 130b–132b. lapjain. — A vers — mint címéből kiderül — Újfalvi Katona Imrének, a pataki iskola rektorának Szőlősi Zsuzsannával kötött házasságára készült. Párbeszéd formában van írva: a párbeszéd Choraules [=karfuvolás] és Philomusus [=tudományszerető] között zajlik le, ezek talán Csulyak két tanulótlársának megszémélyesítéi. Az utolsó bekezdés sorfőiben, illetőleg a sorok utolsó betűiben a házások keresztneve olvasható.)

5. *Poëticae facultatis encomium pro Oeco[no]mia recitatum. 18 septembris 1600. Patachini.*

<p>Quis faciat celebres nitor oris mensque Poëtas,
Quaevae poëmatibus tribuatur gloria castis,
Musis quantus honos sit dandus amorque canoris,
Nunc canere incipiam. Magnus qui carminis autor</p> <p>⁵ Diceris, atque Dei soboles suprema Parentis,
Huc ades, atque meam titubantem in vortice puppim
Dirige: quique regis solers pia frena Lycei
Patachii celebris doctrina, mente, manuque
Parce Precor Musae, tenuem neque despice Musam.</p> <p>¹⁰ Vosque Novenarum colitis qui tecta sororum
Inclyta, doctisonas advortite comprecor aures,
Nec tenuem tenui manantem a fronte poësim
Ex sibilate, precor, naso nec tollite adunco.
Bellerophonteum genuit clementia vatem</p> <p>¹⁵ Magna Dei. Et generis, famae pars maxima, divùm
Et decus eximium, interpres, famulusque vocatur
Velox; muneribus quos nullus in orbe cupitis
Condecorare potest, fundunt pulcherrima quando
Carmina, voce quidem lepidâ, conjunctaque summis</p> <p>²⁰ Virtutum studiis. Magnorum hi gesta virorum
Versibus impariter junctis, pariterque vicissim
Heroum pugnas memorant sermonibus acreis.
Hinc rabidum ceu sit bellum cum gente gerendum
Assuetam bello, udam sanguine tingere terram</p> <p>²⁵ Rite docent, alitur queis mens oculusque animusque
Cunctigenùm, expressa est queis clari gloria facti.
Doctrina haec alias superat generaliter artes:
Cum quia mortales nullam propé discere ad unguem
Rite valent, variâ ast discurrunt sede studentum</p> <p>³⁰ Mentis: tum siquidem docto dicente Strabone,
Doctrina haec celerem capit in loca lubrica cursum.
Tullius eloquio clarus, virtute juvari
Mentis, ait, Vatem, et rerum natura novatrix
Efficit aethereo ut potiantur flamine, quidvis</p> <p>³⁵ Ne temere condant sancto nisi numine adacti.
Ennius ingenio magnos sanctosque vocavit
Vates, ceuque polo nobis pro munere missos
Asserit, exemplar vitae vatem esse regendae.
Socrate quis gravior, vel quis cordatior alter</p> <p>⁴⁰ Exstitit? is Patres sapientiae et artis avebat
Dicere, et ingenio superas volitare per auras.
Cogitur instinctu divino namque Poëta
Scribere, et in lucem proferre poëmata sacra.
Dices: ex aliis multi spreverè Poëtas</p> <p>⁴⁵ Quid Lacedaemonios referam? quos fama maligno
Fert odisse bonos nimium livore Poetas.
Ausonum apud gentem pulchro qui stemmate nati
Sanguine deque pio, et celebres cupiere vocari hi
Temserunt studia, ast artes quoque Palladis omnes</p> <p>⁵⁰ Sperrnentes subter sedes latitare sinebant.</p> | <p>Exordium a pro-
positione totius,
cum enumeratione
partium.</p> <p>A causa efficitur
ab effectu</p> <p>A forma</p> <p>ab utili</p> <p>A compar dissimil</p> <p>A testimonio
Strabonis</p> <p>Tullii</p> <p>Ennii.</p> <p>Socrates</p> <p>occupat</p> |
|--|---|

Quae fuerant aliae nigrâ sub veste latebant
Splendori generis maculam haud fortasse tulissent.

Cecropium ille Dionysius doctumque Platonem
Vendere jussit atrox auro de more Tyrannus.

Haud Caracalla secus divina volumina summi
Jussit Aristotelis vulcano tradere forti.

Calligula haud aliter vatis sceleratus Homeri,
Vergilii nec non Livii complurima jussit
Tollere, scripta diem ne lumine cernere possent.

⁶⁰ Exsilio, Augustus Nasonem carmina propter,
Cernere quoâd licuit solis pia lumina, torsit.

Sic Nero sanguineus, Cambyse, Julianusque
Xerxes, doctrinâ validi et virtute fuère
Quondam: sed subito in scelus omne ruère nefandum,

⁶⁵ Atque manu indomitâ gladios strinxère profani,
Ut jugelent sancti cultores numinis omnes.

Vatibus haud aliter vicos atque oppida et urbes
Ipse carere Plato voluit, sic Vespasianus

Fictus uterque parens vatium, ut procul urbe foret sic

⁷⁰ Blandus amor juvenum et lascivia, stupra, cachinni,
Moribus atque senum Respublica munda maneret.

Naso refert vates mendacia multa referre:

Sic alii tribuunt fabellas vatibus: ac si

Vera loqui, foedumque foret, vetitumque poëtis:

⁷⁵ Quorum ego judicium falsum et damnabile duco.

Est quoniam menti, mentiri errare cuique
Adjunctum, ast doctas ornarunt carmine vates
Artes: digne igitur servantur in orbe Poetae.

Quid referam vanas multorum denique gerras,

⁸⁰ Cum magno semper fuerint in honore Poetae;

Namque senum juvenumque chorus laudanda putavit

Carmina: quâs praeclara Ducum, gesta ante canuntur.

Atque adeo mores cujusque et vita reguntur.

Corniger ille Dei vates dux atque Propheta,

⁸⁵ Numine divino afflatus cantavit ad amnem,

Carmine dulcisono reduci pro gente Jehovahae

Suave melos: sic Psalmographus vatium ille supremus

Conscripsit vario psalmos sermone sonantes.

Psalmis quid siquidem est formosius? utilius quid

⁹⁰ Isaiae cantu? Salomone aut sanctius est quid?

Hi placuère Deo, nullus tamen hosce negabit

Cantandi recte praeceptis esse politos,

Atque Deum charos inter numerasse sodales.

Aspice quaeso Pater quam flectant ista profanos

⁹⁵ Momos! quam tumeant buccae, mala mente serentum!

Nam decus eximium est vatium pia corda referre

Pro populo, grates summas pro gente nefandâ

Fundere, ut hae fieri possint pia turba Tonantis.

Nonne sed et nostris placuère placentque Poetae

¹⁰⁰ Regibus, agricolis, rudibus, doctisque sacrati?

Induperator nam tanti fecisse Severus

Carmina narratur: vati ut pro quôque juberet

Versiculo Indiacum numerari protinus aurum.

Magnus Alexander tam magni fecit Homerum,

¹⁰⁵ Dixerit ut comitem belli sociumque cruenti:

Et quoties voluit somno mandarier artus

Carmina cervici subjecerit ipse Magistri.

Et postquam ancipiti vicisset acinace Magnum

Persarum Regem, praedas en inter opimas

¹¹⁰ Scrinium fulvo variatum marmore et auro

Inventum fuerat, sculptum quod forte decenter

Arte Syracusiâ, docto medicamine plenum,

Antonius Cara-
calla

αυτοκρημα

Aptum vulneribus Lethi morbisque caducis,
 Sic, ut dona manu prehndit, [!] Rex ore locutus:
 Hercule me magnus facit ardor ut urar Homeri
 Vatis amore, mihi sit fas hîc sistere vatem.
 Fertur Alexandrum docti doctissima Homeri
 Carmina pro merito edidicisse fideliter omnia.
 Sylla etiam vatem precio dignum esse putavit
 Imbellem magno, nec carmina scriberet ultra
 Carolus augurio quintus (licet aeris avarus)
 Migdoniis tamen hic renuit sacra ferre talentis,
 Insigni ast vati fulvi pretiosa metalli
 126 Dona dedit, Latio celebrasset carmine quando,
 Qualiter ignotas peragrassent navibus oras
 Insillente mari, et gentis domuisse sagittas
 Belligerae, aequantes terris vestigia Turcae.
 Ennius ingenio celebris sermone disertus,
 Scipiadae acceptus fuerat, Mario atque Lucullis
 Antiochenus erat vates, doctisque probatus.
 Gratus Alexandro Regi Magno fuit olim
 Choerilus, incultis qui versibus et male natis
 Gesta celebravit Regis memoranda potentis,
 Is tulit acceptos, regale numisma, Philippos.
 133 Caesar et Augustus potuque ciboque Maronem
 Nutriit Andinum: cujus cum forte popellus
 Carmina Romanus magno recitato theatro
 Audisset, pedibus totus surrexit, et illum
 Haud secus Aûgusti ac numen coluère sacratum.
 Siccine Alexander Romanum nempe tyrannus
 Vergilii mentem vatis miratus acutam
 Dixerit ut summum praeclaros ante Poëtas,
 Inque super simulacra viri asservasse sacello:
 Lampridius scriptum historiis sic ipse reliquit.
 Mecaenas tanto flagravît amore poëtae
 Ille Venusini: ut cum fatis raptus obisset
 Iusserit exquiliis fragiles tumularier artus.
 Sic Messala arsit Corvinus amore Tibulli,
 Ut comitem heroi peregrinas cernere terras
 Praebuerit, castam et vixit cum carmine vitam.
 Gratianus magno decorârat Burdegalensem
 Ausonium officio, Thebarum moenia quando
 Magnus Alexander vulcano et fuste feriret
 Tum domui, nec non jussit penetralibus altis
 Parcere Thebani vatis, Thebasque perussit.
 Janus Aristophanem Chrisostomus ille poëtam
 Saepius ad dextram portando volvit, et ipsum
 Supposuit capiti somno resolutus amio.
 Cur referam Bacchum celebrem qui voce Sophoclem
 Deliciarum instar jussit tellure recondi?
 Praeteream laudes Nasonis et ora Propertî
 Persii et Ausonii, Lucani, Maniliique,
 Sponte Palingenii linquam Senecae quoque honores.
 Non referam Actii, Statii, Juvenalis opima
 Carmina, Lucretii mentem, Janique poëtae
 Stemmata, doctrinam, praeconia, scriptaque docta,
 Hungara quem tellus genuitque et honoribus auxit.
 Non referam Paulum quem sacra volumina tradunt
 Et volvisse bonos scripto et laudasse poëtas,
 Inque suo memorat scripto tres ordine vates.
 Denique cur sileant Theodorum carmina Bezam,
 Tempora qui vegetae numeravit plurima vitae,
 Illum aetate senem at promptum ingenioque sagacem:

Quotidie excudit qui sacra poemata, nempe
 Nectareos instar recteat queis membra senili
 Attenuata senex macie et titubantia fulcit.
 O felix dignande meis Theodore Camoenis
 Beza, parens patriae, felici sidere nate,
 Orbis ave phoenix, vatum doctissime vates:
 Quem tua te servant tornata poemata tantum,
 Cui nisi doctisona arriderent carmina, pridem.
 Lanificae, ô vates rupissent stamina Parcae.

Ergo poetarum merito penetrabit adusque
 Fama, decusque polum atque novissima climata mundi.
 Vosque poetarum doctissima carmina multum
 Vivite, magnificae nec desint munera famae.
 Atque senes, pueri, juvenes praeconia cantent.
 Tu siquidem morbos, dubia atque pericula pellis,
 Et pacem impetras, locupletem et frugibus annum.
 Tu requies hominum, divumque aeterna voluptas.
 Tu exhilaras dulci moerentia pectora cantu.
 Per te fit vivax virtus, fit noxia labes.
 Carminibus superi et Manes placantur acerbi.
 Carmine pandis Athlanta et carmine claudis Avernum.
 Carmina Magnatum mulcent mellite furores.

Ergo Novenarum doctissima turba sororum,
 Limina Gymnasii pede qui calcatis honesti,
 Perluitisque sacro praecordia vestra liquore:
 Carmina complaceant vobis, Lepidique poetae
 Tollite in extinctum super aethera tollite nomen
 Tollite, Aristarchis nec vos date detrectandum.

(A *Diarium Apod.* 133a—136b. lapjain. — A sárospataki iskolában előadott vers a költői tehetség dicsegetéséről szól. A 104. sor mellett a margón Csulyak feljegyzése olvasható, melyet görög költőkről írt: Archelaus Rex Macedoniae Euripidem ita secum habuit, ut familiarissime complecteretur et sapientissimam poetæ consuetudine non posset carere: neque solum viventem sed mortuum quoque exquisitis honoribus affecerit. Anacreon inter praecipuos amicos Sami Tyranni Polycratidis fuit. Aeschyles et Simonides apud Hieronem Syracusarum honorem et auctoritatem maximam habuerunt. Antigoni amici commemorantur Antagoras Rodius et Aratus Solensis.)

6.

1. Atque nos isthac, Bone solis aurâ
 Rite donasti, renitente verbi
 Luce complēsti, tenebras fugasti
 Pectoris atras.
2. Atque jejunos similâ cibasti
 Affatim Musas, Bromioque sicca
 Namque potasti Deus alme Baccho
 Guttura large.
3. Insimul soles tepidos dedisti
 Queis cados musto vacuos recenti
 Quisque complevit, sitibunda quoquis
 Guttura roret.
4. Insuper totis Patris ex medullis
 Gnate promissum petimus secundum
 Christe, Musarum hospitium supernâ
 Luce gubernâ.
5. Daemonum pelle insidias malorum
 Qui tuae semper mala dant catervae,
 Atque caecum Pontificis furorem
 Contere verbo.

6. Frange Musulmaniadum trifaucis
 Cerberi quondam genitum cruore
 Tu Gygantaees pie Christe vires
 Atque sagittas.
7. Da Optimates Pannoniae fideles
 Viribus fractae, ut tueantur armis
 Christianos, qui venerantur omni
 Tempore Numen.
8. Da, piis Ecclesia stet ministris,
 Qui tuum verbo foveant popellum
 Coelitus misso, et Cacodaemona atra ad
 Tartara pellant.
9. Prosperâ Rector celebris salute
 Fac scholae vivat Patachinae, et idem
 Nestoris conjunx numeret beata
 Secla Sybillae.
10. Tecta fac multos nitidi Lycei
 Firma stent annos, columisque longa
 Turba Musarum generosa Christe
 Tempora cernat.
11. Ut tuum nomen celebremus omnes
 Christe qui patris soboles es unus
 Et Deus venis Patre cumque Sancto
 Flamine vivis.

(A *Diarium Apod.* 187. levelén. — A vers eleje hiányzik, mert a *Diarium*-ból egy levél ki van tépve. A szöveg a Sárospatakon szerzett latin versek között olvasható; a 34. sor utalása is azt mutatja, hogy Csulyak pataki diákkodása idején, tehát 1600-ban készült.)

7. *Poculum nuptiis Reverendi viri Joh. Illyrici Scholae Patachinae Senioris oblatum*

XI. Januarii 1601.

Quando novus cunctis adest
 Annus novo visus modo:
 Cunctis novum gignit novi
 Plausum favoris lux nova.
 Optata namque isthaec dies
 Jano Parenti splenduit,
 Quando novam ducit novus
 Sponsam Deo sponsus duce.

Taedas quod thalami novas
 Praeses Patachiae Jane petis scholae,
 Sponsi fungeris optimi
 Dignam crede vicem: et conjugii insimul
 Praescriptum sequeris modum,
 Vitae legitimo qui jubet e toro
 Cunctos pignora tollere.

Sponsorum ast thalamum sordibus oblitum
 Furtivae Veneris vetat
 Magnus, lege Die, Paulus Apostolus.

Te pietas, te sancta fides, te candor et angor
Ut peteres iterum ipse Deus connubia jussit.
Queis (ceu trisseclis Nestor titubantia fulsit
Signa pedum baculo) recreares corpus et albam
Caniciem capitis: curas de corde levando
Insomnes, casti et gignendo pignora lecti.

Anxietas te neve domestica jam fatigat ultra
Tu namque sponsam ducis obsequentem
In thalamum, relevare et tristiciam probe scientem
Cordis, timorem voce lenientem.
Illyrice ergo decet devoto animo roges Tonantem

Vestram gubernet Numine ut salutem.
Jane etiam coeli precibus precor ipse Monarcham
Supplicibus, thalamum servet sine lite pudicum,
Atque domum sine fine beet virtute suprema,
Ducere concordem vitam possitis uterque,
Cernere post oculis casti pia pignora lecti.

Sed quid Jane toro meis
ultra carminibus sum gravis, optime:
Centum passibus omnia
Cum sponsus thalami jura scias novi:
Rursus suponsa focum diu
Ardentem teneat construere Ursula.
Heic finem faciam mei
Sermonis: Siquidem cuncta Deum Tibi
Missurum bona judico,
Puro quae thalamo corde precor tuo.

Summi Deus Rector poli
Sponsum tuo et sponsam praecor
Regno bea, cum terminus
Vitae vocarit spiritum.
Quare tui Pater optime
Cape quaeso Miscolci rudem
Vultu Camoenam blandulo,
Qua sacra Hymenaea concinit.

(A *Diarium Apod.* 142. levelén. — A vers Illyricus Jánosnak, a pataki iskola szeniorának lakodalmára készült. Illyricus Jánoerról Csulyak Önéletrajzában is megemlékezlk. [285. 1.] A vers hét részből áll, mindegyiknek más a versmértéke. Csulyak patrónusához, Thököly Sebestyénhez is írt egy „a Muzsák száma szerinti különböző mértékű lakodalmi verset”. Lásd: Önéletrajz 288.) *

3. *Descriptio furoris divini, ob hominum flagitia exardescens. Patachini 19 Januarii 1601.*

Arma, minasque canam superum, Immanuelis adactus
Numine, Pierides quaeso favete mihi.
Tempus erat, quando nitidum jubar extulerat sol,
Inque pari spacio vesper et ortus erant.
Cum Pater omnipotens rutili fabricator olympi
Humanum superam vidit ab arce genus.
Vidit, et obliquo nullum conspexit in orbe
Qui coleret puram religione Deum.
Iratius subito solio surrexit eburno
Et querulam secum talia voce refert.
Poenitet (ut fatear) gentem quod voce crearem
Hanc peccatricem perfidiaeque casam.
Haec siquidem ore tenus colit: altera thuris odore
Placari simulat multiplicique prece.
Flammiferis lucent faculis altaria multis,
Papiculis bilem verba sacrata movent.

Haec mihi vota dedit, rursus fugienda patravit
 Illa peregrinos gens colit ore deos.
 Quid faciam? perdamne viros toleremne scelestos?
 Qui mea pro nihili jussa verenda ferunt.
 Sic fatus Deus ille hominum divùmque creator
 Aligerum subito cum vocat ore virum.
 Ille citus praesto est, pallâ circumdatus alba
 Atque tenens dextrâ tela trisulca manu.
 Quem postquam Dominus coeli conspexit, obortis
 Mox lacrumis coram talia verba refert.
 Impia terrigenùm non jam mihi ferre patrata
 Est animus, siquidem est nullus in orbe pius.
 Non pietas, non sancta fides, non denique vera
 Religio curae est, sed mage spreta jacet.
 Quare age grandisonâ coelestem accerse senatum
 Aliger, ut teneant haec male facta, tubâ.
 Dixerat. Ille autem postquam pia jussa capessit
 Aetherei, cunctos mox vocat ore, Patris.
 Postquam introgressi concursu ex ordine magno
 Tales cunctipotens protulit ore sonos.
 Ille ego, qui mundum ex nihilo coelumque creavi,
 Flumina, quadrupedes, squamigerumque gregem.
 Ille ego terrigenùm custos, plasmator et auctor
 Sidera quicquid habent, quicquid et orbis habet.
 Ille ego, qui fuerat letho mulctandus Adamo
 Concessi longos vivere in orbe dies.
 Ille ego, qui texi cataclismo funditus orbem
 Absorbente Noam viribus atque domum.
 Ille ego qui propriâ charum virtute popellum
 Eduxi, Pharios cum obruit unda maris.
 Idem ego, qui quondam patribus deserta colentes
 Ferula digna loco poclaque digna dedi.
 Demque pollicitum venturo tempore semen
 È coeli in terras fornice sponte dedi.
 Qui mala facta hominum truculentâ morte piaret.
 Cui fuit haud toto corpore mica mali.
 Non tamen haec homines curant, non jussa verentur
 Terrigeni, mage sed facta nefanda patrant.
 Postquam autem soboles tristi surrexit ab orco
 Continuo Apostolicum convocat ore gregem.
 Quos facit in terris coelesti munere fungi,
 Laeta Euangelii nuncia ferre viris.
 Sed mala gens hominum immaturâ morte ministros
 Sustulit, haud didicit flectere colla mihi.
 Quin mage nunc hominum mentes pronae atque fugaces
 Ad mala. Facta viden gnate tenelle virùm?
 Cerno ego Christus ait: nunc quid persolvere genti
 Pro meritis satagis, perge, benigne Parens.
 Tunc Pater, aethereo tollamne hos sulphure, fatur,
 Deucaleoneis an mage rursus aquis.
 Polliciti ast memor antiqui, tollere lymphâ
 Nolo viros, falsum non quia in ore meo est.
 Ocyus ergo moror? quid vobis cernitur? an non
 Pro meritis poenas impia turba luet?
 Haec Deus. Illi autem tacito sub corde volutant
 Plurima, moxque Pater talia voce refert.
 Igne pluat coelum, sulphur vomet ore barathrum
 Devoret et cunctos flamma rogosque viros.
 Dixerat omnipotens irato pectore secum
 Cui soboles tales mittit ab ore sonos.
 Parce pater populo, populum nec sulphure totum
 Coeruleo tollas, parce precor populo.

Hunc siquidem validâ vinctum Deus ipse catenâ
 Exolvi, satanae perfida tela vetans.
 Sustinuique necem palo suspensus ab alto,
 Haec tibi complaceat victima chara, Pater.
 Non tamen ut nullas subeat gens pessima poenas
 Postulo, peccati ast supplicium ipsa luat.
 Nunc tuus alme Parens furor ardens cesset, et infer.
 Supplicii populo mitius oro genus.
 Vix haec fatus erat Christus sermone Parenti,
 Cum Deus exclamans talia voce refert.
 Non tibi quas statui poenas gens perfida reddam
 Non impune tamen facta nefanda feres.
 Sic memorans, Cererem, Martem, Lethumque vocavit,
 Quae Dominus tales protulit ore sonos.
 Maxima terrigenum penetrant peccata virorum
 Sidera adusque poli fundum et adusque maris.
 Spreverunt mea iussa homines, malefacta patrârunt
 Unus et ex multis vix pius esse cupit.
 Non me doctisano celebrat per templa popellus
 Cantu, nec precibus fert mihi vota Deo.
 Quare agite ô famuli poenas inferte cruentas
 Gentibus, et cunctos ense necate viros.
 Plurima corporibus date vulnera, viscera fame
 Rodite, et exanimes tu Libithina tege.
 At prius haec imis haerebunt fixa medullis
 Dum mea perficitis iussa verenda, viri.
 Insimul arma manu radiantia tollite, vobis
 Ne noceant fraudes nec malefacta hominum.
 Tollite lactentes gladio, juvenesque senesque
 Ancipiti, agricolas opprimitote fame.
 Corpora mille modis ferro proscindite: et Ipse
 Spiritibus requie do sine fine frui.
 Nec prius a coepto jubeo cessate furore
 Quam tulerint homines thura sacrata mihi.
 Dixerat Omnipotens, et adhuc quoque plura parabat,
 Ni satis hos nosset iussa sequenda sequi.
 Aure Dei postquam Poenae mandata bibissent
 Ire pedes satagunt tecta videre virûm.
 Primus ibi ante omnes rigido circumdatus ense
 Mavors in terras scandit ab axe poli.
 Lumine perlustrans turrita palatia Regum
 Magnatumque videt nil malefacta nisi.
 Continuo auxilium Turcas clamore frequenti
 Convocat, et scythicas armat utrinque manus.
 Quae Ithaci ingenium donat, gladiumque cruentum
 Aeacidae, confert divitiasque Midae.
 Ecce sarissigerâ Princeps comitante phalange
 Turcarum Hungaris et Teutonis ora petit.
 Insonuere tubae, magnusque per aethera clangor
 Intonat, et flammam quilibet ore vomit.
 Pascua diripiunt, urbes quoque funditus igne
 Tollunt, captivos servitioque premunt.
 Hostis atrox pueris nequaquam parcit ephelis
 Et senibus vitam decrepitisque negat.
 Sed mage crudeli cunctis cava vulnera ferro
 Infixitque viros perdidit ense malos.
 Belliger interea dum sic Mars saevit in armis,
 Diva Ceres properat iussa sequenda sequi.
 Grandine et haec segetes teneras diverberat omnes
 Gurgulioneis tollit easque feris.
 Imbre pluit, ventos inducit, frigore culmos
 Urit, et in paleas semina pulchra parat.

Denique terrigenum violentam mittit ad ora
 Esuriem panis quâ premat orbe viros.
 Quid panis? major divini (credite verbo)
 Longe Euangelii nos premit ecce fames.
 Mox Cererem Lethum sequitur fortissimus inter
 Aetherei poenas supplicia atque Dei.
 Dextra tenet falcem, torquet sparumque sinistra
 Ensis et hirsutum cingit utrinque femur.
 Arcum humeris bajulat flexum, collumque perambit
 Immedicabilibus plena pharetra malis.
 Falce secat cunctos nullo discrimine, sic ut
 Rusticus in pratis gramina quaeque ferit.
 Et sparus insequitur fugientes, mucro dynastas
 Enecat, et penetrant tela trisulca jecur.
 Vix bene vulnifico firmârat pectora ferro
 Cum subito Lethum Teutonis arva petit.
 Pâret id imperio, pestem ast prius ore Patronum
 Suppetias gladio flagitat ire suo.
 Impetrat. Insidias mortalibus undique sternit,
 Vitet ut hostileis nullus in orbe manus.
 Interea populum pestis circumdat acerba
 Ex improvise, falce, sparo atque sude.
 Tecta crepant gemitu, luctu, lacrimisque per urbes,
 Exanimesque viros lectulus omnis habet.
 Non hos Paeoniae extinguunt tolluntque medelae
 Languores, cordis, corporis atque animi.
 Caetera si linguae centum sint, oraque centum,
 Non possem Martis facta referre vagi.
 Nec gelidae quirem calamo percurrere caedes
 Mortis, queis homines torqueat orbe modis.
 Teutonidos lustret pomoeria, et Hungarin omnem,
 Qui velit haec oculis facta notare Dei.
 Pannonis ora diu multo perfusa cruore
 Cur madeat rogitas? impia turba sumus.
 Teutonis ecce iterum satagat conscendere muros
 Cur quaeris? Teuton pessima turba virum est.
 Quare si Martem, Mortemque Famemque Tonantis
 Tollere vis poenas facta nefanda fuge.
 Nunc tu Gnate Dei coeli qui sidera torques,
 Quique Dei complex jussa sacrata Patris.
 Terrigenum solus qui crimina morte piasti
 Donastique tuis gaudia laeta piis.
 Respice, nobiscum quod quondam foedus inisti,
 Et placido nobis sit tua dextra sinu.
 185 Respice nos multis jamjam Deus alme procellis
 Jactatos, siquidem nos tua membra sumus.
 Pelle procul caedes, pestemque famemque perenni
 Laetitiam dona Christe benigne tuos.
 190 Ut nos thura Patri, tecum qui trinus et unus
 Flamme cumque sacro est, ore feramus, Amen.

(A *Diarium Apod.* 138a—141b. lapjain. — Csulyak 1601. január végén hagyta el Sárospatakot; búcsúbeszédét a harag orvosságairól tartotta. [Őnéletrajz 288.] A vers — amely az Isten haragjáról szól — feltehetően kapcsolatban volt a beszéddel.)

9. *In discessum Joannis S. Kecskeméti ad scholae Bodrog Kereszturinae regimen.*

19. *Januarii Patachini 1601.*

Magnum Pattachiae Jane decus scholae,
 Quorsum Castalias linquere vis deas,
 Junxit quosve dies insimul et fides
 Cordato socios pectore cognitos.

Forsan fatidicae Jane metum deae
Incussère, tuis non studiis polo
Laturas itidem suppetias manu
Ne sis Pannoniae Jane decor scholae.

Aut te Vestra foco divite flammae
Arcet Nectareis fungier eppulis,
Tabo Bodrogus aut largifluus nimis
Num venas maculat Jane etiam tuas.

Permulti mage te Jane laboris aut
Taedet, quo fueras atque molestiae
Oppressus, pueris ore Dei sacro
Tradens dogma tibi coelitus affatim

Oblatum. Aoniae gymnasii deae
Sordent jamne tibi, moenia vel scholae
Regno Pannonico nunc celeberrima
Sunt invisa animo Jane refer tuo.

Haud sic. Ast Domini jussa fideliter
Ardes empyrei perficere enthon.
Hujus linquere quae gymnasii volunt
Sedem et Castalidos dulcisonum chorum.

Majoresque jubent scandere te gradus
Virtutis meritae. Jane mane precor,
Multis nam profugos ferre pedes procul
Algor, nix prohibet, sarmaticum et gelu.

Verbis flecteris haud: propositum magis
Urges Jane tuum fata jubent quia
Doctum Pattachii linquere nunc chorum
Mandant Krezturiam te regere et scholam.

Quare Krezturii frugiparos petis
Agros jamne citus, gymnasium regis
Dextrâ, discipulis dogmata dans poli
Cunctis, grata Deo digna bono Patri.

Sed multis animum ne querimoniis
Tundam, carpe viam sidere lucido,
Cingat te aligerûm pervigil ut chorum
Jovam sic precibus protinus in voco.

Plasmator superi qui Deus es poli
Qui dextra regis et dirigis omnia
Da ventum facilem claraque sidera
Jano qui coluit porrige iter bonum.

Spartam ornare queat coelitus ut datam
Dextre Krezturios Kecskemeti lares
Concernatque poli tradere dogmata
Janus discipulis ore queat suis.

Quare Pegasei maxima pars chori
Nutu perge Dei, quo tua te vocat
Virtus: prima Deum cura sit ut colas
Prosis post patriis moenibus. I, vale.

(A *Diarium Apod.* 143a—144a. lapján. — Kecskeméti S. Jánost, végzett tanulóársát búcsúztatja, aki Bodrog-kreztúrra távozott.)

10. *Carmen pro nuptiis Philippi K. Quintoforiensis et Sophiae Trosnaiderianae matronae.*

Keismarcini. 18 Febr. 1601.

Cum Deus hanc mundi fabricam virtute creasset
Mox hominem ex udo condidit arte luto.
Cuncta creata suo perlustrans lumine, cuncta
Approbat, adque hominem talia voce refert.
Non libet humanum genus ut sine conjuge vitam
Ducat, sed danda est casta virago viro.
His dictis, hominem somno Deus obruit alto
Ex latere osque capit protinus ipse viri.
Hinc sociam vitae similem per cuncta marito
Fingit, et hanc Hevam nomine dicit Adam.
Tunc ait, ex propriis virgo ossibus edita, vitae
Sis optata quies, spes, columenque meae.
Hunc hominis tecum recolis dum gnaviter ortum
Metirisque suo quaeque Philippe pede.
Tu nihil invito satagis tentare Jehová:
Te rabies satanae laedere dira nequit.
Suppetias coelo ast largas conatibus optas
Alea mox dicas jam jacienda mihi est.
Alea jacta cadit, thalami nova gaudia suadet
Legitimi, sancta, sumere, lege Dei.
Ergo Philippe Dei, peragis dum coepta, favore
Non hominis sequeris facta nefanda mali.
Qui sacra legitimi contemnit foedera lecti
Atque Panomphaei jussa veneranda Dei.
Quare tu Sophiam sancto complectere amore
Namque monet pietas relligio atque fides.
Furtiri fugias caste cubilia Erycis,
Contentus propria et conjuge, vive Deo.
Quod superest, alios turget quibus aere crumena,
Cara novis sponsis munera ferre docet.
Ast mihi qui ingenuis vigilo, chartacea, Musis
Munera cum votis nunc mea, ferre licet.
Vivite concordēs longos precor ergo per annos
Nec violet vestram fraus inimica fidem.
Fundite felices dignissima pignora lecti
Sic vestrá crescat prole beata domus.

(A *Diarium Apod.* 144. levelén. — Csulyak a verset Késmárkon, Thökly Sebestyén udvarában való tartózkodásakor szerezte, Philippus K. Quintoforiensis és Sophia Trosnaideriana esküvőjére. A házastársakról közelebbit nem tudunk, talán késmárki polgárok voltak; és Csulyak pénztalalom reményében írt hozzájuk verset, mint Thökly Sebestyén esküvőjére is. Lásd: Ünletrajz 288.)

11. *Paraphrasis poetica Psalmi LXXIX*

Aeterne vindex justitiae Deus
Vultu sereno desuper intimas
Afflictiones intuere
Jova, tui gregis et peculi.

Blasphema quænam natio gentium
Ritu ferarum barbarico, tuam
Tam nequiter possessionem
Diripiunt, misereque vastant?

Contaminatur sacra tibi domus:
10 Illustre mundi totius Urbs decus
Vastatur; et nunc mole grandis
Vix lapidum superest acervus.

15 Diras volucres sanota fidelium
 Pascunt tuorum corpora: bestiae
 Et membra crudeles et ora
 Dilaniant avide piorum.

Ebullientis flumina qualiter
 Lymphae videmus currere, non secus
 Circa sacrae moenia urbis
 Sanguinis innocui repente

Fluxere viri. Proh dolor! hic tamen
 Inventus omni de grege nullus est,
 His qui supremum praestitisset
 Officium prius ac honorem.

Gaudent propinqui, nec minus accolis
 Ubique nostris ludibrium sumus;
 Mundoque decantata toti
 Fabula, deliciae, cachinnus.

Hic ardor autem quam, rogo, quandiu
 Durabit? atrox ira tua usque quo
 Nos, ah misellos nos! caducas
 Flamma velut stipulas vorabit?

Immo prophanos in populos, et in
 Te nescientum regna potentium,
 Effunde fervorem furoris
 Jova tui semel aestuantis.

Lupi tenellum oeu pecus, impius
 Jacobidarum dilacerat gregem
 Hostis piorum, subruitque
 40 Illius ac populae aedes.

Memor priorum ne scelerum neque
 Injuriarum sis Deus: ac cito
 Nostri misertus, tolle, tolle
 Tam grave pondus acerbitatum.

Nunc qui juvisti nos toties, juva,
 Qui liberasti, nunc quoque libera,
 Spes nostra, solamenque dulcis
 Terminibusque medela nostris.

50 Omnis sacro gloria Nomini
 Tuo redundat: parce reis, tibi
 Ut sic cupitas ore laudes
 Ac animis meditemur uni.

Pridem (nec audis tu Deus et Pater)
 Linguâ scelestâ factio gentium
 55 Instat rogando. Gentis hujus
 Nunc ubinam Deus et redemptor.

Quin innotescit sat cito reprobis,
 Quin innotescit non minus et probis,
 Quam talionem tu reserves
 Mortibus innocuis tuorum?

Retunde nostras ne rigide preces
 Quos dura stringunt vincula carceris
 Tenebricosi. Num moraris?
 Nec gemitus miseratus audis?

Serva potentis robore brachii
Quos destinavit terrificae ferus
Morti tyrannus: surge, victu
Eripe nos necis ex profundo.

Tunc redde nostris debita proximis
Repende cunctis septupla debitis.
Hos propria excindat relabens
In caput impietas scelestum.

Ut pascuorum grex tuus et tui
Cives in omnem progeniem tibi
Gratesque dignas atque digna
Vota tuis meritis sacremus.

(A *Diarium Apod.* 145a—146a. lapjain. — Csulyak a LXXIX. zsoltár verses paraphrázálásának keletkezési idejét nem jelölte meg. A *Diarium*-ban egy 1601. febr. 18-án kelt szöveg után olvasható.)

12. *Ad candidum lectorem*

Pergama fallacis cecidére ut fraude Sinonis
Inescante fuco Phrygas:
Sic Mahometigenae Raba astu victa Sinanis
Mulcente donis Praesidem.
Iligno illa ruunt (mirum!) expugnata caballo,
Vtero fundente militem:
Semisepulta jacet quercinâ Raba petarrâ
Reserante portas ignibus.
Illa sed aeternum, tristi oblita quippe veterno,
Marcent, sola strata jacent:
Haec rediviva semel, Christo duce, Raba virebit,
Laurus viret dum Delphica,
Cuius quisquis aues cognoscere rite virorem,
Casumque propugnaculi:
Ambrosii hoc tecum carmen percurre Sebasti,
Vtrumque scibis ilicet.

Stephanus P. Miscolcinus Pannonius.

(Ez az üdvözlővers a következő nyomtatványban jelent meg: Ad solennem miraculoſe recuperati Javrini recordationem, quae quotannis in Schola Gorlicensi celebrari, et grata memoria repeti solet carmen Sebastiani Ambrosii Hungaro-Scepsis, publice recitatum, die 29. Martij, anno Christi 1602. Cui adiecta applicatio ad Deum Opt. Max. pro defendenda contra immanitatem Turcicam Vngaria. [RMK III, 989.] — Ambrosius Sebastianus, akhez az üdvözlővers szövege Győr 1599-i felszabadulásáról írta énekét. Az üdvözlőversek szerzői között báró Thököly Miklós is szerepel, akit Csulyak 1602-ben Görllitzben nevelt.)

13.

Cum me foveret Gymnasium innotum
Niori quod undis lenibus adjacens
Muis Palatinis ministrat
Atria, magnificasque sedes

Vel invidendas priscae Academiae:
P. . . ota Phoebos pectora, plurimi
Vixere mecum, mens amica
Compede quos mihi gratiore,

Vitaeque concurs junxit amoenitas;
Constante porro quos ego prosequar
Amore semper, dum vigebit
Haec anima hoc luteo in recessu.

Omnes sed inter nullus amicioi
Et nullus aequae ac Vatziaes meus
Mihî est amatus propter altum
Ingenium, niveosque mores

Fastu carentes, non opis est meae
Apollinari carmine persequi,
Vt fonte defusas perenni
Traxerit Ambrosio ore lymphas.

Videre charum jam videor caput
Vnaque fidam jungere dexteram:
Sed vota tantum vota sunt haec;
Quin potius tibi gratulabor

Quamvis remotus corpore, masculâ
De prole, Vatzî, quam tibi numine
Favente, laetiore nisu
Foedere iuncta thori, pudica

Conjux, in auras luminis edidit.
Perennè nobis sospitet hanc Devs,
Vt crescat in magmenta quondam
Laudis et ingenij paterni.

Major voluptas nulla parentium
Quae vel senectam durat ad ultimum
Propago quam si talis exstet
Quae patrias imitata laudes

Famae.

Janvs Johannem lumine si tuum
Hæva et valerent cernere parvulum,
(Quorum invidens fatum salutem,
Funere mersit utrumque tristi)

Gratationes quas tibi, Janvlo
Labella bella et suavia suaviter
Vltro darent: foecundiorum
Et thalamum cuperent jugalem.

Solus Parentum funera Janulus
Sarcobit atra: et Janulus oculis
Solut madenteis imbre malas
Post lacrimas decorabit aptis.

Cessas quid ultra solvere gaudia
Vacine? tecum quum sacer Andreas
Exultet Antistes Tonantis
Sârosius; nimie Georgus

Symmista sanctis clarus in aedibus
Plaudat; Licei Rector ovet sacri
Praeclarus Emricusque Thomas
Tartsalidae columen cathedrae.

Quid quod Iohannes Uyhelius domi;
Et Ipse laeto pulto solum pede
Remotus a vobis parumper
Corpore, non animo. Videsne

Amice metro gratuler ut rudi
Tecum? velis quod participem tui
Me gaudij divinioris
Laetitiaeque decentioris.

65 Dilecte Christo pusio Ianule,
Accepte patri parvule Ianule,
Es fratribus fratercule aptus,
Es genitricis amor puelle.

70 Longum Noaci percupio tibi
Pusille seclum Ianule: sis tuo
Compar avo, patri Vacino,
Moribus, ingenio, Camenis.

At vos Parentes progenie domum
Complete: quâ nil gratius est Deo,
Prolem Parentes si relinquunt
Quam patrias pede euntem ad arteis

Veloce. Felix sub penetralibus
Nutrita faustis quae soboles Patris
Vix lacte depulso, decorem
80 Condecorat pietate morum!

Materque paterque vigete valete.

(Csulyaknak ez az alkalmi verse Görllitzben jelent meg nyomtatásban; a nyomtatvány címe a következő: *Melios genethlacvm in natalem puelli lepidissimi Iohannis Vatsini, Clarissimi et Doctissimi Viri, Domini Gregorii Vataini fidelissimi Ecclesiae Kereszturienis ad Bodrog, in Vngaria superiore Ecclesiae, ex Dorothea Poli Vxor dilectis, filij primogeniti; ad XVI. Augusti, Anno M. D. CII. nati. Scriptum a Stephano P. Micololno Vngaro, adlectis amlorum gratulationibus.* [RMK III, 990.] — Váczl Gergely, akinek elsőszülött fiacskáját Csulyak üdvözölte, bodrogkeresztúri pap, később zempléni esperes volt, felesége, Póli Dorottya révén pedig Csulyak közeli rokona. [Őnéletrajz 292.] A címlevél hátlapján Csulyak neveitjének, Thököly Miklósnak 4 daltichonból álló üdvözlőverse olvasható. A nyomtatvány egyetlen fennmaradt példánya [ÖBzK] közepén csönka, a 36. sor után kb. két levél hiányzik. A vers 8. sorában — nyomtatási hiba miatt — a kezdő P után három betűhely üresen maradt.)

14.

Non unda cursu si fluitet cito
Olet palustris: nec mare perpetim
Silentibus ventis quietum
Candidulas aget ore spumas:

Tortos pererrans continue sinus
Spumescet aequor. Vitis et haud fere
Vvam: frequenteis traduceis ni
Vitisator scrobibus recondat

10 Bidente navus, prosubigatque; humum
Subinde rastro gramineam gravi,
Fimoque; spargat rariores
Pampineos dabit illa botros.

Te nosce te ipsum, qui patria cluis
Virtute, testis non levis afferit
Titan, in castris igne edaci
Pervolitans duodena signa.

Ister, puellum quando binominis
Te vidit aethram surgere ad igneam,
Applausit, irroransque, lympha
Fovit amore calentem et annis:

Hic, hic paternos ingenij lares
Redintegrabit dotibus ampliter
Dicens, paternae stemna gentis,
His Stephanus decorabit. Omen

Haud spero fallit, spondet id optime
Nomen corollae quod gerit et terit,
Icona nam priscam recondet
Sufficietque; recentiore.

Amice nisu niteris arduus
Faventibus sis ut favitor bonis
Linquens focos, aras, amicos
Delicias geniales.

Adire gressu Nissicolas aves
Veloce Musas ilicet, arduum
Temnens iter, frigus, calores
Nimbisonique: pericla Cauri

Iuga expetiscis scandere frondea
Bicornis acer Phocidis: hic ubi
Pimpleides sedant Camaenae
40 Ambrosia esuriam salubri.

Sitimque, stringunt gutturis affatim
Liquore siccam nectaris aureo.
Auctore conspecti Tonante
Pierias oculis sorores:

Quamvis decoris jam tenebras procul
Fugaris atras pectoris artibus;
Nil scire te credis, recessus
Ni penetres Sophiae altioris.

Vis lympa spumis fluctuet ut fugax,
Vitis racemis sit locuples ferex,
Contendis ergo docta velox
Moenia Beucoreae subire.

Iter seeundet [!] comprecor arbiter
Orbis, poli Rex, luceat aureus
55 Conatibus sol, et labores
Prosperitate beet beata:

Felice celsa, ut Leucorei pede
Tangas Lycei limina: nec polus
Halet vapores: paedagogos
Atque; habeas facileis Camanas:

Natalis aere culmen et in simul
Labore functus, conglomerentibus
Musis, amicis, matre salva.
Incolume incolumis capessas.

Stephani P. Miscolcini Pannonij

(Csulyak verse egy alkalmi nyomtatvány 4—5. lapjain található, melyet Kegellus István pozsonyi fi tisztele-
tére állítottak ösze tanítól és barátai. A nyomtatvány címe a következő: ΕΠΥΦΗΜΙΑΙ Qvas Juveni, ut nobilitatis
dotibus eximio, sic literarum cognitione exulto, Dn. Stephani Kegello Posoniensi Pannonio, ex augusto Gorlicen-
sium gymnasio abeunti In celeberrimam Academiam Witebergensem, boni et fausti ominis ergo scribebant Prae-
ceptores et amici. Wittenberg 1802. [RMK III, 995.] Az üdvözlőversek írói között Thököly Miklós, Csulyak ne-
veltje is szerepel.)

15. *Ad generosissimum Dominum Baronem Polemologum, epigrammata votivum Stephani P. Miscoleini*

Si Libyci extremo praedixit ab ungue leonis
Corporis Alcaeus quale fuisset onus:
Panthoidesque pedum, integram si forte staturam
Herculis, ex signo, novit Alexicaci.
Tene ego ab ignaro dubitem secernere vulgo,
Cujus ab eloquio suada decora fluit?
Tene negem ensiferas unquam vidisse phalanges,
Armaque in armatos non retulisse viros?
Qui modo, quid Martis valeat prudentia, tali,
Rebus in ambiguis, dexteritate doces.
O afflictata nimis, tali, gens Hungara, civi,
Plaude procul pulsas sollicitudinibus!
Auguror, optatum pridem super aethera solem,
Hoc duce munificus proferet ille Deus.
15 Hoc duce pressa malis rediviva Vngaria fiet,
Iustitia et paci basia mille dabit.
Hoc duce sacratâ quotientur ab aede Suitae,
Cumque cuculligeris dogmata falsa viris.
20 Denique sub tali duce Pannonis ora perennet;
Astriferi faxis Duxque Deusque poli!

(A vers Thököly Miklósnak, Csulyak neveltjének nyomtatott disszertációjá végén olvasható. A nyomtatvány címe a következő: Nicolai Theßkeli Liberi Baronis in Kelsmarck Oratio de Stratagematibus, conscripta et publicus recitata in frequentissima pervetustae Heidelbergensis academiae panegyri, ad XVI. Decembris anno M DCVI. — RMK III, 1028.)

16. *D. O. M. S. Memoriae et Honori lectissimae ac pudissimae virgini Annae, Reverendi et Clarissimi viri domini Stephani Szent-andrasii, fidelissimi Ecclesiae Tartszalinae Pastoris et filiae. Anno Christi 1589, 2 Augusti natae. Anno vero 1607. 29 Julii, hora 3 diei pie in Domino denatae Consecratae à S. P. M. scholae Rectore,*

Quae modo tam prope Fati sum lege peremta,
Adspicerem multos Anna virago dies.
Vita pudica, pii mores, mens religio,
Virgineum ornarant pectus et ingenium.
Anna senum fueram lumen columnaque parentum,
Unica virginei luxque decorque chori.
Nî prius aethereo nupsissem virgo marito,
Intrâssem thalamum mox Visoline tuum.
Sed bene habet. Sponso quia sum meliore locata,
Inter et Angelicos gestio ovoque choros:
Pone modum lacrumis materque paterque sororque,
Tuque pie conjunx, frater et ipse sile.
Ut morerer fuit illa Dei, fuit alma voluntas,
Qui nasci jussit, jussit et ille mori.

(A *Diarium Apod.* 167a. lapján. — Szentandrás Istvánról, akinek leányát Csulyak gyászolja, lásd a 20. sz. magyar vers jegyzetét. A verset Csulyak mint tarcall tanító írta. A cím végén az S. P. M. betűjel feloldása: Stephanus Pastor Miscoleiensis. Kiad. HARSÁNYI: Miskolczi Csulyak István élete és munkái. Debrecen 1926. 24. — Keresztési másolata alapján.)

17. *Ch. Resuscitatori S. Justa honoratae ac religiosae matronae Dorotheae Pelbart, Reverendi et Clariss. Senioris D. Stephani Szentandrasii conjugii piientissimae, piis manibus sacra, vita junctae 3 Non. Septemb. hora 3 diurna anno, 1607. dicata à S. P. M.*

Siste viator iter, te contra cerne sepulcrum:
Non tardabit iter, tam mora parva, tuum.
Dorothea hîc Stephani conjunx lectissima Mystae
Tartszalidum posui corporis exuvias.
Septem complevi miseræ quinquennia vitae,
Bisque duos hyemes insuper apposui.

Annis bis septem socio conjuncta cubili,
 Quina dedi Mystae pignora grata Patri.
 Provida osor sceleris, chari studiosa mariti,
 Foeminei sexus splendor, honorque fui
 Rara pudicitiae pede sic vestigia pressi;
 Ut poteram castam vincere Penelopen.
 Sola fui pietas cordi intemerata Jehovae,
 Belligio, virtus, vitaque sollicita:
 Non fidam Evadnen, non Caeciliamque puditam
 Aequiparato mihi. Major utraque fui.
 Pauperibus largâ donavi, munera dextrâ,
 Auxilio nudis praesidioque fui.
 His ego cineta bonis potui haud evaderi mortem:
 Disce meo exemplo, qui sapis ergo' mori.

(A *Diarium Apod.* 171b. lapján. — A vers Szentandrás István tarcalli lelkész feleségének halálára készült; lásd még a 20. sz. magyar vers jegyzetét. Csulyak a cím mellé, a margóra írta: „Annos nata XXXIX Conjunx XIII mens. v. D. VII Mater Iiberorum.” Kiad. HARSÁNYI: Miskolczi Csulyak István élete és munkái. Debrecen 1926. 25. — Keresztesel másolata alapján.)

18. Oh. Sospitatori S. Naenia pudicissimae ac benemoratae foeminae Annae, circumspecti viri Michaëlis Szabo, Senatoris Reip. Tartzalinae filiae, Prudentiss. viri domini Petri Literati de Zombor conjugis pie in Domino 7 Idus Januarii hora 6 vespertina, Anno 1608 mortuae. dicta à Rectore

Cippus quid tegat hic rogas viator
 Nuper cespite factus irretorto?
 Petri Zomborii ossa Litterati
 Annae condita Conjugis, puellos
 Undenis dederat Decembribus quae
 Quinque, ist hoc tumulo simul repositos;
 Ipso quos rapuit fugacioris
 Vitae perniciēs cito sub ortu.
 O manes ter et amplius beati,
 Belli, perlepidi, perelegantos,
 Quos lugens posuit pater sepulcro
 Salvete ultima paulo mox parenti,
 Qui plus vos oculis suis amarit,
 Iunget buccina. Tu interim marite,
 Firmo quem melior sodalitatē
 Nexu sors mihi copulavit olim,
 Tristem pone animum: relicta larga est
 Plausûs matories honestioris.
 Quos mors sustulit, intulit Poli Rex
 Coelo, et perpete gaudio beavit.

(A *Diarium Apod.* 176b. lapján. — A vers Zombori Péter feleségének halálára készült, lásd még a 21. sz. magyar vers jegyzetét.)

19. Oh. Sospitatori, S. Iusta. Amplissimi Senatoris, sobrietatis, prudentiae, aliarumque virtutum encomiis celebratissimi Johannis Czikos, Reipub. Tartzaliensis, nunc quartum Praetoris dignissimi, placide in Christo defuncti 7 Martii, anno Christi 1608 Persol :

Rector Scholae

Ah fatum superi ratum Monarchae
 Vicos flebilibus mihi per omnes
 Lugendum numeris! mihi! dolendum
 Certe Tartzalidis simul Camoenis.
 Hunc Ecclesia lugeat peremtum
 Guttis Hobadium per ora obortis.
 Hunc Respublica defleat Catonem
 Urbani quatero optimum Parentem
 Praetoremque fori disertiore
 Quo non Tartzalidum parit tribunal.

Hoc moesto recolant Patres Senatús
 Jambo pro meritis caput sepultum.
 Parentis, gener, uxor, omnis atque
 Domus, filia, filius, sodaes,
 Pullati lacrymis rigate bustum.
 Tu Gymnasii Rector adde carmen
 Parentale, graues facesse cordis
 Languores. Schola naenias Patrono
 Lugubri cane voce: dic Johannes
 Hic Czikos recubat, fori decus, dux
 Gregis Tartzalii, columna templi.
 Tu Rex aetheris aeuiterne, gregi
 Rursus Tarzalió piúm, fidelem,
 Ducem suffice: Tartzal orat, audi.

(A *Diarium Apod.* 170b—180a. lapjain. — A vers Csikós János tarcall elöljáró halálára készült. Közlebbt nem tudunk róla.)

20. *Meditatio passionis Dominicae, decantanda ante festiuitatem Paschatos. Tarczalini, 1608. 24 Martii.*

Tibi laudes recinamus, tibi grates,
 meritorum memores Christe tuorum,
 quia technas repulisti Satanae victor et orci.

8 Puer istam ad genitus luminis auram,
 sine fastu, sine pompa, sine veste,
 stabulo in paupere noctis medio frigidioris.

Fugis Herodis egenus trucidis iram,
 sola Nili profugus pergis ad alti:
 Galilaeae nece presso repetens rura tyranno.

Sacra Jordanis ubi perluit unda
 caput, implex superi iussa Parentis,
 procul Euangelii luce fugans impietatem.

13 Solymas orbis adis crimina propter
 fera mactandus, et atrá perimendus
 nece, suffragia plebis, Caiphae sentis et Annae.

Cruce post verbera suspenderis altá,
 animam efflans vacuá conderis urna,
 redivivus triduum post caput effers super astra.

Tege Victor laceros quaesumus Hunnos
 tunicá, ne sileas, integritatis,
 mala post plurima fessos recrea pace cupitá.

Tibi pleno hoc schola nunc Tarczaliensis
 reoinit gutture carmen. Cape Christe,
 quia technas repulisti Satanae victor et Orci.

(A *Diarium Apod.* 98b—99a. lapjain. — A vers kezdősorát Csulyak 47. sz. magyar versénél nótajelzésként dézl.)

21. *Carmen inscribendum templo domini Casparis Szuhai in Kenes, nunc restaurato. 19. Julii 1609 Szerencini*

Hocce Dei templum quisquis de more frequentas,
 Sis pius, et precibus veniam pete criminis: ora
 Suppliciter Jovam, patros quoque dilige quosvis:
 Biblica nec praeter dic aut mysteria crede:
 Errores fuge: Te fugiat ne Coelipotens Rex.

(A *Diarium Apod.* 147a. lapján. — A vers — mint címéből kitűnik — a kijavított kenesi templom felirataul készült.)

22. XII. Novembris 1609, cum à D. Thoma Szelino cophinum allis onustum cum his versibus acciperem

Allia sunt caepeque loci munuscula nostri;
Dant meliora alii, de meliore; vale.

Qui sic respondi. Pallia.

Allia missa mihi sunt, per te, reddita. Quaeris
Dives ego mittam qualia dona tibi?
Principium panni (careas ne vestibus) eccum
Anteponendum allis mitto, Szeline, tuis:
Utraque concinnet sartor bene doctus in arte,
Pallia habebis. Abi, haud bruma nocebit iners.

(A *Diarium Apod.* 147b. lapján. — Csulyak tréfás alkalmi verse Szell Tamás ónodl lelkészhez, akitől egy kosár fokhagymát kapott ajándékba.)

23. *Naenia Eximio Jesu Christi servo D. Stephano Szent-Andrasi, Antistiti Ecclesiarum dioeceseŕn Aba-Ujvar et Thorna, laudatissimo primario templi Tarzalienensis Theologo fideliss. acerrimo divinae veritatis assertori, ex hac miseriarum valle ad immortalitatem evocato Anno 1609. ult. Xbris*

Tristes Tarzalidis subinde Jambos
Gymnastes cecini. Quid? anne Mysten
Tarzal me rogitas modos ad urnam
Lugubres canere amplius recentem?
Faxo. Haec naenia strenua sit Parenti.

Quaeris forte quis Ille sit, viator?

Sanct-Andrasius optimus Monarchae
Coelorum angelus, abditi reclusor
Sermonis: pia thura victimasque
Christo qui tulerat precando plures.
Mystarum coryphaeus optimorum.
Pastor Tarzalidae senex cathedrae
Annis ter tribus: innocente vita
Cunctis suspiciendus et sequendus.
Vultu Olandulus ac decorus: ingens
Musarum decus: eruditionis
Sincerus pietatis et magister.
Jam vitae satur et satur laborum
Claudens curriculo suo tot annos
Postremo occubuit die Decembris.
Qualem quaesit et valens coronam
Compostus pace nunc habet virentem.
Huic terrae exuvias reliquit, orbi
Famam, astris animam. Viator, ito.

35

Et tu Ecclesia luceas peremtum
Hunc Mysten lacrumis, caputque nuda
Cirris grandibus hinc et inde, amictus
Pullabim referat color dolorem.
Cippo sparge rosas virago, mater
Exorna tumulum suavi odere:
Ne tellus Stephano gravis sit isthaec,
Nulli qui fuerat gravis, sed aequus.

Ast tu Christe tuo gregi, ministrum

38

Isti consimilem, pium, fidelem
Rursus suffice. Praedo ne piorum
Pernox perque dius latronis instar
Sanctas turbet oves, tui cruoris
Ablutas latice. Antichristianum
Dextrâ disjice quaesumus furem, et
Tandem nos placidâ bea quiete.

40

(A *Diarium Apod.* 216. levelén. — A vers Szentandrás István halálára készült; Szentandrásról lásd a 20. sz. magyar ének jegyzetét.)

24. *Extemporanea*

21. Martii
1610
Sunt avis ova mihi cristatae tosta, crocoque
Jura colorata, ad quae Rector adesto, vocant te. SM.

(A *Diarium Apod.* 148a. lapján. — Az *Extemporanea* [=rögtönzések] cím a következő versikére is vonatkozik. A szöveg végén az SM betűjel feloldása: Stephanus Miscolcius. A versikében Csulyak a rektort hívja meg rántottára.)

25.

21. Mart.
Keresztu-
rino redi-
ens.
Scapesius vitae postremum clausit ut actum
Moesta domum properat turba sacrata Dei.

(A *Diarium Apod.* 148a. lapján. — A versikét Csulyak Bodrogeresztúrról, Szepesi György temetéséről hazajövet szerezte.)

26. *Ad Georgium Szixovium Mystam Zomboriensem socerum 30. Januarii 1611. nata primogenita*

Sis felix, tecumque tui felicia cernant
Secula.
Mi Pater. Haec laeti quid portet epistola quaeris?
Mane novo sextam post horam. Plaudite cunoti
Mecum, Tu, conjux, gnati, gnatae. Duce Christo
Judita Juditulam peperit tua filia Nobis.

(A *Diarium Apod.* 148a. lapján. — A versikét Szikszal Györgyhöz szól, abból az alkalomból, hogy leányának, Juditnak, akit Csulyak felesége volt, leánya született. Szikszalról lásd a 26. sz. magyar vers jegyzetét.)

27. *Johanni Hellopoeo Thaljam. ult. Januarii*

Jane mihi Princeps sacrosanctos inter Amicos
Salve, Tu, Conjux, gnati, gnataeque decentes.
Ille ego, qui fuis oravi saepe querellis
Coelicolum Regem, Miscolcius, exoravi.
Quid siout illud aves cognoscere? Epistola reffer.
Unam, Cor nostrum, peperit mihi, Judita, prolem:
Pingi quam cupio sanctá Baptismatis undá
Basilií Festo, sit mas an virgo, silebo.
Quare Tuque tui consors lectissima lecti
Oro favete mihi nostris et honoribus ambo.
Sistite vos nobis Fortunae ad templa, vocandi
Ista mihi commater, compater ipse colendus.

Inscriptio.

I liber et Thaljae Parochi pete tecta Johannis
Szixovi, et rursus nuncia laeta refer.

Respondit

O Pater, o mater, genialia gaudia nacti,
Jam cunas soboli, reddite vota Deo.
Si Magnas noster praefixi temporis horas
Non turbárit, ovans gaudia vestra petam.
Cognoscam facile sit mas an virgo puellus,
Si referet sonitum vae vel uvac [!] minimus.

20

(A *Diarium Apod.* 148. levelén. — A vers ugyanakkor keletkezett, mint az előző: Csulyak elsőszülött leányának, Juditnak 1611. jan. 30-1 születésére. Csulyak Hellopoeus János tályai lelképásztort hívja meg a keresztelőre.)

28. *Jano Bocatio Cassoviam 8. Martii 1611.*

Jane Palatinis meministin' nuper Athenis,
Sub Duce Fridrico referens fata aspera Regni
Hungarici, tibi quod dixi violenta Ministro
Induperatoris me tuenda hei vincula? Contra
Tu mihi pro patriis, dixti, sum promptus obire
Vincula, cruces, pedicas, et olentis carceris ecce
Torturas, gelidamque simul post funera mortem,
Dummodo Pannonicis bene sit templisque focusque.
Vix ea fatus eras, ob lato haec inseris Albo:
10 Gravia quae nunc sunt patienda suavia nobis
Olim venturo memorasse haec tempore fient.
Votum exsolvisti vates, patienda tulisti
Fortiter atque tuis Epinicion adde Camoenis,
Quandoquidem quinquennali tibi carcere clauso
Anulus ille Ducis licet aurens esset ademptus
Northemi, tamen hanc tibi vitam Praga nequivit
Tollere: sed patriae sed nobis restituit te,
Quondam qui Isacidis, qui Petri vincula solvit,
Et Pharium rapido submersit in aequore Regem.
O utinam verbis saltem Pannonia nōris
Dulciloquis Jani truciū meminisse dolorum!

(A *Diarium Apod.* 148b—149a. lapján. — A versben Csulyak Bocatius Jánost a börtönből való kiszabadulása alkalmából üdvözl. Bocatiust mint Bocskai követét lecsukták, és éveket ült Prága börtöneiben.)

29. *Petro Vatssio Theologo Madiensi 1611. mense octobr.*

Amphora quae nuper paullum donata fuerat
Lymphato completa mero, vacua en redit. Uxor
Atque maritus ego, vobis videra senectam
Poscimus annosam, et compluria dolia vini.
Votum est. Sed rursus vacuum hanc complebis Amice
Maturis urnam botris: quos paupere laete
Sub lare familia absumat. Nos rursus Amici
Officio functi, Tibi prospera cuncta precamur,
Dum paribus tecum meritis certare negatum est.

(A *Diarium Apod.* 149a. lapján. — Csulyak a tréfás alkalmi verse, mellyel megköszönte Váczi Péter mádi telkésznak az ajándékba kapott bort.)

30. *15. Januarii 1612. Rectori Scholae*

Si pisces vestros nostris vis equiparandos
Carnibus, ad coenam Rector prophanter adesto.

(A *Diarium Apod.* 149a. lapján. — Csulyak a tréfás alkalmi verselke magyarázatául a szöveg alá írta: „mert ő halat főzetet volt, én pedig kapoztass húst!”)

31. *Johanni Visolino Pastori Szerencinensi successori meo. 1612 Miscolino 13. Junii*

Si tua te Visoline tulit ad pulpita virtus
Dum successorem te velit esse meum:
Non equidem invideo, laetor mage, honoribus utque
Sparta sit augmento non peritura tuis.
5 Quid Tu de nostro spondes conanime, vestrae
Quando vides viduae culmina summa scholae?
Pallade et orbari Musas, puerosque parente
Te quoque blandiloquo Jane sodalicio.

O Visolino Deus nobis haec otia fecit
 Ut Stephano optatâ sit mihi Janus ope.
 Quo Pastore canat laetum Miscolcia carmen
 Sancta cohors: domus et gaudeat inde mea.
 Tu fors Rectorem magis aptum ad gaudia habebis
 Collega ipse meus, sic reor aptus erit.
 Quare da veniam: veniam tibi largior ipse:
 Fortunâque precor prosperiore vale.

(A *Diarium Apod.* 149. levelén. — A vers Vizsoll Jánoshoz szól, aki Csulyak utóda lett Szerencsen.)

32. *Publica Ecclesiae Miscolcinae oratio, carmine comprehensa, anno 1612, mense Julio, et ad eandem cum superiori oda melodiam decantata.*

Paradysi, maris, orbisque Monarcha,
 genitor virginis in prole piorum,
 agit Ecclesia puro sacra de pectore grates:

Tua quod dextera defendit ab hoste
 truculento viduae tecta Sareptae,
 tenebras noctis opacae removens sole malignas.

Animam, corpus, et istam voluisti
 oculis cernere damno sine lucem:
 agit Ecclesia puro sacra de pectore grates.

Humili supplicat exinde Parenti
 animo, sole velut lucificasti
 pabulum flammigero orbemque timorem inde fugasti:

15 Ita mentem radiis flaminis almi
 tenebrosam rutila, disjice technas
 satanae, lapsibus aurem facilem cede nefandis.

Sit ut omnis labor, oratio, mentis
 meditamen, tibi laudi, emolumento
 sua qui nomina Christo dederunt coelipotenti.

Semel Euangelii cognita semper
 niteat lux sacrosancti, malesuadam
 animae pelle famem, ne rabies enecet Orci.

Columnen sis Deus orbis universi,
 rege Reges, civitates, fora, templa,
 famulos Martis, et almae benedic Christe catervae.

Paradysi, maris, orbisque Monarcha
 tibi nos has canimus pectore voces,
 mala post plurima ut Hunnos recrea pace cupitâ.

(A *Diarium Apod.* 99b—100a. lapján. — Csulyak a verset el is énekelte a miskolci templomban, mint erre a címben utal.)

33. *In fronte Musei Miscolciani 1612.*

Haec domus antique divinis structa Paroeci
 Est Musis, procul hinc strepitus livorque faecesse,
 Hospitium pietas habet hic candorque fidesque.
 Hos tibi, qui Parocho charus, cupis esse, sodales
 Jungito, Musei vectesque patere videbis.

(A *Diarium Apod.* 149b. lapján. — A versike Csulyak lakásának tanulószobájára készült. A cím *Miscolcian i szava* fölül később a *Liscensis* szót írta, ami azt mutatja, hogy Lisczába való költözésekor ugyanez a szöveg került a tanulószoba homlokzatára.)

34. *In ipso Museo*

Hoc ego sub tecto sacrosanctis dum vaco curis
Christe meis quaeso praesis conatibus, atque
Dum rigo Christicolas et planto adde incrementum.

(A *Diarium Apod.* 149b. lapján. — Ugyanarra a célra készült, mint az előző versike.)

35. *Ante bibliotecam*

Hospitis abstrusas absentis volvere chartas
Quisquis es haud tentes tibi ne fore turpiter obstes.

(A *Diarium Apod.* 149b. lapján. — Csulyak könyvtárszobájának homlokzatára készült.)

36. *E regione*

Chulyakii Musis sacra est domus ista, recedat
Sanna, decet rebus quenque vacare suis.

(A *Diarium Apod.* 149b. lapján. — Ez a versike Csulyak lakásában az előző felirattal átellenben [„e regione”] volt olvasható.)

37. *Postquam Juditha conjunx filiolarum tertio genitum Mariam enixa est, Miscolcini, Anno 1615. nona Martii, die Lunae, horam paullo ante dimidiam septimam, sic lusi*

Maria nata mihi est, materni gratus amoris
Flosculus, hic Charites, quicquid habetis, habet.

(A *Diarium Apod.* 241a. lapján. — A vers Csulyak harmadik leánykájának, Máriának születésére készült, a szöveget Csulyak Önéletrajzába is beírta. [292. l.] A 2. sor vége előbb így volt: quicquid oletis, erit. A vers alatt a következő szöveg olvasható: Mortua est. 1615. anno 15 Maji, die Veneris, post solis occasum.)

38. *Supra Portem Parochialem Liscensem. Anno 1616. 21. April.*

Aedibus in nostris quid pulerum aut turpe geratur,
Si satagis, mi Vir, cognoscere, nosce te ipsum. Atque tuos.

(A *Diarium Apod.* 150b. lapján. — A liscikai parókia kapujára készült verses felirat.)

39. *Inscriptio genethliaci*

Parvula dona damus parvis: sed mente serenâ,
Te Pater accipias petimus quoque fronte serenâ.

(A *Diarium Apod.* 150b. lapján. — A versike egy gyermek születésekor küldött ajándék kísérszövege volt.)

40. *Cum Miscolcino Zomborinum Cancros Soceri meo misissem. Georgio Szixovio.*

Accipe quos tellus genuit Sirmensia Cancros,
Clare Socer, generi rustica dona tui.
Et siste hem, ni Turca ferox, vel perfidus Haido,
Praesentem nobis, Teque Tuosque, vetent.
Auratos, piscesque citae bona, fercula Szinvae,
Ilicet accipies, cum meus hospes eris.
Det Deus ut Cancri sapiant, sic auguror, ori,
Tu bene cum gnatis et Catherina vale,

(A *Diarium Apod.* 245a. lapján. — Ajándékkísérő versike ez is; Csulyak apósának és anyósának rákot küldött. Szikszai Györgyről lásd a 26. sz. magyar vers jegyzetét. — A versike nincs datálva; a *Diarium*-ban egy 1616. aug. 2-án kelt szöveg után található.)

41. *Monimentum Doctrina et vitae sanctimonia clarissimi viri domini Georgii Szixovii, fidelissimi hujus Ecclesiae Zomboriensis Pastoris, ibidem defuncti aetatis suae anno 54, Christi 1617. 21. April.*

Membra Georgius hac posuit Szixovius urna,
Doctiloquus lingua clarus et ingenio,
Szepsiadae Rector pubis, Doctorque cathedrae,
Quinto ubi concretam Boldua vidit aquam.
Doctior hoc pastore Aszalovica plebs fuit, annis
Dogmata bis senis dum bibit aure sacra.
Zomborico supra duo dum quinquennia templo,
Ore sacram praefert dexteriore facem,
Morborum longis fractus cruciatibus, inter
Vota Deo, patribus associatus, obiit.

(A *Diarium Apod.* 150b—151a. lapján. — A vers Szikszai György halálára készült; Szikszairól lásd a 26. sz. magyar vers jegyzetét.)

42. *Liscâ ad fratres Tolchvam, Beniëm, Kerezturnum. 1619.*

Nobilis ex Liscâ fratrum salvete quadriga
Ut valeant vestra tempus in omne domus.
Qui bene principium Missae donavit, oportet
Fine coronet opus: sic grave cessat onus.
Tertia cum Junii venerit lux, umbilicum usque,
Sistite praesentes ad nova tecta Petri,
Tolchvae, qui lepidos lepidus satis ipse, sodales,
Excepturus erit: prandia namque dabit,
Pullos, fundidulos, lactucas, alitis ova
Cristatae, et suavis pocula larga meri.
Nos pietas facere hoc, labor impiger atque aliorum,
Mandat, qui finem jamque laboris habent.
Quare ad praescriptum mature tempus adeste,
Ut brevis esse queat longus, amore, labor.
Corpore vos salvo, et sic corde valet. Venite
Ut videat salvos Compater ille suos.

(A *Diarium Apod.* 245a. lapján. — Csulyak e versben ismerdseit hívja meg Tolcsvára, valószínűleg házszentelőre [lásd a 6. sort] egy bizonyos Péter nevű személyhez, 1619. jún. 3-ára.)

43. *Pro turri Liscensi, cujus fundamentum jactum est anno 1632, 26 Augusti, die Jovis*

Auspiciis Deus alme tuis, fundamina turris
Hujus ovans posuit, tua post natalis, claris
Plebs Liscana atavis, expensis pluribus, anno
Mille et sexcento post terdenoque secundo:
Bis denos numerans Augustus tresque dies bis.

(A *Diarium Apod.* 100a. lapján. — A vers a lisczai templomtorony felirataul készült. A felirat alapján kiadva: Adalékok Zemplén vármegye történetéhez. 1899. 255.)

44. *Pro eadem. Deo propitio*

Isthae qui transis, turrimque hanc lumine cernis,
Miraris, taciteque rogas: quis fecit ut alto,
Tam cito, tam nitide, spectaret vertice nubes?
Ordo senatorum, constans populique voluntas
Liscensis, vires impertit coelipotens Rex.
Principium Képes operi dedit ipse Georgus,
Uyszaszai auxit opus coeptum Bene nomine dictus.
Franciscus spatio Sas finit ecce bienni,
Omnes Praetores, omnes pietate celebres.

Jam ne mutus abi: sed fausta precare Tonanti,
Civibus hinc populoque simul. Dic, Pizka perenna,
Oppida teque suum Phoebum vicina salutent.

(A *Diarium Apod.* 100b. lapján. — A vers — mint az előző — az 1632-ben felépített Iiszkai templon-
torony feliratául készült.)

45. *Votum novi anni*

Annus abít, novus annus adest, renovata venit lux,
Annus quem nullus vidit, nullusque videbit
Postea. Tu pacem facis Deus optime nobis:
Non intestino turbet Bellona flagello;
Neo Libitina domos lacrumis deturpet amaris:
Optima justitiae pax oscula millia figat.
Hoc votum est nostrum. Votum hoc Deus almae corona.
Matthaeo hanc Szepsi strenam Miscoloius offert,
Liscensi sacrá pronunc Antistes in aede
Quem salvere jubet semper, sed nunc, mage quando
Induperatoris natalem Ecclesia Christi
Non interrupto plausu nunc vite celebrat.

(A *Diarium Apod.* 102b. lapján. — Ez az alkalmi újról üdvözlét a krónikárol Szepsi Laczkó Máté lelkészhez
azól. Csulyak nem keltezte; 1633-nál későbbi nem lehet, lásd 17. sz. levél.)

46. *Reverendo et Clarissimo Patakinensis Ecclesiae Antistiti Michaeli Suri*

Surius ex cathedra vitam pacemque Michael,
Dum sibi dumque aliis suadet: iniquus ait
Dux Erebi, quis tu fungos qui murice praefers?
Dic mihi nunc qualis vitaeque paxque tua est?
Nonne dolor, carcer, labor et tentatio, mors et
Fortunae spoliúm, caetera grande nihil?
Nulla tuis pax est membris, nulla ossibus, eecum
Omnibus ex venis, mors inopina venit.
Noster ad haec; erras non me mundana fatigat
Huc me per morbos ceu per vaga compito jam jam
Traduoit Christus Filius ille Dei.
Quo nunc post morbos, et mille pericla dolorum
Corporis, aroessit filius Dei
Vita hominis, mage sed vitaeque paxque poli.
Illuc ego totis suspiro viribus, illic
Verus ego vitae praecoque pacis ero.
Aeternum in coelo liceat mihi proximus esse
Victori, et jam jam perpete pace frui.

(A *Diarium Apod.* 102a. lapján. — A cím mellett a következő szöveg olvasható: Fere sexagenarius sexa-
genario panxi 1634. *βέσπιον* quem qua vivum colui mortuum fellel prosequor voto. — A vers Suri Mihály halá-
lára készült. Suri Mihályról lásd a 39. sz. magyar vers jegyzetét. A 10—13. és 17—8. sorok későbbi betoldások a
margón.)

47. *Votum*

Anni principium Jova faustitet; et colophonem,
Opto tibi ex animo, melior fortuna coronet.

(A *Diarium Sen.* 232a. lapján. Kiad. ZOVANYI, ΜΡΕΤΑ XII, 209. — A verse az 1635. év jegyzőkönyveit
vezeti be.)

48. Anno 1637. 24 Septembr. quando privigna in conjugem Generosi Steph. Persi
promissa fuit.

Persiadis Stephanus Pannam de sanguine crotam
Suriadis sancto quando sibi junxit amore,
Ornavit coelum tedas et terra jugales
Applausu, ingeminans, sit, sit; nec ulla Plutonis
Fraus noceat sponsis, prosit tutela Jehovae.

(A *Diarium Apod.* 270b. lapján. — A vers Csulyak mostohaleányának, Suri Annának Persi Istvánnal való eljegyzésére készült. Vö. a 39. sz. magyar vers jegyzetével, és Csulyak Őnéletrajzával, 298. l.)

49. *Bustum Optimae spei, fidelibus candidisque moribus praediti adolescentis Johannis de Rima-Szombat, providi viri Stephani quondam Baratsi filii, quem frater natu Stephanus academias salutaturus, tanquam preciosum κειμηλιον ad pedes venerabilis Liscensis Ecclesiae Antistitis erudiendum deposuerat. Verum proh dolor! peste subitanea intra triduum spacium e medio vivorum 19 Octob. circiter hora X vespertina anno 1644 sublatus est.*

Johannes jacet hac Rima-Szombatinus in urnâ,
Liscensis sacrâ Doctoris in aede Minister.
Quem fera Morta cito juvenilibus adhuc in annis
Sustulit, et tristi conclusit membra feretro.
Ordine dignus erat longos qui viveret annos,
Ingenuasque diu ceu cepit disceret artes,
Conceptam neque spem de sese auferret in herba.
Sed bene habet: quoniam coelestis dicitur Heri
Jam famulus: dias discitque nec impiger artes,
Atque creatori Domino spem demetit amplam.
Quare age Tu genitrix, dilecti vos quoque Fratres,
Non pueri quaeso Lacrymis temerare sepulchrum,
Non obiit frater, sed coelica regna petivit.

(A *Diarium Apod.* 105. levelén. — A vers az ifjú Rimaszombati János halálára készült, aki rövid ideig Csulyak mellett tanult.)

50. *ΔΙΗΓΗΣΙΣ 'ΙΣΤΟΡΙΚΗ' De Vita et Obitu Reverendissimi et Clarissimi Patris, Stephani Chuliac Miskolcini, Pastoris ovium Jesu Christi in oppido Liszka fidelissimi; nec non Ecclesiarum dioeceseos in Comitatu Zemplen, Senioris gravissimi, propria operâ conscripta.*

Hic Stephanus Miskolcinus post fata quiesco
Ultima, Pierii pars quotacunque Chori.
Janus quem Tholtsvae Miscolci mysta Tonantis
Hevaque progenuit nomine dicta Poli. An. 1576.
Liszka dedit linguae mihi prima elementa Latinae An. 1581.
Ingenii dias Ujhel adauxit opes.
Sarosium, Kalmantseum, Variumque docentes, An. 1584.
Vidi ubi Tholnaeum, Vaciademque meum. 1585. 1586.
Limina Debrecii lustravi docta Lycei 1587. 1588.
10 Csorba, Tharaczk hujus fraena regente Scholę. An. 1589. 1690.
Post Schola discipulum Detsii formavit adultum, 1593. 1594.
A cruce quae Domini nomen et omen habet. A. 1596.97.
Hinc Aganippaei satagens pars esse Lycei, A. 1598.99.
Ingredior gremium mox Patak alma tuum.
15 Carcovius fautor, fuit hic Debrecinus amicus,
Doctoris titulum dono Emerice tibi.
Nicolei datus inspector vitaeque Scholaeque An. 1600.
Thökeli: magni gloria magna Patris!
Gorlicium propero Tullî sermonis ad arcem, An. 1601.
20 Nissus ubi pinguem lambit amicus humum.

- Mylius hic, alter Cücler, Papa tertius, atque
 Falkenhain, doctor Linkius, artis erat.
 Praga mihi hospitium tribuit, Witeberga clienti
 Ostendit cippum docte Philippe tuum. An. 1003.
 26 Lipsia me vidit, Madeburgum, Erphordia, Frankfurt, 23 junii.
 Atque Palatini Musa sacrata soli. 1603. 8 jul.
 Illic me solers divinis cura Parei
 Imbuerat studiis moribus Aula bonis.
 Funere Botskaidae pullata et morte Patroni, An. 1607.
 30 Patria, me cursu mox properante vocat. 1607.
 Exin, Tarzalidum Schola me vocat ore Magistrum.
 Sesqui anno usa fuit namque labore meo.
 Inde Szerencsinam sponsus Pastorque cathedram, An. 1608.
 Messibus exposui dogmata dia tribus. ad int tium 1612.
 35 Me doctore bibit Miskolcz veneranda Tonantis
 Verba, quater Szinvam cum glaciasset hyems.
 Turca lares postquam patrios mutare coëgit,
 Atque Patris cippum visere; Liszkam abeo, An. 1610.
 Induxi thalamo socias sex ordine castas,
 40 Unde decem Christo pignora chara dedi.
 Siccine perdoctus misceri tristia laetis,
 Vitam plusque acidi mellis habere parum?
 Cumque decem lustris hyemes tres forte dedissem
 Mystarum Zemplen nuncupor ecce Pater. An. 1629.
 45 Septenos decies compleram temporis annos
 Expectata senem cum Libitina rapit.
 Qui legis haec igitur, sic Christo vivere disce,
 In pace ut possis, cum Simeone mori.

Epigramma Filii

Quem Pietas, Literae, Virtus, Ecclesia lugent;
 Occidit (heu!) Christi magna columna Gregis.
 Unica spes vitae, dux morum, firma columna,
 Hei mihi! conceptos occidit ante dies.
 Ante dies etiam orbatus Genitricis amandae
 Cura gravi: privor nunc Genitore pio.
 Ergo quid laudem? quid gaudia vana capessam?
 En! mea lethaeâ gaudia falce jacent!
 Si pietas, si frontis honos, si grandior aetas,
 Conatus possent sistere Parca tuos:
 Quae modo tam propere solvisti stamina vitae
 Ah Lachesis magni longa parentis humo!
 Hûic saltem ex multis tulerat quos Hungara tellus
 Praecones, fuerat parcere conveniens.
 Quid queres at moestus? Jovae sit sancta voluntas:
 Qui in manibus vitae jus tenet atque necis.
 Quin satur Hic vitae, longis consumptus ab annis,
 Invenit vitae nobilioris iter.
 Nempe, ruinosum corpus tegit humida tellus;
 Spiritus at fruitur, venerat unde, polo.
 Caspar C. Miscolei, veneranda parenti lugens accinebat lubens.

(Caulyaknak saját maga által írt verses önéletrajza halála után, 1645-ben jelent meg nyomtatásában Váradon. Egyetlen példánya a *Diarum Apod.* 295. leveléhez volt hozzáragasztva; újabban innen kiemelték és a hátsó kötés-
 táblához ragasztott tokba helyezték. — Caulyak a verset 1629 táján írhatta, mert életének eseményeit 1629-ig,
 eszeressé való megválasztásáig írta meg. [44. sor.] A halálára vonatkozó sorok [45—49.] természetesen már nem
 az ő szerzeményei, hanem valószínűleg fia, Gáspár írta hozzá, kinek Epigrammája a nyomtatványban az életrajz
 után olvasható. — A nyomtatványt teljes egészében, tehát Caulyak Gáspár kiegészítéseivel együtt közöljük. Kiad.
 HARSÁNYI: Miskolci Caulyak István élete és munkái. Debrecen 1929. 23—4. — Keresztesi másolata alapján.)

JEGYZETEK A VERSEKHEZ

Csulyak valamennyi éneke *Diarium apodemium* c. kéziratában maradt fenn. E kézirat részletes ismertetését fentebb adtuk. Az énekek szövegét Csulyak igen gondosan másolta, ezért közlésünk — az RMKT kiadási elveinek megfelelően — nemcsak a helyesírásban, hanem a központosításban, a nagybetűk használatában, valamint a verssorok elrendezésében (kikezdés, bekezdés, közök kihagyása) is híven követi a kéziratot.

Az énekek a *Diarium*-ba nem mindig keletkezésük időrendjében vannak beírva. Az időrend megállapítása azonban általában nem ütközött nehézségbe, mert Csulyak legtöbb énekének megadta keletkezési idejét. Néhány keltezetlen ének esetében a *Diarium* szövegekörnyezete igazított útba.

Csulyaknak három, latinból fordított versikéjét, melyeket halotti beszédeibe szőtt bele, itt, a jegyzetekben tesszük csak közzé. A Rákóczi Zsigmond felett 1609. jan. 21-én elmondott beszédben Erasmus *Adagid*-iből idézett egy mondást, s magyar fordítását is:

A jo nemü palanta, mingiart hasznát mutattia.
Eras. in Adag: Generosa planta statim est cum fructu.

(*Diarium Apod.* 207b; MPETA XII, 97.)

Az ifj. Rákóczi Zsigmond temetésén elmondott beszédben (1621. febr. 8.) egy ismeretlen eredetű latin sor és fordítása:

Tu quod es, ipse fui, nunc ego quod sum, eris. Az az
Az mi vagy, en voltam, most mi vagioc, lész te is ollian.

(*Diarium* 247a.; MPETA XII, 115.)

Ugyanott Plutarohos egyik művének (*Moralia, Consolatio ad Apollonium*) valamelyik latin fordításából egy versike és magyar fordítása:

Ignaris homines in vita mentibus errant.
Euthynous potitur fatorum munere laete.
Sic fuit utilis finiri ipsique tibi que.
Az emberek ez világban Vadnak csak tudatlanságban,
Hog' Euthynoust az Isten Reszeltette örömeben,
Halál által, neki hasznos, De te nekedis nem karos.

(*Diarium* 255a; MPETA XII, 121.)

16.

Kézirata: *Diarium Apod.* 223a. — A cím magyarul: Paraphrasis németből NTLB tiszteletére. Heidelbergben, 1603.

Egy jelenleg ismeretlen német szerelmes vers átköltése Csulyak heidelbergi diákoskodása idejéből, 1603-ból. Az átdolgozás feltehetően Thököly Miklós számára készült; a névbetűk valószínű feloldása: Nicolaus Thököly Liber Baro.

21 rövid nap = rövid idő múlva

17.

Kézirata: *Diarium Apod.* 217a—b. — A cím jelentése: Idegen dallamra készült magyar óda szerény tehetségünk gyakorlása céljából, 1607-ben, [idegenből] visszatérve. — Az ének versfői: MISCOLCI.

Az ének tarcali tanítói munkájának idején, tehát 1607. júl. 5-e után keletkezett. (Lásd a 26. sorhoz írt jegyzetet.)

6 koran = idején

10 tiztemről — 1607. júl. 5-én foglalta el a tarcali iskola igazgatói állását. (Önéletrajz 290.)

11 chekennem meg — e szó inkább *megcsökönik* alakban volt használatos; jelentése itt: lehanyaglik, letör, elcsügged.

23 tarsót — lehet, hogy feleségre gondolt, de lehet az is, hogy iskolai munkáját nehezen tudta egyedül ellátni. (Lásd a 25. sort.)

26 Egy évig Németországban maradt könyvtára nélkül volt kénytelen tanítani. (Önéletrajz 290.)

18.

Kézirata: *Diarium Apod.* 217b—218a.

Az istenes családot dicséző CXVIII. zsoltár paraphrázisának keletkezési idejét Csulyak nem jelölte meg. A *Diariumban* egy 1607-ben keletkezett (17. sz.) ének után hat magyar nyelvű ének következik. Közülük három 1608-ra van keltezve (20., 21. és 23. sz.), és valamennyi szöveg alkalmi költemény: eljegyzéssel vagy lakodalommal kapcsolatos. E szövegeket kódexbeli sorrendjükben közöljük, mivel valószínű, hogy mind 1608-ban keletkeztek. — Lehet, hogy a CXVIII. zsoltár Csulyak saját eljegyzésére (1608. dec. 11.) készült, mint a 23. sz. ének is (lásd a 15. sort), de lehet, hogy másvalakinek írta.

12 Itt végződik a zsoltár szövege. Ezt Csulyak toldalékkal látta el: az előadási módra utaló *fiat pausa* (legyen szünet) megjegyzés után a vendéglátó kívánsága (*Votum Hospitio Activi*) következik.

19.

Kézirata: *Diarium Apod.* 218a—b. — A latin cím jelentése: Tréfáldás.

Az éneket később egy ismeretlen szerző mesterségeket csúfoló versszakokkal megtoldotta; ebben a formájában több kéziratot énekeskönyvben előfordul. (Kiadva: *RMKT XVII. III, 122. szám.*) — Az ötstrófás *Jocoserium* kétségtelenül Csulyak szerzeménye. Az 5. vsz. *falala* refrénjével (mely egyébként olasz és német madrigálok szövegeiben igen elterjedt) a XVII. századi magyar költészetben sehol nem találkoztunk, csak Csulyaknál (használja még a 21. sz. énekben is); egy helyi tarcali vonatkozás (lásd a 8. sor jegyzetét) is megerősíti, hogy az éppen akkor Tarcalon tanítószkodó Csulyak szerezte. Lehet, hogy ez az ének is — mint a megelőző — 1608. dec. 11-i eljegyzésével kapcsolatos. A 12. sor szövege talán arra utal, hogy Csulyak a verset egy diákkal adatta elő (erre későbbi verseinél is találunk példát); ilyenkor szokásos a pénzkérés.

4 mind = mindig

8 Mézes máli bort — Mézesmál nevű szőlőhegy Tarcalon is volt. (Nyr III, 431.) Az ének kibővített változataiban a *máli* szót a másolók *mádi*-ra változtatták, mivel a tarcali hegy elnevezését nem ismerték, a tokajhegyaljai Mád község viszont híres volt boráról.

20.

Kézirata: *Diarium Apod.* 219b. — A latin cím jelentése: Diadalének a tiszteletre-méltó Szent-Andrási István senior urnak, 1608. — Szentandrási István tarcali pap és két egyházmegye esperese volt (Önéletrajz 290.), valamint Csulyak egyik kéréje (uo. 291.). Csulyak három latin verset is írt Szentandrásihoz: egyet leánya halálára (16. sz. latin vers), egyet felesége 1607. szept. 3-i halálára (17. sz. latin vers), egyet meg Szentandrási 1609. dec. 31-i halálára. (23. sz. latin vers; lásd még Önéletrajz 291.) Lehet, hogy ez az ének is Csulyak 1608. dec. 11-i eljegyzésével kapcsolatos, de mivel a 2. sorban lakodalomról van szó, talán egy más alkalomra írta, esetleg, mint a következő verset, Zombori Literatus Péter esküvőjére.

3 hon póczra = otthon polera

7 hason fél = medium, media pars, dimidium (NySz)

12 Feneketlen kastol — vö. a XVI. sz. közepéről való *Adhortatio mulierum* következő soraival: Ha eltékozlod az mi morhánkat, Íffjak kik látják csak megcsufolnak, Tégödöt mondnak *feneketlen kasnak*. (*RMKT IV, 79.*) Ugyanott a *Simon bíró* is említve van, mint Csulyak énekében is. A szólást a férjén hatalmaskodó asszonyra használták. (Vö. WALDAFFEL, MNy 1937, 236.)

16 nem mindenkor pap saytia — e szólásra a NySz a XVI—XVII. századból számos adatot idéz. (II, 1496.) Értelme kb.: mindennek megvan az ideje.

25 jól tudgia Péter biro — itt talán valami közmondás van versbe szedve. A *Péter* nevet tréfásan használják a következő közmondások is: „Nincs a hadban semmi,

Péter bátyja”, „Általugrottad Peti bátya, a szélt.” (ERDÉLYI JÁNOS: Magyar közmondások 328.)

26 E sor Baranyai Decsinél is előfordul: „Id meg az borát, ad ki az poharát.” (Adag. 148.)

21.

Kézirata: **Diarium Apod.** 219b—220a. — A latin cím jelentése: Zombori Péter deák szomorúsága. — Az ének versfüi: PETER DEACH.

Az ének keletkezésének pontos dátuma ismeretlen. Zombori Péter felesége Szabó Mihály tarcali „senator” leánya, Anna volt, aki 1608. jan. 7-én halt meg. (Lásd a 18. sz. latin verset.) Az ének szövegéből kiderül, hogy Szabó Anna halála után egy bizonyos Magdolnát vett el. (Lásd az 1. és 18. sorokat.) Valószínű, hogy ez az esemény 1608 őszén, vagy telén volt, mert a szöveg a Csulyak eljegyzésével kapcsolatos énekek között van a *Diarium*-ban. Zombori Péter második házasságával kapcsolatos a következő ének is.

Zombori Hasznos Péter deák (literatus) egyébként érdekes alakja a XVII. század eleji mezővárosi értelmiségnek. Valószínűleg Wittenbergben is megfordult, mert 1598-ban, egy ott kiadott emlékkiadványban latin verssel szerepel (RMK III, 925.), de pap nem lett, csak a tarcali egyház diakónusa, majd Tarcal oppidum főbírája. 1606-ban ő kezdi el Tarcal jegyzőkönyvét vezetni s azt hosszabb történeti és vallásos fejtegetéssel, valamint a város törvényeinek leírásával vezeti be, mivel a város régi könyve az előző háborúban elpusztult. 1620-ban ő vendégeli meg városa nevében Bethlent, akitől 1628-ban nemesi oklevelet kap. (Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 1896, 280—2.; 1899, 292.; 1900, 89—91, 117—8.)

5 kenetlen = gyűrött, kisímitatlan

9 A sor értelme talán ez: Buzám, borom hiányosságát: a zsírját ('a javát') óhajtottam.

14 E szólásra a NySz számos adatot idéz. (II, 1295, 1296, 1334.) Értelme: tégy mindent a maga idejében.

25 Cleobolus a hét görög bölos egyike.

22.

Kézirata: **Diarium Apod.** 220b—221b. — A latin cím jelentése: Ugyanattól az iskolamestertől hozott páros galamb. Az iskolamester Csulyak volt, aki Zombori Péter deák lakodalomára egy galambpárt vitt ajándékkul. (A 69. sorban Magdolnát említi, aki Zombori Péter második felesége volt, lásd az előző éneket.) Az utolsó versszak előtt az előadásra utaló „Pausa” (szünet) megjegyzés, mint a 18. sz. éneknél is.

7 bégibe = begyében

12 körniékezzé = vegye körül

22 tángál — a NySz csak 'specto, angehen' (vmire néz, vkit illet) jelentésben ismeri, de a TSz szerint van 'elver' jelentése is.

23 bokrod — a NySz a *bokor* szónak nem közli olyan jelentését, amelyik ide illene. Talán összevethető a „szidja mint a bokrot” szólással.

26 közli = átadja

29 chelédednek — itt: feleség, mint a 46. sorban is.

42 sotalan éteo főzés — e máshonnan nem ismert szólás jelentése kiderül a szövegből: szitok, feddőzés.

47 koczik = kucik, kuckó; lepűdvén = lepedvén, betakarva; gerezna = „mind kívül belül szőrös ruha” (NySz)

49 kuko — e szót a NySz nem ismeri; jelentése a TSz szerint: tojás.

50 fel tartia = felneveli

56 heától = hójától

64 mas kebelében eperjet ne szegy — e szólásra a NySz több adatot idéz. (I, 655. Lásd még: RMKT XVII. I, 430. 89. sor.)

23.

Kézirata: **Diarium Apod.** 222a—223a. — A latin cím jelentése: Az énekes édes fájdalma 1608. végén.

Csulyak 1608. dec. 17-én jegyezte el Szikszai György zombori lelkipásztor leányát, Juditot; az ének ez után készült (Lásd a 21. sort.) Később a 18. sor *virág szál* szava főlé a

Seres Dorkó, a 21. sor *Judit*-ja fölé a *Dorkó* nevet írta. Seres Dorkót 1622. máj. 18-án jegyezte el. (Lásd a 39. sz. éneket.) — Ez a szöveg is előadásra volt szánva, mint a végén levő utasításból kitűnik. (Repete ultimum rythmum = az utolsó versszakot ismételd meg.)

24.

Kézirata: *Diarium Apod.* 214a—b. Kiad. ZSINKA FERENC, MPETA XII, 105—6. A vers (latinul és magyarul) a Rákóczi Zsigmond felett elmondott halotti beszédben van beleszöve, melyet Csulyak 1609. jan. 21-én mondott el a szerencsi templomban. A latin szöveg a *Diarium* 200. levelén is olvasható, „In vexillo funero Illustris ac Magnifici domini domini Sigismundi Rakoczi etc. Anno 1608. penult. Xbris” címmel. Mint a beszédből és a latin címből kitűnik, a szöveget Rákóczi Zsigmond halotti zászlójára írták fel. De felvésték Rákóczi 1618-ban készült sírkövére is, s az jelenleg is megtalálható a szerencsi templomban. A vers szövegét innen kiadta: PASZLAVSZKY SÁNDOR, Adalékok Zemplén vármegye történetéhez 1897, 229. — Rákóczi Zsigmond életrajzát lásd: RMKT XVII. I, 500.

25.

Kézirata: *Diarium Apod.* 147b. — A latin cím jelentése: Rácz András deákhoz Szerencs várának fő várnagyához.

Az ének keletkezési idejét Csulyak nem jelölte meg. A szöveg a *Diarium*-ban egy üresen maradt féllapon található; előtte egy 1609. dec. 9-én szerzett latin vers, utána pedig egy 1610. márc. 21-én szerzett latin vers olvasható. Feltételezhető, hogy Csulyak az éneket 1609. nov. 30-ra András napra (lásd a 3. sort) szerezte. Rácz András deákról közelebbit nem tudunk.

Il gonoz — ide egy tárgyrag kívánczok, de mivel Csulyak igen gondosan másolta verseit és igen ritkán követett el tollhibát, meghagytuk ebben az alakban.

13—18 E sorok időzjelben értendők.

26.

Kézirata: *Diarium Apod.* 223b—224a. — A latin cím jelentése: A szülő által elmondott gyászének a kiváló jellemű gyermekhez, Szikszai György, Zombor méltó papja hasonnevű fiához, aki a fáradságos, tisztátalan világ siralomvölgyéből az égi hazába hivatott el 1610. ápr. 10-én.

Szikszai György zombori pap Csulyak apósa volt. Csulyak 1611. jan. 30-án egy latin verset írt hozzá abból az alkalomból, hogy Szikszai Juditnak leánya született. (26. sz. latin vers.) Szikszai György 1617. ápr. 21-én, 54 éves korában halt meg; Csulyak erre az eseményre is írt egy latin verset. (41. sz.)

27.

Kézirata:

I. *Diarium Apod.* 224b—225a.

Nyomatott kiadása:

II. *Szép imádságos könyvecske.* Lőcse 1632. 230—3. — A későbbi kiadások és kéziratos másolatok ehhez a szöveghez állnak közel: *Eperjesi-gr.* (1635—52) 368b—369a. — *Balogi-cantionale* (1659) 327—8. — *Szép imádságos könyvecske* (Lőcse 1646) 142—5. — *Ua.* (Lőcse 1683) 140—3. — *Kolozsvári ék.* (1680) 353—5. — *Kolozsvári ék.* (1690) 316—7. — *Debreceni ék.* (1700) 357—9. — *Ács Mihály: Zöngedező mennyei kar.* (Lőcse 1696) 7—9. — A szöveg a későbbi nyomtatott énekeskönyvekben is megtalálható: Ács gyűjteményének további kiadásaiban, valamint a kottás XVIII. századi énekeskönyvekben. Ez utóbbiakról majd az ének dallamával kapcsolatban szólunk.

Az ének címe szerint 1610-ben keletkezett, de még az év elején, mert Csulyak 1610. máj. 7-én azt írja Szeneci Molnárnak, hogy fordítását már elküldte Heidelbergbe, Szepsi Györgynek: „Cantionem quondam scripsi ad melodiam Ich danck dir lieber Herr non est mihi ad manus: et in ecclesia nostra canitur. Tu eam si vis a Georgio Szepsi Heidelbergae pete.” (9. sz. levél.) Az idézett szövegrészről az is kiderül, hogy a szerencsi templomban, elkészülte után, énekelték Csulyak szerzeményét; nyilván többi vallásos énekét is énekeltette híveivel.

Szélesebb körben azonban csak ez az egy vallásos éneke terjedt el. A nyomtatott kiadások eltérései Csulyak saját kezű szövegének korábbi, javítás előtti változatával egyeznek meg. (Lásd a 2., 5. és 28. sorokat.) Ez arra mutat, hogy Csulyak a korábbi változatot küldhette szét ismerőseinek (többek között Szepsi Györgynek), s ezt közölték aztán a nyomtatott énekgyűjtemények kiadói is. Valószínű, hogy az első nyomtatott kiadás szövegét Csulyak személyesen küldte el a lőcsei nyomdásznak, Brewer Lőrincnek, mert későbbi időből fennmaradt két hozzá intézett levele. (27—28. levél.) Ezért a lap alján a lőcsei 1632-i kiadás szövegeltéréseit is közöltük, mint ami még Csulyak életében jelent meg és feltehetőleg a szerzőnek köze volt hozzá. Az éneknek a *Diarium*-ba bemásolt szövegét tehát Csulyak csak utólag változtatta meg néhány helyen.

Az ének német forrására maga Csulyak utal a nótajelzésben. A német szöveg szerzője Johann Kohlrosz (Kolrose) bázeli luth. tanító, majd pap, énekköltő és színműíró, aki 1558-ban halt meg. (HARSÁNYI, ItK 1926, 232—4.) Versének szövegét PHILIPP WACKERNAGEL: *Das deutsche Kirchenlied* . . . Leipzig 1870. III. köt. 86. lapjáról közöljük:

<p>1. Ich danck dir, lieber Herre,
das du mich hast bewart
In diser nacht gefere,
darium ich lag so hart
Mit finsternis vmbfangen,
darzu in groszer not,
daraus ich bin entgangen,
halffst du mir, Herre Gott.</p>	<p>5. Die hoffnung mir auch gibe
die nicht verderben lest,
Darzu ein Christliche liebe
zu dem der mich verletzht:
Das jch jm gut guts erzeige,
such nit darin das mein,
vnd lieb jn als mein eygen
nach all dem willen deyn.</p>
<p>2. Mit danck wil jch dich loben,
o du mein Gott und Herr,
Im hymel hoch dort oben.
den tag mich auch gewer
Warumb jch dich thu bitten
vnd auch deyn will mag seyn:
layt mich in deinen sitten
vnd brich den willen meyn,</p>	<p>6. Dein wort lasz mich bekennen
für diser argen welt,
Auch mich deyn diener nennen
nicht fürchten gwalt noch gelt,
Das mich bald möcht abkeren
von deyner warheynt klar;
wölst mich auch nicht verscheren
von der Christlichen schar.</p>
<p>3. Das ich, Herr, nit abweyche
von deynen rechten ban,
Der feynd mich nit erschleiche,
darmit ich yrr möcht gan.
Erhalt mich durch deyn güte,
das bitt jch fleyssig dich,
fürs teuffels list vnd wütten,
darmit er setzt an mich.</p>	<p>7. Lasz mich den Tag vollenden
zu lob dem namen dein,
Das jch nicht von dir wende,
ans end bestendig sein.
Behüt mir leib vnd leben,
darzu die frucht im land:
was du mir hast gegeben
steet als in deyner hand.</p>
<p>4. Den glauben mir verleyhe
an deinen Son Jhesu Christ,
Meyn sünd mir auch verzeyhe
alhie zu diser frist.
Du wirst mir nit versagen,
wie du verheyssen hast,
das er meyn sünd thut tragen
vnd lösz mich von dem last.</p>	<p>8. Herr Christ, dir lob ich sage
vnd deine wolthat all,
Die du mir all mein tage
erzeygt hast vberal.
Dein namen wil jch preysen,
der du alleyn bist gut,
mit deinem leyb mich speyse,
trenck mich mit deinem blut.</p>
<p>9. Deyn ist allein die ehre,
deyn ist allein der rhum;
Die rach dir niemand were,
dein segen Zu uns kum,
Das wir im frid entschlaffen,
mit gnaden zu vns eyl,
gib vns des glaubens waffen
fürs teuffels listig pfeyl.</p>	

Johann Kolrose énekét Pécseli Király Imre is lefordította (3. sz.), s egy ismeretlen szerzőtől származó fordítása az *Eperjesi graduál*-ban is megtalálható (367a) dallammal együtt, éppen Csulyak szövege előtt. A Csulyak szövege fölötti megjegyzés („Alia Ad eandem notam”) ennek a névtelen fordításnak a dallamára utal, de szótagszámban ez eltér Csulyak fordításától, s ezért nem ezt, hanem a XVIII. századi nyomtatott énekeskönyvekben meglévő dallamot (Kolozsvár 1744, Debrecen 1774, 1778.) vesszük figyelembe. Ezek az eredeti német korálnak változatai, ugyanakkor eltérést mutatnak Pécseli Király énekének dallamával szemben is. (Vö. 3. sz.) Ennek nyilvánvaló oka a két fordítás eltérő szótagszáma. — A dallamot legépebb formájában, a Maróthi-féle négyszólamú zsoltárkiadvány függelékéből (Debrecen 1774. 69. sz. — négyszólamban uo. 372. l.) közöljük.

28.

Kézirata: *Diarium Apod.* 239b—240a. — A latin cím jelentése: 1610-ben írt örvendőző óda, amikor már az egyház lelkipásztorává avatták. — Az ének versfői: MISKOLC.

Az ének pontos keletkezési ideje nem állapítható meg. Csulyak először 1608-at írt a címbe, majd 1610-re javította ki. Az ének szövege előtt a Rákóczi Lajosról szóló beszéd (1612. febr. 29.), utána pedig egy 1620. máj. 7-i ének olvasható. Ezért arra gondolhatunk, hogy a *Diarium*-ba való bejegyzés nem az ének szerzése idejében, hanem jóval később történt, s Csulyak nem emlékezett pontosan az évszámra. 1608 ugyanis semmiképpen nem jó, mert 1609. febr. 18-án iktatták be szerencsi papnak, esküvéje pedig 1609. febr. 25-én volt. (Lásd a 24. sort.)

15 hon es kivöl = otthon és külföldön

20 Actaeont Diana szarvassá változtatta, mert megleste őt meztelenül. Ezután saját kutyái tépték szét.

29.

Kézirata: *Diarium Apod.* 227a—b, 237b—238a. Kiad. HARSÁNYI: Miskolczi Csulyak István élete és munkái. Debrecen 1929. 21—2. (Keresztési másolata alapján.) — A latin cím jelentése: Nagyságos Rákóczi Lajos úrnak a szerencsi templomban függő gyászlobogójára írtam, mint szerző, azokat, amik következnek.

A zászló két oldalára szánt prózai és verses latin szövegek a fenti címmel a *Diarium* 227a—b. lapján olvashatók. A latin vers magyar fordítása a Rákóczi Lajosról szóló gyászbeszéd szövegébe van beillesztve, a következő bevezetéssel: „... Mely ő Naga vitezsegit, mi imez fekete viragos kamuka zaszlora, melj emlékezetért ez rakot sir fölöt fel függeztek, deak versekkel illien képpen sommaltuk be.

Hic ego praecipiti etc. vide supra.

Magiarul maid ezt teszi.

Itt niugszik...” [stb., a *Diarium* 237b—238a. lapjain.]

A gyászversben Csulyak Rákóczi Lajos vitézi tetteit, melyek mind az 1593-ban kezdődő tizenöt éves háborúval kapcsolatosak, ugyanolyan sorrendben mondja el, mint a gyászbeszédben. Forrásul Rudolf császár 1607-ben kelt oklevele szolgált, melynek egy részletét Csulyak a *Diarium* 225b—227a. lapjaira le is másolta.

12 Kereztes = Mezőkeresztes.

25—6 Rákóczi Lajos 1603-ban lett lippai kapitány.

30 Verőcze = Nógrádverőcze

30.

Kézirata: *Diarium Apod.* 150a. — A latin cím jelentése: Kendőbe szöve.

A versike keletkezési idejét Csulyak nem jelölte meg. A két következő, ugyanilyen jellegű versikével együtt 1612-ben keletkezett latin versek között foglal helyet a *Diarium*-ban, ezért mindhárom magyar versikét az 1612. jan. 3-án keletkezett gyászvers után közöljük. — A versikét — mint címéből és szövegéből kitűnik — egy kendőbe hímezte be feltehetőleg Csulyak felesége, Szikszai Judit.

Kézirata: *Diarium Apod.* 150a. — A latin cím jelentése: Ugyanaz.

A cím arra utal, hogy ezt a versikét, mint az előzőt is, kendőbe hímezték be. Feltehető keletkezési idejéről lásd az előző jegyzetet. — A szövegnek több változata ismeretes. Az egyiket még a XVII. század folyamán jegyezték be Istvánffy: *Carmina* c. kézirataiba (MTAK Írók 4r. 241/II. 83a.):

Kinchbe nagjób kinch ninch
kinek ziue banatba ninch

E szöveget SZABOCSI BENOÉ adta ki (Új Zenei Szemle 1952. 3. sz. 11.), a kézirat tévesen XVI. századnak véelve. SZABOCSI utal a Krizánál és a Vikár gyűjtésében található változatokra is. Ezek szövege a következő:

Egy asszonnak vala három szép leánya, Szerelmős virág!
Kinél nincsen szöbb kincs,
Kinek szüve bánatba nincsen, nincs. (Krizsa: Vadrózsák 248. sz.)

Egy asszonnak vala három leánya,
Szerelmes virág, szerelmes virág,
Nincsen annál szebb kincs,
Kinek szüve bánatba nincsen, nincsen, nincs.

(Vikár feljegyzése 1903-ban, Udvarhely megyében. Kiad. MNT IV, 605. sz. — Töredékesebb szövegek ugyancsak Udvarhely megyéből Vikár gyorsírásos feljegyzéseinek áttételében: Ethn. Adattár VII. 352. és 413. sz.) — De nemcsak Erdélyből, hanem Nógrád megyéből is előkerült a szöveg, szintén refrénnként:

Kötöttem, kötöttem három koszorút,
Az egyiket kötöttem vőfély uramnak.
Szerelmes virágom, kincs, kincs, kinek nincs,
Kinek szive bánatába sincs. (MNT III/A, 238/II. sz. — Kissé eltérő változatok ugyancsak Nógrád megyéből: Uo. 239—241. sz.)

Ilyen széleskörű elterjedtség láttán felmerülhet a kétely Csulyak szerzőségével szemben; lehet, hogy Csulyak csak feljegyzője volt egy általánosan ismert versikének, amely aztán az ország különböző területein folklorizálódott. Mivel azonban a *Diarium* többi magyar nyelvű verse mind Csulyak szerzeménye, ezt a kis versikét is Csulyak szerzeményeként tesszük közzé.

Kézirata: *Diarium Apod.* 150a. — A latin cím jelentése: Vánkosé. (Ti. hímezés.)

A szöveget egy párnára hímezte Csulyak felesége, Szikszai Judit, mert a szöveg mellett a margón a következő megjegyzés van: „Ezt az rosa parnat successu temporis az feleségem koporsojába temettem 1616 Maji. 18 die Lizkan.” (Ekkor halt meg Szikszai Judit.) A szöveg az előző kettővel együtt 1612-ben keletkezhetett. (Lásd a 30. sz. ének jegyzetét.)

Kézirata: *Diarium Apod.* 241a—242b. — A latin cím jelentése: A hármas szám dicsérete, melyet Mária keresztelőjén, 1615. márc. 17-én, Mars napján énekeltek. — Az ének versfői: MISCOLCI JSTVAN.

A cím után a keresztelő pap, a keresztapák és a keresztelőn résztvettek neve van felsorolva: Baptista Mariae Mich. P. Varadi, Dios Giörinae, Compatres Benedictus Szegedi Szent Peterinae, Anthonius Jaszai Görömbölinae, Steph. Beni felső Soczaiensis Ecclesiae pastor. Georgius Chernel, Johannes Szabo Praefectus Castris Dios Giör pro parte Magnifici, domini Stephani Török: Caspar Posoni, Joannes Nagy Haidonum dux, Valentinus Belleni, Matthaeus Böite iudex prim. Resp. Miscolcinae, Petrus Zabari, Ambro-

sus Szöch, Laurentii Literati vidua. — A cím mellett a lapszálon egy kis összeállítás olvasható, melyben különböző szerzők véleményei vannak felsorolva a hármas számról: Pythagorici numerorum ternarium potentissimum esse prodiderunt, eoque ad ceremonias deorum utebantur, ut docet Aristot. lib. 1. de coelo et mundo. Idem numeros in rebus magicis plurimum pollebat: et, ut autor est Plinius, terna despuere de precatione in omni medicina mos est, atque effectus adjuvare. Hinc Tibul: Ter cane, ter dictis despuere carminibus. Et poeta in cantamentis amatoris cecinit Necte tribus nodis ternos Amarylli colores. Martianus, Plutarchus, caeteri, triada, sive ternione ternarium numerum, qui masculus est, et efficax, extollunt. Abr. Bzovius Con. 2. dom. 5. post Trinit. pag. 184. — Ez az utóbbi forrásmegjelölés Bzovius: Concionum Dominicalium totius anni c. prédikációskötetére utal. Az OSzK tulajdonában levő, Kölnben, 1615-ben kiadott példány II. kötetének 183—8. lapjain található egy hármas számról írt prédikáció (Quid est tri-duo sustinere Dominum?), de ebben Csulyak szövegének csak az eleje található meg a 184. lapon.

Az ének az 1615. márc. 9-én született Csulyak Mária keresztelőjére készült, aki Csulyak István harmadik leánya volt.

26—7 Idézet az Újszövetségből. (Máté, 18,20.)

43 szoros — itt 'durus, severus, rigidus' értelemben. A sor jelentése valószínűleg: akinek rideg, durva az ágya, vagyis: akinek nincs házastársa.

45 polos — e szót a NySz nem ismeri; a TSz szerint (II, 66.) jelentése: záptojás. A sor értelme egyébként homályos.

48 jóje = jó-e

61 öt = evett. — Itt egy közmondás van versbe szedve, amely egyébként ismeretlen.

63—5 Ugyanazt jelenti, mint a 61—2. sorban olvasható közmondás. Vö. a „zsákban macska” szólással.

69 puzdorek = a gyermek születésekor tartott vendégség. (NySz)

34.

Kézirata: **Diarium Apod.** 122a. — A latin cím jelentése: A nemes chernelházi Chernel György úr elsőszülött leányának, Annának temetésére, Miskolcon, 1616. febr. 1-én.

Chernel György Rákóczi György tanácsosa, 1632-ig magyarországi birtokainak prefektusa volt. (MAKKAI LÁSZLÓ: I. Rákóczi György birtokainak gazdasági iratai. Bp. 1954. 668.) A felesége halálára írt gyászverset lásd 36. sz. alatt.

35.

Kézirata: **Diarium Apod.** 243a—244b. — A latin cím jelentése: Csulyak második házasságára, Juhos Annával, 1616. aug. 2-án, Liskán.

Csulyak a cím mellé később ezt írta: quae quia voto non respondit tertius nuptiis cum Dorothea Seres habitis applicatus. (melyet, mivel a kívánságnak nem felel meg, a Seres Dorottyaival ült harmadik lakodalmához alkalmaz.) Az ének 10—3. versszakában elmondott kívánsága nem valósult meg, mert Juhos Annával rosszul élt. (Lásd Önéletrajz 293—4.) Ezért a nevek és néhány szó megváltoztatásával az éneket 1622-ben, a Seres Dorottyaival kötött harmadik házassága alkalmával átírta. Később, 1635-ben még egyszer átírta a neveket, oly módon, hogy negyedik feleségének, Gyulai Szabó Katalinnak elhunytát gyászolta és ötödik feleségének, Prágai Zsuzsannának örvendezett. — Az éneket első változatában közöljük, mert több részlet (pl. a 25. sor) csak első feleségére, Szikszai Juditra vonatkozhat. A javításokat csak akkor vettük figyelembe, ha azok még a vers első megfogalmazásakor történtek.

Csulyak az ének 1—3. és 6—13. versszakait később, a 42. sz. ének írásánál használta fel. (Ezek ott az 1—3. és 9—16. versszakok.)

25 Szikszai Judit Mihályko Jánosnak „Az örök életnek nyári idejéről” szóló könyvét olvasta közvetlenül halála előtt. (Önéletrajz 292.)

53 találja = éri

65 E sort vö. az 20. sz. ének 7. sorával.

83 Vö. Mózes I. 32, 29.

Kézirata: *Diarium Apod.* 122a—123a. — A latin cím jelentése: A nemes Dersi Zsófia úrnőnek, a nemes Chernel György úr feleségének temetésén elmondott gyászének. Előadatott a pataki templomban, jan. 29-én, szerdán.

Chernel Györgyről lásd a 34. sz. vers jegyzetét. Csulyak Chernel György gyermekének halálára írta a 34. sz. éneket. Az ének keletkezési ideje bizonytalan, mert Csulyak Dersi Zsófia temetésének csak hónapját és napját közli, az évét nem. A *Diarium*-ban Dersi Zsófia elsőszülött leányának, Máriának halálára 1616. febr. 1-én írt ének után van beírva. Ekkor még élt Dersi Zsófia, mert az ének 10. sorában mint élőről beszél róla Csulyak. Legkorábban tehát 1617. januárjában halhatott meg. Az is lehetséges, hogy valamelyik későbbi évben történt a halála és csak az azonos család miatt került az ének szövege a 34. sz. ének után.

37.

Kézirata: *Diarium Apod.* 240b. — A latin cím jelentése: Ugyanarra a dallamra, prédikáció záradékául, 1620. máj. 7-én.

A szöveg előtt a 28. sz. ének olvasható, amelynek nem ismerjük a dallamát. Az éneket Csulyak — a cím és az 1. vsz. szövegének tanúsága szerint — valamelyik prédikációja után elénekelt. Több sorát a zsolttárok nyomán írta, s forrását a lapszálon megjelölte.

9 hazunc mezönc s hegiwnc = házunkat, mezőnket s hegyünket

38.

Kézirata: *Diarium Apod.* 253b—254a. Kiad. ZSINKA FERENC, MPEtA XII, 119—120.

A latin és magyar vers szó szerinti másolata megvan a Zichy-lt.-ban is (OL, Fasc. 144 NB). Innen adta ki LUKCSICS PÁL, ItK 1930, 228. (Csak a magyar szöveget.) Keresztesi másolata alapján HARSÁNYI is kiadta. (Miskolczi Csulyak István élete . . . 22—3.)

A verset Csulyak a szerencsi templomban, Rákóczi Zsigmond 1621. febr. 8-i temetési beszédébe beleszóve mondta el. A verseket a gyászlobogóra is felírták. A *Diarium* lapszélei megjegyzése szerint a Rákóczi Zsigmond esetleges megmérgezéséről szóló sorokat kihagyta a szövegből; nincsenek meg ezek a Zichy-lt. kéziratában sem. — Rákóczi Zsigmond az azonos nevű erdélyi fejedelem fia volt, mindössze 26 évet élt és a közeletben semmiféle szerepe nem volt. Atyjáról szintén Csulyak tartotta a gyászbeszédet. (24. sz. ének.)

39.

Kézirata: *Diarium Apod.* 255b—256b. — A latin cím jelentése: Mikor a tiszteletre-méltó Suri Mihály ajánlására Seres Dorottyát választottam harmadik élettársamnak, ezt írtam Suri koma uramnak 1622. máj. 18-án. — A 255. levél után egy levél ki van vágva, a vers szövege azonban (a 3. sorral) hiánytalanul folytatódik. Lehet, hogy maga Csulyak vágott ki egy elrontott levelet. — A cím utáni motto az ismert mondásnak (mens sana in corpore sano) valószínűleg Csulyak által hexameterbe foglalt változata. Seres Dorottyá, Csulyak harmadik felesége, Szabó István pataki polgár özvegye volt. (Önéletrajz 294.) A verset Csulyak az eljegyzéskor szerezte. Suri (Orvos) Mihály 1617-től sárospataki pap volt. Korábban nevezetes szerepet játszott a nyugat-magyarországi hitvitákban: egyik legfőbb vitatársa volt az áttérésre hajló Veresmarti Mihálynak, sőt Pázmánnyal is polémiát folytatott. Balásfy Tamás pedig ő ellene írta *Echo Christiana* (Pozsony 1616.) című munkáját. Választ akart írni Suri a Balassi—Dobokay-féle Campianus-fordítás ellen is. (IPOLYI ARNOLD: Veresmarti Mihály élete és munkái. Bp. 1875. 171—2, 190—8.) Csulyak 1635-ben az ő özvegyét vette el feleségül. (Lásd a 42. sz. éneket.)

9 hostat = külváros

11—12 A hársfa háncsából kötelet szoktak fonnai; rongalni = megbüntetni, fenyíteni; rongalni valo = fenyítésre, verésre szolgáló

15—8 Csulyak itt előző feleségére, Juhos Annára céloz, aki „valódi Xanthippé”, leányai számára pedig „tökéletes mostoha” volt. (Önéletrajz 294.)

17 Vö. a NySz következő idézetével: „Az üres hordó kongás pharisaeusi kérkedésednek jeles czimerei.” (I, 1486.)

- 21—2 A *feneketlen kas* szóláshoz lásd a 20. sz. ének 12. sorához írt jegyzetet.
 25 Csulyak előző rossz felesége, Juhos Anna, debreceni származású volt. (Önéletraajz 293.)
 29—30 Itt is a „Xanthippé”-re, Juhos Annára történik célzás.

40.

Kézirata: *Diarium Apod.* 257a—260a. — A latin cím jelentése: A szülő szomorú szívfájdalma két nagyon kedves leánya: Zsuzsanna 1622. szept. 21-én, és Chuliak Judit 1622. szept. 22-én történt halála miatt, valamint a férj fájdalma a pestistől 1622. okt. 13-án, Liszkán elpusztított legkedvesebb felesége, Seres Dorottya halála miatt. — Az ének versfői: STEPHANUS MISKOLCINUS FÉL.

Az ének címében említett eseményekre lásd: Önéletraajz 294. Csulyak az ének 16—9. és 21—4. versszakait egy három évvel később írt énekében újból felhasználta. (Lásd a 42. sz. ének 4—8. és 22—4. versszakait.)

9 simos — e szót a szótárak nem ismerik. Talán a *csinos* alakváltozata 'pacatus, tranquillus' értelemben. Ezt az értelmezést a NySz Szenczi Molnár szótára után adja.

13 Abigailra, mint a jó feleség Öszövétségi példájára (1. Sám. 25.) gyakran hivatkoztak a régiségben, a Küküllői Névtelen versbe is szedte történetét. (RMK VII, 36—46.)

75 Célzás 3. Kir. 19-re.

94 szívem banatban zabalt — vö. a NySz adatával (III, 1257.): Oh een nyawalas feyemnek es bwban zabalt lelkemnek. (Érsc. 511.)

41.

Kézirata: *Diarium Apod.* 262b. — A latin cím jelentése: újból szerkesztett baráti szó a tisztelendő és tekintetes Komjáti Mátyás új házasanak, Tolcsván, júl. 7-én.

Csulyak a szerzés évét nem jelölte meg, de mivel a szöveg a *Diarium*-ban két 1627-re keletkezett latin vers között található, bizonyosnak vehetjük, hogy a magyar versike is ebből az évből való. Komjáti Mátyás egyébként Tolcsván volt pap. (RMK III, 1422, 1469.) A versike utáni latin nyelvű megjegyzés (jelentése: háromszor megismétlendő, az esküvői asztalnál éneklik a vendégek) azt mutatja, hogy — mint Csulyaknak legtöbb verse — ez is előadásra készült. A szöveg alatt három latin hexameter olvasható a *Diarium*-ban. Ezeknek nincs közvetlen kapcsolatuk a magyar versikével, de mivel lehetséges, hogy ugyanarra az alkalomra készültek, közöljük szövegüket:

Virgineum tibi mel semper sine felle redundet.
 Unica mox mihi sit, mille valete dies.
 Una dies melior millenis noctibus una.

Mindegyik hexameter mellé Csulyak megjegyzést írt; az 1. sor mellé: „Ego”, a 2. sor mellé: „Discordia sponsaliorum Steph. Tholnaeus.”, végül a 3. mellé: „Concordia matrimonialis.” Ezeket az alkalmi célzásokat nem tudtuk megfejteni.

42.

Kézirata: *Diarium Apod.* 267a—270a. — A latin cím jelentése: A szolga és az Isten énekelt dialógusa, amikor a tiszteletreméltó férfiúnak, Suri Mihálynak özvegyét házasságra vezettem 1635. ápr. 24-én.

Csulyaknak Suri Mihály özvegyével, Prágai Zsuzsánnával (aki feltehetően nővére volt Prágai Andrásnak, Guevara fordítójának) kötött házasságáról lásd: Önéletraajz 298. — Az ének legtöbb versszakát Csulyak két korábbi verséből vette át: 1—3. vsz. = 35. sz. ének 1—3. vsz.; 4—7. vsz. = 40. sz. 16—9. vsz.; 8. vsz. = 40. sz. 24. vsz.; 9—16. vsz. = 35. sz. 6—13. vsz.; 22—24. vsz. = 40. sz. 21—3. vsz.

1 Catam — Csulyak előző felesége, Gyulai Szabó Katalin, aki 1634. nov. 15-én halt meg. (Önéletraajz 298.)

144 A sor utáni görög szó jelentése: Felszólítás.

43.

Kézirata: **Diarium Apod.** 369b—370b. — A latin cím jelentése: István fiúcska által a menyegzői asztalnál énekelt ritmusok, a Prágai Zsuzsannával 1635. ápr. 25-én kötött házasság alkalmából.

Ugyanerre az alkalomra, Csulyaknak Suri Mihály özvegyével, Prágai Zsuzsannával kötött házasságára vonatkozik az előző ének is.

13 E sort vö. a 35. és 42. sz. ének 5. sorával.

24 Eddig tart a Csulyak egyik fiacskája, István által énekelt rész; a további versszakokat Csulyak másik gyermeke, Gáspár énekelte el. (Caspar consolatorios subdit = Gáspár elhallgattatja a vigasztalókat.)

30 mi nem = hiszen nem

33 Tabitha Péter apostol tanítványa volt. (Ap. csel. 9—36.)

44.

Kézirata: **Diarium Apod.** 270b—271b. — A latin cím jelentése: A XXX. zoltár paraphrázisa Salamon király lakodalmi énekének dallamára; énekeltem mint özvegy Liskán, 1638. júl. 15—6-án. — Az ének versfői: MISKOLCIE.

A nótajelzésül megjelölt ének ismeretlen. — Csulyak 1638. máj. 20-án vesztette el ötödik feleségét, Prágai Zsuzsannát. (Önéletrajz 299.) — A XXX. zoltár megfelelő verseinek sorszáma Csulyak a lapszámen utalt.

9 az esettől = az eleséstől

45.

Kézirata: **Diarium Apod.** 271b—272a. — A latin cím jelentése: A XXVII. zoltár paraphrázisa a Duroh Adams fall ist gantz verderbt dallamára, 1638. júl. 29-én és 30-án. — Az ének versfői: JSTVAN KJRAL. — A margón levő számok a zoltár megfelelő verseire utalnak.

A nótajelzésben szereplő német korál szövegének szerzője Lasarus Spengler volt. A korál dallamai közül Németországban az terjedt el legjobban, amelyet Klug közölt először, 1535-ben kiadott énekeskönyvében. (ZAHN 7549, BAUMKER II. 258a.) Világi eredetű lehet, mert — mint БѢЖМЕ kimutatta — eredetileg az 1525. évi páviai csatáról szóló dalhoz kapcsolódott.

46.

Kézirata: **Diarium Apod.** 102b. — A latin cím jelentése: 1638. aug. 8-án, amikor Dedesi István esküvői lakomájára levél útján meghivattam, rögtönözve így énekeltem. Dedesi István kassai lakos Csulyak elhunyt feleségének, Prágai Zsuzsannának volt a rokona. (Önéletrajz 299.)

1 Susannam — Prágai Zsuzsanna, aki 1638. máj. 20-án halt meg Kassán. (Önéletrajz 299.)

2 Catus — Csulyak utolsó feleségét is Katalinnak hívták (Asztalos Katalin), de a név egyezése véletlen is lehet, mert 1639. jan. 13-án Dobrai Istvánt azzal a feltétellel küldte kérébe, hogy a dologról „ne jussanak hírek a világ fülébe.” (Önéletrajz 300.)

47.

Kézirata: **Diarium Apod.** 272b—274b. — A latin cím jelentése: Az LV. zoltár paraphrázisa 1638. okt. kezdetére, a Tibi laudes recinamus tibi grates dallamára. — Az ének versfői: STEPHANUS MJSKOLCJNUS FECI.

A nótajelzésként megadott szöveg Csulyak saját szerzeményű latin verse. (20. sz.)

65 meg tökelli = megerősíti (NySz III, 627.)

48.

Kézirata: **Diarium Apod.** 321a—b. — A latin cím jelentése: István fiú által elmondott jókívánság az 1640-i új évre, iskolai dicsérőversben.

16 miser = nyomorult (latinul)

17 Fortunatus erszénie — célzás a *Fortunatus* címen ismert népkönyv hősére, aki egy olyan erszényt kapott a szerencse istenasszonyától, amelyből soha nem fogy ki a pénz.

Kézirata: **Diarium Apod.** 321b—322b. — A latin cím jelentése: Borbála ünnepére, 1640-ben, Pataki István vendégasztalánál. Gáspár fiam mondja.

Pataki István lizskai bíró volt; a vers Borbála napjára, tehát dec. 4-re készülhetett.

6 dorosba = vőfély (Etymsz) — a sor célzása egyébként homályos.

16 A NySz Páriz Pápai szótárából idézi a következő közmondást: „Nem vonom ki szájadból a kontzot: non praecorpo frustum officii tui.”

17 Honniaba = otthon; chieléd = feleség

21 Maszlagos = veszekedő; Antal — az ostoba emberre gyakran mondták, mint ezekben a közmondásokban is: Megjött Antal Budarol; Antal a fejed. (NySz I, 94.) Lásd még a 53. sz. ének 56. sorát is.

28 Alak = szerető

Kézirata: **Diarium Apod.** 322b—323b, 324b. (A szöveg 1—9. versszaka a 322b—323a lapon van; a lap alján a következő megjegyzés: „Agy szent békes- Verte duas pagellas ad dextrum.” Ez a 324b. lapra utal, ahol a szöveg folytatódik. Itt a 12. vsz. után egy A betű olvasható; a 323b. lapon két versszaknyi szöveg van ezzel a megjegyzéssel: „Versa pagella ad dextram interferenda post literam A”. Végül az utolsó két versszak ismét a 324b. lapon található.) — A latin cím jelentése: Gáspár fiam által énekelt kívánság 1641. jan. 1-re; a bíró asztalánál.

15 Az „uy Biro”: Deli István. (Lásd a következő éneket.)

49—50 Liszka földesura, a szépesi prépost és káptalan állandó harcot folytatott a város privilégiumainak csökkentéséért. A harc 1640-től kezdve fokozott mértékben kiéleződött (R. PÉTER KATALIN: Egy hegyaljai mezőváros harca az örökös jobbágyság ellen. Történelmi Szemle 1961, 427—440. Lásd még a következő versek ide vonatkozó jegyzetét is.)

51 boronza = sajtféle

53 Nem tudni, miért idézi itt Csulyak Messala Corvinus római szónok és történétíró (i. e. 64—i. u. 8.) nevét. Ez a versszak is Liszka község vizsályára utal, mint az előző. (Éppen az a két vsz. van utólag a 323b. lapra beírva.)

62 füz fa = haszontalan

Kézirata: **Diarium Apod.** 325a—326a, 324b. (Csulyak a 12. sor után egy B betűt írt, s a 3—4. versszakot a 324b. lapra, utólag írta le ezzel a megjegyzéssel: „Sequentia post literam B. a dextris.”) — A latin cím jelentése: Ugyanott ebédkor István fiam kívánságot kívánságra halmozott. Az ének tehát — mint az előző — Deli István bíróné választásának megünneplésekor, 1640 végén keletkezett.

3 ebéljetez = ebédjeltek

7 lassan = halkan

34 hig — itt talán 'hajló, állhatatlan' jelentésben. (Vö. NySz I, 1424.)

36 magadis ne hid = ne hidd el, ne bízd el magad

41 dagaljatol = haragjától

51 nagy kitsint = nagyot, kicsit

59 A sor értelme: sőt ha nem másnak a szövegét mondanám. (A verset ui. Csulyak írta, és fia, István mondta el.)

69 Antal — vö. a 49. sz. ének 21. sorához írt jegyzettel. — boza = valamiféle szeszessital. Ugyanez a tréfás átkozódás már az 1540-es évekből való Szendrői Hegedős-énekben is előfordult: jtallyok pyros bozza legyön. (ItK 1953, 231.)

71 Balázs régi szólásainkban a meggondolatlan és hebehurgya ember neve. A NySz Baranyai Decsi Adagiáiból idézi: Bele balaz, louat ád Isten. Egy másik szólás Decsi Adagiáiból (203): Ego tibi alliis loquor tu respondes de cepis, Találád, mint Balás pap a veczernyét. — birsaggos = bírsággként fizetett. — batka = kísértékű pénzdarab

Kézirata: **Diarium Apod.** 326a—b. — A latin cím jelentése: 1641 decemberének utolsó hetében.

A vers főképpen azokról a vizsályokról szól, melyeknek során Liszka privilégiumai veszélyben forogtak. A következő ének 6—10. versszakában már az ügynek Liskára nézve kedvező eldőléséről olvashatunk.

3 Czeh — itt 'symposium, vendégség, összejövetel' jelentésben. (A szónak ezt a jelentését a NySz csak Szenczi Molnár szótára alapján közli.)

4 pes = vizelet

5—6 A „Püspöc Uram” Hosszútóthi László prépost, a Liszka privilégiumaira törő harc fő képviselője, aki a tisztartót (a „Judás arulo”-t) állította bünbakul, amikor a város jogtalan követelések miatt tiltakozott. (R. PÉTER KATALIN: i. m. 433—4.)

13 kosul jár vagy bakul — ritka szólás, amely előfordul a NySz Geleji Katonától idézett egyik példamondatában: Engedetlen szolgálival úri módon kezd bánni és nolle velle is, *kosul bakul* a dobszó alá fog velünk hallgattatni.

16 vakot vet = szerencsétlenül jár

53.

Kézirata: *Diarium Apod.* 319a—320b. — A latin cím jelentése: Bírói lakomán Deli Istvánnál az egész tanács jelenlétében 1643. jan. 1-én Gáspár fiam [mondta el].

4 E sorban talán az a tréfa, hogy egy másik mondás szerint „soha sem vólt s nem is léssen soha varga késnek hüvelye”. (Deosi Adagiáiból, NySz III, 1018.)

9 E sorral vő. Faludi egyik mondását: Boros butsu pénzzel jár. (NySz II, 1268.)

15 turbaban = tarisznyában

16 Az „egy babot nem ér” szólásra a NySz több adatot idéz. (I, 151.)

17 fő bor = vinum excellens, principale (NySz)

23—4 A Liszka és földesurai között lefolyt vizsály során a szepesi prépost a város előljáróit egy időre bebörtönözte. (R. PÉTER KATALIN i. m. 434.)

28 honniotokban = otthonotokban

37 E sorban Csulyak egy elterjedt közmondást idéz, mely a NySz-ban több adattal van dokumentálva.

38—9 Liszka földesurainak a város privilégiumainak eltörléséért folytatott harca nem járt eredménnyel: az 1642 júniusában összeült királyi bizottság döntése végeredményben Liskának kedvezett. (Uo. 435.)

44 aszu = száraz

45—6 Liszka panaszaik között az is szerepelt, hogy a szepesi káptalan a liskai joghatóság alá tartozó büntető pereket saját bíróságára vonta, és sorozatosan kegyelmet gyakorolt súlyos kötelezvények ellenében. A királyi bizottság ezt a sérelmet is orvosolta. (Uo. 431, 435.) — fűtőzie = tartózkodik

54 nem ohinal darast az orraban — e szólásra sehol sem akadtunk rá; értelme ez lehet: nem lesz dühös.

56 ame = íme — Antalla lőt: vő. a 49. sz. ének 21. sorához írt jegyzetet.

70 bitang = rablott, harácsolt dolog

54.

Kézirata: *Diarium Apod.* 103a—b. — A latin cím jelentése: Rímes könyörgés az úrvacsoráról szóló prédikáció elé.

A *Diarium* 103a—105a. lapjain négy vallásos ének található, melyeknek keletkezési idejét Csulyak nem jelölte meg. (54—57. sz.) Utánuk egy 1644-ben írt latin vers következik (49. sz.). Valószínűleg a magyar versek Csulyak utolsó fennmaradt szerzeményei, s ezért szövegüket — a kéziratba való beírás sorrendjében — az 1643. jan. 1-én írt 53. sz. ének után közöljük.

55.

Kézirata: *Diarium Apod.* 104a—b. — A latin cím jelentése: Prédikáció előtt. Az ének keltezésére lásd az előző jegyzetben elmondottakat.

56.

Kézirata: Diarium Apod. 104a—b.
Az ének kelezésére lásd az 54. sz. ének jegyzetét.

57.

Kézirata: Diarium Apod. 105a. — A latin cím jelentése: **Krisztus születésének ünnepére.**
Az ének kelezésére lásd az 54. sz. ének jegyzetét.

NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS

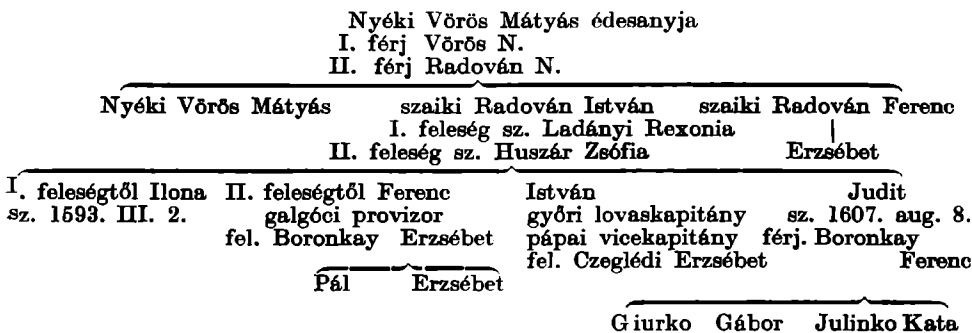
ÉLETE

Nyéki Vörös Mátyás születésének pontos idejét nem jegyezték fel forrásaink. De a győri székeskáptalan számadáskönyvei két ízben is megemlékeznek életkoráról. 1649. augusztus 14-én mondják róla, hogy 74 éves és 39 éve kanonok. 1654. április 1-én, amikor halála napját jegyzik fel, 78 évesnek és 42 éve kanonoknak írlják. Tehát e két, nagyjából egybevágó adat alapján születési évét 1575—1576-ban kell keresnünk. (GyKML IV. Szk. 426, 503.)

Életrajzának írói születésének helyét Baranya vármegyébe teszik. Kétségtelen az, hogy Nyéki Vörös Mátyás magát „ex comitatu Baranya” mondja. (Iratok 16. sz.) Azonban ez a megjelölés csak családjának származási helyére utal, ahonnan talán már 1543 után el kellett menekülniök. Ebben az esztendőben a török Pécsét is elfoglalta és vele Baranya megye területe csaknem teljes egészében török hódoltság alá került. (VÁRADY FERENC: Baranya múltja és jelenje II, 417.) Az otthonukból elűzöttek úgy látszik a Dunától északra, Komárom megyében találtak menedékre, s amikor a költő édesapja megnősült, itt épített otthon magának. Erre utal költőnk neve is. Nyék nevű község Baranya megyében nincs, ellenben van Sopron és Komárom megyében. (CSÁNKY DEZSŐ: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. Bp. 1896—1897. II, 555.; III, 509., 622.) A kettő közül a Komárom megyei a valószínűbb, Nyéki Vörös Mátyás rokoni kapcsolatai ide mutatnak.

Édesapjáról semmit se tudunk. Kutatóink nem nemes állapotúnak mondják. (KÓMÍVES NÁNDOR KOLOS: Nyéki Vörös Mátyás élete és munkái. Csorna 1918. 1.) Ez állítással szemben gondolkodásra készíttet bennünket az a tény, hogy a költő címeres gyűrűspecstet használt, címerét még a johannita keresztbe is belefoglaltatta. (Pl. Iratok 9, 13, 31. sz. stb.) Apja korán elhalt, s az özvegy egy Radován nevű, jómódú nemesemberhez ment feleségül. E házasságból két gyermek származott: Radován István és Radován Ferenc. István második felesége, nemes Huszár Zsófia, a végvári harcok nagyszerű hősné, Huszár Péternek volt az unokája. Gyermekük később felnövekedvén, sok gondot okoztak az akkor már öregedő költőnek. (Családjának leszármazására vonatkozólag lásd Nyéki Vörös feljegyzését *Imádságoskönyv*-ében.)

Nyéki Vörös Mátyás családi viszonyai

Családi környezetéből, vagy inkább a család szűkebb rokoni, baráti köréből említenünk kell még a költő keresztanyját (commater), Bellaváry Andrásné Tatay Margitot. Könyvtára fennmaradt könyvei közül háromban bejegyezve találjuk, hogy azokat 1602-ben Tatay Margittól kapta. (Könyvtára 11, 17, 44. sz.) A neve alapján nemesi család talán tanulmányaiiban is támogatta az ifjú Nyéki Vöröst.

Középfokú iskoláit — SZABADY BÉLA nagyon valószínű feltevése szerint — Znióváralján, az akkor indult jezsuita iskolában végezte. (Barokk költő Győrött a 17. században. Győri Szemle 1936, 63.) E feltevés nagyon kézenfekvő, hiszen ez az iskola volt abban az időben a legbiztonságosabb helyen, s mint új intézménynek is nagyobb volt a vonzása, mint a városi iskoláknak. Znióváralja után a nagyszombati papnevelő következett. A töröktől veszélyeztetett, majd el is foglalt Győr nem lehetett otthona a papnevelőnek. Kuthassy János püspök, aki egykor a nagyszombati szeminárium tanára volt, otthonosan papnövendékeit ide küldötte, itt végezhetett a század utolsó éveiben Nyéki Vörös Mátyás is. (ΜΙΗΛΥΓΓΙ ΑΚΟΣ: A papnevelés története és elmélete. Bp. 1896. 186.)

Külföldi, egyetemi tanulmányairól nincsenek adataink, neve a különböző egyetemek anyakönyveiben nem szerepel. Ennek ellenére nem zárhatjuk ki annak a lehetőségét, hogy megfordult valamelyik nevesebb főiskolán. Felvetődött, hogy talán azonos lehet azzal a személlyel, akit 1588-ban Michael Vörös Comaromiensis néven írtak be a bécsi egyetem bursájába. (Kőműves i. m. 3.) Ez azonban teljesen valószínűtlen, amire már SZABADY BÉLA is rámutatott (i. m. 63.). Mivel tudjuk, hogy élete folyamán Rómában is megfordult — végrendeletében említi egy rézmetszetet, „kvt Romabul hoztam” (Iratok 29. sz.) — kézenfekvő arra gondolni, hogy itt egészítette ki tanulmányait a 90-es években. Sajnos neve azonban nem fordul elő a római Collegium Germanicum et Hungaricum tanulói között. (Vö. VERESS: A római Coll. Germ. et Hung. Bp. 1917.) Esetleges külföldi tanulmányairól így nem tudunk semmi bizonyosat.

Az első hiteles adat, amely Nyéki Vörös Mátyásról beszél, 1602-ből való: egyik könyvbejegyzésében kancelláriai locariusnak, várományosnak mondja magát. (Könyvtára 11. sz.) Eszerint már egy-két éve az ekkor Prágában székelő kancellárián kellett működnie, ahová tehát a XVI. század utolsó éveiben került.

Nem tudjuk, mi volt a hivatali rangja. Lehet, mint scriba, írnok kezdette hivatali működését és később kancelláriai jegyző, nótárius lett. A kancellária ez időben létszámában még meglehetősen szerény hivatal volt. TAKÁTS SÁNDOR szerint: „Tisztviselői csak annyian voltak, hogy egy asztalnál elfértek.” (A magyar és erdélyi udvari kancelláriák palotái Bécsben. Száz. 1906, 782.) Munkája is csak országgyűlések idején szaporodott meg, mikor az udvar Pozsonyba költözött és a sok ügyes-bajos ember dolgát azonnal el kellett intézni.

A kancellária élén, mint a középkorban, ez időben is mindig püspök-kancellár állott. Költőnk szolgálati éveiben: Hetesi Pethe Márton győri, majd Forgách Ferenc nyitrai püspök, akit 1608-ban Lépes Bálint nyitrai, a későbbi győri püspök követett. A püspöki székhelyükhöz kötött püspök-kancellárok természetesen nem tartózkodhattak állandóan az udvarnál. Távollétükben a királyi titkár irányította a hivatal munkáját. Amikor Nyéki Vörös Mátyás hivatalba lépett, a vén Himmelreich Tiburcius a királyi titkár. Már több évtizede szolgálta Rudolf királyt, akinek bizalmas munkatársa volt. Utóda Ferenczffy Lőrinc, aki már Himmelreich visszavonulása előtt esztendőkkal megkezdte szolgálatát a kancellárián, ahol Himmelreich vezette be az ügyek intézésébe. Testvére jezsuita volt és így a magyar jezsuiták törekvéseit mindenben támogatta. Művelt, az irodalmat és az írókat becsülő, támogató ember volt. (SZILÁGYI LÓRÁND: A királyi secretariusok intézménye és az újkori magyar állam. Domanovszky Emlékkönyv. Bp. 1937. 556—81. — EMBER Győző: Az újkori magyar közigazgatás története. Bp. 1946. 115.) Úgy látszik, Nyéki Vörös Mátyást a főnök és beosztott viszonyánál közvetlenebb, bizalmasabb szálak fűzték hozzá. A költő, Bécsből távozása után, még évtizedek múlva is, személyes érintkezésben állott vele. (Iratok 22., 24. sz.)

Ha országgyűlés volt, mint 1601—1603 között tavasszal minden esztendőben, akkor a kancellár kíséretében ő is Pozsonyba utazott. Könyveibe írt jegyzeteiből tudjuk, hogy 1601—1602-ben bizonyosan ott volt Pozsonyban. (Könyvtára 11, 17. sz.) 1605-ben a magyar ügyek intézésével megbízott Mátyás főherceg mellé egy ún. kisebb kancelláriát szerveztek, amely Bécsben vagy Pozsonyban működött, Nagymihály Ferenc királyi titkár irányításával. Ide kerülhetett ekkor Nyéki Vörös Mátyás is. Lehet, hogy ő másolta a Bocskai-felkelés idején készült államiratokat: SZABADY BÉLA (i. m. 69.) a zsitvatoroki békeokmány írásán az ő betűit véli felismerni. Rudolf király lemondása után a két kancellária egyesült és székhelye Bécs lett. Ekkor már a győri tőzsér fia, Lépes Bálint püspök a kancellár. II. Mátyás király bizalmas embere, maga is író, kinek

oldalán egészen közelről láthatta és figyelhette a magyar politikai életet és annak vezetőit.

A kancelláriai évek Nyéki Vörös Máttyás műveltségének, szellemi tájékozódásának kialakulásában nagy jelentőségűek voltak. Mivel tanulóveiről, esetleges külföldi tanulmányairól megbízható adataink nincsenek, a prágai és a bécsi udvar az a két pontosan megállapítható szellemi-kulturális központ, mely fejlődésére minden bizonnyal igen nagy hatással volt. Prágában Rudolf udvara a későreneszánsz és a korabarokk ízlésnek hódolt, Prága ekkor a manierista művészet egyik központja, s mint császári székhely az európai szellemi élet egyik számottevő fókuszusa. Bécs Nyéki Vörös kancelláriai szolgálatának éveiben már megszűnt a humanista műveltség egyik vezető európai centruma lenni, a császárság barokk városává viszont még csak ezután lesz majd. A XVI. század gazdag hagyatéka azonban ott volt az udvari könyvtárban, melynek igaz alapját Zsámboki János páratlan könyvgyűjteménye képezte, s melyet Blotz Hugo könyvtárprefektus közbenjárására éppen ez időben nyitottak meg a nyilvánosságnak. Nyéki Vörös Máttyás is feltehetőleg ott volt a könyvtár látogatóinak, olvasóinak sorában.

A prágai és bécsi, s természetesen pozsonyi későreneszánsz szellemi környezetben indult el költői pályája is, ennek kibontakozása azonban arra az időre esik, amikor már megvált a kancelláriától. Hivatali előjárói elégedettek voltak munkájával és ő, a kancelláriából való távozása után, évtizedek múltán is önérettel hivatkozott hűségese szolgálataira, melyeket a kancellárián ifjú éveiben teljesített, így egy 1641. április 15-én, a királyhoz benyújtott kérvényében, melyben a pápói priorátus javadalmát kérte. (A levél nincs meg, de egy 1771. évi irat megörökítette tartalmát. E szerint Nyéki Vörös „Supplicat respectu fidelium Seruitiorum Suorum in ipsa Iuuentute in Cancellaria Hungarica plurimis Annis praestitorum.” OL Kamarai-It. Acta Eccl. Fasc. 35. Nr. 15.) Mégis, elvágott az udvarból. A közélet úgy látszik nem vonzotta, jobban érezhette magát könyvei között. Új püspöke, kit a kancelláriából jól ismert, Náprághi Demeter, a győri székesegyház kanonokává nevezte ki. Ekkor elhagyta az udvart és Győrbe költözött.

A győri káptalan számadáskönyveinek tanúsága szerint 1611. január 23-án iktatták be stallumába és egyben a mosoni főesperes tisztségébe. (Könyvtára 47, 48. sz.)

Beiktatása után rövid időre ismét Prágába utazott. Náprághi püspök kíséretében résztvett 1611. május 22-én II. Máttyás prágai koronázásán. Onnan hazatérve, mint legfiatalabb kanonok, a káptalani statutumok értelmében átvette a győri város-plébánia vezetését. Tisztét 1613-ban adta át az akkor kinevezett új kanonoknak. 1613. április 26-án Szent György napján divisornak választották. (GyKML III. Szk. 52.) A káptalani statutumok szerint évente két divisort választottak, kiknek a káptalani jövedelmek beszedése és szétosztása volt a tisztük. Ők jártak utána, hogy a káptalan bérldői, városai és a káptalani városok és falvak bírái a káptalan járandóságait, a tizedeket, a dézsmát és a dézsmanegyedet befizessék, és ők gondoskodtak a jövedelem szétosztásáról is. Gyakran kellett útra kelniök, hogy a messzebb fekvő káptalani birtokok jövedelmét behajtsák. A káptalan nagyon meg lehetett Nyéki Vörös Máttyás munkájával elégedve, mert 13 ízben, utóljára, mikor már a hetvenes évek felé járt, választották divisorrá. (BÉDY VINCE: A győri székeskáptalan története. Győr 1938. 226. — GyKML III. Szk. 52, 78, 131, 138, 175, 186; IV. Szk. 13, 44, 54, 66, 144, 210, 238.; Liber Quietantialis és az Első Bordézsma-könyv.)

Munkája sok utánjárással, utazással járt. Társával a káptalan dézsmanegyedét bérldő Zrínyiek, Csákyak, Batthyányiak, Nádasdyak, Eszterházyak, Széchyek, Erdődyek, Viczayak, Liszthyek és Harrachok uradalmaiban kellett a bérösszeget behajtania. E nagy munkán kívül, hivatali működésének évében mindig ő vezette a számadáskönyveket is. A kancelláriai írás remekei azok a lapok, melyeket ő írt a számadáskönyvekbe. De nemcsak a számadásokat jegyezte fel, hanem utána járt a jövedelmeknek és terheknek, kikutatta azok eredetét, és a számadásokban nem egyszer olvashatjuk azok eredetének tisztázására vonatkozó feljegyzéseit is. A káptalan egész gazdasági ügykezelését rendbeszedte, hosszú időre példát és mintát adva utódainak. Mindezek mellett nem egyszer segített a hiteleshelyi munkában is. A díszesebben kiállított okmányokat rendszeren ő másolta. Nem egy fogalmazványon olvassuk: „Ezt in forma missilis írja le Vörös Máttyás uram minkünk”. (GyKML Fasc. XXVII. Nr. 3758, 3853.) Ő másolja az ezidőben kiadott győri céhleveleket is. Figyelemreméltó ezek szövege. A múltban gyökerező jogokat számontartja és így az általa kiállított és bizonyosan általa is fogalmazott oklevelek mindig értek, nem egyszer a középkorba visszanyúló ipartörténeti hagyományok, szokások emlékezetét őrizték meg. A káptalan felvállási jegyzőkönyveinek és számadáskönyveinek bekötéséről is ő gondoskodott. A könyvkötés munkáját sajátkezűleg végezte. (Győri Xantus János Múzeum: Céhíratok és GyKHL VIII. Fv. 63. és GyKML IV. Szk. 200—201.)

Mindehhez hozzá kell vennünk azt, hogy a káptalan ügyeiben nem egyszer fáradzik Bécsben, (Nagyfalvi Gergely naplója OSzK Quart. Lat. 1123. 117. és GyKML IV. Szk. 216.) ahol régi kancelláriai kapcsolatainak felhasználásával igyekszik döntés felé segíteni az ügyeket, és még sok helyen idegenben, ahogy azt a káptalan ügyes-bajos dolgai megkívánták. A káptalan meg is becsülte szolgálatait. 1634-ben Győrött a káptalan jegverme mellett egy házat ajándékozott neki. (GyKHL VIII. Fv. 44a.)

Nyéki Vörös Mátyás negyedszázadon át viselte a mosoni főesperes tisztségét. Ez nem volt dús jövedelmet adó javadalom, hiszen az 1610-es években a kanonokok jövedelme alig haladta meg az évi 100 forintot. Ezért ő is, a kor szokása szerint, egyéb javadalom után nézett, és lépéseket tett, hogy az éppen üresedésben levő soproni keresztes javadalmat megszerezze. A Szent János lovagrend soproni kolostora a középkor végén elnéptelenedett. A javadalma feletti rendelkezés jogát a Nádasdy-család ragadta magához és adományozta arra érdemes papoknak. (HÁZI JENŐ: Sopron középkori egyháztörténelme. Sopron 1939. 133.) Nyéki Vörös ezért a kegyúr Nádasdy Pálhoz fordult, és kérte a javadalmat, de ugyanakkor hatalmas pártfogókat is keresett. Ezek között volt Forgách Ferenc bíboros érsek, Náprághi Demeter kalocsai érsek, Balásfy Tamás boszniai püspök, Prainer János győri főkapitány, akik egyéb érdemei mellett költői tehetségéért is ajánlották. Nádasdy Pál adományleveleiben ezt meg is említi. („etiam meritis et virtutibus et litteratis scientiae sufficienti peritia.” KÖMIVES i. m. 22—23.) A javadalmat meg is kapta és így 1615. június 30. óta büszkén viselte a *cruciger Soproniensis* címét. Amikor javadalmát átvette, hozzáfogott, hogy annak ügyeit rendbeszedje és jövedelmét fokozza. Intézkedései között volt az is, hogy 1617-ben a javadalom birtokában levő Bő falu protestáns lelkészét elűzte. Az 1619. évi országgyűlés protestáns rendei keményen támadták is ezért, sőt a javadalom patronusa, Nádasdy Pál megvonta tőle annak haszonélvezetét. De 1621-ben kezeihez ismét visszabocsátotta. Nyéki Vörös a jól jövedelmező birtok érdekében úgy látszik, kénytelen volt az 1617-ben oly keményen hangoztatott elveiből (lásd: Iratok 3. sz.) engedni, mert Tolnai István, az elűzött protestáns lelkész, nemcsak 1619-ben található ismét Bő községben, de 1622-ben, Tapolcára távozta, új prédikátor került a helyére, Szilágyi István, Szenczi Molnár Albert sógora személyében. (PÁRK SÁNDOR: A dunántúli evangélikus egyházkerület története. Sopron 1924. 146—7.)

Keresztes-javadalma révén a soproni tanáccsal, a polgárság vezető személyeivel jó kapcsolatot épített ki, s így lehetségessé vált, hogy több ízben egyes soproni oltár-javadalmak elnyeréséért folyamodjék — sikerrel. (Iratok 2, 8, 11, 12, 13. sz.) Ezek felett a középkori eredetű soproni oltárjavadalmak és beneficiumok felett a reformáció korától a soproni tanács rendelkezett, és azokat olyan befolyásos, rendszeren magasrangú papoknak adományozta, akik a város támogatására, ügyeinek elősegítésére alkalmasak voltak. (BÁN JÁNOS: Sopron újkori egyháztörténelme. Sopron 1939. 176—178.) Nyéki Vörösről tudjuk, hogy megkapta a Szent Kereszt oltár és a Krisztus Teste társulat javadalmait. (SZABADY i. m. 66.) Az utóbbi javadalom elnyerésekor kiállított kötelezvénye fenn is maradt. (Iratok 14. sz.)

Az ellenreformációs mozgalmakban fontolva haladó győri káptalan 1623-ban Dallos Miklós személyében új püspököt kapott, aki Pázmány Péter bizalmas embere, törekvéseinek mindenben támogatója volt. Székfoglalása után azonnal hozzáfogott, hogy a jezsuiták győri letelepítését minél hamarább megvalósítsa. E szándékában azonban a káptalanban váratlan ellenzőjére talált. Az, mint Győr város földesura, féltve földesúri jogait és a város fölött gyakorolt lelki hatalmát is, megtagadta hozzájárulását, és minden követ megmozgatott, hogy a püspök terveit megakadályozza. (ACSBY FERENC: A győri kath. főgimnázium története. 1626—1800. Győr 1901. 9-23.; HANTY FERENC: Pázmány Péter összegyűjtött levelei. Bp. 1910. I, 509, 543.; SZABADY BÉLA: Nagyfalvi Gergely váci püspök, zalavári apát (1576—1643). Pannonhalmi Szemle 1932, 223—4.; GyKML Th. XXVII. 3211—3280. sz.) Nyéki Vörös Mátyás bécsi, kancelláriai összeköttetését felhasználva, személyesen tárgyal a káptalan megbízásából a császárvárosban, de hiába, a jezsuiták 1626-ban mégis megtelepedtek Győrött. A káptalan nem tudott ebben megnyugodni. Minden módon akadályozta a jezsuita kollégium terjeszkedését, fejlődését. Ebben a küzdelemben költőnk is cselekvő részes. Ha másként nem, ő másolja Nagyfalvi Gergely örkanonok, a káptalani ellenzék vezetője által szerkesztett replica-kat, felterjesztéseket.

A jezsuiták elleni küzdelem még hosszú évekig nyugtalanítja a káptalan életét, azonban e harc második szakaszában Nyéki Vörös Mátyás már nem tartott az ellenzékkel. Ez a fordulat 1635-ben, Draskovich György püspök székfoglalása után következett be. Draskovich a jezsuiták támogatásával, Pázmány akarata ellenére lett győri püspök. Ezt akarta meghálálni az öt támogató rendnek a soproni kollégium alapításával. (Sza-

BADY BÉLA: Draskovich György győri püspök élete és kora (1599—1650). Sopron 1936. 41—56.) Ebben Nyéki Vörös Mátyás hathatósan támogatta. Lemondott a soproni keresztesjavadalomról és a királyt kérte, hogy azt az ifjúság nevelésére használják fel. (Iratok 20. sz.) A győri jezsuiták körül felújult újabb küzdelem során pedig nem támadta püspökét. A terjeszkedni akaró győri jezsuitákat Draskovich fegyveres erővel segítette. Amikor emiatt a magyar katolikus egyház tartományi zsinata és az országgyűlés foglalkozott az ügygel, Nyéki Vörös Mátyás személye eltűnik szemünk elől. Nem áll szemben a káptalan ellenzékével, de a püspök bizalmát is bírja, aki 1636-ban a gazdag jövedelmű pápói prépostság javadalmát juttatta neki. (SZABADY BÉLA: Draskovich György győri kánonokjai. Győri Szemle 1938, 29.; BÉDY VINCE: A pápói prépostság és perjelség története. Győr 1939. 59, 62.) Sőt megkapta négy esztendőre a pápói prioratus javadalmát is. 1642-ben pedig helynökévé, általános ügyhallgatóvá nevezte ki. (Győri Püspöki-lt. Protocollum Consistoriale 1642. 729—36.) E méltóságát Draskovich halála után, Püsky János püspöksége idején is, haláláig megtartotta. Draskovich fontos és kényes feladattal bízta meg, amikor utasította, hogy Sopronban, a városi könyveket is felhasználva, írja össze a tanács által kezelt összes katolikus alapítványokat, azok vagyonát és akkori helyzetét, nehogy a protestáns többségű tanács azokat elbirtokolva, eredeti rendeltetésüktől eltérően használja fel. A püspök rendelkezésének hosszas utánjárással megfelelt és munkájának eredményét 1639. április 14-én a vasvári káptalannal, mint hiteleshellyel is hitelesíttette. (BÁN JÁNOS: Sopron újkori egyháztörténelme. Sopron 1939. 177.; OL Acta Ecclesiastica Fasc. 35. Nr. 15.; PPL Ct. I. Nr. 42.) Benne állva a helyi események sokszor egymásra torló mozgalmában, figyelemmel kísérte az országos ügyeket is. Ha a politikai életben nem is akart szerepet vállalni, — egyszer sem képviseli káptalanát az országgyűléseken —, de az egyházi közéletben otthonosan mozgott. 1633-ban részt vett Pázmány Péter tartományi zsinatán, sőt annak titkárává választották. Már meghaladta a hetven esztendőt, mikor 1648-ban útrakt, hogy résztvegyen a Lippai György primás által egybehívott nemzeti zsinaton, melynek végzéseit mint pápói prépost írta alá. (PÉTERFFY, CAROLUS: Sacra Conoilia Ecclesiae romano-catholicae in Regno Hungariae. Posonii 1742. II, 384—5.)

*

Győrbe érkezve Nyéki Vörös Mátyás már bizonyos vagyonnal rendelkezhetett, mert csakhamar házat is szerzett magának. A város 1617. évi telekkönyveiben már mint háztulajdonos szerepel. Háza a piac közelében, a Városháza szomszédságában, a Szent László utóban állott, a Xantus János Múzeum telke végében. (VILLÁNYI SZANISZLÓ: Győr vár és város helyrajza, erődítése, háztelek és lakossági viszonyai a XVI—XVII. században. Győr 1882. 164.) Ha végrendeletének egyes rendelkezéseit tanulmányozzuk, arra kell gondolnunk, hogy az udvarban tanult finomabb ízléssel rendezte be otthonát. Nemcsak értékes bútora, szőnyegek voltak, de képek, rézmetszetek sem hiányoztak hátrahagyott ingóságai közül. (Iratok 29. sz.)

Mint említettük, 1634-ben a káptalan még egy házat adott neki, és részbirtokosa volt mostohatestvéreivel egy pozsonyi háznak is, amelyet Radován Istvánnéval és annak leányával, Boronkay Ferencnével 1628-ban eladott. (GyKHL VII. sz. Fvj. 371.) Ezt a házadást azonban Radován Ferenc megtámadta és évekig pereskedtek, míg végül is 1640-ben kiegyeztek. (GyKHL Lad. 15. fasc. 43. Nr. 1987. és VIII. sz. Fvj. 426a—b.) 1644-ben 138 forintért még újabb házat vett. (GyKHL IX. sz. Fvj. 94a.)

Az egyházi hierarchia ranglétráján egyre magasabbra emelkedő költő javadalmait tekintélyes földesúrrá tették. Az ő birtokain is, mint e korban hazánkban általánosan a gazdálkodás célja az árutermelés fokozása volt. (PAOH ZSIGMOND PÁL: Az eredeti tökefelhalmozás Magyarországon. Bp. 1952. 11—58.) Ennek érdekében birtokain ő is a majorsági földek kiterjesztésére törekedett. Mikor a soproni keresztesjavadalomhoz tartozó Keresztény nevű puszta faluhelyet 1633-ban ismét megtelepítette, jobbágysait a maga számára különmunkára kötelezte. Ezek a magának fenntartott földeken termett gabonát kötelesek voltak Sopronba szállítani. Jellemző, hogy jobbágysait különben minden más fuvar alól felmentette, de ennek ellenében azok minden háztól 6 forintot tartoztak évente fizetni. A koromszántás jogát is megadta falujának, de évente három hordó bort köteles volt a falu az ő borából kimérni. (Iratok 16. sz.) Ő sem volt különb a kor többi, nagy jövedelemre törekvő földesuránál. Persze a jobbágyok igyekeztek szabadulni az egyre növekvő terhektől. 1639-ben páli jobbágysai megtagadták a neki termő 6 hold föld fölszántását. Nyéki Vörös Mátyás úriszék elé vitte az ügyet és az, Szapáry András alispán elnöklété alatt elmarasztalta a jobbágysait és egyenként 20 forint büntetésre ítélte. (PPL Th,

II. Nr. 294.) 1642-ben a robot megtagadása miatt kerültek a páli jobbágyok az úrszék elé, de a megidézett Csizma István bíró és negyvenöt társa nem jelent meg. A bíróság távollétükben is határozott és a robot megfizetésére kötelezte őket. (PPL Cth. III. Nr. 130.)

Birtokai miatt sokat forog a hatóságok előtt. A soproni keresztes javadalomhoz tartozó Bő község malma miatt pl. perbe keveredett Guary Miklóssal; Sopron megye bírósága neki adott igazat és így a malomhoz ásatott árkot zavartalanul használhatta. (OL Acta Iesuistica. Coll. Sopr. Fasc. 17. Nr. 35—36. Fasc. 18. Nr. 27—28.) Küzd a szomszéd birtokosok jobbágyai ellen, akik a pápói, páli erdőket pusztítják. Amikor Edvi István a pápói jobbágyok ökreit elhajtotta, Sopron megye bírósága elé idézte. (PPL Cth. I. Nr. 43.; Cth. III. Nr. 136—43. Th. IV. Nr. 418. Th. XII. Nr. 2282.) Amikor pedig a török hódoltság sokszoros adóterhével is sújtott pázmándiak 1650. május 8-án, összeszedve csekély ingóságait, sorsukon csak úgy reméltek segíthetni, hogy a pannonhalmi főapátság falvaiban elszéledtek és otthonukat pusztán hagyták, Nyéki Vörös Mátyás, a társbirtokos Magger Placid pannonhalmi főapátal, a székesfehérvári basához fordult támogatásért. És a török hajlott a kérő szóra, enyhítette a terheket. S mikor a török példáját követte a két egyházi földesúr is, a jobbágyok visszaköltöztek elhagyott falujukba. (Pannonhalmi rendtörténet IV, 347.) 1648-ban a káptalannal együtt mint pápói prépost a résztint a kóbor katonák, résztint a török miatt sokat szenvedett Nagy-Écs helységnek egy malomhelyet ajándékozott. (GyKML Th. XII. Nr. 2282.)

Javadalmi biztos megélhetést nyújtottak és amikor a soproni kereszteséget a pápói prépostsággal cserélte fel, jövedelme már tekintélyes volt. Az 1630—40-es évek viszonylagos békéje a káptalani készpénz jövedelmet a természetbeliek mellett évi 2—300 forintba emelte és jól hoztak a pápói prépostság uradalmi, valamint a soproni Szent Kereszt beneficium javai is. (SZABADY BÉLA: Draskovich kanonokjai. Győri Szemle 1938, 14.) Féltekényen őrizte vagyonát és annak védelmében az egyházi és világi hatalmasokkal is szembeszállt. Ha szüksége volt reá, ingatlanokat adott el, szőlőt, telket, házat; de vett is, ha pénzt úgy kívánta biztosítani. Még arra is vállalkozott, hogy az ún. „király borát” bérbe vegye a káptalantól. Ez a káptalannak, mint Győr város földesurának nagyon jól jövedelmező hasznos-joga volt. A győri vár bástyáin kívül eső Újvárosban, július—augusztus hónapokban, csak a káptalan mérhetett bort. Ezt a jogot bérbe adták és 1643-ban a bérlők névsorában találjuk Nyéki Vörös Mátyást is. (GyKML Th. XIX. Nr. 2966.) Addig még soha nem fizetett magas bérösszeget, 400 forintot adott a bérletért, de, hogy ez reális bér volt, bizonyítja, hogy utána esztendőig ennyit fizettek a bérlők, mert a négyszáz forintot bizonyosan búsas kamattal megkeresték.

A pápói prépostság birtokainak tekintélyes és gazdag, hasznos adó része volt a Győr megyei écsi-pázmándi uradalom. Ennek jogán a pápói prépost ott volt a karok és rendek soraiban, amikor a megye nemessége közgyűlésre összeült. Miután az udvari kamara új javadalomba beiktatta, a vármegye is sietett Nyéki Vörös Mátyást tanácskozással meghívni. Sokszor szerepel a közgyűléseken, bizottságok tagja és részt vesz a vármegyei bíróság ülésén is. (Győr Megyei-lt. Prothocollum ab Anno 1631—40. 207, 261.; ab Anno 1641—1660. 7, 12, 18, 302. sz.) De cselekvően részese volt Győr város életének is. A győri káptalan tagjainak, mint Győr város földesurainak közvetlen kapcsolatai voltak Győr város polgáraival. Sokszor szerepelnek, mint a polgárok végrendeleteinek tanúi és mint az árvák gyámjai. Így volt ez Nyéki Vörös Mátyással is. Hálátlan feladat volt ez. A hátrahagyott vagyon kezelése ritkán érdemelte ki a közben felnőtt és a legtöbbször elégedetlen árvák, vagy egyéb örökösök háláját. Elég gondja volt velük az agg költőnek is. Volt mikor a püspöki szentszék előtt is bevádolták, sőt az árvák panaszára a vármegye, sőt az országos bíróságok is foglalkoztak gyámkodásával. Sok bosszúságot okoztak ezek az ügyek és bizony joggal írhatta az egyik ilyen ügyben Benkovich Péter Győr megyei alispánnak: „nekem nem kel sem Nidermannak, sem az Aruaknak marhaiok mert adot Isten nekemis anny Jott, hogi megh elegendhetem uele, es nem szüksegh mas ember marhaian gonoszul kapdosnom, mert nemis illik az en állapotomhoz.” (Iratok 26. sz.)

Gondot okozott számára rokonságának perpatvara is. Féltestvérének, Radován Istvánnak gyermekei az ő gyámsága, nagybátyai gondossága alatt nőttek fel. Ferenc a Forgách grófok galgöci provizora, István a győri várórség lovaaskapitánya, majd pápai vicekapitány lett, de hozzá legközelebb a leány, Judit állott, aki Boronkay Ferenchez ment feleségül, de a házasság nem sikerült. Sok keserűséget okozott ez a költőnek; Judit házasságkötésének napját „keserűségre való emlékezettel” emlegette. (Könyvtára 21. sz.) Igyekezett azonban a viszályokat elsimítani, sőt a fiatal férjet a káptalan, mint hiteleshely elé idézte és javulást ígérő szavait a hiteleshelyi jegyzőkönyvbe jegyeztette

be, a káptalannal pedig hiteles formában ki is adatta. Végül az asszonykát magához vette és addig nem engedte vissza férjéhez, míg az nem vett Győrött házat magának. Kötelezte a férjet, hogy feleségét „kegiessen, chendessen es isteni felelemből zarmazott álhatatos zeretben, es böchületben mind éltéig megtartsa.” (GyKHL VII. Fv. 254—255: VIII. Fv. 426.)

Több, mint negyven esztendőn át élt Nyéki Vörös Győrött, s ebben a városban bontakozott ki költői munkássága is, legtöbb művét itt írta. Amikor stallumát elfoglalta, Győr alig egy évtizede szabadult meg a török megszállástól és a romok eltakarítása, valamint a gazdasági megerősödés után éppen hogy megkezdhetette a város külső megújítását. Ennek ellenére már ekkor is élénk szellemi élet bontakozott ki a város falai között, kellő háttérül és szellemi környezetül szolgálva Nyéki Vörös Mátyás írói tevékenységéhez.

Győri író- és literátor-kortársai közül mindenekelőtt a humanista műveltségű Náprághi Demeter püspököt, Rimay János barátját kell említeni. Neki köszönhető a székesegyház könyvtárának kialakulása, mert gazdag könyvtára, mely bővelkedett az antik szerzők műveiben, halála után ide került. (JENEI: Náprághi Demeter könyvtára. Győri Szemle 1936, 25—8.) Az éneklő kanonok Monoszlóy Mihály, unokaöccse volt Monoszlóy András veszprémi püspöknek, az első katolikus hitvitázók egyikének, akinek könyvei szintén a győri művelt egyháziak rendelkezésére állottak. (JENEI: Monoszlói András könyvei a győri székesegyház régi könyvtárában. Győri Szemle 1935, 199.) Nyéki Vörös odakerülésekor az örkanonok tisztségét Balásfy Tamás boszniai püspök, a harcok hitvitázó, Pázmány munkatársa töltötte be. A kanonokok sorában látjuk a bölcselkedésre hajló, gazdag könyvtárt gyűjtő, verseket és naplót író Nagyfalvi Gergely későbbi váci püspököt. (SZABADY BÉLA: Nagyfalvi Gergely váci püspök, zalavári apát. Pannonhalmi Szemle 1932, 213—32.; HEGEDŰS ISTVÁN: Nagyfalvi Gergely ismeretlen Carmene. ItK 1891, 402—3.; vö. továbbá Nyéki Vörös könyvtára 22. sz.) Nyéki Vörös soproni kapcsolatai révén e másik dunántúli kulturális centrum kiválóságaival is kapcsolatba jutott, mindenekelőtt Lackner Kristóffal, a magyarországi későhumanizmus egyik jelentős képviselőjével. (ANGYAL ENDRE: Lackner Kristóf és a barokk humanizmus kezdetei. Soproni Szemle 1944, 1—17.) Megszerezte műveit, sőt az egyiket egyenesen tőle kapta ajándékba, és talán nem véletlen, hogy éppen a Lackner köteteket látta el a legtöbb könyvbejegyzéssel. (Könyvtára 20—22. sz.) Jó kapcsolatai lehettek távolabbi tudós és író körökkel is. Erre mutat, hogy 1629-ben Révay Péter, a magyar államtudomány egyik megeremtője írt az ő érdekében támogató levelet a soproni tanátszónak. (HÁZI JENŐ: Sopron a régi magyar irodalomban. MIR 36. 95—6.) A felsorolt írók, művelt humanisták jó része a magyar későreneszánsz egyik legfontosabb irányának, a stoicizmusnak a hívei, mely világnézet nyomai Nyéki Vörös nem egy versén, s különösen könyvbejegyzeteiben szintén fellelhetők. Győri tartózkodásának elején tehát költőnk még a magyar reneszánsz és humanizmus kései hullámával van szoros közelségben. (Vö. KLANTOZAY TIBOR: A magyar későreneszánsz problémái. Stoicizmus és manierizmus. It 1960, 41—61.)

Később ez a szellemi környezet fokozatosan átalakult, részben más személyek kerültek a centrumába. 1619-ben lett győri püspök Lépes Bálint, az egyik legelső magyar barokk író. (KOLTAY KASTNER JENŐ: A magyar irodalmi barokk. BpSz 1944, 267. k. 131.) Az 1617-ben visszaállított ferences kolostorban pedig Kopcsányi Márton, a század első harmadának egy másik neves egyházi barokk írója működik évtizedeken át. (KOPCSÁNYI JÁNOSNÉ: Kopcsányi Márton. Bp. 1934.) A ferencesek után 1626-ban a jezsuiták következtek, s győri kollégiumuk hamarosan Győr művelődésének egyik központja lett. A húszas-harmintas években tehát már kezd barokk jellegűvé válni Győr szellemi élete; ezt jelzi az első barokk stílusú épületek megjelenése is. Nyéki Vörös Mátyás világnézeti és művészi érdeklődése, valamint írói munkássága szintén követte a fejlődésnek a kései reneszánszból a korai barokkba áthajló vonalát.

A XVII. század tízes és húszas éveit Nyéki Vörös írói munkásságának legtermékenyebb évtizedei, melyek egybe esnek a régi Győr szellemi életének a fénykorával. Költői tevékenysége szempontjából nagy jelentőségű volt, hogy nehézség nélkül adhatta ki nyomtatásban műveit, miután régi kancelláriai barátja Ferenczffy Lőrinc királyi titkár 1628-ban megvásárolta a csödbe jutott prágai Sessius-nyomda felszerelésének egy részét, s Bécsben nyomdát létesített. Ettől kezdve Nyéki Vörös kiadványai sűrű egymás utánban jelenhettek meg a Sessius—Ferenczffy-féle betűkkel. (JENEI: Az első Balassi-kiadás történetéhez. It 1951, 343—81; Uő.: Ferenczffy Lőrinc nyomdájának történetéhez. MKsze 1961, 297—308.)

Nyéki Vörös Mátyás nemcsak a könyvek és a költészet iránt érdeklődött, hanem a képzőművészet iránt is. Műveltségének reneszánsz-gyökerei, valamint a barokk val-

lások propaganda egyaránt részesek ebben. Kiadványai gazdag képanyaggal jelentek meg, s végrendelete szerint tulajdonában is volt jó néhány kép. Gondja volt a hatáskörébe tartozó templomok helyreállítására, illetve újjáépítésére. Így 1628-ban a soproni tanács segítségét kérte a keresztesjavadalomhoz tartozó — ma is meglevő — johannita templom kijavításához, mivel az még a Bocskai-felkelés idején sérüléseket szenvedett. Levelében hangsúlyozza, hogy a templom nemcsak Isten dicsőségére és a hívek áhitatára szolgál, de „díszbe a nemes városnak is.” (Iratok 7. sz.) A pápói prépostsághoz tartozó Páli község templomát 1642-ben újjáépíttette, s falára emléktáblát helyezett, mely ma is őrzi a költő emlékét. A páli és a könyvi egyházak birtokában megvannak még azok a kelyhek is, melyeket 1637-ben, illetve 1642-ben Nyéki Vörös restauráltatott, amiről a kelyhek talpuzatán levő feliratok tanuskodnak, s amelyeket később végrendeletében nekik hagyományozott. (Körmives i. m. 19, 21, 24.; CsATKAI ENDRE: Győr-Sopron megye műemlékei I. Bp. 1953. 464, 493—6.)

1648 óta ő volt a káptalan seniora, legidősebb tagja (GyKML IV. Sz. 409.); 1652-ben végrendeletét is elkészítette. Matkovich Mihály olvasó kanonok a végrendeletet a káptalan tudta és beleegyezése nélkül hiteles formában kiadta az örökösöknek. Ekkor derült ki, hogy Nyéki Vörös Mátyás az egyházi javadalmakból szerzett szép vagyonát családjára emelésére akarta fordítani. A káptalan azonnal pert indított ellene, és a pozsonyi káptalan előtt tiltakozott eljárása miatt. A per elintézéséről mit sem tudunk, úgy látszik azonban, hogy nem vitték törésre az ügyet, békeségben megegyeztek. Ezt bizonyítja, hogy 1653. május 8-án a maga kezével ismét megírta végrendeletét. (Iratok 29. sz.)

Végrendelete nagy vagyon szétosztásáról intézkedik. Már a készpénze is tekintélyes, 300 imperialis aranytallér és 1550 forint és csak hosszú listába fér a sok ingóság. Először az egyházi intézményekről gondoskodik. A győri székesegyházról, a páli és könyvi templomokról, a pannonhalmi bencésokról, a győri és soproni ferencesekről, a győri jezsuitákról, püspökekről, kanonoktársairól emlékezik meg. Családtagjainak is hagy, de vagyonának nagy részét a kedvenc Boronkayné Radován Judit és gyermekei örökölték. Azok osztoznak minden pénzén, ingóságain, ruháin, bútorain, asztali készletein, háza berendezésén és minden majorságán. A végrendeletet azzal a reménnyel készítette, hogy, miután teljesítette az egyházzal szembeni kötelezettségeit, püspöke azt jóvá is hagyja. A jóváhagyást meg is kapta. — Csak az örökösök pereskedtek halála után a gazdag hagyatékon még hosszú esztendőig.

A végrendelet megírása után már nem élt sokáig. 1654. április 1-én a káptalan számadáskönyveiben, amelynek olyan sok oldalát ő írta tele, feljegyezték halálhírét: „A. R. D. Matthias Weörös Praepositus S. Salvatoris de Papóecz Canonicus Ecclesiae Jauriensis ac Vicarius in Spiritualibus et beneficiatus Soproniensis 1. die aprilis obdormiuit in Domino, cui det Deus requiem Sempiternam. Anno aetatis suo 78. Canonicus Jauriensis 42. Annorum.” (GyKML IV. Sz. 503.)

LEVELEI ÉS IRATAI

Nyéki Vörös Mátyás 29 levelét, illetve általa kiállított iratát sikerült összegyűjtenünk. Ezeket mind közöljük. Nem vettük be azokat az iratokat, melyeket püspöki helynöki minőségében, hivatalból állított ki, mivel ezeknek nincs semmi jelentőségük életrajza szempontjából. A levelek és iratok közül eddig csak a 16. sz. jelent meg nyomtatásban. (PODHRADSKY JÓZSEF: *Históriai egyveleg*. Új Magyar Múzeum 1885. II, 82—85.) A többiek jó része azonban már eddig is ismert volt. Így az OL Kamarai-lt. Acta Ecclesiastica és Acta Jesuitica c. gyűjteményeiben, valamint a különböző győri levéltárakban levő leveleket már felhasználta Körmives Nándor Kolos idézett művében; a Soproni városi-lt. Nyéki Vörös-iratát pedig röviden ismertette HÁZI JENŐ (i. m. 95—7.). Az OL Batthyány-lt.-ből előkerült hét levél azonban teljesen ismeretlen volt.

Tudomásunk van végül két olyan iratáról, mely elveszett:

1639-ben a győri káptalan előzetes felszólítására kijelenti, hogy a Megyes határában levő Visernek nevezett szőlőt, amíg a soproni javadalmat élvezte, állandóan és zavartalanul bírta. Körmives szerint (i. m. 17.) lelőhelye: OL Kamarai-lt. Acta Eccl. Fasc. 13. Nr. 32. — Az irat jelenleg nem található a helyén, elkallódott.

1641. április 15-én a királyhoz kérvényt nyújtott be, melyben a pápói priorátus javadalmát kérte. Az eredeti irat ismeretlen helyen van, tartalma azonban bele van foglalva egy 1771-ben kiállított okmányba. (OL Kamarai-lt. Acta Eccl. Fasc. 35. Nr. 15.)

1. Sopron város tanácsának

H. n. 1615.

A soproni keresztesjavadalom elnyerése alkalmából kéri a tanács jóindulatát és sovány javadalmának megjavítását.

Generosi Prudentes et Cirumspecti domini Patroni observandissimi. Seruitiorum meorum addictissimam commendationem. Non fugit fortassis Dominationis Vestrae Generosae me istis diebus ab Illustrissimo domino Comite Paulo de Nadasd etc. Patrono meo gratiosissimo, ex singulari sua gratia, et larga in me munificentia, post mortem et decessum Reuerendi quondam domini Andreae Polosticzai, Crucigeri Soproniensis, eodem Crucigeratus beneficio et honore ornatum et insignitum esse. Cum autem inter Dominationes Vestras Generosas et Prudentes, domus meae Soproniensis, tenuis nimis sit conditio, nulloque sicut Praedecessor meus Vinearum hortorum, uel terrarum arabilium solamine uel beneficio gaudeam Dominationes Vestras Generosas et Prudentes demisse oratas uolui, dignentur me quoque, hactenus in Crucigeros continuata gratia, et munifica Liberalitate prosequi, quo illustri in me earundem Dominationum Vestrarum beneficentia, maior cumulus accedat laudis et gloriae ad posterum etiam per me transmittentur. Quam gratiam meis obsequijs Dominationibus Vestris Generosis promereri contendam. Gratiolum superinde expectam responsum. Earundem Dominationum Generosarum et Prudentum frater addictissimus

Matthias Weres de Niek
Cruciger Soproniensis, Archidiaconus
Mosoniensis et Canonicus Jaurinensis

Ad Inclytum Regiae Ciuitatis Soproniensis Senatam Humilis Supplicatio Crucigeri Soproniensis.

(SVL Lad. XVII. Fasc. 2. Nr. 47.)

2. Sopron város tanácsának

H. n. [1616.]

Kéri, hogy a Monoszlói Mihály győri éneklőkanonok halálával megüresedett egyik soproni oltárjavadalmat neki adományozza.

Generosi Domini, domini patroni colendissimi. Seruitiorum meorum addictissimam oblationem. Cum ex munifica Dominationum Vestrarum Generosarum liberalitate et gratia, plurimos ad altiora euectos, amplissimisque beneficijs auctos videam; simplex et ego ad eandem confugio, dignentur me etiam ex gratia et in omnes larga munificentia, beneficio illo, quod per mortem et decessum Reuerendi quondam domini Michaëlis Monozlai Cantoris Jaurinensis etc. ad manus Dominationum Vestrarum Generosarum iure optimo iterum deuolutum est, condecorare, ut gratioso earundem Dominationum Vestrarum Generosarum patrocinio me, sicut praedecessores meos, promotum sentiam, gratiamque earundem cum laude celebrare, omnique gratitudinis officio magnificere valeam. Gratiolum superinde expectam responsum. Dominationum Vestrarum Generosarum addictissimus Seruitor et Capellanus

Matthias Weres de Niek
Cruciger Soproniensis

Ad Inclytum Senatam, Regiae liberaeque Ciuitatis Soproniensis Humilis supplicatio Crucigeri Soproniensis.

(SVL Lad. XVII. Fasc. 2. Nr. 48.)

3. Bathány Ferencnek

Bő, 1617. június 15.

Magyarázatot ad arról, hogy falujából miért fizette ki a kálvinista prédikátort.

Illustrissime et Magnifice domine, domine Patrone gratiosissime. Salute praemissa, Seruitiorum meorum humilem commendationem. Az mit Nagod azen falumban ez ideigh nem zinten gienge orczauai lako Praedicator felől irt, hog hazara mentem, es ky haniatam minden morhaiat; tegnap vettem es megh ertettem azt. Ninh itt öneky semminemő

haza, sem öröksege, ákiben alhatatossan azen akaratom ellen megh maradhatna. Mert ez helben, mind allapattiaban, smind tudomania zerent ualo tanitasaban, idegen es iöuemeny [!]. Nagod iol tudgia, ha zinten en nem irnamis, hog az Papistak minden religioual, mely az Romay hit es Vallas kiüül uagion, mindenkor ellenközök uoltanak, es el ferhetetlenül tusakodok: Hog ülhesek hat enis egi szekben, az Arianismussal bellet Caluinista Praedicatorral? ky nem chiak papista, hanem papis uagiok. Hog zeressem en azt, áky nem chiak hitemnek nag ellensege, de az ellenem ualo tamadasnak, es agiarkodasnakis, az kössegen lelky es testy vezedelmes töuisse? ky tarthat azert sokaigh kebeleben faidalom nekul kigiott, auag tüzett? ky köuethet egichzersmind két vtat? Papistais legiek, es az eo uelem ellenközök tanitasatis zeressem, es elszenuedgiem. Ember chiak az talpaban teött töuissettis sokaigh nem nezhety. Nem hog az zemeben ualot sokaigh zenuedgie. Nekem mind labom es szomömben uagion eo. Azhol Nagod az orzagh vegezesehez igazet, nem köteleztettek ott arra, az papy [ren]dek, hog hitek es vallasok kiüül, idegen Praedicatorot tarohanak iozagokban. Az mi az kösseg dolgat nezy, minthog az mi zegeny orzagunkban most, chiak nem minden velekedes, derek zabadsagh, lassak minemö hitet tartnak, Ha nem akariak az reghi zent kiralioktol es Magiaroktol vett hitet tartany, magoktol font poraszok lezen karhozatok, Nem lattam uolt en eddigh, hog az Juh seregh maganak pastort ualazzon, hanem azky gazdaia, es vra, nekikis nem zinten io gazda nekül zamot uetny. Azert migh Isten kegielmes gonduiseletet raitam megh tartia, velem eggiüt kormant eoekem nem tart. Peldam erröl Erdödy Uram eo Naga, ky iozagaban enny ideigh nem tartot uele ellenközök hitü Prædicatorot, noha eo Naga egihazy zemely nem uolt. Nagodnal ha oly nag dicherettel hiresult ember, viselessen Nagod gondot masut rola, ream mint egi Vr borat, ne igiekezek Nagod eröuel uettny, mert az regyektol eoeky arra ualo haz nem eppült. Legien maganak á barátom, es ne szerezzen itt töb partolast. Az io bor akarmely zegletibennis az Varosnak cheger nekulis el kel. Nagk en ezenkiuul örömet szolgálak, ebben Istenre, es hitemre kel neznem, es engednem. De caetero me grati . . . Illustrissimae et Magnificae Dominationae Vestrae humiliter commendam. Eandem . . . issime et felicissimae valere desidero. Datum ex Bú die 15 Juny Anno 1617. Illustrissimae et Magnificae Dominationis Vestrae seruitor humilis et Capellanus

M. V. Ny. Cruciger Soproniensis.

Illustrissimo et Magnifico domino Francisco de Batthian, Comiti Comitatus Soproniensis, Agazonum Regalium in Hungaria Magistro, et Sacratissimae Caesaræ Regiæque Maiestatis Consiliario etc. Domino Patrono gratiosissimo.

(OL Batthyány-lt. Missiles 51,335.)

4. Batthyány Ferencnek

Viss, 1618. február 8.

Kéri, hogy a györi káptalannak járó árendát küldött jobbágyának fizesse meg.

Illustrissime et Magnifice domine domine et Patrone gratiosissime. Salute praemissa Seruitorum meorum humilem commendationem. Mierthog, az minemö Arendaual tartozik Nagod eztendökent az mi Giöry Captalanunknak, Gierthya Zentelö Boldogh azzony napiara, immar el mult, Nagdat azon Captalannak neuuel talaltam megh, keruen Nagdat, hog az reghy io szokas zerent kuldene megh Nagd azt, ez mi Vissy Jobbagynk által, melliet Nagodnak megh szolgálnek. Ne kellettnek töbzör erette faraztanom, hozzab uttal az szegeny Jobbagiokat. Nagodtol mind azen előbney leuelenre, melliet az en Attiamfiatol Deseo Mihaltol kultem uolt, smind erre io valaszt varok. De caetero me Illustrissimae et Magnificae Dominationis Vestrae gratiae et patrocinio humiliter commendationem. Eandem feliciter valere desidero. Ex Vyss die 8 február, 1618. Illustrissimae et Magnificae Dominationis Vestrae Humilis Seruus et Capellanus

Matthias Weres de Nieek
Cruciger Soproniensis

Illustrissimo et Magnifico domino Francisco de Batthian Comiti Comitatus Soproniensis, Agazonum Regalium in Hungaria Magistro ac Sacratissimae Caesaræ Regiæque Maiestatis Consiliario etc. Domino et Patrono gratiosissimo.

(OL Battyány-lt. Missiles 51,336.)

5. Kalmár Mátyás soproni polgármesternek

Viss, 1620. március 11.

A győri káptalan megbízásából kéri, hogy a győri székesegyház Szent Demeter oltárjavadalmának járó évi kamatot Sopron város tanácsa fizesse meg.

Generose Domine, amice obseruandissime. Salute praemissa, seruitiorum meorum addictissimam oblationem. Az minemő penzel tartozik az Soprony Nemes Varos, Zent Demeter Oltarához eztendónkent, kegd igen iol tudgia. En altalam azert kegdket mint bizodalmas zomzed vraytt, [!] kerety azmi Giöry Captalanunk, az reghi io szokas, es tartozas szerent, kegtek küldene megh azt minekünk ez leuel meg ado ember altal, az Quietantia nala lezen felöle. Kegdtől io valaszt varok. De caetero me Dominationi Vestrae Generosae commendo, Eandem quam felicissimae valere desidero. Ex Vys die 11 Marty Anno 1620. Dominationis Vestrae Generosae seruitor addictissimus

Matthias Weores de Nyiek
Cruciger Soproniensis

Generoso Domino Matthiae Kalmar, Inclytae Ciuitatis Soproniensis Magistro Ciuium ac Domino amico Obseruandissimo.

(SVL Lad. XV. Fasc. 2. Nr. 8.)

6. Az ország harmincadosainak, vámosainak és adószedőinek

Bő, 1627. február 4.

Bő község adómentességének ügyében.

Matthias Weores de Nyeek, Cruciger Soproniensis Ordinis Cruciferorum S. Joannis Hierosolymitani Hospitalium, Archidiaconus Mosoniensis et almae Ecclesiae Jauriensis Canonicus etc. Vniuersis et singulis Dominis Tricesimatoribus, Teloneatoribus, ac Vectigalium quoruncunque exactoribus, pontium, passuum, ac viarum custodibus, cunctis etiam alijs quocunque officio, et praefectura fungentibus, salutem, et seruitiorum commendationem. Siquidem Coloni et Incolae Possessionis Bű, in Comitatu Soproniensis existens, ea libertatis praerogatiua, et immunitatae a Diuis olim Hungariae Regibus donati, et ab Augustissimis Imperatoribus, prout moderno etiam feliciter regnante Sacratissimo Caesareo Regiaequae maiestate Domino nostro Clementissimo benigne confirmati sunt, Vt a solutione cuiuslibet Vectigalis, intra ambitum huius regni Hungariae, penitus exempti, et supportati habeantur. Proinde Dominationes Vestras officioso rogatas voluntate uolui, velint prouidum Georgium Chygan, Colonum meum, et Inhabitorem dictae possessionis Bű, praesentium Vestrae ostensorem, ubique sine omni vectigalis exactione pacifice dimittere, et persuos permitti fatere, Communi usum libertatis praerogatiua id requirem. Praesentibus perlectis exhibenti restituti. Datum in praetacta Bű, die quarta mensis Februarii Anno Domini 1627.

Idem Cruciger Soproniensis.

(OL Acta Jesuitica. Coll. Sopr. Fasc. 3. Nr. 21.)

7. Sopron város tanácsának

Győr, 1628. május 30.

Kéri, hogy a Bocskai-felkelés idején megrongálódott Szent János templom kijavitásához adjanak segítséget.

Generosi, Prudentes et Circumspecti Viri domini Vicini mihi observandissimi. Salutem et perpetuam felicitatem, cum addictissima seruitiorum meorum commendatione. Templum S. Joannis Baptistae, ad Crucigeratum meum Soproniensem pertinens, in funesta illa rebellione Bochkayana combustum, hactenus ob multiplices variosque rerum euentus, inaedificatum mansit: postquam uero per Dei gratiam, placidiores apparere dies, animalum ad illud reficiendum applicui. Verum enimeuero, cum insufficientiam meam hac in parte cognoscam, et prouentus illius, non solus percipiam, sed communis sit cum Dominationibus Vestris Generosis telonei redditus, non potui non easdem hisce meis, et requirere, et pro subsidio ferendo interpellare. Dominationes Vestras Generosas itaque rogatas esse volo, velint mihi, in his, quae ad fabricam dictae Ecclesiae necessaria esse uidebuntur, aliquo adiumento esse, cum ea, non solum ad Dei singularem honorem, et populi deuotionem, sed etiam ad inclyti huius Ciuitatis eximium decoris splendorem,

emolumentumque aedificata existat. Facient in eo, Deo gratum obsequium, maioribus gratijs remunerandum, meaeque remitti consultum. De reliquo Dominationes Vestras Generosas, quam diutissime saluas et incolumes uiuere desideram. Jaurini, die penultima May, Anno Domini 1628. Dominationum Vestrarum Generosarum frater addictissimus.

M. V. Cruciger Soproniensis.

Generosis, Prudentibus et Circumspectis viris dominis N. et N. Magistro Ciuium, Judici, caeterisque Juratis Ciuibus Regiae, et liberae Ciuitatis Soproniensis etc.: Dominis et Vicinis obseruandissimis. Ödenburgh.

(SVL Lad. XVII. Fasc. 2. Nr. 51.)

8. Sopron város tanácsának

Védeny, 1628. október 1.

A megfűresedett Szent György javadalom adományozását kéri.

Generosi, Nobiles, Prudentes et Circumspecti Viri, Domini Patroni et Fautores mihi obseruandissimi. Salutem et perpetuam felicitatem, cum addictissima seruitiorum meorum commendatione. Etsi nulla sint mea merita, quibus Inclytum Senatum Soproniensem mihi deincire, uel aliquo seruitiorum meorum genere, in munificam eorundem gratiam, me inter alios insinuare, aut commendabiliorem reddere possem: Attamen eximia in omnes gratia, et etiam ad externos diffusa beneuolentia, animatus, hilari spe consurgens, ad propositi, Vacantisque Beneficijs regimen, et dominium consequendum. sicut antea institi, ita etiam nunc, per praesens supplex Memoriale, me Dominationis Vestris Generosis praesentare statui. Supplicans denuo demisse dignentur me liberali. munificaque gratia prosequi, et inter alios externos, dictum Sancti Georgij Beneficium mihi gratiose conferre. Polliceri Inclyto Senatui, de me magna non possum (cùm illa magnis Viris competant) meo me metiens modulo, verùm quicquid mea tenuis imbecillitas praestare Dei opitulante gratia quiverit, omnia ea in Inclyti Senatus, singulare decus, bonum, honoris et Nominis augmentum, et Iurisdictionis conseruandam authoritatem conferre enitar. Non aliquem alienigenam, et ingratum hominem, sed Ciuem, Vicinum, Seruitorem, et ad hoc Beneficium capessendum proximiorum (cùm nomen etiam mei Crucigeratus ab hac Regali Ciuitate sortiar, tenui admodum reditus solamine, praeter pauperem Domum, et nudos templi parietes, nihil habentium) Vestrae Dominationes Generosae ornabunt, et celebri sua munificentia condecorabunt. Neque ut opinor, in me deficere, aut interire ullo modo hactenus in Crucigeros Sopronienses continuatam gratiam patientur; quin potius consueta affectione dilatam resuscitare, et perpetuo fauore complecti. Quam ut in me rediuiam facere, tristemque in pedes erigere, et unanimi fauore et patrocinio testatam reddere Dominationi Vestrae Generosae velint, iterum atque iterum supplico. Seruet Deus optimus easdem diuturna incolumitate, et perpetua felicitate in aeternum florentes. Ex Weiden Vigesima prima Octobris Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Octauo. Dominationum Vestrarum Generosarum frater addictissimus, Responsum expectam gratiosum.

M. W. Cruciger Soproniensis.

Generosis, Nobilibus, Prudentibus ac Circumspectis Viris dominis N. et N. Magistro Ciuium, Judici, caeterisque Juratis Ciuibus, Inclyti Senatus Soproniensis etc. Dominis Patronis et fautoribus obseruandissimis. Ödenburgh.

(SVL Lad. L. fasc. 6. Nr. 364/14.)

9. Artnér Farkas soproni polgármesternek

Győr, 1629. március 26.

Kéri, hogy a Szent János kápolna megjavításához szükséges meszet adja meg neki a város.

Generose Domine, Amice et Fautor observandissime. Salute praemissa, seruitiorum meorum addictissimam commendationem. Amint kegdet immar ez előttis megh talaltam kett izbennis, hofi azen puzta zentegihazamnak romlot allapattianak megh iobbetarsara, az Nemes Soprony Varas valami segetseguel legien, holot annak iüuedelméből velem eggiut participial, es azon Varasnak nem kichin ekesseregereis uagion az, De mind ez ideigh kegteknek keues segedelmet uettem arra, hanem chiak azomban mult azen

instantiam. Most azért ismét az alkalmatosságnak zűksegés kiánása zerezt kerem kegdet, hogi Mesz nekűl ne hadgion kegd, azt gondolnam, hogi immar az egetesett el kezdette kegdtek. Megh irtam az Vamosnak, hogi el hordassa, es megh oltassa, ha ugi lezen kellemetesb, kegd annyit adasson, hogi be eriem ott ualo zűksegemet uele, es kegdnel ne legiek importunus ennekutanna azért. E mellet kegdet kerem ne legiek en kegd elöt, se az Nemes Varos elöt zinten el feledet, talam nem lezek haszontalan zolgaya, smind kelletlen lakossa az kegdtek varosanak, ha Isten sok irlgalmassaga zerezt eltemet meg hozzabettia. Eltesse Isten kegdet minden haza Nepeuel sok eztendeigh io egessegben. Jauruni die 26 Marty Anno Domini 1629. Dominationis Vestrae Generosae seruitor addictissimus

M. W. Cruciger Soproniensis.

Generoso Domino N. Artner, Incolytae Ciuitatis Soproniensis Magistro Ciuitatis etc. Domino amico et fautori obseruandissimo. Ödenburgh.

(SVL Lad. XVII. Fasc. 2. Nr. 52.)

10. Nagy Istvánnak, Széchy György özvegye Homonnai Drugeth Mária tisztartójának

Viss, 1630. február 17.

A györi káptalantól haszonbérbe vett tizedek után járó tartozásokról.

Matthias Weores de Nyeek Cruciger Soproniensis, Archidiaconus Comitatus Mosoniensis, Cathedralis Ecclesiae Jauriensis Canonicus, et Arendarum eiusdem Capituli delegatus Perceptor, etc. fateor et recognosco per presentes, me à Generoso domino Stephano Nagy, Illustrissimae et Magnificae Dominae Comitissae Mariae Drugeth de Homonna, spectabilis et Magnifici quondam Domini Dominae Georgy Szechy, de Rimaszecz, etc. Relictae Viduae etc. Provisori seu officiali, florenum Centum et triginta, in sortem Arendarum, pro Decimis Venerabilis Capituli nostri Jauriensis, ab Anno 1622, usque ad proxime praeteritum 1629 annum, ex Districtu Belmura provenienti, hactenus dilatarum et denegatarum, percepisse. Quae summa pecuniae, licet secundum limitationem, et Quietantias à dicto Venerabili Capitulo Jauriense mihi datas, faceret in uniuersum flor. Centum et quinquaginta sex (prout caeteri quoque Spectabiles et Magnifici Domini Domini Michael, Nicolaus, Stephanus, et Dionysius Szechy de Rimaszecz, pro parte quisque illorum tantum soluere tenentur), tamen propter dicti Domini Provisoris Stephani Nagy, in literis suis, ad me die decima praesentis Mensis februari, ex Aliso Lindua datis, expressam difficultatis exceptionem, nunquam antea insinuatam, ad interim, donec à praefato Capitulo nostro Jauriensi, certi aliquid determinetur plenariaque superinde superueniat resolutio, de floreno 26 per eundem Dominum Provisorem modo detractis et detentis, has eidem Domino Stephano Nagy de acceptis et perceptis, Sigilli, et propriae manus subscriptione, in recognitionem eiusdem summae dandas duxi A[nno ex] Vys die 17 mensis february, Anno Domini 1630.

Idem Cruciger Soproniensis.

(OL Kamaral-lt. Acta Eocl. Fasc. 10. Nr. 10.)

11. Sopron város tanácsának

Védeny, 1630. október 4.

Kéri, hogy a veszprémi püspök halálával megüresedett javadalmat neki adományozzák.

Generosi, Prudentes et Circumspecti domini Patroni et Amici obseruandissimi. Salute praemissa, seruitiorum meorum addictissimam commendationem. Spe illa, certò mihi, superioribus diebus, per Incolytum Senatam Soproniensem, de Beneficio Vacaturo, promissa iam prouocatus. Supplex rogo Dominationes Vestras Generosas, Dignentur mihi Beneficioium defuncti Reuerendissimi quondam Domini episcopi Vesprimiensis, praecaeeteris conferre, et gratiose promotum declarare. Quam gratiam, fauorem, et amorem singularem, meis seruitijs Incolyto Senatui promereri, cum grata animi mei significante nunquam intermittam. Seruet Dominationes Vestras Generosas Deus optimus Maximus perpetua felicitate florentes. Ex Weiden die 4 Octobris Anno 1630 raptim. Gratosum expecto responsum. Dominationum Vestrarum Generosarum frater addictissimus.

Matthias Weores de Nyeek
Cruciger Soproniensis.

Suplex Memoriale ad Inclytum Senatum Regiae Ciuitatis Soproniensis Matthiae Weores de Nyeeck Crucigeri Soproniensis.

(SVL Lád. L. Fasc. 11. Nr. 375/81.)

12. Lackner Kristóf soproni polgármesternek

Védeny, 1630. október 4.

Kéri, hogy a soproni tanácshoz benyújtott kérvényét, melyben egy oltárjavadalom adományozását kéri, támogassa.

Generose Domine Patrone Obseruandissime. Salute praemissa, seruitiorum meorum addictissimam commendationem. Kegdet nagi bizodalommal kerem, emlekeztek megh rolam kegdt, smind az Nemes Varas, es amiről nekem regen io remensegett adot, telliesiche be kegték, cum effectu. Hallom hogy Chiky Vram megh holt uolna, ma itt Vedenben bezellek, ha ugi vagion, kegdet iterum atque iterum kerem patrocinnationem kegdt nekem, nem lezek haladatlan szolgálai kegték ha Isten eltet, es az eo Nga beneficiumiat conferallia ennekem. Magamis ha megh nem chalattatnam remensegembem, itt az Captalan dolgat egi keuisse le tennem es által mennek kegtékhez. Az kegdt rea[m] b[jizott] dolgaban semmi halladek nem lezen, csak valami keveset varion kegdt. Tudom ha kegdt promouealni akar engem ebben, az Nemes Varas előtt, megh nem fogiatkozom semmiben, es azert enis obligatus lezek kegdtnek. De caetero me Dominationi Vestrae Generosae unice commendo, eandem felicissime valere cupio ad annos quam plurimos. Raptim ex Weiden, die 4 octobris Anno 1630. Scripsi Inclyto Senatui breue Memoriale dignetur Dominationae Vestrae Generosae presentatum fauorabiliter suo patrocinio promouere et me optato responso exhilare. Dominationis Vestrae Generosae frater addictissimus.

M. W. Cruciger Soproniensis

Generoso Viro Domino Christophoro Lackner Iuris Doctori, Sacri Lateranensis Palatij et Comiti et Regiae Liberaeque Ciuitatis Soproniensis Magistro Ciuitatis etc. Domino patrono obseruandissimo. Soproni.

(SVL Lád. XVII. Fasc. 2. Nr. 53.)

13. Sopron város tanácsának

Győr, 1632. augusztus 8.

Kéri, hogy a Pápay János pozsonyi kanonok halálával megüresedett oltárjavadalmat, korábbi ígérete szerint neki adományozza.

Generosi, Nobiles, Prudentes, et Circumspecti Domini Patroni obseruandissimi Salutem et perpetuam felicitatem, cum addictissima seruitiorum meorum commendatione. Scio Beneficium illud, quod ex gratiosa Inclyti Senatui Soproniensis collatione, Reuerendissimus Dominus Joannes Papay, Canonicus quondam Ecclesiae Posoniensis, haecenus possedit, morte iam praeventus, multos habere competidores. Ne autem, et ego, gratiam illam, à Nobili senatu, ad instantias meas, ante hac, certò mihi promissam, et occasione commoda, proximaque in me effectuantam, aliquomodo negligere uidear; Supplico Dominationes Vestras Generosas, dignentur iam toties declarati, et certa spe polliciti, propensique in me synceri animi significationem et expectatam gratiam, prompta occasione, reipsa benigne demonstrare, et prae alijs mihi illud vacans Beneficium conferre. Si Deus optimus Maximus Vita me longiori, ex misericordia sua, viribusque integris sospitauerit, non praetermittam, qum pro Beneficio, a Dominationibus Vestris Generosis singulariter accepto, digna gratitudine, iuxta temeritatem facultatum mearum, hilariter recompensam feram, omnique obsequiorum genere, me utilem praebeam, praesertim in ijs, quae ad decus, bonum, et utilitatem, augmentum qua honoris et Nominis Regiae huius Ciuitatis conferre Dominationes Vestras Generosas et Nobiles diuturna et felicitatem in aeternum florentes. Jaurini die 8 augusti Anno Domini 1632. Responsum expecto gratiosum. Eiusdem Dominationum Vestrarum Generosarum frater addictissimus.

Matthias Weores de Nyeeck
Cruciger Soproniensis.

Generosis, Nobilibus, Prudentibus item et Circumspectis Dominis N. et N. Inelyto Senatui Regiae liberaeque Ciuitatis Soproniensis etc. Dominis Patronis et amicis obseruandissimis.

(SVL Lad. L. Fasc. 1. Nr. 74.)

14. Kötelezvény

Sopron, 1632. október 11.

Kötelezi magát, hogy a Pápay János pozsonyi kanonok halálával megüresedett és neki adományozott oltárjavadalommal kapcsolatos feltételeket híven megtartja.

Ego Matthias Vörös Canonicus Capituli Jauriensis et Cruciger Soproniensis: Fateor et recognosco per praesentes literas obligatorias, imò et polliceor postquam ab Egregijs Prudentibus ac Circumspectis Dominis, Magistro ciuium, Iudice ceterisque Juratis civibus Regiae et Liberae Ciuitatis Soproniensis, praecedentibus sedulis meis precibus, Jure collatorio, quod habent super beneficijs Sopronij existentibus, beneficium penes aedes Marci Prezner situatum, jure, quò usualiter Admodum Reuerendus Dominus Johannes Papay Abbas de Silesio et Canonicus Capituli Posoniensis, possedit, mihi legitime collatum fuerit, et hinc deinceps ciuium priuilegijs et Juribus eorundem municipalibus utendj potestas concessa sit. Quod praedictis Domino Magistro ciuium, Iudici Juratisque civibus, ut Patronis meis debita observantia colendis, fidelitatem et respectum exhibere, simulque ipsorum statutis rempublicam concernentibus, me in omnibus accommodare, praesertim verò in exsolvendis operarijs, ne ipsorum merces contra statutum publicum augeatur, vel vina, si sub haedera venduntur, minori pretio, contra ordinationem Ciuitatis id fiat, praecavere velim: Deinde etiam me curaturum ac provisurum promitto, ne praesente vel absente me, civibus quibuscunque per seruitores meos, aut inquilinos praefatj beneficij ulla damna, aut injuriae inferantur: Imò ea omnia acturum et gesturum, quae juxta praemissae Ciuitatis privilegia et consuetudines ab antiquo servatas, bonum et Egregium beneficium decent. In cuius rei fidem praesentes haec chyrographo, et sigillo proprio corroboravj. Actum Sopronij die undecima mensis Octobris Anno Domini Millesimo Sexcentesimo trigesimo secundo.

Idem Matthias Weores de Nyeek Cruciger Soproniensis

Literae obligatoriae Reverendissimj Domini Matthiae Vörös Canonici Capituli Jaurensis Cruciger et beneficijs Soproniensis. 1632.

(SVL Lad. L. Fasc. 13. Nr. 380/21. — Csak az aláírás Nyéki Vörös Mátyás kézírása.)

15. Özvegy Széchy Györgyné tisztartójának

Viss, 1633. február 5.

Az általa megküldött tizednyugtákról.

Generose Domine, Amice obseruandissime. Salute praemissa, seruitiorum meorum debitam commendationem. Kétt Quietantiat küldöttem kegdhez, az egyk az 1630, es 1631 eztendöre, az masik ismet azel mult 1632 zolnak. De mierthogi az megh holt iffiu Zechy Thamas vr resze, nem tudhatom ha egyarant Negy rezre ozlotté, Vgimint Zechy Istuan, Szechy Dienes Vrakra, emellet Zechy Miklos Leaniara, es Zechy Giorgine Azzoniom eo Nagokra. Ha egyarant ozlott uolna, minden Vr tartoznek Ft 18 es d 75. Ha penigh chiak harman birnak, Zechy Giorgine Azzoniom kiuül, hatt ugi husz husz forint esnek egy rezre, Zechy Giorgine Azzoniom eo Naga zamara penigh ft 15. Az masik Quietantia amint megh irtam, kett eztendöröl ualo, amely huszon eot forintrol ualo. Irtam az Zechy vrkkis ezen dologrol, kegdet kerem hog ez szerent az Arendat ne halazza touab ualo halladakkal hanem ugian most ezen emberemtöl külgie megh. Az Quietantiakat az köuettnel talallia kegd, ha az penzt megh adgia. Eltesse Isten io egessegben kegdet. Ex Vys die 5 februarij, Anno 1633. Kegdnek eorömest zolgal

Niecky Weores Matthias
kereztes

Generoso Domino N. et N. Illustrissimae Dominae Dominae N. Spectabilis et Magnifici quondam Domini Georgij Zechy, de Rimazech, etc. Relictae Viduae, Bonorum Praefecto etc. Domino amico obseruandissimo.

(OL Kamaral-It. Acta Eccl. Fasc. 10. Nr. 11. — A levélhez mellékelve a győri káptalan pecsétjével ellátott, be nem váltott két nyuga.)

16. Szabályzat

Bő, 1633. április 7.

Az újra teleptett Keresztény falu lakói számára.

Matthias Veörres de Nyeek ex Comitatu de Báronya Cruoiger Soproniensis, Ordinis Cruoiferorum Sancti Joannis Hyerosolimitani Hospitalium, Archi Diaconus Comitatus Mosoniensis, Cathedralis Ecclesiae Jaurinensis Canonicus, Altariumque Sanctissimi Corporis Christi et Sanctae Crucis Sopronij in majori Ecclesia Fundatorum Rector. Adom emlékezetül mindeneknek tudtára, à kiknek illik; hogy az Irgalmas Isten kedvibül, és Groff Nadosdi Pál Uram eő Ngha Collatiojából, az én keresztségemhez, az minimő sok Esztendők alatt pusztán állat Falu Helyem, (mely Kereszténnek hiuattatik:) bizonyos emberek lakása kívül volt: Most azon Joszágot Isten eő Szent Felséghe gondviselő tetczisébül bizonyos reá kiszült Embereknek, Czuppi Michálnak jo forgolodásából illen móddal, Szabadsággal, és Szolgálotal adtam. Mindenek előtt az nagy gondviselő Vr Istent segítségül híván, à ki eőket ott le telepétette, az eő Szent Névének Tiszteletére, és magasztalására, az minimő Pusztza Szent Egyház Hely ott vagon, àhoz legh előszer, szinten ugy mint egyéb ház Helyhez, mind szánto Földeket, s mind Szőlöt rendellenek. Másodsor az én számomra Házat, és Szánto Földeket, mint magoknak rendellenek, és ki mirgyenek: De ugy, hogy az mennyi Szánto Föld egy, egy egisz házhaz jutna, aszt kimutatván, azon fellül tisz holdal szakaszszanak többet az én szükségemre Buszának, zabnak pedig két idére tiszenkét holdat külömb hadgyanak. Az kimirésben, és osztásban Istent szemek előtt viselvén, igasságot tarcsanak. Harmadsor ugyan azon Földeket, az üdönék jó alkalmatossága szerint akarom, hogy megh száncsák, bé vessék, megh arassák, az Mezőrül bé horgyák az én Hazomhoz, és az én tetczisem szerint, ha kívántatik Sopromban vigyik. Negyedsor minden Szekerezistül, à vagy főrozásra valo szolgálatul szabadossá tettem eőket, à Sopronyi Ut kívül, azért tartoznak minden Házul Esztendeig nékem hat forintott adnj, kinek felét Szent György Napiára, felét S. Michál napjára kötelessek megh adnj ell multhatatlan képpen. Eötödsor az korcsmát nékik megh engedtem, de ugy, hogy az én Számomra minden Esztendőben három hordo Bort ki ároltanak, à ki horminoz hét Akonál kevessebb ne légyen, Pünkösöd, és Szent Iván nap tájban. Hatodsor à minimő rétett eddigh egyedül birtam, aszt nékik engedtem, csak az magam számára hét szekerre valót hadtam, à kit megh kaszállonak, felis győjcsenek, beis horgyanak az én Hazomhoz. Szokott Adojak lészen karácsomban egy, egy kappan, minden Házul, ismit à Szent Margith Asszony Napjára valo Tyukfiak, az Husvéti Tyukmonyat, és Pünkösdi egy egy mészszel Vajiat. Szabadságok az Hazok éppítésére, és Majorkodásra három Esztendő lészen, à Szülő Hegynek éppítésekre, és Plántálásokra eött lészen, az melly ez jövendő Szabad Sz. Királ napján kezdetik, és ismég akkor végeztetik. Bételvén azért ezek, Isten akarattýából az Esztendők, mingyarást az aratás után, eő Sz. Felséghe rendellésébül, valaholy az igaz tiszted ki essik, aszt jo kedvel az Dézmálásban, mind az Buzából, Rosbul, Zabbul, és Arpából megh adgyák, lencsibül, Borsobul, Bükönybül, Kölesbül, és Hajdinából nem kívánván semmit. Az Borbul hasonlóképpen az igaz szokot Dézmát megh várván, mind az Hegyvámmal edgyütt, kiben az Vissi Hegynek jo rend tartása szerint visellik magokat. Utolszor kívánom, hogy az építéshez mind mast s mind ez után, az mikor à szükségh kívánnya, készen legyenek, és azon ne kínálkodgyanak. Ezek azért az én nékik valo végezisemnek bizonyos kívánsághi, és azokon megh alkudott egy értelmünk, és edgyesedésünk, kivel örökkösen kötelezték magokat, mind az eő maradékokat, fel bonthatatlan képpen, mind az én két nékem valo húségek megh tartásával, engedelmisségek, és háló ado valtok megh mutatásával, kiért En is vizontak, Isten segítségébül, valami az eo jookra, és hasznokra, s mind Böcsületekre valok lesznek, kicsin eröm szerint jó kedvel megh mutatom. Kinek állondó, és örökös erősségére, adtam ezen kezem írásával és pöcsétemmel megh erősétett Levelemet eő nekik s mind az eő Moradékinak. Datum in Possessione Bű, dje septima Aprilis, Anno Domini 1633. (L. S.)

Idem Cruoiger Soproniensis.

(OL Acta Jesuitica. Coll. Sopr. Fasc. 3. Nr. 22. — XVIII. sz.-i másolat. Kiad. PODERADSKY JÓZSEF: Historiái egyveleg. Új Magyar Muzem. 1856. II, 82—85.)

A németújvári, rohonci és szalonaki quarták megfizetése ügyében, a győri káptalan megbízásából.

Illustrissime et Magnifice Comes Domine Patrone gratiosissime. Salute praemissa, seruitiorum meorum addictissimam commendationem. Minden eztendőben, amint szokta az mi Győry Captalanunk, bizonios személyt bochatott ky Gierttia szentelő Boldogh Azzony napiara, az Quartaknak be szedesere. Nagodat enis immar eginehanzor megh talaltamleuelem altal, hagi az Nagod Nemethvyuary Rohonczy, es Szalonoky Varaynak tartomaniarol ualo Arendat, az Negiuen forintott eztendönkent megh küldene. Melliet 1629, 1631, 1632, 1633 és 1634 eztendőkben Nagod megh nem adott, azt feleluen, hagi Szalonokot Nagod nem biria, hanem az Nagod Anyya birodalmaban uagion. Mely Nagtok Jozsaganak iöuedelmie, mennyre halladgia megh az masikat, es külön külön menny essek azokbol, az mi Captalanunknak Quarta megh adasara, nem tudhattiuk; Mierthogi ennekelötte nem szaggattua, hanem egy kötesben küldötte az Nagod boldogh emlekezetü Attia. Nagod az Nagtok Tyztartoy el limitalasabol inkab megh tudhattia, hagi nem mint mi. Nagodtol azert en altalam mostis kery az Captalan. Nagod ne halazzia touab, hanem adattassa megh Tiztartoy altal, az mely immar szinten kettzaz forintott teszen. Nagod Azzoniom eo Nagaua megh igazodhatik azon, azmi limitalasunk kiüül, à melliet nem tudunk az Jozsagnak külön külön ualo Jöuedelméből mi megh mondani, hanem chiak az regi szokott Arendat kerüük. Nagod azert az mi szokot Jöuedelmünket ne fogia megh, hanem az sok szorgalmazas utan, adassa megh. Nagodtol io valazt uarok. In reliquo Illustrissimam Dominationem Vestram perpetua felicitate bene valere desiderando. Ex Vys die septima Marty Anno 1635. Dominationis Vestrae Illustrissimae humilis seruator et sacellanus

Matthias Weores de Nyeeck
Cruciger Soproniensis

Illustrissimo ac Magnifico domino Comiti Adamo de Batthian, Regni partium Hungariae cis Danubianarum Generali Capitaneo et Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Cubiculario, et Consiliario, etc. Domino et Patrono gratiosissimo.

(OL Batthyány-It. Missiles 51,337.)

18. *Artner Erhard soproni polgármesternek*

Győr, 1635. augusztus 27.

Közbenjárását kéri Füley Farkas Tamás pillsi spát és győri kanonok érdekében, hogy az Sopronban oltárjavadalmat kapjon.

Generose Domine, Patrone Obseruandissime. Salute praemissa, seruitiorum meorum addictissimam commendationem. Scio non paucos apud Inclytum Senatum Soproniensem, pro vacanti Beneficio Illustrissimi et Reverendissimi Domini Domini Praelati Nostri iam defuncti instare, et gratiam, fauorem, et patrocinium Dominationis Vestrae Generosae etiam implorare, tum quod autoritate inter caeteros Dominos multum valeat, et in promotione sibi addictissimis plurimum possit. Admodum Reuerendissimus Dominus Thomas Füley Abbas Pilisiensis, et Canonicus Jauriensis, inter caeteros Competitores, statuit se etiam coram Inclyto Senatu praesentare, et gratiam Dominationis Vestrae Generosae confidenter implorare. Cuius studium, et desiderium, si qua in se possem, libenter promotum cuperem, quantum ergo valeo, et quantum possum, eundem Dominum Abbatem Dominationi Vestrae Generosae sincere commendo, velit sua suffragatione, et commendatione adiuuare, et apud Inclytum Senatum commendatum habere. Quod nos ambo Dominationi Vestrae Generosae omni gratitudinis officio promereri studebimus. Seruet Deus Dominationem Vestram Generosam perpetua felicitate, prosperaque valetudine diu florentem. Raptim Jaurini infirma valetudine die 27 Augusti Anno Domini 1635. Dominationis Vestrae Generosae addictissimus Seruator.

Matthias Weores de Nyeeck
Cruciger Soproniensis.

Generose domino. N. Artner, Magistro Ciuium Regiae Liberaeque Ciuitatis Soproniensis, etc. Domino patrono obseruandissimo. Sopronij.

(SVL Lad. L. Fasc. 11. Nr. 375/88.)

A győri képtalan megbízásából a németújvári, rohonci és szalonaki quarták megfizetését kéri.

Illustrissime ac Magnifice Comes domine domine Patrone Gratosissime. Salute praemissa, seruitiorum meorum in gratiam Illustrissimae Dominationae Vestrae addictissimam commendationem. Hatt eztendő alatt, mind Nagodat, smind Azzoniom eo Nagat, az Nagod Annyat, az mi Giőry Captalanunk, ez mostany el mult Gierttia Szentelő Boldogh azzoni Innepe utan, bizonios személy által megh talalta, hagi az Nagtok Joszagarol Nemett Vyuarrol, Rohoncrol, es Szalonokrol eddigh szokott Arendayat, az Negiuen forintott megh adta, es küldötte uolna, de mind ez ideigh az el halladot, chak ily ok alatt, hagi Nagod Szalonokot nem biria, hanem chak az kett Varat, es menny esik külön ezekre nem tudgia Nagod, Azonkeppen felelt eddigh Azzoniom eo Nagais Szalonokrol, es igy immar hatt eztendő mult, az halladekbol.

Az mi Giőry Captalanunknak ez nylyan tudtara uagion az resolutio, de euel az eo reghy szokott Jöuedelme (aua) megh nem kissebülhet, sem el nem vezhet; mert nem tuduan az Nagtok Varaynak külön külön menny Jöuedelme legien, az kiből az Arendat kel megh adny eztendőnkent, Nagtok között abbol Limitalast nem tehet, hanem az Nagtok Tiztartoy által eddigh Nagtok annak vegere mehetett volna. Es azert az Quietantiatis Nagod neue alatt irta az Captalan, mint principalis Vré alatt. Hanem Nagod Tiztartoytól, es feo ember szolgáltyol, ha plenaria informatiot uezsünk, az Quietantiakatis az szerent iriuk. Nagod azert ebben ne kesellelye az Captalan Jöuedelmet Tiztartoy által el igazetany, es az Captalanak az mi eoue meg küldeney. Nagodtol valazt uaruan. De caetero Illustrissimam Dominationem Vestram ad Vota valere exoptando. Ex Vys die 11 february Anno 1636. Illustrissimae Dominationis Vestrae addictissimus Seruus et Sacellanus

Matthias Weores de Nyeek
Cruciger Soproniensis

Illustrissimo ac Magnifico domino domino Comiti Adamo de Batthyan, partium Cis Danubianarum Generali Capiteano et Sacratissime Caesareae Regiaeque Maiestatis Cubiculario, et Consiliario etc. Domino patrono mihi colendissimo. Nemetvyuar.

(OL Batthyány-It. Missles 51,338.)

20. *Lemondó nyilatkozat*

Győr, 1636. szeptember 15.

Lemond a soproni keresztesjavadalomról, és kéri a királyt, hogy azt az ifjúság nevelése érdekében adományozza Draskovich György püspöknek.

Ego Matthias Weores de Nyeek, Archidiaconus Mosoniensis, Canonicus Ecclesiae Jauriensis, ac Cruciger Soproniensis, Ordinis Cruciferorum S. Joannis Hierosolymitani Hospitalium, Fateor, et recognosco his scriptis, quod ego sponte, et libere resignauerim dictum Crucigeratum meum Soproniensem cum omnibus bonis, ad eundem de Jure pertinentibus, pagis, Juribus possessionarijs, praedijs, Molendinis, Teloneo ac priuilegijs, Illustrissimo et Reuerendissimo Domini Georgio Draskovith de Trakostian, Episcopo Jaurinensi, Locique eiusdem, Comiti perpetuo, ac Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario, Domino Praelato meo gratiosissimo rogans humiliter dictum Sacram Caesaream Regiamque Maiestatem, tanquam Supremum Patronum et immediate praecipuum omnium in regno Hungariae Beneficiorum Collatorem, ut praelibato Illustrissimo, et Reuerendissimo Domino Praelato meo, eundem Crucigeratum Soproniensem pro bono publico ac religionis Catholicae incremento, Juventutisque eruditione, ea gratia, qua mihi super illud, regium Suum consensum, et Confirmationem Anno 1626. die 15. Januarij dedit, et donauit, conferre dignetur. In cuius rei fidem, et testimonium has meas resignatorias propria manu scriptas, sigilloque munitas, dicto Illustrissimo Domino meo Praelato dandas duxi. Jaurini 15. Sept. Anno Domini 1636.

Idem, qui supra.

L. S.

(OL Acta Jesuitica. Coll. Sopr. Fasc. 8. C. 2. Füz. 69. 1. — XVIII. századi másolat.)

Mint a soproni Krisztus Szent Testéről nevezett Társulat rektora, a társulat tagjai nevében is, lemond a soproni Sandgruben utcában levő szőlő és tartozékai tulajdonjogáról, és a soproni jezsuita kollégiumnak engedí át.

Nos confratres Confraternitatis Sacrosancti Corporis Christi, in libera ac Regia Civitate Soproniensi fundatae. Damus pro memoria significantes quibus expedit universis. Quod cum Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Georgius Draskovith de Trakostyan, Episcopus Jauriensis, locique eiusdem Comes perpetuus, ac Cesareae Regiaeque Maiestatis Consiliarius, Praelatus noster gratiosissimus, pro sua pastorali cura ac solitudine, Catholicaeque Religionis promovendae zelo, necnon iuventutis ad pietatem ac bonas literas instituendae studio, Collegium ac Scholas Patribus Societatis Jesv, in praedicta libera. ac Regia Civitate Soproniensi Scholis Catholicis inualescente haeresi, penitus destituta, fundare decreuerit; nostrasque aedes Confraternitatis, nimirum SS. Corporis Christi, in suburbio eiusdem Ciuitatis Soproniensis, et platea Sandgrub sitas, cum vinea ibidem adiacente contigua, caeterisque omnibus suis pertinentijs, praefatis Patribus Societatis Jesv, pro Collegio ac Scholis erigendis, uelut Ordinarius loci, assignauerit: Senatus quoque ac tota Communitas memoratae Ciuitatis Soproniensis, quorum antecessores, primi fundatores, praetactae Confraternitatis, domusque ac pertinentiarum eiusdem, fuisse dignoscuntur, in hanc Illustrissimi Domini Ordinarij assignationem, accedente etiam Sacrae Cesareae Regiaeque Maiestatis Domini Nostri Clementissimi uoluntate, consenserint. Idcirco nos quoque omnes ac singuli Confratres, tam nostro quam Successorum nostrorum Confratrum nomine, pro maiori bono, in id ipsum ultro consentimus, dictasque aedes Confraternitatis, cum omnibus pertinentijs, ac etiam Sigillo Confraternitatis argenteo, ultro consignamus ac per manus tradimus, Jure perpetuo ac irrevocabiliter. His tamen sub conditionibus, primo, ne per hoc, praedicta Confraternitas ullo modo extinguatur, quinpotius Patres Societatis Collegij Soproniensis, nunc, ac futuris semper temporibus, Confraternitatem hanc, sub eodem nomine SS. Corporis Christi conseruent, foueant et augeant, in Confratribus et personis, tam Ecclesiasticis, quam Secularibus, Nobilibus et Ciuibus, ipsique Confraternitati, seu quod idem est Congregationi, pro Rectore siue Patre Spirituali, semper praesit unus ex Patribus Societatis Collegij Soproniensis. Secundo, quod si temporis successu, casu aliquo, dictum Collegium totaliter, sine spe reditus dissolueretur, totum ac integrum Jus praetactae domus Confraternitatis et pertinentiarum, ad Confratres reuolueretur. Porro pertinentiae domus sunt hae: in promontorio Meggyes vineae duae; in Kaczendorff una; in Sauprun una; in Glausner una; in Stainer una; in Rainis una; in Gloser duae; in Kircher una; in Hoffmutt una; circa Domum Confraternitatis una, et in Glaisner una. In quorum omnium praemissorum fidem ac robur, nos Confratres pro tempore existentes, has literas nostras suprafato Collegio Soproniensi Societatis Jesv dandas duximus, manuumstrarum subscriptione, ac supra memorati Confraternitatis sigilli impressione munitas. Datum in Libera ac Regia Ciuitate Soproniensi, die festo S. Michaelis Archangeli. Anno Domini, millesimo sexcentesimo trigesimo sexto.

Matthias Weores de Nyeek
Rector, et Cruciger Soproniensis

Joannes Chemy

Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Tricesime Contra Scriba Soproniensis

(OL Acta Jesuitica. Coll. Sopr. Fasc. 13. Nr. 29.)

22. *Nagyfalvi Gergely váci püspök győri örkanonoknak*

Győr, 1638. november 20.

Győri ügyelnek állásáról tájékoztatja.

Reverendissime Domine, patrone obseruandissime. Salute praemissa, seruitiorum meorum addictam commendationem. Regtől fogva semmi hirt nem hallottam Nagod felől, áky az aemulisinak pirulasokra, s nekünk penigh, az kik expectamus redemptionem Israel, vigasztalasukra lehetne. Akarnam bizoni, az kik mind helt, smind előmentet haszonnal uettének ideő előtt, ütkeozetet szenuednenek remensegek feolöt. Noha el temetek sokan Nagodat minden Jöuedelmeuel, de en varnam meegh hozzank be szallasat regy

heleuel. Hallom hogi az Podersdorffy bor dezmaiat Nagodnak el hoztak, es Balonbolis ualami ökreit, es egieb mi haznat, michoda bizodalommal nem tudom. Az minemő portioia lehet Nagodnak az borbol, abban eddigh semmi oztaly nem eset, hanem megh uagion, mire mennek ez utan nem tudhatom, mert tobyre mindeneknek akarattiat valtozasban latom. En mind eddigh jo remenseguel uarom megh iöutelet Nagodnak, es azt mondom egiebeknek hogiha Jure procedalnak, es non Violenta temeritate, semmit nem kaphatnak el szant akarattioknak kegietlenkedeseuel, noha serenyek megh kissebetesekkel. Irion Nagod maga allapattia felöl, mert senkytöl nem erthetek semmi bizoniossat, es adgia Isten hogi hamar ualo nap lassam mellettem ellenseginek remülesekre, es azmi Captalanunknak nehez dolgaiban nagi segedelmere. De reliquo me Reuerendissimae Dominationis Vestrae, fraterne commendationem eandem bene et quam diutissime valere desidero. Jaurini die 20 Novembris Anno 1638. Reuerendissimae Dominationis Vestrae frater addictissimus

Matthias Weores de Nyeek

Ez leuelemet külgie megh Nagod Ferenczffy vramnak, valami kett Armalisnak regen meg kültem az Taxaiat, ez elöt, migh eo Felsege Pragaban nem ment uolt, akarnam ha meg küldene uagi Nagod, uagi mas által.

Reuerendissimo domino Gregorio Nagyfaluy, Electo Episcopo Vaciensis, Custodi, et Canonico Ecclesiae Jauriensis et Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario etc. Domino patrono observandissimo. Viennae.

(GyKML Cth. XII. N. 849. B.)

23. Battyhány Ádámnak

Győr, 1645. október 9.

A Rábaközben garázdálkodó katonaság kártevésai miatt Battyhányt a szegénység védelmére kéri.

Illustrissime Comes Domine, Domine Patrone gratiosissime. Humilium obsequiorum meorum in gratiam Illustrissimae Dominationis Vestrae demissam commendationem. Tudom egieb helekrölis megh talalliak Nagdat, az minemő nagi insequel ualo banta[st] haborgatást, Niaualiat, ereyek feolöt szorgalmazással ueresegetis giakorta szentued az Rabaközben ualo falubely szegensegh, smind penigh az öreggh polgarsagh, ch[ak] kett, s három katonaknakis haszokban be szallasokkal, eröltetuen arra bot alatt, amire elegtelenek: Hogi ne mongiam tisz, tizenkettő, es neha sereggel hoszaioik be szallasokkal, sok kárteteleket. El uiselhetetlen niaualia szinten e[ll] hatalmazot az szegeny kössegen, mert ninchen semmi felelmek, ninchen bün[te]tesek, azért uagion az sok ala s, feol iaro katonaknak, kegielem nekul ualo saniargatasok raitok, s mind fosztogatasok.

Nagod Istenre tekintuen, es az szegensegnek el fogiatkozot allapattiokra mutassa nagy Vry hatalmat meg oltalmokra, szannia megh Nagod niomor[us]agokat, ne fogianak el mindenestöl marhaioikban minden oltalom nekül. Paranchollion Nagod egyk feo Hadnagdianak, fogia meg azoknak nagy vakmeröseguel ualo hatalmaskodasokat, es szabozaltassa meg Nagod Vad, es felelem nekül ualo szabad akarattiokat, had uegienek mindenek Nagt[ol] kemeny fenyteket, az szegensegh penigh nyugodalommal bekesseget. Kiert Isten eoszent Felsege, ezer fele irgalmassagual fizzeti meg ily irgalmas Jotetemeniet, es kegies conduiseleset. Magam Joszagaban eset karrol nem szo[ll]uan, holot azoknakis Niaualiaioik, az köszoneges panasz kösze ualo, es közön[se]gessen mindenhez Vry hatalmat el hittem Nagod meg mutattia. De caetero me gratiae patrocinio Illustrissimae Dominationis Vestrae humiliter commendo eandem perpetua felicissime diutissime bene ualere desiderando. Jaurini die 9 mensis Octobris, Anno 1645. Illustrissimae Dominationis Vestrae humilis Sacellanus

Matthias Weores de Nyeek
Praepositus S. Saluatoris de Papocz

Illustrissimo domino domino Comiti Adamo de Battian perpetuo in Nemetuyuar, Sacri Romani Imperij Equiti, Regni Hungariae Cis Danubianarum partium, et praesidiorum Canisae oppositorum supremo Generali Capitaneo, et Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario, et Camerario etc. Domino patrono mihi gratiosissimo.

(OL Battyhány-lt. Műsiles 51,339.)

24. Steiner János soproni polgármesternek

Győr, 1646. február 14.

Jóindulatába ajánlja Magyar Mihályt. Az utóirat szerint hallotta, hogy valaki az ő javadalmát kérte a proni tanácstól. Reméli, a tanács ezt a kérést még halála után sem fogja teljesíteni.

Generose Domine, Patrone observandissime. Salute praemissa seruitiorum meorum addictissimam commendationem. Vt gratiam illam munificam, ab Inclyto Senatu Soproniensi, quam Admodum Reuerendus Dominus Michael Magiary, per patrociniū Generosae Dominationis Vestrae sperat obtenturam assequi possit, iterum eundem Senatum demisse requirere, et humiliter mecum apud Dominationem Vestram Generosam instare uoluit. Rogo Dominationem Vestram Generosam uelit inter caeteros Competitores beneuolentia sua prosequi, et promotione dignum, commendatum habere. Est vir bonus, modestus, ad laborem natus, pietate et doctrina, alijsquae praeclearis animi dotibus caeteris non postponendus. Spero eundem, prompta gratitudine, obsequijsque debitis, pro hac liberali gratia, Inclyto Senatu fere uastissimam, et deuinctissimam, gratiam ego iterum, atque iterum. Inclyto senatu ac Dominationi Vestrae Generosae officiosissime commendo. Deus Dominationem Vestram Generosam cum tota sua familia, seruet diutissime saluam et incolument. Jaurini die 14 february Anno Domini 1646. Dominationis Vestrae Generosae addictissimus et veteranus seruus

Matthias Weores de Nyeek
Vicarius Jaurinensis

P. S. Audiui impudentem aliquem, mihi adhuc per Dei misericordiam uiuenti sosparati Beneficium meum uoluisse, proptereaue apud Inclytum Senatum institisse, qui eo ipso Censuris Ecclesiasticis subiacet, neque meretur gratiam illam, a Senatu Inclyto obtinenti etiam post mortem meam. Cuius gratiosam Collationem prout semper, sio etiam nunc magna animi gratitudine recolo et celebro.

Generoso atque Clarissimo Viro domino Joanni Steiner, Magistro Ciuium Regiae Liberaeque Ciuitatis Soproniensis et Domino patrono obseruandissimo.

(SVL Lād. L. Fasc. 12. Nr. 376/68.)

25. Batthyány Ádámnak

Győr, 1647. március 28.

Panaszt tesz Tevely István hadnagy Pálban garázdálkodó katonái ellen.

Illustrissime Comes, Domine Domine Patrone gratiosissime. Deutarum orationum, et humilium seruitiorum meorum, in gratiam Illustrissimae Dominationis Vestrae demissam commendationem. Teuely Istuan Vram Hadnagisaga alatt ualo k[atonai] Nagodnak, mint egi harminczkett loul, vtatt aduan Körmend [. . . .] be szaluan Palyban, azen Praepostsagomhoz ualo falumban ha[. . . .] nap alatt, mely kegyetlen keduel vesztegettek, vztek kergett[ek] szegeny Jobbagyimat, elegh panasza az Nagk, az eo nagi pan[asz]kudasok szerent, nem irhatom meg, hanem csak az ott ualo P[leba]nos mit irion affelöl nekem, Nagodat alazatosan kerem [.] meltoztassek megh oluani. Az mint az Plebanos iria, h[. . . .] keueuelis az szürüreol hordottak az gabnamat, az Polga[rok] azt mondgiak, hagi ugian polyuastul mertek az Iszakok[at] es ugi uittek, mind szenammal eggjut valami kemele[t] nekül, magamat smind az Plebanost amellet rutul szid[al]mazuan. Nagodat azért alazatosan kerem, illien nagi sza[. . . .] vakmerőséguel ualo hatalmaskodast, ne hadgion chelekedn[i] hagi amint eddigh az Eghazy Rendnek kegielmes oltalm[a]zoia uolt, es takargato Patronussa, ennekutannais, kegies Gonduiselöienek esmerie lenni Nagodat, minden időben. Mert ha ez illieten saniaru vendegsegh, csak egiczer Volna szegeny Polgarokon, türhető uolna, de az minduntalan ualo keg[et]lenkedesnek inseget lehetetlen el viselhessek. Nagodt[ol] kegieltem valazt uarok. De caetero Illustrissimam Dominationem Vestram perp[et]ua felicitatem bene valere desiderandam. Jaurini die 28 M[ar]ty Anno Domini 1647. Illustrissimae Dominationis Vestrae Humilis Sacellanus

Matthias Weores de Nyeek
Vicarius Jaurinensis

Illustrissimo domino domino Comiti Adamo de Bathian, perpetuo in Nemetuyuar, Sacri Romani Imperij equiti, partium Regni Hungariae Cis Danubianarum, et praesidorum Canisae oppositorum Supremo, Generali Capitano, et Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario, et Camerario etc. Domino, Domino Patrono gratiosissimo. Posony.

(OL Battyhány-lt. Mssiles 51.340.)

26. Benkovich Péter győrmegyei alispánnak

[Győr, 1648.]

Gyámleányai, a Beccaria Virgilius árvái vagyona ügyében.

Generose Domine, Amice obseruandissime, mea addictissima seruitia. Nem tudom michodat olliat irtam uolna kezdnek, az szegeny Virgiliusne Aruay felől, hagi arra kezd magatol valaszt nem adhatot uolna; Vgi techyk az uolt ocointinentiaia irasomnak, hagi mihelt egessegem Isten akarattiból meg erősödik, es le irhatom azokat, amellieket imidé amoda ky adtam az keszemhez iött penzből, egiebeknek akiknek illik meg mutatasara, Nidermannak azeo nyughatatlansaga szerent, nem futom az dolgot semmiben, amint Szombat vramnakis valaz adasomban egieb valaszt nem adtam, mikor hozzam Commissionaal küldötte, hanem csak azt. Hagi penigh en azt ualami magam hazna keresere nezue mulattam uolna eddigh, az mi keszem között uolt, hagi keszeben nem attam, abból akar kinekis gondolattia heuolkodasra valo, nekem nem kel sem Nidermannak, sem az Aruaknak marhaiok mert adot Isten nekemis anny Jott, hagi meg elegendhetem uele, es nem szükségem mas ember marhaian gonoszul kapdosnom, mert nemis illik az en állapotomhoz. Iria kezd aztis, hagi perlekedes nekül ueghez uiszzy ezen dolgot, az kezd baratsagos zolgalattiat, en nagira böchülleom, es közönemis kezdnek: de ninchen semmi vizsalkodasom uele, akiert pörben szalhatnak uele, mert ennekem semmit nem adot keszemben, sem Joszagokat nem birom erőuel; az mi keszem keozött uagion, meg adom en azt kezd előtt, es ha szükségem leend, mas feo Vraim elottis, chiak amint oda feol iram, azokat rendel le irhassam, akikhez szükségem emlekezetre elő uinnem. Nekem ninch anny mulatsagra ualo időm, mint Niderman Vramnak, mert untalan beteges uagiok es az betegeskedes mellet, giakor foglalatosagim is uadnak, azert rövid nap alatt, elő uiszem, meg lattia az nalam valo gazdagsagot. Azomban kezd engem szeressen, es faratsagos baratsaganak tekintety böchüllel fön legien. De Caetero Dominationi Vestrae Generosae bene valere desiderans. Dominationi Vestrae Generosae frater, et amic . . .

Nyeki Weores Matthias.

Generoso domino Petro Benkouith Vicecomiti Comitatus Jauriensis Domino et amico obseruandissimo.

(Győr, Megyei-lt. 1648. évi iratok.)

27. Steiner János soproni polgármesternek

Győr, 1649. november 6.

Ünnepélyesen tiltakozik amiatt, hogy több soproni polgár, midőn ő a soproni Szent Kereszt javadalomhoz tartozó házát a víz áradása elől fallal akarta körülvenni, az elkészített fal egy részét a város részére le akarta foglalni.

Generose Domine, Fautor et Amice mihi obseruandissime. Salute praemissa, seruitiorum meorum addictissimam commendationem. Beneficium Sanctae Crucis ab Inclyto Senatu Soproniensi gratiose acceptum, et hactenus pacifice possessum, curauit hisce diebus, muro aliquo, iuxta decursum fluiuioli interlabentis meliorare et stabilire, Ne inundatio aquarum impetu suo deruat aliquid a littore domus meae. Interim dum per Murarium labor continuatur, superuenerunt nonnulli Ciues (ut ex famulo meo intellexi) qui partem quandam muri mei erecti, circa puteum meum existentem ad rationem Communitatis, addito etiam et incluso in murum lapide quodam insignia Ciuitatis habent, applicanda uoluerunt. Cur ista praeassumpta temeritatis licentia in genere praeiudicium meum, et omnium Beneficiorum Ecclesiasticorum singulari iniuria, patrata et attentata sint, et a domo abalienanda et auellanda debeant fieri, cogitatione assequi non possum. Ergo iniuriam istam uolentia plenam et contemptum prae se

ferens silentio praeterire non possum, neque ullo modo uolo pati: ne turpi negligentia mea, censuras Ecclesiasticas incursum, et grauissimis subiaceam Superiorum meorum indignationibus, paenam infligerebat. Beneficium enim conferre (ut definitur a uiris magnis) est ius absolutum cum omni plenitudine potestatis, et certa domini possessendi facultas, regendi illud, cum omni attributa autoritate etc. prout ista optimè nouit Dominatio Vestra Generosa Senatus inclytus Soproniensis, in libera sua Collatione, et solemniter facta installatione, nihil pro se reseruauit, sed eum omni plenitudine Juris et domini ad manus meas illud tradidit, et assignauit. Mutilatum Beneficium ego non accepi, sed sicut antiquitus a praedecessoribus meis possessam est, integrum et inuiolatum. Dominatio Vestra Generosa tanquam ueterano meo Fautori, et amico obseruandissimo haec insinuanda et dicenda, cum solemnibus protestatione, contradicenti, omnibus illis uiolentijs, uolui, iniuriam illam ferre non ualere. Ego in omnibus complacendi studio seruire paratus sum, sed in hac inasperata facta uiolentia grauiter offensus, debeo illa quae mei muriens erunt in defendenda, et conseruanda Ecclesiastica libertatis praerogatiua facere, compellente etiam status mei firmissima obligatione. Haec breuiter scripto meo, sed per famulum meum plura significanda Dominationi Vestrae Generosae uolui. De caetero me Dominationi Vestrae Generosae amori, et beneuolentiae singulariter commendo, eandem quam diutissime ualere ex animo desidero. Jaurini die 6 Nouembris Anno Domini 1649. Dominationis Vestrae Generosae additissimus et ueteranus Seruus

Matthias Weores de Nyeek
Vicarius Jauriensis

Generoso domino Joanni Steiner Inclytæ Ciuitatis Soproniensis Senatori Primario, etc. Domino Fautori, et Amico obseruandissimo. Sopronii.

(SVL Lad. L. Fasc. 2. Nr. 117.)

28. Batthyány Ádámnak

Győr, 1652. április 27.

Panaszt tesz amiatt, hogy Peter Deak nevű vice hadnagy beleavatkozott a holtak hitt, de a fogságból hazatérni páll jobbágya házasági ügyébe.

Illustrissime Comes, Domine Domine Patrone gratiosissime. Humilium seruitiorum meorum in gratiam Illustrissimae Dominationis Vestrae demissam commendationem. Ez el mult napokban, Peter Deak neuu Vice Hadnagia Nagodnak ment uolt azen falumban Palyban, hagi ott az en örökös Jobbagiomat, Kalman Janost fogua vigie azert, hagi Palyban oly azzont vett, ákynek el veszet Vra, meg iött az fogsagbol, es ott hatalmaszkodni akaruan az Nagod Hadnagianak] parancholattibol, külömben le nem szalletehtak, hanem keszessege[.] hagi ennekem hiremme aduan, elő allattiak, az Töruey az houa mutatt[.] Minthogi az haszasagbely dolgot, mind Isten, s mind Orszagunk töruey[e] az Papy rendre biszta, es eddigh azt ualami ellenkedes kiүүл azerent m[eg] tartottak, amint Nagod nagi Vry meltosagabol iol tudgia. Nagodnak al[aza]tosan akarek ezert arrol irnia, hagi valami katona indulatboll gondolat[.] akaratot senky nem köuethet, mert mindennek uta, es modgia uagion, [.] tudatlanul uette az feleseget, mentsege lehet, ha penigh nem, büntetese, de n[em] az Hadnagy Vram előtt, ákyre kenzeretik, hanem az Papok szekyn; vala[mi] hoszu pör abban ninchen, hanem tartozik az Azzonyallat az előbbeny Vra[höz] es feriehez visza menny, es az első kötelessegehez magat holtigh tarta[ni], abban senky akadekot nem tehet, es enis, áky az Györy Dioecesisben Vicarius uagiok, az mi kegielmes Praelatus Vrunck eo Naga akarattib[ol] ebben egiebet nem ohelekeszem, Nagodat megis kerem alazatosan, ne legien effele szorongatas, es hatalmaskodas, az Nagod Hadnagy parane[ho]lattibol, hagi mingiarast hazra mennek, es akarattikat teszik, mert ne[m] edes Hazank vegezese, tudom Nagodis, mint okos ertelemmel biro nagi Vr, effele vakmerösegre ualo akarattott senkinek nem oztogat, hanem inkab minden rendett oltalommal takargat, es oltalmaz. De caetero m[ea] Illustrissimae Dominationis Vestrae gratioso patrocinio humiliter oommandam, eandem perpetua felic[itate] ad multos annos, bene ualere desidero. Jaurini die 27 Aprilis Anno Do[mino] 1652. Illustrissimae Dominationis Vestrae Humilis Sacellanus

Matthias Weores de Nyeek
Praepositus Saluatoris de Papocz

Illustrissimo domino domino Comiti Adamo de Bathian perpetuo in Nemethvyuar, Sacri Romani Imperij Equiti, Dapiferorum Regalium Magistro Regni Hungariae Cis Danubianarum, et praesidiorum Canisae oppositorum, Supremo Generali Capitaneo, et Sacratissimae Caesareae Regiaeque Maiestatis Consiliario, ac Camerario etc. Domino Domino patrono Gratosissimo.

(OL Bathyány-lt. Missles 51,341.)

29. *Végrendelet*

Győr, 1653. május 8.

In Nomine tuo sanctissime, dulcis et misericordissime Domine Jhesu, sit tuo ordinatissimo Iudicio, consona ista mea humilis dispositio.

Miser ego peccator, diuturna infirmitatis miseria, similisque meae aetatis imbecillitate fractus, et multum debilitatus. Ne incircumspecte me, erga inopinatum et mihi propinquam mortis horam habeam, et sine aliqua matura et certa animi dispositione, mori uidear: In sanctissimi Domini mei Jesu Christi et misericordissimi Dei benignam uoluntatem, me humiliter commendo, et plenissime resigno, uera compunctione, perseueranti in eum amore, et firma fiducia, foelicj fine terminare.

Spiritum meum caelitus acceptum, prout semper, ita nunc quoque et omnibus momentis et horis, Deo, et Domino meo misericordia affluentj humiliter commendo, quam ipse misericors Deus, ex pijssimo miserationis affectu, ab omnibus, peccatis, et graeolentibus excessuum sordibus, ex fragilitate carnis humanae contractis, emundare, et absolueri dignetur: Ut in resurrectionis gloria, inter electos suos immortalitatis gloriam, per merita passionis Suae amarae, consequi mereatur.

Corpus meum corruptioni putri proximum, uarijs uitiorum contagijs infectum, terrae, uermibusque consumendum, eorundem piaae curae, qui misericordiam libenter amplectuntur, commendo, ut humiliter et leui funeralis impensa, ambitioso sine omni apparatu, terrae mandent. et solita pietatis officia perficiant.

De bonis meis, mihi indigno uermiculo, à Deo optimo maximo gratiose immerentj collatis, cum nihil meum quid singulare habeam, et proprium, quod necum auferre possim, habeam uel habuerim, praeter fiduciam, in misericordia Dei collocatam, fixamque: summat etiam nunc misericors Deus illam, cum intima mei oblatione, et humili cordis et animi resignatione, in mortis appropinquantj hora.

Omnibus cum quibus uixi, si aliquod offensiuus malum praebuj, doleo, et ignoscoj pro amore Dei peto, De peccatis meis, et quibusuis excessibus, quibus Deum meum, summum bonum ingratitude pessima offendj: Item superiores meos, benefactores, consanguineos, proximos, et amicos si irreuerentiae uitio aliquo despexi, magna animi poenitudine doleo; ueniamque à Deo misericordissimo, ab iisdemque demisse peto.

Dilexi Deum misericordem, misericordia Sua magna me undique protegentem, secundum gratiam mihi indigno impertitam, quem etiamnum amo, amore cordis intimo et amare desidero, illique soli uiuere, ualere, aegrotare, et mori secundum placitam eius uoluntatem cupio, fiat diuina eius uoluntas in omnibus, confortans me perseuerantj consolationis gratia, et gratiosa Angelj custodia, usque ad finem uitae meae.

De bonis meis et rebus quibusuis, quae mihi à misericordissimo Deo indulta, collata et concessa indigno uermiculo sunt, faueat ipse misericors Deus dispositioni meae, et clementer annuat et ratum habeat. Habui Trecentos Aureos per munificam Dei gratiam et in Talleri Imperialibus ac in moneta currentj simul computando florenos mille quingentos et quinquaginta, ex qua summa pecuniaria, solui haeredibus Virgilianis Aureos ducentos in specio, qui sufficient puto, pro legatarijs meis, et sepultura mea, quae humilitate sit plena, et non sumptuosa. Rogans dominos exequutores meos, et Curatores funerum, seruent discretionem mediocritatem ne inanem praesumptiosae ambitionis apparatus, aliquomodo prea se ferant.

Ecclesiae nostrae Chathedralj Jaurinensi Beatissimae Mariae semper Virginis Assumptae, Sacrae Dominae meae benignissimae, proposueram Centum Talleros Imperiales legare, et post mortem meam illos exhibentes et assignantes relinquere, Verum uoluntatis siue dispositionis meae institutum, maturiorj animi iudicio prea ueniens, ante obitus

mej diem, volui uiuens in necessarios usus praelibatae Ecclesiae nostrae conuertere, et erogatam reliquere, ut intentionis meae desiderio Satisfiat.

Itaque curauim ex dicta pecunia, indumenta Sacra, ad Sarcificium Missae necessaria diligenter fieri; Casulam unam, argento intertextam et rutilantem, alteram rubram Attalicam, et duas Dalmaticas itidem Attalicas albas, cum suis attinentijs, quas non ita pridem humiliter Deo et beatissimae Mariae Virginis Sacratas obtulij et etiam praesentauim in Capitulo Nostro assignans et tradens omnia et singula ad manus Domini Georgij Berdoczj, Custodis Jaurinensis, praesentibus Fratribus meis.

Si autem ulterius aliquid desiderare uideretur, sit istius defectus, Templum illud humile in possessione Pálj, ad misericordissimi Domini Nostrj, et Saluatoris Jesu Christj laudem, et nominis Sancti gloriam, sub nomine Sanctissimae Virginis Deiparae Dominae magnae et Patronae clementissimae erectum et à fundamento aedificatum, in quaecunque supplementum. Quod aedificium, à Deo munifico ex gratis impensis bonis, et ne lapillum quidem ex meis, in sempiternae gratitudinis memoriam, animae meae refrigerium et omnium fidelium salutem, deuotionemque nunquam intermorituram, sublimatum: Sit per gratiam Dej Sanctum, benedictum et Diuinis benedictionibus augustissimum in aeternum.

Illustrissimo ac Reuerendissimo Domino nostro Praelato Episcopo Jaurinensi, lego monetam auream, ualentem sex Aureos, quam benigne acceptare dignetur. Dominis autem Concanonicis et Fratribus meis obseruandissimis lego singulis Aureum unum, Sacellanis duos Imperiales.

Patribus Franciscanis hic Jaurini in Monasterio humilem pauperitatem colentibus, ad usum et necessitatem eorundem, lego Centum florenos hungaricales, ut pro solita eorum deuotione, sint memores in suis diuinis Sacrificijs, miserj peccatoris.

Monasterio Sanctj Martini Sacri Montis Pannoniae, lego Vineam meam, non ita procul ab arce sitam, quam à domino Gregorio Halassij, Capitaneo illius loci, pro quadraginta Imperialibus Talleris acceptare debui, quos pro redemptione litterarum à Sua Maiestate Caesarea obtentorum, Viennae ipsi dedi, sit pro refrigerio animae meae Sacrificijsque suis iuuent me.

Patribus Jesuitis ex affectu illo quo Veneratus sum, lego quadraginta florenos hungaricales quibus fortassis plus aliquid conferre deberem, sed res est angusta domi: suppleat Crucigeratus meus Soproniensis, cum beneficiata domo, et bonis Vineis confraternitatis S. S. Corporis Christj, quibus post resignationem meam Societas Jesu, Sopronij posita est commoditate bona, et prouentibus non contemnendis, sit ad laudem gloriosissimi Nominis Dej, et orent pro me, neque obliuiscantur in Sacrificijs deuotis Deo offerentes.

Patribus Franciscanis Sopronij degentibus Deoque omnipotentj famulantibus lego florenos quinquaginta, ut eorum deuotis orationibus et Sacrificijs sint memores humilis peccatoris.

Hospitalj ibidem constituto, lego pro aliquo solaminis subsidio pio affectu Viginti quinque florenos.

Pauperibus et ope destitutis Viris et mulieribus aegestateque pressis Viduis, senio et infirmitate afflictis, lego Centum florenos hungaricales. Ex quibus Elisabethae oculis Orbatae (si superuixerit) excipiantur decem floreni, pro sustentatione sua quotidiana, ne deserta uideatur.

Pro pulla siue luctuosa ueste, pro domina Nepte siue Sorore mea, et filijs et filia si necessum erit, et uti uoluerint, Domini exequutores discretionem prudentj prouideant et perficiant ea concedentj honestate, similiter seruitorj Matthiae Nagij et seruitrici Catharinae.

Eidem Seruitorj Matthiae Nagij et Seruitricj Catharinae, fiat condigna satisfactio praesertim qui plurimis annis fideliter seruiuerunt.

Pro Filijs et filia Sororis meae Judith Radouan, ne ex bonis meis à Deo misericordij, extra ullum meum meritum acceptis, maneant neglectj et immunes, singulis ex amore Consanguinitatis, quantum facultas sinit, tribuere uolo affectu pio nonnihil.

Filiae Francisci Radowan Elisabethae, dedi tempore nuptiarum pro uestitu, secundum Consanguinitatis affectum, Talleros Imperiales quinquaginta.

Pro Fratribus meis siue nepotibus Francisco et Stephano Radouan, quibus Deus optimus benigne prouidit, nihil quicquam singulare, uel aliquam pecuniam summam legare possum, quia non est tanta facultas, tempore enim et occasione postulante, quantum in me fuit, necessitatibus eorum subuenire, praesentem me exhibui: praesertim Stephano Radouan, cui in coemenda domo, uinea et alijs indigentijs fraterni mei amoris affectum, fructuose manifestum reddidi, quem qualj peregrino mentis indicio et affectu,

intempestiua interdum et insolentj conturbationis molestia rependit, et iniucundo gaudio afflixit, ipse uiderit.

Si verò Fratres et Nepotes mei præfatj, successionem aliquam, in rebus meis, à Deo misericordj gratiose mihi largitis, uel ex domo Poseniensis vendita, inordinata quadam et temeraria præensione herem cuperent, nihil habent mecum commune, cum unus quisque ipsorum, portionem suam ratam, singularj diuisionis ratione, et iure ipsos concernenti, sine defectu aliquo, ad se receipt.

Ex cuius uenditæ Domus Poseniensis pretio, quæ communis erat omni ex parte cum domino Fratre meo quondam Stephano Radouan, fratre meo uterino, portione iusta et aequalj, mihi legitime exinde proueniente, accepta: per munificam Dei gratiam, hanc meam domum Jauriensem, pro quadringentis florenos Hungaricales comparauj, quam successu temporis diuina benedictionis munificentia, ampliolem melioremque reddidj, hætenusque per Dei misericordiam, sine præsumptuosa, et temeraria, alicuius contradictione possedj, et inhabitauj: lego, dono et do, cum omni plenitudinis Jure, et potestate Sorori et Nepti meæ dominæ Judith Radouan, ex supradicto quondam domino Fratre meo, Stephano Radouán, et domina Sophia Huszár progenitæ, cum omnibus adhaerentijs, mensis, sedilibus, vestituris parietum, lectis, lectisternijs et puluinarijs, et etiam ad culinam quibusuis rebus utensilibus pertinentibus, Pio ex animi affectu, propensaque propinquitatis beneuolentia, ad iuuandam ejus infirmitate plenam foemineam conditionem, quæ uiribus debilis existit. Potissimum autem, quod in ærumniosis meis infirmitatum generibus, dolores miserata meos, sæpiissime contjnuato labore, mihi astitit, et de necessitatibus meis uigili cura prouidit, neglectus à Consanguineis peregrino affectu, absque aliquo consolationis solamine, et recordationis et uisitationis aliquo subleuamine, procul ab ipsis peregrinante, omni amoris necessitudinisque complacentia, et debito officio, quibus sese forsitan insinuare debuissent aliquando, sed ualeant cum suis clientelis, redeo ad ceptam laboris continuationem.

In solamen itaque dictæ dominæ Judith Radouan, Neptis et Sororis meæ, singulare grateque mentis meæ Significationem, et euidentem laborem prestitorum remunerationis demonstrationem, do et donando omnia ea quæ scripsi, jure perpetuo habenda et possidenda. Ita tamen ut in Catholica et Romana fide et Religione pietate plena, constans permaneat, et in istis diebus, qui mihi ex magna misericordia pijssimi Dominj et Dei mej, ad numerum annorum benigne conceduntur et gratiose adyiciuntur, pium obsequij sui affectum, et laborem, in ægritudinis, et similis meæ ætatis miseria, placita perseuerentia et continuatione demonstret, gratitudinisque affectum et beneficium, in pauperes, munificia liberalitatis manu, hilarj uoluntate, exhibere non negligat, Sacrosanctum Missæ Sacrificium, quod pro uiuis et mortuis institutum est, deuote offerrij, et celebrarij pro refrigerio animæ meæ certis diebus curet, neque intermittat: Ut propitiacionis gratiam et misericordiam à misericordissimo Domino Deo Jesu Christo consequi æterna requiæ, merear.

Item lego Dominæ Sororj meæ Judith Radouan, hortum meum extra portam Albensem situm, pio glacie et foeno et alijs meis necessitatibus usurpatum et possessum, à venerabilj Capitulo Nostro Jauriense tredecim Imperialibus cõmptum et comparatum, habeat et possideat in nomine Domini ad multos annos.

Habeo tres Calices, uno ex illis usus in meis Sacrificijs Deo oblati, maneat pro Ecclesia nostra Jaurinensis, cum Casulis et Dalmaticis suprascriptis, et à me confectis, una cum Missale, duos alios dedj pro Paliensis unum alterum pro desolata Ecclesia Konyensi cum paramentis necessarijs.

Res argenteas per munificam Dej gratiam habeo, duo majora pocula argentea deaurata cum operculo suo, item tria argentea in superficie duo ex illis daurata, tertium totum deauratum. Item unum cantharum deauratum, item unam amphoram paruam, extra hanc duo pocula minora deaurata, cochlearia septem, cum fuscinulis quinque.

Habeo per Dei gratiam Vestimenta hyemalia et aestualia, et nonnulla alia, quæ ex consignatione et iuentationis serie, Ungarico idiomate scripta, clarius constabunt, cui quid legauerim, uolo ut fides indubitata adhibeatur, sicut sequitur.

Uagion egy eõregh kwpm feõdeles, ismegh két kised kwpa, à kyssebbik feõdeles, masak anelkül ualo, ismet egj ezüst Pohar feõdeles mynd kyüül belcol arañas. Egj ezüst kanna mindenestül arañas, egj fejr ezüst czifrazoth korsochka, ismet harom ezüst Pohar, az kissebbik beleol arañas, az kettejnek az felseõ részey arañasok.

Uagion egj bõllet eõregh subam, roka háttal bellet, kynek az feolj szederjes Rássa, ezt hagiom Boronkay Giurkonak, Másis uagion Roka mallal bellet, azt hagiom Gabrinkonak. Uagion ezek kyüül fekete khinyghliuel bellet feõlseõ ruham kynek az feoly hamu szyniú Tarczenell, ezt hagiom hughom Aszonynak Radouan Juditnak, Az fejer niul

mallal bellettet hagiom az Julinkanak; Uagion Nyáry ruham, fekete Uyrágos Tarczenell, legien hughom Aszonie Radouan Judithe, az viragos megszínjú Tarczenell dolmaniomat adgiak Julinkanak. Az hamu szynjú dolmaniomat az kit nem regen chinaltattam kapiczolbul temetesemre tarchiak, az kit mindennap uyselek adgiak azt uagj Az Kony suagj az Pály plebanosnak az szederjes Rassetta dolmaniomat, egyket egyknek masikat masiknak, ha addigh nem talalkozik más az kynek adgiam; Az szederies kamuka dolmaniomat, melljet hugom Aszony nekem chinaltatot uolt, azt uisza hagiom hughom Aszonnak.

Uagion eott szeőniegem, ezekbül adgianak, az Pály szentegiházhoz es az Konyhoz, egiet egiet, de nem az roszában, Isten tisztességére az praedikallo székekre. Az teőbbiuel osztozanak az en attjamfiay Hughom Aszony, fiaiuat es leanjauat egjarant.

Uagion kétt Wy Paplanom, az egyknek keőzepy Aranas, az keornieke Taffota, legien Julinkae, Másik sarga Tarczenell, vékony teoltessel cziffrazott es varrott, legien hughom Aszonie. Uagion viseleő Teoreők Paplanom harom, osztozanak, Giurko Gabrisko es Julinka azokal. Uagion két seliem eőuem, az egiket uegie Giurko maganak az melliket szerety, az másik legien Gabriskoe.

Az kys boltban az mynemű Almarium az fal keozeott vagion, az kyben fejr ruhazatomat tartom, maradgion az ház szükségére, hughom Aszonnak, Az másik Almárium az ky Uyragos meczesekel vagion, legien azis hughom Aszonie, mert eő vette voltis; Harmadik vagion, az kiben myndennap keoltsegemet egieb aprolekomal tartottam legien az Giurkoő. Az en, edes Anjám tul maradott ládámat, az kit en jobbitottam festetem es araniaztattam, legien Julinkae.

Uagion egj uasazott ládám kit ultra hordoztam aragamal, hagiom azt Gaboryány Urnak Gieory Cantornak, Szalay Vramnak Szentt Alberty Praepostnak hagiom az kalmaris ládámat: Vannak azon kyuülis ládáim, kiket en chinaltattam, kik keozeott vagion egy sárga ládám, czyffrazot metelesekkel, ha teczik, hughom Aszony adgia Jagachich Péter komám Urannak, Az teőb ladaim keozeott ezen kyüül az mellik teczik hughom Aszonnak, tarcha magának, es az teőbbit osza Giurkonak Gabriskonak es Julinkanak.

Az en Dyofa ágiamat az eoreget hagiom Julinkanak, az teőbby legien hughom Aszonie szabad akarattja szerynt.

Az en Puskaymbul, vegien az Giurko magának ketteott, Gabriskonakis adgion es az en szolgannakis Matthiasnak.

Ualamenny feier ruhazatom vagion, az fal keőzeött leueő Almariumban, lepedeom abroszim es Inghem, hagiom hughom Aszonnak io teczésenek gonduiselésére, osza magára fyayra es leanyra, Anyay szeretety szerint, myndeniknek valamj részt aduan azokbul, hogy abbul se panaszoikodhassanak.

Párnymat hagiom mynd hughom Aszonnak, szabadsága legien mint osztja gyermekj keőzeött, kykel egüütt az en hyntomhoz chynált kék bársony vánkosomatis hagiom hughom Aszonnak.

Uadnak keőnyueim az kiket magam szerzettem, es pinzemen vettem, az kik keozül hagiom az eoregh Dictionariumomat Undecim Linguarum, az masikal egüütt az en Eocheimnek, az kik a nélkül nem lehetnek ha az deaksagal akarnak élny: Uannak azon kyuülis keőnyueim, kik mind tanulásokra, s mind imádsagok giakorlására kellemetessek lehetnek, ha Istennek irlalmasságát, akaryák venny, ez világhy eletekben, szükséghekne: idejen.

Postillaim vannak Cardinal Pazmane ketteő, harmadik Káldy Gieorgye ezekett el osztuán, legien egik az Pály Szenttegi hazhoz az Pazmane, Káldy Gieörgie legien Konyban.

Uagion negy kepem, melliekett oszanak az Paly es Kony Szenttegi hazakban, Rézennis vagion irott képem, az eőregbikett adgiak az Baráthoknak, az másik kyt Romabul hoztam, legien hughom Aszonye, beőchületben tartuan.

Minden maiorsagomat, asztagokban leueo gabonamat es myndem Gieorj uetesimett, két uagj három tehenemet, az melljeket Isten eő szent feőlsege adott, hagiom hughom Aszonnak, tudom Praelatus Vram eő Naga azt semmiben nem ellenzy, valamj keduetlensegel sem bántja, hanem kezeben hadgja uigaztalására, mert az nem nagj haszonat ualo mayorság az megh gazdagittásra, keremis alazatosan eő Nagat, hogy eo Naga-hoz valo bizodalmam szerint, mindenekben mutassa kegielmes Patrociniumjat, kegies oltalomal, kyert uegie eo Naga, Istennek nagy irlalmasságát.

Az feollüül megh irt pinzbelj dispositiomon es temetesemre ualo keoltsegen kyüül az my kész pinz maradna, azal osztozanak az en attjamfiay Boronkay Giurko, Gabor, Julinka es Katha; Azon szerint valamj ezüst myuem uagion, az mint oda feol specificalia vannak, azokis legienek Boronkay Ferenc Vram, megh neuuzett gyermekye egien eő osztallial.

Nagy Matthias szolgának hagiok egj hordo bort tizenkilencz auagj husz akost, hogj uálaszon Losy boraim keözül. Kathus szolgalmnakis egj Tizen negy akost, az Wedeny boraim keözül.

Az my penigh ezen kyuül borom gabonam, egieb élésem házy eszkeozóm marad, hagiom hughom Aszonnak Radouán Juditnak, hogj magát es gyermeket tapallja vele.

Testamentarius Vrainnak hagiok egj aranyatt. Az mitt diuersis uiribus Radován Istuan Urnak Eochemnek attam, akarám bizonyos okbul ez arant aztis iedzesben venny. Vettem házat neky Négy száz forinton, Ittem attam néky szeoleo vételre hetuen kett üst Tallert, Ittem mikor elseö feleséget hozta, auagj el vette, attam Jegy ruháára száz üst Tallert, Ittem hughom Aszony az en Pynzembül es annuentiambul adott neky, harmincz Nioloz üst Tallert, Ittem Vyrgilius Aruay posstoiabul kért uolt Posztott mustrára, meljnek árrátt en fizettem megh azon Virgilius Aruáynak vgimint Nyolczuan három forintot. Ittem Gieöry Püspeek Vramtul eo Nagatul vettem néky Dezmakat, az mint emlittém ket esztendeoben magam pynzemen, Tyz Tyz üst Talleron, Ittem vettem uolt egikor meszet tüle, kinek árrát Tizen nioloz forintot megh attam, es az mézsis oda maradt. Ittem Schyndel vételre attam neky Tizen eott forintot. Ezeken kyuül sokszor izben, hol hat forintot s hol teöbbett attam, hadban es rabsagban léuén penigh hordos borokat háromszor, es gabonat s hol my egieb holualott, az mykor kyuántatott elegedendeo-keppen feleségének es gyermekeinek taplalasokra eöreomest attam, es segitettem eöket, kyrül nem panaszkodhatik.

Az melj seortes marhaim Palyban voltak, azokat el attam es arrokatis eppen feöl vettem.

Az melj hyntom vagion hagiom hogj el adassék, es annak árrais hughom Aszony gyermekye, Giurkoe, Gabriskoe, Julinkae es Kathae legien egienleö osztalljal.

Uagion egj eöregh wy, boldogh Aszony Képy, aztis hagiom hughom Aszonnak. Peöchetes Giürümetis hagiom azon hughom aszonnak Radowan Judithnak.

Az melj viz hordo szekereim vagion: azt hagiom Nagy Matthias szolgának jambor szolgalttjaert.

Az Fekete barsony Nusztal bellett sfüegemet hagiom eochemnek Giurkonak.

Lett ez Testamentom tételeim auagj szabad akaratom szerint ualo bizonyos dispositiom, melljett se attjamfiay se mások feöl ne bonthassanak, se változást abban ne tehessenek, ez ide alá megh neuzendeö, Tisztelendeö, Nemes es Vytezleö io akaro Vrain ielen léteken. Mely Testamentomom exequutorjnak hagiom, az Tysztelendeö Gaboryany Thobias Gieorj Cantor, es Szalay Janos Szent Albertj Praepost Vramekatt, hasomlo-keppen Nemzetes Vytezleö Jagachich Peter hadnagy, Széghy Janos Gieor Varmegye Vice Hispania, es Horuath Ferencz Gieorj Seregh byro Uramekat. Actum Jaurinj die octaua Mensis May Anno Millesimo Sexcentesimo quinquagesimo Tertio.

Nieky Weores Matthias
Papoczy Praepost.

Coram me Tobia
Gaboriani Cantore et
Canon. Ecoliae. Jaurinens.

Jonas Paur Vice Collo.

Petrus Jagachich

Francoiscus Horuath /mpria.

Coram me Joanne Szalay
praeposito S. Adalberti
Canonic. Jaurien

Leonhardt Jumhol

Joannes Szeghy

(GyKML Fasc. 302. Nr. 29073. — Az aláíró végrendeleti tanúk és Nyéki Vörös Mátyás gyűrűs-pecsétjével.)

KÖNYVTÁRA ÉS KÖNYVBEJEGYZÉSEI

Végrendeletében Nyéki Vörös Mátyás könyveiről is megemlékezett. „Uadnak keönyueim az kiket magam szerzettem, es pinzemen vettem.” De a szeretettel gyűjtött és sokat olvasott könyvtár nagyobb része halála után szétszóródott. Végrendeletében ő maga intézkedett rokonainak hagyott könyveiről, de kerültek könyveiből máshová, így Pannonhalmára is. Ezek a családnak hagyottakkal elvesztek, vagy valahol lappangnak. (Pannonhalmáról került Csernátóni Miklós bélai apát könyveiből a Bp.-i EK-ba a 20—21. sz. Laekner-kötet.) Teológiai vonatkozású könyvei úgy látszik a györi székesegyház könyv-

tárába kerültek, amelyet ma a Papnevelő Intézet könyvtára őriz. Egy-egy kötete van az OSzK-ban és a Bp.-i EK-ban és néhány könyvről végrendeletéből tudunk.

E könyvtár gazdag, sokrétű gyűjtemény volt, amely nem szorítkozott csupán az egyházi tudományok területére, hanem helyet kaptak abban más tudományok könyvei is. És, mint Pázmány, Káldi, Lackner kötetei bizonyítják, a kortárs magyar írók is. Maga írja, vásárolt könyveket, de kapott is, fiatal korában jóakaróitól, később maguktól az íróktól is. Gyűjtötte a könyveket, s mint ilyen nem volt egyetlen és első a XVII. századi győri könyvbarátok között: Náprághi Demeter és Nagyfalvi Gergely mellett ő a legjelentősebb. (JENEI: Náprághi Demeter könyvtára. Győri Szemle 1936, 25—8.; Nagyfalvi Gergely ingóságainak leltára. TT 1899, 535—6.) Szorgalmasan olvasta és kivonatolta könyveit. Ő is gyűjtötte az adagiumokat. A könyveihez kötött üres lapokra a legszélesebb körű érdeklődésre valló aranymondásokat, idézeteket jegyzett fel.

Minden könyvébe beírta jelmondatát: „Fidelis Anchora Jhesus” és a nevét, sokszor egyházi rangját is. Jegyzékünkben e bejegyzéseket csak akkor adjuk, ha a névvel kapcsolatban a könyv megszerzésére vagy egyéb körülményekre vonatkozó adatot is felsorol. A ma már nem található könyveket *-gal jelöljük. Minden Győrött levő könyvben szerepel egy későbbi kéztől eredő bejegyzés: Cathedralis Ecol. Jaurien. Jegyzékünkben ezt sem közöljük. A Győrött levő könyveknél a kiadás éve után a könyvtári számot adjuk.

Függeléként az alábbi jegyzék végén megemlítjük a Győri Káptalan három gazdasági könyvét, melyeket Nyéki Vörös is vezetett, s melyekbe személyes természetű bejegyzéseket is írt.

1. *Bellarminus*, Robertus: Opera. Tomus Quintus. Continens Explanationem in Psalmos. Fol. Coloniae Agrippinae 1617. — XXI. d. 8.

Névbejegyzés a címlapon és az Ala lapon. Az első kötéstábla belső lapján és a hozzákötött levélen, valamint a hátsó kötéstábla belső lapján 36 német, latin idézet, közmondás, köztük az 58. sz. vers.

2. *Breviarium Secvndvm Vsvm Almae Et Metropolitanae Ecclesiae Strigonic.* 8 r. Viennae 1558. (RMK III, 447.) — Bp.-i EK RMK III, 119.

A 8 első levél hiányzik a kötetből. Az első kötés táblájának belső lapjára ragasztott levélen bejegyzés: „Ecclesiae Jaurien.” Egy későbbi kéz a „Jaurien” szót áthúzta és fölébe írta a „Strigoniensis” szót. A könyv Kkkk lapján, az „Errata” megjegyzés alatt, Nyéki Vörös Máttyás kézírásával „A primis Vesperis Dominicæ Passionis” rövid ima szövege van bejegyezve.

3. *Canoncs concilii provincialis Coloniensis Hermanno S. Coloniensis Ecclesiae archiepiscopo celebrati anno 1536.* Fol. Coloniae 1538. — XX. b. 17. Hozzákötvé a 8. sz. könyv.

Az első kötéstábla belső lapján és a címlapon névbejegyzés. A 10a lapon: M V de Nieek Posonii dono data A 1601.

4. * *Calepinus* : Dictionarium Undecim Lingvarum.

Végrendeletében írta: „hagiom az eoregh Dictionariumomat Undecim linguarum, az masikal egiütt az en Eocheimnek, az kik à nélkül nem lehetnek ha az deaksagal akar-nak élny.” — Calepinus szótáráról lehet szó, mely 1590 óta négy kiadásban jelent meg. (RMK I, 231, 277, 300, 395.)

5. *Deling Rhotornacensis*, Petrus: Disputatio theologica de Sacramentali confessione, adversus veteres et nostrorum Temporum haereses. 4 r. Moguntiae é. n. A 39. sz.-val egybekötve.

6. *Dhumbert Lauceiburgensis*, Joannes: In omnes titulos nouem primorum librorum Codicis Justiniani sacratissimi principis non solum Latinae, sed etiam Gallicae explanationes. 4 r. Lugduni 1558. — A 15. sz.-val egybekötve.

7. *Ebinchausen*, Henricus: De descensu Christi ad Inferos Disputatio Theologica in Academia Catholica Mogvntiana publice posita. 4 r. Coloniae Agrippinae 1586. — A 39. sz.-val egybekötve.

8. *Formvla* ad quam Visitatio intra Dioecesim Coloniensem exigetur. Fol. Coloniae 1537. — A 3. sz.-val egybekötve.

Névbejegyzés a címlapon. A hátsó kötéstábla belső lapján idegen kéz írásával: Viennae. Stephani de Zewleus et Amicor Bonor. Alatta: Nunc vero Matthiae Veores de Nieek et Gratae posterittj A 1602.

9. *Franck*, Franciscus, O. P.: Disputatio Theologica de Festo Corporis Christi et Deo in Sacramento Eucharistiae adorando. 4 r. Moguntiae 1585. — A 39. sz.-val egybekötve.

10. *Franck*, Franciscus, O. P.: De vera Fide Disputatio Theologica dvplex Mogvntiae proposita. 4 r. Mogvntiae 1587. — A 39. sz.-val egybekötve.

11. *S. Gregorius Magnus*: Liber Moralium in beatum Job. Fol. Basileae. 1514. — XXI. d. 21.

Bejegyzések: A címlapon: Matthiae Veoros de Nieek Hungari Anno dni 1602.; Hunc librum cum alijs nonnullis dono accepi a Nobili dña Margarita Tatay, Consorte Dni Andraee Bellauary, Posony Anno Dni 1601 Pragae redien, ex Cancell Hung. A kötet-táblához kötött lapon: M Weoros de Nyek Hungari maioris Cancell Hung Locarij. — A címlaphoz kötött üres levélen: Matthiae Veoros de Nyek Anno Dni 1602.

12. *Gewoldius*, Christophorus: De Sac. Rom. Imperii Septemviratv Commentarivs. 8 r. Ingolstadi . . . — XIX. b. 17.

A nagyon rongált címlapon és az 1. lapon névbejegyzés.

13. *Gobelius Valneyensis*, Martinus: De ivre Vocationis et Missionis, quod penes Verbi Ministros in Euangelicorum Ecclesiis esse dicitur. 4 r. Moguntiae 1587. — A 39. sz.-val egybekötve.

14. *Granatensis*, Lodoicus: Flores ex omnibus eius opusculis spiritualibus iam recens summa fide excerpti et in octo partes distributi. 12 r. Coloniae 1588. — Kézirat 12. sz.

Szép egykorú reneszánsz kötésben. Az első kötetéablán dombornyomással a Jézust keresztelő Szent János képe, felette magyar címerrel. A kép fölé tintával felírva: M V D N, alája pedig: 1601. A hátsó kötetébla képe a zsoltáros Dávid királyt ábrázolja. — A címlapon névbejegyzés és más kéz írásával: Sum Thomae Gradnay de Zoska. Pragae compar pro se et amicis. 24. Men: Marty Ano 1589. — A 9a számozatlan lapon Matthiae Veoros de Nyek etc. pragae. — Az 1. számozott lapon: M V D N. — A címlap előtt három üres levélen latin idézetek a Bibliából és egyháziatyáktól. A kötet végén, hat üres levélen a *Győri-toldalék*, benne latin idézetek egyháziatyáktól, valamint Nyéki Vörös 70—74. sz. versei.

15. *Harmenopulos*, Constantinus: Promptuarivm Jvris civilis, latine redditvm a Joanne Mercero. 8 r. Lausannae 1580. — XXII. c. 10. Hozzákötvé a 6. sz. könyv.

Bejegyzés a címlapon: Matthiae Weoros de Nyeeek Vicarij Jaurien. In Dño sperans non infirmabor.

16. *S. Hieronymus Stridonensis*: Tomvs Epistolarvm cum argumentis et scholijs Des. Erasmi Roterodami. I—III. Fol. Basiliae 1524. A három kötet egybekötve. — XXI. a. 24.

Az első kötet címlapja hiányzik, díszes írással Nyéki Vörös Mátyás pótolta. A második kötet címlapján: Matthiae Weres de Nieek, Crucigeri Sopronien Archidiacono Mosonien et Canonici almae Eccliae Jaurien. Anno Domini Mill Sexcent deoimo tertia mensis Nouemb dono datus ab egregio dno Nicolao Kaldy. Az 1. lap felső szélén: Matthiae Weoros de Nyeeek dono datus a D. Kaldy amico et Affin char. A kötetéablák belső lapján több Sz. Jeromosból merített idézet.

17. *Holkot*, Robertus Alemanus O. Praed: Commentarius in librum Sapientiae Salomonis. 8 r. Paris 1518. — XIX. e. 20.

Bejegyzés a rongált címlapon: Ihs. Sum mei Matthiae W Nyek Pannonij posoni dono data 1602 a Commatre mea Margareta Tatay.

18. * *Horae* de mysteriis passionis Domini nostri Jesu Christi Bécs, Gelbhaar, 1620.

A kötet jelenlegi leldőhelyét nem ismerjük. A *Collection Dankó Auctions Catalog* (Wien 1895) említi, azt is közölve, hogy hozzá volt kötve Nyéki Vörös Mátyás kézirat *Imádságs könyv*-e. A kötetet kettéválasztották, s az OSzK megvásárolta az *Imádságs könyv*-et, a nyomtatványnak azonban nyoma veszett. Az *Imádságs könyv* pontos leírását lásd a róla szóló részben.

19. * *Káldi* György egyik prédikációs kötete.

Végrendeletében írja: „Postillaim vannak Cardinal Pazmane ketteő, harmadik Káldy Geörgye ezekett el osztuán, legien egyik az PálySzentteghazhoz az Pazmane, Káldy Geörgie legien Konyban.” Káldi György prédikációi két kötetben jelentek meg (RMK I. 601, 602), ezek valamelyikéről van szó.

20. *Lackner* Kristóf: Galea Martis, hoc est, bona Militia pro publica Salute, epitomice. 8 r. Tubingae 1625. (RMK III, 1389.) — Ezzel egybekötve:

21. *Lackner* Kristóf: Aphorismi politici pro Principe, Republica, Pace, Bello, Oeconomia et bonis Moribus, ex Horologio Principum in decadas distributi. 8 r. Tubingae 1625. (RMK III, 1390.) — Bp.-i EK Kéziratok: H. 119.

Az első mű címlapján Nyéki Vörös Mátyás névbejegyzésén kívül, más kézzel: Ex libris Nicolai Csernatoni 1672. (Csernatoni Miklós korábban győri éneklőkanonok, majd bélai apát, 17 éven át Pannonhalmán élt, és itt is halt meg. Vö. BÉDY VINCE: A győri székeskáptalan története. Győr 1938. 483—9.) A kolligátum elején 6, a végén 46 üres

levélen kéziratoss adagium-gyűjtemény található: a bibliából, az egyházatyáktól, klasszikus és egyéb írók műveiből vett idézetek, megjegyzések. Ezek között található Nyéki Vörös magyar nyelvű feljegyzése húga családi viszályairól, valamint latin jegyzetei Mátyás királyról, melyeket itt közlünk. Az utóbbiakat közölte már TOLDY FERENC is: Uj Magyar Muzeum 1860. II, 401—2.

Anno Domini 1623

Keseresre valo emlekezeti azért irtam szomorun ezeket

Siralmas Magyar országban az Szent Janos niaka vagasa napia, mert ekkor sok vezedelem az Magyarokat fogta, keserü nekemis az en szegeny Hugomnak Radouan Juditnak az nap idettlen ferhez meneseuel Meniegzö tartasa. Mert akkor eset amaz Istentelen, lator természetnek gyilkos barlangiaban, Boronkay Ferencznek chygan all orca mutato tarsasagaban, ki miat menny niaualiat, turhetetlen szidalmat sok untalan ualo veresequel allattombaninkab es eyel, hog latorsagat alnokul földözze, nappal egiebek elöt mint Judas arulo chokkalsimogatuan, emberek elött nag chigan tetetessel, szenuedet, siralom annak emlekezete, mikor Isten Lator erkölchet, vilagossagra hozta es Cain természettel tartot rabsagabol meg zabadetotta. De keserues az is, hog annak, utanna, sok gyalazattal illetuen es rutetuan, ismet mint az zabalt eb, undok okadasaföl nialta. Kiert vizza szallot ismet hozzaia, de ismet azon eb termezete megh. t

◆

Matthiae Regis Hungariae clarissimi Laudes et gesta, Rusticus sub haedera, Miles utriusque ordinis sub hasta, Citharaedus in singulis conuiuys canit, et Conuentus hominum, per pagos, vicos et compita celebrat.

*

De Rege Matthia Hungarorum Magno et inclyto

Ex certa traditione accepimus de Rege Matthia, Regum sui saeculi Principe, quod cum Viennam Austriae Vrhem per viginti septem fere Septimanis, forti oppugnatione pressam, in suam redegressum potestatem, et solemni triumpho magna Magnatum, Heroum, Militumque caterua stipatus Ciuitatem ingrederetur huc illucque circumspiciens, uideret in multis parietum et templi Lateribus scriptas quinque Uocales: A. e. i. o. u. quid illae significarent, sciscitabatur tandem ex Proceribus Germaniae responderunt: Clementissime Rex. A Maioribus nostris haec significare accepimus: Austria Erit in Orbe Ultima. Quibus auditis Rex subridens ad suosque conuersus, ita interpretari debere dixit: Ageb. Eltedben Jozsgodat Oltalmatlanul, Vezted.

*

Anno Domini 1476 die 16 mensis Augusti obsedit Viennam, Matthias Rex Hungariae, Martis ille Alumnus Vigil et Strenuus, qua deinde Anno 1477 mense februario gloriose potitus; demum Anno 1490 vitam ibidem finiuit, magno sui desiderio apud Hungaros relicto et sepultus Albae Regali, magna omnium Statuum maestitia. Cum quo etiam virtus Hungarorum occubuisse maiori ex parte uidetur.

* *

22. *Lackner* Kristóf: Coronae Hungariae emblematica descriptio. Lavingae Suevorum 1615. (RMK III. 1156.) — OSZK Quart. Lat. 2940.

A címlapon: <Matthiae Weores de Nyeek ab ipso Authore donatus.> — Későbbi kéz, néhány nappal Nyéki Vörös halála után: <Inscriptus per Papensi> Aő Dni 1654 12 Aprilis. — Még későbbi kézírás: Ex libris Joannis Simonovits. — A kötet élén levő üres levelek elsején: Matthiae Weorös de Nyeek Crucigeri Sopronien, Canonici Ecclesiae Jauriensis. — A kötetet igen becsessé teszi, hogy az eleje kötött 6 üres levél, a címlap hátlapja, a nyomtatvány utolsó levelének üres verzója, valamint a könyv végéhez illesztett 77 üres levél tele van Nyéki Vörös latin feljegyzéseivel. Egy igen gazdag és változatos tartalmú omniarium keletkezett így. Jelenleg az egész könyv modern gépi levélszámozással van ellátva, erre hivatkozunk a kéziratoss részek ismertetésénél.

A bejegyzések változatos tartalmát néhány jellemző szöveg-rész, azonos témához kapcsolódó idézet-csoport felsorolásával kívánjuk jellemezni, utalva arra a lapra, ahol a szöveg kezdődik: Calumnia (3b) — Amor (115a) — Incommoda Belli (112a) — Polycleti pictoris memorabile factum (124a) — Hypocrisis (127b) — Ingratitudo (129a) — Ira (131a) — Trója története (133b) — Austriacorum familia (136b) — Occasio (139b) — Aqua et eius utilitas (144a) — Ex Adagijs Erasmi Roterodami (152a) — De pluuiis (161b) — De Rege Nabuchodonozor (162b) — Pictores Zeuxis et Parrhasius (163a) — De Diua Virgine Catherina Senensi (164a) — Notanda de fulmine (170b) — Pecunia (185a) — stb. Egy-egy a fentiekhez hasonló címszó alá egy vagy több idézetet, adatot írt össze; ezek mennyisége néha több lapra terjed. A szerzők, akikre az esetek nagy részében hivatkozik, részben klasszikusok (Homeros, Hesiodos, Euripides, Platon, Aristoteles, Horatius, Martialis, Cato, Seneca, Tibullus, Tacitus, Plinius, Marcus Aurelius, Valerius Maximus, Gellius, Apuleius stb.), részben egyházatyák (Hieronymus, Orosius, Augustinus, Chrysostomus, Athanasius, Prudentius stb.), részben újabbkori világi vagy egyházi szerzők (Petrarca, Erasmus, Aldus Manutius, Loyola Ignác stb.). A feljegyzések nagy része, talán többsége, etikai természetű, különböző morális kérdésekkel kapcsolatos. Nem hiányoznak az ujszoicizmus kedvelt témái, mint az igazi nemesség kérdése vagy a virtus és voluptas ellentéte; s különösen sok az ókori történetre vonatkozó kivonat, jegyzet.

Előszeretettel jegyzett fel Nyéki Vörös verseket, versidézeteit. Elsősorban latin nyelvűeket, köztük Mária-énekeket, antik világi költeményeket, s főként moralizáló epigrammákat. (Ez utóbbiak egyikét dolgozta át magyarra 86. sz. versében.) Feljegyzett epitaphiumokat, így Ovidiusét, Vallaét, Sambucusét és — érdekes módon — Bocskayét. Bocskainak Rimay tollából származó latin epitaphiumát Szepsi Korocz György 1612. évi kiadása után itt olvashatjuk először. (EOKHABDT, Rimay-kiad. 201.) A latin versek között van három eddig ismeretlen magyar, közelebről győri vonatkozású, ezek szövegét alább közöljük. A latin mellett németül is jegyzett fel Vörös Mátyás kisebb versikéket, töredékeket, talán soproni vagy általában nyugat-magyarországi tartózkodásainak, utazgatásainak emlékeként. A hazai germanisztikának érdemes lenne felfigyelni ezekre.

Magyar nyelvű feljegyzés csak kettő van ebben az omniariumban. Az egyik egy Augustinus idézet fordítása: S. Augusti. Laudanti Amico credendum non est, nec Inimico detrahenti. Diceret tēv Embernek, s- az Elenségőtől származót gyaláznak nem kőln hinni. (159b.) — A másik egy kis latin—magyar szójegyzék betegség-elnevezésekről. Nyelvészeti érdekessége miatt ezt alább szintén közöljük.

Az említett ismeretlen magyar vonatkozású bejegyzések a következők:

In Imaginem Adam et Euae

Adam primus homo verbis seducitur Euae,
Justitia amissa nudus uterque gemit.

Filia, sponsa, parens Christi, miserere parentum
Coelitus, et nudos contege veste tua.

Greg. Nagiffaluy. (4a.)

*In maledicum quendam Detractorem, Illustrissimum D. D. Demetrium Napragy
Archiepiscopum Colocensem, Et Episcopum Jauriensem etc. Lacessem.*

Quid Napradg' Latro quaris?
et quae noua sciscitaris,
dicam tibi iam videbis.

Pater tuus fuit leuis,
qui cum soluit saccum ventris,
te cacauit in dumetis.

Mater tua quidem grauis,
cum subdita mille viris,
te portauit stercus porcis.

Matris nate meretricis,
alieni fur honoris,
non rodere sicut canis,
famam disce bonis viris.

In Napragy est virtutis
quod tu culpas talpa rudis,
opus rarum, nec agnoscis.

Non est leuis, tu mentiris
sed est suauis, liberalis
Vir praeclarus et celebris.

Nomen tuum pande nobis,
a nomine vocaberis
alioquin sus agrestis.

Ego verò, Bende uocor,
sceleris tui magnus ultor,
en bombo in os tuum traditor.

Datum in Borostyan, in aedibus
Viduae Melingh. Anno 1613. (173a-b.)

*

Morborum nomina

Parotidae	futoso Mirigy.
Impetigo	Szepleo, Vitiligo idem.
Ischiadis	Chipeo czont fayas.
Morbus comitialis	korsagh.
Phthyriasis	Teteo betegsegh.
Pleuritidis	oldalfayas.
Lithiasis,	Hoyagba termet keo.
Jetericum	Sargasagh
Morbus regius	idem
Lumbricus	Gelezta.
Stranguriae	Fuladas, auagi Vizelesnek megh allasa.
Orthoponea	fuladas, mikor ember lelekzetet nem uehett.
Alopetiae	Hay hullas.
Paralysis	Gutta ütes.
Lipothymia	el ayulas.
Punctio, punctura	Szezezes.
Verruca	Szeomeolczeo.
Lithiasis	Hoyagba termet keo.
Tabes	al azsas, szaradas
Tabes, uel tabum	genietsegh.
Pthysis	Azzú betegsegh.
Phrenesis	Bolond hagymaz
Phreneticus	Hagimaz betegseghü
Iliacus	Beel fayó.
Hydrops	Vizy betegsegh
Struma	Golyua.

Elephantiasis	orbancz.
Lienosus	Leepfayo.
Marisca	füge formaiu büdeos var.
Pernio	Hidegtől uet lab fayas
Tormina ventris	hasragas.
Rheuma	Feyben ualo Nadha.
Coriza,	Orraban ualo Nødha.
Sacer ignis.	Z. Antal tüze,
Syriasis	Agia ueleyenek izzadasa.
Calculus	Foueny betegsegh
Epiphora	szeomnek keonyuezese
Prurigo	Vizketegh
Naeuus	billegh, Jel a zületessel iött
Gangrena	fene, vadhuss
Ramex	Tökössegh
Ramicosus	Teokös,
Hepaticus	May fayó.
Letargius	Nagi alható.

(183b.)

In effigiem Martini Lutheri

Votiu Borrhae cunno mereatur auernum
 Luther talis erat, Borrhaque talis erat.
 Orco animas, tabulae vultus, terra ossa dedere
 Quid mundo? ardentem seditione facem.
 Est author tabulae demens, dementior emptor.
 Hoc scelus iste colit, quod scelus ille facit.

Joannes Matthaeus Zauadzky S. T. D.
 Jaurini faciebat, Anno 1611. (187a.)

23. *Langius*, Josephus: *Novissima Polyantheia in Libros XX, dispertita. Fol. Francofurtum 1617. — XXXVI. 1. 10.*

A címlapon: Valentini Leepes Episcopi Nitriensis et Cancellarij Regni Hungariae 1617. — A könyv Nyéki Vörös birtokába került Lépes halála után. Ezt bizonyítja, hogy benne tíz adagium szerepel, mind Nyéki Vörös kézirása, de ez esetben hiányzik belőle az aláírás.

24. *Lauretus*, Hieronymus: *Sylva, seu potius Hortvs Floridvs allegoriarvm totivs Sacrae Scripturae, Fol. Coloniae Agrippinae 1612. — XX. d. 6.*

Névbejegyzés a címlapon.

25. *Lyra*, Nicolaus de, O. S. Fr.: *Biblia Sacra, exposita et dilucidata ad literalem sensuum. Fol. H. n. é. n. — XX. b. 12.*

Hiányzó címlapját Nyéki Vörös Mátyás díszes írásával pótolta. E címlapon névbejegyzése.

26. *Motschenbach*, Pancratius: *De legitimo Vsu Eucharistiae in altera tantum speciae, adversvs nostri Temporis Sectarios disputatio. 4 r. Ingolstadii 1587. — A 39. sz.-val egybekötve.*

27. *Nanus Mirabellus*, Dominicus: *Polyanthea Opus suauissimis floribus exornatum. 8 r. Basileae 1512. — XIX. a. 20.*

Az első kötéstáblán kívül: Ad usum Matthie Veores de Neek et amicorum. A címlapon névbejegyzés, alján más kéztől: Sum Stephi Beythy. A címlaphoz kötött levélen több bejegyzés Nyéki Vörös Mátyástól, köztük egy Lucretius-idézet, míg a könyvben több gondolatot aláhúzott és a lapszélre odairta: Sententia aurea. A könyv utolsó lapjára egy Vergilius-idézet van bejegyezve.

28. *Nevisanus*, Johannes de: *Postillae maiores totius anni in quibus vltra ea, quae in antiquis habentur est addita tabula Evangeliorum, quae evangelistae scripserunt redacta ad ordinem, qui habetur in biblia suis capitulis supposita. 4 r. Lugduni 1518. — XXII. b. 1.*

A címlapon névbejegyzés.

29. *Palude*, Petrus de: Sermones, sive Enarrationes in Evangelia et Epistolas quadragesimales, qui Thesaurus Novus vulgo vocantur. 8 r. Lugduni 1588. — XX. c. 11.

A címlapon névbejegyzés. A pergamennal bevont kötéstartó rongáltak, az első külső lapján Nyéki Vörös Mátyás írásával: Pars Quadragesimales. A kötéstartó belső lapján és az elsőhöz kötött tiszta lapon latin idézetek.

30. *Parcking*, Christoph: De Sacrosancto Missae Sacrificio. 4 r. H. n. é. n. — XIX. b. 9.

Az első kötéstartó b lapján bejegyzés: Sum Thomas Füley et amicorum. Postmodum Matthiae Weores de Nyeek Praepositi S Salvatoris de Papocz.

31. * *Pázmány* Péter: Prédikációk. Pozsony 1636. (RMK I, 663.)

Pázmány e művét végrendelete szerint Nyéki Vörös Mátyás az általa épített páli templomnak hagyta. Ma már nincs meg.

32. *Polygranus*, Franciscus, O. S. Fr.: Postillae sive Enarrationes in Evangelia, prout ivxta Ritvm Sanctae Ecclesiae per singulos Dominicicos dies distributa sunt. 8 r. Coloniae 1560. — XIX. c. 32.

A címlapon idegen kéztől: Ludouicus Wylaki Praepositus Castriferr. Alatta névbejegyzés.

33. *Pontificale Romanvm ad omnes Pontificias ceremonias quibus nunc utitur sacrosancta Romana Ecclesia, accomodatum*. 4 r. Venetijs 1572. — XIX. a. 3.

A könyvben tulajdonosainak aláírásai. A címlapon: Sum Andreae Monozloi et Amicorum Do Martino Pethe Eppo wacien ac Prae 1586 die Ugyanettől a kéztől a lap alján: Dñs labia mea aperies et os meum Annunciabit laudem tuam. Középen Nyéki Vörös Mátyás írásával: Auxilium meum a Dño. A címlaphoz kötött üres levél b lapján: Anno Domini 1586. Non est volentis neque currentis sed miserentis Dei. Martinus Pethe de Hethes Epus waciensis ac Praepositus S. Stephani de Castro Strigonten hoc Pontificale Rndo Domino Andreae Monozloi Praeposito Poseniensi amoris et vicissitudinis ergo ddt. Utána Nyéki Vörös Mátyás kézírásával: Post decessum Rmi Dñi Monoszloy, possedit Thomas Füley Abbas Pilisien Cantor et Canonicus Jaurien. Post mortem eiusdem Abbatis Pilisien successit Matthias Weores de Nyeek Praep S. Saluatoris.

34. *Roestius Nouiomagus*, Petrus: Pro Calendario Gregoriano Disputatio Apologetica. 4 r. Moguntiae 1585. — A 39. sz.-val egybekötve.

35. *Sartorius*, Joannes: De tribus Peccatorum generibus, Mortali Veniali et Originis, Theologica Disputatio aduersus Saeculi huius Sectarios. 4 r. Ingolstadii 1587. — A 39. sz.-val egybekötve.

36. *Slosius*, Petrus: Assertiones de Infidelitate eiusque variis Formis, Paganismo. Judaismo et Haeresi. 4 r. Moguntiae 1584. — A 39. sz.-val egybekötve.

37. *Temesvári* Pelbárt: Pomerium Sermonum Quaragesimalium. 4 r. Hagenaw 1504. (RMK III, 123.) — Ö. ny. 35. Hozzákötvé a 38. sz.

38. *Temesvári* Pelbárt: Pomerium Sermonum de Beata virgine vel Stellarium Corone beate Virginis. 4 r. Hagenaw 1504. (RMK III, 123.) — A 37. sz.-val egybekötve.

A kötet címlapján névbejegyzés: Matthiae Weores de Nyeek Hungari.

39. *Theologica Disputatio* de Sacrosancto Missae Sacrificio. 4 r. Ingolstadii é. n. — XIX. b. 9. Hozzákötvé az 5, 7, 9, 10, 13, 26, 34, 35, 36, 42, 43 sz. könyvek.

Pergamenba kötött első kötéstartóján Nyéki Vörös Mátyás írásával: Assertiones Theologiae. A tábla b lapján idegen kéztől: Sum Thomas Füley et Amicorum. Ez alatt és a címlapon Nyéki Vörös Mátyás névbejegyzése.

40. *S. Thomas* de Aquino: Super epistolas Sancti Pauli Commentaria preclarissima. Fol. Venetijs 1510. — XX. b. 9.

A címlapon névbejegyzés.

41. *Toletus* Cordubensis, Franciscus, S. J.: In Sacrosanctum Joannis Evangelium Commentarii. Fol. Coloniae Agrippinae. — XXII. a. 1.

A megrongált címlapon XVI. század végi kézírással: E libris Nicolaj Martonij Jaurien Canonici Ecclae Jaurien et Archidiaconi Mosonien Emptus Viennae flor 3 Ao 1592 és Nyéki Vörös Mátyás névbejegyzése.

42. *Valentia*, Gregorius de, S. J.: Confutatio Calvniarvm, quas Heerbrandvs Spongia quadam sva, vt appellat, complexvs est et in Apologeticum de Idololatria, nuper Ingolstadii aeditum leuiter et petulanter effudit. 4 r. Ingolstadii 1579. — A 39. sz.-val egybekötve.

43. *Vicus*, Henricus: De Descensu Jesu Christi ad Inferos, ex Symbolo Apostolorvm et Sacris Scripturis Liber. 4 r. Antverpiae 1579. — A 39. sz.-val egybekötve.

44. *Voragine*, Jacobus de, O. Praed.: Lombardica Hystoria. Fol. Ulm 1488. — Ö. IV. 16.

Az 1a lapon bejegyzés: Mathiae Weoros de Nijek pannonij A. M. D. C. II. Mense Majo. E donatione Nobilis dnae Margaritae Tataij, Matronae Consortis Andreae Bellauarij.

45. *Warszewicus*, Christophorus: Memorabilium Rerum et Hominum coaeuorum descriptio ab Orbe condito ad Annum Christi MDLXXX. 4 r. Cracoviae 1585. — I. 8. 7.

A könyv arany nyomásos pergamen kötésének első kötéstábláján arany nyomásos Báthori-ómer. A címlapon bejegyzés: Matthiae Weores de Nyeek Canonici Jaurin 1621. Hihető, hogy a könyv Náprághi Demeter könyveiből került Nyéki Vörös Mátyáshoz. Náprághi a gyulafehérvári fejedelmi könyvtár sok könyvét hozta magával Győrbe.

Függelék

46. *Proventus Capituli* ab Anno 1617. (A győri káptalan bordézsmá könyve.) — GyKML, a gazdasági iratok között.

Az 1615. és 1628. évnél Nyéki Vörös Mátyás falucsúfoló versikeit jegyezte be. Lásd a versek között 92. sz. alatt.

47. *Győri Káptalan III. Számadáskönyve.* — GyKML.

A 29b lapon Nyéki Vörös Mátyás bejegyzése kanonoki beiktatásáról: Matthias Voros de Niek installatus sum per Dei Gratias 1611 die 23 januarij in Canonicatum Jauriensem et Archidiaconatum Mosoniensem. Sit Nominis, Domini honor et Laus quam maxima.

48. *Győri Káptalan IV. Számadáskönyve.* — GyKML.

A 168. lapon Nyéki Vörös Mátyás feljegyzése kanonoki beiktatásáról a káptalan 1639. évi jövedelmének élvezői sorában, 1639. február 28-án: Praepositus Sancti Saluatoris Matthiae Weoros de Nyeek, antea Cruciger Soproniensis. Installatus sum per dei Misericordiam in Canonicatum Jaurinensem die 23 Januarij Anno 1611. Sit nomen Dei gloria.

IMÁDSÁGOSKÖNYVE

Nyéki Vörös *Imádságoskönyve*-e az OSzK tulajdona, jelzete: Oot. Hung. 511. Eredetileg a *Horae de Mysteriis* című könyv kéziratos toldaléka volt és attól elválasztva került jelenlegi helyére. (Lásd erről: Könyvtára 18. sz.) Barna pergamen kötést a kettéválasztáskor kapta. A 92 levélből álló kézirat végig Nyéki Vörös kézírása, s magyar nyelvű imádságain kívül latin imákat és egyéb feljegyzéseket is tartalmaz.

Latin imák vannak a 2a—7a, 10a—20b, 47b, 88b—90b lapokon. Latin teológiai jegyzetek olvashatók a 90b—92b lapokon. Néhány latin és német adagiumot találunk a 92b lapon és mindkét kötéstábla belső lapján. Az 1b lap a következő családi vonatkozású feljegyzést tartalmazza:

Notandum

Quod Soror mea Judith, filia Domini fratris Stephani Radouan nata est ex Domina Sophia Huszar, die octava mensis Augusti, post occasum solis, in pago Nagy Eolybeo, Anno Domini 1607, die Mercury, Deus misericors misereatur ipsi, defendat, protegatque caelesti paternaque protectione eam, sitque custos et fortis Protector, et adiutor in omnibus suis necessitatibus et pius consolator in aeruminis suis. Amen.

Altera Soror mea Helena, nata est secunda Martij, Anno 1599, in pago Temerd ex Generosa Domina Rexonia Ladany.

A 64a és 78a lapokon egy-egy barokk metszet látható; a 7b—9b, 21a—32b, 35b—39b, 40b, 43a—47a lapok pedig üresek. A többi lapokon helyezkednek el a magyar nyelvű imádságok.

Nyéki Vörös imádságai magánhasználatra készült, eredeti művek; teljesen függetlenek a kor nyomtatásban megjelent imádságos könyveitől. (Körmives i. m. 82—4.; ГАРКО ИСТВАН: А XVII. század katolikus imádságirodalma. Bp. 1936. 57.)

1. Alazatos hala adasom Istennek raitam ki nylt irgalmasaagiert, es iotetemenyert

Velem iol teuő, meniney oltalomnak örökös gonduseleseuel neueleo, es irgalmasagbol eltető, s nagi irgalmassag chelekedeo, kazdag Jotetemenydek beuelkedesiuel ekeessitő, beöchületre emelő, bekesseges helnek nyugodalmanban, chöndes állapotban uiselő, fogiatkozias kiüül taplalo, beü iöudelemmel beuelkettető, ezer fele ioknak raitam

uiselt, ki teriet, eoregbeodet, s meg tartot boldog aiandekidnak aldomasial nemessitő, giarlo eletemnek rőuid napiait meg szamosodot eztendőknek neuelkedesiuel irgalmassagossan terieztő, es egieb ki beszélhetetlen felséges gonduiseleseknek meg tudhatatlan kulomböző kazdag nemeyuel őruendoztető kegielmes vram, es irgalmas Istenem, az te zent Neuedet dicherem, az te aldot zent Neuedet buzgo imadással tiztelem, es minden időben, az en eletemben, kichinsegemnek meltatlansaga zerent nagi böchülettel magaztalom. Aldot az te zent neued, zentséges az te zent neued, iduősseges zent neued, felséges, nemes, kegies, őruendetes, edesseges, giőniőrüses, szép, hatalmas es rettenetes az te zent Neued, Tegedet illet minden felséges böchület, tizta zeretet, hiuseg, kegiessegh, kegielmesség, alazatos züübeli imadas, rettegessel ualo arczul le burulas, es meg alazot Lelekkel földig ualo meg horgadas.

Tegedet kiuam <azert> magaztalni azen alaualosagom, teneked hala ado voltat mutatni akaria, az te sok kulomböző irgalmassagodnak raítam sok színü iotetemenydek ki ielent ruhazattiaert kichinsegem, dicherie azert az en lelkeim tollies halaadasnac magaztalsialu te zent felsegedet, dicherie szium s minden erszenkensegem, es eleuensegem te Isteni io keduedet, dichierien az en tudatlan elmem, es hamú uoltom, vigiazo szemeim, bezellő szam, uidam es zomoru ocsam, nyeluem es szo formalo ayakim es minden mozdulatim tegedet, dichierienec azen munkalkodo kezeim, magaztallianac az en erőtlén <kezeimnek kichided> kariaimnak egesseges vyay haszontalan kised munkay, az te nag keduedből Magaztallianak, es az te utaidra igazgattassanak tantorgo giarlo labaim, magaztallianac az en giőnge allapatomnac minden epsegi, Magaztallianak en Vram őruendezessel minden erőtlensegim, ámenyben teneked zolgaltanak keduedre kichinsegemnek alazatos indulati, à mennyre penig giarlosagomnak szennietől, erőt vettenek ros magam uiselesenek fogiatkozasi, <mindazokban az . . . haznallion meltatlansagomnak, őró-ikős meg uidametására az te nagi irgalmassagodnak elegedendő kegies oruoslása es meg szazetasa.> Magaztallia azen egessegem, <es> betegsegem, es bekessegem es haboru zenuede-kem, zentfelsegedet, magaztallion minden őrómem, uig es zomoru keduem akarminemő uaidalmam, es banatom, Magaztallion böchületem, előmentem, melto uagi meltatlan kissebseg uiselesem, dicheretem, smind szidalmam magaztallianak minden kised es nagi kazdag iőuedelmim, erdemem fölöt adatot beusegeskenierem, es minden erdemem zerent ualo szükolködesem, fogiatkozasim es akarminemő karuallasim. Magaztallianak azokis kik az te kazdag aiandekodnac iauaiból eggiut reszesulnek velem az te irgalmas keduedből. Magaztallion azen te zent kezdeből ingien uett maiorsagom, taplalasomnak segetsegere rendeltetet barmom es eledelem. (33a—35a.)

2. Az en Hugomnak Ikonkanak, az Hüben valo alhatatos giarapodasaert Az Szeplötelen zep Szüz Mariahoz

Teneked Iduőssegünknék edes szüleiének, ez Vilagnac dicsőseges Kiralne azzonia-nak, mint kegielmes gonduiseleo edes Azzoniomnak, az en sziumnek buzgo kiuansagauai aianlom, az te zent Fiadnak szazloia ala be allot giőnge, es tudatlan szolgalodat, az teged szereteoknek seregeben be szállott te meltatlan kis leaniodat; hagi meg erőssiced giön-gesegeben, az te boldog malaztodial giarlo allapatiat, es meg vastagicsad erőtlensegeben. (40a.)

3. Alazatos hala adasommal, kegielem keresem, giarlosagim meg mutatasauai

Kegielmesseguel kőniőrülő irgalmas Vr Isten, nagi az te irgalmassagod, es minden felséges dolgaid feolöt fel emelkedet el fogihatatlan irgalmas iouoltod, mert meg nem határozot az keoniőrületesgeben, ki ontatot boldogeto zent malaztod. Ezer fele iotete-menydek kazdagsagauai beuseges aiandekod, kiuel mindenhez temagadat ualaki szemelie megh utalasa kiüül ingien ualo kegielemmel aianlod. Vram akarnam, s az te zent Neuednek magaztalsára sziumet smind elmemet, tudatlan nyeluem szollasauai őrómet ki nytnam, ha zent Felseged elöt ualo goromba paraztsagomnak sok fogiatkozasitol, nem bantatnam es tudatlansagomnak niauualiatol nem zomoretatnam. Te azert ki az kisdedeknek szollasokat böliche tesszed; es azoknak magaztalsok által dicheretedet el uege-zed: Nysd meg az en giarlo ayakimat, es az en szam hirdeti az te nagisagos irgalmassago-dat, az en meltatlan kichinsegemen mutatot fogihatatlan Jotetemenyddel iduősseges oitalmadat.

Kegielmes Istenem, beolcheseges terempteom, <uidameto> iduesseges eleuense-gem, edes eletem giőniőrüses keduem, mindennapi io egessegem, s kiuant io szerenchem,

lelki iduőségem, testi bekessegem, panaz nekül kazdageto feiedelmem, s mindennemő dolgaiban kegies keduel igazgato edes vezerem.

Tegedet tiztellek alazatos ziuel Vram, ki uagi minden niauualiamban edes uigaztallással őruendetes kőnniebssegem, banatimban batorito uidamsagom, ketseges, es nehez gondolatimban, chendessegre uiuő, bizonios niugodalمام; giarlo allapatom rettegesiben, boldog bizodalommal tellies batorsagom, földőn es uiszen ualo feielmes szarandoksagomnak utaban, bekesseguel uiseľő hatalmas Capitaniom, minden titkos, es nyluanualo leselkedő ellensegimnek fegiuerek, es dihőskődések ellen fel fegiuerkezteto, meg ronthatatlan payssom; es akarminemő dolgaimek ualtozasiban, kegies igazgatással, el nem teueztő vezerem, beuelkődesemben, s mind szükőkődesemben szüntelen ualo aiandekidnak ozto-gatasivall mindennapi meg elegitő kenierem; meszitelensegem földözgetesiben attiai keduel ruhazo el uiselhetetlen draga őltőzetem es minden szüksegemen, kegies zemmel keserulő edes Istenem.

Tegedet dicherlek azert irgalmas Istenem, kinek erdemem kiүүл, ueghetetlen io kedueből, sok irgalmassagidnak, meg zamlatlatlan nemes iauayual, sok színű ruha-zattiat, az te engem kegiesen meg eleuenetesedtől fogua, ualami rongiosult szegensegh nekül uiselem. (41a—42b.)

4. *Nieeky Veores Matihiasnak, szegeni bűnös embernek, az irgalmas Vr Istenhöz, irgalmassagh kerő esedezesi, es alazatos imadsagi*

Az Testnek sarkallasi ellen

Irgalmas Vr Isten, ki mindeneket által latuan, mindent az emberek iauara irgalmassagossan chelekedel, latod sziuemet, smind hozzad igiekezetemet, ued föl azert kihinsegetem, es testi indulatimnak uagiolkodasit, giőngesegemnek erőtlensgiből, parancholatotdnak hatalmas meg fenieteseuel uag enyhicz megh, uagi tőkelletesseguel az te zent malasztodnak segetseguel eppicz megh es erőssich megh ellene, Hogi zent akaratód zerent mindenkoron eluen valaha meg ne emeztessem giarlosagimnak serelmitől, el szakaduan ueghetetlen dichőségednek boldogult őrdmetől, amen. (48a—b.)

5. *Mas Imadsagh*

Ueghetetlen Isten, kinek kegielmes gonduiselese az emberhez megh gondolhatatlan irgalmas vezerlessel uagion; Tegedet az en sziuemnek buzgo esedezesiuel alazatossan kerlek, tekincz en ream kys fergedre, es az fertelmessegimnek lelkemen undoksagom billegit, busult ziuemnekis bűnöm zerent uet insegit, az te dragalatos kynszenuedeseidnek elegeges erdemeből keoniörületessen, töröld el. Eppicz megh artatlansagnak tizta elete köueteseuel, segeli szüksegemben, segedelmednek kiuant őruendeteseuel, hogi minden gonozt megh giözuen, zent tizteleted soha ziuemben megh ne fogiatkozzekek, es semmi ez uilagi edesgető hizelkedestőlis megh ne niomattassek. Amen. (48b—49a.)

6. *Mas, az artatlan elet kiuasasert*

Vr Isten esmerem romlandosagomat, uallom sok bűneimnekis nehesegeiuel karhוזtato fogiatkozasimat, tekincz megh szomorúsagomat. Latod el burult beuseges lelkem serelmiuel erdemlet kissebseg szemermeuelis kisirtetem, vigaztald megh eletem, eppulhőn romlot erőtlensegem, hog' minden gonozt el kerüllien lelkem, fogihatatlan keduel szeressen benned bizo sziuem, s minden kiuant giőniörűsegem, te tőled uegien eredetet buzgosagual ki nylo keduem. Hogi minden erzenkensegem zent akaratódra nezzen kichinsegem, tiztelliien eletem, imadgion ziuem, rettegien giőnge termezetem, hogi buya heusagra ne nezzen szemem, dicheretedet enekellie zollasom, s minden mozgasom, erchen hallasom, hog ki mulasom, zent orzagodban legien beu erdemedből boldogulasom. amen. (49a.)

7. *Megis mas Imadsagom*

Kegielmes Attia Vr Isten ki lakol dichőségben, tekincz megh szüksegemben, legien akaratód mindenekben, es vigaztali meg kegielmedből keresemben. Ha uegezted, es iduőségemre iobnak lelted ez giarlo eletben, ne legiek martalekia az őrdőgnek, akar minemő hitegető alnok dicsőségben. Enged hiualomban tiztelliieku buzgon imatsa-

gimban, es noha giarlosagimbol sokzor ellent uontam zent kiuansagidban, de te zent fiad kinzenuedesenek erdemet el nem teuztettem, tuled buydosasimban. Vallom tan-torodasomnak giakorta erötlensegem, s az sok heusag uolt oka, mert ziuemet gonoz forrotta, s fertelmessegen martotta, megis rutetotta, de bizodalمامat benned meg nem foytotta, mert iouoltod tamogatta, legy kegielmes azert nekem szegeni bünösnek, ky irgalmassagodra magat mindenestöl hatta. amen. (49b.)

8. *Mas Imatsagh*

Vram szükölködesemet latod, es magamrol ualo kichin zorgalmatossagos gondomat kichyn erömmek kelletlensegeböl esmered. Nysd megh azert az te Attiai kegies gond-uiseseedböl, boldogh keduedet, ki semmi fergedhez taplalo legetetesedet megh nem tartod mert abbol vehetetlen irgalmassagodat mutatod; es vigaztali megh fogiatkozot allapatomnak erötlensegeben, ki hozdad foliamtam niaualias kichinsegemben, igazgas szüksegemben, es uisellied akaratomat, zent kiuansagodnak köueteseben, ninch semmi io bennem, kiuel elődben kellene mennem, hanem az te kegielmes Attiai igert iotetemeyndre kel chiak neznem, tegi irgalmassagot azert velem, hoga ideigh ualo szallasul rendelt arniekomat, az te kegielmedböl rolam ualo gonduiseseleddel megh mutatuan, zent aldomasod boldogechon megh ez niaualias eletben, kiert öröcken magasztallion lelkem ez giarlo testben, zuntelen ualo dioheretnek tizteletiuul. amen. (49b—50b.)

9. *Hogi Isten taplalasomra keduet ki nyssa*

Felseges vr Isten, kinek kegielmessége ueghetetlen, es irgalmassagos io kedue megh böchülhetetlen, tegedet köniörületesseged zerent alazatosan kerlek; Tekincz megh az te szükölködö szegeni teremtet fergednek el fogiatkozot allapattiat, es lasd megh te hozdad fel emelt ziuue kiuansagat, teoloh be az te zent malasztodual előtted ki nylt buzgosagat, es kegies gonduiseselednek teriezd ki eo raita kiuant oltalmat. Ell fogiatkozotam Vram, es az szükölködö allapatnak nehez kesertetyre iutuan; ha iotetemenydnak segedelmet tülem az en sok undok buneimert megh uonzod, sokaknak karomlasokra, es iregi örömöknek taplalasokra nagi szomorugasossan martalekul uecz; De hiszem gond-uiseseledet, es remenlem meg kegielmezeseledet, uettemis mar szantalanzor erdemem kiüül zent segedelmedet. Mostanis ki nytod, es hoga kegielmissen ki nyssad az te melise-ges attiai keduedböl, az te mindenekuel beuelkedö kegies kezeidet, azen szükölködeo eletemnek mindennapi taplalasara, nagi alazatosan az te zent neuedert, es beuseges erdemedert, ziuem bizodalmaual kerlek. Legien az te engem meg ekesitö zent aldomasod, az te töb ehezö szegenydnak taplalasokra nyluanualo uigiazasod, es en raitam maradgion megh mind uegigh az te elfoghihatlan irgalmassagod, kiert dioherie lelkem uegetlenül zent felsegedet hala ado ziuem örüendezeseuel. Amen. (50b—51b.)

10. *Mas Imatsagom, hoga Isten kegielmet gonduiseseuel adgia*

Mindenható Vr Isten ki feol emeled az porbol az szegent, es az szükölködöknek taplalasokra ky nytod az te beu aldomasidual kazdag kezeydet. Emlkezzelel megh en rolam az te nagi irgalmassagodbol, es las meg engemet az te kegielmes gonduiseseledböl. El hagiattam Vram, mert el hattam uolt zent felsegedet azen büneymmel, azen zemtelen kiuansagimnak ektelensegi utan iaruan, az te fenieteked kyüül; es azert meltan megis utaltattam sok boszonto ingerlesimert. Esmerem uetkemert, ellened ualo sok büneymet, adgiad kegielmedet, es töröld azen sok fele esetimet, az te nagi irgalmassagodbol segecz, es allas labra engemet, iduöszech zegeni bünös lelkemet, fordech el szorongato szüksege-met, es kazdagech meg az te zent aldomasodbol tapasztalható szegensegemet. Vigaztald megh az en meg zomorodot kichinsegemet, az te zent lelkednek örüendetes uigaztalasual, hog ellened ualo dolgokra fogiatkozasa miat, ne haiollion, es tarch alazatosagban ziuemet, hog föl fuualkodasa miat ualaha haragra tegedet ne indechon. Latod igiekezete-met, segellied erötlensegemet, uisellied gondomat, es magasztald feol irgalmassagodbol, azok-nak zömök lattara, kik giülölnek engemet, azen iduösseges zerenchemet, az te zegeny-dnek es nem giülölt keniessegimnek keonniebsegekre, Es briad mind uegig azen tudatlan eletemnek figielmetesseget, ualamint te zent felsegednek menyben kellemetesnek lachyk, hoga igert iutalmamat el ne ueszessem ez el mulo arniek eletnek el rossadasa utan, Amen. (52a—53a.)

11. Mas Imatsagh, kegielem keresemnek tellies bizodalmaual

Vram Iesvs Christus, ki ueghetetlen irgalmassagual kazdagh uagi, es az te sok draga iotemenydneyk beuelkedo aiandeki oztogatasiban, fogihatatlan kenz, es nagi iutalom uagi: Tegedet azon te nagi irgalmassagodnak, ki teriet bizonios igeretire kerlek, es nagi bizodalommal kenzeritek, tekinch az te el fogihatatlan Isteni szeretetedre, es nem az en eddigh uiselt hituan eletemnek feslet, es te ellened ualo undok chelekedetire, bochiasd megh az en meg zamlalhatatlan gonoz buneimet, mellicuek te elotted utalatos, es rut uagiok. Konniebich erdemem zerent el zant bunteto ueessodnek kemeni uereseget, hogi ne szenuedgiem azert haragodnak melto inseget. Tiztech meg sziuemet, minden elobbeni tiztatalan gondolatnak megh szerzet faitalan dolgaibol, es eppich fol iduosseges eletnek, ez utan ualo iozagos chelekedetiuel, az te zent malaztodbol, hogi szeresselek az te nagi kazdag zeretetedert, iotemenydneyk raitam fogihatatlan niugouasabol.

Iouel en hozzam Vram Iesus, szegeni fergechkedhez, az te koniorulo irgalmassagod zerent, es suych megh az en keo termeszetu sziuemnek kemenseget, az te hatalmas vezsoddel, es beuseges faidalommal, orok etlere ualo banatot hoznak az en indulatom, elegseges ohaytassal. Parancholi Vram az te zent igeddel, es uy erzenkensegnek uigazo oromeuel megh uigaztaltatik az en lelke, parancholy Vram, parancholi kegielmessen, az en uezedelmemr; feol haborodot tengeri haboknak, az engem konniul uett sok nehez buineimnek, pokol melsegere el bureto fertelmes niauualainak, hog karhozattra ne merichenek.

Hoz oly conduiselu alkolmatossagot az en tudatlan, s mind engedetlen gondolatimnak, kiuant niugodalmara, mint Ionasnak az Chethalat segedelmul uitted, elele oltalmara, menniek ki az te segetu zent Neuednek segedelmebol, az en raitam ragado buineymnek feliekies zemtelensegebol. [Lapszolen a hovatarozas megjelolese nelkul: ne birion es s meg se emezen eletemben mindenlehetlen.] Ninh Vram, ninch te nalad semmi lehetetlen, mindenekuel birz ueghetetlen, parancholi hogi az en kichinsegem se legien hozzad engedetlen, eletem istentelen, s dolgaiban zemtelen, hogi az te meg olo haragod, ne olliön meg hertelen.

Tekincz ream Vram az te nagi irgalmassagodbol, akat nagi bolchen fogiatkozias kiuil teremptettel az porbol. Vram te keped, noha tudatlan, es te hazotalan ferged, ha haladatlamnak talaltatomis, vagiok, niuichad az te irgalmas kezeidet, s ne utald szegeniedet, akiert ontani akartad dragalatos zent ueredet. Legi kegielmes en hozzam, hogi el ne uezsek, gialazatot tauoztas ne pirullion en orczam, s azert niomorultul epedgiek. Te benned biszom Vr Isten, ki uagi mennieghben, legi irgalmas hozzam mindenekben, mellicuek megh bantotalak az en giarlo eletemben, Tegedet kerlek az te zent Neuedert, ne itely gonoz buineymnek erdeme zerint, hogi pokolban ne lassak azert ueghetetlen nagy kint. Amen. (53a—55a.)

12. Mas imatsag, hogi az Vr Isten iduosseges eletet adgion

Nagi irgalmassagual keoniourelo kegies es kegielmes Vr Isten, ki az te ualaztot nepednek az puztanak idegen földön, nagi irgalmassagod zerent, tudatlan szarandoksagocban, nagi fenieskodo uilagossagual, edes vezere uoital, es nekik Attiai keduel, utat es niugodalmat mutattal. Latod meli giakorta giarlosagimnak tantorgatasibol, ez heusagos uilagnak uezedelemre uiuo chalard hitegetesi kozot, az faitalansagra uzö testnek puzta setetsegiben, ziuem minden erzenkensegiuel, az te draga zent zeretetednek iduosseg hozo felelmetol el tauozuan, szemtelen osuenieknek, uezedelmes pusztasagin, bizonios romlasira, te kiouled bolondul, sok bunnel buidosik, zemtelenul tekeregh, es amaz fertelmes heniesnek, uezedelmes mulatsagi kozot, ualami uigiazas nekul heuer, es uta uezettol szedelegh. Nysd ki azert az te nagi irgalmassagodbol szarmazo (edes) zeretetednek, (engem) raitam megh eppitö keduet, az ky azte utaidra uigie zarandoksagomnak tantorgo keduet, giuych fol bennem (mind uegigh annak) az te tizta zeretetednek uilagoseto tuzet, aki mindenekben, zent akaratodnac be telliesitesere, adgion batorsagos okos elmet, hogi ne ismerie semmiben eletem, az te tuled utalt idegen dolgoknak, tokelletlenseget, neis uegie fertelmessaget, s pokolban uegre azert orocken ualo keserues uereseget.

Oh edesseges zep Iesus, en iduossegem, eletem, es io zerencsem, tudod az en elotted forgo gondolatimat, s mind iol latod az en iduossegemre nezö gondomat, es goriedözö kiuansagimat, uegied fohazkodasimat, es ne hadgiad giarlosagos allapatomat, hogi megh iutalmazad te elotted ki nyit buzgo imatsagomat.

Vram erőtlen, tudatlan, es magammal ioteketetlen uagiok, természetemnek giöngge-segeből tantorodasimis nagiok, kiert giakorta az rut bünnek, zemtelen kiuansagial, meg kötözöt foglia uagiok, rabsagokban ezen ellensegimmek sokaigis niaualigok, mert setet-segeben el fogiatkozásomra ellened ualo keduezessel, neha mulatok.

Oh giöniöruses Vram Iesus, keoniorüli en raitam az te nagi irgalmassagod zere-nt, mert te nalad uagion hatalom, oltalom, mod, es sok ok, kiert te zent felseged elöt sziuemnek buzgo indulatual most szollok: segellied kichinsegemet, tölch be keresemet, eppiohed kegielmessen megh romlot természetemnek giöngeseget, miglen mindenestöl el fonniadok, latod giarlosagim miat, az bünhez ottan, ottan ragadok, kiert elötted mar alazatosan ohaitok, tarch megh edes Attiai gonduisseledben mind uegig irgalmassagos-san, hagi esmeriem vilagossagossan minden büneimet, keressem megh uigzatalo kegiel-medet, es nierhessem hozzam megh bekelt keduedet. Vram Iesus te benned bizom, es örök eletemet az te draga kinzenuedesednek erdemeből uarom, ne hagi meg szegienülnom. Amen. (55a—57a.)

13. *Mos, Az Bünbeol valo megh tisztulasert*

Oh Vram Iesus Christus, kinek irgalmassaga uegh nekül ualo, s kinek szereteti, semmi niuutozo idönek ualtozasaual, megh nem fogiatkozható, mert nalad mindenható; Tudom hatalmadat, hatalmadból örök es ueghetetelen birodalmadat, birodalmodból igaz iteletedet, s meg fedhetetlen iteletedből mindennek mindenekről igaz iutalommal ualo meg fizetesedet. Esmerem es vallom hagi ninchen en bennem semmi io, testem minden indulatual, es faitalan kiuansaginao dögleletes aradasial, mint az vyz ki folio, s hamar gonozra hailo, oh meli heuolkodo, uagiok uezedelemre ualo, Hagi az en heusagos tunia eletem pokol tüzere ektelen gazt neuelt, ákit niomorusagara, gonoz mulatsagiban zemte-lenülis keduel, meli mindenfelöl felelemmel karhozatotis neuelt. Oh zep Iesus, oh dichöseges Iesus, köniörüli azert en raitam szegeni fergeden, köniörüli az te törödendö oherepeden, köniöruly Vram Iesus, az te el fogihatatlan nagi irgalmassagod zert sze-genieden, köniörüli raitam, kinek igaz iteleti soha irgalmassag nekül ninchen, köniörüli uram Iesus, köniörüli kegielmessen, es az te megh uigzatalo Attiai io keduedet fordech en hozzam engeztelt ziuel. Vallom hagi uetkeztem, zent parancholatidat giakorta megh szektem, es törüenydet engedetlensegemből nem zertetem, de ezeket földi nagi giarlosa-gomnak haniatlasiból chelekettem. Kiuanom meg iobbulasomat, banom ellened ualo gonoz dolgaimat boldogeh meg Vram Iesus tizta elettel meltatlan allapatomat, hagi <hesssem> be telliesithessem az te iduösseges zent akaratotat. Oh meliseges kegielem-mel <tellies> beuelkedeo Vram Ihesus, oh szelid Iesus, oh artatlan barani Iesus, ö irgalmas Iesus, legi irgalmas hozzam Iesus, mig az te nagi irgalmassagodnac az iduössegre fenlő ideie, io alkolmatossagual adatik. Oh kegielmes Iesus, uegi az te kegielmedben engem Iesus. Iöuemeni uagiok en es zarandok, ne ragadgion Vram hozzam semmi bünre ualo ok.

Adgi artatlan eletet, s törödelmes sziuet lelket, hagi minden undok büneymet megh utualan el hadgiam, ioszagos dolgokban magam foglalliam az te segetö zent Neuedet az Iesus segetsegül hyam, magamat aual mindenkoron minden ellensegim ellen, bizo-nios hittel biriam, es batran oltalmazsam, es az által ez elet utan megh boldogulasomat, uariam es lassam. amen (57b—58b.)

14. *Büneiröl valo vallas tetel*

Velem iol teüö kegielmes Vr Isten kinec gonduiselö hatalma uagion mind ez szeles vilagon, az en kiuansagom az te zent akarotodra nezzen mindenben; Ha uegezted menieg-ben, hagi megh uigzatali alazatos keresemben, ne hagi el niaualias erőtlensegemben, legien az te zent akarotod mindenekben, hog enis tisztelleiek ez életben. Latod meli giarlo <meli igen giönggezke es igen törödendö edeniechke uagiok,> [elfeledte áthúzni!] s mint az erotlen nad hailadozo smint az buborek oli giengechke s mint az cherep el toro-dendeo edeniechke vagiok, s erőtlensegem miat giakorta sok tantorodosra hailok, az rut bünnek ragado alkolmatossagi közöt uezedelmes zolgalattiabanis faradok, s megh sem ohaitok noha faidalmim nagiok. Oh nagi Vr Isten meli igen rut uagiok, s meli kichin vi-gaztaltast megis azert kereseok s meli kichin ohaytastis bennem törödelmessesuel azert erszeok, <s mind> nemis talalok, mert természetemnek buya öztönözesitöl, uakmerö tan-torodasra, tunia tusakodasomnak röst uigiazasabol ismet hamar fordulok, s abban faita-

lan giöniörüsegre azek, à ky nagi vetsk, s pokolra ualo ektelensegek, es keserues ueresegek.

Oh ueghetetlen Vr Isten, tekinch megh azert engemet az te nagi irgalmassagodbol, ne legiek el feledet hamissagombol halgas meg kegielmedből, ki elötted hagi irgalmassagott nieriek, kesergek (tegedet) niauualiasul. Las megh az te menniey hailekodbol ki te (gedet) hozzád ziuem kiuansaginak tizta indulatiual kialtok ez földi porbol. Tegedet imadlak bölcheseges Vr Isten, à kit fel es rettegh minden, s kinek irgalmassaga (meg kegielmezese föl) ketségem ne legien.) uagion minden teged feleo nemzetségeken. Te hozzád emelem föl szomat ne utald megh niauualias kialtasomat Daudnac fia Iesus erch meg fohazkodasomat, lasd meg niauualiamat, es giogiech megh az en temerdeks vaksagombol zallot faldalmimat, ki semmiből formaltad kichin allapatomat. Tekincz ream ueghetetlen uilagossagh, es uilagosech meg homalios szemeimet, hagi az vaksagnak setetsege ne ues-tegessen engemet, erchem el uegezet gonduisseledből tölem kuant sereni engedel-messegem, es ne teueliegtessenem ketsegessen arról elmemet. Vram mutas te zent felse-gedtől kuant modot, adgi sziuemben oli kellemetes gondot, es en iduössegemre uezerlő okott, kiuel tölem minden uezedelmes ezközt, ki miat lelکم giakorta megh sebhét es förtözöt, el tauoztassak, es magamra az te nagi gonduisseledből zorgalmatos gondal uigiazhassac, es tegedet, uelem ualo iotetemenydek boldog dicheretiuel, tizta ziuel lelekuel uegh nekül imadhassalak, amen. (59a—60a.)

15. Hagi Az Vr Isten Minden uezedelmes tantorodasra ualo okokat el tauoztasson

Oh beü irgalmassagual, es fogihatatlan kegielmesseguel koniörülő kegies, es uelem iol teü felseges Vram Iesus Christus, ki engemet szegeni meltatlan fergedet, az en anyam-nac mehetöl fogua, erdemem kiüül nagi ki beszélhetetlen iokual, es meg hal[al]hatatlan irgalmassagiddal taplalz es eltecz. Tegedet dicherlek tegedet magasztallak, tegedet min-denek fölöt mindenekben hatalmas koniörülő, irgalmas, igaz, es bölcheseges Vrnak, es mindenható Istennek vallak. Tegedet az en segetsegemre kialtlak, tegedet ziuemnek te töled iött törödelmessegeuel imadlak, te hozzád nytom feol az en undok büneimnek homa-liaual megh setetült szemeimet, te hozzád emelem sok gonossagimnak fertelmessegiuel megh nehezült kezeimet, Teneked mutatom kegies Istenem, azen te töled giakorta rut szentelensegnek kiuansagira fordult, gonoz gondolatu sziuemet. Te elötted feitem ki az en giarlosagos testemnek természetiből uett lelکمnek, karhozatra melto poklos sebeyt, es keserues faldalmi. Iöuel oh meliseges irgalmassagual, es kazdag aldomással kegies Vram Iesus, iouel az te dragalatos uigaztalasodual, iouel oh feniesseges Iesus az te vila-goseto uilagossagoddal es uilagosech meg szunniadozasomban es emezzen meg minden gonozt az bunnek meg vaketo homaliaual. Iöuel uram Iesus es eppich feol engemet, te szegeni fergedet, artatlan elettel, iöuel kegielmes oruos uram Iesus, es giogiech megh minden halalos betegsegimből, iöuel zepseges Iesus, es allas tökolletessegre, tantorodas nekül ualo hiusegre, es hozzád uegig ualo buzgo zeretetre.

Iöuel oh giöniörüseges aldot Iesus, es giomlali ky minden előbbeni ektelen eletnek köuetesere bennem ky teriet serkedező gonoz indulatokat. Iöuel kegielmesseges Iesus, es szaggas ki minden testi uakmerősegből megh szokot buya chelekedetekre niuytozo keduet, es plantali tizta ziuet, hany el gonoz utakat, es ronoh el minden alkolmatossagokat. Szaggasd el az iregi Ördögneoc s minden segető tarsaynak, halalos edesseguel eszueztő hizelkedeseknek, pokolra uiuő eoldokleo köteleit, hagi ne zenuedgiem eggiut kynzenuedesit. Latod meli erőtilen, meli giöngeczke, es minden iora magamtol meli kelletlen uagiok, latod Vram por, hamu, feold, es törödendő cherep uagiok, latod mint az el szarat koro, amaz szemtelen bünnék tüzetöl, ottan, ottan föl giulladok, es te elötted ualo kissebülesemre, uezedelmessen megh (egék) tüzsesülök, s niauualiy kozot ualami faldalma kiüül, sziuem-nek (üleok [?]) banat nekul üleok [?].

O tiztasagos zep Iesus, oh artatlan barani Iesus, oh öruendetes uigaztalással tellies zep Iesus, keoniörüli en raitam, koniörüli az te ueghetetlen zereteted zerent à ki tegedet az egből ala szallitot es az mi alazatos abrazatunkban feol öltöztetöt. Oh giözö-delmes Iesus az te koniörületessegedből öltöztes feol engemetis szegeni fergedet azon te zeretetednek boldog ruhazattiban, hagi minden gonoz szemtelen bünnökből le uetközuen, giözödelmes lelekkel, mindenek fölöt mindenekben tegedet egiedül szeresselek, dicherie-lek, fellielek, örizzelek, es minden edes attiy gonduisselesednek sok kazdag iotetemeny-ert, öröcke ualo hala adással tiztellelek, es magasztallalak. Tied Vram az dichosseg, dicheret, tiztesseg, feidelemsegh, hatalom es uegh nekül ualo orzaglassal hatalmassa-gos birodalom, most es öröcken öröcke. Amen. (60b—62b.)

16. Hogi az Isten vizsgálta életet adgion

Irgalmas Vr Isten, kinek kegielmes gonduisselere néz minden, es kinek segedelme nekül, semmi bizonios elet ninchen. Te zent felsegedre néz az en banatos ziuemmel szomorusagra hailot szemem, es te zent akaratom uiseleő engedelmeből mozdul, akar mi kichin iorais tudatlan elmem gjarlosagos erotlensegem, mert te altalad uagion minden eröm, keduem, es eleuensegem, egessegem lelki testi bekessegem, es minden kiuant io zerenchem. Haiollion azért immar irgalmassagra Attiai io kedued, es az rut bünnek tes-tem undoketasara füstölgeő taploiat, ne szenued sokaig bennem hogi romlasomra egien, uagi mindenestől meg emeszen.

Ronch el az gonoz kiuansagnak szemtelen indulatiual minden undok chelekedetire <bennem, hogi kötozue az philisteusoknac, az en kegietlen hoherimnak ne eychenek keszekben> ualo hailandosagomnak rutt szemernyt en bennem, hogi a szemtelensegnek megh vakult tuniasagos alma miat meg baggiaduan az te meniey oltalmadnak hatalmas erie kiüül megh fogiatkozoon es az en kegietlen ellensegimnek öldöklő kezekben ueze-delmesen ne essen. Vram niuychad az te segető <hatalmas> irgalmas oltalmadat, az te serkengető zent malasztodat, miglen amaz ostoba vaksagnak balgatagsagauul megh ueriek es szegieniciek erötlen szolgadat, es el nyriek gialazatomra haiamat, az te iduösse-ge uezerlő, segető, s bennem munkalkodo erős malasztodat.

Neuellied kichin hitemet, tarch meg benned bizo remensegetem, es megh uasta-gichad hozzád uiuő giönge szeretetemet, tökellertesseguel kötelezuen zent felsegedhez hüüsegemet, hogi megh giözsem minden gonoz kesertetimet, meg foithassam rugodozo erzenkensegimnek engem akarmibenis ingerleo ellenkedetit, dichöychem zent Neuedet, es az altal nieryem boldog iduössegemet, te zent kegielmedből uarando örök életemet, amen. (63a—b.)

17. Hogi Az Isten Az bünnek setesegeből irgalmassan kj hozzon

Gonduiselő kegielmes Vr Isten, ki Abrahamot, az te hüü szolgadat az eo földeből, rokonsagi közzul, ki szolletottad, es kegielmessen Canaan foldere ki hoztad, es te magadat, neki tett draga igereteduel megmutattad, es vigasztaltad; Vigi ki engemetis, az te kegielmes gonduisseledből az en sok gonoz gondolatimnak, hamissagomnak, tuniasagomnak, alnoksagomnak, keuelisegemnek es minden egieb keduel, es eddig uiselt szemtelen chele-keketimnek faitalan földeből, az en giakorta ualo buia indulatimnak, halalra edesgető bünds rokonsagi közzul. Mutaad meg magadat, lassam az te dragalatos orczadat, foglalli-am mindenekben az te zent akaratomhoz gjarlo akaratomat, ne szedeliégiek gondolatom-mal, vegiem az te kegies gonduisseledből megh boldogeto kazdag <malasztodat,> kovet-hessem irgalmassagodat, tehessem akaratomat, es meg utalliam minden undok gonossa-gimat, megh utaluan, iduösseges dolgokban foglalhassam uegig magamat. Ad megh Vram az te zent Neuedert az Iesusert, örök életemre ualo kiuansagomat, örökös kiuansagommal buzgo zorgalmatosagomat, te zent felsegedtől tellies ziubol uaro <mutatando zerenches> kiuant niugodalمامat, <az> amaz engem öztönöző vad indulatoknac, eny-hitesere ualo segető modomat, az kiert ki nyttottam busult ziuemet, es alazatos zozatoma-t, <neszedelegtessenek ostobaul engemet tuled giulol> Ne lakiam te ellened ualo ked-uel az setetseg folden, rut buntől oltalmazzam <ugi> immar magamat, <hogi> akadekott gonoz tantorodasomra, ne<m leuen>, adgianak, ne zeressem semmiben magamat, <ne sze-ressesem> hanem az te rolam ualo nagı irgalmassagos Attiai io uoltodat, mindenek fölöt <zeressem> hala ado sziuel es keduel böchulliem, felliem, zemem elöt uiselliem, es minden szükségimben, segedelmemre akarminemő haboruimnac, ezueztő akadekiban, es zomorusagiban, boldog vizagztalansomra megh tarthassam. Amen. (63a—65b.)

18. Hogi az Vrsten iduösseges modot ez életben adgion

Keoniörülő irgalmas Vr Isten, ki az emberi nemzetnek sokkeppen valo örüendetes segedelmere, köniöruletessagedből, s mind örökös gondodbol, sok fele aiandekot oztottal, es romlot allapattianak keoniéssages giamolitasara, chiuda kiuant ezközökuel, kelleme-tes segedelmeketis mutattal. Latod enis azon bünteol megh reuessedet puha giökerből, meli erötlen aszu agachka uagiok, à ki à tetüled utalt szemtelen gjarlosagnak megh emeztő tüzetöl, ottan megh giulladok, es niauualiasan megis egek es epedek. Tekincz azért kegi-essen az te veghetetlen irgalmassagodra, irgalmassagodbol az en szegeni niauualias gjar.

losagomra, & kinek szemeliet bölchen formalni akartad az te zent abrazatodra. Es adgi ennekem szegeni fergednek, sok bün miat igen meg veszettnek, mindennapi eletemnek iol viselesere, s mind tamogato segedelmere iduösseges malaztot; Adgi az en tantorgo allapatomnac örökös alhatatosságára segető oszlopot, külgi mennyie egessegh hozo boldog oruosságot, kiuel megh giözhessek minden ektelenssegre uiuő mozdulatot, es giors gonosságot, ne zenuedgiek az rut fertelmesseg sima utan talalt halalos esetimmel, erdemlet karhozatot. Vram uagion te zent felseged elöt sok mod, utt, es keez alkalmatosság, & ki ennekem benned ualo bizodal mamra bizonios batorsagh. Oh azert hatalmas Isten, kinek zent szemey elöt semmi szífi el reitue ninchen, mert mindeneket altal lacz tökellelessen, kerlek az en buzgo esedezesimre, az te köniörülö Attiay gonduselesed tekinchen, es beü kegielemmel iduössegemre uigaztalo segedelmet adgion, Hogi ez vilagi hizelkedesnek habozasi közöt az test, giakor öztönözsesiben buyasagra ne giulladgion, & te nagi felmedből hataraban maradgion, neked azert halakat adgion, es alhatatos zeretettel minden iotetemenydert alazatos ziuel, es meg niugot chendes lelki ismerettel mind örökken magasztallion, Amen. (66a—67b.)

19. *Mas Imadsagom, az iduösseges segetseghnek meg niereseert*

Kegielmes Vr Isten, kinek irgalmassagos gonduseleseben soha semmi fogiatkozasom nem uolt, s kinek beuseges etel, ital, es ruhazat adasabol, az en föl neuelkedesemre, nagi irgalmas örizettel köniörülö kegielem folt, es az ki mostannis kegielemesen taplalz, es böchulettel azen erdemem fölöt erőtlensegemben, vigaztalz. Te hozdad emelem föl sziuem kiuansaganak titkos gondolatit, tekinch megh buzgosagos indulatit. Latod meli erőtlen, tudatlan, es ertetlen giernek uagiok azen allapatomban, s nem tudok szolni elötted goromba miuoltomban. Nysd ki azert en raitam irgalmassagodbol az te bölchesseges keduedet, & ki tökellelesssegre tanicha sziuemet, es okossa tegie tudatlan nyeluemet, s minden te elötted esedező beszedimet. Vram mutasd megh az te irgalmassagos akaratom en hozzam, es iduösseges kiuansagoknak keresere megh nylik azen szam; Ha uegezted es örök eletemnek könnieb meg nieresere kegielemesen rendelted, erőssich megh föl indult igiekezetemben, az te zent malaztodnak uigaztalo es meg niugoto aldomasial kichinsegemben. Tudod mit kerek, s miert emelek ily buzgo esedezesimmel kialtast te hozdad, s miert kerek irgalmassag nyerő attiay keduet zent felsegedtől, s mind örökös batoritassal valo uigaztalast. Szalle Vram, szalle kegielemesen az en ziuem buzgo kiuansagara, szallé irgalmassagoddal az en eletemnek kiuant oltalommal megh giamolitasara, zalle az te segedem ado, s buzgo tokelletessegem meg tarto teneked techett oruossagodnak megh mutatasara, hogi ne essem zent parancsolatid ellen ualo ektelen rutsagokra, vagi az en hailando giönge természetemeth giakorta ingerleo uezedelmes dolgok tantorodasira, az en lellem sertegető töuisses bottrankozasira. Legien iduösseges tamazom, tauozzek vezedelmes tantorgasom, muliek gonoz niomorusagom, uigaztallion giamolito oruossagom, segechen remenlöt könniebsegem, enyhedgiek öztönözö kesertetem, ne uadullion zent zeretetedtől kichin buzgosagual tengeo eletem. Oh irgalmas Vram zep Ihesus, uiseli oly iduösseges moddal, hordoz oli irgalmas alkalmatossagnak utam uiselő igazgato kalauzzal, mint az zarandok Tobiassal, irgalmas vezerlessel uoltal, ha zinten nem erdemlemis ollian beu malaztal. Szanniad erőtlen kichinsegemet, keserüllied baggiat erőtlensegemet, ad meg tüled kiuant boldogh segedelmemet, ki iol erted szuksegemmel buzgo esedezesimet, hogi el ne uezessem te hozdad <uiuö> fordult iduösseges remensegemet, azen el badgiat lelkemet, benned uagion bizodal mam, legien zent felseged oltalmam, hogi el ne fonniadgion mindenfelől haszontalanul zent kezeidből uarando boldogh iutalmam. Amen. (67b—70a.)

20. *Hogi az bünnek vaksagabol az Vr Isten igazulasra fordechon*

Oh feniesseges vilagossagh, es dicsösseges feniessegh, ki chiak az tizta artatlansag szerető kegies szemektől lattatol, es azoktol giöniöruseges keduel magasztaltatol. Oh az ki züntelen uilagoskodol, es soha meg nem homaliosodol, mert semmi setetseges köd nem foghat körüi; Vilagosech megh az en setetsegimet az kik kezen fogua hordozzak bologo erzenkensegimet, ne ölliek öröcke valo uaksagual giarlo tudatlan sziuemet. Adgiad az te bölchesegedre tanito zent lelkednek nemes aiandekit, vegie el balgatag eletemnek tudatlansagit, amaz szemtelen gondolatokra hailando giors vagiodasit, biria megh giarlosagit, az te zent parancholatod ellen szaguldo uad akarattianak undok indulatit.

Vilagosuli megh Vram Iesus, uilagosuli megh az en uilagossagomra, had hullianak le az en szereimnek temerdek haliagi, az en gonoz eletemnek pokolra uiuö undok varas főkely, melliek az en szegeny leikemnek örök fogsagra ualo kötelei. Nyllianak ky en raitam uram Iesus Christus, az te irgalmas orcsadnac uigaztalo zent szemei, hogi el ne karhoztassanak fertelmesult testemnek halalos büney. Küld el hozzam az te zent malasztodat, mint Peterhez az tömlöczben az te zent Angialodat. Oldoz ki az en megh zamlalhatatlan büneymnek pokolra tarto fogsagabol. Üsd megh Vram, üsd megh az en oldalomat, es allas talpra ezen szunniadozo giarlossagomat had szakadozzanak le ezen halalomra föl füedzet gonoz Ördögnek, faitalan indulat szerzesiuel megh erőssitet lanczai, veszenek el előlem minden törben eytö hiszelkedő alkolmatossagi, hogi tökelletes eletre mentembem ne arcsanak hintet nialank akadeki, s meg ne szegienechenek kissebsegi.

Vigy ki Vram az te ingien ualo nagi irgalmassagodból, az te fogihatatlan io keduedből, te zent kynszenuededes által giult erdemedből, minden megh erdemlet büntetesemből, őriz megh gonoz kisirtettől, keserues gyalazat saniaru vesseietől, hogi mikor ragalmazasnak gyalazattiaual kesergettetnem nagi embertől, remensegem kiuül. (70a—72a.)

21.

Irgalmas Vr Isten ki az te nagi gond uiseleo irgalmassagodból, Danielt az teged szereteo hiü szolgadat, az eo gonoz Iregynek vezedelmes vadolasiból, az eoneki keszitet keserues veszelt böchuletire, az ehező orozlaniok rettenetesegit szelidsegre kegielmessen hoztad es fordítottad, es föl tatot szaiokatis hogi neki ne arcsanak hatalmadból be fogtad es szoretottad. Tegedet azért azon te köniörülő regi irgalmassagodnak hatalmas Iotemenyre alazatosan kerlek, noha semmi erdememmel nem engedtelhetlek; tekincz reamis szegeni fergechkedre, es az en erőtlensegemnek egiedul zent Felsegedre fuggeztet oltalom varo mentsegere, es megh vetet kichinsegemre. Latod azon iregisegnek agiarkodo fayzattia, kegietlenkődő ragalmazasnak, keserues sebeyuel kichin allapatomat mint szaggattia, es nagi idegen meg utalashol, ki nylt neuemen dihösködeset mutatattia, te zent felseged ellen ualo iteletnek kissebsegenelis, eles nyeluel, s mint megh eolő fegiuerrel, szegeni feimet vezedelemre karhoztattia, mert hatalmas uolta ellenem biztattia. Keonioruli azért Vram az te nagi irgalmassagodból, irgalmas szemmel en raitam, köniörül [!] az te köniörülő kegielmeddel, ki ezen sziuemnek faidalommal tellies imatsagit te előttd ki nytottam es minden bozzu allasimat te bozzu akarattodra hattam, őriz megh ez ki arat dihösködesnek niomorusagitól, s ky okadot gyalazat rutsagitól, kiert mostan lelکم faidalmira, sok emberek előt, zomorú orczam nagi banattal pirul, boohiasd zent lelketed hozzam vigaztalsul, vidullion megh ziuem az kitül, fordech iora kissebseg szenuededem, zallion zent kegielim, kiuel eggiut zent felsegednek oltalmat mostan nagi bizsodalommal kerem. Legi kegielmes hozzank, mi eltető edes Attiank, keserullied niauualiank, boszus szidalomnak ochmansagaua, kit mi ellensegünk, hogi földhöz verien, es el tiporion, bochatot mi reank, kiert örökken ualo hala ado ziuel dicherie zent Neuedet az mi alazatosan köniörögö szank es mindenkor tellies hittel te read nezzen az mi kegielem varo banatos orczank. Amen. (72a—73a.)

22. Hogi Az Vr Isten menniey vilagossagual megh vilagosechon

Oh fenies vilagossagh, es vilagoskodo zep nap vilag, à kitől ön es szarmazik minden vilagossagh, oh tizta vilagossagual uilagoskodo feniesseg, kinek nem arthat, be sem foghat semmi vaksagos setetseg, mert veghetetlen tizta zepsegh. Oh dichösseges uilagossagh, kit kömiül nem uehet semmi temerdek homaliossagh be sem burethat semmi arniek hozo setet agh. Oh nagi tündöklessel fenieskődő zep nap es örökke vilagoseto tizta vilagh, ki által uilagosodnak meg minden emberek, kik ez el mulo setet vilagra önnek. Iöuel en hozzamis szegeni fergedhez, es uilagosech meg mindenestől engemet, ki az setetsegben, es az halal hozo bünnek zomorú arniekiban, az en bennem füstölgő giarlossag taploiatol uastagult zemtelen vetkeknek homalios barlangiaban, amaz en Lelkem rothadando hailekaban, niauualiasan ualami io giümölchözes kiüül elek. Iöuel oh en giöniörüseseg napom en edes megh valtom, iöuel meg vilagoseto fenies lampasom, hogi az bünben ne legien szunniadozasom, iöuel az te keoniörülő irgalmassagoddal, amelliel te minket eleytől fogua hozzad fogadtal, iöuel edes Iesusom, es uyech meg minden erzenkensegimben, ne legiek setetsegben, tegi vilagoskodoua minden el badgiat tagaimban, eleuenne tuniasagomban, giora, es zorgalmatossa kichin buzgosagomban, hog az te eltető, es meg

eleuentyeo vilagossagod vezerem legien zarandoksagomban. Tölch be az te mennie vilagossagoddal, az en sok büneymnek temerdeh homaliaual, meg setetült ziuemet, roncz el az tizta szemermettesegtől el tauozot iregi Ördögnek, minden alnok hitegetesiuel zerzett, es az en bünöm zerent keszitet szemtelen buya söuenytt, hand el Vram vezedelmem eoregbulesere minden ky nylt edesgető hitegetesinek föl allatot kertit, szaggad el hituan gioniorüegi föl fuggeztet chalard nialanksagit, roncz el minden rut alkalmatossag zeorzó faitalan mulatsagit, àkikuel akarattiara giakorta vonta giarlosagim mozdulatit; ne challion meg semminemő zöldellő fanak tilalmas giümölcheuel; ne uonnia giarlo szemeimet kedues tekintetire mosoligo zepsegeuel. Ne hazudgion aual nekem hamis boldogsagot, niuytuau azonnal tellies szemeremmel niomorusagot.

Oh minden tizta szüekben uilagokodo irgalmas Vr Isten, vilagosech meg az en setet szemeimet, hagi meg oyam tudatlan es hailando ziuemet minden undok mezitelenseg zeorzó faitalan kiüansagoktol, elzant gonoz chelekedetre ualo batorkodastol. Ne hagi Vram engem egiedul en magamnak, zent lelek nektül aruanak, hagi az en giarlosagim meg ne tantorechanak, Tarch az te zent akaratonak holtig fenyteke alat, az te batorsagos oltalmadnak gondüiselese alat hagi meg ne neuelkedgienek az en ellobbeni tudatlan-sagimbol ualo balgatag setetsegim, es meg ne sokasodgianak te zent felseged ellen ualo gonosz esetim. Mesd el Vram, mesd el minden zemelen bünökre ualo indulatimnak törben eitő <okait, s megh kissebető alkalmatossagit.> haloytt, romlasomra hitegeto okaytt, s lelkebben, s mind testemben neuem kissebető alkalmatossagit.

<Ad annak Vram> [elfelejtette kihúzni] Adgiad Vram az te segeto z. malaztodnak segedelmit, az en habozo elmeknek tantorgasi ellen iduosseges oruossagit, giöngesegem meg erősitesere <epetesere> fordullion kedued, s megh giogytt, enyhithessem àmint te kiuanod <engeded> testem öztönöző szorongatasit, àki akarattia zerent fogua hordozza elmeknek ellene tusakodasit, Hagi te zent felseged ellen ualaha föl keluen, gonossagimnak hatalmat vett zemtelensegitől, mint Absolon haistal, meg fogatuan, az te kemeni haragodnak keserues niomorgatasitol, örökken ualo gialazattal meg ne szegienülliek, lelkebben smind testemben kárkozatra ne menniek. Amen. (73a—75b.)

23. Istennek Irgalmassagos sok io chelekedetürol, alazatos hala adasom

Hatalmas felseges, köniorulő, irgalmas, velem iol teuő, bochülettire hoza, sok iok-uual segető, taplalo, es eltető kegielmes Vram Iesus, tegedet dicherlek az te zent Neuedet öröcken aldóm. En uram Iesus, es en Istenem, az te uelem ualo fogihatatlan iotetemeny-dert mindeltig magasztallak, ki engemet az en fogantatasomtol fogua, az en edes Aniam-nak meheből ki hozasod ulta, mind eddig nagi irgalmassagossan taplaltal, neueltel, öriztel, ruhaztal, es ualami erdemem kiüül dolgaimban kegielmessen igazgattal, es az te z. kezaidnek oltalma alat valami serelem nélkül irgalmassagossan hordoztal, es megh tartottal.

Te zent felsegedet mint edes vezeremet, uramat, es kegielmes Istenemet, az en bünös aiakimnak az te dicseretedre ki nylt tizteletüel, hala ado ziuel aldóm, az te segedelem niuto zent Neuedet, az en szüem buzgosaganac te töled iött kiüansagual magasztalom, ki engemet amaz eredendő bünnek zemtelensegeből, ueghetetlen kegielmedből, setetsegre nem bocsatottal, hanem az tisztasagra meg mosogato iduesseges viznek meg uyeto, es uilagoseto fördöieuel, (àmellien à te zent lelked giöniörüsegessen niugzik, es legeltetik) meg szepetettel, es az te hiueidnek seregiben irgalmassagossan be vettel. Tegedet minden erőmből, oh irgalmas zep Iesus dicherlek, ki engemet az kerez viz által ualo meg tiztulasomnak utanna, sok nehez bünöknék undoksagibol szaporodot esetem zerent, ez ideig földhöz nem uertel, kyssebsegre melto, idegen rut fertelmes gondolatokert smind meg szerzett rut dolgokert, kissebseguel tellies büntetes ala nem ueuttel, uagi egi szem pillantasban el nem ueztettel, es az en iregi ellensegimnek irgalmatlan kezekben, kiuant örömökre, s nekem sullios uezedelmemre, igaz bozzu allasból, nem erzettettel, hanem nagi irgalmassagossan mind ez ideig uaruan, kegies, es edes Attiai orozat mutattal.

Tegedet oh en iduöszitő Iesusom mind ezekert magasztallak, es az en szüemnek te hozzád nylt kichin törödelmessegeuel imadlak, imatsagimmal irgalmassagodert, es sok fele aldomasidnak raitam ezer keppen ki agazot boldog iauyert adlak, es mind öröcken urallak, kiualtkeppen hagi engemet ualami oktalan alatta, vakka, nemanua, sükette, auagi erzenkensegimben, s minden egieb eleuen tagaimban, meg fogiatkozot kelletlen emberre nem tettel, hanem dicseretes epseguel szerettel, es megh ekessitettel. Tegedet dicherlek oh en io szerencsem, bekessegem, eletem egessegem, zepsegem, erőssegem, böl-

chesegem, ekesege, örööm, okosságom, tudomaniom, imatsagom, edes irgalmassagom, es fenies napom vram Iesus Christus, ki az setetsegből uilagosagra, az meg uilagosetasból, az te zent akaratódnac ertesere, es ismeretire hoztal, es mind eddig irgalmassagossan, nagi kegielmedből abban megh tartuan, az pogansagnak, s minden egieb zedelgő tudomannak uezedelmes uaksagától & meliből egiozer kegielmessen ki hoztal megh oltalmaztal. Az te dicsőseges, feilem, zeretet, es iduőség hozo zent Neuedet, uram Iesus Christus, en iduőségem, es bizonios remensegem, magasztalom, ki engemet az en balgatag iffiusagomnac s minden uelem neuelkedet gonozra giors hailandosagimnac giarlo embersegemre zallot maga birasabol, sokfele kapdoso ki aradasiban, sok bünnel szaporodot boszontasi, az te kesedelmes haragodnak vereseget, es meg emező ostorit, elő nem uettek, es kegietlenne raitam nem tettek, közel, es mesze földön, <es> s mind uizen ualo utamban, eletemet el nem foitottak, hertelen vezellel el nem buretottak, uagi az pokolnak meg erdemlet rettenetes kinnaira nem taszintottak.

Oh meli nagi es ki bezelhetetlen kegies uram Iesus, az te en hozzam szegeni fergekhez mutatot sok irgalmassagod, meli meg zamlalhatatlan az te draga iotemenyidnek raitam ki teriet beuelkedő aiandekia, akiuel magadat irgalmassagossan ielenteted, es mostannis minduntalan mutatod; meli ell fogihatalan az te kazdag aldomasidnak kihinsegemen, gierneksegemtől fogua zapura segedelm, & kiert tegedet melto dicherettel elege soha nem magasztalhat az te elötted most le burult tudatlan elme. Nagiok az te Isteni conduiselesidnek ezerfele irgalmassagi, akik nagi kegielmedből fogiatkozas, es erdemem kiüül uelem öregbültenek, züntelen köuettének, előttem s velem eggiut mentenek <tenek> degeluen, segettettének, böchületteltizeltettének, tudatlansagombantantottanac, dolgaimban igazgattanak, es mostannis mindennapon uyab uyab irgalmassagoknak gondom viseleo sok segedelmiuel az nap feol költeuel vigasztalnak; noha en ezekben mit egiebet; hanem te zent Felseged ellen, giakorta tapasztalható gonoz idegenséget, sok undok bünöknék tulem keduelte de te toled utalt uezedelmes ki foliamatiual, es uakmerő feledékenseg <nek dögős keleuenyuel> keresesemnek zemtelen ruhazattiaual be burettuan, haladatlan ziuet uiseltem, es mutattam Oh azert köniörülő irgalmassag uram Iesus Christus, ki minden hozdad foliamo szegeni bünösöknék kegielmes Istene, el teuelietteknek hozdad fogado, es takargato feiedelme s minden zemtelen bünnek nehez igaiu alat, meg alelt lelkeknek meg vidameto, kegies es gonduiselő hatalmas Vra uagi, esmerem sok utkeimet, szegenlem ezer fele hailandosagimnal szemtelenséget, giülölöm sok rut talalt moddal, es latot alkolmatossagokból köuetet magam uesztegetesire siralmas chelekedetimet, failalom niomorult keuelisegimet, sminden magam keniessegere nező hizelkedesimet, rettegem ektelen giönörüseguel kereset giarlo esetimet, banom kissebseg uiselő nieluesködesemet, ohaytom hazotalanul mulatot időmet, de mind ezek fölöt siratom, te zent felseged ellen soksor uiselő temeredek ertelenséget, te zent kedued kiüül költöt idegen szeretetimet, banattal mondom az iora restsegemet, es botrankozas szerzesimet; keserü ennekem, hagi giakorlatosság semmirekellő foglalatosagokert, te zent tizteletedet hatra hattam, tuduan akaratot el mulattam, gonoz indulatimnak kiuansagira neztem, es azokban neha sok időt töltöttem, es magamat mindenestől sokzor utalatossagnak zolgaia (!) tettem, es teneked <egiebeknek io peldaiokra> melto böchülettelt, s dicheretes zolgalattal nem kedueskedtem. <Mind ezekben azert, es egieb titkos, de te zent felseged előt nyľuan ualo buneimben alazatosan vadoluan magamat. Le fuggeztuen feyemet kerem nag irgalmassagodat, nagi bünösnek mondom az en romlot allapotomat az te nagi zeretetedből mi reank zallot draga kinezuedesed erdemehoz alazatosan ragazkodom, az te nagi irgalmassagodnak labayhoz keseredet ziuel le esuen kegielmedet kerem, es az te ueled mindenkor uilagoskodo, es niugodo köniörületes Attiai keduedet kialtom, Keoniörüli raitam Daidnak fia Iesvs szegeni fergeiden, köniöruly sok bunnek a rtalmas hidegsegetől megh epedet korodon, köniörüli uram igen meg niaualiasodotton, es az te kazdag aztalodrol le hullo irgalmassagidnak morsalekit, <hagi el tauoztassam szokot kisirtetimnek torkossagra vetett feslet martalekit> ne uond megh az en szükölködő eletemnek, el szakazkodot szegensegetöl, & melire, te tüled idegen bünöknék földere menuen, iutot tekozlo uendegeskedeseből.>

Nysd ki uram az te dragalatos szinednek, meg uigaztalo tekintit en raitam, & kitől mindenek uy eletre hozatnak, es ualami ez vilagon uagion chudalatos eleuensegnek uidamsagual elnek, es megh vigasztaltatik az en badgiat Lelkem. Bochiasd meg az en meg tudhatatlan büneyemet es feled el minden fele sok esetimnek ektelen vetkeit, ronch el az zemtelen Ördögnek mint ektelenségek vezedelmere keszített halalos etkeit, kikben el reitette kisztető edesegit, ne uonnia soha kiuansagira az en giarlosagomnak szemeit, & kiknek giakorta hizelkedesi alat, halalos mirigyel, olalkodo mardosasa ki fakat, s te zent felsegedtől hagi el szakasson niughatatlanul farat.

Imè en megh ualto edes Iesvsom, te elödben iöttem, hagi az te segetö es megh boldogito kegielmedet nyeriem es tökeltessegemre uegiglen el uegiem, es oriszem, es az te zent Neuednek nagi dicheretit, à mennyre az en alaualo kichinsegemtöl lehet, dichöitesemmel, iduösseg nieresemre, feol emelliem. En uagiok edes mesterem uram Iesvs, az az idegen ferfiu, àki zent felsegedtöl, sok aiandekot, az en erdemem kiüül, vettem, sok halalos testi s, lelki niauualiakbol giogiulasra mentem, sok <ielen> elöttem ualo keez uezedelmekből irgalmassagossan ki hozattam, kegietlen ueletlen es hertelen halálnak elöttem lett szorniu <kegietlensegitöl> uezellietöl <meg emestesi elöl el ragattattam es irgalmassag> meg emeztesetöl es el buretasatol sokzor megh tartattam, es artalom nekul <ki hozattam>. Vegied azert az en kichinsegemnek hala ado uoltat, vegied az te kelletlen fergeohkednek, ezer rendbeli irgalmassagidert, ziübeli halaadasat, az te zent Neuednek magasztalast, zent, zent, zent uram az te dichöseges zent Neued zentseges, dicheretes, iduösseges, felseges, rettenetes, giöniorüseges, edesseges, kegielmes, es hatalmas.

Tegedet illet mind ezekert dicheret, tisztessagh, feiedelemseg, zepseg, ueghetetlenseg, kegiesség, feniessegh, böchesege, dichössege, zeretet, böchüllet, hala adas, magasztalas, irgalmassag, hatalmassag, oltalom, birodalom, fogihatatlan hatalom, vegnekül orzaglas, meg zünhetetlen imadas, alazatos ziübeli le borulas, Angialy enekless, es minden terd hailas, es mind öröcken örökke ualo uralkodas, Amen. (75b—83a.)

24. Mas imatsagom az irgalmas Vr Istenhez

Oh boldog es hatalmas tüz, ki minden gonoz gondolatokat megh emesztes es el üsz, te uagi àki kezdet es uegh nekül göriedesz, s meg sem aluzol, mert örökken elsz; Te uagi amaz nagi irgalmas zeretet, à ki minket te hazontalan fergeidet, ingien ualo örökös keduel szeretet, s, az Attia Istennel, mikor haragnak uolnank fiay, meg bekeltetet. Oh ueghetetlen chiudalatos buzgosag, es meg eleuenitö uidamsag, te uagi minden ziubeli banatban tökelletes örömrü uiuö giöniorüseges niaiasag, meg setetült elmekben böch oktato uilagossagh, zomoru esetinknek kesertetiben edesgetö giamolitassal feol emelö hatalmassag, ellensegünk ellen diadalmas batorsag, es mindenekben mindenestöl egiedül ualo elegedendö boldogsag.

Te uagi az kezdetben ualo Ige, az Isteni ueghetlenségnek dicsösege, es tizta szepsege, kire nagi öruendezessel kiuannak nezni az zent Angialoknak artatlan szemeinek sok serege. Te uagi amaz megh foghatatlan hatalmas Istensegh, az Isteni felseges allapattban ualo egienlö felsegh, ki ielenthetetlen feniessege, zepsegh, edessegh, es meg nem gondolható kiuant giöniorüsegh, s meg giözhetetlen erőssegh; az kit az zent Haromsagnak zemelieben, zent, es örökke ualo tiztelettel imadunk, uralunk, felünk, rettegünk ueghetetlen Istensegh, Kinek parancsolattibol let semmiböl minden zepseg, sok földi giümölcsöknek, ezer fele kazdagsagial ki foliamodot beuelkedö beusege, es minden szüksegünk taplalasara zantalan aldomással untalan neuelködö segetsegh, s valamit be foglal ez vilagnac hatariban ualo tellies kereksegh.

Tegedet azert mindeneknek hatalmas es rettegö Feiedelme, szegeni bünösöknek kegielmes Vra, es az en kichinsegemnek irgalmas taplalo Istene, kialtlak, es az en segetsegemre alazatos ziuel hiulak. Mutasd megh magadat, oh te meg testesult dicsöseges Ige, im hol te read néz most es mindenkoron eröltensegemnek zomoru ügie, hagi az te köniörületesseged uigaztalo segedelmet külgie.

Nysd ki raitam az te öröktöl fogua ualo Isteni io keduedet, à melliel regen az teremtésben néztel engemet, àki kegielmeddel körniül uegie szegeni fergechkedet, s ne rettegie haragos tekintetedet.

Hatalmas Isten, ki ez uilagnak kezdetiben parancsolal hagi uilagossagh legien, es mingiarast uilagossagh zalla az melsegeknek setetsegit: mongiad irgalmassagodbol, legien uilagossagh az en setetseges ziuemnekis homalios melisegin, az en balgatag elmemnek setet ködben zedelgö pusztasagin, es mingiarast uilagossagh fogia körül az en uak erzenkensegimet, s meg nyttia az te nagisagos dolgaidnak zemlelesere, szunniado szemeymet.

Vram mondgi chiak egi iget, es meg uilagosettia zememnek setetsegit, s el feledi lelkiem előbbeni keueli uakmerösegit, ellened ualo boszus zemtelensegit, zemtelen ellenkedesit, s minden uilagi hituan giöniorüsegit, kiuel termezeti giarlosagabol, giakorta meg bantotta zent felsegednek raita uiselt irgalmassagit. Vram ha akarod megh giogiethacz, alnoksagimbol megh igazethacz, rutsagimbol megh mosogathacz, es artalmas eletemnek megh giözesere, artatlan alkoholmatossagit könnieb niugodalmal adhacz, ki az te

zent akaratom zerent, különböző moddal, minden nemzetből magadnak hiueket ualogach.

⟨Valaz magadnak kegielmessen mindazokkal, à kikert kerem zent felsegednek keduet es tellies esedezesemmel niuutom ziuem kõniõrgeset⟩ [A lapszélén:] ⟨Ualaz es Tegi kegielmessen engemetis az magadnak kedves zolgaiaua ki magamat az te zolgalatodra az te illesedből attam.⟩ Valaz es tegi kegielmessen engemetis mind ezekkel eggiut àkikert kerem zent felsegednek keduet kedues zolgadda, aki az te zolgalatodra az te illesedből attam hiusegemet, ne uesd meg ziuem esedezesiuel kõniõrgesemet, tarch megh az te ualaztot nepeidnek boldog seregeben, az honnan minket, amaz olalkodo kegitlen farkas, ki ne ragadhasson, ez uilagnak semmi alnok hizelkedõ feniessegiuel meg ne csalhasson, se az hailando testnek segetõ õztõnõzesiből, faitalan giõniõruseg zerzesiuel, meg ne undokethasson. Fordech ream az te keserülõ irgalmas szemeidet, à melliel Petert az eo eseti, es Magdolnat az õ rutsagi utan az te labaidnal kegielmessen nezted, es sok egieb zegeni bünõsõketis az te kegies tekintetedből irgalmassagodban uetted.

Tekinch megh oh irgalmas zep Iesus, bünõsõknek Kegies oruosa, engemetis szegeni romlott cherepedet, s haszontalan fergedet, az en sok büneimnek újatatos neduessegiből föl neuelkedet fayan, uesd ream az te megh uigaztalo szemeidet, mint Zacheusra az te kõniõrületes attiy keduedet. Szallech le Vram, zallech le az en tornios zemtelensegimnek s mind te ellened uiselt rut gonossagimnak, ki teriedet szeles fertelmesseg hozo agayrol, az honnan mint el feledett kiseded, az te kõniõrülõ irgalmassagodat kegielem niuytasoddal nezem, es megh uigaztalaomra uarom.

Íõuel en Vram es en Istenem, íõuel es mutasd meg magadat az te nagi irgalmassagodból, noha nem erdemlem rusnia eletemnek hamissagabol, lepiel az en haboru sziuemnek, sok dõgleletes bünnel darabosult rõttenõ habiayra, zalí be az en bünõs lelkemnek szakadozot hayochkaiaban, s ne utali az te keszeiddel epetet lelkemnek rongiosult ruhazattaiban, hõgi ne merüllick es epedgiek pokolnak melseges tauban.

Parancholi az engem el bureto szeluéznak, giarlo erõtlensegem sertegetõ, s erõszak chelekedõ õztõnõknek, az en uzedelmemre föl indult õldõklõ kesertetimnek, ne kissebechenek engemet. Fed megh uram az en ellenem feol úuedzet ellensegimnek zuntelen dihõskõdesekből haborusag szerzesit, ted haszontalanna ellenkedesit, zablazd megh agiarokadosknak feneseget, hõgi megh birhassam iregisegekből hintet bottrankoztatasis, sminden uelak hozo zemtelen pironssagit, es engednek minden ellenem föl költ labon allo gonoz uzedelmek, az te hatalmas akaratomnak.

Legien chendessegh Vram immar az en eletemnek niughatatlan tengeren, az en buidoso elmemnek sok bünnel ky szelesult mezeyen. Adgi bekessegett kõniõrületessegedből az en földi alazatos hazamban kõrõskõrmiül, ne ueszek el, ream nezeseadből, sok rut-sagim nehez szorongatasiban mindenesteol.

Mutas irgalmassagot, szent felsegedtõl megh enget tizta alkolmatossagot, az ragado rut bünnek chauargc agazati, es zemtelen fayzati ellen artatlan oruossagot, s megh nem kissebetõ mulatsagot, hõgi az en rugodozo indulatimnak sok bünnel ki arat uzedelmes uizõzõnnie utan uegiek oly keduedre nezõ foglalatosagot ki minden tantorgato okot a⟨ki⟩ meli raitam giakorta edesgetõ hizelkedessel ki fakadot, es artalmas eletet hozot, megh giõzzek, ⟨csendessegos partra lepiek⟩ iozagos dolgokban elõmentet uegiek, iduõssegemre zorgalmatos gondal figielmezhessek, te ellened ualo ingerleseket mindenben megh enyhithessek, es sohol akarmi testi fertelmessegnek dõgleletes eledel mutato ochmansagin, mint az barkabol ki bochatot hollo, ne maradozzak, se annak szõrniüsegin tõbzõr megh ne rutulliak.

Niuych ki Vram, niuych ki à te kegielmes kezeidet, ki minden erõtlensegemben tamogasson engemet, ne esmeriem regi szemermemet, zent parancsolatom ellen ualo büneymet. ⟨Bochasd⟩ Oncz ki ream Vram az te draga kynzenuedeseadből ki foliamot megh zentelõ draga erdemedet, adgiad oktato keduedet, ki ertelmesse tegie ertetlensegemet, küld el es tarch megh nalam az te batoreto, es segetõ zent Lelkedet, erõsseche bennem az te zent zeretetedet, s minden bunteol megh õrizen felelmeddel engemet, niugosd kegielmes Istenem, niugosd mind uegig raitam kegielmedet, àki feol emellie, ha tõrtennek, esetimet, tarch megh nalam az te boldog malaztodat, keserülõ irgalmassagodat, kegielmessen àki eppiche giarlosagimat, es zaban tarcha akaratomat, ne zeressek halalos dolgokat, karhozat hozo faldalmakat. Vram, az te zent kezeidben aianlom lelkemet, s minden eltetõ erzenkensegimet, melliekkuel nagi kegielmedből megh ekessitetted kelletlen fergeczkedet, Uilagosech megh zemeymet, hog semmi bün megh ne szemtelenichen, s, tüled soha el ne idegenichen engemet, dicherie kiert õrõcken õrõcke Lelkem zent zentfelsegedet, Amen. (83a—88b.)

JEGYZETEK A VERSEKHEZ

Nyéki Vörös Mátyás kötetünkben közölt 43 verse közül hét (58, 70—74, 92. sz.) saját kézírásában maradt fenn, négyenél a versfők igazolják szerzőségét (78, 82, 90, 91. sz.), egynek élén kezdőbetűi állnak (76. sz.), végül három az ő neve alatt jelent meg (73, 90, 91. sz. — ezek azonban már az előző csoportokban is szerepelnek). Összesen tehát csak 12 ének esetében vitathatatlan a Nyéki Vöröstől való származtatás, a többi verset tudományos megfontolás alapján tulajdonítjuk neki. Igaz, hogy ezek közül néhányat má: a hagyományos is régóta tőle eredeztet (59—64. sz.).

A kéziratokat nem számítva a neki tulajdonított versek mind megtalálhatók három kiadványban. A hitelesség kérdésének eldöntésénél ezért ezekből kell kiindulnunk:

a) *Pázmány Péter: Keresztyeni imádságos könyv.* Grác 1606. Kiad. BREZNAVY BÉLA: Pázmány Péter összes munkái II, 1—264.

A számos további kiadásban is megjelent munka *Tizedik Részé*-ben a hét bűnbánó zoltár verses fordítása és öt Mária-ének, összesen 12 vers olvasható. Ezek a könyv szerzőjétől, Pázmánytól nem származtathatók. Pázmány hatalmas és kellően feltárt munkásságában nyoma sincs annak, hogy valaha is verseket írt volna, másrészt maga Pázmány jegyzi meg imádságos könyve első kiadásában az L. számú bűnbánó zoltárrol, hogy az Balassi szerzeménye. A többi hat bűnbánó zoltár szerzőjének már régóta Nyéki Vöröst tekintik, s ezt egy XVII. századi könyvbejegyzés is támogatja. (Lásd minderről részletesen az 59. sz. vers jegyzetét.) Miután az öt Mária-ének először ugyanebben a kiadványban bukkant fel, bizonyosra vehető, hogy ezek is közvetlenül Pázmány könyve számára, Pázmány megbízásából készültek. Ez már önmagában is valószínűsíti az öt Mária-ének Nyéki Vöröstől való származtatását, amit szinte bizonyossá tesz, hogy kettő közülük (65, 66. sz.) bekerült az *Istenes énekek* bécsi kiadásának Nyéki Vörös által — csaknem kizárólag saját verseiből — összeállított függelékébe. Emellett különböző filológiai megfontolások is Nyéki Vörös szerzőségére vallanak. (Lásd erről a 65. sz. vers jegyzeteit.)

b) *Istenes énekek.* Bécs [1635—36]. Hasonmás kiad. VARJAS BÉLA: Gyarmati Balassa Bálintnak istenes éneki. Bp. 1941.

Balassi és Rimay istenes énekeinek e nevezetes kiadásával bőven foglalkozott már a szakirodalom, és kielégítően tisztázta a vele kapcsolatos könyvészeti és irodalomtörténeti kérdéseket. A marosvásárhelyi Teleki-könyvtárban őrzött egyetlen, csonka példány részletes leírását VARJAS BÉLA adta. (Balassa Bálint istenes énekeinek első kiadása. OSZK kiadványai. Bp. 1940. Kny. a MKsze 1940. évf.-ából.) Ugyanő megállapította hogy a kiadás 1632—35 között a bécsi Riekhes-nyomdánál jelent meg, a Ferenczfy Lőrinc királyi titkár tulajdonában levő betűkkel, könyvdíszekkel és metszetekkel. Könyvészeti és irodalomtörténeti megfontolások (Rimay és Ferenczfy kapcsolata stb.) alapján pedig ezt az bécsi kiadást az oly sokszor megjelent *Istenes énekek* editio princepsének nyilvánította. (Uo.; Ferenczfy Lőrinc és az első Balassa-kiadás. It 1941, 57—64.) További lépésként JENEI FERENC kimutatta, hogy ehhez a kiadáshoz szoros köze volt Nyéki Vörös Mátyásnak, akit esetleg a kötet szerkesztőjének kell tekinteni. Erre utal Nyéki Vörös és Ferenczfy szoros kapcsolata és barátsága. Figyelemreméltó, hogy a királyi titkár 1628-ban éppen a prágai Sessius-nyomdának a felszerelését vásárolta meg, melynél 1623-ban Nyéki Vörös *Dialogus*-a először megjelent. Talán éppen a költő hívta fel a figyelmet az anyagi gondokkal küzdő prágai nyomdára. Az *Istenes énekek* kiadása körüli szerepére vall, hogy Balassi L. psalmusa mellé odakerült a bűnbánó zoltárok Nyéki Vörös-fordította sorozata is, s hogy a kötet függeléke Nyéki Vörös saját verseit tartalmazza. (Az első Balassi kiadás történetéhez. It 1951, 343—6.) Legújabbban JENEI FERENC a kötet metszet-anyagát megvizsgálva még tovább fejlesztette a kiadás körülményeire vonatkozó ismereteinket. Megállapította ugyanis, hogy míg a metszetek egy része a Sessius-féle nyomdából származik, tehát Ferenczfy tulajdonát képezte, addig egyesek közülük korábban Formica bécsi műhelyének kiadványaiban bukkantak fel. Ebből arra lehet következtetni, hogy Ferenczfy nem kizárólag Riekhessel volt kapcsolatban, hanem ennek közreműködése idővel megszűnt, s azután Formica nyomdaüzemének a segítségét vette igénybe. Az *Istenes énekek* bécsi kiadása tehát nem Ferenczfy és Riekhes, hanem Ferenczfy és Formica együttműködésének a terméke. Ennek figyelembevételével a kötet megjelenése a legvalószínűbben 1635—36 tájára tehető. (Ferenczfy Lőrinc nyomdájának történetéhez. MKsze 1961, 299—304.) Végül az *Istenes énekek* bécsi kiadását illetően KLANICZAY TIBOR kimutatta, hogy az nem editio princeps, hanem már megelőzte egy ma már nem ismert, valószínűleg Bártfán (esetleg Lőcsén) 1632 táján megjelent

protestáns szellemű kiadás. A katolikus szerkesztő, Nyéki Vörös, ebből válogatta ki mindazokat a szövegeket, melyek egy katolikus szellemű kiadványban helyet foglalhattak, olykor egyiket-másikat kissé meg is változtatta, s helyenként a versek sorrendjét is módosította, s közéjük illesztette a bűnbánó zsoltárok sorozatát. Az így átalakított Balassi-kiadáshoz csatolta azután a 126. lapon kezdődő függeléket, melyet önállóan állított össze túlnyomórészt saját verseiből. (Hozzászólás Balassi és Rimay verseinek kritikai kiadásához. I. OK XI, 296—311.)

A kiadás történetére vonatkozó eddigi ismereteket most még néhány további szemponttal kell kiegészítenünk. Az eddigieknél nagyobb választóvonalat kell ugyanis húzni a kötet „Balassa Balintnak Istenes Eneki” előfejjel ellátott, s a korábbi kiadáson alapuló törzsanyaga és a 127. lapon kezdődő „Istenes Enekek” előfej alatt közölt függeléke közé. Az előbbi részt illetően Nyéki Vörös közreműködése, s főleg konkrét szerkesztői munkája vitatható. Feltűnő ugyanis, hogy a kötetnek ez a része meglehetősen gondatlanul és következetlenül van összeállítva. Ez már maga is némi ellentétben van a kancellárián pontos adminisztrációhoz szokott, s a győri káptalan számadásait nagy precizitással végző Nyéki Vörös karakterével. Nehezen hihető, hogy ő lett volna az, aki Rimay *Epicédium*-át oly otrombán szétszabdalta, s elkövette azt a felületességet, hogy Balassi L. zsoltárát néhány lapnyi távolságban kétszer is közölte. A Balassi-énekek sorát lezáró L. zsoltár után elhelyezett Nyéki Vörös-zsoltárok szövegét (51—62. l.) sem iktathatta ide maga a szerző, hanem csak egy a szöveg iránt közömbös és gondatlan személy. Ugyanis köztük felejtette az éppen előzőleg közreadott Balassi-verset, másrészt pedig Pázmány *Imdáságos könyvé*-nek pozsonyi 1631. évi kiadása nyomán közölte őket, holott ebben a kiadásban a bűnbánó zsoltárok szövegébe több szövegromlás csúszott. A költő ezeket a hibákat bizonyára kijavította volna.

A kötet két része között feltűnő különbség van a Balassi-strófában frott versek tördelése tekintetében. Míg a kötet törzsanyagában a hagyományos XVI. századi módszerrel, a strófákat egyetlen bekezdésként folyamatosan szedték, addig a függelékben a strófák a szemnek is mutatós, vizuális módon hat sorba vannak tördelve. A nyomda tehát nem törekedett egységes eljárásra, s nem érvényesült egy konzekvens szerkesztői elképzelés sem. A törzsanyagnál a nyomda szolgálaián követte e tekintetben az előtte fekvő első bártfai (vagy lőcsei) kiadást, a függelék esetében viszont a kezében levő Nyéki Vörös-kézirat sor-elrendezéséhez igazodott. Ő ugyanis, költői munkássága első éveit leszámítva, következetesen hat sorra tagolta a Balassi-versszakot, amint erről a 73. sz. vers kézírata és a *Dialogus* függelékében levő versek tördelése is tanúskodik.

Mindeme körülményekből valószínűnek látszik, hogy Nyéki Vörös legfeljebb tanácsokat adhatott, de a törzsanyag szövegét sem nem gondozta, sem nyomdai munkálatait nem ellenőrizte. Ezzel szemben a függeléket teljes egészében ő állította össze, a nyomda itt a Nyéki Vöröstől kapott kézirat alapján dolgozott. A 127. lappal kezdődő részt tehát úgy kell tekintenünk, mint egy Vörös Mátyás által Győrött összeállított antológiát. Vegyük ezért ezt közelebből szemügyre.

Ez a függelék-rész külön címlappal kezdődik, melyen ez áll: „Keövetkeznek Másoktól szerzett Istenes és aétatos énekes formán valo szerzett dichiretek és könyörgések. Omnis spiritus laudet Dominum.” A versek sorát megnyitó ének (75. sz.) előtt a szerzőre utaló V. M. betűjel áll, mely úgy látszik nemcsak erre az egy énekre, hanem egészen a 176. lapig valamennyi versre érvényes. Ugyanis legközelebb itt találkozunk szerzőmegnevezéssel: „Author Joannes Rimai”, a „Mennyekben lakozó imádató fölség” kezdetű vers élén. (Lásd: ECKHARDT, Rimay-kiad. 60-l.) Az ideig közölt 13 versről számos érv alapján állíthatjuk, hogy Nyéki Vörösei. (Kiadásunkban: 72, 73, 75—85. sz.) A 75. sz. ének előtt V. M. betűk állnak; két vers már korábbi saját kezű kéziratában, a *Győri-toldalék*-ban is megtalálható (72, 73. sz.); másik kettőben a versfők a költő nevét idézik (78, 82. sz.), míg további négyenél a versfők arról árulkodnak, hogy a szerző eredetileg bele akarta foglalni nevét, de végül mégsem erőteltette ezt (76, 77, 79, 81. sz.). Ha még ehhez hozzávesszük, hogy a 84. és 85. sz. énekek szorosan kapcsolódnak Nyéki Vörös egy-egy másikkal, s a többi közé ékelt, s az egységesen elrendezett ciklus részét alkotó fennmaradó két versről (80, 83. sz.) is biztosan állíthatjuk, hogy költőnkől származik.

Félreértések elkerülése végett utalnunk kell azonban arra, hogy az említett csoportban szereplő versek közül a 76—82. számúak bekerültek Beniczky Péter verseinek gyűjteményébe is. (*Magyar rithmusok*. Nagyszombat 1664.) Ez a körülmény nem érinti Vörös Mátyás szerzőségét, mivel semmiképpen sem lehet szó arról, hogy ezek az énekek Beniczkytól származnak. Hiszen a 78. és 82. számúakban a győri költő neve áll a versfőkben, s nem is csak az ő versei jutottak az eltulajdonítás sorsára, hanem a fentebb említett Rimay-ének is. Arról van szó tehát, hogy Bartók György kanonok,

a *Magyar rühmusok* sajtó alá rendezője, keveselhetette Beniczky versei között a vallásosokat, s ezért megpótolta azokat az *Istenes énekek* bécsi kiadásának függelékéből.

Bonyolultabb a helyzet azzal a hat énekkel, melyek a 176—8. lapokon álló Rimay-vers után következnek. Miután rögtön utána a Pázmány *Imádságos könyv*-éből már ismert Mária-énekek közül olvasható kettő (65, 66. sz.), a kötet függeléke ismét Nyéki Vörös verseivel folytatódik. Ezért joggal gondolhatunk arra, hogy a kötet utolsó négy verse is tőle származik. (86—89. sz.) Hiszen ezek csak ebben a kiadványban fordulnak elő, és ezeket egy Nyéki Vörös által összeállított és saját kezűleg készírt kéziratból nyomtatták ki. Az ő szerzősége mellett bizonyít ezen felül még több konkrét összefüggés e versek és a költő egyéb írásai között. (Lásd minderről e versek jegyzeteit.) Felmerülhet az az ellenvetés, hogy amennyiben az *Istenes énekek* bécsi kiadásának függeléke az egy Rimay-versen kívül csupa Nyéki Vörös-éneket tartalmaz, miért beszél a függelék címlapja „mások” énekeiről. Erre a kérdésre pontos válasz nem adható, de számos lehetőségre gondolhatunk. Mindenekelőtt már maga az a tény, hogy egy más szerzőtől származó vers is van a függelékben, megokolta teszi a többes számot. De az is lehet, hogy a kiadvány ma már ismeretlen, elveszett részében is voltak még idegen szerzőktől írt énekek, s az sincs kizárva, hogy a belső címlap szövegét nem Nyéki Vörös, hanem a nyomdász fogalmazta meg, nem tudván, hogy kinek vagy kiknek a versei vannak a szedésre váró kéziratban. Megemlíthetjük végezetül azt is, hogy Nyéki Vörös — könyvjegyzeteinek tanúsága szerint — gondosan igyekezett számon tartani a versek vagy más szövegek szerzőit. Ritkán mulasztja el egy kijegyzett idézet mellé odaírni az író nevét. Valószínűnek vélhetjük, hogy az említett verseknél is megjelölte volna a szerzőt, ha az nem ő maga lett volna.

c) *Tintinnabulum tripudiantium*. [Pozsony 1644.]

SZABÓ KÁROLY ennek a kiadásnak a létezéséről csak a rozsnyói evangélikus esperesség könyvtárának katalógusából szerzett tudomást, de magát a kötetet az említett könyvtárban nem találta. (RMK I, 763.) A kolozsvári Egyetemi Könyvtár őrzi azonban a *Tintinnabulum* és a *Dialogus* együttes kiadásának csonka példányát, melyet — nem tudni minő megfontolás alapján — az 1644. évi pozsonyi kiadás példányaként katalogizáltak. Mivel Nyéki Vörös egész oeuvre-je szempontjából nagy jelentőségű az a kérdés, hogy e kiadás valóban azonos-e a pozsonyi 1644. évi edícióval, behatóbban meg kell azt vizsgálnunk.

E kolozsvári példány — a címlap elveszvéen — jelenleg a 3. lappal kezdődik. Ezen a *Tintinnabulum* előszavának befejező felét olvashatjuk, S. K. aláírással. A 4. lapon kezdődik magának a versnek a szövege, mely a 71. lapon fejeződik be. A következő 72—100. lapokon azt a hat éneket találjuk, mely már az 1636. évi kiadásban is függeléként követi a *Tintinnabulum*-ot. (Kiadásunkban: 94—99. sz.) A 101. lapon új belső címlap vezet be a *Dialogus*-t. A mű címe teljesen azonos a *Dialogus* korábbi önálló kiadásain szereplő címmel (Prága 1623, Bécs 1633, 1636.), de itt a szerző is meg van nevezve a címlapon a következőképpen: „Nyéki Vörös Matyas-, Győri Kanonok-, és Pápczai Praepost-által.” Ez alatt egy metszetet is találunk, mely egy a pokolból feltekintő meztelen férfit ábrázol, amint kitárt karokkal a mennyből alátékintó, gyermekét karján tartó Máriához könyörög. (Lásd: 24. sz. tábla.) A címlap hátlapján kezdődik a mű szövege, az előszó elhagyásával, s tart egészen a 158. lapig. Ezután a *Dialogus* valamennyi kiadásában szereplő „Bocsásd kegyelmedet” kezdetű bűnbánó ének következik (91. sz.), majd a kötet utolsó verseként az *Egy Szentelt Vitéznek Készült-fujo Trombitaja* (100. sz.) olvasható a kötet 162—7. lapjain. Az utolsó 168. lapon egy halálfejet ábrázoló metszetet találunk, ugyanazt, melyet a *Dialogus* önálló kiadásában, a címlap hátlapján láthatunk. A metszet fölött a következő szöveg: „Memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis”, — alatta pedig: „Eccli; 7. v. 40.”

Mivel pontosan ugyanilyen elrendezésben, — gyakran még a lapszámokban is megegyezően — olvashatjuk ezeket a verseket több XVIII. századi kiadásban (felsorolásukat lásd a 93. sz. vers jegyzeténél), melyek tehát a most tárgyalt editio leszármazottai, könnyű az elveszett címlapot rekonstruálni. Ezen a *Tintinnabulum* teljes címe állott, s alatta ugyanaz a bibliai idézet, mely az 1636. évi kiadásnál is ott szerepelt. A szerző neve azonban a címlapon nem volt feltüntetve, mivel sem az 1636. évinél, sem egyetlen későbbi kiadásnál nem látjuk ezt. A címlap hátlapján semmi más nem állhatott, mint a *Tintinnabulum* előszavának első fele, mivel különben a szöveg nem fért volna el.

Ennek az összevont *Tintinnabulum-Dialogus* kiadástípusnak eddig csak XVIII. századi kiadásai voltak ismeretesek. (Vö. HARSÁNYI ISTVÁN: Adatok Nyéki Vörös Mátyás műveinek bibliográfiájához. MKsze 1927, 142—6.) Amennyiben a tárgyalt kiadás valóban

1644-ben jelent meg, akkor ez a típus még Nyéki Vörös életében, esetleg az ő személyes intenciói alapján jött létre. Ez azért fontos kérdés, mert a kötetben szereplő versek közül csak a *Dialogus* és a hozzá kapcsolódó bűnbánó ének szerzősége vitathatatlan, míg a többieket, beleértve magát a *Tintinnabulum*-ot is, TOLDY FERENC pusztán azon az alapon tulajdonította költőinknek, hogy valamelyik XVIII. századi kiadásban, a *Dialogus* egy kötetben látta őket. (A magyar költészet története. 2. kiad. Pest 1867. 212.)

Több komoly érv szól azonban amellett, hogy valóban a pozsonyi 1644. évi kiadásról van szó. Mindenekelőtt bizonyos, hogy a *Tintinnabulum* és a *Dialogus* együttes kiadásának már a XVII. század derekán is léteznie kellett, hogy e kiadások sora nem kezdődhetett az 1729. évi nagyszombati és kassai kiadásokkal. Több esetben ugyanis Nyéki Vörös e két főműve együtt bukkan fel, ami csak úgy lehetséges, hogy egyazon kiadványban voltak találhatóak. Így *Belanszky János kézírata* (1702) a *Dialogus* teljes és a *Tintinnabulum* egy részének a szövegét tartalmazza. Kájoni Jánosnak az 1670-es években összeállított kéziratosa latin—magyar himnuszgyűjteménye a *Dialogus*-nak, és a *Tintinnabulum* több részének a másolatát magában foglalja. S miután a két mű horvát fordítása valószínűleg ugyanattól a szerzőtől származik, egy közös magyar kiadásnak már 1670 előtt léteznie kellett, mert a *Tintinnabulum* fordítása ebben az évben jelent meg. (Lásd erről a 90. és 93. sz. versek jegyzeteit.)

A kérdéses kiadás betűi, könyvdszei és egyik metszete azokkal azonosak, melyek Ferenczffy tulajdonában voltak. Már említettük, hogy a kötet utolsó lapján levő halálfejmetszet azonos azokkal, amely a *Dialogus* ugyane betűkkel és dűcokkal nyomott korábbi önálló kiadásában is megjelent. A Ferenczffy-féle betűkészletnek különösen a nagyobb és kisebb kurzív típusai voltak igen jellegzetesek, ezeket gyakran láthatni az *Istenes énekek* kiadásában; pontosan ugyane kurzív típusok jelennek meg a *Tintinnabulum* kérdéses editiójában is. Végül az e kiadásban több helyen díszként előforduló rozetta-füzért, valamint inda-dísz megtaláljuk az *Istenes énekek* 23, 73, 185., ill. 165, 182. lapjain is. — Másrészt egy feltűnő egyezést figyelhetünk meg kiadványunk és az 1729. évi nagyszombati kiadás között: a *Dialogus* előtt álló belső címlapon mindkét kiadásban ugyanaz a metszet áll, mégpedig ugyanarról a dűcről. 1729-ben ugyanis már sokkal kopottabb a metszet, mint a most vizsgált s 1644-re datált kiadásban.

E tipográfiai összefüggésekből tehát az derül ki, hogy a kérdéses kiadás olyan nyomdában készült, mely a Ferenczffy-féle készlettel rendelkezett, s amelynek készlete később a nagyszombati akadémiai nyomdába került át. Ez nem lehet más, mint a pozsonyi jezsuiták nyomdája, ugyanis Ferenczffy halála (1640) után, vagy közvetlenül azelőtt Lippai érsek 1640-ben megvette a felszerelést a pozsonyi nyomda számára, ahonnan az viszont 1662-ben a nagyszombati nyomdába vándorolt tovább. (VARJAS: Balassa Bélint istenes énekeinek első kiadása 20—2.) Így az említett kiadás, melyről fentebb láttuk, hogy az 1660-as években már ismert volt, csak 1640 és 1660 között jelenhetett meg Pozsonyban. Az a lehetőség ugyanis valószínűtlen, hogy még 1640 előtt Bécsben jelent volna meg. Nyéki Vörös tudniillik csak 1636-ban lett pápói prépost, a kiadványban pedig már így szerepel, a Ferenczffy-nyomda működése viszont 1637-ben megszűnt. Jellemző azonban, hogy a *Tintinnabulum*-nak már az 1636. évi kiadása sem Bécsben, hanem Pozsonyban jelent meg.

Természetesen teljes bizonyossággal nem állíthatjuk, hogy a szóban forgó kiadás Pozsonyban pontosan 1644-ben jelent meg, de mivel tudomásunk van egy ebben az évben megjelent kiadás létezéséről, ez valószínű. De természetesen nem lehet kizárni annak a lehetőségét sem, hogy 1640 és 1660 között Pozsonyban többször is megjelent ez a gyűjtemény, s most éppen egy másik évben közreadott kiadás unicumjáról tárgyalunk. Hogy azonban az 1644. évi kiadás mindenképpen egy a *Dialogus*-sal is meg bővített kiadás volt, azt messzemenően valószínűsíti, hogy a *Dialogus* 1636 után önállóan nem jelent már meg többé — nem számítva a protestáns váradi nyomda által kiadott 1642. évi editiót. Ennek csak az lehet a magyarázata, hogy a Ferenczffy-féle készlettel dolgozó bécsi, majd pozsonyi nyomda a *Dialogus* külön kiadásait 1636 után beszüntette, mivel legkésőbb 1644-ben ez a mű egy nagyobb gyűjtemény részévé vált. Végeredményben tehát leszögezhetjük, hogy a kolozsvári Egyetemi Könyvtár csonka *Tintinnabulum* kötete valószínűleg Pozsonyban 1644-ben jelent meg. Ha azonban mégsem erről a kiadásról van szó, akkor is bizonyos, hogy egy 1640 és 1660 között megjelent olyan pozsonyi kiadással van dolgunk, mely teljesen megegyezett az 1644. évi editióval. Ezért a továbbiakban az egyszerűség kedvéért 1644. évi kiadásként fogjuk ezt említeni.

Ezek után már csak azt kell eldönteni, hogy Nyéki Vörösnek lehetett-e személyes köze ehhez a kiadáshoz. Úgy véljük, igen. Mindenekelőtt a *Tintinnabulum* előszava után álló S. K. rövidítés utal rá, ezt ugyanis nem oldhatjuk fel másképpen, mint: *Soprani Ke-*

resztes. Leveleiben és a *Dialogus* önálló kiadásai előszavának végén előszeretettel nevezi így magát. E megjelölést a pozsonyi nyomda a *Tintinnabulum* egy 1636 előtt minden valószínűség szerint Ferenczffynél megjelent kiadásából vehette csak át, mert 1636-ban Nyéki Vörös keresztet javadalmáról már lemondott. (Lásd az elveszett első, valamint a pozsonyi 1636. évi *Tintinnabulum* kiadás ügyeiről a 93. sz. vers jegyzeteit.) Az S. K. jel mindenestre a legfontosabb bizonyítékot jelenti a *Tintinnabulum*, s az azt követő hat ének Nyéki Vöröstől való származása mellett, úgyhogy — a szoros tematikai és stílusi rokonságot is figyelembe véve — joggal tekinthetjük az 1644. évi kiadást és annak leszármazottait egy kizárólag Nyéki Vörös verseiből összeállított antológiának. Mégpedig egy igen tervszerűen összeállított gyűjteménynek. A kötet ugyanis szinte teljes egészében a „végső dolgok” kérdésével foglalkozik, a halállal, ítélettel, pokollal, örökkévalósággal stb. Egy logikusan összeállított ars moriendivel állunk szemben. A tervszerűség azonban abból a szempontból is jellemző, hogy ez az antológia Nyéki Vörös egyetlen olyan versét sem tartalmazza, mely vagy Pázmány *Imádságos könyvé*-ben, vagy az *Istenes énekek* függelékében már megjelent volna. Így nem szerepel benne a kiadásunk 73. sz. Mária-himnusz, mely pedig a 91. sz. bűnbánó énekkel együtt a *Dialogus* önálló kiadásaiban benne volt. Ez a Mária-ének azonban jobban beleillett az *Istenes énekek* hasonló jellegű verseinek sorozatába. Szinte a szerzőnek költői oeuve-jét számba venni kívánó szándékát ismerhetjük itt fel. Néhány töredékes jellegű kéziratosszerű szöveget leszámlálva (58, 70, 71, 74, 92. sz.) nincs is olyan verse, mely a tárgyalt három gyűjtemény egyikében ne szerepelne. Éppen ezért a *Tintinnabulum* 1644. évi pozsonyi bővített kiadását teljes joggal tulajdoníthatjuk magának a szerzőnek, aki öreg korában költői munkásságát a „végső dolgok”-ra figyelmeztető verseinek összeállításával zárta le.

A fentiekben számba vett versek kronológiáját pontosan nem tudjuk megállapítani, mert a *Dialogus* és a *Tintinnabulum* kivételével, Nyéki Vörös nem keltezte verseit. Az énekek kronológiai rendjét mégis megkísérelhetjük kialakítani, a versek bizonyos csoportjait véve alapul. Az egy-egy versre vonatkozó esetleges részletes kronológiai észrevételek az illető ének jegyzeteinél olvashatók, itt most csak az általános szempontokra térünk ki:

58. sz. vers. Bizonyos nehézségek ellenére 1598-ra datálható, a szövegben szereplő évszám alapján.

59—69. sz. versek. Feltétlenül 1606 előtt keletkeztek, mivel ebben az évben már nyomtatásban megjelentek Pázmány *Imádságos könyvé*-ben. Az itt szereplő bűnbánó zsoltárok egyébként is arról tanúskodnak helyenként, hogy a költőnek korai alkotásai közül valók. A 60. sz. vers 16—17., a 62. sz. 13—14. és 25—26., valamint a 64. sz. 16—17. soraiban gyengén sikerült rímeket találunk, melyhez hasonlókra később nem akadunk. Költőnk általában biztos, néhol virtuóz alkalmazója a Balassi-strófának, de itt még bizonyos nehézségekkel küzd.

70—74. sz. versek. A *Györi-toldalék* énekeit két okból helyeztük a bűnbánó zsoltárok és a velük együtt megjelent Mária-énekek utánra. Egyrészt, mert a kéziratban olvasható Balassi-strófában írt két költemény (72., 73. sz.) formailag a zsoltároknál fejlettebb. Másrészt pedig, mert ugyane két ének közül az elsőnek a strófái kilenc, az utóbbiéi viszont hat sorba vannak tördelve. Ez a jelentéktelennek tűnő külsődleges mozzanat az időrend szempontjából meghatározó erővel bír. A bűnbánó zsoltárookban ugyanis Nyéki Vörös még kilenc sorba tördelte a Balassi-strófákat. Igaz ugyan, hogy Pázmány *Imádságos könyvé*-nek első, 1606. évi kiadása az egyes szakaszokat nem kilenc, hanem csak három sorra tagolja, de az egy-egy hosszú soron belül megjelenő nagybetűs sorkezdetek elárulják, hogy a nyomdász előtt fekvő kézirat a belső rímek alapján apró részekre tagolta a strófát. Ezzel szemben később, így a *Dialogus* függelékében és az *Istenes énekek* függelékében Nyéki Vörös Balassi-versszakos énekeit következetesen hat sorba tördelte. A *Györi-toldalék* ily módon középuton áll, míg a 72. sz. ének még a régebbi, addig a 73. sz. már az újabb gyakorlatot képviseli.

75—89. sz. versek. Az *Istenes énekek* függelékében levő énekeket annak ellenére, hogy csak a 30-as évek derekán jelentek meg nyomtatásban, általában az 1610-es években készülteknek tekinthetjük, számos megfontolás alapján. Mindenekelőtt szoros kapcsolat, sőt a 72, 73. sz. versek esetében egyezés van a *Györi-toldalék* énekeivel. Uralkodó a Balassi-strófa, mely a korábbi verscsoportoknál is a legfontosabb szerepet játszotta, míg később, 1620 után Nyéki Vörös költői munkásságában háttérbe szorult. A néhány énekben felbukkanó politikai célzások (83, 85. sz.) a század első két évtizedére utalnak; ugyancsak a 10-es évekkel hozható kapcsolatba az egy-két versben található életrajzi allúzió (77, 81, 82. sz.). Míg a későbbi versek főtémája a halál és a halál utáni dolgok,

addig ezekben a versekben sokkal több a vitalitás, s általában nehezen képzelhetünk mögójük öregedő embert. Stílus, forma, terminológia tekintetében az *Istenes énekek* függelékében levő versek még szorosan kapcsolódnak a magyar későreneszánsz költői gyakorlatához, szemléltetően mutatják Balassi inspiráló hatását, s a Rimay művészetével való rokonságot. Ezek a versek az egyéni elmélkedés termékei, s az egyéni áhítatot szolgálják; általában valami személyes, individuális jelleg van bennük, ami a későbbi, inkább didaktikus versekből hiányzik. E versek írásakor a szerző még nagy gondot fordított a mennél jobban kidolgozott, helyenként egyenesen raffinált formai megoldásokra: ez még egy költői becsvágygal, formai igényekkel is bíró szerző műve. Aki e költeményeket írta, annak a gondolkodásában még nem a „végső dolgok” jelentik a legfontosabbat. Fokozottan állnak mindezek a kronológiai megfontolások az *Istenes énekek* függelékének végén levő utolsó négy moralizáló énekre. (86—89. sz.) Részben bizonyos filológiai megfontolások is 1615 és 1620 közé javasolják helyezni őket, másrészt ez a moralizáló vers-típus jellegzetesen a század első évtizedeinek a terméke, s még egy korábbi korszakra utal, mint az 1620 utáni, már barokk jellegű versek.

90, 91. sz. versek. A *Dialogus* 1620-ban készült. Az utána következő bűnbánó ének mindig együtt szerepel a *Dialogus*-sal, feltehető ezért, hogy ez is ekkortájt keletkezett.

92. sz. vers. A falu- és városcsúfoló versikék sorozata 1628-ból való.

93—99. sz. versek. A *Tintinnabulum*-ot Nyéki Vörös 1629-ben írta; joggal feltehetjük, hogy a témában és stílusban vele egyaránt rokon, s mindig vele együtt megjelent hat ének szintén ekkoriban, 1630 körül készült.

100. sz. vers. Legelőször az 1644. évi kiadásban bukkan fel; nagy valószínűséggel tekinthetjük az előbbieknél későbbinek, az 1640 körüli évekből származónak.

58.

Kézirata: Opervm Roberti Bellarmini V. Köln 1617. első kötéstáblájának hátlapján. — A kötet címlapján szereplő bejegyzés szerint Nyéki Vörös a könyvet 1619-ben szerezte meg. A két kötéstábla belső lapjain, valamint a kötet elején levő üres levélen számos német és latin nyelvű idézet, közmondás olvasható a költő kezétől, ezek között foglal helyet a vers. (Lásd: 11. sz. tábla.) A könyv részletes leírása: Könyvtára 1. sz.

A versikét a 4—5. sor szerint 1598-ban szerezte Nyéki Vörös. Ezt a dátumot hitelesnek kell tekintenünk, annak ellenére, hogy a verset egy 1617-ben megjelent és 1619-ben megszerzett könyvbe beírva találjuk. Az 1598-as évszám versbefoglalásának ugyanis semmi értelme nem lenne, ha a strófa 1619 után keletkezett volna. Ezért azt kell feltételeznünk, hogy 1619-ben vagy ezután a költő a különböző latin és német idézetek sorában egy jó húsz év előtti strófáját vetette papírra.

1 mágh = mag

2 igen olv. igen; tágh = tag

1—3 A sorok Jézus fogantatására utalnak, de voltaképpen csak korjelző értelmük van: Krisztus után.

6 eztendő hogi borula = mikor az esztendő eltűnőben van, vagyis az év végén.

8 kerlele olv. kérlelé

11 kesergé = keserge

59.

Nyomatott kiadásai:

I. Pázmány Péter: *Keresztyen imádsagos keönyv*. Pozsony 1610. 621—3. Kiad. BREZNAY BÉLA: Pázmány Péter összes munkái II, 213. a negyedik kiadás (Pozsony 1631.) alapján; DÉZSI: Balassa Bálint minden munkái II, 269—70. valószínűleg BREZNAY után; VARJAS, i. m. 52—3. az *Istenes énekek* bécsi kiadása nyomán.

II. Pázmány Péter: *Keresztyeni imádsagos keönyv*. Grác 1606. 178a—b. Kiad. ERDÉLYI PÁL, ItK 1898, 148. *Jolsvai János imádsagos könyve* alapján.

Az ének a hét bűnbánó zsoltár elseje, ezért itt közöljük az egész sorozatra vonatkozó tudnivalókat.

A Nyéki Vörös fordította bűnbánó zsoltárok Pázmány imakönyve első két kiadása nyomán még számos régi kiadást értek meg. E további kiadások, melyek szövegkritikai szempontból újat nem nyújtanak, s legfeljebb szövegromlás miatt térnek el a fenti két alapvariánstól, a következők: Pázmány *Imádsagos könyv*-ének későbbi kiadásai. —

Mihályko János : Keresztyeni istenes és ájtatos imádságok (Bártfa 1609) 164—84. és ennek további kiadásai. — *Istenes énekek* (Bécs 1635—6) 52—62. és az ezt pontosan követő nagyszombati 1699. évi kiadás; ezekben a zsolttárok összefoglaló címe alatt fametszet látható, mely fa alatt térdelő, feszületet tartó imádkozó remeté ábrázol, a háttérben remetelakkal. (Lásd a *Dialogus* 1623. évi kiadásának A3b lapja nyomán: 15. sz. tábla.) — *Cantus catholici* (1651) 165—73. és a további kiadások; dallamokkal. — *Pápai Páriz Imre : Keskeny út* (Sárospatak 1662) R6a—S6a. és ennek későbbi kiadásai; külön címlappal, függeléként. — *Agoston Péter : Mirra-szedő szarandok* (Nagyszombat 1672) 87—9, 97—8, 106—7, 130—3, 140—1, 151—2. — *Kájoni-Cantionale* (1676) 638—45. és ennek további kiadásai. — *Lelki paradicsom* (Gyulafehérvár 1700) Kk4a—Ll4b. — Nyomatott kiadásokból a bűnbánó zsolttárok egyes kéziratokba is bekerültek: *Jolsvai János imádságos könyve* (1638) 191—216. — *Balogi-cantionale* (1659) 209—20. — *Écsi-ék.* (1725) 108—14, 264—7.

A bűnbánó zsolttárok két alapvariánsa között nem nagy az eltérés. Pázmány *Imádságos könyve*-e 1610. évi második kiadásában a zsolttárok szövege mentes az 1606. évi első kiadás több sajtóhibájától, de ezen felül néhány stiláris változtatást is tartalmaz. Ez utóbbiak több esetben határozottan jobb, költőileg szerencsésebb változatokat eredményeznek. Ezért fel kell tételeznünk, hogy magától Nyéki Vöröstől származnak, akinek eszerint az *Imádságos könyv* második kiadásánál is szerepe volt. Alapszövegül ezt a fejlettebb variánst választottuk. E második kiadás után már csak szövegromlásokkal, illetve a költő nyelvjárásától való távolodással találkozunk. Így az *Imádságos könyv* negyedik kiadásában (Pozsony 1631. RMK I, 604.) is, ahonnan a szöveg a hibákkal együtt került át az *Istenes énekek* bécsi kiadásába. E kötet összeállításakor Nyéki Vörös nem nézte át újból a bűnbánó zsolttárok szövegét, ezért ezek szövegkritikájánál ez a fontos kiadás nem jön számításba. — A két variáns közül az alapul vett későbbi (I.) vált elsősorban ismertté, hiszen ezt népszerűsítették az *Imádságos könyv* új meg új kiadásai. A korábbi (II.) változat csak annak köszönheti valamelyes elterjedését, hogy Mihályko János, aki Pázmány könyve jó részét saját neve alatt a protestáns olvasók számára Bártfán 1609-ben kiadta, a zsolttárokot is csak 1606. évi első formájukban közölhette. Protestáns kiadványokban és kéziratokban (pl. Jolsvaiékban) ezért a II. változat bukkan fel.

Az *Imádságos könyv* mindkét alapul vett kiadása a verseket soronként külön bekezdésbe szedve közli. A Balassi strófa eredeti hosszú sorain belül nagybetűt alkalmaznak a harmad-sorok kezdeteinél. Ebből arra következtethetünk, hogy Nyéki Vörös nyomdába adott kézírata a Balassi-strófát kilenc sorba tördelte, s ezért így közöljük.

A számtalan kiadásban megjelent hét bűnbánó zsolttár szerzősége hosszú ideig vitatott volt, mivel egyikük, az L. (vagy LI.) számú, Balassi Bálint szerzeménye („Végtelen irgalmú” ECKHARDT-kiad. I, 139—40.). Ezért felmerültek olyan vélemények, hogy mind a hét vers, a Balassinak tulajdonított is, Nyéki Vörös alkotása, valamint olyan is, hogy mindegyiket Balassinak tarthatjuk. (Vö. SZILÁDY: Gyarmathi Balassa Bálint költeményei. Bp. 1879. XLVII., 323.; ERDÉLYI PÁL: Balassa versek-e? ItK 1898, 135—183.; FRICZ JÓZSEF: Pázmány Imádságos könyvének hét bűnbánó zsolttára. Kalazantium 1908. 4—5. sz.; KÖMÉVES, i. m. 25—7.; DÉZSI, i. m. II, 753—4.) A szerzőség kérdését végül ECKHARDT tisztázta a Balassi kritikai kiadás munkálatai során (I, 273—4.) Pázmány *Imádságos könyve* első kiadásában ugyanis az L. zsolttár mellé oda van nyomtatva a szerző neve: „Balassa Ba.” Ez egyértelműen jelzi, hogy ez a vers Balassié, de azt is, hogy a többi viszont nem származhat tőle. Ezt a megjelölést valamennyi későbbi kiadás mellőzte, s ezért a későbbi köztudat nyugodtan hihette, hogy mind a hét zsolttár Nyéki Vöröstől való. Ezt a hiedelmet tükrözi egy régi kézirat a bejegyzése Rimay *Epicedium*-ának a debreceni ref. koll. könyvtárában őrzött példányába, Balassi verse mellé: „Bizon nem s[zerzette], mert Vörös M[átyás] Nagi Gióri ka[nonok] szerzette, Ba[lassa] soha nem la[ttá].” Az *Istenes énekek* bécsi kiadása szintén bizonyítja, hogy az L. zsolttár és a többi hat különböző költők szerzeménye. Az L. psalmusnak az *Epicedium* nyomán való közlése után ugyanis ezt olvassuk: „Nota Bene. Ez ötvenedik psalmus; mivelhogy szent David Királynak az hét penitentia tarto Soltári közzül egyik: Jó és heles alkotmányosságért, az több psalmusokis, mellyek hasonló versek modgyára fordittattanak ide helyheztettenek.” (50. l.)

A zsolttárfordítások keletkezése valószínűleg Dobokay Sándornak, a sellyei jezsuita kollégium rektorának köszönhető. Ő adhatta át az imádságos könyvét író Pázmánynak Balassi L. zsolttárát, melynek kéziratát a Campianus-fordítás töredékével együtt még Balassi halálos ágyától hozhatta magával. Talán Dobokay ajánlotta Pázmánynak a fiatal Nyéki Vöröst a hiányzó hat zsolttár lefordítására. (JENYI: Az első Balassi-kiadás történetéhez. It 1951, 344.) A munkát Balassi versformáját híven követve végezte el, s így

a hat Nyéki Vörös- és az egy Balassi-versből álló sorozat egységes egészet alkotott. Míg azonban Balassi Béza parafrázisa alapján dolgozott, Vörös Máttyás a Vulgata szövegét költötte át. Kőműves azon állítását, hogy ő is Béza parafrázisait vette alapul (i. m. 29—32.), a szövegek összevetése nem igazolja.

Az azonos utolsó strófák nem tartoznak szorosan a zoltár szövegéhez. A bűnbánó zoltárok legtöbb régi kiadása csak az elsőnél közli teljes szövegét, a többinél csak a kezdetét jelzi.

A bűnbánó zoltárok első darabja a sorozat többi tagjától elszakítva külön is előfordul egy nyomtatványban: *Zöngedező mennyei kar* (1696) 157—8. — és több kéziratban: *Thordai-k.* (1627) 783—4. — *OSzK Duod. Hung. 51.* (XVII. sz.) 5a—6a. — *Kuun-k.* (1700 k.) 198—9. — *Bocskor-k.* (1716—39) 132a—133b.

Dallama a *Cantus catholici*-ban (1651. 165.) hangról hangra azonos az „O dicsőült szép kincs” dallamával, ennek ellenére még egyszer közli, magasabb fekvésben. (Bővebben lásd a 73. sz. ének jegyzetében.) Más dallammal közli egy XVIII. századi erdélyi kézirat (*Dedk—Szentés* 1774. 81.), ez Illyés 150. zoltárának (*Soltári Énekek* 1693. 148: „Dicsíjétek Istent az ő szenteiben”) háromsorossá (3 × 19) redukált változata. Ez utóbbit a szöveg és a másutt elő nem forduló dallam önkényes párosításának tartjuk, s ezért az éneket a *Cantus catholici* dallamával közöljük.

Nyéki Vörös VI. zoltárának más versformára alkalmazott, erősen módosított formája olvasható: *Szegedi-féle Cantus catholici* (1674) 444—5. Ennek teljes szövegét mint a vers utóéletének érdekes mozzanatát ideiktatjuk:

Meg-ne-fedgy engem, oh kegyes Isten, haragod tüzeben:
Es ne ostorozz boszszú állásod ingerlésében:
Könyörül rajtam; meg nyomorottam büzhöt sebemben.

Meg-szünt folyása, löt nagy romlása lelki szándékimnak:
Mikor meg halgatcz Isten, és helyt adcz kiáltásimnak?
Hozzám forduly már, a'kit lelkem vár, adgy jót árvádnak.

Mert föld gyomrában, pokol torkában nem említnek téged;
Nincs ott, ki vallya, ki magasztallya isteni neved:
Pokolra száltak, kik nem uralták te szent Fölséged.

Meg-szaratt bennem, sok bútúl szívem, szemem könyhullástól:
Ah Isten, fázom; mert nyugvó házam, ázik sirástól:
Töled hogy szoktem, lelkembe pöktem, fosztattam jók-tól.

De már bün tévök, gonoszság évök, tölem távozzatok;
Mert magas menybe, Isten elejbe sirva már futok;
Meg-is halgatot, szentül meg-áldot, míg-Menybe jutok.

Aldás Atyának, s' ő Szent Fiának, es a' Szent Léleknek:
A mint kezdetben, most s' jövendőben, dicsőség. Amen.
Szüz Máriának, Isten Annyának, dicsiret légyen.

60.

Nyomtatott kiadásai:

I. Pázmány Péter: *Keresztyen imadsaagos keonyv.* Pozsony 1610. 623—5. Kiad. Pázmány ő. m. II, 214. a negyedik kiadás (Pozsony 1631.) alapján; Dézsi, i. m. II, 270—2. valószínűleg az előbbi után; *VARJAS*, i. m. 53—4. az *Istenes énekek* bécsi kiadása nyomán.

II. Pázmány Péter: *Keresztyeni imadsaagos keonyv.* Grác 1606. 179a—b. Kiad. ERDÉLYI PÁL, ItK 1898, 149. *Jolovai János imádságos könyve* nyomán.

A vers mint a bűnbánó zoltárok sorozatának második darabja megjelent ezek többi együttes kiadásában is. Felsorolásukat, valamint a sorozat egészére vonatkozó tudnivalókat lásd az 59. sz. éneknél. Külön, Nyéki Vörös többi zoltárától elszakítva megjelent még: *Szegedi-féle Cantus catholici* (1674) 445.

A *Cantus catholici* (1651. 166.) alapján közölt dallam az 1546-ból származó Eleázár-história (redukált Balassi-strófa) melódiájának (RMDT I. 18/I.) változata. A teljes, 3 × 19-es dallamforma itt az 1. és 3. rövid sor megismétlésével állott elő. A legkedveltebb régi magyar dallamok közé tartozik, amelynek továbbéléséről több adatunk van.

Nyomtatott kiadásai:

I. Pázmány Péter: *Keresztyen imadsaagos keonyv.* Pozsony 1610. 625—7. Kiad. Pázmány ő. m. II, 214—5. a negyedik kiadás (Pozsony 1631.) alapján; DÉZSI, i. m. II, 272—4. valószínűleg az előbbi után; VARJAS, i. m. 54—6. az *Istenes énekek* bécsi kiadása nyomán.

II. Pázmány Péter: *Keresztyeni imadsagos keonyv.* Grác 1606. 179b—180b. Kiad. ERDÉLYI PÁL, ItK 1898, 149—50. *Jolsvai János imádságos könyve* nyomán.

A vers mint a bűnbánó zsoltárok sorozatának harmadik darabja megjelent ezek többi együttes kiadásában is. Felsorolásukat, valamint a sorozat egészére vonatkozó tudnivalókat lásd az 59. sz. éneknél. A mostani XXXVII. zsoltárt a Balassitól származó L. zsoltár követi.

A *Cantus catholici* (1651. 167.) nótajelzése az azonos kezdetű VI. zsoltár dallamára utal. Lásd az 59. sz. ének jegyzetét.

Nyomtatott kiadásai:

I. Pázmány Péter: *Keresztyen imadsaagos keonyv.* Pozsony 1610. 630—2. Kiad. Pázmány ő. m. II, 216—7. a negyedik kiadás (Pozsony 1631.) alapján; DÉZSI, i. m. II, 274—7. valószínűleg az előbbi után; VARJAS, i. m. 58—60. az *Istenes énekek* bécsi kiadása nyomán.

II. Pázmány Péter: *Keresztyeni imadsagos keonyv.* Grác 1606. 182a—183a. Kiad. ERDÉLYI PÁL, ItK 1898, 151—2. *Jolsvai János imádságos könyve* alapján.

A vers mint a bűnbánó zsoltárok sorozatának ötödik darabja, megjelent ezek többi együttes kiadásában is. Felsorolásukat, valamint a sorozat egészére vonatkozó tudnivalókat lásd az 59. sz. éneknél. A mostani CI. zsoltár a Balassitól származó L. zsoltár után áll.

A *Cantus catholici*-ban (1651. 170.) ez az egyetlen magyar ének, melynek sem dallama, sem nótajelzése nincs. Az előtte, ill. utána közölt azonos versformájú bűnbánati zsoltárok a VI. zsoltár dallamára utalnak, valószínű tehát, hogy ezt is erre vagy esetleg a XXXI. zsoltár dallamára énekelték. Lásd az 59. és 60. sz. énekek dallamát.

A *Szegedi-féle Cantus catholici* (1674) 447. lapján a CI. zsoltárnak egy olyan fordítása olvasható, melynek első két strófája a Nyéki Vörös versének más versformára való átírása, míg a többi már teljesen új. A két átalakított vsz. szövege a következő:

Hald-meg Isten szavajnkat,
Nézd-meg a nagy siralminkat:
Orczád el-ne fordítsd,
Haragodat enyhítsd;
Mert fris éltünk el-dült,
Fonnyat orczánk el-sült:
Légy segitönk Iduözétönk.

Minémü le-kaszált zöld fü,
Olyan bennünk meg-epett szü:
Ereje lelkünknek, Veleje testünknek,
Mint Pellikán madár,
Melly csak vad helyen Jár:
Légy segitönk Iduözétönk.

35 meg fült = megszáradt, kiszáradt

52—54 Értelme: Látván, hogy kedvelted néped könnyörgését és megalázott szívét.

Nyomtatott kiadásai:

I. Pázmány Péter: *Keresztyen imadsaagos keonyv.* Pozsony 1610. 633. Kiad. Pázmány ő. m. II, 217—8. a negyedik kiadás (Pozsony 1631.) alapján; DÉZSI, i. m. II, 277—8. valószínűleg az előbbi után; VARJAS, i. m. 60—1. az *Istenes énekek* bécsi kiadása nyomán.

II. Pázmány Péter: *Keresztyeni imádságos keonyv*. Grác 1606. 183a. Kiad. ERDÉLYI PÁL, ItK 1898, 152. *Jolsvai János imádságos könyve* alapján.

A vers mint a bűnbánó zoltárok sorozatának hatodik darabja megjelent ezek többi együttes kiadásában is. Felsorolásukat, valamint a sorozat egészére vonatkozó tudnivalókat lásd az 59. sz. éneknél.

A *Cantus catholici* (1651. 171.) nótajelzése a VI. zoltár dallamára utal. (Lásd az 59. sz. ének jegyzetét.)

64.

Nyomatott kiadásai:

I. Pázmány Péter: *Keresztyen imádságos keonyv*. Pozsony 1610. 634—5. Kiad. Pázmány ő. m. II, 218. a negyedik kiadás (Pozsony 1631.) alapján; Dézsi, i. m. II, 278—9. valószínűleg az előbbi után; VARJAS, i. m. 61—2. az *Istenes énekek* bécsi kiadása nyomán.

II. Pázmány Péter: *Keresztyeni imádságos könyv*. Grác 1606. 183b—184a. Kiad. ERDÉLYI PÁL, ItK 1898, 153. *Jolsvai János imádságos könyve* alapján. — Pázmány *Imádságos könyv*-e első kiadásában az ének szövege után ez áll: „Megh ne emlekezzel etc. mint ez eleöt: fol.” Ez utalás a zoltárok előtt, a cím után álló antifonára; a lapeszám-megjelölés azonban elmaradt.

A vers mint a bűnbánó zoltárok sorozatának hetedik — utolsó — darabja megjelent ezek többi együttes kiadásában is. Felsorolásukat, valamint a sorozat egészére vonatkozó tudnivalókat lásd az 59. sz. éneknél. Külön, Nyéki Vörös többi zoltárától elszakítva, megtalálható még két XVII. századi kéziratban is: *Tholnay Ferenc-ék*. (1614—21) 91b—92b; „probatio calami”-ként a 7a lapon is olvasható az ének első sora. — *Mihál Farkas-k.* (1680 k.) 71a—b.

A *Cantus catholici* (1651. 172.) nótajelzése a VI. zoltár dallamára utal. (Lásd az 59. sz. ének jegyzetét.)

65.

Nyomatott kiadásai:

I. *Istenes énekek*. Bécs [1635—36]. 179—81. Kiad. VARJAS, i. m. 179—81. — A cím alatt az angyali üdvözletet ábrázoló fametszet. (Lásd: 21. sz. tábla.) Minden egyes strófa előtt a himnusz latin eredetijének megfelelő szakasza áll kurzív szedésben.

II. Pázmány Péter: *Imádságos könyv*. Pozsony 1631. 542—3. Kiad. Pázmány ő. m. II, 247—8. — Címe itt a latin eredeti kezdősora, lásd a főszevegben.

A vers a kötet *Tizedik rész*-ben, a Máriával kapcsolatos szövegek között helyezkedik el. Megelőzik a Máriáról szóló litániák, *Bóldog Aszony hét Innepére-való Imádság* címen pedig prózai imák követik; végül a négy Mária-antifona zárja a sorozatot. (E legutóbbiakat lásd 66—69. sz. alatt.) A himnusz szövege feletti élőfejen: „Hymnus Boldog Aszonyrvl”. A vers strófái folyamatosan vannak szedve, sorokra tördelés nélkül, ami ebben a kiadásban általános.

III. Pázmány Péter: *Keresztyen imádságos keonyv*. Pozsony 1610. 703—4. — Címe és elhelyezése mint II.-nél, de a versek itt sorokra tördelten szerepelnek.

IV. Pázmány Péter: *Keresztyeni imádságos keonyv*. Grác 1606. 212b—213a. — A III.-hoz hasonlóan közölve.

A szerző ezt a versét kétszer dolgozta át, s így három különböző redakcióban maradt ránk. Az 1606. évi kiadásban megjelent szöveg a legrégebb, ennek első átdolgozása található az 1610. évi kiadásban. A következő, végleges átdolgozás valószínűleg az *Imádságos könyv* 1625. évi harmadik kiadásában jelent meg először, de sajnos ennek szövege nem áll rendelkezésünkre. Ezt a harmadik redakciót őrzi azonban a következő 1631. évi kiadás, valamint az *Istenes énekek* bécsi kiadása. E két utóbbi kiadvány szövege csak jelentéktelen pontokon tér el egymástól. Kiadásunk alapjául a harmadik redakciót mint a szerző által leginkább kielélt változatot, ennek alapszövegét pedig az *Istenes énekek*-nek a szerzőhöz közelebb álló változát választottuk.

Az ének a szövegkritikai variánsokat nyújtó kiadásokon kívül még számos helyen előfordul. Az I. változat megtalálható: *Istenes énekek* (Nagyszombat 1699) 170—1. — Elsősorban a II. változat terjedt el: Pázmány *Imádságos könyv*-e későbbi kiadásai. — *Cantus catholici* (1651) 114. és a későbbi kiadások. — *Károni-Cantionale* (1676) 371—2. és a későbbi kiadások. — *Jaklín Balázs: Regulái, Nagy-Szombath Városában lévő Nagy Bóldog Aszszony Congregatiojának* (Nagyszombat 1684) 311—2. — Valamint a kőv. kéziratokban: *Szozsna Demeter-ék.* (1714—5) 42. — *Écsi-ék.* (1725) 121. — Az idő-

ben legkorábbi, IV. változat egy helyen bukkan fel: *Kun-k.* (1634—42) 116—8. Emlékezetből leírt szöveg, s ezért egy-két helyen az 1610. évi szöveg egy-két variánsa is belekeveredett. A vers itt ki van bővítve Nyéki Vörös 66. sz. versének 2. és 3. strófájával, melyet a himnusz 2. és 3. szakasza közé helyeztek. — Végül az ének 1. versszaka megtalálható: *Derkay György*: *Az örök életnek utya* (Nagyszombat 1678) R1b. egy három szakaszos versegyveleg 2. strófájaként. Lásd erről a 66. sz. vers jegyzeténél.

Nótajelzést a *Cantus catholici* (1651. 114.) ad: „Nota: Vdvöztöknnek szent Anna.” Ez Nyéki Vörös 67. sz. éneke, melyet dallammal együtt szintén megtalálunk a kötetben (1651. 6.). Innen közöljük a dallamot, lásd erről a 67. sz. ének jegyzetét. Közli a *Cantus* a himnusz latin eredetijét is, de a magyar fordítást ennek dallamára nem énekelhették, mert a latin szöveg versformájával a fordítás nem egyezik. Az *Ave maris stella* egy másik, formailag is hű fordítását a *Cantus catholici* közvetlenül Nyéki Vörös verse és a latin szöveg után közli.

Az ének szorosan összetartozik a négy Mária-antifona 66—69. sz. alatt következő magyar verses fordításával. Mind az öt vers Pázmány *Imádságos könyv*-e számára készült azonos versformában, s mind az öt átdolgozáson ment keresztül az 1610-es, illetve 1625-ös kiadások alkalmával. Mivel az *Imádságos könyv*-ben a hét bűnbánó zoltár mellett csak ez az öt versszöveg található, joggal feltételezhető, hogy ezeket is Nyéki Vörös fordította. (Vö. Kórmives i. m. 79—80.) Megerősíti ezt az a tény, hogy a himnuszt és az első antifonát az *Istenes énekek* bécsi kiadásának általa összeállított függelékébe is felvette. Végül Nyéki Vörös szerzőségére vallanak a kétségtelenül hiteles verseivel megegyező nyelvi, stílári, verselési sajátosságok. Mint legjellemzőbbet említem a himnusz 5. szakaszának frappáns rímeit (szűz-bűz-tűz-üz), melyek az egyik antifona fordításának legkorábbi változatában (68. sz. vers 3. vsz.), valamint a 74. sz. ének 1., a 83. sz. 4. és a 90. sz. (*Dialogus*) 208. szakaszában is megjelennek.

A *Hymnus* pontosan, szakasról szakaszra tolmácsolja a latin eredetét. Ezért is közölte Nyéki Vörös az *Istenes énekek* bécsi kiadásában párhuzamosan a két szöveget. E kiadás alapján közöljük a forrásul szolgáló latin himnuszt:

- (1) Ave maris stella, Dei mater alma,
Atque semper virgo, Foelix caeli porta.
- (2) Sumens illud Ave, Gabrielis ore,
Funda nos in pace, Mutans Evae nomen.
- (3) Solve vincla reis, Profer lumen caecis,
Mala nostra pelle, Bona cuncta posce.
- (4) Monstra te esse Matrem, Sumat per te preces,
Qui pro nobis natus, Tulit esse tuus.
- (5) Virgo singularis, Inter omnes mitis,
Nos culpulis solutos, Mites fac et castos.
- (6) Vitam praesta puram, Iter para tutum,
Ut videntes Jesum, Semper collaetemur.
- (7) Sit laus Deo Patri, Summo Christo decus,
Spiritui sancto, Tribus honor vnus. Amen.

66.

Nyomatott kiadásai:

I. *Istenes énekek*. Bécs [1635—36]. 183—4. Kiad. VARJAS, i. m. 183—4. — A verset megelőzik a hozzá tartozó latin szövegek a 182—3. lapon. A 182. lapon olvasható cím után metszet következik, mely egy félköríves ablakfülkében, összetett kézzel imádkozó Máriát ábrázol. (Lásd: 21. sz. tábla.) Ezt követi a *Salve Regina* antifona latin szövege, majd a hozzá tartozó Vers. és Resp. A 183. lapon az antifonához tartozó ima latin szövege, majd „Azon *Salve Regina*. etc. Magyarúl.” cím után kezdődik a magyar vers, szakaszon-

ként folyamatosan szedve. A vers után, a 184. lapon a Vers. és Resp. valamint az ima magyar fordítása áll, mely talán szintén Nyéki Vöröstől származik. Ezek szövegét ezért ide iktatjuk:

V. Imádkozzál értünk Istennek szent Anyja.
R. Hogy méltók légyünk à Christus ígretire.
Könyörögjunk.

Eorök mindenható Ur Isten, ki à düchösséges Szüz Mariának testét és lelkét, Szent Lélek által fel-ékesítéd, hogy à te Szent Fiadnak méltó hajléka és lakó-helye lenne: engedd, hogy à melly Isten Anyjának emlékezetiben örvendezünk, kegyes könyörgése-által, minden következendő nyavalyáinktúl, és az örök haláltúl meg-öriztessünk: Ugyan azon mi Urunk Jesus Christus-által. Amen.

II. Pázmány Péter: *Imádságos könyv*. Pozsony 1631. 546—7. Kiad. Pázmány ö. m. II, 249. — A kiegészítő magyar szövegek itt is megvannak.

III. Pázmány Péter: *Keresztyen imádságos keönyv*. Pozsony 1610. 707—8.

IV. Pázmány Péter: *Keresztyeni imádságos keönyv*. Grác 1606. 214a-b. — Az ünnepekre való utalás itt nem a címben, hanem a margón olvasható, s ez alatt még a „I. Thess. 2. v. 19.” és „Philip. 4. v. 1.” utalások. A kiegészítő szövegek közül itt csak a Vers. és Resp. található, az imát illetően a kötet egy korábbi helyére történik utalás.

Ezzel a verssel kezdődik a Mária-antifonák sorozata. Miként az előző, 65. sz. éneket, a szerző ezt is kétszer dolgozta át. Szövegkritikai eljárásunk pontosan megegyezik az ott elmondottakkal. Ugyancsak ott ismertettük a Nyéki Vörös szerzősége mellett szóló érveket.

A vers további, szövegkritikailag számításba nem jövő kiadásai mind az utolsó redakció szövegét közvetítik. Közülük az I. változatot őrizi: *Istenes énekek* (Nagyszombat 1699) 172. — A II. alapján közlik a szöveget az alábbiak: Pázmány *Imádságos könyv*-e későbbi kiadásai. — *Officium B. M. Virg.* (Pozsony 1643) 60—1. és a későbbi kiadások. — *Cantus catholici* (1651) 113—4. és a későbbi kiadások. — *Kájoni-Cantionale* (1676) 370. és a későbbi kiadások. — *Jaklin Balázs: Regulai, Nagy-Szombath Városában lévő Nagy Bóldog Aszszony Congregatiojának* (Nagyszombat 1684) 77, 315. — *Lelki paradicsom* (Gyulafehérvár 1700) Hhhhhla. — *Az Isten mindenhatóságának íráháza* (Bécs 1708) 300. — Megtalálható még a következő kéziratokban: *Mihál Farkas-k.* (1680 k.) 64b. — *Jankovich: Nemzeti dalok VII.* (1800 k.) 14a.

A *Kuun-k.* (1634—2) 116—7. lapján versünk 2. és 3. szakaszát a 65. sz. énekbe beolvasztva közli. — *Derkay György: Az örök életnek uttya* (Nagyszombat 1678) Rlb lapján három strófás egyveleget közöl, melynek első szakasza énekünk első strófája. A második az előző szám alatt közölt himnusz első szakasza, majd ez a strófa:

Maria, malasztnak Anyja, Légy lelkünk óltalmazója,
Irgalmasságnak Aszszonya, S' vég órán bé-fogadója.

A *Kájoni-Cantionale* (1676) a vers szövege után annak egy módosított formáját is közli:

Azon Enek Mas Notara.

Menyországnak Királynéja. O Maria.
Irgalmasságnak Szent Anyja. O Maria.
Elet, édesség, reménség. O Maria.
Idvez-légy szép Szüz Maria. Christus Anyja.
Reliqua ut supra.

Nótajelzést a *Cantus catholici* (1651. 113.) ad: „Nota: Üdvöztöknnek.” Ez a következő, 67. sz. alatt közölt antifonára utal. Ugyanezt a nótajelzést adja a *Kájoni-Cantionale* (1676) is. A *Cantus* alapján közöljük a dallamot, lásd erről a 67. sz. vers jegyzetét. Ismeretes azonban az ének egy másik dallama is, melyet e szöveggel Bozóki énekeskönyve (*Katólikus kar-béli énekes könyv. . . . Váó 1797. 230.*) közöl először, nyilvánvalóan a XVIII. századi gyakorlatot tükrözve. Ez a dallam is korábbi melódiára vezethető vissza (vö. *Cantus catholici* 1651. 116: O gloriosa virginum), de benne az idegen jambikus lejtést a magyar prozódiaának jobban megfelelő kiegyenlített ritmussal cserélték fel. Nyílt kérdés, mikortól fogva énekelték az antifonát ezzel a másik dallammal. Mivel máig is így énekelik, szükségesnek tartjuk itt a jegyzetben ezt is közölni:

Meny-or-szág-nak ki-rály-né-ja Ir-gal-mas-ság-nak szent An-nya,
 É-let, é-des-ség reménység, Űd-vöz-légyszép Szűz Má-ri-a.

Az *Istenes énekek* (Bécs 1632—35) 182. lapjáról közöljük a vers alapjául szolgáló latin antifonát. Az egyes sorok előtti zárójelbe tett számok a magyar vers megfelelő szakaszára utalnak.

- (1) Salve Regina, mater misericordiae; vita, dulcedo, et spes nostra salve.
 - (2) Ad te clamamus exules filij Evae.
 - (3) Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrymarum valle.
 - (4) Eja ergo advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte.
 - (5) Et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.
- O clemens, o pia, o dulcis virgo Maria.

67.

Nyomatott kiadásai:

I. Pázmány Péter: *Imadságos könyv*. Pozsony 1631. 547—8. Kiad. Pázmány ő. m. II, 250. — Az éneket követő Vers. és Resp., valamint ima — talán szintén Nyéki Vörös által fordított — szövege a következő:

Vers. Az Urnak Angyala köszönté Mariát:
 Resp. Es Szent Lélektül méhében fogada.
 Könyörögjünk.

Ur Isten, ki a' Bóldog Aszony gyümölcsös szüzessége-által, örök bóldogságnak jutalmát adtad az emberi nemzetnek: adgyad kérünk, hogy érezzük annak érettünk-való esedezését, ki-által üdvösségünk meg-adóját vettük, à mi Urunk Iesus Christust: Ki te-veled él, és uralkodik mind örökkön örökké. Amen.

II. Pázmány Péter: *Keresztyen imadságos keönyv*. Pozsony 1610. 708—9.

III. Pázmány Péter: *Keresztyeni imadságos keönyv*. Grác 1606. 214b—215a. — A kiegészítő szövegek közül hiányzik az ima, ehelyett a kötet egy más helyén történt közlésére találunk utalást.

A Mária-antifonák sorozatának második darabja, mely a következő kettővel együtt az *Istenes énekek* bécsi kiadásából — egyelőre érthetetlen módon — hiányzik. A sorozat egészére vonatkozó tudnivalókat lásd a 65. és 66. sz. énekek jegyzeténél.

A vers további, szövegkritikai szempontból számításba nem jövő kiadásai mind az I. változat szövegét őrzik: Pázmány *Imadságos könyv*-e későbbi kiadásai. — *Officium B. M. Virg.* (Pozsony 1643) 121—2, 141—2. és a későbbi kiadások. — *Cantus catholici* (1651) 6. és a későbbi kiadások. — *Kájon-i-Cantionale* (1676) 12. és a későbbi kiadások. — *Jaklín Balázs: Regulai, . . . Nagy-Szombath Városában lévő Nagy Bóldog Aszszony Congregatiojának* (Nagyszombat 1684) 78—9, 316—7. — *Lelki paradicsom* (Gyulafehérvár 1700) Hhhhhla. — Megtalálható még a következő kéziratokban: *Petri András-ék.* (1630—68) 113a. — *Zemlény-ék.* (1668) 20a-b. — *Mihál Farkas-k.* (1680 k.) 65a. — *Écsi-ék.* (1725) 41.

Megjegyzendő, hogy a *Cantus catholici* nyomán mind a nyomtatott, mind a kéziratok énekeskönyvekben egy 6 vsz.-os változat terjedt el, mert a vers eredeti állományához hozzáillesztették még a 65. sz. alatt közölt himnusz utolsó strófáját.

Az ének dallamát a *Cantus catholici* (1651. 6.) közli. A régi német, cseh és szlovák énekeskönyveknek ezt a kedvelt dallamát „Ave fuit prima salus” szöveggel tartja nyilván a himnológia. Változata nálunk már 1574-ben megjelent nyomtatásban Huszár Gál énekeskönyvében (RMDT I, 59/I.). Népszerű lehetett, mert sok egykorú szöveg utal rá.

Az antifona eredeti latin szövegét Sailus *Thesaurus precum et Exercitiorum spiritalium* (Antwerpen 1609) című műve 318. lapjáról közöljük, zárójelben utalva a magyar vers megfelelő strófájára:

- (1) Alma Redemptoris mater, quae peruia caeli
Porta manes, et stella maris;
- (2) succurre cadenti
Surgere qui curat populo: tu quae genuisti,
- (3) Natura mirante, tuum sanctum genitorem
- (4) Virgo prius ac posterius, Gabrielis ab ore
Sumens illud Ave,
- (5) peccatorum miserere.

68.

Nyomatott kiadásai:

I. Pázmány Péter: *Imadságos könyv*. Pozsony 1631. 549. Kiad. Pázmány ő. m. II, 250. — Az éneket követő kiegészítő szövegek a következők:

Vers. Tégy méltóvá engem Szent Szüz a' te dicsiredre:
Resp. Adgy erőt ellenségid-ellen.
Könyördjünk.

Adgy irgalmas Isten, gyarlóságunknak óltalmat: hogy, a' kik az Isten Annyának emlékezetit tiszteljük, az ő könyörgésének segítségével, vétkeinkből fel-keljük: Ugyan azon mi Urunk Iesus Christus-által. Amen.

II. Pázmány Péter: *Keresztyen imadságos keönyv*. Pozsony 1610. 710.

III. Pázmány Péter: *Keresztyeni imadságos keönyv*. Grác 1606. 215b. — A kiegészítő szövegek közül hiányzik az ima, helyette a kötet egy más helyén történt közlésére találunk utalást.

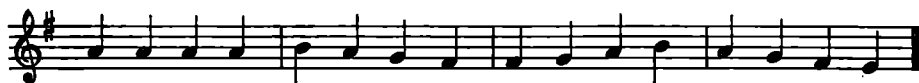
A Mária-antifonák sorozatának harmadik darabja. A sorozat egészére vonatkozó tudnivalókat lásd a 65, 66. és 67. sz. énekek jegyzeténél.

A vers későbbi, szövegkritikailag érdektelen előfordulásai mind az I. változat szövegét őrzik: Pázmány *Imadságos könyv*-e későbbi kiadásai. — *Officium B. M. Virg.* (Pozsony 1643) 58, 143. és a későbbi kiadások. — *Kájoni-Cantionale* (1676) 233. és a későbbi kiadások. — *Jaklin Balázs: Regulae, . . . Nagy-Szombath Városában lévő Nagy Boldog Asszony Congregatiojának* (Nagyszombat 1684) 75, 317—8. — *Lelki paradicsom* (Gyulafehérvár 1700) Ggggg4b. — Megtalálható még a következő kéziratban: *Mihál Farkas-k.* (1680 k.) 64a.

Nótajelzést a *Kájoni-Cantionale* (1676. 233.) ad: „Nota: Menyországnak Királynéja.” Ez a 66. sz. énekre utal, melyet viszont a 67. sz. ének dallamára énekeltek. Meggondolkoztató, hogy ezt a Mária-antifonát is más dallamra énekeltek a XVIII. században (Bozóki 1797. 229.), — s máig is így éneklük, — mégpedig az „Ave mundi spes Maria” lengyel (?) eredetű dallamára, melyet a *Cant. cath.* (1651. 124.) közöl először. A Kájoni által közölt eredeti dallammal közöljük, de jegyzetben közreadjuk a Bozókinál található másik dallamot is:

Meny-or-szág-nak ki-rály-né-ja, An-gya-lok-nak szent Asszonya.

Áldott gyö-kér Szüz Má-ri- a. Üd-vöz-légy Kris-tus szent Anyja.

Az antifona eredeti latin szövegét a *Kájoni-Cantionale* versünk előtt közli. A zárójelbe tett számokkal a magyar vers megfelelő strófájára utalva, a latin szöveg a következő:

Antiphona Post Vesperas.

- A Festo Purificationis, usque ad Pascha.
(1) Ave Regina Coelorum. Ave Domina Angelorum.
Salve radix, salve porta.
(2) Ex qua Mundo Lux est orta.
Gaude Virgo gloriosa. Super omnes speciosa.
(3) Vale o valde decora. Et pro nobis Christum exora.

69.

Nyomatott kiadásai:

I. Pázmány Péter: *Imadságos könyv*. Pozsony 1631. 550. Kiad. Pázmány ö. m. II, 251. — Az éneket követő kiegészítő szövegek a következők:

Vers. Eözüly, és örvendezz Szüz Maria, Alle'uja:
Resp. Mert bizonytal fel-támadot az Ur, Alleluja.
Könyörögjünk.

Ur Isten, ki à te Szent Fiadnak, à mi Urunk Iesus Christusnak fel-támadásával, házad népét meg-vígasztalád: adgyad, kérünk téged, hogy az ő szent Annya-, szüz Maria-által, az örök életnek örömébe jussunk: Ugyan azon mi Urunk Iesus Christus-által. Amen.

II. Pázmány Péter: *Keresztyen imadságos keönyv*. Pozsony 1610. 711.

III. Pázmány Péter: *Keresztyeni imadságos keönyv*. Grác 1606. 215b—216a.

A Mária-antifonák sorozatának negyedik — utolsó — darabja. A sorozat egészére vonatkozó tudnivalókat lásd a 65, 66. és 67. sz. énekek jegyzeténél.

A vers későbbi, szövegkritikailag érdektelen előfordulásai mind az I. változat szövegét őrzik: Pázmány *Imadságos könyv*-e későbbi kiadásai. — *Officium B. M. Virg.* (Pozsony 1643) 59. és a későbbi kiadások. — *Cantus catholici* (1651) 79. és a későbbi kiadások. — *Kájoni-Cantionale* (1676) 255. és a későbbi kiadások. — *Jaklin Balázs: Regulai, . . . Nagy-Szombath Városában lévő Nagy Bölög Aszszony Congregatiojának* (Nagyszombat 1684) 76, 318—9. — *Lelki paradicsom* (Gyulafehérvár 1700) Ggggg4b. — Megtalálható még a következő kéziratokban *Petri András-ék.* (1630—68) 104a. — *Mihál Farkas-k.* (1680 k.) 64a. — *Szoszna Demeter-ék.* (1714—5) 240.

Az ismert két nótajelzés — a *Cantus catholici*-ban (1651. 79.) „O gloriosa Virginum” (sublimis inter sydera), a *Kájoni Cantionale*-ban (1676. 255.) „O gloriosa Domina” (excelsa super sydera) (ad notam: Menyországnak Királynéja), — figyelembe véve a XVIII. századi gyakorlatot, ugyanahhoz a dallamhoz vezet. Ezt közöljük a *Cantus* (1651. 116.) alapján. A húsvéti időszak Mária-antifonájának ma is használatos dallama azonban nem ez, hanem a Bozóki gyűjteményében levő (1797. 229.), amely ugyancsak másfélszáz évvel korábbi dallamközlésre megy vissza (vö. *Cant. cath.* 1651. 79: Regina coeli laetare). Ez a dallam az alábbi:

Mennynek ki-rály-né Afz - fzo- nya, örüly fzap Szüz. Al- le - lu - ja.

Mert kit méhed-ben hordozni méltó vóltál. Al- le Al- le - lu - ja.

A *Cantus catholici* versünk szövege előtt közli az antifona eredeti latin szövegét is

Antiphona Paschalis ad B. V.

- (1) Regina Coeli laetare, Alleluja, Alleluja.
Quia quem meruisti portare. Alleluja, Alleluja.
- (2) Resurrexit sicut dixit. Alleluja, Alleluja,
Ora pro nobis Devm. Alleluja, Alleluja.

A latin eredetét közli a *Szegedi-féle Cantus catholici* (1674) is, annak dallamával együtt, s rögtön utána Nyéki Vörös szövegének a dallamhoz adaptált, átalakított változatát (358—9.):

Magyarúl : Azon Nótára.

Menynek Királyné Aszszonya,
Eörsüly Szent Szüz: Alleluja
Mert kit hordoztál méhben;
Fel-költ épp állapottal. Alleluja.

Az mint meg mondotta vala;
Ugy támadot. Alleluja.
Kérjed oh Szüz, Szent Fiadat
értünk. Alleluja, Alleluja.

70.

Kézirata: **Györi-toldalék.** 2. Kiad. RÓMER FLÓRIS, Györi Történelmi és Régészeti Füzetek 1861, 65.; HÁZI JENŐ: Sopron a régi magyar irodalomban (MIR 36.) 52.

71.

Kézirata: **Györi-toldalék.** 2. Kiad. RÓMER, i. m. 65.; HÁZI, i. m. 52.
3 bun olv. bűn

72.

Kézirata:

I. **Györi-toldalék.** 3—6. Kiad. RÓMER, i. m. 65—7.; HÁZI, i. m. 52—4. — Az ének végén a kéziratban: „Amen.”

11 hiu olv. hív

Nyomatott kiadása:

II. **Istenes énekek.** Bécs [1635—36]. 165—8. Kiad. VARJAS az ék. hasonmás kiadásában. Bp. 1941. 165—8. A cím előtt: „Mas.” A cím után fametszet: Mária a gyermekkel, babérkoszorúba foglalva. (Lásd: 20. sz. tábla.)

A bővített változatban Nyéki Vörös megtartotta a kézirat 1—2. és 5—7 strófáit (itt 1—2. és 9—11.), csak a vers utolsó sorát változtatva meg kissé; továbbá gyökeresen átalakította a kézirat 3—4. szakaszait (itt 3. és 7. vsz.). A nyomtatott szöveg 4—6. és 8. versszakaszai teljesen újak. Az átdolgozás idejét nem tudjuk, de valószínűleg az 1610-es évekről lehet szó, mikor — feltehetőleg — az *Istenes énekek* függelékében később kiadott énekeinek sorozatát írta.

25 revesült = korhadt

73.

Kézirata:

I. **Györi-toldalék.** 6—8. Kiad. RÓMER, i. m. 67—8.; HÁZI, i. m. 54—5. — A vers végén: „Amen.”

Nyomatott kiadásai:

II. **Dialogus.** Prága 1623. H1b—H2a. — Itteni címét lásd a főszerzőben. A cím alatt fametszet, mely a holdsarlón ülő, dicfényvel övezett Máriát ábrázolja, karján a gyermekkel. A kép alján ez a felírás: „Monstra te esse Matrem.”

III. **Dialogus.** Bécs 1633. D6b—D7b. Kiad. JENEI: Magyar költők XVII. század. Bp. 1956. 133—4. — A cím, a metszet és a tördelés megegyezik a II. változatával.

A III. szöveg a *Dialogus* jelenleg ismeretlen 1625. évi kiadását követi. Ugyanezt a változatot találjuk a közvetlenül az 1625. évi kiadásán alapuló 1724-ből való kiadásban (D7a—D8a), valamint az 1633-as újranyomásaként megjelent 1636. évben (D6b—D7b). Hasonlóképpen változatlan formában, ugyanazzal a címmel és metszettel került át a III. szöveg az *Istenes énekek* bécsi [1635—36] kiadásába. (158—60.) Kiad. VARJAS i. m. 158—60. Végül a *Dialogus* valamelyik kiadása nyomán belekerült a katolikus énekeskönyvekbe is: *Cantus catholici* (1651) 112—3.; *Kájoni-Cantionale* (1676) 369—70. továbbá mindkét gyűjtemény későbbi kiadásai. A *Dialogus* önálló kiadásai közül a protestáns nyomda által kiadott 1642. évi váradi editio mellőzte.

Hangjegyekkel a *Cantus catholici* (1651) közli először. A dallam a legismertebb Balassi-strófájú dallamok egyike; inkább a „Meg ne fedj engemet” dallamaként szokták idézni (lásd az 59. sz. verset), valószínű tehát, hogy eredetileg ahhoz tartozott, bár négy-soros bővült formája (4×19), amely ugyancsak a *Cantus catholici*-ban és később a XVIII. századi református énekeskönyvekben (Kolozsvár 1744, Debrecen 1778 stb.) jelent meg, Sztárai Mihály 23. zsoltárparafrazisával párosul, s így ez a négy-soros dallamalak tekinthető elsődlegesnek. (RMDT I, 28. sz.) A dallamot énekünk szövegével kiadta SZABOLCSI (A Balassi-strófa főbb ritmikai alakjai a régi magyar zenében.), ItK 1931. függ. XIII., s felsorolta variánsait is.

Nyéki Vörösnék ez az éneke a Székelyföldön — nyilván a *Kájoni-Cantionale* közvetítésével — a folklorba is behatolt. Két erősen átformálódott strófáját egy 1941-ben, Uzonban gyűjtött betlehemes játék részeként énekelték a vers eredeti, *Cantus catholici*-beli dallamával. (Közli: MNT II, 371/III.; SCHRAMM FERENC: Adatok betlehemes-játékaink dallamainak eredetéhez. Zenetud. Tan. VI, 469—71.) A nép ajkán élő szöveg, mely a vers 2. és 4. strófája nyomán keletkezett, a következő:

Szép liliom szála, kiről reánk szálla, ami jót az ég adott,
kinek drága kertje önte világ szerte drágalátos illatot,
mikor Ádám népe bűneitől tépve átok alatt roskadott.

Hajnali szép csillag, ki mindenkor csillog, ha járunk a setétben.
kinek fényessége bátorság és béke kísértésben, veszélyben,
ragyogj reánk immár, mert az ördög itt jár keresvén, kit széttépjen.

7 A sort olv.: Te szép liliomszál, kitől kegyelem száll.

11 zalna olv. szállna

74

Kézirata: Győri-toldalék. 8—9. Kiad. RÓMEA, i. m. 69.; HÁZI, i. m. 55—6.

Az ének verselése bizonytalan. A többségében 11-es sorokat három 12-es és egy 13-as sor tarkítja.

1—4 E sorok jellegzetes rímeit lásd a 65. sz. ének 5., a 68. sz. 3. és a 90. sz. 208. szakaszában is.

75.

Nyomatott kiadása: *Istenes énekek.* Bécs [1635—36]. 128—31. Kiad. VARJAS, i. m. 128—31. — A cím és a szöveg között egy metszet található, melyen a töviskoszorús, dicsfényvel övezett Krisztus balkezeivel a keresztfát tartja, mialatt oldalsebétől vér folyik egy serlegbe. A kép alatt felirat: „Precivm Redemptionis”. (Lásd: 19. sz. tábla.) A vers végén: „Amen.”

Az ének címében levő V. M. kezdőbetűk Vörös Mátyás szerzőségét jelzik.

76.

Nyomatott kiadása: *Istenes énekek.* Bécs [1635—36]. 132—5. Kiad. VARJAS, i. m. 132—5. — A cím előtt: „Mas.” A cím és a szöveg között egy feszület előtt térdelő Mária Magdolnát ábrázoló metszet látható. (Lásd: 19. sz. tábla.)

Az ének versfői nem adnak értelmes szöveget: MAAKHILTADHLK, de az első betűkből kitűnik, hogy Nyéki Vörös eredetileg bele akarta foglalni nevét (Matthias . . .) a versfőkbe.

Az ének bizonyos változtatásokkal és a szerző nevének elhallgatásával belekerült Beniczky Péter verseinek gyűjteményébe: *Magyar rithmusok* (Nagyszombat 1664) és ezt követően valamennyi későbbi Beniczky-kiadásba. (Lásd pl. OSzK XVII. sz.-i csonka példánya, RMK I, 1611b. 58—63.) Itt a következő szövegeltéréseket találjuk: 11 Negindas 19 im holt 27 kinek büntetéssel ölnék 30 Eltem végső óráján 35 Rontsd el a' rozsz szokást 53 s-ilyen inségemért 55 S ilyen 57 Eröd, fa levelen, kit a' szél hirtelen 59 fizet 63 Ki bünösödkért 65 Felségedhez mégyünk, üdvösséget kérünk 66 igazúlyunk 69 Verésedben.

9 megh = megint, ismét

52 meggyek? = mit tegyek?

53 A sor második feléből egy szótag hiányzik. Nem tudtuk pótolni, mert többféle megoldás lehetséges, nemcsak az, mely Beniczky kötetében olvasható.

57 A sor első feléből egy szótag hiányzik.

77.

Nyomatott kiadása: *Istenes énekek*. Bécs [1635—36]. 136—9. Kiad. VARJAS, i. m. 136—9. — A cím alatt fametszet, mely az ölében keresztet tartó gyermek Jézust ábrázolja dicsfényvel övezve. A kép alatti felirat „Iesu” szóval kezdődik, de folytatása a levél sérülése miatt nem olvasható. (Lásd: 19. sz. tábla.) Az ének végén: „Amen.”

Az ének versfői nem adnak értelmes szöveget: MATTTMAMHKKH, de az első betűkből kitűnik, hogy Nyéki Vörös eredetileg bele akarta foglalni nevét (Matthias . . .) a versfőkbe. — Versét az ének 7—8. sora szerint („Az én hivatalom . . . legyen szerenches”) valamelyik új hivatalába lépésekor írta. Gondolni lehetne kancelláriai szolgálata megkezdésére (1602 körül), de ez kevésbé valószínű, mivel itt igen szerény állást töltött be. Talán inkább 1611-ben, kanonokká való kinevezésekor írhatta, de pontosan ez sem bizonyítható.

A 76. sz. énekhez hasonlóan ez is belekerült Beniczky verseinek kiadásába. (OSzK XVII. sz. csonka példánya, RMK I, 1611b. 5—9.) Itt a következő szövegeltéréseket találjuk: 3 vig lelket, s-háládó szivet 8 legyek 12 Mert 17 Ne nézzed vétkemet 27 szelidet s-hivet 35 bünt 41 Ne kisirtcse lelkem, s-vesztegesse szívem 44 szolgádnak 46 kövessen szent malasztod 61 tetet, le tészem, mint leplet.

12 A sor utolsó harmadában („hozzád, mert az igen szükséges”) két szótag felesleges. Nem tudtuk törölni, mert több megoldás lehetséges, nemcsak az, amely Beniczky kötetében olvasható.

78.

Nyomatott kiadása: *Istenes énekek*. Bécs [1635—36]. 140—3. Kiad. VARJAS, i. m. 140—3. — A cím alatt ugyanazt az imádkozó szentet ábrázoló metszetet látjuk, amely az ék. 51. lapján, az 59. sz. ének előtt is megtalálható. (Lásd: 20. sz. tábla.) Az ének végén: „Amen”.

Az ének versfői: MATTHIAS VERES.

A 76. sz. énekhez hasonlóan ez is belekerült Beniczky verseinek kiadásába. (OSzK XVII. sz. csonka példánya, RMK I, 1611b. 53—8.) Itt a következő szövegeltéréseket találjuk: 1 nagy inség 21 természetemben fűll 27 Nyegödös akarát, kire a bün árrat 33 Késértő 47 légyen, s fényes napom 52 szüntelen éktelenül 53 szeplőt, lelkemről; bün gyepült 69 s-itt tüzeddel égess 77 szükségemben

13 yesztis olv. ijeszt is

52 fertelmel = fertelemmel, förtelemmel

79.

Nyomatott kiadása: *Istenes énekek*. Bécs [1635—36]. 144—8. Kiad. VARJAS, i. m. 144—8. — A cím előtt: „Mas.” A cím alatt a 75. sz. versnél megismert, Krisztust ábrázoló metszet. (Lásd: 19. sz. tábla.)

A versfőkbe a költő eredetileg bele akarta foglalni a nevét (Matthias . . .): MATIJA BEABISBEMHKG. — Az utolsó strofa szerint ezt a versét a Duna partján — feltehetőleg Győrben, de az is lehet, hogy egyik pozsonyi látogatásakor — szerezte.

A 76. sz. énekhez hasonlóan ez is belekerült Beniczky verseinek kiadásaiba. (OSzK XVII. sz. csonka példánya, RMK I, 1611b. 75—9.) Itt a következő szövegeltéréseket találjuk: 6 bocsásd te elődben 10 hegynék tetein 12 Mélységeket őrizvén 15 A' kisértetteknek 23 csak irgalmat 45 ne 51 angyalod őrt állyon 54 méhébul ragadtál 61 dologban 54 raggatál = helyezettél, tettél

80.

Nyomatott kiadása: **Istenes énekek.** Bécs [1635—36]. 148—51. Kiad. VARJAS, i. m. 148—51. — A cím előtt: „Mas.” Az ének végén: „Amen.”

A 76. sz. énekhez hasonlóan belekerült Beniczky verseinek kiadásaiba. (OSzK XVII. sz. csonka példánya, RMK I, 1611b. 14—8.) Itt a következő eltéréseket találjuk: 7 lelkem, s-rút kétséget szívem 12 bünt róllad él-vess 23 es végre 36 gyakran 60 Ne ejtcsen el törében.

- 6 megh = megint, ismét
- 17 esetem = elesésem (a 33. sorban is)
- 23 A sor 2. fele egy szótaggal rövidebb.
- 36 bújan olv. búján = buján

81.

Nyomatott kiadása: **Istenes énekek.** Bécs [1635—36]. 151—4. Kiad. VARJAS, i. m. 151—4. — A cím előtt: „Mas.”

Az ének versfői: BERNEMNSCAE. Ebből kiviláglik, hogy a költő eredetileg a „Bornemiszásé” akrostichont akarta kialakítani, de végül nem erőltette. Bornemisza néven nevezi magát a 90. és 91. sz. versek versfőiben is, hivatalos okiratokban azonban e nevet sohasem használta. — Az ének utolsó sorai szerint Sárvár közelében írta versét. Ez egy olyan alkalommal történhetett, mikor divisorként a káptalan jövedelmeit járt beszélni, tehát 1613 után, mert ekkor választották először divisorrá. Ilyenkor Sárváron és környékén nem egyszer megfordult. Így pl. a győri káptalan számadáskönyvei szerint 1614. márc. 7-én a „sárvári árenda” fejében 43 ft-ot szedett be.

A 76. sz. énekhez hasonlóan belekerült Beniczky verseinek kiadásaiba. (OSzK XVII. sz. csonka példánya, RMK I, 1611b. 38—43.) Itt a következő eltéréseket találjuk: 11 mint el utált 13 Régvolta 47 mardolo 51 igazgasd, döltében támogasd 57 Kértemre mert ha nész, lelkem úgy el-nem vész 63 kicsinységemnek, s el fogyott igyemnek 65 Szükségemhez közel.

- 24 megyek = mit tegyek
- 47 mordálló = gyilkoló

82.

Nyomatott kiadása: **Istenes énekek.** Bécs [1635—36]. 154—8. Kiad. VARJAS, i. m. 154—8. — A cím előtt: „Mas.”

Az ének versfői: VEEoREoS MATHIAS LE.

A vers írására a költőnek valamely bosszúsága, szomorúsága adott okot, erre céloz már az első strófa is. Hogy kik azok a „baráti”, akik „nagy akadékul” szolgáltak neki, nem tudjuk.

A 76. sz. énekhez hasonlóan belekerült Beniczky verseinek kiadásaiba. (OSzK XVII. sz. csonka példánya, RMK I, 1611b. 43—9.) Itt a következő eltéréseket találjuk: 13 hogy büntet, és meg vér 20 bocsátota [1] fejedre 21 Ha probába most tett, praedára nem vetett 22 S-nem bizott ellenségre 23 Nem hogy szégyenitsen 40 utálnak-is 53 te nagy jutalmad 60 Hogy méltán oda fel érj 65 sok vétkem vesszöjét 67 miként Danielnek 68 uttyát talállya 69 Mert el bágyatt lelkem, küldgy eledelt nékem 72 kedved velem jól tehet 82 jót 89 felejtett.

- 25 öztönnel = ösztönzéssel
- 26 teczik keserves = keservesnek tetszik; úgy tetszik, hogy keserves
- 40 Az *utáltak* alak talán téves, *utálnak* helyett.
- 71—72 A sor értelme: Addig siess velem jól kedvet tenni (= javamra cselekedni), amíg Saul körül vesz. A bibliai utalás arra vonatkozik, hogy Saul meg akarta ölni Dávidot, ezért házát körülvetette, Dávid azonban felesége segítségével megszökött, és így megszabadult. (1. Kir. XIX, 11—2.)
- 74 karod olv. károd

Nyomatott kiadása: **Istenes énekek.** Bécs [1635—36]. 161—5. Kiad. VARJAS, i. m. 161—5. — A cím és a szöveg között metszetet találunk, mely a holdsarlón ülő, dicsfényvel övezett Máriát mutatja, ölében a gyermekkel. (Lásd: 20. sz. tábla.) Ez a metszet különbözik az ék. 158. lapján látható, hasonló tárgyú képtől. (Lásd a 73. sz. ének jegyzetét.)

48 A sor végén a költő lakóhelyére, Győrre céloz.

83 meg = megint, ismét

84.

Nyomatott kiadása: **Istenes énekek.** Bécs [1635—36]. 169—71. Kiad. VARJAS, i. m. 169—71. A cím előtt: „Mas.” A cím alatti metszet a szent családot ábrázolja a betlehemi istállóban, oldalt két pásztorral. (Lásd: 20. sz. tábla.) Az ének végén: „Amen.”

1 Az ének kezdete megegyezik a 72. sz. énekével, mely az ék.-ben közvetlenül versünk előtt áll.

85.

Nyomatott kiadása: **Istenes énekek.** Bécs [1635—36]. 172—5. Kiad. VARJAS, i. m. 172—5. — A cím alatt metszet: a holdsarlón álló Mária dicsfényvel övezve, karján a gyermekkel. (Lásd: 21. sz. tábla.)

Az ének verselése több helyen bizonytalan. A költő 10 szótagos sorokra törekedett, de ettől több helyen eltért. Így a 2., 7., 14., 20., 25., 65. és 68. sorok 11-esek, a 16. pedig 9-es. Feltűnő azonban, hogy a 26. sortól — a záróstrófát nem számítva — egyöntetű a verselés. A szótagszám hasonló ingadozása figyelhető meg a 74. sz. éneknél is. Lehet, hogy a költő e két esetben olyan dallamot vett alapul, mely a szótagszám pontos betartását nem követelte meg.

Az ének megírásában a költőt erősen inspirálta Vásárhelyi András Mária-himnusza. (RMKT I, 2. kiad. 236—8.) Különösen a vers első két strófája őrzi erősen a középkori himnusz hatását. A hasonló sorokra külön-külön utalunk. Jellemző az is, hogy Vásárhelyi is 10 szótagú sorokban írt, melyekbe helyenként 11-esek keveredtek.

2 Vö. Vásárhelyi 22. sor: „zenth athyanak draga kench tartoya”.

3 Uo. 2. sor: „Wr ihusnak bodogsagws Anyya”.

5 Uo. 1. sor: „Angeloknak nagsagws azzonnya”.

6 Uo. 3. sor: „meñorsagnak zephseges aytoya”.

7 Uo. 4. sor: „paradychomnak vagh zeles kapwya”.

20 Uo. 44. sor: „zankyweteseknek megh bodogeytoya”.

36 Uo. 41. sor: „Arwasagnak kegyes taplaloya”.

37, 39 Uo. 60. sor: „magyaroknak megh oltalmazoya”.

44 Uo. 38—39. sor: „es mynekönk my sok vetkezetönk rettenetes nekönk vethkezetönk”.

86.

Nyomatott kiadása: **Istenes énekek.** Bécs [1635—36]. 185—7. Kiad. VARJAS, i. m. 185—7. — A szoltár-idézet és a latin vers között fametszet: meztelen angyal bal kezével halálfejre, jobbával egy homokórára támaszkodik. (Lásd: 21. sz. tábla.)

Ezt a verset, valamint az utána következő hármát (87—89. sz.) eddig nem tulajdonították Nyéki Vörösnak. A kötetben való elhelyezkedésük, valamint az a körülmény, hogy a Nyéki Vörös által szerkesztett kiadványon kívül soha másutt nem jelentek meg, az ő szerzősége mellett szól. (Lásd még a versek jegyzeteinek bevezetésében mondottakat is.) A jelen vers esetében Nyéki Vörös szerzőségét még az is valószínűsíti, hogy egyik könyvébe, Lackner Kristóf *Coronae Hungariae emblematica descriptio* című műve kéziratossaloldalakának 111a lapjára az alapul vett latin epigrammát saját kezűleg bejegyezte. (Könyvtára 22. sz.) A latin verset tehát — melynek szerzőjét nem sikerült megállapítanunk — Nyéki Vörös jól ismerte, s ez további érv a magyar parafrázis tőle való származtatása mellett. E könyvbejegyzés a vers keltezéséhez is hozzásegít. Mivel a Lackner-kötet 1615-ben jelent meg, a latin vers bejegyzésére feltehetően 1615—20 körül került sor, s nyilván ekkortájt a magyar fordításra is. A Lackner-kötet kéziratossaloldalakából

az is kiderül, hogy a költő ezekben az években fokozott érdeklődéssel fordult a morális kérdések felé, melyek ennek s a következő három versnek a tematikáját is meghatározzák.

A vers előtti zsoltár-idézet magyarul: Az ember hasonlónvá lőtt az hiúsághoz: az ő napjai mint az árnyék el-mulnak. (Káldi ford.)

A latin epigramma jelentése:

Sírva születtem én e világra, s sírva temetnek,
S számtalan könny közt éltem az életemet.
Ó, be siralmas, esendő, s bús vagy, emberi nemzet,
Mert hamuból lettél, és hamuvá leszel is.
(Gerézdi Rabán fordítása.)

15 A sorból hiányzik egy szótag.

87.

Nyomatott kiadása: **Istenes énekek.** Bécs [1635—36]. 187—8. Kiad. VARJAS, i. m. 187—8.

A szerzőség és a keltezés kérdésében lásd az előző 86. sz. versnél mondottakat.

A címként szereplő hexameter magyarul: A sors maga, egyszer édesszülénk, máskor mostohánk.

6 A *gazdag* szó itt használt *kazdag* alakja Nyéki Vörös nyelvére igen jellemző, s így ennek felbukkanása is erősíti a szerzőségére vonatkozó álláspontot.

88.

Nyomatott kiadása: **Istenes énekek.** Bécs [1635—36]. 188—9. Kiad. VARJAS, i. m. 188—9.

A szerzőség és a datálás kérdésében lásd a 86. sz. versnél mondottakat.

A címként szereplő latin hexameter magyarul: Forrás, tükör és kút, a szemnek gyönyörűséget okoznak.

1 A *dolog-forog* rímet lásd a 90. sz. vers 557—9. sorainál is.

89.

Nyomatott kiadása: **Istenes énekek.** Bécs [1635—36]. 189—90. Kiad. VARJAS, i. m. 189—90. — A kiadvány unicum példányának csonkasága miatt a 30. sor után a vers folytatása ismeretlen.

A szerzőség és a datálás kérdésében lásd a 86. sz. versnél mondottakat. Ezen felül külön megemlíthető még, hogy a szeretet kérdésével, mely a vers tárgyát képezi, Nyéki Vörös részletesen foglalkozik a Lackner *Coronae Hungariae*-kötet kéziratos toldalékának 115a—119b. lapjain. Itt megtalálható egy az ének címéhez hasonló mondás is: „Si vis amari, ama.” (119a.) (Lásd: Könyvtára 22. sz.)

A latin cím fordítása: Hogy szeressenek, szeress.

31 *Így*: a lap alján órszó gyanánt áll.

90.

Nyomatott kiadásai:

I. **Dialogus.** Prága 1623. Ala—G2b. — Nyéki Vörös első önálló kiadványa, mely „Nyomatott Pragaban Sessivs Pál által MDCXXIII. esztendőben.” A címadó mű után négy levélnyi függelék következik, mely két prózai imádság által közrefogva Nyéki Vörös két énekét tartalmazza. (E verseket lásd 73. és 91. sz. alatt; az imádságokat alább közöljük.) A kiadványt több metszet díszíti, ezek a következők: A címlapon az impressum fölött metszet az utolsó ítéletről; a címlap hátlapján a bibliai könyv megnevezése és a latin idézet között egy koponyát ábrázoló kép, a koponya felett „Memento Mori”, alatta „Memorare Novissima” felírással; az A3b lapon, az előszó után ugyanaz az imádkozó remetét ábrázoló metszet, melyet az 59. sz. versnél már ismertettünk; az F3a lapon,

a *Dialogus* záróbeszéde, a „Concinnator” szavai előtt halálfeje, melyre egy kisgyermek dől, felül „Memento Mori” felírással; a G3a lapon, az első imádság élén a címlapról is ismert utolsó ítélet-metszet; az ezután következő két vers előtt is áll egy-egy metszet, ezek leírását lásd az illető énekek jegyzeteinél; végül a második imádság élén a 75. és 79. sz. versknél már ismertetett, Krisztust ábrázoló metszet. (A képeket lásd: 13—18. sz. táblák.) — Ugyanezt a variánst közli egy egyetlen példányban ismert, címlap nélkül csónkán ránk maradt kiadás, mely a marosvásárhelyi Bolyai-könyvtár tulajdona. SZABÓ KÁROLY tévesen tekinti azonosnak a *Dialogus* 1625. évi bécsi kiadásával (vö. RMK I, 545.), mert ez utóbbi a műnek egy bővített változatát tartalmazta. A marosvásárhelyi példány viszont csak számos feltűnő sajtóhibájával tér el a prágai editiótól; nyilvánvalóan e kiadáshoz a szerzőnek nem volt semmi köze. Hiányzanak belőle a metszettek is, s nem tudjuk mennyit tartalmazott a függelékből, mert a *Dialogus* szövege után a második prózai imádság szövege kezdődik, s ezután a kiadvány megszakad. Mivel egy 1624. évi kiadvánnyal (RMK I, 539.) egybe van kötve, lehet, hogy az is abban az évben hagyta el a sajtót.

II. *Dialogus*. Bécs 1633. A1a—D3a. Kiad. JENNER: Magyar költők XVII. század. Bp. 1956. 137—82. az 1636. évi kiadás alapján. — Ez a kiadás tartalmában pontosan megegyezik a prágai kiadással, azzal a különbséggel, hogy a *Dialogus*-nak itt egy átdolgozott és bővített változata olvasható. A prágai kiadás metszetei is mind megtalálhatók ebben a kiadásban, ugyanazon elrendezésben. A metszettek azonos dúcokról készültek, sőt a betűtípusok is megegyeznek, mert Ferenczffy Lőrinc a Sessius-nyomda felszerelésének egy részét időközben megvásárolta, s ezt a kiadást ő adta ki. Az egyetlen fennmaradt példány azonban több helyen megcsontult. Ugyane kiadás lényegben változatlan, de több hibában és a költő nyelvjárásától eltérő alakban bővelkedő utánnomata megjelent ugyanott 1636-ban (RMK I, 654.); ennek nyomán pedig Szenczi Kertész Ábrahám váradi protestáns nyomdája adta ki a művet 1642-ben (RMK I, 734.), a függeléklet felekezeti szempontok szerint megcsontítva.

III. *Dialogus*. Nagyszombat 1724. Kiad. a 186—193. vsz.-ot HÁZI JENŐ: Sopron a régi magyar irodalomban (MIR 36.) 48—9. — E kései kiadás impressuma: „Nyomtattott Bécsben 1625. Eszt. Most ismét újabban: Nagyszombatban, az Académiának bötüivel: Gáál Friderik által MDCCXXIV. Eszt.” Mellőzi a mű prózai előszavát, valamint a függelék két imádságát; a két verset azonban közli a kiadvány végén. E változatot az teszi becessé, hogy közvetlenül a jelenleg egyetlen példányban sem ismert 1625. évi kiadáson alapul, s így segítségével módunkban van rekonstruálni a *Dialogus* időben második — ma ismeretlen — kiadását. A XVIII. századi kiadvány ugyanazt a bővített változatot képviseli, mint az 1633. évi kiadás, amiből az következők, hogy ez utóbbi is az 1625. évin alapul.

Nyéki Vörös műve végleges szövegének ennek alapján az elveszett 1625. évi editio változatát kell tekintenünk, melyet egymást több ponton kölcsönösen korrigálva megőrzött az 1633. illetve 1724. évi kiadás. Mivel azonban az előbbi csónkán maradt fenn, az utóbbi pedig túl kései, a legelső prágai kiadás szövegét kellett alapul vennünk, és ezt javítani, illetve kiegészíteni az 1625. évin alapuló két későbbi kiadás alapján.

A *Dialogus* bővített kiadásának a szövege került be a *Tintinnabulum tripudiantium* 1644. évi pozsonyi kiadásába (101—59. RMK I, 763.), külön belső címlappal, de a prózai előszó elhagyásával. A címlapon itt fel van tüntetve a szerző neve: „Nyéki Vörös Matyas-, Györi Kanonok-, és Pápoczi Praepost-által”, s alatta metszet látható, mely egy a pokolból feltekintő meztelen férfit ábrázol, amint kitért karokkal a mennyből alátékintő, gyermekét karján tartó Máriához könyörög. (Lásd: 24. sz. tábla.) Az 1644. évi kiadás nyomán a *Dialogus* megjelent a *Tintinnabulum* valamennyi későbbi katolikus-típusú kiadásában is. Ezek felsorolását lásd a 93. sz. vers jegyzeteinél. E kiadások nyomán a *Dialogus* szövege két kéziratba is belekerült: *Kájoni latin-magyar himnusz-gyűjteménye* 733—57. — *Belanszky János kézírata* (1702) 1a—69a.

A nótajelzés Uz Bálint énekére utal (Lásd Dézsi: Balassa Bálint minden munkái II, 361—2.), amely az 1700-ban megjelent unitárius énekeskönyvben (Imadsagos es Enkes kézbe hordozó Könyvetske. Kolozsvár. 165.) egy talán még XVI. századi énekhez („Megadja még Isten örömét szívemnek” — Dézsi i. m. II, 314.), ez pedig ugyanannak az énekeskönyvnek első kiadásában (Kolozsvár 1623. 95.) Rimay egyik énekéhez („Legyen jó idő csak” — ECKHARDT-kiad. 79.) vezet. Sajnos, az idézett énekek dallamát nem ismerjük.

Versfők: BORNEMISZA MATTHIAS NIEEKI. Bornemisza néven nevezi magát a 81. és 91. sz. énekek versfőiben is. Művét a 342. vsz. szerint Győrben, 1620. Jézus nevének ünnepén, tehát január 2—6 között fejezte be.

Kájoni János jelenleg lappangó latin-magyar vers-gyűjteményében, a *Dialogus* magyar szövegével párhuzamosan annak 25 szakaszos latin változata is megtalálható, „Audaci fulgidum vita pro humanum. . .” kezdettel. E latin ének versfője: ABSTEMIVS MATTHIAS NIECHIV E. (PAPP Géza közlése.) E meglepő tény okát és hátterét, a kézirat hiányában nincs módunk megvilágítani. Kájoni általában arra törekedett, hogy bilingvis gyűjteményt állítson össze, s miként egyes latin versek hiányzó magyar fordításáról ő maga gondoskodott, elképzelhető ennek fordítottja is: egy magyar verset — jól lerövidítve — latinra fordított. Ezt a feltételezést azonban erősen kétségessé teszi, hogy a latin fordítás Nyéki Vörös nevét közli a versfőkben. Arra viszont semmi adatunk és támpontunk nincs, hogy a költő *Dialogus*-ának egy latin változatát is megírta volna. Így ez a probléma egyelőre homályban marad.

A *Dialogus*-t a XVII. század második felében horvátra fordították. A csak kéziratban fennmaradt fordítás kéziratát a zágrábi egyetemi könyvtár őrzi; a szöveget FRANJO FANCEV tette közzé 1932-ben. (Gradja za povijest književnosti hrvatske XI, 38—63.) A fordító valószínűleg Magdalenic Matijaš, a jaskai harmincadhivatal contrascribája volt, aki Nyéki Vörös Mátyás más műveit is lefordította horvátra. (HADROVIC LÁSZLÓ: Eine ungarische und kroatische Variante der „Visio Philiberti”. Archivum Europae Centro-orientalis 1937, 317—24, — Uő: Die ungarischen Vorlagen eines alten Kroatischen Dichters. Uo. 1939, 326—27.)

A *Dialogus* önálló kiadásainak függelékében levő prózai imádságok a következők:

Keonygeorges, Hogy Christus Vrnk Ez Világnak el jüvendő ütlő Btrája nekünk irgalmas legyen

Vallom oh kegyelmes és irgalmas Vram, hogy sokat vétkeztem, és hogy az én lelkem ismereti kárhozatot érdemlett. Az mi penitentiának pedig nem elegendő az elég tételre, de az te irgalmassághod fölyül halladgya az vétkeket. Kérlek tégedet kegyességes Vram ne számláld ellenem az én keserüségimet, hogy bé menny ítéletben az te szolgáladdal, de inkább az te könyörületességednek sokasága szerént, töröld el az én hamisságomat. Jay ennékem nyomorúlnak akkor, mykoron el jövend az ítéletnek napja, és meg nyittatnak az lelki esméreteknek keonyvei, és mondatik én feleolem: Ime az ember, és az ő chelekedeti. Vallyon s' mit mivellyek akkor, én Vram Istenem, mikoron az egek ki jelentik az én hamisságomat, és az föld ellenem támad? Ime én semmit sem foghok felelehetni, hanem le haytott feovel, szégyen vallásom miatt te elöttyed állok reszketvén, és pironkodván. Te azért irgalmazz hogy kétségben ne essem. Es noha chelekettem ollyat, az kiért enghemet kárhozatra vethez, de te el nem vesztetted az honnéd üdveoziteni szoktál, Mert te Uram nem akard az bünösöknek halálokat, sem nem örülsz az meg halóknak el veszéseken. De söt hogy az holtak élyenek, te meg holtál, és az te halálod az bünösöknek halálokat meg ölte. Nyúych Vram az te kezedet a magasságból, és szabadéch meg engemet az én ellenségim kezekből, ne örülhessenek az én nyavalyámon, és ne boszszonhasanak nyomorusághimban, mondván: Ime el nyellyük eotet. Kegyelmes Jesvs vallyon s' kichoda kételkedhetik az te irgalmasságod feleol, kik midön ellenségid vólnának, meg váltottál bennünket a te szent véred hullásával, és meg békéltettél szent Atyáddal. Ime az te irgalmasságodnak árnyéka alatt, az Te dichőségednek széki eleibe sietek bochyánatot kérvén, meg sem szünem az kiáltástúl és zeorgetéstül, míg meg nem irgalmazsz énnékem. Mert hogyha minket bününk bochyánattyára hittál mideon bochyánatot nem kerestünk, mennyivel inkább bochyánatot nyerünk ha azt kíványjuk, és tellyes szivbeol áetatossan kérjük? Könyörgök te néked kegyes Jesvs légy kegyelmes és irgalmas énnékem büneoesnek, mikoron az ítéltre el jeovendesz. Chelekedgyed hogy az én életemnek véghin, és az utólsó napon, az te drágalátos szent haláloednak érdeme segéchyen és üdvözichyen enghemet, hogy az te Országodban tégedet mind örökké dichirhesselek, és te néked örök hálátat adhassak, Amen. (1623. évi kiadás G3a-b.)

Wdveosseges Es Aetatos Szep Imadsag

Vram Jesvs Christus, élő Istennek igaz fia, bizony Isten és ember. En méltatlan bünös ember, tégedet magasztallak, tégedet dichérek és te néked tellyes szivemből hálátat adok, az te én hozzám való bevséges jó völtodért, hogy engem az te hasonlatosságodra teremtettél, és az te drágalátos szent véreddel méltóztattál meg szabadétany, de én mind ezekért az el vett javaidért, vallom alázatossan, hálát adatlán völtomat, mert sok szörnyü

bünökkel meg bántottalak tégedet: könyörgök te néked az te meg foghatatlan jó vólto-
dért, az te nagy irgalmasságodból bocháss meg énnékem, és őrizz meg kegyelmessen, hogy
én te teremtett állatod, kit keserves haláloddal akartál meg váltany, az én bűneimben el
ne veszszek, és ilyen rettenetes veszedelemben ne múllyak ki. O kegyelmes Isten, oh én
édes Jesvsom, szánom bánom az én sok bűneimet. Bánom fölötte ighen hogy tökéletes-
ben nem kesereg az én szívem. Annakokáért kérek Uram az te hozzánk valo nagy szere-
tetédért és mind azokért mellyeket az mi üdvösségünkért szenvedtél, őrizz meg és tarch
meg engemet, az én halálomnak oráján, segéché meg engemet, légy jelen énnékem az te
szent Angyaliddal, hogy az én ez világból ki múlásom, az te dűchösségedre, az én lelkem
nek örök üdvösségére legyen. Amen. (1623. évi kiadás H2a-b.)

*

A *Dialogus*, a Lélek és Test vitája, *Visio Philiberti* néven a középkor irodalmának számos nyelven és sok változatban megmaradt emléke. Első magyar fordítását a *Nádor-codex*-ben olvashatjuk. (Nyelvemléktár XV, 224—9.) Azt, hogy Nyéki Vörös Mátyás melyik változatot fordította, pontosan megállapítani nem tudjuk. Mindenesetre olyat, amely lényegében azonos vagy legalábbis közel rokon azzal a szöveggel, amely a *Nádor-codex* fordítójának kezében is megfordult. Nyéki Vörös Mátyás változata azonban ettől eltér annyiban, hogy a látomást Szent Bernát éli át. A középkorban e változat meglehetősen ritka volt, de éppen a XVI—XVII. század fordulóján többször megjelent. Így Antwerpenben, 1609-ben. (*Thesaurus precum et Exercitiorum spiritualium*. 448—60.) A kötetet Sailus Tamás S. J. állította össze. (U. EDÉLESTAND, DU MÉRIL: *Poésies populaires latines antérieures au douzième siècle*. Paris 1843. — B. HAURÉAU: *Des Poèmes latins attribués à Saint Bernard*. Paris 1890. — KLEINERT, GUSTAV: *Über den Streit zwischen Leib und Seele*. Halle 1880. — H. WALTHER: *Das Streitgedicht in der lateinischen Literatur des Mittelalters*. München 1920. — KATONA LAJOS: *Tülvilági látomások codexeinkben*. AkÉrt 1907. — KOZÁKY ISTVÁN: *A haláltáncok története*. Bp. 1936.)

Nyéki Vörös Mátyás műve nem fordítás, hanem az eredetit mintegy négyszeresére bővítő átdolgozás. Az eredetit újrakölti, tömörségét fellazítja, új részekkel bővíti, a párbeszédes formában írt latin költeményt még drámaibbá teszi. Elöl 5, végül 60 versszakos elmélkedő, oktató részt csatol a *Visio* tulajdonképpeni szövegéhez, melyet a „Concinnator”, maga a költő mond el. E részek eredetiek. De, ha a latin szöveg részeit párhuzamba állítjuk a magyar megfelelővel, a *Dialogus* nagyfokú eredetiségét is meg kell állapítanunk. Igaz, a latin szöveg anyagát teljes mértékben átveszi, de annak képeit mindig tovább színezi, mondanivalóját kibővíti. Szinte teljesen függetleníti magát a latin szövegtől a pokol leírásában, ahol a latin szöveg 20 sorának Nyéki Vörös Mátyás művében 155 sor felel meg. A latin szöveg utolsó részét, ahol Szent Bernát a *Visio* tanulságaival oktatja az embert, tömöríti, majdnem harmadára csökkenti, helyette azonban a Concinnator oktatásában maga szól a bűnös emberhez. Ezzel műve helyes arányait óvja meg, nem adva két elmélkedő részt egymás után.

Sailus könyvének *Visio*-szövegét a Pannonhalmán őrzött példányból az alábbiakban közöljük.

Querela sive dialogus animae et corporis damnati, quem aiunt quidam S. Bernardum per nocturnum visum composuisse.

1. Noctis sub silentio tempore brumali,
Deditus quodammodo somno spiritali,
Corpus carens video spiritu vitali;
De quo mihi visio sit, sub forma tali.
2. Cum dormirem paululum vigilando fessus,
Ecce quidam spiritus, nouiter egressus
De praedicto corpore, vitiis oppressus,
Corporis cum gemitu plangebatur excessus.
3. Iuxta corpus anima stetit et plorauit,
Et eam cum gemitu sic interrogauit:
O caro miserima, quis te sic prostrauit,
Quam mundus tam prospere pridie ditauit?

4. Nonne mundus pridie tibi subdebatur?
Nonne te prouincia tota verebatur?
Vbi nunc familia, quæ te sequebatur?
Cauda tua florida iam nunc amputatur.
5. Non es nunc in turribus de petris quadratis,
Sed nec in palatiis magnæ largitatis:
Nunc delata feretro paruæ quantitatis,
Iaces nunc in tumulto breuiore satis.
6. Quid tibi palatia prosunt, vel quid aedes?
Vix nunc tuus tumulus bene capit pedes.
Quemquam false iudicans amodo non lædes:
Per te data nobis est in inferno sedes.
7. Ego, inquam, anima nobilis creata,
Ad similitudinem Domini formata.
O caro miserima, mecum es damnata!
Si scires supplicia nobis paeparata,
Vere posses dicere, Heu quid fui nata?
Vtinam ad tumultum de ventre translata!
8. Non est mirum, fateor, quia dum vixisti,
Quidquam benefacere me non permisisti:
Sed semper ad scelera pessima traxisti:
Vnde semper erimus in dolore tristi.
9. In poenis acerrimis sum, et semper ero.
Nullæ linguæ sæculi dicerent pro vero
Vnam poenam miseram, quam infelix fero:
Sed, quod magis doleo, veniam non spero.
10. Vbi sunt nunc praedia, quæ tu congregasti,
Vel celsa palatia, turres quas fundasti?
Et nummorum copia quam tu plus amasti,
Gemmæ per quas annulis digitos ornasti?
11. Vbi lecti strati iam tam miri decoris,
Vestis mutatoria varij coloris?
Species aromatum placidi saporis,
Vasa, mensæ, gausapæ niuei candoris?
12. Vbi modo volucres, vel caro ferina,
Vel murenæ nobiles, vel electa vina?
Non agnis, nec gregibus redolet coquina.
Talis peccatoribus imminet ruina.
13. Tua domus qualiter tibi modo placet?
Eius nonne summitas super nasum iacet?
Iam clauduntur oculi, lingua tua tacet.
Nihil tibi superest, quod iam lucro vacet.
14. Quidquid dudum misero congregasti more,
Dolo, fraude, foenore, metu, vel rigore,
Longaeva per tempora, cum magno labore,
A te totum rapuit mors, humus humore.
15. Non modo circumdaris amicorum choris:
Cum per mortem cecidit flos tui decoris,
Rumpitur cuiuslibet vinculum amoris.
~~Tuæ iam tristitia cessauit vxoris.~~

16. In tuis parentibus amodo non speres,
 Quia sibi remanent terrae, Bacchus, Ceres,
 Et thesauri copia, pro qua poenas feres:
 Mortem tuam breuiter plangit tuus heres.
17. Non credo, quod mulier tua, siue nati,
 Darent quinque iugera terrae siue prati,
 Ut nos, qui de medio iam sumus sublati,
 A poenis redimerent, quas debemus pati.
18. Iam scis caro misera, quam sit male tuta
 Mundi nequam gloria, fallax, et versuta,
 Repleta doloribus, vitiis polluta,
 Et veneno daemonum nequiter imbuta.
19. Pretiosis vestibus non es nunc induta:
 Tuum valet pallium vix duo minuta,
 Paruo linteamine iaces inuoluta.
 Tibi modo pauperes non ferent tributa.
20. Et licet non sentias nunc tormenta dura,
 Scias quod supplicii non es caritura.
 Nam testantur omnia Scripturarum iura,
 Quod tormenta postmodum mecum es passura.
21. Te, qui pater pauperum non eras, sed praedo,
 Iam rodunt in tumulto vermes et putredo.
 Tecum diu nequeo stare, iam recedo.
 Nescis ad opposita respondere, credo.

Respondet Corpus.

22. Tandem postquam anima talia dixisset,
 Sese corpus erigit, quasi reuixisset:
 Postquam vero gemitus multos emisisset,
 Quaerit quisnam talia locutus fuisset.
23. Es tu, inquit, spiritus meus, qui sic faris?
 Non sunt vera penitus cuncta, quae causaris:
 Iam probabo plenius, argumentis claris,
 Quod, si quaedam vera sint, in multis nugaris.
24. Feci te multoties in multis errare,
 Et a bonis actibus saepe declinare.
 Sed si caro faciat animam errare,
 Plus est culpa spiritus; audi tamen quare.
25. Mundus et daemonium foedus pepigere,
 Et carnem miserrimam secum coniungere:
 Quam si rigor animi cesset coercere,
 In peccati foueam cadunt ambo vere.
26. Sed, vt mihi dixeras, Deus te creauit,
 Et bonam, et nobilem; sensu te ditauit,
 Et ad suam speciem pariter formauit,
 Ut ancilla fierem tibi me donauit.
27. Ergo, si tu domina creata fuisti,
 Et daretur ratio per quam debuisti
 Nos in mundo regere; cur mihi fauisti
 In rebus illicitis, et non restitisti?

28. Num carnem, vt animam, iustum est culpari,
 Quae se, cum sit domina, sinit ancillari?
 Nam caro per spiritum debet edomari,
 Fame, siti, verbere, si vult dominari.
29. Caro sine spiritu nihil operatur:
 Eius adminiculo viuens vegetatur.
 Caro quae per spiritum non suppeditatur,
 Per mundi blanditias mox infatuatur.
30. Caro quae corrumpitur, per se malum nescit.
 Carni sine spiritu nihil innotescit.
 Si, quod iubes, exequor, culpa tibi crescit:
 Caro sine spiritu, mortua quiescit.
31. Si voluntas spiritus in opus ducatur
 Per carnem pedissequam, caro quid culpatur?
 Culpa tangit animam, per quam imperatur,
 Id quod caro fragilis viuens operatur.
32. Carne quidem grauius tu peccasti, crede,
 Carnis sequens libitum, fragilis et foedae.
 Rodunt mea viscera vermes in hac aede.
 Iam non loquar amplius, anima recede.

Respondet Anima.

33. Adhuc, dixit anima, tecum volo stare,
 Et tua, si potero, dicta refrenare:
 Vt quid mihi loqueris corpus tam amare,
 Volens mihi penitus culpam imputare?
34. O caro miserrima, quae viuens fuisti
 Stulta, vana, friuola, a quo didicisti
 Verba tam asperrima, quae iam protulisti?
 Attamen in pluribus recte respondisti.
35. Istud enim consonum scio veritati,
 Restitisse debui tuae voluntati:
 Sed tua fragilitas prona voluptati,
 Nugis mundi dedita noluit hoc pati.
36. Quando te volebam, o caro, castigare,
 Verbere, vigiliis, vel fame domare;
 Mox te mundi vanitas coepit effrenare.
 Et illius friuolis coëgit vacare.
37. Et ita dominium de me suscepisti,
 Perditrix domestica de me sic fuisti:
 Per mundi blanditias me post te traxisti.
 In peccati puteum tandem me misisti.
38. Scio me culpabilem; nam in hoc erraui,
 Quod, cum essem domina, te non refrenaui:
 Sed tu me deceperas fraude tam suauis,
 Quare tu deliqueras culpa magis graui.
39. Si mundi delicias dolos machinantis
 Despexisses fatui, sed et incantantis
 Daemonis astutias; e caelo tonantis
 Adhaesisses monitis, essemus cum Sanctis.

40. Sed tamen tripudiis mundi fraus arrisit,
Ac vitam diutinam firmiter promisit:
Quod mori non putabas, sed mors haec emisit;
Quando de palatio, ad tumbam te misit.
41. Hominum fallacium mundus habet morem,
Quod magis amplectitur, quibus dat honorem;
Illos fallit citius per necis rigorem,
Et dat post diuitias vermes et foetorem.
42. Qui tibi, dum vixeras, amici fuere,
Iacentem in tumulo nolunt te videre.
Corpus hoc intelligens coepit quasi flere,
Et verbis humilibus ita respondere.

Respondet Corpus.

43. Qui viuendo potui multis imperare,
Aurum, gemmas, praedia, nummos congregare,
Castella construere, gentes iudicare,
Putasne quod credidi tumulum hunc intrare?
44. Optime nunc video, et est mihi clarum,
Quod nec auri dominus, nec diuitiarum,
Honor, vis, scientia, virtus nec herbarum,
Mortis possunt fugere stimulum amarum.
45. Ambo quidem possumus a Christo culpari,
Et culpamur, fateor, sed non culpa pari:
Tibi culpa grauior debet imputari.
Multis rationibus potest hoc probari.
46. A sensato quolibet hoc non ignoratur,
Iura clamant, ratio pariter testatur,
Vt cui plus praee ceteris virtutum donatur,
Ab eo plus vtique tandem exigatur.
47. Vitam et memoriam, sed et intellectum,
Tibi dedit Dominus, sensumque perfectum,
Quibus tu compescere debebas affectum
Prauum, et diligere id quod erat rectum.
48. Postquam tot virtutibus ornata fuisti,
Et tu mihi fatua pronam te dedisti,
Meisque blanditiis minus restitisti;
Satis liquet omnibus, quod plus deliquisti.
49. Addo (licet referam corde cum amaro,
Quod iam mihi patens est argumento claro)
Exeunte spiritu, agit ne quid caro?
Mouet ne se postea vel cito, vel raro?
50. Videt ne, vel loquitur? hoc est ergo clarum:
Spiritus viuificat, caro prodest parum.
Si haberet anima Deum suum charum,
Numquam caro vinceret vires animarum.
51. Si Deum, dum vixeras, amasses perfecte,
Et si causas pauperum iudicasses recte,
Nec prauorum hominum adhaesisses sectae;
Non me mundi vanitas concepisset, nec te.

52. Quae viuebam splendide, sericis amicta,
 Ecce quae de omnibus sunt mihi relicta,
 Putredo cum vermibus, et haec homus stricta,
 Quibus, post delitias mundi, sum amicta.
53. Et scio praeterea, quod sum surrectura,
 In die nouissimo, tecumque passura
 Poenas mortis perpetes: heu mors illa dura,
 Mors interminabilis, sine caritura!

Respondet Anima.

54. Ad haec clamat anima, voce cum obscura:
 Heu si numquam fuissem in rerum natura!
 Cur permisit Dominus, vt sim creatura,
 Cum praescita fuerim esse peritura?
55. O felix conditio pecorum brutorum!
 Cadunt cum corporibus spiritus eorum;
 Nec post mortem subeunt loca tormentorum.
 Talis esset vtinam finis impiorum!

Respondet Corpus.

56. Corpus post haec loquitur animae tam tristi:
 Si tu apud inferos anima fuisti,
 Dic mihi, te deprecor, quid ibi vidisti?
 Si qua spes sit miseris de dulcore Christi.
57. Quid ibi nobilibus paratur personis,
 Qui prius, dum vixerant, sedebant in thronis?
 Si sit illis aliqua spes redemptionis,
 Pro nummis, pro praediis, ceterisque donis.

Anima respondet.

58. Corpus, tua quaestio caret ratione.
 Cum infernum subeunt damnatae personae,
 Non est spes vltius de redemptione,
 Nec pro eleemosynis, vel oratione.
59. Si tota fidelium pietas oraret,
 Si totam pecuniam mundus suam daret,
 Si tota Religio ieiuniis vacaret,
 In inferno positum numquam liberaret.
60. Non daret diabolus ferus et effrenis
 Vnam vinctam animam in suis oatenis,
 Pro centenis millibus praediis terrenis;
 Nec quandoque sineret, vt careret poenis.
61. Ad hoc quod interrogas, quid ibi paratur
 Personis nobilibus; hoc pro lege datur,
 Quanto quis in saeculo magis exaltatur
 Tanto cadit grauius, si transgrediatur.
62. Diues ergo moriens, si forte damnatur,
 Grauius prae ceteris poenis implicatur:
 Nam, quanto delitiis plus delectabatur,
 Tanto poena grauior sibi deputatur.

Avctor.

63. Postquam tales anima prompserat moerores,
Ecce duo daemones, pice nigriores,
Quos penna describere non possent scriptores,
Nec mundi depingere totius pictores:
64. Ferreos in manibus stimulos ferentes,
Ignemque sulphureum per os emittentes:
Similes ligonibus sunt eorum dentes,
Visi sunt ex naribus prodire serpentes.
65. Aures erant patulae, sanie fluentes,
Et erant in frontibus cornua gerentes,
Per extrema cornuum venenum fundentes;
Digitorum vngulae vt aprorum dentes.
66. Isti cum funiculis animam ceperunt,
Quam secum ad inferos gementem traxerunt:
Mox maligni spiritus passim occurrerunt,
Qui vice tripudij dentibus striderunt:
67. Et ei cum talibus votis applauserunt:
Quidam cum corrigiis ipsam perstrinxerunt,
Quidam vncis ferreis ipsam diruperunt,
Quidam plumbum feruidum in eam fuderunt.
68. Quidam finum stercorum in os proiecerunt,
Et quidam in faciem eius imminxerunt:
Quidam suis dentibus ipsam corroserunt,
Demum et a corpore pellem detraxerunt.

Daemones.

69. Adhaec dicunt daemones, quasi fatigati;
Ij qui nobis seruiunt, sic sunt honorati.
Possis modo dicere sicut bufo orati.
Sed debes in centuplum duriora pati.

Anima dicit.

70. Post haec tandem anima gemens suspirauit;
Et voce qua poterat, parum murmurauit:
Quando vero barathri limen subintrauit;
Eiulans insonuit: Iesu fili Dauid.

Daemones.

71. Conclamantes daemones responderunt ei:
Tarde nimis inuocas nomen tui Dei.
Parum prodest amodo Miserere mei.
Non est vltra veniae spes, nec requiei.
72. Non lumen de cetero videbis diei:
Decor iam mutabitur tuae faciei:
Nostrae sociaberis dehinc aciei.
Erit apud inferos hoc solamen ei.

Avctor.

73. Talia dum videram dormiens, expaui;
Et extra me positus, statim vigilavi:
Mox expansis manibus ad Deum clamaui,
Orans vt me protegat a poena tam graui:
74. Mundumque cum friuolis suis condemnaui.
Aurum, gemmas, praedia nihil reputaui;
Rebus transitoriis abrenuntiaui,
Et me Christi manibus totum commendaui.
75. Ecce mundus moritur, vitio sepultus,
Ordo rerum vertitur; sapiens sit stultus:
Exulat iustitia, cessat Christi cultus:
Et in mundo iugiter labor et tumultus,
76. Mundus ad interitum pergit his diebus,
Dy facti sunt iterum Iuppiter et Phoebus.
Nam qui nummos possidet, et abundat rebus,
Hic vt Deus colitur, sceptris, aciebus.
77. Et quae Theologicae virtutes vocantur,
Fides, Spes, et Charitas, fere suffocantur:
Fraus, et auaritia, et quae deriuantur
Ex his, iam in saeculo toto diminantur.
78. Si sis ortu nobilis, si vultu serenus,
Si benignus, humilis, moribusque plenus;
Haec nil tibi proderunt, si tu sis egenus.
Nam sola pecunia formam dat et genus.
79. Dummodo sim splendidis vestibus ornatus,
Et multa familia sim circumuallatus,
Prudens sum, et sapiens, et morigeratus;
Ego tuus nepos sum, tu meus cognatus.
80. Ista cum defecerint, statim euanescit
Nostra consanguinitas, morte refrigescit
Cessatque notitia: ita quod me nescit,
Qui, dum diues fueram surgens mihi cessit.
81. O miranda vanitas! o diuitiarum
Amor lamentabilis! o virus amarum!
Cur tot viros inficis, faciendo carum,
Hoc quod transit citius quam flamma stuparum?
82. Si mundus diuitibus tria posset dare:
Iuuentutem floridam, et mortem vitare,
Pulchram et durabilem prolem procreare;
Bene possent diuites nummos congregare.
83. Homo miser cogita, mors ista compescit.
Quis est ab initio qui morti non cessit?
Hic si viuuit hodie, cras forte putrescit.
Cuique prorsus hominum parcere mors nescit.
84. Quando genus hominum morti deputatur;
Quo post mortem transeat quisquam, ignoratur.
Vnde quidam sapiens ita de se fatur:
Contremisco iugiter, dum mens meditatur,
Quid sum, et quo propero, quid mihi paratur.

85. De morte dum cogito, contristor, et ploro.
 Vnum est, quod moriar; et tempus ignoro:
 Tertium, quod nescio, quorum iungar choro.
 Sed, vt suis merear iungi, Deum oro.

*

A cím utáni latin bibliai idézet fordítása: Ha sok esztendeig él az ember, és mind azokban vigad is, meg kell emlékezni a setétes időről, és a sok napokról: melyek midőn el-jőnek, hiúságoknak ítéltetnek az elmúlt dolgok. (Káldi ford.)

Előszó 1. bek. Dorotheus IV. századi thébai remete esetének leírásakor Nyéki Vörös a következő könyvre hivatkozik: *Historiae ecclesiasticae, quam tripartitam vocant, ex tribus Graecis autoribus, Sozomeno, Socrate, et Theodoro, ab Epiphanio Scholastico uersis, per Cassiodorum Senatorem in Epitomen redactae.* — Számos kiadásban megjelent, az egyiket lásd: OSzK App. H. 174. A Nyéki Vörös által említett Sozomenus (Salamares) Hermeias görög egyháztörténetíró volt, az V. században élt. A mű 8. könyvében valóban szó van Dorotheusról. — arnyékot: itt talán 'képmás, ábrázolás' jelentésben.

Előszó 2. bek. meg határozott = elhatárolt, körülhatárolt; feo szédelgeto = fejszédítő

Előszó 3. bek. Nagy Sándor esetének leírásánál Nyéki Vörös Plutarchos Nagy Sándor-életrajzára és Aelianus *Varia historia*-jára hivatkozik. E két, eredetileg görögül írt művet latin fordításban sokat forgatták a XVI—XVII. században.

7 beuül = bővül

9 ingyen sem = egyáltalán nem, éppenséggel nem

28 állat = lény; vigyáznék = virrasztanék

36 látás = látomás

60 ohajtás = sóhajtás

63 rossado = rothadó

70 el ajúla = elrémült

92 titkosod = bizalmasod; tanáchod = tanácsadód (a 152. és a 167. sorban is.)

112 álmélködés — itt valószínűleg: elbódulás, bódult tévedés; bátorság — itt:

biztonság.

117 uduar — itt: palota

162 horgadott = hajlott

174 nyugotott kebeled = kebleden nyugtattál

180 dudolód = csúfolód

189 fris = pompás, nagyszerű

191 vont arany = szőtt arany

205 híu olv. hív

207 batka — kis értékű pénzdarab

242 ki nem maratt östül = amelyet nem örököltél

259 homlok esni = arca esni

273 hányod — t. i. szemre

275 szakmányod = zsákmányod

281 állat = lény

291 viselő — itt: vezető

308 szemérmed = szégyened

310 fris = pompás, nagyszerű

316 jószágos = erényes

344 por = puskapor

355 birodalmal = birodalommal, a szó eredetibb jelentésében: tulajdonaként.

Vö. a 920. sor *fydalma* alakjával.

359 chipke = csipkebokor

374 tud — itt 'hisz' jelentésben

405 állattyában = állapotában

481 fék emleo = kantár

483 zavarra = zárra

510 tünder = csalóka, szemfényvesztő

523 etetöt = mérget

554 revesedett = rohadt

566 tekintet — itt: tekintély

570 A NySz mint szólást idézi: Nem fér fogára az apostolok tudománya. (I, 862.)

- 584 A NySz e sort (szó szerint így) Faluditól idézi mint közmondást.
(III, 340.)
728 meg mennék = megmenekednék
752 mi — itt: valami (a 758. sorban is).
761 meg változhatiké = kiválthatja-e magát
786 keserül = szán, sirat
825 legeltetik — itt: gyönyörködtetik
829—832 Ugyanezek a rímek Nyéki Vörös több más versében is megvannak.
Lásd a 65., és 74. sz. énekeket.
854 el burúlt = elborított
868 magán = itt: külön
902 versengő = veszekedő
920 faydalmal — vö. a 355. sor jegyzetével
942 choportos = bozontos, borzas
950 ki forrottak = kinyüzsögtek
968 sellyér = zsellér
997 sebhettünk — sebezttünk
1065 A NySz Decsi *Adagiái*-ből idézi közmondásként: Bolondnak kár nittia fület.
(II, 120.)
1074 törödelmességnek = bűnbánatnak
1112 versengő = veszekedő
1141 E sorral összevethető Rimay egyik sora: Ez világ mint egy kert, kit kőeső el-
vert, napról napra veszten vész. (ECKHARDT-kiad. 73.)
1181 gazdalkodását — itt: ajándékát
1188—1207 Az itt említett bibliai személyekkel mind álmukban vagy bódult
részegségükben történt valamilyen baj.
1257 epezsteo = sorvasztó, betegítő
1287 A Biblia idézett helyén Elizeus prófétáról van szó, aki egy özvegyasszony
olaját úgy megszorította, hogy abból adósságát kifizethette.
1295 A Biblia idézett része azt mondja el, hogy Joáb barátságot színlelve elrejtett
kardját előrántotta és megölte Amasát.
1305 Itt Suetoniusnak a XVI—XVII. században is igen népszerű *De vita caesarum*-
jára történik utalás. (Lib. 1, 82.)
1310 Plutarohos latinra fordított életrajzaira igen gyakran hivatkoznak a régi-
ségben. Hannibálról külön életrajz szól.
1314 Cicero száműzetését Appianus a *Romanorum historiarum . . . libri* 4. könyvé-
ben mondja el. E mű is a sokszor idézett antik történeti művek közé tartozik.
1321—1324 Valerianus császár 259-ben árulás folytán a perzsák fogságába esett,
ahol tízévi raboskodás után meghalt.

91.

Nyomatott kiadásai:

I. *Dialogus*. Prága 1623. G4a—H1a. — A cím alatt metszet, mely a dicsfényvel övezett Krisztust ábrázolja felhőkől körülvéve; a kép alján „Salvator Mundi” felirat. (Lásd: 17. sz. tábla.) Az ének végén: „Amen.” Az ének a kiadvány függelékében foglal helyet, ahol egy — hasonló tárgyú — prózai imádság előzi meg. (Szövegét lásd az előző ének jegyzeteinél.)

II. *Dialogus*. Bécs 1633. D5a—D6a. — Az ének elhelyezése és a metszet ugyanaz, mint az előbbinél. A vers 20—21. sorát a nyomdász elfelejtette kiszedni: a 19. sor éppen a lap aljára került, utána ott áll még a „S’ ez” őrszó, mely a 20. sorra utal, de a következő lapon mégis már a 22. sorral, vagyis a 8. strófával folytatódik a szöveg.

III. *Dialogus*. Bécs 1636. D5a—D6a. Kiad. JENEI: Magyar költők XVII. század. Bp. 1956. 135—7. — Csak annyiban különbözik az 1633. évi kiadástól, hogy pótolta benne a hiányzó 20—21. sorokat.

Az ének a variánsokat nyújtó kiadásokon kívül még számos ízben megjelent, mégpedig a *Dialogus* 1625. évi ma ismeretlen kiadása nyomán. Ez az I. változat szövegét tartalmazta, s így ez található meg a *Dialogus* 1724. évi önálló kiadásában, valamint a *Tintinnabulum* valamennyi katolikus típusú, a *Dialogus*-sal bővített kiadásában. (Ezek felsorolását lásd a 93. sz. vers jegyzeténél.) E közös *Tintinnabulum-Dialogus* kiadások ma ismert elseje, az 1644. évi pozsonyi kiadás, a 159. lapon kezdődő versünk

élén a következő metszetet közli: sziklabarlangban, barokkos pózban ülő férfiszent, a feszület felé hajolva. (Lásd: 24. sz. tábla.) — A III. változat — egyébként jelentéktelen — szövegeltérését csak egyetlen *Dialogus*-kiadás, az 1642. évi váradi editio közölte még egyszer. — Az ének megvan végül Kájoni János jelenleg lappangó kéziratossá latin-magyar versgyűjteményében is, szintén a *Dialogus* szövegével együtt. (PAPP GÉZA közlése.)

Ez az ének mindig a *Dialogus*-sal együtt fordul elő, s a *Dialogus*-nak sem ismerjük olyan kiadását, melyből e vers hiányozna. A közelebbiről meg nem határozott marosvásárhelyi unicum példány végén ugyan nem találjuk ott a verset, de ennek az az oka, hogy az ismeretlen kiadás egyetlen fennmaradt példányából éppen a végén hiányzik egy vagy több levél.

A *Dialogus*-sal való összetartozást erősíti az a körülmény is, hogy az ének versfői a BORNEMISSZA nevet adják, akárcsak a *Dialogus*-nál. Elképzelhető ezért, hogy a verset a költő eleve is *Dialogus*-a amolyan lírai epilógusának szánta, s azzal egyidőben vagy közvetlenül utána szerezte.

26 boytorján: bogáncsos, kúszó növény

28 pozdorja: a törött, tiltott kender vagy len szárának törekeje, hulladéka (CzF V, 338.)

92.

Kézirata: Proventus Capituli ab Anno 1617. A győri káptalan bordézsmá könyve az 1617. évtől. (GyKML, gazdasági iratok között.) A 20. sz. versikét kiad. JENNER: Magyar költők. XVII. század. Bp. 1956. 183. — A fehér pergamen kötésű kötet számozatlan lapjain egy-egy évnél az egyes községek külön-külön vannak feltüntetve. Az 1615. évnél jegyezte fel a költő az 1. sz. versikét, a többi mind 1628-nál, az egyes községek neve mellé írva.

Nyéki Vörös szívesen vállalta szüret idején a bordézsmá beszédését, és a védenyi káptalani szőlő ügyének intézését. A káptalan Fertő-vidéki nagy szőlőbirtokainak központjában, Védenyben (ma Weiden am See, Burgenlandban) gyakran tartózkodott, nem egy fennmaradt levélét innen keletkezte. (Iratok 8, 11, 12. sz.) A káptalanhoz tartozó egyes falvakról, mezővárosokról szóló strófák önálló kis versek: gyakorlati okokból közöljük őket versfüzérként. A falucsúfoló versikék közben egy-egy városról (Bécs, Győr) is papírra vetett a költő egy-egy strófát. Ezeket a kézirat sorrendjének megfelelő helyen közöljük. — A kis versikékben sok olyan tartalmi elem van, melyet ma már nem tudunk megfejteni; ezeket csak a kor embere értette meg. A versikék jelentősége az, hogy a folklór által jól ismert falucsúfoló mondások között a legrégebbi, írásban lejegyzettek.

1 Levél: község Győr-Sopron megyében. — Ugyanerről a faluról lásd a 9. strófát is. 4 nezel — olv. nézel = megvizsgál, alaposan megnéz. (A 33. sorban is.)

5 A *vezan* szó értelmét nem sikerült megfejteni, s ezért az sem dönthető el, hogy a *fütöz* ige két jelentése (*melegedni* és *tartózkodni*) közül melyikről van itt szó.

6 Oppidum = mezőváros; Weiden = Védeny, község, ma Burgenlandban; Lacus Pisonis = Fertő tó.

11 Nezsider; ma Neusiedl am See, Burgenlandban.

14 A sor értelme: nem üt pártot, nem csinál zavargást.

16 Magyarul: Bruckváros, a Lajta-folyó mellett. Bruck, magyarul Királyhida, régen magyar határváros Ausztria felé; ma Bruckneudorf, Burgenlandban.

18 Czanik = Zanig, magyarul: Mosonszolnok, község Győr-Sopron megyében.

19—21 Hegyeshalom (németül Strassumersin) község Győr-Sopron megyében; Gabona- és állatdézsmája a győri káptalanba bekebelezett Szent Adalberti prépostság jövedelme volt. Ez időben Altabak János a prépost.

25 Gálos, ma Gols, burgenlandi község.

28 Podersdorf, község Burgenlandban.

30 Lásd az 1. sor jegyzetét.

33 nezel — lásd a 4. sor jegyzetét.

34 Apetlon, magyarul Mosonbánfalva, község Burgenlandban.

37 Mosonszentjános, község Győr-Sopron megyében.

38 boitorianos — itt talán: hitvány, apró, (Vö. NySz I, 264.)

39 Nyulas, ma Jois, község Burgenlandban.

41 szias = inas, rágós

42 buas = bús; a szokatlan *buas* alak valószínűleg csak a tréfás vers ríme kedvéért keletkezett.

- 44 Pomogy, ma Pamhagen, község Burgenlandban.
 47 Neudorf bei Parndorf, magyarul: Mosonújfalú, község Burgenlandban.
 48 A *bor gialu* értelmét nem sikerült megfejteni.
 49 teue — olv. téve
 50 Mosonszentpéter, község Győr-Sopron megyében.
 52 Mönchhof, magyarul Barátudvar, község Burgenlandban.
 54 A sor értelme: az ökör csak akkor húz, ha útik.
 55 Antau, magyarul Selegszántó, község Burgenlandban; bau — a *bámul*, *bóvul* szónak lehet a tréfás rím kedvéért lerövidített alakja.
 56 Gattendorf, magyarul Lajtakáta, község Burgenlandban.
 60 chata — itt: csapat
 62 Moson; ma Mosonmagyaróvár.
 63 Keues keduek — talán: kevés a kedvek, nincsen kedvük hozzá. A sor alkalmi célzását azonban ez sem teszi érthetővé.
 68 Győr 1598. évi felszabadulására utal.
 69 Istene — olv. Istené
 70 A strófa — miként az előző is — Győr városára vonatkozik. A dézsma-könyvben Győr neve mellett a baloldali margón a 20. sz. versike, a jobboldalin a 21. sz. versike olvasható. A sorok utolsó szavai (ör — bór — tór — szór) a *Győr* szóval rímelnek.
 74 Óvár, németül Altenburg, ma Mosonmagyaróvár.
 77 Rajka, község Győr-Sopron megyében.
 82 teréch = térítés
 86 Bruckról lásd a 16. sor jegyzetét.
 88 hasonlás — itt: lázadás, felkelés, zavargás
 90 súgh = suttog

93.

Nyomtatott kiadásai:

I. *Tintinnabulum*. Pozsony 1636. I—83. Kiad. a 189—199. vsz.-ot HÁZI JENŐ: Sopron a régi magyar irodalomban (MIR 36.) 49—50. a XVII. századi löcsei kiadás nyomán. — A bibliai idézet a címlapon, a többi annak hátlapján foglal helyet. A Seneca-idézet magyarja után keretbe foglalt könyvdísz látható: IHS betűk, alattuk szív, fölöttük kereszt, dicsfényvel övezve. (Lásd: 22. sz. tábla.) Az előszó három lapon helyezkedik el, a vers a 6. lapon kezdődik. A címadó hosszú vers után a kötet még Nyéki Vörös hat rövidebb vallásos versét is tartalmazza. (Lásd 94—99. sz. alatt.)

II. *Tintinnabulum*. [Pozsony 1644.] I—71. — Az egyetlen fennmaradt példány első levele hiányzik. Ezen volt a címlap, s annak hátlapján az előszó első fele. A vers a 4. lapon kezdődik. A címadó vers után nemcsak az I. változatnál is szereplő hat másik éneket, de a *Dialogus*-t és további két verset (lásd: 91, 100. sz. alatt.) is találunk a kiadványban. A Nyéki Vörös életmű szempontjából elsőrendűen fontos kiadás részletes ismeretét lásd a versek jegyzeteinek bevezetésében.

Mindkét változat egy 1636 előtt — minden bizonnyal Ferenczffy bécsi nyomdájában — megjelent elveszett kiadásán alapul. Ennek a kiadásnak a létét a következő megfontolások igazolják:

Az 1636-os kiadás nem utal a szerző személyére, az 1644-es azonban S. K. betűjellel említi. Ennek feloldása: Soproni Keresztes, amely megjelölést a költő a *Dialogus* bécsi kiadásában, valamint számos levelében (gyakran *Cruciger Soproniensis* alakban) használt. Nyéki Vörös azonban soproni keresztes javadalmáról és címéről 1636-ban lemondott, s így az S. K. betűjel a *Tintinnabulum* előszava alá nem kerülhetett 1644-ben, hanem csak 1636 előtt. Léteznie kellett tehát egy 1636 előtti kiadásnak.

Nyéki Vörös minden kiadványa a prágai Sessius-nyomdának a betűivel és dúcaival készült, melyeket Ferenczffy Lőrinc megvásárolt. Joggal feltételezhető, hogy ezt az egyik legjelentősebb művét is a megszokott helyen adatta ki először. Nem valószínű tehát, hogy a *Tintinnabulum* 1636. évi pozsonyi kiadása lenne az editio princeps. Az is nehezen hihető, hogy 1629-ben írott művének kiadásával hét évet várt volna, noha a Ferenczffy-nyomdában bármikor publikálhatott, amit a *Dialogus* új meg új kiadásai világosan példáznak. A *Tintinnabulum* első kiadását ezért bizvást hihetjük Bécsben, 1630 és 1636 között keletkezettnek.

A Ferenczffy-féle betűkkel és díszekkel jelent meg az 1644. évi kiadás is, mely Nyéki Vörös publikálására szánt verseinek — az *Istenes énekek* függelékében megjelenteket leszámítva — reprezentatív kiadása. Ekkor a nyomda felszerelése már Pozsonyban volt, mivel Ferenczffy halála után azt Lippai érsek megvásárolta. Nyilvánvaló jele ez annak, hogy Nyéki Vörös ragaszkodott a megszokott betűkhöz és könyvdíszekhez, ami még inkább valószínűvé teszi, hogy művét első ízben is ezzel a készlettel adatta ki, még 1636 előtt.

Az 1636. és 1644. évi kiadások összehasonlítása az utóbbinak nagyobb gondossá-gára mutat, bár ebben is találhatók hibák. Az 1636. évi editio nyomdahibái, valamint a szerzőt jelző S. K. jel elhagyása arra mutat, hogy ez a kiadás nem a szerző felügyelete alatt, az ő kézirata alapján készült, hanem egy megelőző alapján.

Az így feltételezett első kiadás tartalmilag az 1636. évvel lehetett azonos. 1636 előtt ugyanis nem képzelhető el a *Dialogus*-nak a *Tintinnabulum*-mal egy kötetben való kiadása, mert az előbbi 1633-ban és 1636-ban még önállóan jelent meg Ferenczffynél. Az 1636-os pozsonyi kiadás szerkezete tehát jobban őrzi az editio pinceps-et, mint a szerző által szerkesztett s jelentősen bővített 1644. évi. Magát a szöveget illetően azonban az utóbbit kell megbízhatóbbnak tekintenünk, mivel ez a szerző által sajtó alá rendezett első kiadás nyomán, a szerző ismételt közreműködésével készült. A két kiadás szövege közti kevés érdemi eltérés esetében ezért az 1644. évi, vagyis a II. változat mellett kellett döntenünk. Az eltérések vagy onnan erednek, hogy az 1636. évi kiadásban illetéktelen kéz változtatott a szövegen, vagy pedig onnan, hogy az elveszett első kiadás szövegén maga a szerző javított később. Ennek ellenére alapszövegül mégis az 1636. évi kiadást választottuk, mert ez teljes, és impressummal ellátott címlapja van, míg a másik elől hiányos, s datálása csak könyvészeti megfontolás eredménye.

A *Tintinnabulum* az eddig említetteken kívül a XIX. század elejéig még számos ízben megjelent. A későbbi kiadások két élesen elváló családra oszlanak, melyeket könnyebbség kedvéért katolikus illetve protestáns típusú kiadásoknak nevezhetünk.

A katolikus típus az 1644. évi kiadást követi, és annak teljes tartalmát őrzi, az előző kivételével. E típust a következő kiadások képviselik: Nagyszombat 1729. — Kassa 1729. — Kolozsvár 1738. — Kassa 1752. — Kolozsvár 1768. — Kassa 1794. Ezen kívül említés történt egy közelebről meg nem határozott, állítólag még XVII. századi, ma már nem található kiadásról is. (Kőmíves i. m. 39.)

A protestáns típus az 1636. évi, vagy az azt megelőző első kiadás közvetlen le-származottja, és a XVII. század derekán alakulhatott ki. Az 1644. évi kiadás bővítései (*Dialogus* stb.) ebből teljesen hiányoznak, s a variánsok tekintetében is az I. változattal egyezik. Az 1636-os kiadás szövegállományát azonban felekezeti szempontok szerint megosonkították, kihagyva belőlük a függelék első két versét (kiadásunkban 94, 95. sz. alatt) valamint a *Tintinnabulum* szövegéből a határozottan katolikus vonatkozású stró-fákat (238, 344, 360—361, 366, 370—373, 382—383. sz. vsz.). Elhagyták a mű jellegzetes latin címét is, és csak az eredeti teljes cím magyar szövegét („Az földi . . .”) hagyták meg. Végül a protestáns típusú kiadások végén néhány kisebb moralizáló verset találunk, melyeket ez a szöveg vezet be: „Hogy ez Könyvnek utollya üressen ne maradna, tehát még-is a' Kegyes Olvasónak edgynehány szép intő Verseket hozok elő.” A valamelyik nyomdász által fogalmazott e szövegből világosan kiderül, hogy az itt következő versikék, — melyek közül az elsőnek a címe: *A Testi Gyönyörűségeken igaz Boldogság és valóságos öröm nem találtak* — nem Nyéki Vöröstől származnak. (Vö. Kőmíves i. m. 60.; WALDAPFEL IMRE: XVII. századi fordítás-töredék Horatiusból. ItK 1934, 402.) A protestáns típusból a következő kiadások ismeretesek: Kolozsvár 1672. — Lőcse XVII. sz. második fele. — Kolozsvár 1701. (Tótfalusi kiadása) — Debrecen XVIII. sz. eleje. — H. n. 1725. — Pozsony 1746. — Buda 1747. — Buda 1767. — Pozsony és Kassa 1781. — Buda 1784. — Buda 1790. — Pozsony és Kassa 1792. — Buda 1809. — (Vö. HARSÁNYI ISTVÁN: Adatok Nyéki Vörös Máttyás műveinek bibliográfiájához. MKsze 1927, 142—6.) E kiadascsoport különállását még fokozza az a tény, hogy a XVII. századi lőcsei kiadástól (RMK I, 1597.) kezdve a cím egy sajtóhiba folytán (részeg helyett: részek) eltorzult, s ebben a romlott formában öröklődött — Tótfalusi gondos kiadványát leszámítva — valamennyi ma ismert XVIII. századi kiadásra. Sőt a pozsonyi 1746. évi kiadástól kezdődően a cím tovább módosul: „Az földi részek szerencséinek . . .” Tótfalusi 1701. évi kiadása külön helyet foglal el a protestáns edítiók között, mert a kötet végén nem a szokásos helykitöltő kis verseket, hanem a kötet törzanyagától elválasztva, *Toldalék* megjelöléssel Nyéki Vörös 100. sz. versét közli, a *Tintinnabulum* valamelyik bővített (katolikus típusú) kiadásából átvéve.

Bizonytalan a hovatarozása néhány olyan elveszett kiadásnak, melyről pontos címleírás nem maradt fenn. BOD PÉTER említ Bethlen Kata könyvei közt egy 12. r. h. n. 1699. évi kiadást *Tsengettyű e világi haszontalanságok ellen* címmel (RMK I. 1548.), SÁNDOR ISTVÁN pedig egy *Tintinnabulum Tripudiantium* című nagyszombati kiadást említ 1699-ből. (Magyar könyvesház 247.) Ha e két adat ugyanarra a kiadásra utal, akkor a latin cím és a nagyszombati nyomda alapján egy katolikus típusú kiadásra kell gondolnunk. — HARSÁNYI ISTVÁN beszámol egy XVII. század végi kiadás két leveles töredékéről, mely egyik ismert editióval sem egyezik. A betűtípusok alapján lőcsei nyomtatványnak tartja. (I. m. 144—5.) Ha ez igaz, akkor feltehetőleg egy protestáns típusú kiadásról van szó. — Végül SÁNDOR ISTVÁN említ egy 1720. évi lőcsei kiadást *Tintinnabulum* címmel. (I. m. 78.) A nyomda révén protestáns, de a cím után katolikus kiadásra gondolhatunk, ezért nem foglalhatunk állást.

A *Tintinnabulum tripudiantium*-ot TOLDY FERENC tulajdonította első ízben Nyéki Vörösnek, minden megokolás nélkül, pusztán azért, mert egy kötetben találta a *Dialogus*-sal. (A magyar költészet története. 2. kiad. Pest 1867. 212.) Korábban BOD PÉTER még PÁZMÁNYT (SZABÓ KÁROLY: RMK I, 617. l.), SÁNDOR ISTVÁN pedig KOHÁRYT (Magyar Könyvesház 78, 101, 247.) gondolta szerzőjéül. A szerzőség kérdése csak az 1644. évi kiadás S. K. betűjelének megfejtése révén tekinthető megoldottnak. (Lásd a versek jegyzeteinek bevezetését.)

Nyéki Vörös e művét, annak záró strófái szerint 1629-ben Nagyszombatban írta, s az egyik ottani kongregációnak ajánlotta. A városban ekkor három kongregáció is működött, a költő hihetően a Szent Miklós plébánia templom kongregációjának volt a tagja, melyet 1615-ben Forgách Ferenc érsek alapított. (ILLYÉS ISTVÁN: Menybe Vitetet Boldogságos Szüz Maria Congregatziójának... Nagyszombat 1710. RMK I, 1780.; HORVÁTH ZOLTÁN: A nagyszombati kath. érseki főgimnázium története. Nagyszombat 1895. 46.; MOHL ANTAL: A Mária-kongregációk története. Győr 1898. 93.) SZABADY BÉLA tévesen azonosítja a Nyéki Vörös által említett Társaságot a nagyszombati jezsuitákkal. (Barokk költő Győrött a 17. században. Győri Szemle 1936, 66.)

A mű forrásait illetően pontos ismereteink nincsenek. KOLTAY KASTNER JENŐ arra a lehetőségre hívta fel a figyelmet, hogy a *Tintinnabulum* forrását Lépes Bálint műveiben keressük. Ezek ugyanis ugyanazt a négy utolsó dolgot — halál, ítélet, pokol, mennyország — tárgyalják, s hasonló rendben, mint Nyéki Vörös verse. (A magyar irodalmi barokk. BpSz 1944. 267. k. 131.) Lépes Bálint 1616—17-ben adta ki Prágában az olaszból fordított *Az halandó és ítéltre menendő tellyes emberi nemzetnek fényes tükrö-t* (RMK I, 469.) és a *Pokoltól rettentő és mennyei boldogságra édesgető tükör-t* (RMK I, 476.). E két vasok, összesen 1288 lapból álló kötet csak részeiben lehetett forrása Nyéki Vörös Mátýásnak. A „négy utolsó dolgokról” szóló gazdag aszketikus irodalom tárgyalási rendje Európa-szerte azonos. A két mű közötti szerkezeti párhuzam nem mond semmit. Lépes teljes teológiai apparátussal tárgyalja a négy utolsó dolgokat, Nyéki Vörösnek a teológiai fejtegetés nem volt feladata. Ha a két író művében mégis párhuzamot, tartalmi, gondolati megfelelést keresünk, egyedül Lépes műve IV. részében találhatunk. E részekben Lépes általános teológiai fejtegetéseit az egyes ember életére alkalmazza, levonja azoknak aszketikai tanulságait is. Nyéki Vörös Mátýás gondolatai e részekben találkoznak Lépes gondolataival, de csak gondolatokkal; szövegegyezéseket, filológiai bizonyítható szövegpárhuzamokat nem tudunk kimutatni.

WALDAPFEL IMRE egy az örökkévalóságról szóló latin versre mutatott rá, melynek szabad átdolgozását nyújtja a *Tintinnabulum* III. rész 3. §-a. Ezt a verset Dugonics András Gyöngyösinek tulajdonította s felvette Gyöngyösi-kiadásába is, pedig megvan már Cornerus *Magnum Promptuarium*-ában is, melynek 1645-ben már 6. kiadása jelent meg. (Humanizmus és nemzeti irodalom. It 1933, 38.) A *Tintinnabulum* 260—271. strófái valóban feltűnően kerek egészet alkotnak, mely azonban csak anyagában támaszkodik a latin *Cantio*-ra. Ezt Nyéki Vörös akár Cornerus művéből, akár más, korábban közkezen forgó imakönyvből megismerhette. A latin költemény szövege Dugonics Gyöngyösi-kiadása (Pozsony-Pest 1796. I, XXIX—XXX.) szerint a következő:

Cantio de Aeternitate
ad notam Cur mundus militat etc.

Haec volvas animo: Stat certa aeternitas.
Aut coelo recreat felix aeternitas;
Aut flammis cruciat tristis aeternitas.
Memento quaeritur utraque aeternitas.

Honores Fugiunt; Manet aeternitas.
Opes deficiunt; durat aeternitas.
Voluptas desinit; viget aeternitas.
Mundana pereunt; perstat aeternitas.

Qui pro tam vilibus aeterna negligit,
Pro vanis suavia tormenta redimit.
Quae sera aeternitas aeternum renovat,
Nullaque aeternitas aeternum mitigat.

Quid ergo tu fumus, pulvisque extolleris?
In jocos noxios cur sic efunderis?
Qui forsitan hodie vivus eriperis,
Ac stricto Judici damnandus susteris.

Quid mundum respicis? sunt cuncta Vanitas.
Quid fidis opibus? non est stabilitas.
Momentis singulis durat aeternitas.
Quoquo te verteris, adest aeternitas.

O longa nimium poenarum immensitas!
O saeva! O fera! flammarum atrocitas!
O inefabilis dolorum acerbitas!
O finis nescia aeterna aeternitas!

Non finis Ignium. Status perennium.
Manus Carnificum semper torquentium.
Dolorum pelagus nunquam cessantium.
Nulla mutatio rerum perennium.

Hic Baccho, Venere, Luxuque glisceris.
Hic bonis omnibus pro victu frueris.
Haec momento placent, momento uteris;
Ibi perpetuis flammis torqueberis.

Quis ita cogitans non totus horreat?
Quis, haec intelligens, non mortem paveat?
Quem non aeternitas tandem commoveat?
Ut jam nunc sapiat, vitamque corrigat.

Felix, quem timidum facit aeternitas,
Aeternum proderit talis timiditas.
Hinc enim Pietas, hinc morum Sanctitas.
Hinc tandem sequitur beata aeternitas.

*

A *Tintinnabulum* népszerűségét és gazdag utóéletét a sok kiadás mellett az is dokumentálja, hogy egyes részeit külön-külön is másolták, sőt azokat rövidítve vagy kibővítve, kisebb-nagyobb mértékben átalakítva önálló versekké formálták. Ilyen részleges másolatokat találunk az alábbi kéziratokban: *Belanszky János kézírata* (1702) 69b—81a.: IV, 2. §. 329—387. vsz. — *Bocskor-k.* (1716—39) 17b—20b.: I, §. 1—13. vsz. — *Écsi-ék.* (1725) 1—14.: II, 5. §. 162—188. vsz. — *Nagy Ferenc-ék.* (1806) 7b-8a. és *Nagy Ferenc kézírata* (1812—6) 46b—46a.: IV, 2. §. 329—331, 340, 355, 376. vsz. — Végül megvan Kájoni jelenleg lappangó kéziratosa latin-magyar himnuszgyűjteményében (689—709.) egy 64+59+10+3 szakaszos rész. (PAPP GÉZA közlése.) A megadott strófamennyiség alapján bizonyos, hogy Kájoni másolata magában foglalta a IV, 2. és 3. §-t, valamint a berekesztőt, mert a versszakaszok ezekkel egyeznek; hogy a 64 strófás részben mi lappang, azt nem lehet kikövetkeztetni, de a közlés szerint a vers legelső strófájával kezdődik.

Nyomatásban a *Tintinnabulum* öt részletét kiadta Illyés István a *Halotti énekekben* (1693), annak *Négy Végő Dolgokról* című részében, több-kevesebb átalakítással. Az így kialakult új versek a következők:

a) A' testből kiment léleknek intése. Notája: Véletlen embernek etc. pag. 61. — „Oh! tí kik a' nap-fényt még meg nem úntátok, . . .” Tint. I, 7. §. 102—113. vsz. Illyés záróstrófájával:

Oltalmazzon minket a' kegyelmes Isten
E' veszedelemtől, és mellettünk legyen;
Akkor az ellenség hogy erőt ne végyen:
Nyúgodalmat adgyon híveinek. Amen. (Illyés 144—6.)

A vers folklór-változatát feljegyezte és kiadta LAJTHA LÁSZLÓ: Sopronmegyei virrasztó-énekek. Bp. 1956. 328—30. 163. sz.

A nótajelzés Uz Bálint XVI. század végi énekére utal, melynek dallamát ugyan-csak Illyés közli először (61—62). A dallam a következő:

(Ve let-len em-ber-nek u - tol - só ó rá - ja)
O ti kik a - nap fényt még meg nem ún - tá - tok

S vi - dám sze - me - tö - ket még bé nem hún - tá - tok ;

Az én ín - té se - met, kér - lek, hal - gas - sá - tok ;

Ér - tel - mét a - zok - nak jól meg - fon - tol - lyá - tok.

A folklór-változat dallama nem az Illyés által megjelölttel, hanem Sztárai Mihály egyik énekének („Hálá adásunkban rólad emlékezünk” RMKT V, 107.) melódiájával azonosítható. Mivel ugyanerre a dallamra énekeltette Illyés az alább e) alatt közölt *Tintinnabulum*-részletet, — lehetséges, hogy a két nótajelzés idők folyamán összekeveredhetett, vagy talán már kezdetől fogva esetleges volt.

b) A' meg-itiltetett Lélek intése. Nota: Véletlen embernek utolsó etc. pag. 61. — A vers Illyés strófájával kezdődik:

Kik az Itletről még keveset tudnak,
Vagy-is arról igen ritkán gondolkodnak;
Melly miatt nagy sokan gyalázatot valnak;
En meg-itílt lélek így szólok azoknak:

”Hogy azért pirúlást ne vally Bírád előtt,” Tint. II, 5. §. 190—9. vsz. A végén Illyés záróstrófája:

Adgyon erőt erre az irgalmas Isten:
Mert ő nála-nélkül semmi erőnk nincsen.
Az íflet napján állasson jób-kézen:
Örök nyúgodalom az-után kövessen. (Illyés 151—4.)

Folklór-változata: LAJTHA i. m. 299—301. 150. sz.

A nótajelzés ugyanarra a dallamra utal, mint az előző versrészleté. A folklór-változat dallama ettől eltérő, s nincs összefüggésben régi hangjegyes emlékeinkkel.

c) Azon Notára. (Az előbb idézett ének dallamára utal.) — „Oh meg-foghatatlan szernyü balgatagság . . .” Tint. III, 1. §. 200—202, 207—214. vsz. Ezután a 215—216. strófákból kontaminált alábbi szakasz következik:

Jaj-szo, 's fog-csikorgás a' holott hallatik
Meg-poshatt kénköves Test büz szolgáltatik:
Ördögi látással szemed kínoztatik;
Káromlásra szájad ottan fel-nyittatik.

Folytatólag: 217, 219—225. vsz. Végül Illyés záróstrófája:

Most azért míg élünk, erről emlékezzünk;
Es mi bűneinknek korán véget vessünk:
Halasztást ne tégyen tovább meg-térésünk;
Hogy Pokol kinnyától meg-menekedhessünk. (Illyés 154—7.)

Másolata: *Szoszna Demeter-ék.* (1714—5) 584. — Folklór-változata: LAJTHA i. m. 319—22. 160. sz.

A nótajelzés ugyanarra a dallamra utal, mint az előző két versrészleté. A folklór-változat dallama ettől eltérő, s nincs összefüggésben régi hangjegyes emlékeinkkel.

d) Nota: Hálá-adásunkban rólad emlékezünk. — „Ki fontolhattya-meg bölcs okosságában, . . .” Tint. IV, 1. §. 285—286, 288, 293—300, 302—303, 318, 320. vsz. Ezután a 324—325. strófák erősen átalakított formában:

Az ő nagy szentsége feneketlen mélység:
Végzetetlen öröm ott a' gyönyörűség;
Es el-fogyhatatlan minden-féle bévség,
Soha nem férkezik-bé oda a' szükség.

Benne rejtetett-el minden jóknak kincse,
Kit nem változtathat semmi bal szerencse:
Benne van életnek gyönyörű kút-feje,
Mellynek el-nem apad soha élő vize.

Majd folytatólag: 326—327. vsz. Végül Illyés záróstrófája:

Mi-is Istenünkhöz szívből folyamodgyunk,
Szent Törvénye szerint nékie szolgályunk:
Színe látásában hogy osztán vigadgyunk,
Dicsiretet néki mind örökké mondgyunk. (Illyés 161—5.)

Másolata: *Szoszna Demeter-ék.* (1714—5) 589. — Folklór-változata: LAJTHA i. m. 279—81. 146. sz.

A nótajelzés Sztárai Mihály egyik énekére utal (RMKT V. 107.); dallamát több XVI. és XVIII. századi forrásból ismerjük (vö. RMDT I. 15.). Itt most egyik kevésbé ismert változatát adjuk a *Deák-Szentés-kézirat*-ból (1774), ahol Sztárai idézett szövegével található. (Kiad. PAPP Géza: A magyar katolikus egyházi népének kezdetei. Bp. 1942. — 19. sz. dallam.) Mivel a kézirat ritmust egyáltalában nem jelez, átírásunkban a dallam legrégebb változatának (1553), ill. régi 12 szótagos népdalainknak szokásos ritmizálását vettük alapul.

(Há - la a - dá - sunk - ban ró - lad em - lé - ke - zünk)
 Ki fon - tol - hat - tya - meg böles o - kos - szá - gá - ban;
 Melly nagy ö - röm lé - gyen Is - ten or - szá - gá - ban;
 Ki - nek min - den e rő áll sza - bad - szá - gá - ban;
 Es, va - la - mit a - kar, va - gyon bir - to - ká - ban?

A folklór-változat dallama ettől eltér, s nincs kapcsolatban régi hangjegyes emlékeinkkel.

e) A' meg-dicsőült lélek intése. Nota: Hálá-adásunkban rólad emlék etc. — „Halandó emberek, kik földön lakoztok, . . .” Tint. IV, 3. §. 388—389. vsz. Ezután egy új szakasz:

Itt vagyok terh nélkül minden gyönyörűség,
 Es késértet nélkül örökké dicsőség:
 Minden jókból álló vagyon tellyes bőség;
 Mert itt magát közli velünk az Istenség.

Majd folytatólag: 391—397. vsz. (Illyés 166—8.) Másolata: *Szoszna Demeter-ék.* (1714—5) 594.

A nótajelzés ugyanarra a dallamra utal, mint az előző.

A *Tintinnabulum* egyes versszakait két halotti búcsúztató szerzője is átvette. Az egyik Tonsoris Sámuel, aki 1673-ban Ujlaki Ferenc temetésére szerzett egy hosszú éneket. Kezdeté: Oh család világnak bizontalansága. . . (*Temetési pompa.* . . Debrecen 1674. 135—46.) A szöveget 1692-ben bemásolták a *Győri György-ék.*-be is. (9b—13b.) A 75 versszakos búcsúztató 24 strófája a *Tintinnabulum*-ból van átvéve, némelyik erősen át van alakítva. Tonsoris Sámuel verse az RMKT egyik későbbi kötetében kerül majd közlésre. — A másik, részben a *Tintinnabulum*-on alapuló halotti búcsúztatót az 1690-es években írta egy ismeretlen személy. A 19 strófás vers első 5 verszaka a *Tintinnabulum* 69., 84., 85., 91. és 93. versszakain alapul. Szövege a fentebb említett *Győri György-ék.*-ben található (74a—75a), kiadására szintén később kerül sor.

A teljes *Tintinnabulum*-ot Magdalenie Matijaš, a jaskai harmincadhivatal contrascribája horvátra fordította, és 1670-ben nyomtatásban is kiadta Nyéki Vörös 96. sz. énekének és Szentmártoni Bodó János *Tékozló fiú*-historiájának fordításával együtt. Az egyetlen címlap nélküli példány a zágrábi egyetemi könyvtár tulajdona. (HADROVIC LÁSZLÓ: Die ungarischen Vorlagen eines alten kroatischen Dichters. Archivum Europae Centro-orientalis 1939, 303—27.) Az általában hű fordítás néhány jellegzetes tartalmi változtatást eszközölt Nyéki Vörös szövegén. A 243. sorban pl. az eredetiben szereplő Hunyadi helyébe Zrínyi Miklós nevét helyezi: „Kam viteška vojska Zrini Miklouša?” A 293—6. sorok kisebb jelentőségű magyar történelmi személyiségei helyett pedig horvát és szerb hőseket említ, mint Vuk Despot, Marko Kraljević, Novak Debljak stb. (Vö. HADROVIC, i. m. 310—1.)

*

A címlével hátsó lapján levő latin distichon saz utána következő magyar prózai fordítás — mint Nyéki Vörös jelzi — Senecától való. (*De brevitate vitae* VII, 3.)

A Seneca-idézet után olvasható latin hexameter jelentése: Krisztusom, nem akarok meghalni, hanem élni; élni kíván, Krisztusom, mindenki, aki kész meghalni szeretetedért.

Az előszóban Nyéki Vörös a következő művet idézi: Andreas Sohottus: Antiquitatum Romanorum corpus absolutissima. Coloniae 1620.

8 E szólás Decsi *Adagiá*-iban így szerepel: Samiorum mala metuis — Azon félz hiszem, hogy alád ne önczék. (270.)

13 Kínchét hányva nyelvéd = dicsekedve emlegeted kincsed. A *hány* szónak ez a jelentése a 127. és 129. sorokban is előfordul. A Nyéki Vörös által idézett bibliai hely nincs közvetlen összefüggésben az ének szövegével.

14 charna = fekete, tehénnév (EtymSz). Itt talán egy közmondás van versbe szedve, amely más forrásból ismeretlen. Értelme a szövegösszefüggés alapján ez lehet: nem olyan gazdag, mint amilyennek mutatja magát. (A tehén azért „riv”, mert a tőgye tele van tejjel.)

15 keményen — itt: erősen, igen, nagyon; takarna = elrejtene, titkolná. — E sor és a következő körülbelül ezt jelentheti: Bármennyire is elrejtí (a világ) álám ásott vermet, mégsem foghat meg, kaszáljon hát másutt.

17 E közmondást Decsi így idézi: Eb látta hog koutatstól kellyen szenet venni. (Ad. 221.) A haszontalan, felesleges tevékenységre mondták, mint a következő sorban idézett közmondást is.

18 E közmondás ebben a formájában más forrásból nem került elő. Hasonlót többet idéz a NySz, pl.: A ki madarat akar löni, nem pengeti idegét. (II, 647.)

20 A „macskát zsákban árulni”, ma is élő szólásra a NySz csak a XVIII. századból, Baróti Szabó Dévidtől idéz adatot.

21 fakadott = kibújt

22 póla-kötél = pólya-kötél, amellyel a pólyát átkötik.

25 fúrt = agyafúrt, ravasz. (A bibliai idézet nincs közvetlenül összefüggésben az énekkel.)

26 A NySz e szólásra több adatot idéz, pl.: Ki bogár után jár, gyakran követi kár. (I, 261.)

27 álom-bor — ilyen összetételt a NySz nem ismer. Jelentése talán: 'álmhozó, álmosító bor'. — meg-zajdúla = megzavarodott.

28 rándúla = utánament

30 meg-búsúla = megharagudott

34 Vö.: „Az én szekerem farkán vlt: in aere meo est.” Vagyis leköteleztem. (Decsi Ad. 51.; NySz I, 770.)

35 ha ki = ha valaki, de itt: ha valakinek

39 bélével = belsejével, tartalmával (még a pilulára vonatkozik).

40 adál fel = tálatál fel

43—4 E két sorban idézett közmondás igen elterjedt volt, a NySz sok változatát idézi. (III, 446.) Az ottaniakon kívül lásd még: „Az kinek az kása meg égeti az szaiat még az tarlóját is fua.” (Decsi, Ad. 99.) — tarhó, vagy tarló = aludtfej. A Nyéki Vörös által idézett bibliai szöveg nincs közvetlen összefüggésben az énekkel.

46 bár ne fély — ma is élő fenyegetődző szólás (mint: „na megállj!”).

47 nyilván = nyilvánosan

51 tündér = csalárd

55 sárgával tündöklő agyag = arany

89 sívó = bögő, ordító

90 aspis-kígyó = vipera

95 Az „elrántják a gyékényt alóla” szólásra a NySz számos adatot idéz. Jelentése: meghal.

113 Nyéki Vörös itt Pliniusnak igen népszerű *Naturalis Historiae*-jára utal, mint alább, a 123. sorban is.

118 Nyéki Vörös e sorban a Biblia mellett Albertus Magnus *De animalibus libri* 26. c. művére utal.

119 sajdítanál = sejtene

127 hányod = kérkedve emlegeted. (Lásd még a 13. sor jegyzetét is.)

128 egy pontban = egy pillanat alatt (Vö. a 896. és 1122. sorral.)

133 dömöczki = damaszkuszi (kard). (EtymSz)

3. §. címében: bátorságban = biztonságban

139 késődnék = késlekednek

141 téren = síkságon

- 153 zúr-zavar = zivatar
 165 szőr-sák = durva anyagból készült ruha
 166 Belisarius bizánci hadvezért (505—565) sikeres hadjáratai után I. Justinianus császár rangjától és vagyonától megfosztotta.
 184 takarmányidből = összegyűjtött kincsedből. Az idézett bibliai hely szerint „bűneidet alamizsnákkal váltsd meg.”
 203 azt tudod-e = azt hiszed-e
 205—7 Az itt idézett bibliai személyek a zsidók ellenségei voltak és szerencsétlenül jártak.
 208 Nicanor, Antiochus hadvezére csatát veszített a zsidók ellen. Nyelvét a madaraknak vetették, karját pedig a jeruzsálemi templom elé függesztették.
 209—214 Ezek a személyek szintén az Ószövetségben szerepelnek.
 215 Midas a görög monda szerint azt kérte az istenektől, hogy amit megérint váljék arannyá. Ezért étele is arannyá változott.
 219 Gaal a Biblia idézett helye szerint vakmerően fellázadt a zsidókat elnyomó Abimelek király ellen, de a lázadása nem járt sikerrel.
 221 Origenes alexandriai egyháztanító. (185—254)
 222 Vergilius szerint (Aen. VI, 585—594.) Salmoneust Zeus villámmal sújtotta, mivel a villámokat utánozni merészkedett. — A Salmoneus szóban az *eu* egy szótagnak számít. (Lásd még: 291. és 363. sor.)
 225—6 Az előző sor Pliniusra való hivatkozása ide vonatkozik. A *Naturalis Historiae* idézett helyén Plinius Apicius-ra, a híres római inyenre hivatkozva azt állítja, hogy a phoenicopterus (flamingó) nyelve ízes eledel.
 227 Aesopus görög mondai király.
 228 E sor is Pliniuson alapul (Nat. hist. XIV, 22.): Alcibiades görög hadvezér és Novellius Torquatus Mediolanensis római proconsul híres volt arról, hogy nagy mennyiségű bort tudott meginni; ivás után orvosságot (terjék-et) szedtek.
 233 fris = pompás, nagyszerű — Poppaeának. Nero római császár feleségének pompás temetéséről Plinius a *Naturalis Historiae* XII. könyvének 18. fejezetében ír. A Nyéki Vörös által megadott hely a következő sorra vonatkozik.
 234 velenceze = finom szövetanyag.
 235—6 Plinius idézett helye szerint Cleopatra nagyértékű gyöngyét ecetben feloldotta és megitta.
 242 követ vetett — vö. Baranyai Decsi két közmondásával: Nehéz Istenuel követ vetni. (Ad. 121.) — Bolondság embernek magánál nagyobb követ vetni. (Ad. 125.)
 248 hiuságok — olv.: hívságok
 259 epesség = fájdalom, gyötrődés; itt: igyekezet, törekedés.
 261 jószágos = erényes
 277—292 Nyéki Vörös itt a görög és római történelem szereplőit sorolja fel. Mivel közelebbit nem mond róluk, az egyes személyek ismertetésére nem térünk ki.
 291 A Theseus név *eu*-ja egy szótag. Lásd a 222. sort is.
 295 idétlen = éretlen, túl fiatal
 299 hiuságban — olv. hívságban
 352 El-rántya a' leplet — vö. a 95. sor jegyzetével.
 363 A *miért* szó egy szótagnak számít, mint a 499. sorban is.
 379 takarmányodat = összegyűjtött vagyonodat. (Lásd a 184. sort is.) A Biblia idézett helyén: „a miket szerzettél”.
 390 E „példát” Baranyai Decsi háromszor is idézi *Adagiá*-iban; egyhelyütt így: Az ki Nyárban nem keres, Télben agebül bánkodik. (Ad. 14., 197. és 406.)
 418 Decrétom = törvénykönyv
 441—2 En = ime. — E két sor összevethető Baranyai Decsi következő közmondásával: En a tanác, kiki mind viseljen gondot dolgaira. (Ad. 395.)
 449 Az idézett bibliai hely: Nem félti az ő házát a' hó hidegétől: mert minden háza-népe kétszeresbe öltözött. (Káldi György fordítása.)
 471 hiuságán — olv. hívságán
 473 meg-dúlnád — itt: felülmúlnád, mint a NySz következő példamondatában: A tenger meg-dullya a több folyó-vizeket nagyságával. (I, 543.) Lásd még a 822. és 1227. sort is.
 480 fő bor = kitűnő minőségű bor
 482 esztrenga = fejőkarám
 499 A *miért* szó egy szótag, mint a 363. sorban is.
 504 Quietantzia = nyugta

- 509 sokságú = (nagy) sokaságú, sok. E ritka alak az 1019. sorban is előfordul.
- 511 téteményid = tetteid; lézzegnek = lézengnek
- 545 meg-búsult = dühös
- 559 Szent Lúckách Gazdaga — a Lukács-evangélium idézett helyén a gazdag és a szegény Lázár története olvasható.
- 567 A „falra borsót hányni” ma is élő szólásra a NySz a XVIII. századból idéz adatokat.
- 606 Jósafát völgye = Jeruzsálem melletti völgy, az utolsó ítélet színhelye.
- 659 cinadóf = finom fajta lenvászon
- 674 bátorságban = biztonságban
- 685 A „Halászok” valószínűleg az apostolok.
- 713 meg-hánnyák = megvizsgálják
- 723 epeségét = szenvedését
- 753 Erre az elterjedt közmondásra a NySz számos adatot idéz. (I, 1252.) Decsi *Adagiá*-iban így szerepel: Asinus ad lyram — igen tud Haydu harangot önteni. (27.)
- 822 meg-dúllya = felülmúlja. (Lásd a 473. sor jegyzetét is.)
- 825 hiúságát — olv. hívságát. (A 839. sorban is.)
- 848 kietlenség = förtelmesség, rémítőség
- 896 egy pontban = egy pillanat alatt. (A 128. és 1122. sorban is.)
- 903 Vitruvius római építészeti író. (I. század.)
- 905 Amsanctus kénes tó Samniusban, mellette egy barlang, melynek kigőzölgése halálos. (Vergilius: Aeneis. VII, 563—570.)
- 907 mocholya = kisebbsajta mocsár
- 908 maga-kénnyén = maga kedvéből
- 921 tonna = hordó
- 935 munkás = fáradságos
- 944 ösztön = ösztöke
- 950 iszkófiom = skófiom, hímezés
- 961 Baranyai Decsi szólásként idézi *Adagiá*-iban: Páva módra sétálni: ingredi Junonium. (Ad. 264.); Koszoru — itt talán: koszorús leány, vagy asszony. (Lásd a következő sort.)
- 962 szeplős = bűnös; Párta — itt talán: pártás leány. (Vö. az előző sorral.)
- 963 fel-viszszált = fodorított
- 968 bor-chíszár = részeges
- 970 Az idézett bibliai hely szövege: Mert jobb volt volna azoknak meg nem ismerni az igazság útát, hogy-sem a meg-ismerés után, vissza-térni a nekik adatott szent parancholettól. Mert amaz igaz példa-beszéd történik rajtok: Az eb vissza tért az ő okádására. (Káldi György ford.)
- 978 Léthés = Lethe, az antik mitológiában az alvilágot körül folyó víz.
- 978—979 Vö. Balassi Nő az én gyötrelmem... kezdetű énekének két sorával: Ó megrepedezett kősziklák közt legelt, kietlenben született, tigris nemen termett, párductejjel nevelt... (ECKHARDT-kiad. I. 62.) — Beniczky egyik énekének kezdete Nyéki Vörös sorainak hatására készült: Kősziklától fajzott, sárkány tejen hizott, el-fajult kemény szívem. (Magyar rithmusok. Kolozsvár 1870, 10.)
- 995 ingyen sem = egyáltalában nem
- 1004 lésza = karó; tövis-lésza = tövisből font sövény
- 1015 egérlő = leselkedő
- 1019 sokságú = sok (vö. az 509. sorral).
- 1020 epeség = fájdalom, kín
- 1026—1027 Az idézett bibliai hely szövege: Ha a fa Délre esik, vagy Északra, valamely helyre esik, ott marad. (Káldi ford.)
- 1046 dőslődünk = dőzsölünk; évődünk = emésztődünk
- 1059 lidérczes — itt talán: vonzó, csalogató
- 1077 hiúságot — olv. hívságot
- 1085 sírjával — olv. zsírjával
- 1094 pémátokkal — a pészma (illatszer) szónak *pémát* alakját nem ismeri a NySz; lehet hogy Nyéki Vörös a rím kedvéért ezt írta; 'a ti pémátokkal'.
- 1098 szükség nélkül talált = szükségtelenül kitalált
- 1113 vesztettük = vesztegettük
- 1122 egy pontban = egy pillanat alatt (a 128. és 896. sorban is).
- 1204 színli = tükrözi
- 1207 ért = érett

- 1227 meg-dúllya = felülhaladja (vö. a 473. és 822. sorral).
 1229 A Biblia idézett helye után szélkében elterjedt szólás. Lásd TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF: Amit fül nem hallott, a szem meg nem jára. It 1942, 190.
 1245 ki-fornak = kibuzognak
 1271 állat = lényeg, substantia
 1296 dörgölődő = morgó
 1301 suhajtása = óhajtása
 1309 A *kastély* szó 'a gyűrű ékkövének foglalata' értelemben más forrásból nem került elő.
 1313—4 Vö. Beniczky egyik énekének kezdetével: Oh te boldogságnak, s minden jók árjának kútfeje, nagy istenség. . . (Magyar rithmusok. Kolozsvár, 1670. 32.)
 1319 Tullius = Marcus Tullius Cicero, római szónok
 1324 érkezünk = felérünk hozzám
 1362 istáp = bot
 1364 Az idézett bibliai hely szövege: Ki a felyhöt rendeel fel-menetelednek; ki a szelek szárnyán jársz. (Káldi ford.)
 1390 A Biblia itt idézett helye a bűnbeesésről szól, eszerint a *Dongó* talán az ördögöt jelenti.
 1423 E sor értelme talán ez: melynél a szakácsot nem piringatják, szidják.
 1446 faggató = gyötrő, kínzó
 1451 leveg = csillog. A NySz csak a *leves* alakot idézi 'csillogó' jelentésben. Balassi írja, hogy Juliának „*lebeknek* szemei, mint a meny csillagi”. (ECKHARDT-kiad. 92.)
 1471—1492 Nyéki Vörös a katolikus egyház mártírjainak felsorolásánál a következő forrásra támaszkodhatott: Martyrologium romanum. . . Gregorii XIII. pont. max. iussu editum . . . auctore Caesare Baronio Sorano. E műnek számos különböző kiadása lelhető fel a hazai könyvtárakban; megtalálható benne valamennyi Nyéki által felsorolt mártír. Az egyes vértanúk közelebbi ismertetésére — mivel Nyéki szövege anélkül is érthető — nem térünk ki.
 1481 talált = kitalált; Phalaris szicíliai zsarnokról, aki áldozatait egy tüzes ércbikába dobatta, Nyéki Vörös egy másik versében is szól. (98. sz. 63. sor.)
 1482, 1485, 1488 A vértanúk nevében az *eu* egy szótagnak számít.
 1562 suhajtyátok = óhajtyátok
 1563 A *jalokkal* szó értelme ebben az összefüggésben nem világos. Az idézett bibliai hely sem magyarázza meg.
 1587 hiúságot — olv. hívságot

94.

Nyomtatott kiadásai:

- I. *Tintinnabulum*. Pozsony 1636. 84—9. — Ezzel a verssel kezdődik a kötet függeléke.
 II. *Tintinnabulum*. [Pozsony 1644.] 72—6. — Változatlan szöveggel megjelent ezután a *Tintinnabulum* valamennyi katolikus típusú kiadásában. Felsorolásukat lásd a 93. sz. vers jegyzeténél.
 71 A *köröm* itt *háló*, *csapda* jelentésben. Pokol-béli háló = az ördögi csábítás, kísértés stb. Vö. Kónyi „Meg-fogni a gyilkost ki-ki iparkodott és a török Éva *körömben* is *akadott*.” (NySz II, 414.)
 80 En = íme
 92 feszült = megfeszített
 107 ki-térjett = kiterjedt, vágys széles, tágas

95.

Nyomtatott kiadásai:

- I. *Tintinnabulum*. Pozsony 1636. 89—100.
 II. *Tintinnabulum*. [Pozsony 1644.] 76—85. — Változatlan szöveggel megjelent ezután a *Tintinnabulum* valamennyi katolikus típusú kiadásában. Felsorolásukat lásd a 93. sz. vers jegyzeténél.
 Egyéb előfordulási helyei: *Cantus catholici* (1651) 131—5. és a további kiadások. — *Szegedi-féle Cantus catholici* (1674) 479—84. — *Kájoni-Cantionale* (1676) 388—92. és a további kiadások. — *Derkay György*: *Az örök életnek uttya* (Nagyszombat 1678) Qu4a—R1b. — *Lelki paradicsom* (Gyulafehérvár 1700) Bbbbb3a—Coccc1a. — Ezenkívül másolatai találhatók a következő kéziratokban: *Petri András-ék.* (1630—68) 43a—45a.

— *Bocskor-k.* (1716—39) 154b—156b. — *Écsi-ék.* (1725) 129. — *Jankovich : Nemzeti dalok* (1800 k.) VII, 12a-b.

Nótajelzést csak a *Kájoni-Cantionale* (1676. 127.) ad, az ének latin eredetijét idézve. Ennek dallamát a *Cantus catholici* (1651. 127.) alapján közöljük.

Az ének eredetije egyike a legismertebb és nagyon sok nyelvre lefordított Mária-énekeknek. A hagyomány annak a Szent Kazimir (1452—1485) lengyel királyfinak, Albert magyar király unokájának tulajdonítja, akit Mátyás király ellenében Vitéz János és Janus Pannonius trónkövetelőként felléptettek. A kutatók egyrésze viszont Clairvauxi Bernátnak, vagy Canterbury Anselmnek tulajdonította. Valójában Morlasi Bernát clunyi szerzetes (élt 1140 körül) *Mariale* c. nagyobb költeményéből kiszakított, önálló és igen elterjedt költemény. A *Mariale* Prologusból, 15 Rhythmusnak nevezett nagyobb himnuszból és Epilógusból áll. Ebből alakították a Kázmér királynak tulajdonított himnuszt, úgy, hogy a Rhythmus II. az első rész, a Rhythmus IV, 1—11. szakasza a második rész, a Rhythmus III, 25—32, a Rhythmus IV, 1—11. és a Rhythmus III, 33. szakasza a harmadik rész lett. (DREVES, GUIDO MARIA: *Analecta Hymnica Medii Aevi. Lateinische Hymnendichter des Mittelalters. II. Folge.* Leipzig 1907. 423—31.) Magyarországon a himnusznak egy 5 strófával rövidebb változata volt elterjedve, melyet a *Cantus catholici* (1651. 123—31.) is közöl, közvetlenül Nyéki Vörös fordítása előtt. Költőnk a latin himnusz eme változatát igen pontosan, szinte szakasról szakaszra fordította. Szövegét alább közöljük a *Cantus Catholici* nyomán, a zárójelben elhelyezett számokkal utalva a magyar fordítás megfelelő strófáira.

Hymnus. S. Casimiri, de Beata Virgine Maria

- (1.) 1. *Omni die, dic Mariae, mea laudes anima:
Ejus Festa, ejus gesta, cole devotissima.*
- (2.) 2. *Contemplare, et mirare, ejus celsitudinem:
Dic foelicem Genitricem, dic Beatam Virginem.*
- (3.) 3. *Ipsam cole, ut de mole criminum, te liberet.
Hanc appella, ne procella, vitiorum superet.*
- (4.) 4. *Haec persona, nobis dona, contulit coelestia:
Haec Regina, nos divina illustravit gratia.*
- (5—6.) 5. *Lingua mea, dic trophaea, Virginis puerperae;
Quae inflictum maledictum miro transfert germine.*
- (7.) 6. *Sine fine, dio Reginae, mundi laudum cantica:
Ejus bona, semper sona, semper illa praedica.*
- (8.) 7. *Omnes mei sensus, ei, personate gloriam:
Frequentate, tam beatae Virginis memoriam.*
- (9.) 8. *Nullus certe, tam disertae extat eloquentiae
Qui, condignos promat hymnos, ejus excellentiae.*
- (10.) 9. *Omnes laudent, unde gaudent, Matrem Dei Virginem,
Nullus fingat, quod attingat, ejus celsitudinem.*
- (11.) 10. *Sed necesse, (quod prodesse, piis constat mentibus)
Ut intendam, quod impendam me ipsius laudibus.*
- (12.) 11. *Quamvis sciam, quod Mariam nemo digne praedicet:
Tamen vanus et insanus est, qui illam reticet.*
- (13.) 12. *Cujus vita, erudita, disciplina coelica,
Argumenta, et figmenta destruxit haeretica.*

- (14.) 13. Hujus mores, tanquam flores, exornant Ecclesiam:
Actiones, et sermones, miram praestant gratiam.
- (15.) 14. Evae crimen, nobis limen paradisi clauserat.
Haec dum credit, et obedit, coeli claustra reserat.
- (16.) 15. Propter Evam, homo saevam, accepit sententiam,
Per Mariam, habet viam, quae ducit ad patriam.
- (17.) 16. Haec amanda, et laudanda cunctis specialiter:
Venerari, praedicari, eam decet jugiter.
- (18.) 17. Ipsa donet, ut quod monet Natus ejus faciam:
Ut finita carnis vita; laetus hunc aspiciam.

Secunda Pars.

- (19.) 18. O Cunctarum foeminarum, decus, atque gloria;
Quam electam, et evectam, scimus super omnia.
- (20.) 19. Clemens audi, tuae laudi, quos instantes conspicias;
Munda reos, et fac eos, donis dignos coelicis.
- (21.) 20. Virga Jesse, spes oppressae mentis et refugium;
Decus mundi, lux profundi, Domini sacrarium.
- (22.) 21. Vitae forma, morum norma, plenitudo gratiae;
Dei templum, et exemplum, totius justitiae.
- (23.) 22. Virgo salve, per quam valvae coeli, patent miseris:
Quam non flexit, nec allexit, fraus, serpentis veteris.
- (24.) 23. Generosa, et formosa, David Regis filia;
Quam elegit Rex, qui regit, et creavit omnia.
- (25.) 24. Gemma decens, rosa recens, castitatis liliium:
Castum chorum, ad polorum, quae perducis gaudium.
- (26.) 25. Actionis, et sermonis, facultatem tribue
Ut tuorum meritorum, laudes canam strenue.
- (27.) 26. Opto nimis, ut imprimis des mihi memoriam:
Ut decenter, et frequenter, tuam cantem gloriam.
- (28.) 27. Quamvis muta, et polluta, mea sciam labia:
Praesumendum, nec silendum est, de tua gloria.
- (29.) 28. Virgo gaude, omni laude digna, et praeconio.
Quae damnatis, libertatis, facta es occasio.
- (30.) 29. Semper munda, et foecunda Virgo tu puerpera;
Mater alma, velut palma, florens, et fructifera.
- (31.) 30. Ejus flore, et odore, recreari cupimus,
Cujus fructu, nos, a luctu, liberari credimus.
- (32.) 31. Pulchra tota, sine nota, cujuscunque maculae:
Fac nos mundos, et jucundos, te laudare sedule.

- (33.) 32. O beata, per quam data, nova mundo gaudia:
Et aperta fide certa, regna sunt coelestia.
- (34.) 33. Per te mundus, laetabundus, novo fulget lumine,
Antiquarum tenebrarum, exutus caligine.
- (35.) 34. Nunc potentes sunt egentes, sicut olim dixeras:
Et egeni, fiunt pleni, ut tu prophetaveras.
- (36.) 35. Per te morum nunc pravorum, relinquuntur devia:
Doctrinarum perversarum, pulsa sunt praestigia.
- (37.) 36. Mundi luxus, atque fluxus, docuisti spernere.
Deum quaeri: carnem teri, vitiis resistere.
- (38.) 37. Mentis cursum, tendi sursum, pietatis studio:
Corpus angi, motus frangi, pro coelesti praemio.
- (39.) 38. Tu portasti, inter casti ventris claustra Dominum,
Redemptorem, ad honorem, nos refomans pristinum.
- (40.) 39. Mater facta, sed intacta, genuisti filium,
Regem regum, atque rerum Creatorem omnium.
- (41.) 40. Benedicta, per quam victa, mortis est versutia:
Destitutis spe salutis, datur indulgentia.
- (42.) 41. Benedictus Rex invictus, cujus mater crederis:
Qui creatus, ex te natus, nostri salus generis.

Tertia Pars.

- (43.) 42. Reparatrix, consolatrix, desperanti animae:
A pressura, quae ventura, malis est nos redime.
- (44.) 43. Pro me pete, ut quiete sempiterna perfruar:
Ne tormentis, comburentis stagni miser obruar.
- (45.) 44. Quod requiro, quod suspiro, mea sana vulnera,
Et da menti, te poscenti, gratiarum munera:
- (46.) 45. Ut sim castus, et modestus, dulcis, blandus sobrius;
Pius, rectus, circumspectus, simultatis nescius.
- (47.) 46. Eruditus, et munitus, divinis eloquiis;
Timoratus, et ornatus, sacris exercitiis.
- (48.) 47. Constans, gravis, et suavis, benignus amabilis.
Simplex, purus, et maturus, patiens, et humilis.
- (49.) 48. Corde prudens, ore studens, veritatem dicere.
Malum nolens, Deum colens, pio semper opere.
- (50.) 49. Esto tutrix et adjutrix, Christiani populi:
Pacem praesta, ne molesta nos perturbent saeculi.
- (51.) 50. Salutaris stella maris: summis digna laudibus.
Quae praecellis cunctis stellis, atque luminaribus.

- (52.) 51. *Tua dulci prece, fulci supplices, et refove:
Quidquid gravat, vel depravat mentes nostras, remove.*
- (53.) 52. *Virgo gaude, quod de fraude daemonum, nos liberaas.
Dum in vera, et sincera Devm carne generas.*
- (54.) 53. *Illibata, et dotata, coelesti progenie.
Gravidata, nec privata, flore pudicitiae,*
- (56.) 54. *Nam quod eras perseveras, dum intacta generas.
Illum tractans, atque lactans per quem facta fueras.*
- (57.) 55. *Commendare me dignare, Christo tuo filio.
Ut non cadam, sed evadam, de mundi naufragio.*
- (58.) 56. *Fac me mitem: pelle litem, conpesce lasciviam,
Contra crimen, da munimen, et mentis constantiam.*
- (59.) 57. *Non me liget, nec fatiget saeculi cupiditas;
Quae indurat et obscurat, mentes sibi subditas.*
- (60.) 58. *Nunquam ira, nunquam dira, me vincat elatio,
Quae multorum, fit malorum, saepius occasio.*
- (61.) 59. *Ora Devm, ut cor meum sua servet gratia:
Ne antiquus inimicus seminet zizania.*
- (62.) 60. *Da levamen, et juvamen tuum, illis jugiter.
Tua festa, sive gesta, qui colunt alacriter.*

152 faggassuk = tépdessük, itt: osökkentsük

165—166 A nehezen érthető két sor értelmét csak a latin eredeti teszi világossá. Eszerint a 83. sor Krisztusról szól, s a sor utolsó részének („ki Annyának hiszünk”, a latinban: „cujus mater crederis”) ez az értelme: az ki anyjának téged (azaz Máriát) hiszünk, vagy: az kinek anyjaként téged tisztelünk, vagy: kinek anyja te vagy — vagyis a költő Máriához fordulva, őt szólítva, Krisztusról beszél.

167—168 Természetes szörenddel: Mert tőled, szép Szűzünk, született, ki minket teremtett.

96.

Nyomtatott kiadásai:

I. *Tintinnabulum* Pozsony 1636. 101—7.

II. *Tintinnabulum*. [Pozsony 1644.] 86—91. — Teljesen megegyezik az I. változattal.

Változatlan szöveggel megjelent a *Tintinnabulum* valamennyi későbbi, katolikus és protestáns kiadásában. Felsorolásukat lásd a 93. sz. vers jegyzeténél. Megvan még a következő énekeskönyvekben: *Cantus catholici* (1651) 235—8. — *Károni-Cantionale* (1676) 692—4., valamint ezek későbbi kiadásáiban. — *Illyés: Halotti énekek* (1693) 29—33. A 7. strófa erősen átalakítva:

Koporsódban, és sírodban kígyók békák majd laknak;
Illyen népe és cselédgye vagyon ezen udvarnak.
A' férgeknek, senyvedéknék ott adózol husoddal;
Kit hizlaltál és tápláltál nagy szorgalmatossággal.

A vers másolatai megtalálhatók a következő kéziratokban: *Petri András-ék.* (1630—68) 47a—48a. — *Zemlény-ék.* (1668) 67a—69b. — *Kovács Ferenc-ék.* (1777) 52a—53a. — A 61—64. és 73—82. sorokat a fogarasi Boér-család levéltárában levő számadáskönyvbe is beírta 1666 körül a számadáskönyvet vezető nótárius. Kiad. SZADÉCZKY, EM 1892, 628. (Tested békák, kincsed bírák...)

Az éneket Magdalenic Matijaš horváttra fordította és a *Tintinnabulum*-mal együtt 1670-ben kiadta. (HАДРОВИОС LÁSZLÓ, Archivum Europae Centro-orientalis 1939, 317.)

A *Cantus catholici* a latin eredeti dallamára utal (Horrenda Mors. Nota eadem.), amely a 233. lapon található. Kimutathatóan idegen eredetű, cseh és német énekeskönyvekből ismert. BÄUMKER szerint (Das katholische deutsche Kirchenlied... III, 1891, 47.) a latin szöveg is fordítás, ill. átdolgozás, melyet Matthaeus Raderus S. J. (osztrák, 1561—1634) készített Peter Franck S. J. (1574—1602) „Der grimmig Todt mit seinem Pfeil” kezdetű éneke alapján. Nyéki Vörös strófáról strófára követi a latin eredeti gondolatmenetét, de az egyes szakaszokat átkölti. Néha csak egy-egy kifejezés emlékeztet a latinnal való kapcsolatra. A latin eredeti szövegét a *Cantus catholici* (1651. 233.) alapján közöljük.

Lessus Mortualis

1. Horrenda Mors, tremenda Mors, telo minax, et arcu:
Fatale torquet spiculum, nulla quod arte vites.
Ut sumus evanescimus, eliminamur omnes,
Abibis hinc fulgentibus non flectitur metallis.
2. Simul fores pulsaverit, jube valere vitam;
Amica turba deseret, te castra deserentem.
Intrabis exclusissimus, iter tenebricosum,
Tecum ferēs, quod egeris, non auferes quadrantem.
3. Genae rigebunt cereae, fax luminum fatiscet;
Nec pectus eluctabitur, in ore vox dehiscet:
Laudata forma concidet; arteriae pavebunt;
Gelu madebis horrido, obsessus a Charonte.
4. Te lectus uret anxius, curis cor exedetur.
Qui Vita, vivens dictus es, defunctus ipsa Mors es:
Avere te qui millies jussit, jubet valere,
Postesque furtim transvolat, quos ante basiabat.
5. Pestem oreabis naribus: a te fugabis omnes;
Obsepientur ostia, orisque nariumque,
Foras, foras, exi foras, catharma, pestis, horror,
Opertus altum dormies, interstrepente nullo.
6. Prope ante mortem, mortuus cadaver efferere:
Lamenta erunt solatio Uxoris, ac Nepotum.
Cras lachrymae te condito, vertentur in cachinnos;
Sed tu sibi, scrobem subi, haec fossa sorbet orbem.
7. Specum jacentis incolunt, venena, bufo, vermes:
Hos Aulicos haec Aula fert, his gratus imperabis.
Tributa pendes vermibus, stipendiumque blattis:
Fas his erit grassarier, per ossium medullas.
8. Cognata gentis atria, mox finient dolorem;
Semestre ducent lugubre vertentque mox colorem;
Levem precata cespitem, perenne te silebunt,
Haeres talenta dividet; te dividunt lacertae.
9. Vertente Capri sidere, pulvis, cinisque fies,
Viator ossa transiens, scitabitur. Quis hic est?
Hiant cavernae luminum exenterata calva est.
Calcata costa traditur, deletus excidisti.
10. Ignota lux est ultima, quam nullus auguratur,
Cum Parca caedit januam, est pessulus trahendus:
Natos, Avosque surripit, ut fors, et atra fors fert:
Sceptisque Reges exiit, et cogit esse plebem.

11. Ex invidenda regia, pressa fereris arca;
Laqueare nares fulcient; gens Christiana pensa:
Par primus, hic fit ultimus: Stat Codrus inter Iros,
Una tumet diecula: mox aura difflat aulas.
12. Cui regna vectigalia relinquis, et Quirites?
Ebur tuum fert exulem, ferunt, tacentque cives.
Arces et alta turrium effossa subruuntur,
Sub more tu ludibrium depasceris colubris
13. Mors ergo cum te messuit, jam nemo te requirit,
Amatus es, dum visus es, paroemiam revolve,
Amica tecum nomina morientur, et tegentur.
Quid, heu, quid has affanias, excordium petessis?
14. Suspenso adest vestigio, Lavernionis instar
Exire cujus aleam, nec vi datur, nec arte;
Propinat atra toxica, nolis, velis, bibenda.
Mors est inexorabilis, non consulis futuris.
15. Frons, o cadaverosa frons, meutita mille larvus,
Frontisne formae creditis? fallit; cavete, fallit.
Qui fidit illi perfidiae, post damna sero flebit,
Ditis coquere sulphure, tibi Venus placebit?
16. Quid si tibi, suprem lux haec, fulsit occidenti?
Ne lude, plebs haec omnia, virtutis esto cultrix,
Haec ipsa lux quot abstulit, qui saecla cogitabant?
Sol occidentes ante te, miratur isse ad orcum.
17. Nonne ergo pernox, perdius, constanter excubabis?
Ut mors ineluctabilis, si congredi minetur.
Interritus compareas, promptus subire luctam.
Si morte victus occides, adibis astra victor.
18. Contemne quidquid conditum; Amaque Conditorem.
Quod perdis hic, ibi inveniens; jactura nulla turbet.
Emancipa te Numine, cura, solutus omni:
Salvum Deus, quid ambigis? Summa locabit arce.
19. Qui primus hoc odarium flevitque, condiditque.
Quotidiana funera, toto revolvit aevo:
Idemque dudum pulvis est, fato suo sepultus,
Sequere, (vasa collige) aut primus, aut secundus.

69 fő-kaponyád = koponyád

77 dúson = a gazdagon, gazdag emberen — a sor egy szótaggal rövidebb a kelleténél.

149 meg-büszöött = megbűszöhdött, megbűszöhdött

97.

Nyomtatott kiadásai:

I. *Tintinnabulum*. Pozsony 1636. 107—9. Kiad. INCZE GÁBOR: Bod Péter: Szent Hilarius. Bp. 1943. 155. Bod Péter kötete nyomán.

II. *Tintinnabulum*. [Pozsony 1644.] 91—3. — Teljesen egyezik az I. változattal. Változatlan szöveggel megjelent a *Tintinnabulum* valamennyi későbbi katolikus és protestáns kiadásában. Felsorolásukat lásd a 93. sz. versnél. Ezenkívül megtalálható a következő énekeskönyvekben: *Cantus catholici* (1675) 197—8. — *Kármán-Óantionale* (1676) 745. valamint ezek további kiadásáiban. — Közli még a szöveget Bod Péter: *Szent Hilarius* (1760) 163—4. Bod könyve utolsó részében, mely *A számadról és örökké-*

valóságáról szól, írja: „Az örökkévalóságot, hogy szemléltette valaki amaz rendes könyvecskéjében (Tengetyű [!] Pag. 79.) nem sajnálom ide átalírni, minthogy annál jobbat én sem tudok írni” — ezután közli a verset. (Vö. HARSÁNYI ISTVÁN: Adatok Nyéki Vörös Mátyás műveinek bibliográfiájához. MKsze 1927, 145—6.)

Az ének dallama a *Cantus catholici*-ban (1675. 197.) jelent meg. Közölte SZABOLCSI, ItK 1931. függ. XIV. és MZK 51.*

25 Vesd-meg = hányd-vesd, fontold meg (a 31. sorban is)

98.

Nyomatott kiadásai:

I. *Tintinnabulum*. Pozsony 1636. 109—16.

II. *Tintinnabulum* [Pozsony 1644.] 93—9.

Változatlan szöveggel megjelent a *Tintinnabulum* valamennyi későbbi katolikus és protestáns kiadásában. Felsorolásukat lásd a 93. sz. vers jegyzeténél. Megtalálható még: *Cantus catholici* (1675) 153—6. (hangjegyekkel), valamint ennek további kiadásában.

A dallam, variánsaival együtt egyike legelterjedtebb dallamainknak a XVII—XVIII. században. Német eredetű (lásd BAUMKER i. m. II. 328. és 357. sz.), de eltérő szerkezetű változatai közül nem egy meghonosodott, s magyarosabb formában jelentkezik, mint az itt közölt dallam, amelynek felütéses ritmusa nehezen fér meg a vers prozodiájával.

13 faggattya = szaggatja, tépdesi

25—26 A sor értelme: Az örökkévalóságtól való félelmükben még császárok (talán V. Károlyra gondolt) és királyi családból valók is felborotváltatták fejüket, azaz tonzurát csináltattak, beálltak szerzetesnek, vezeklőnek.

27 Szőr öltözet = szerzetes ruha; Istrang övedzet = szerzetesi kötél-öv

29 Rekesz = kolostor, zárdá

32 kápa = a barát ruha fejre húzható csuklyája

63 Falaris ökréről lásd a 93. sz. ének 1481. sorának jegyzetét.

99 tormézlo — talán: dorbézoló, bár a szónak ilyen alakja más forrásból ismeretlen

101 kockzás Hasártos = kockázó szerencsejátékos

106 meg = megint, ismét

158 duskát inni = versenyt inni, ész nélkül inni

163 falt vakar = elmegy, eltávozik. A NySz Baranyai Decsi *Adagiá*-iból idézi: Auagy igyál, auagy vakary falt: aut bibe, aut abi.

164 Bor-chíszár = nagy borivó

99.

Nyomatott kiadásai:

I. *Tintinnabulum*. Pozsony 1636. 117—8. Kiad. IMRE LAJOS, Figyelő 1883, XIV, 152. valamelyik későbbi kiadás nyomán; HÁZI JENŐ: Sopron a régi magyar irodalomban (MIR 36.) 51—2. a XVII. század végi löcsei kiadás nyomán. — A kötet függelékének énekei között ez az utolsó. A vers végén: „Amen.”

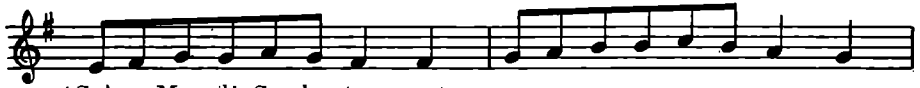
II. *Tintinnabulum*. [Pozsony 1644.] 99—100. — Teljesen megegyezik az I. változattal.

Változatlan szöveggel megjelent a *Tintinnabulum* valamennyi későbbi kiadásában. Az ezekről készített másolatok a következők: *Belanszky János kézirata* (1702) 81a—83a. — *Szoszna Demeter-ék.* (1714—5) 579. — *Kocsi Csergő István kézirata* (1721—6) 659. A versszakok sorrendje itt: 1, 2, 3, 5, 6, 4, 8, 9, 10, 11. A 7. vsz. hiányzik. — *Bathó István-ék.* (1778—85) 64—6.

Az ének egy romlott szövegű változatát IMRE LAJOS adta ki (Figyelő 1883, XIV, 155.) a *Körmöczi János versei tógás diák korából* c. kézirat 58. lapjáról. A versszakok sorrendje: 1, 5, 6, 2, 3, 4, 8, 9, 10, 11. (A 7. vsz. itt is hiányzik.) Éltérései Nyéki Vörös szövegétől: 1 néked e világ 4 elenyészik 5 Mit használ a királyi szék 7 Királyi szék birodalom 9 szépsége mit használ 10 orcád rózsánál 11 Szépséget halál 12 És 15 Mit kristály szín szemöldöke 16 tested. 18 Ha tested 21—3 Mit használ a selyem ruha Bibor- s bársonyból szőtt gúnya A bibor szín csak caiga-vér 30 Mik; vonszák 31 Csak szín-arany 36 vígságot 37 Eregy el már kedved 39 eddig ha 40 kedvemet.

Az ének szövegének átdolgozása a *Szegedi-jéle Cantus catholici* (Kassa 1674.) 538—9. lapján jelent meg. A strófák itt kétsoros refrénnel bővültek, a nótajelzés („Notája fol. 272.”) a megfelelő strófászerkezetű „Salve mundi salutare...” kezdetű Szent

Bernát-himnusz dallamára utal. A szöveget ezzel a dallammal közöljük, mely német énekeskönyvekben is felbukkan (BÄUMKER I. 232., ZAHN 3889, 4044.), de gregorián eredetűnek látszik. (Zárójelbe Nyéki Vörös énekének megfelelő strófaszámát tettük.)

(Sal-ve Mun-di Sa-lu-ta - re)

Mit használ, kérlek, a Vi - lág, Mely most kívül szép mint vi - rág?

Mint tündöklő A - rany, s Ezüst Majd el - e - nyézik, mint a füst.

Oh ember, még ez él - ted - ben, Lásd - meg, mint jársz jövendő - ben.

- (1.) 1. Mit használ kérlek, ez Világ;
Melly most kívül szép, mint virág;
Mit használ arany, és ezüst;
Majd el-enjésznek, mint az Füst.
Oh ember, még ez éltedben,
Lásd-meg, mint jársz jövendőben.
- (3.) 2. Tested, bár frisseb rósánál,
Piross orozádís mit használ?
Halál szépséget le-kaszál,
És rósa színt földbe kapál.
Oh ember, etc.
- (4.) 3. Mit használ cifra szép hajad,
Mit kláris színű ajakad;
Mit fényes, kristályos szemed?
Majd földben dugják holt fejed.
Oh ember, még ez éltedben,
Lásd-meg, mint jársz jövendőben.
- (9.) 4. El-távozik é Rosz Világ;
Bolond, a' ki Toróban hág;
Mert csak bút s' bánatot szerez;
És csak veszedelmet érez.
Oh ember etc.
5. Rosz Világ, csak magadnak légy;
Tölem örökké bútsút végy:
Ha porrá tézsis testemben;
Lelkem él már Istenemben.
Oh ember etc.
- (11.) 6. Közel már az végetlenség,
Es a' menybéli békesség;
Testem magát földnek adgya;
Késérőim Isten áldgya.
Oh ember, még ez éltedben,
Lásd-meg mint jársz jövendőben.

Nyéki Vörös Máttyás énekének 1., 3. és 11. versszaka egy halotti búcsúzó szövegébe is bekerült, melynek szövege Ács Mihály *Zöngedező mennyei kar* c. gyűjteményében jelent meg. (Lőcse 1696. 229—231.; változatlan szöveggel Ács gyűjteményének későbbi kiadásában is megvan.) Teljes szövegét kiad. IMRE LAJOS, Figyelő 1883, XIV, 153—4., itt csak a Nyéki Vörös szövegén alapuló versszakait mutatjuk be:

Notája: Szegény férgetske itt fekszem.

- (1.) 1. Maradgy-el már csalárd világ,
Mert fénlesz szintén mint virág,
Hogy halál töriben léptem,
Világ álnokságát értem:
Oh ember mig vagy életben,
Lásd-meg mint jársz jövendőben.
- (3.) 2. Tested bár frissebb Rosánál,
Piros orcád-is mit használ?
Halál szépséged lekaszál,
És ezennél majd földben száll:
Oh ember mig vagy éltedben, etc
- (11.) 7. Jelen már az végetlenség,
És az mennyei dicsőség,
Testem magát földben adgya,
Kik-késérték Isten áldgya:
Oh ember mig vagy éltedben, etc

Nyéki Vörös énekének az a XVIII. századi átdolgozása lett a legnépszerűbb, mely a sorokat 6 szótagosokká alakította át. Ennek a XVIII. század végéről és a XIX. század elejéről 20 kéziratos változatát ismerjük. Közülük legrégebbnek látszik — egyszersmind Nyéki Vörös szövegéhez legközelebb áll, versszakaik sorrendje is megegyezik — egy közelebbiről nem datálható, de az írás alapján kb. az 1760-as évekből való kéziratos szövege:

Cantio de Vanitate Mundi

<p>1. Mit használ e' világ,
Mondd-meg, sok pénz 's Jóság?
Mint a' füst és a' szél,
Hirtelen múlik-el.</p> <p>2. Mit használ Korona,
Királyi-szék, 's Páltza?
Páltza, 's Birodalom,
El-vész, mint Hó-halom.</p> <p>3. Mit használ a' Szépség,
Angyali ékesség?
Szépségek el-múlnak,
Róság földre hullnak.</p> <p>4. Mit használ szép hajad,
Klárisszín ajakad?
Fényes kristály-szemed?
Majd földé lész tested.</p> <p>5. Mi az Arany-alma,
Melly sárga, mint szalma?
Az Arany sárga föld,
Ezt nagyra ne betsüld.</p> | <p>6. Mi a' veres puha,
Bíbor, 's bársony ruha?
Bíbor-szín tsiga-vér,
Ez hát sokat nem ér.</p> <p>7. Selyemben mit használ,
Hogy tested talpig áll?
Ezt egy féreg fonja,
A' mi szíved' vonja.</p> <p>8. Nézd-meg jól, mitsodák,
Mellyeket e' Világ
Ma olly nagyra betsüld,
Vérbül 's földbül készül.</p> <p>9. Mennyj-el hát roszt Világ,
Nintsen benned jóság,
Hanem tsak el-múló
Nem örökké-való.</p> <p>10. Elég, hogy sokáig,
Tsaltad szívem' eddig,
Közelget boldogság,
'S örökké-valóság. finis.</p> |
|---|--|

(*Menyegzői dalok.* 2b.)

Népszerűvé és elterjedté azonban ennek az átdolgozásnak egy másik típusa vált, mely több részletében eltér a fenti szövegtől. E típus az 1783—97 között összeírt *Salamon József-ék.* 36b—37a. lapján levő szöveggel mutatjuk be:

(1.) 1. Mit használ e' világ
Mond meg sok kints jóság
Mint a' füst és aszél [!]
Oly hirtelen el kél.	(4.) 6. Mit használ szép nyakad,
Klárisszin ajakad,
Ortzádat mit fested,
Majd földé lesz tested.
(5.) 2. Mit az arany alma
Melly sárga mint szalma.
Az arany sárga föld,
Ezt nagyra ne betsüld.	(3.) 7. Mit használ a' szépség
Angyali ekesség,
Szépségek el mulnak,
Rosák földre hulnak.
(2.) 3. Mit használ Korona
Királyi szék 's páltza,
Páltza birodalom
El mul, mint hó halom.	(8.) 8. Mond meg hát mitsodák,
Mellyeket e' világ
Ilyen nagyra betsül,
Földből sárból készül.
(6.) 4. Mit használ a' puha
Bibor bársony ruha,
Bársony szin tsiga vér,
Ez hát nem sokat ér.	(9.) 9. Eredj hát rosz világ,
Nintsen benned jóság,
Hanem tsak mulando,
Nem örökké való.
(7.) 5. Sellyemben mit használ
Tested ha talpig áll,
Ezt egy fereg [!] fonnya,
Melly szivedet vonnya.	(10.) 10. Elég hogy sokáig
Vontad szivem máig,
Közelget boldogság,
Örökké valóság.

Egyéb változatok, melyek a részletekben többnyire a *Salamon József-ék.* szövegével egyeznek meg: *Kovács Ferenc-ék.* (1777) A versszakok sorrendje: 1, 3, 6, 7, 5, 4, 9. — *Kovács András-ék.* (1770—97) 32a—b. (Az előbbi szövegével teljesen azonos.) — *Kozma-ék.* (1777—81) 13b. Versszakainak sorrendje: 1, 3, 4, 5. — *Nagy István gyűjteménye* (1778—83) 194. Versszakainak sorrendje: 1, 5, 2, 4, 3, 6, 7, 9, 10. — *Tolnay-ék.* (1788—91) 20a—b. Versszakainak sorrendje: 1, 5, 6, 3, 7, 4, x, 9. Első strófája kissé eltérő; ezt, és az x-szel jelölt, másutt elő nem fordulókat közöljük:

1. Mit használ é világ,
Mely fenylik mint virág,
Tündöklük min [!] ezüst,
El mulik mint a füst.

7. Mit használ draga gyöngy,
Ez egy darab gorony [!]
Gyöngyök is él vesznek,
Majdan földé lesznek.

Kulcsár-melodiárium (XVIII. sz. vége) II, 52. Versszakainak sorrendje: 1, 2, 5, 3, 4, 6, 7, 9, 10. Dallamával együtt kiad. BARTHA: A XVIII. század magyar dallamai. Bp. 1935. 237—8. ERDÉLYI JÁNOS (Népdalok és mondák III, 102—3.) egy ezzel csaknem azonos szöveget közölt. — *Zemplényi-kézirat* (XVIII. sz. vége) 3b. A versszakok sorrendje: 1, 2, 3, 5, 6, 4, 7, 9. — *Lóskay-ék.* (XVIII. sz. vége) 182a—b. Versszakainak sorrendje: 1, 2, 3, 5, 7, 6. — *Resetka János-ék.* (1801) 44b—45a. Versszakainak sorrendje: 2, 1, 3, 5, 6, 3, 7, 4, 9. — *Halotti énekek.* (1807) 45—6. A vsz.-ok sorrendje: 1, 2, 6, 5, 4, 7, 9. *Melodiárium* (1808) 77. Versszakainak sorrendje: 1, 3, 5, 4, 7, 6, 8, 9, 10. — *Báttha Bálint-melodiárium* (1808) 70—1. Az előbbi kézirat szövegével csaknem teljesen egyező változat. — *Melodiárium* (1816) 123. Ennek szövege is csaknem azonos az előző két kézirat szövegével. — *Felvidítő VI.* (1824) 172—3. Versszakainak sorrendje: 1, 6, 3, 7, 4, 2, 5, 8, 9, 10.

Az alábbi három változat szövegét, minthogy több helyen eltérnek a közölt változatoktól, és mindegyik tartalmaz új versszakokat is, teljesen közöljük:

(1.) 1. Mit használ ez világ,
Mond meg sok kints, jószág,
Mit az füst és a szél,
Oly hirtelen el kél.	(7.) 6. Selemben mit használ,
Tested ha talpig all,
Ezt egy féreg fonnya,
Melly szivedet rontya.
(3.) 2. Mit használ a szépség,
Angyali ékesség,
Szepsegek el-mulnak,
Rósák földre hullnak.	(5.) 7. Mit az arany alma,
Sárga mint a szalma,
Az arany sárga föld,
Az nagyra ne becsöld.
(4.) 3. Mit használ szép nyakad,
Klaris szép ajakad,
Ha ma léssen estéd,
Majd földre hull testéd. [!]	(2.) 8. Mit az nagy uraság,
Pompa és kiralyság
Gazdag birodalom
El múlt, mint hó halom.
4. Mit használ termeted,
Uri öltözeted,
Orozadat meg fested,
És porba lész tested.	(9.) 9. Meny el hát rosز világ,
Nintsen benned joság,
Minden tsak mulandó,
Nem öröкке valo.
(6.) 5. Mit használ a puha
Selem bibor ruha,
Barsony szín Csiko [!] vér,
Ez hát nem sokat ér.	(10.) 10. Elég ha mind vegig
Vontad szivem addig,
Közélgét a halál,
Örökké boldogság.

(Jankovich-ék. 1789. 35b.)

(1.) 1. Mit használ e' Világ,
Mond meg sok kints 's joság,
Az Arany sárga föld,
'S érte magad ne törd.	(6.) 4. Mit használ a' puha
Bársony szín kamuka,
A' bársony tsiga vér,
Ez hát keveset ér.
(2.) 2. Mit használ korona,
Királyi szép páltza,
Páltza 's birodalom
El vész mint ho halom.	(7.) 5. Mit használ, ha tested
Talpig selyemben áll,
Azt égy féreg fonnya,
Mely szivedet vonnya.
(3.) 3. Mit használ a' szépség,
Angyali ékesség,
Szépségek el mulnak,
Rosák földre hulnak.	(4.) 6. Mit használ szép nyakadt,
Klárís szín ajakad,
Férgék eledele
Mert léssen végtére.

7. Ugy ély e' világban,
Futhass mennyországban,
Az hol vég nélkül élsz,
Senkitől is nem félsz.

(Dávidné Soltári 1790—1. 132—3.)

Más Nóta elegantissima.

(1.) 1. Mit használ e világ,
Mond meg sok kints jószág,
Mint a füst és a szél
Oly hirtelen el kél. | (4.) 2. Mit használ szép nyakad,
Klárís szín ajjakad,
Mit kristályos szemed,
Majd földé lesz tested. |
|---|---|

(7.) 3. Aranyban mit használ
Tested ha talpig áll,
Az arany sárga föld,
Azt nagyra ne betsüld.

(6.) 4. Mit használ a puha
Bibor bársony ruha,
Bársony szín csiga vér,
Ez hát nem sokat ér.

5. Nézd a sellyem ruhát,
Rút férgek fonalát,
Ez pundrak [!] ruhája,
El kell hát hagynia.

(10.) 9. Eredj magad szerint,
Szemem rád nem tekint,
Meg csaltál engemet,
El loptad szívemet.

(2.) 6. Mit a királyi szék,
Mit szép páltza 's felség,
Páltza 's birodalom
El vész mint hó halom.

(9.) 7. Távozzál rossz világ,
Nintsen benned jószág,
Mert vagy tsak el múló,
Nem örökké való.

(10.) 8. Elég hogy sokáig
Csaltad szívem máig,
Közelget boldogság,
Örökké valóság.

(Szeel Imre-ék. 1790—4. 154—5.)

Végül közöljük Pálóczi Horváth Ádám 1813-ban lejegyzett szövegét is, amely az eredetitől igen erősen eltér; itt már a sorok is összekeveredtek:

1. Mit használ a szépség?
Mulandó ékesség?
Szépségek elmúlnak,
Rózsák földre hullnak.

2. Mit használ a puha
Bibor bársony ruha?
Ezt csak féreg fonja,
Mely szivedet vonja.

3. Mit az arany alma?
Mely sárga, mint szalma;
Az arany sárga föld,
Ezt nagyra ne bec süld.

4. Mit a bibor ruha?
Királyi szék s pálcá?
Bársonyszín, csigavér,
Ez hát nem sokat ér.

(*Ötödfele száz énekek*. Kiad. BARTHA DÉNES és KISS JÓZSEF. Bp. 1953. 329.)

Az 1. vsz. szövegén alapul egy XVIII. századi halotti ének kezdete:

Csalárd színnel fénylő világ,
Csak kívül szép mint a virág.
Mint tündöklő arany, ezüst,
Elenyészik mint tűz és füst.

(*Szilágyi Mihály-ék. 4a—b*. Idézi IMRE LAJOS, Figyelő 1883, XIV, 154.)

A strófa 3—4. sorának képe megtalálható egy XVIII. századi szerelmi ének kezdő strófájában is:

Vidám kedvem hová löttél,
Hogy én töllem el sillyettel,
Ell enyéztél, mint az füst,
Tündöklöttél, mind ezüst.

(Legkorábbi, *Bocskor-k.*-beli szövege. [26a] Kiad. FERENCZI, EM 1898, 381.)

40 tartád — itt valószínűleg a ritkább 'habec' értelemben; e szót a XVIII. századi átdolgozás a könnyebben érthető *csaltad* szóra változtatta.

Nyomatott kiadása: *Tintinnabulum*. [Pozsony 1644.] 162—7. — A kötet utolsó verse. A vers végén: „Finis. Sit Nomen Domini Benedictum.”

A vers változatlan szöveggel megjelent a *Tintinnabulum* valamennyi későbbi katolikus típusú kiadásában. Ezek felsorolását lásd a 93. sz. éneknél. A protestáns kiadások közül egyedül a Tótfalu-sí (Kolozsvár 1701) hozza, *Toldalék* címmel, a kötet többi

részétől elválasztva. A *Tintinnabulum* 1644-i, vagy valamelyik elveszett kiadásából az ének első kilenc strófája bekerült a *Zemlénny-ék.* (1668) 69b—70b. lapjára, a 96. sz. Nyéki Vörös verssel együtt, annak szomszédságába.

Megtalálható a *Kájoni-Cantionale*-ban (1676. 742—5.) is, feltehetően a *Tintinnabulum* valamelyik kiadása nyomán, mert közvetlenül utána Kájoninál Nyéki Vörös ugyanott található 97. sz. verse áll. A *Kájoni-Cantionale* szövegében észlelhető néhány kisebb szövegváltoztatás ezért minden bizonnyal magától Kájonitól ered, aki a popularitás, illetve a könnyebb énekelhetőség érdekében módosított néhány soron. Legalább is az eltérések erre vallanak. (Pl. 34. sor, *profjontod* helyett: takarmányod; 52. sor, *Vajóh- 'a Jajnál* helyett: siralomnál.) A *Kájoni-Cantionale* nyomán az ének a későbbi kiadásokba és más katolikus nyomtatott, ill. kéziratos énekeskönyvbe is eljutott: *Illyés : Halotti énekek* (1693) 69—74. — *Mihály Farkas-k.* (1680 k.) 37a—41a. Hiányzik itt a 9—13., 27. és 32. vsz. — *Szoszna Demeter-ék.* (1714—5) 517. Illyés énekeskönyve révén a vers a nép körében is elterjedt, s LAJTHA LÁSZLÓ 1954-ben, a Sopron-megyei Bősárkány községben le is jegyezte az énekek a — 15. vsz. híján teljes — szövegét és dallamát. (Sopronmegyei virrasztó énekek. Bp. 1956. 315—8. 158. sz.)

Az ének versfőinek második fele értelmes szöveget ad: SLEIHMVKDVNKERNTS PAVPER PECCATOR M. Nyéki Vörös több versénél is tapasztalhattuk, hogy a versfők csak egy töredékes akrostichont adnak. (Vö. 22, 24. sz. versek.) Lehet, hogy ez esetben is lemondott az értelmes szöveg erőltetéséről.

Nótajelzést a *Kájoni-Cantionale* ad: „Mit bizik e' Világ etc.”, s Illyés is erre hivatkozik. Jacopone da Todi Európa-szerte ismert himnusza (Cur mundus militat) e régi fordításának ugyan három dallamát is ismerik XVII—XVIII. századi énekeskönyveink, de magyar szöveggel a XVII. században csak az egyik kapcsolatos, — feltehetően a régi német eredetű hagyományos dallam, — melyet az *Eperjesi-graduál* (1635—52, 384b.) és a *Cantus catholici* (1651. 249.) tartott fenn. (Lásd RMDT I, 188.) Véleményünk szerint Kájoni is, Illyés is erre a dallamra gondolhatott. Illyés azonkívül hivatkozik még Uz Bálint „Véletlen embernek utolsó órája” kezdetű halottas éneke dallamára is, amely éppen az ő gyűjteményében jelent meg először (1639. 61—2.). Itt az előbbi dallamot adjuk a *Cant. cath.* alapján, míg a másikat — amely egyébként a „Mit bizik e világ” távoli variánsának tekinthető — a 93. sz. vers jegyzeteiben közöljük „Ó ti kik a napfényt” szöveggel.

Ezt a verset TOLDY FERENC Nyéki Vörösnek tulajdonította, mivel a *Tintinnabulum*-mal és a *Dialogus*-sal egy kötetben találta. (A magyar költészet története. 2. kiad. Pest 1867. 212.) Mások azonban határozottan tagadták, hogy tőle származik. (KÖMIVES i. m. 60.) Nyéki Vörös szerzősége mellett az szól, hogy a *Tintinnabulum* 1644. évi kiadása minden valószínűség szerint magának a költőnek az összeállítására és szándéka szerint jelent meg, s hogy az ének minden más előfordulása a Nyéki Vörös-gyűjtemény különböző kiadásaira megy vissza. A vers témája és stílusa egyébként is szorosan kapcsolódik Nyéki Vörös későbbi korszakának műveihöz, s az itt alapul választott *trombita*-motívum megvan már a *Tintinnabulum*-ban (pl. 622. sor) is.

A vers keletkezésének pontos idejét nem tudjuk. De mivel a *Tintinnabulum* 1636. évi kiadásában még nincs benn, valószínűleg ez után, 1640 körül készülhetett. Így ezt tekinthetjük Nyéki Vörös utolsó ismert énekének.

4 Ratió — itt: elszámolás, számadás

18 langodozo = égő, lánggra lobbano

22 azt tudod = úgy tudod, azt hiszed

52 A *Vajóh* szót egyetlen szótárban sem sikerült megtalálnunk. Feltehetőleg a *Jaj* szóval egyenértékű (Vaj! Oh!), s a költő az állandó jajgatásra, siránkozásra utal vele.

90 takarmány = összeharácsolt vagy on

91 duskát inni = versenyt inni, ész nélkül inni

96 meg-kéri = számonkéri

101 A sor értelme homályos; mindenesetre a halál utáni időszak számára való érdemszerzésről van szó.

102 A *zarándoksgból* való *megfordulás* itt a halált jelenti.

105 Cheréld-meg = cseréld el, szerezd meg csere útján. — A sor értelme: a múlandó földi javakat cseréld el a mennyországért.

106 Váltsd-meg — ugyanazt jelenti, mint az előző sorban a *cheréld-meg*.

JEGYZÉKEK, MUTATÓK

A FORRÁSOK JEGYZÉKE

E jegyzékben — eltérően a RMKT XVII. sz. I. kötetétől — nemcsak azokat a kéziratot és nyomtatott forrásokat soroljuk fel, melyek az énekek közlésének alapjául szolgáltak, hanem azokat is, melyeket az egyes énekek jegyzetében csak éppen megemlítettünk, mint amelyben az illető szöveg megtalálható, még ha szövegeltéréseikre nem is voltunk tekintettel. A forrásokat az I. kötet gyakorlatának megfelelően ismertetjük: közöljük rövid címüket, leírásuk idejét, illetőleg megjelenésük helyét és idejét, lelőhelyüket (nyomtatványoknál csak az általunk használt példányt) és a legszükségesebb irodalmat. Az ezek után következő számok azon énekek sorszámai, melyek jegyzetében az illető forrás szóba kerül; a vastag szedésű sorszám azt jelenti, hogy az ének szövege az ismertetett forrás alapján került közlésre. Megjegyezzük még, hogy a régebben Gönczifélenek nevezett nyomtatott énekeskönyveket nem terjedelmes címük alapján osztottuk be a betűrendbe (pl. „Az szent Dávid prófétának ékes ritmusú zoltárával és a zoltárok-ból szerzetett dicsáretekkel s egyéb istenes sok rendbéli szép új énekekkel és himnuszokkal megbővített teljes könyv”), hanem megjelenési helyük szerint. (Pl. Lőcsei-ék., Kolozsvári-ék. stb.)

a) Kéziratok

- Balogi-cantionale*. 1659. Debreceni Ref. Nagykönyvtár R 535. Mikrofilm: MTAK. SzTA I, 11. — 3, 27, 59—64.
- Bathó István-ék.* 1778—85. Székelykeresztúri Múzeum. Mikrofilm: MTAK. — 99.
- Batha Bálint-melodiárium*. 1808. Sárospataki Ref. Nagykönyvtár 1666. sz. SzTA II, 26. — 99.
- Belanszky János kézírata*. 1702. Bp.-i EK H. 18. sz. — 90, 93, 99.
- Bellarmini Roberti, Operum V. bejegyzése*. (Köln 1617.) Győri Papnevelő Int. Kvtára XXI. d. 8. sz. — 58.
- Bocskor-k.* 1716—39. Kolozsvári EK 12. sz. Mikrofilm: OSzK. SzTA II, 36. — 59, 93, 95.
- Boér-lt. számadáskönyve*. Ismeretlen helyen. EM 1892, 628. — 96.
- Csurgói-gr.* 1630-as évek. Csurgói ref. gimn. Mikrofilm: MTAK. SzTA I, 34. — 14, 15.
- Dávidné Soltári*. 1790—1. Sárospataki Ref. Nagykönyvtár 630. sz. SzTA II, 60. — 99.
- Detsi-k.* 1609—13. MTAK MCod. kis 8r. 12. SzTA II, 68. — 2.
- Écsi-ék.* 1725. Pannonhalmi Főapátság Kvtára 10aE 29/3. sz. — 14, 59—65, 67, 93, 95.
- Eperjesi-gr.* 1635—52. OSzK Fol. Hung. 2153. Zenetudományi Tanulmányok VI. Bp. 1957, 165—264. — 3, 27.
- Felvidtő VI.* 1824. Sárospataki Ref. Nagykönyvtár 131. sz. — 99.
- Győri György-ék.* 1692. OSzK Oct. Hung. 1098. — 93.
- Győri-toldalék.* Győri Papnevelő Int. Kvtára. Mikrofilm: MTAK. — 70—74.
- Halotti énekek.* 1807. Bp., Ráday-lt. 1,117. sz. — 99.
- Istvánfji: Carmina kéziratot bejegyzése.* MTAK Írók 4r. 241/II. sz. — 31.
- Jancsó Benedek-k.* lásd Petri András-ék.
- Jankovich-ék.* 1789. OSzK Quart. Hung. 175. SzTA II, 126. — 99.

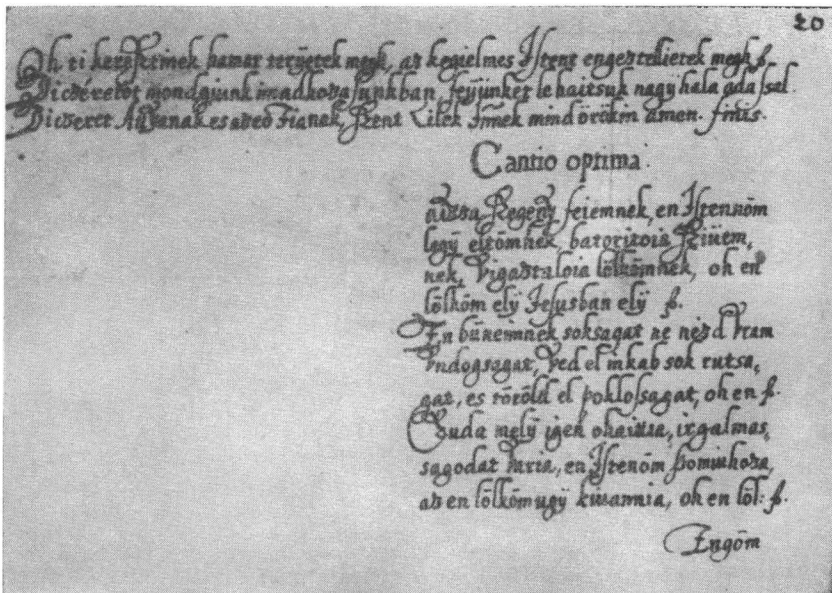
- Jankovich : Nemzeti Dalok VII.* 1800 k. OSzK Quart. Hung. 173. SzTA II, 127. — 66, 95.
- Jolsvai János imádságos könyve.* 1638. OSzK Duod. Hung. 14. SzTA I, 61. — 59—64.
- Kájoni latin—magyar versgyűjteménye.* Ismeretlen helyen. SzTA II, 144. — 90, 91, 93.
- Kecskeméti-gr.* 1637—52. MTAK MCod. 2r. 76. sz. SzTA I, 78. — 13, 14, 15.
- Kocsi Usergő István kézírata.* 1721—6. Sárospataki Ref. Nagykönyvtár 403. sz. SzTA II, 157. — 99.
- Kovács András-ék.* 1770—97. OSzK Oct. Hung. 534. SzTA II, 163. — 99.
- Kovács Ferenc-ék.* 1777. MTAK RUI 8r. 62. sz. SzTA II, 164. — 96, 99.
- Kozma-ék.* 1777—81. OSzK Oct. Hung. 685. — 99.
- Körmendi-k.* 1684. MTAK MCod. 4r. 34. sz. SzTA II, 167. — 15.
- Körmöczy János versei.* Ismeretlen helyen. SzTA II, 168. — 99.
- Kulcsár-melodírium.* 1775 után. Sárospataki Ref. Nagykönyvtár 1770. sz. SzTA II, 177. — 99.
- Kuun-k.* 1621—48. MTAK MCod. kis 8r. 6. sz. SzTA II, 179. — 59, 65, 66.
- Lipcei-k.* 1620 előtt. Lipcei városi kvár N. 98. sz. Mikrofilm: MTAK. SzTA II, 185. — 1, 2.
- Lóskay-ék.* XVIII. sz. vége. OSzK Oct. Hung. 706. SzTA II, 187. — 99.
- Melodírium.* 1808. Sárospataki Ref. Nagykönyvtár 601. sz. — 99.
- Melodírium.* 1816. Sárospataki Ref. Nagykönyvtár 516. sz. — 99.
- Menyegzői dalok.* 1760 k. OSzK Fol. Hung. 622. — 99.
- Mihál Farkas-k.* 1680 k. OSzK Oct. Hung. 482. SzTA II, 208. — 64, 66—69, 100.
- Miskolczi Csulyak : Diarium Apodemicum.* OSzK Oct. Lat. 656. — 16—57.
- Nagy Ferenc-ék.* 1806. MTAK Ms. 413. — 93.
- Nagy Ferenc-ék.* 1812—6. OSzK Oct. Hung. 1162. — 93.
- Nagy István gyűjteménye.* 1778—83. Debreceni Ref. Nagykönyvtár R 667. Mikrofilm: MTAK. — 99.
- OSzK Duod. Hung. 51.* XVII. sz. — 59.
- Pálóczy Horváth Ádám : Ötödfélszáz énekek.* 1813. MTAK RUI 8r. 46. sz. SzTA II, 116. Kiad. BARTHA DÉNES—KISS JÓZSEF. Bp. 1953. — 99.
- Petri András-ék.* 1630—68. OSzK Quart. Hung. 1395. SzTA I, 58. — 67, 69, 95, 96.
- Proventus Capituli ab Anno 1617.* A győri székeskáptalan magánlevéltárában, a gazdasági iratok között. — 92.
- Resetka János-ék.* 1901. OSzK Quart. Hung. 174. SzTA II, 125. — 99.
- Salamon József-ék.* 1783—97. MTAK RUI 8r. 138. — 99.
- Szeel Imre-ék.* 1790—4. MTAK RUI 8r. 141. — 99.
- Szilágyi Mihály-ék.* 1789. Debreceni Ref. Nagykönyvtár R 671. — 99.
- Szoszna Demeter-ék.* 1714—5. Pannonhalmi Főapátsági Kvtár BK 248/1—2. sz.
- GAOS B. EMLÉK: Szoszna Demeter György kézíratos énekeskönyve. Pannonhalma 1939. — 65, 69, 93, 99, 100.
- Tholnay Ferenc-ék.* 1614—21. OSzK Oct. Hung. 1063. — 1, 64.
- Thorold-k.* 1627. Kolozsvári 3. sz. akad. kvár (unit. koll.) 1190. sz. Mikrofilm: MTAK. SzTA I, 176. — 59.
- Tolnay-ék.* 1788—91. OSzK Oct. Hung. 654. SzTA II, 333. — 99.
- Zemplényi-ék.* 1668. Ismeretlen helyen. EM 1939, 355—64. — 14, 15, 67, 96, 100.
- Zemplényi-kt.* XVIII. sz. vége. OSzK Ms. Mus. 112. sz. SzTA II, 376. — 99.
- Zichy-lt. énekkézírata.* OL. — 38.

b) Nyomtatványok

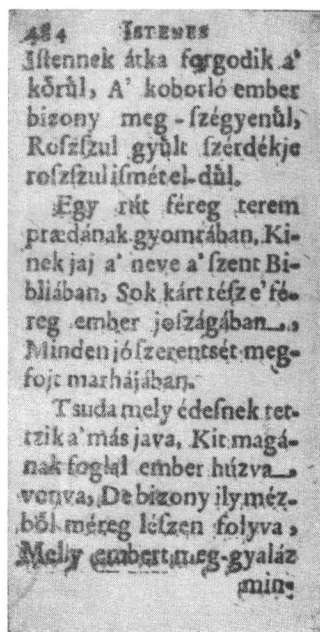
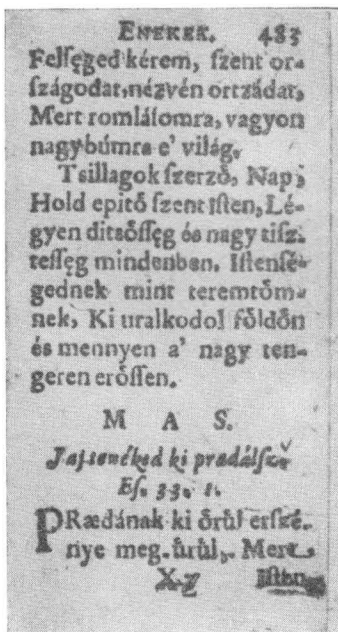
- Ács Mihály : Zöngedő mennyei kar.* Lőcse 1696. RMK I, 1490. OSzK. — 27, 59, 99.
- Ágoston Péter : Mirra-szedő szarandok.* Nagyszombat 1672. RMK I, 1140. OSzK. — 59—64.
- Balassa Bálint—Rimay János Istenes Éneki* lásd Istenes Énekek.
- Beniczky Péter : Magyar ritmusok.* XVII. sz. OSzK RMK I, 1611/b. — 76—82.
- Bod Péter : Szent Hilarius.* 1760. Kiad. INCZE GÁBOR, Bp. 1943. — 97.
- Cantus catholici.* H. n. 1651. RMK I, 856. OSzK. Kiad. MÍR 35, 38. — 14, 59—67, 69, 73, 95, 96.

- Cantus catholici*. Nagyszombat 1675. OSzK RMK I. 1183/a. Kiad. MIR 39. — 97, 98.
- Debreceni-ék*. 1700. RMK I, 1553. OSzK. — 13—15, 27.
- Derkay György*: *Az örök életnek uttya*. Nagyszombat 1678. RMK I, 1226. OSzK. 65, 66, 95.
- Illyés István*: *Soltari énekek... ésh alottas énekek*. Nagyszombat 1693. RMK I, 1446. OSzK. — 93, 96, 100.
- Az Isten mindenhatóságának tárháza*. Bécs 1708. OSzK RMK I, 1743/b. — 66.
- Istenes Énekek*. Bécs, 1635—6. Marosvásárhely, Teleki-ktvtár. Hasonmás-kiad.: VABJAS BÉLA, Bp. 1941. — 59—64, 65, 66, 72, 73, 75—89.
- Ua*. Bártfa 1635—40. Marosvásárhely, Bolyai-ktvtár. Fényképmásolat: OSzK. Dézsi-bibl. 1. sz. — 2, 3, 6, 11, 12.
- Ua*. Kassa 1665. Székesfehérvári Püspöki Kvtár. Mikrofilm: OSzK. Dézsi-bibl. 5. sz. — 2, 6, 9, 10.
- Ua*. Lőcse 1670. OSzK. Dézsi-bibl. 9. sz. — 1, 2, 6—12.
- Ua*. Lőcse 1671. OSzK. MKSze 1955, 118—21. — 1, 2, 6—12.
- Ua*. Kolozsvár 1677. MTAK. Dézsi-bibl. 16. sz. — 1, 2, 6—12.
- Ua*. Nagyszombat 1699. OSzK. — 59—66.
- Jaklin Balázs*: *Regulai... Nagy-Szombath Városában lévő Nagy Boldog Aszszony Congregatiojának*. Nagyszombat 1684. RMK I, 1323. MTAK. — 65—69.
- Kájonai János*: *Cantionale catholicum*. Csik 1676. RMK I, 1188. OSzK. — 14, 59—69, 73, 95—97, 100.
- Kolozsvári-ék*. 1680. RMK I, 1244. MTAK. — 27.
- Kolozsvári-ék*. 1690. RMK I, 1384. OSzK. — 15, 27.
- Lelki paradicsom*. Gyulafehérvár 1700. RMK I, 1572. MTAK. — 59—64, 66—69, 95.
- Lőcsei-ék*. 1654. RMK I, 890. MTAK. — 3.
- Lőcsei-ék*. 1696. OSzK RMK I, 1493/b. — 14, 15.
- Mihályko János*: *Keresztyeni istenes és ájtatos imádságok*. Bártfa 1609. RMK I, 1789. OSzK RMK I, 413/a. — 59—64.
- Nyéki Vörös Mátyás*: *Dialogus*. Prága 1623. MKSze 1929, 96. OSzK RMK I, 532/a. — 73, 90, 91.
- Ua*. H. n. 1624? Vö. RMK I, 545. Marosvásárhely, Teleki-ktvtár. Mikrofilm: MTAK. — 90.
- Ua*. Bécs 1625. RMK I, 545. Példány nem ismeretes.
- Ua*. Bécs 1633. MKSze 1881, 349. Bp.-i EK. — 73, 90, 91.
- Ua*. Bécs 1636. RMK I, 654. MKSze 1881, 180. Bp.-i EK. — 73, 90, 91.
- Ua*. Várad 1642. RMK I, 734. MKSze 1881, 180. Bp.-i EK. — 90, 91.
- Ua*. Nagyszombat 1724. OSzK 186.846. sz. — 73, 90, 91.
- [*Nyéki Vörös Mátyás*: *Tintinnabulum*. Bécs 1630—36.] Példány nem ismeretes.
- Nyéki Vörös Mátyás*: *Tintinnabulum tripudiantium: az-az, a' földi részeg szerencének es dichőseggnek alhatatlan lakodalmban tombolok jóra-íntő czengettyűje*. Pozsony 1636. RMK I, 664. OSzK. — 93—99.
- Ua*. [Pozsony 1644.] RMK I, 763. Kolozsvári EK. Mikrofilm: OSzK. — 90, 91, 93—99, 100.
- Ua*. H. 6. n. (XVII. sz.) Ismeretlen helyen. — 90, 91, 93—100.
- Ua*. Nagyszombat 1699. RMK I, 1548. Ismeretlen helyen. — 90, 91, 93—100.
- Ua*. Lőcse 1720. Sándor I.: Magyar könyvesház 78. Ismeretlen helyen. — 93.
- Ua*. Kassa 1729. Sárospataki Ref. Nagykönyvtár M. 506/a—b. sz. — 90, 91, 93—100.
- Ua*. Nagyszombat 1729. OSzK 74.517. sz. — 90, 91, 93—100.
- Ua*. Kolozsvár 1738. OSzK 194.690. sz. — 90, 91, 93—100.
- Ua*. Kassa 1752. OSzK 316.736. sz. — 90, 91, 93—100.
- Ua*. Kolozsvár 1768. OSzK 74.575. sz. — 90, 91, 93—100.
- Ua*. Kassa 1794. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Magyar Irodalomtört. Int. Kvtára. — 90, 91, 93—100.
- [*Nyéki Vörös Mátyás*: *Tintinnabulum*.] *Az földi reszeg szerencsének, alhatatlan lakodalmban tombolok jóra íntő czengettyűje... Kolozsvár 1672*. RMK I, 1134. Ismeretlen helyen. — 93, 96—99.
- [*Nyéki Vörös Mátyás*: *Tintinnabulum*.] *Az földi reszek (!) szerentsének... Lőcse XVII. sz.* RMK I, 1597. OSzK. — 93, 96—99.
- Ua*. Lőcse, XVII. sz. vége. MKSze 1927, 144—5. A Sárospataki Ref. Nagykönyvtárban volt, de a második világháború során elpusztult. — 93.

- [*Nyéki Vörös Mátyás : Tintinnabulum.*] *A földi részeg szerentsének . . .* Kolozsvár 1701. RMK I, 1630. OSzK. — 93, 96—100.
- [*Nyéki Vörös Mátyás : Tintinnabulum.*] *Az földi reszek szerencsének . . .* Debrecen XVIII. sz. eleje. OSzK 194. 638. sz. — 93, 96—99.
- Ua.* H. n. 1725. Bp.-i EK Ad. 3270. sz. — 93, 96—99.
- [*Nyéki Vörös Mátyás : Tintinnabulum.*] *Az földi reszek [!] szerentsének [!] . . .* Pozsony 1746. Győri Városi Kvtár 17593. sz. — 93, 96—99.
- Ua.* Buda 1747. Bp.-i EK Ad. 3176. sz. — 93, 96—99.
- Ua.* Buda 1767. OSzK L. eleg. m. 1129. di. — 93, 96—99.
- Ua.* Pozsony—Kassa 1781. OSzK 194.720. sz. — 93, 96—99.
- Ua.* Buda 1784. OSzK 194.743. sz. — 93, 96—99.
- Ua.* Buda 1790. Sárospataki Ref. Nagykönyvtár MM 31/1. sz. — 93, 96—99.
- Ua.* Pozsony—Kassa 1792. Kunszentmiklósi ref. gimn. — 93, 96—99.
- Ua.* Buda 1809. OSzK XII. Mor. 5680. 1. — 93, 96—99.
- Officium B. M. Virg.* Pozsony 1643. RMK I, 745. OSzK. — 66—69.
- [*Oppenheimeri-ék.* 1612.] *Szenczi Molnár Albert: Szent Biblia . . .* Oppenheim 1612. RMK I, 434. OSzK. — 3.
- Pápai Páriz Imre : Keskeny ut.* Sárospatak 1662. RMK I, 997. OSzK. — 3, 59—64.
- Pázmány Péter : Keresztyeni imadsagos keonyv.* Grác 1606. RMK I, 403. OSzK. — 59—69.
- Ua.* Pozsony 1610. RMK I, 424. OSzK. — 59—64, 65—69.
- Ua.* Pozsony 1631. RMK I, 604. MTAK. — 65, 66, 67—69.
- Pécseli Király Imre : Catechismus.* Pápa 1624. Vö. RMK I, 543. OSzK. — 5.
- Ua.* Lőcse 1635. RMK I, 653. Kolozsvári EK. Mikrofilm: OSzK. — 5.
- Szalárdi Miklós : Vigasztalo szok.* Gyulafehérvár 1643. RMK I, 741. OSzK. — 3.
- Szegedi Lénárt : Cantus catholici.* Kassa 1674. RMK I, 1159. Bp.-i EK. — 14, 59, 60, 62, 69, 95, 99.
- Szenczi Osene Péter : Confessio Helvetica.* Oppenheim 1616. RMK I, 466. OSzK. — 4.
- Szenczi Molnár Albert* lásd Oppenheimeri-ék.
- Szép imadsagos könyvecske.* Lőcse 1632. OSzK RMK I, 624/a. — 3, 27.
- Ua.* Lőcse 1646. MKSze 1885, 85. OSzK RMK I, 786/d. — 3, 27.
- Ua.* Lőcse 1683. RMK I, 1309. OSzK. — 27.
- Temetési pompa . . .* Debrecen 1674. RMK I, 1158. OSzK. — 93.
- Váradi-ék.* 1648. RMK I, 816. Bp.-i EK. — 3.
- Váradi-ék.* 1654. RMK I, 895. OSzK. — 3, 15.
- Váradi kis ék.* 1648. RMK I, 818. Marosvásárhely, Teleki-kvtár. Mikrofilm: MTAK. — 7.

1a. A Lipcsei-k. 20a. lapja, Pécseli Király énekével (2. sz.)

1b. Az Istenes Énekek (Lőcse 1671.) 483—4. lapja, Pécseli Király énekével (6. sz.)

907

Psalm 130: De profundis clai

e bossad tellyes szibul, szüntelen tiáltok
 I vilagnak mellegbül, halgarmeg Dr in

Id Nam bünyük szereit, mindet büntetnei meg. De a te
 Dram ez vilag szereit, ki albatna ugy meg

Ennekem remenlegem, vagyon ezal istenben.
 Is bizik ar en kezem, o szem igereben. En lettem

Drasat ar istenben, vasd remenlegedet.
 Akkor ki nyaltam böven, nagy melis ki terjed. De legesed

Idem Psalm: ad aliu not:

ieserlek Dram teged, hogy es cimult egyel, eletem meg onsted,
 Letted adok salakat, en feguer istenem, es kerlyet mint szegem

Hoga el ne teveledgtem, a te ostervedrol, ne arsan ellenlegem

Magyad hogy eros hitel, bizam sz: Fiadba, büneimet torold el

Szeres jo remenlegget, mely nem ejt begyendbe, atyali keretettel

Enged hogy szent igedet, batran meg valbaltam, tilztembe hivlegemet

Hogy sz: dicerecedre vegezsem e napot, toled ne terjed felix, ve.

2. Az Eperjosi-gr. 355b. lapja, Pécseli Király énekével (3. sz.)

meg te féleldeket midőn téged hivlak feléncz meg én igye
 met, mert téged óhajlak.
 irgalma nagy, a téged felőten, és te engedelmis vagy
 hogy diczerjen minden.
 evős hittel, az Orat orastya mint a virasztó éj, arvir
 rakkat varja.
 mindenben, hivesin könyörű, az Jsrack legyűlölet, ki
 meztől bűneiből.
Reggeli Ének.
 Satalmas leszaded, letebbened koriból, mely történel vel való, meg
 engemet hivól, és mindenes téged.
 ma is tarcz meg enge, hogy boldagbalsat néked, akapimá bérme
 életemet vérszűed, legy velem orakent.
 örökdqgem bűnöl, óris meg is voltodból, aram fenei kértel
 órdog alnoklagatól, hogy kemmit ne kértel.
 tarcz meg irgalmadba, hízem hogy est meg adod, a mint meg igéred,
 bűnűket meg hoztatod, sa könyörgünk néked.
 épics életemben, hogy sziból bérésbelszem, fele barátomat, és ebbe
 ne kéresem, csak az en halátnomat.
 néked meg tarthasam, senki engem é földön tölet el ne vonnyon,
 zértyed utamol, aida meg termő földönket óris életünkben,
 mert minden bérencséntel, ajánlyuk fezeiben.

3. Az Eperjesi-gr. 356a. lapja, az előző ének folytatása

Lam tebeim sokat munkáltatom, es te ben
ned en meg. Késztettem magos fara el-folt end-
tetem, et tebeled buntelot berovtetem
Barnebaknak szabadly adatek, Tolway faldan is,
ki talaltatek, ostan totok el-erosteltek, ki,
halabra melonak lettek.
Nander hatu, Atyn Ur Istennek, ad meg Késztet-
te Ur Jéhus Christusnak, hozzunk kiltelot, sehe
Lelek Istennek, nagy dicőly ad bent szabony-
nak.

M.A.S

Féltam az mi ékeimk vigan melo csekelünk, Ur
Gyula Istennünk, es feni Nagyas ailonunk, es feni
gatalkal imadunk, es feni Urunkat, felasink, ki el-
te, Nagy Nag Hold es egy fenyek az enyem kőntok.

Ur lalden minden gyerekek, labod budoj veyeltek, verek,
meg zolditnek, es madarak zongennek, lakon vigan ur-
kalden banyekot rebdoznak, minden kelo fenyek isten-
nyomkalden, selerem mada.

Féltam az mi ékeimk vigan melo csekelünk, Ur
Gyula Istennünk, es feni Nagyas ailonunk, es feni
gatalkal imadunk, es feni Urunkat, felasink, ki el-
te, Nagy Nag Hold es egy fenyek az enyem kőntok.

Ur lalden minden gyerekek, labod budoj veyeltek, verek,
meg zolditnek, es madarak zongennek, lakon vigan ur-
kalden banyekot rebdoznak, minden kelo fenyek isten-
nyomkalden, selerem mada.

Dicseret az nagy Istenek dau, ki vyan nepek es feni
bemel, relettek az csetk minden kelo helyemk, vigan magos
javival tarogavon, gondogotata veyel kvarta, kldon
Szent Gyula, Veyel Istene, es feni Nagyas ailonunk.

Vigastalvan. Eörvendes bn voltal gyakan
bieneni siasban. alaratoslagban.

Dicseret az nagy Istenek, életet ki nyert nepe-
nek, az hunos embernek, reveltene az egyeknek
minden kelo helyemk, gyomoru-segeben.
Javival tarogavon, gondogotata veyel kvarta, kldon
Szent Gyula.

De Karitute Dni. Em. R. Pecklei.

Dicseret urunknak aldot
szent Gyula, Angyali veyel
mondgyak szent Innepen,
mely Belehemnek merze-
iben regen, zongte ekkppen.

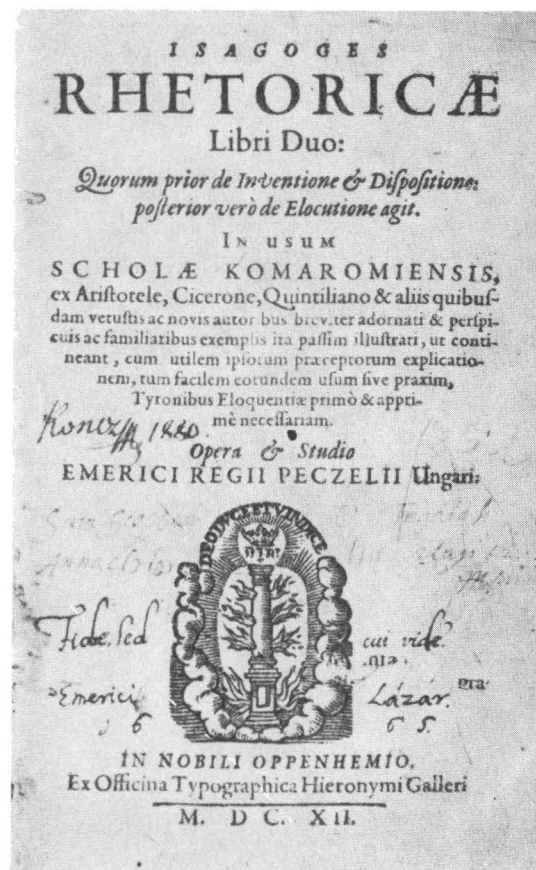
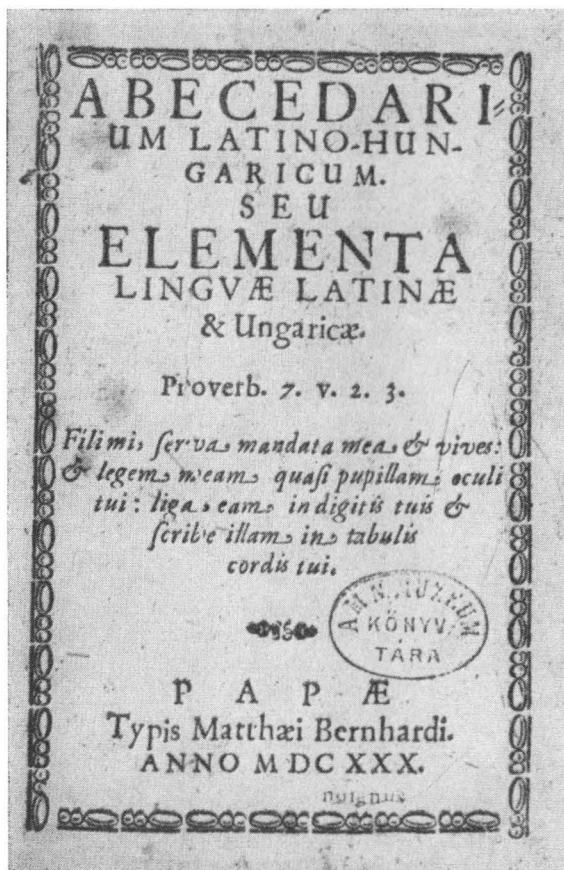
Dicsőség magoslagban az Istennek, beke-seg
legen földön Embereknék, es is akat az
minden fele nepek, es nem fenyeknek.

Hert el iot az kit az szent Atyák vartak, az feni
kivagyok az kelo oshaitoak, ki idl jövev dot
Prophetak mondotak, s nylyvan szoltoak.

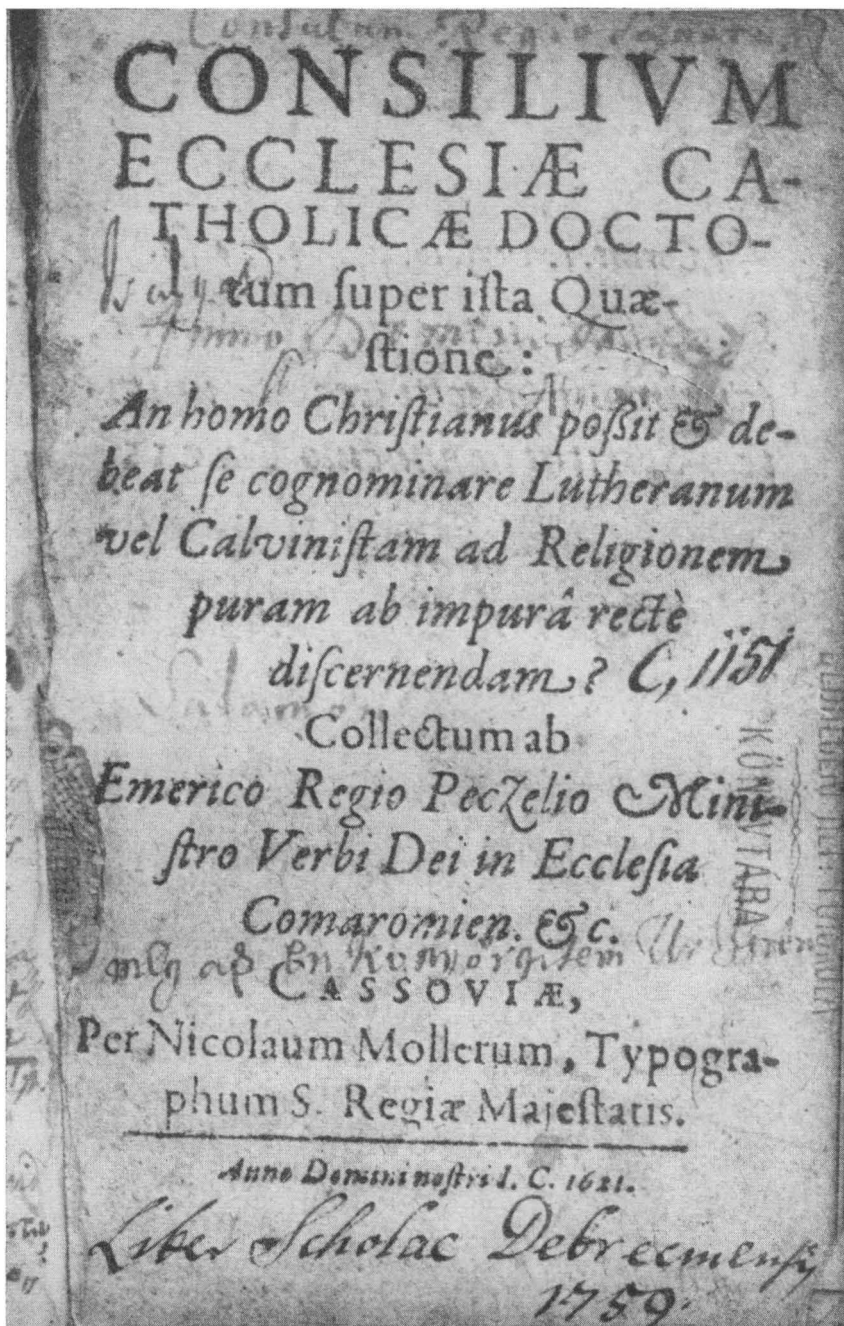
Az Xemis Belehemnek veyelaban, Gyemek
kivagyok szentül es vilaga, örömet hozza
Adam oxvira, maradekura.

Eörültek ezen az mennyei szepnek, örülnek föl-
don, felbektten az hurok, az Angyalok kal
minden kerekyenek, így csekelnek. Hala

4. A Kecskeméti-gr. 227. és a Csurgói-gr. 44b. lapja, Pécseli Király énekeivel (14. és 15. sz.)

5. Pécseli Király munkáinak címlapjai (RMK I, 594a. és RMK III, 1112.)

6. Pécseli Király munkájának címlapja (RMK II, 416.)

152

Sudario in vitam.
 Az ki az kuzkariót varja, fent jögit fogul varja.
 Jéhová vilagos ságom s elém mindu jóságom
 Janki khat mon az mitem Moyses kijs az en bors pitem.
 Est admy mitem jehova az ki varra mitem.

Jhm:
 Lincben mensele nem helyis dragal kintt Amis az kintt pichabonta mib.

Cervicali.

Et pars nara miter fajamit nungalomra lo baitom,
 Lullamit ados thiam tarch myg isfomul ig umbon.

Est ad vasa parva
 una sicuti sumpsi
 vi et fides pro
 hunc pite hunc. 1616
 Maj. 18. hunc.

Cervicali in gratiam recens natae
 filiae M. A. R. I. E. Rati et Cariss. viri tui Steph.
 Miskolczi pastoris recta patria diligentissimi
 amici mei veteri mansuetudine conjunctissimi &c.
 Auloxicius quidem et impolite, in hac curas & occupan-
 tionis Paschalis festivitatis consecratis; sed tamen
 animo sincero et benevolis, scribam Thomas Szehinus Onadim.
 Anno Chri. 1613. 9. Aprilis.

Quod facilem Deus omnipotens tibi praeiit aures,
 Addidit et gnatis gnatum, dulcissima Sancti
 Pignora conjugii, gratamur dulcis Amice:
 Suppliciter Deum, tensis ad sidera palmis
 Oramus, crescant, valeant, vigeantque beate
 Gaudia sint Patri matri quoque gaudia charis,

7. Miskolczi Csulyak Diarium-ának 150a. lapja (30–32. sz. énekek.)

Es ajándékoszon Ékes jég tarharabl
 Hogy te szaporodjat Fiad fiaimac
 Lásd-s. meg maradajat Jsten fiaimac. Fiat pausa
 Votum Hospitiis Activi.

Böcsökletes Urain Háróm ékeségi
 Jo akars barain Örmöm szlapi
 Kic östetsegem napjain Jelen voltotsekal
 Fel ruházatot mostan Ményből kivont jóckal.
 Jsten aldasz szájjon Keator köfeggel
 Tar hara gardagichon Maradando kinchel
 Hogy jstent menyözagbon Velen esje temben,
 Dichejvöc vija szagton. Minden mondja Amen.

JOCOSERIUM.

Lakiator vigan igiator giakron jo jo jo jo
 Az máö mondja garba kivannia
 Fulsón ar bánat tölehed ar kannát jo jo jo jo
 Boldog ez élet ha mind így lehet jo,
 Fekete keniet mostan többet ér
 hogy né jók kappan tegnap kis luttam jo.

Nem viret mái adnac
De Tarozali bort
Tölked ar pohárt

• Még ne vészegőly
Garda egy innom
vires eszémiam
Ne bankodgiator
Gardavij, lakjunc
maid lefeküdjönc

inni torlodnac jo,
Onézes máli bort:
ne lassunc töb kirt. jo.

de gögöfön röly jo,
vigen kivonom
mert mi chea pëndem, jo. fr
vigan lakjator fala lala-
esrig mind igjunc
-s- mind el atudjunc, falalala

TRIUMPHUS PRO CLARISSIMO
In. Seniore Stephano Gens Antrasi. 1600

Vigadozunc lakozunc keves vendöjim esjunc sirak' fujson tölked
Mert Jsten egy hadta Lakodalomban
mikormégü rosz kedved hon püera füzgesed. Linn

Völegény nen bankodom mert kivansagó latom mellettem híves
lit obaitottam gyakran haromban
két felé tekintven harom szegtetiben Linn

212

Házastársat attam ^{az mint} ~~széle, szél~~ meg fogatom
 -vala könyörgesedre:
 mellet ifmet töled el visék melköléd,
 hogyi kome eitesedre,
 meli jo az segítés, káros az szűvegység
 az emberi nemzetbe;
 Mert hogyi ha el esik eggik, vagy fehérszik
 az masik fel emeli.
 Sivalmas panasját, könyhullato buját
 felesegé kerleli,
 mérshez illő száva, valami találja
 urát, mind meg enyhíti.
 Eleget sirtal már, maid el mulik az már
 sivalmadis muljon el,
 azt akarom, banat meli halatol tomát
 töled mindig fussen el,
 Judit helvét ^{Dorkot} ~~széle, szél~~ társot de ne morgot
^{széle, szél} ~~széle, szél~~ ^{széle, szél} ~~széle, szél~~ ^{széle, szél} ~~széle, szél~~
 Dorkonac mendatic adok, bizonyial hid el.
^{széle, szél} ~~széle, szél~~ ^{széle, szél} ~~széle, szél~~ ^{széle, szél} ~~széle, szél~~
^{széle, szél} ~~széle, szél~~ ^{széle, szél} ~~széle, szél~~ ^{széle, szél} ~~széle, szél~~
 mert én tölem adatik
^{széle, szél} ~~széle, szél~~ ^{széle, szél} ~~széle, szél~~ ^{széle, szél} ~~széle, szél~~
 meg tapasztalod,
 károdát házsonra, budof vigasagra,
 valasztattia meg latod,
 gondod hason felét, tichod eggik részet
 hordassa, meg próbálad.

Cataren Susanot
kivanatos Mamat

nevedef, salonna
mert tölem lels adva
mery töm meg tapasztalod

10. Miskolci Csulyak Diarium-ának 244a. lapja (35. sz. ének részlete.)

Seckli: feuer bent nicht lang,
Seckli wasser fließt nicht hart

Darte stein
mahlen seiren klein.

Quo te vocantur domini per misericordiam
iniquitatum tuarum, et tu igitur
me vocantur per misericordiam tuam
erga pro me, et salua me
ne possim videre tua misericordia

Manuscripto non est contraria iustitia, imo ser-
uatur honor Dei. Nam qui facile peccat in malis proinis
et mansuetudo, magis affert, quod ad vindicandas iniurias Dei,
et peccata, non mouetur affert peccata, sed et solo
iustitia. Et hoc, per quod honor Dei.

Mikor az igor magb
az igen formalt bagb
Zep. 1. 12. melcelan szelle,
nastor kezo hegan
Ogor felle intuen orcedo bagb
Istomch haragiat
kottelk baruzgat
Kopidhuc fodalba,
is melcelan ferge
liore iyi leperge.
Vorelce ne stambna.

11. Bellarmini Operum kötéstáblájának hátlapja, Nyéki Vörös bejegyzéseivel
(58. sz. ének.)

Lorenobém moge loren
 s'maid kedubém veszek
 kij mindendelen az ruti. Amen.

Mas, azon zeplötelen zep zurek
nek vizigjaboz

Oh didvüle zep loren, hibem quardmag ipoz
 s' nemis fideset socek, ok
 Jössé tönkületöl, kelemen kebelből
 lével boldog fennassan
 ekes chullagat'nal, napszal is az keletkez
 telimétek dechivnyit

Ié zep lilion zal, kivi kegyetlen zal
 minden testre ez földön
 s' kinck drága keze, ma vilag zette
 drága illatot, minden
 minden nag uttkban, zalmu kaahozatban
 az veredelmes idön

Ie memorzagbuetia, s, paradishom kuttia
 kij tunk kegyelmet ontot

12. A Györi-toldalék 7. lapja (73. sz. ének.)

DIALOGVS

az az:

Egy kárhozatra szállott kazdag **TEST** és
LELEK NÉK síralommal tellyes egy-
mással való keserues panaszokdo-
beszélgetések.

*Ki minden ártatlan élet szereres embernek időséges példának,
rettentő özteon lehet az isteni félelemre, és az eorok boldogsá-
gnak keresésére. Mellyet régenten Szent Bernárd Doctör, egyeli iele-
nésnek chuda látása szerént, irt uolt deákul, most az nemis Magyar
Nemzetnek, mennyei büzgo insulata, ok druendentes ki-
nadságj feol serkentese kedueért, maga nyelue
szollásáa hozattator.*

M. R. MUSEUM
KÖNYV-
TÁRA

NYOMTATOTT PRAGABAN
SESSIVS Pál által M. DC. XXIII. esztendőben.

13. Nyéki Vörös Dialogus-ának (Prága 1623.) címlapja

ECCLESIASTES.

cap: xi.

Si annis multis vixerit homo,
& in his omnibus letus fuerit, me-
minisse debet tenebrosi tempo-
ris, & dierum multorum, qui cum
venerint, vanitatis arguentur
præterita.

14. Nyéki Vörös Dialogusa (Prága 1623.) címlapjának hátlapja

ra ualoidőr, s' mind készithet keduet, á kiuef
egyéb mulatfágot magatol ki rekeszthet, és erre,
megh oluafáfaual, chendes elméuel, figyelmez-
het. Légy egéllégben, és adgyon Isten iduósléges
élettel békelléget, és az mennyei dolgokra ualó
gyorfalkodo igyekezetedben vidám ferénféget
boldog félelemmel.

Szent

CONCINNATOR.

Es h' meg azért ember világ dichőségét
Nagy szemtelenségét, tökéletlenségét,
Utáld hammisságát, s' ne nézd ékecségét,
Kárhozatra vonyo gonosz kevélységét.

Az sok tiszt, gazdagág, bő. hűster, méltóság,
Eotrem, vigan lákas, táncz, és sok nyájafság,
Sok szinű ajándék, barátság, mulatság,
Minden chyak nagy heuság, és bolond kívánság.

Nem juté eszedben te kichinségedben,
Mikor meg mosattál régen kereset vizben,
Es bé számláltattál Isten seregiben,
Hogy ellene mondtál ezeknek mindenben.

F 3

Mit

PENITENTIARA IN-
DVL SZIVNEK REO-
NYOERGESE.

SALVATOR. MUNDI

OCHYASD kegyelmedet, Vram Szent lelkedet
El epett bú: Lelkemhez.
Szükségemre térűly, s' vesztemen ne űrűly
Lás el hagyott fejemhez.

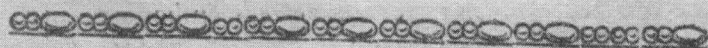
Háborumar szánnyad, s' bofszúdat ne álljad
Légy kegyelmes bűnűshez.

O Haytásim érched fokká se késérched
Keseredett szivemet,
Lásd hogy gyarlo vagyok, s' kifirtetim nagyok
Maid el soy:yák életemet.
Vedd el haragodat, nyuuchad malasztodat
S'hald még könyűrgésemet.

Re-

Rút szemtelenségre ne gyúycha vétkekre
Eordög az én szivemet,
Igazgasson kedved, és soha ne szenvedd
Tévelyeni életemet,

E Sedezzél értem hogy az bűnre tértem,
Ne történnék fertelmel
Nyúych ki szent kezedet s'el ne vedd szemedet
Vigyázzak értelemmel,
Tarch meg kegyelmedben mindenkor életemben.
S'áldlak buzgo örömmel. Amen.

WDVEOSSEGES ES AETATOS SZEPI MADSAG.

VRAM JESVS Christus, élő Istennek igaz fia, bizony Isten és ember. En méltatlan bűnös ember, tégedet magasztallak, tégedet dicsérlek és te néked tel-
H a lycs

127

KEOVETKEZ-
NEK

Másoktól Szerzett

Istenes és aétatos
énekcs formán valo
szerzett dichiretek és
könyörgések.

*Omnia spiritus lau-
det Dominum.*

128 ISTENES

*Istenben való esedezéssel kegyelem
kérei.*

V. M.

Hozzám régen békélt, s' jó kedvedből
megh tért,
Kegyes Isten tekint meg,
Látod

129 ISTENES

M A S.

Panitentia-ra való.

Mennyi nagy Fellegeh, kit rettegh föld
Haralmas rémsélelé, (s' mind égh,
Féli haragodat lelkeim mert sok jódat,
Vette fertelmes kézzel,
Jó tereményidért, sem bécsháts sem dichért
Hálá-ado hívféggel.

Azatonlágom s' kicsis buzgosságom,
His tiszett valámiben,
Nem

130 ISTENES

Minden-napi könyörgési Látványok

Minden-ny jó remény, s' fértéken s' jó
kedvel,
Hogy te hozzád foól kéllétek,
Ur Isten vig hívez, hálá adde, s' bívert
Adgy hogy kedvedre állétek,
Mindenben féllétek, s' igen szeressétek
Rát bécx én el kéllétek.

Az én hívalom, kibem ma foglalom
Magam, legyen Istenécs,
Te Nevedben kezdem, hi kezdédből veszem
Engedé hogy idróféggés
Legyen

19. Az Istenes Énekek bécsi kiadásának 127., 128., 132. és 136. lapja

140 ISTENES

*Penitentiara: indult szívnek
könyörgése.*

M Elységes szeretésgh, környül vett sok
Utam sok rettegésfél, (micsgh,
S' mayd el fojtyák szívem, csiódben ne vi-
Faválmam keféregésfél, (gyen
Eőt vesznek raytam, ellened hogy jártam,
Ha nem nevéz kégyemked.

A hatatlanfagom s' vakmerő rútifagom
Nem érdemlik kégyelméd, S' ne.

ENEK 141

*Az irgalmas nagy szűzben, az ifj-
mek szent Anyjában,*

I Dvös légy boldog szűz, Malasztal buz-
Isten tiszta ölelénye, (go eöz,
Bánólké ilijja, erős kárikájja,
Irgalmaság örvénye,
Magyarok Áldás onya, s' reményegek tonya,
Idvőségök örvénye.

ENEK 145

Hogy egyenlő szívvel, s' meg igazdít kéd.
Ilnet szent tisztelert, (vel,
Adhasunk Fiaidnak mi édes Unknak,
Ki éted el nem vetett,
S' meg hozás fogadott, békeséget adott,
Ingyen meg kégyelmert.

M A S.

Azon szép Szűzben,

I Stennek szent Anyja látod szívem kin-
Melly búval keféregjen, (nya,
Sok gondolatokkal, gyakorlatossággal,
Melly igen fártt legyen,
Büydolása kördött, te hozzád érkezett,
Hogy már ödömet vegyen. Teo

ENEK 149

M A S.

*Mélys, az Boldog szép szűzben, az
ny éremlő kérdett.*

I Stennek szent Anyja, kégyelméd ki-
Lelkem nagy álalmára, (vannya
Tekincké szűkféget, s' erőnléféget,
Fordich te his szűzadra,
Te boldog szűzédet, ki kislémetem,
Nyomja el, s' nézzen jómra.

H A E

20. Az Istenes Énekek bécsi kiadásának 140., 161., 165. és 169. lapja

272 ISTENES

Bölgő Afáczaról való ének.

MARIA Szent Háromság leánya,
Atya Istennek drága kincs tartója,
Jesus Krisztusnak böldogh szent
Anyja, (plomja,
Eudvöz légy szent Leleknek ten-
Angyaloknak Királyné Afáczonya,
Mény Országoknak örvendetes útya,
Paradichomnak tündöklés kapuja,
Eudvöz légy éledek kegyes Anyja.

42

ENEK. 179

Hymnu.

Ave maria stella,
Dei mater alma,
Atque semper virgo,
Faba casti portu,
Tengernek fényes Chillağa,
Eudvöz-légy Christus szent Anyja,
Szé.

282 ISTENES

Salve Regina.

Salve Regina, mater misericordie; Vita,
sanctudo, et spes nostra salve. Ad te cla-
mamus cunctis tuis diebus. Ad te suspiramus ge-
mimus et stantes in hac lacrymarum valle.
Ista ergo advocata nostra, illos tuas
misericordias oculos ad nos converte. Et
Jesus benedictum fructum uteris tui
nobis post hoc exilium ostende. O clemens,
et pia, et dulcis Virgo Maria.

A Ora pro nobis sancta Dei genitrix,
ut digni efficiamur promissionibus
Christi. Ora.

ENEK. 182

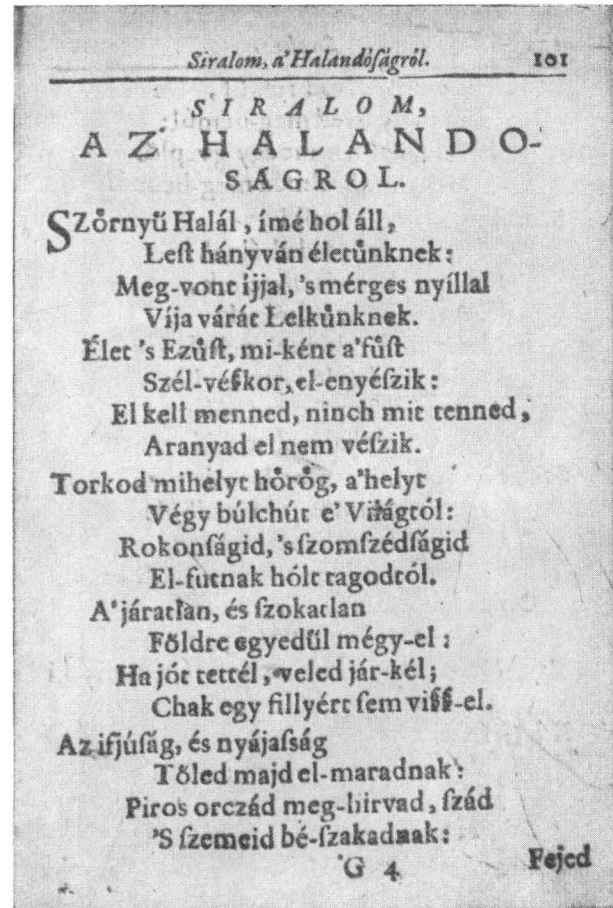
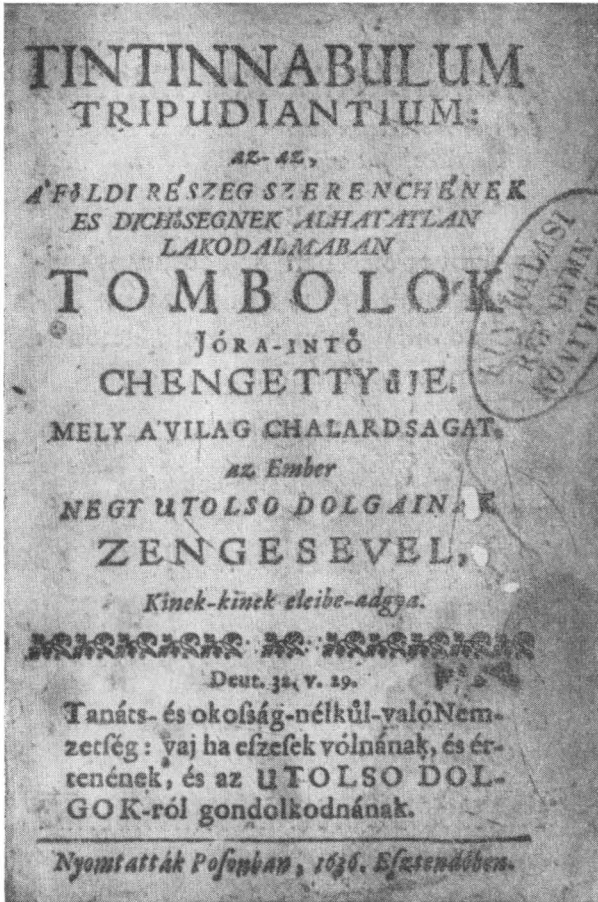
*Ilmo vanitati similis factus est; dies
ejus sicut nebula praevenit,
Psál. 143.*

Fleni ego sum genuis, celebrantur fa-
nera facta
Transactis, numerum Vita fuit la-
cryma.

0

21. Az Istenes Énekek bécsi kiadásának 172., 179., 182. és 185. lapja

22. Nyéki Vörös Tintinnabulum-ának (Pozsony 1636.) címlapja és 101. lapja

Ajánló levél. 2328 3

rol szerzem öszve; látván azt, hogy ta-
 lara használatnak annyi vélték az ok, elár-
 tók a Világosságnak idején, az Istennek
 nevé megismeretek; melyre a jótételeben
 tapogató Paganok elotti használt a d. ch. b.
 seinek Szekerere függészetű CHER-
 C. ETTYÜ. Mellyeket akarván valaki
 sz. irnya alá ajánlani, senki én nekem al-
 kalmatos nem találhatók, mint T. L. Ne-
 mes és Tisztelend, a KRISTUS HET-
 RESZTES ZASZLOJA-AKATEMI-
 TEZKEDŐ, NAGY-SZOMBATI
 CONGREGATIO; kinek én, mint
 tagja, valamivel is tozom-as. Izzert,
 e kis egyeztetet veled járve en, melly ál-
 tal, a mi kívánatunk szerent, talán vala-
 ki érdek-sége keresésére fel-ébrezhetünk.
 Amen.

Ugyan azon Szent Kereszt Tár-
 talfájából való Egy Leiki Vi-
 tezlő, S. K.

A 2 A Z

A' Negy Vörös dolgoknak, I. Réfze.

AZ VILAGI SZERE-
 TETNEK, ISTENI SZE-
 RETET ELLENSEGENEK PE-
 ronkodása, a' N E G Y Utolsó dolgoknak
 elmékedése által nyilatkoz-
 tatik ki.

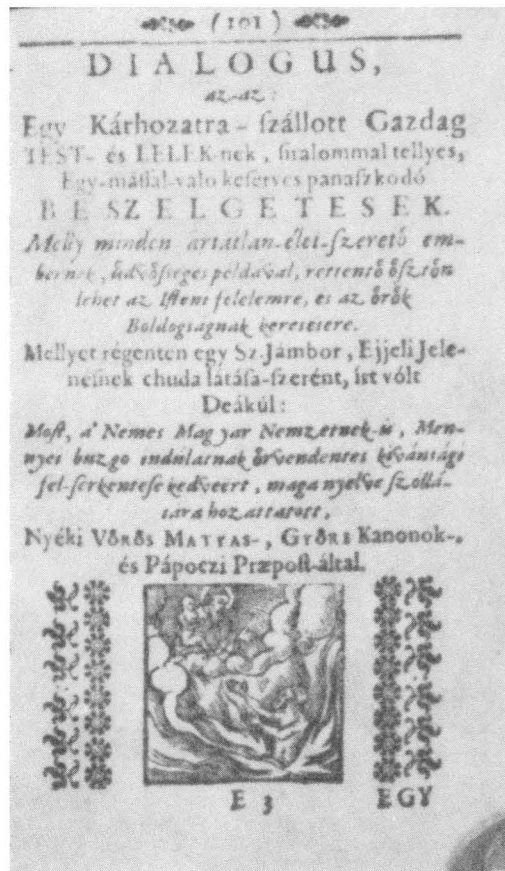
E L S Ő R E S Z E.

A' H A L Á L R O L.

6. 1. Mely chalarád legyen e' Világ.

 I T halálfisz utánnam, te
 orez átlán Világ,
 Ha tudom, hogy minden dol-
 god csak álnoklág?
 Többisz, ludgyed, ream lábad
 soha nem hág:
 Mégis fogad többé nem szaggat, és né rág.
 Máltt áruld Czigan, hát benna lovadat:
 Most itt nem találod most fel váfarodat.
 Bizelkedéséből értem szándékat:
 Ally-

23. Nyéki Vörös Tintinnabulum-ának (Pozsony 1644.) 3. és 4. lapja

24. Nyéki Vörös Tintinnabulum-ának (Pozsony 1644.) 101. és 159. lapja

A DALLAMOK JEGYZÉKE

Az éneksorszám után olvasható *j* betű azt jelenti, hogy a dallam az illető ének jegyzetében került közlésre.

	Ének- sorszám
Boldogok akiknek undok vétkeinek	60
Dicsérlek uram téged, hogy az elmúlt éjjel	3
Feltámadt a mi életünk, vígan méltó énekelnünk	14
Hálaadásunkban rólad emlékezünk	93 <i>j</i>
Horrenda mors tremenda mors	96
Igazság szerető te tudós számvető	97
Jaj miképpen dobog szívem s mint tűz lobog	98
Jehova világosságom a setétben énnékem	45
Krisztus urunknak áldott születésén	15
Magasztallak én téged Isten egeknek királyát	27
Meg ne fedj engemet és meg ne ostorozz	59, 63, 64
Meg ne fedj engemet ... és meg ne verj engem	61
Mennynek királyné asszonya, örülj szép szűz alleluja	69 <i>j</i>
Mennyszágnak királynéja, angyaloknak szent asszonya	68 <i>j</i>
Mennyszágnak királynéja, irgalmasságnak szent anyja	66 <i>j</i>
Mit bízik ez világ ő álnokságában	100
Ó dicsőült szép kincs, kibem gyarlóság nincs	73
O gloriosa virginum	69
Omni die dio Mariae mea laudes anima	95
Paradicsomnak te szép élő fája	13
Salve mundi salutare	99 <i>j</i>
Saulnak a Dávidhoz jó szerelme	9
Üdvöztölknek szent anyja	65, 66, 67, 68
Véletlen embernek utolsó órája	93 <i>j</i>

A NÓTAJELZÉSEK MUTATÓJA

Durch Adams fall ist gantz verderbt	45
Epithalamium Salamonis regis	44
Forog a szerencse	1
Főlséges Isten mennynek földnek	13
Ioh danok dir lieber Herre	27
Légyen jó idő csak	7
Saulnak a Dáv.	9
Tibi laudes recinamus tibi grates	47
Várom uram Isten	90

A KÉPEK JEGYZÉKE

- 1a. A Lipcsei-k. 20a. lapja, Pécseli Király énekével (2. sz.)
- 1b. Az Istenes Énekek (Lőcse 1671.) 483—4. lapja, Pécseli Király énekével (6. sz.)
2. Az Eperjesi-gr. 355b. lapja, Pécseli Király énekével (3. sz.)
3. Az Eperjesi-gr. 356a. lapja, az előző ének folytatása
4. A Kecskeméti-gr. 227. és a Csurgói-gr. 44b. lapja, Pécseli Király énekeivel (14. és 15. sz.)
5. Pécseli Király munkáinak címlapjai (RMK I, 594/a. és RMK III, 1112.)
6. Pécseli Király munkájának címlapja (RMK II, 416.)
7. Miskolczi Csulyak Diarium-ának 150a. lapja (30—32. sz. énekek.)
8. Miskolczi Csulyak Diarium-ának 218a. lapja (19. sz. ének.)
9. Miskolczi Csulyak Diarium-ának 218b. lapja (19. sz. ének.)
10. Miskolczi Csulyak Diarium-ának 244a. lapja (35. sz. ének részlete.)
11. Bellarmini Operum kötéstáblájának hátlapja, Nyéki Vörös bejegyzéseivel (58. sz. ének.)
12. A Győri-toldalék 7. lapja (73. sz. ének.)
13. Nyéki Vörös Dialogus-ának (Prága 1623.) címlapja
14. Nyéki Vörös Dialogusa (Prága 1623.) címlapjának hátlapja
15. Nyéki Vörös Dialogus-ának (Prága 1623.) A3b. lapja
16. Nyéki Vörös Dialogus-ának (Prága 1623.) F3a. lapja
17. Nyéki Vörös Dialogus-ának (Prága 1623.) G4a. lapja
18. Nyéki Vörös Dialogus-ának (Prága 1623.) H2a. lapja
19. Az Istenes Énekek bécsi kiadásának 127., 128., 132. és 136. lapja
20. Az Istenes Énekek bécsi kiadásának 140., 161., 165. és 169. lapja
21. Az Istenes Énekek bécsi kiadásának 172., 179., 182. és 185. lapja
22. Nyéki Vörös Tintinnabulum-ának (Pozsony 1636.) címlapja és 101. lapja
23. Nyéki Vörös Tintinnabulum-ának (Pozsony 1644.) 3. és 4. lapja
24. Nyéki Vörös Tintinnabulum-ának (Pozsony 1644.) 101. és 159. lapja

A RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

- Baranyai Deesi: Adag. = Baranyai Deesi János: Adagiorum Graeco-Latino-Vngarico-
rum Chiliades quinque. Bártfa 1598. RMK I, 298.
- Bártfai-ék. = Az Kereztieni givlekezetben valo Isteni diczéretek. Bártfa
1593. RMK I, 267.
- Bäumker = BAÜMKER, WILHELM: Das Katholische deutsche Kirchenlied
in seinen Singweisen. I—IV. Freiburg 1883—1891.
- BpSz = Budapesti Szemle
- Dézsai-bibl. = DÉZSI LAJOS: Balassa és Rimay „Istenes énekei”-nek biblio-
graphiája. Bp. 1904.
- Eckhardt Balassi-kiad. = Balassi Bálint összes művei. Összeállította ECKHARDT
SÁNDOR. Bp. 1951—4. I—II. köt.
- Eckhardt Rimay-kiad. = Rimay János összes művei. Összeállította ECKHARDT SÁNDOR.
Bp. 1955.
- EK = Egyetemi Könyvtár
- EM = Erdélyi Múzeum
- EPkK = Egyetemes Philologiai Közlöny
- EtymSz = GOMBOCZ ZOLTÁN—MELIÖH JÁNOS: Magyar Etymologiai
Szótár. Bp. 1914—1944.
- FK = Filológiai Közöny
- Fvj. = Felvallási jegyzőkönyv
- GyKHL = Győri Káptalan Hiteleshelyi Levéltára
- GyKML = Győri Káptalan Magánlevéltára
- Huszár Gál-ék. = Huszár Gál: A keresztyéni gyülekezetekben való isteni
dicséretek. Komjáti 1574.
- It = Irodalomtörténet
- ItK = Irodalomtörténeti Közlemények
- MHHS = Monumenta Hungariae Historica. Scriptores
- MIR = Magyar Irodalmi Ritkaságok. Szerk. VAJTHÓ LÁSZLÓ.
- MKsze = Magyar Könyvszemle
- MNT = A Magyar Népzene Tára. Szerk. BARTÓK BÉLA és KODÁLY
ZOLTÁN. Bp. 1951—8. I—IV. köt.
- MNy = Magyar Nyelv
- MPETA = Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár.
- MTAK = Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
- Nyr = Magyar Nyelvőr
- NySz = SZARVAS GÁBOR—SIMONYI ZSIGMOND: Magyar Nyelvtörté-
neti Szótár. Bp. 1890—3. I—III. köt.
- I. OK = A Magyar Tudományos Akadémia nyelv- és irodalomtudo-
mányi osztályának közleményei
- OL = Országos Levéltár
- OSzK = Országos Széchényi Könyvtár
- PPL = Pápóczi Prépostság Levéltára, Győr
- RMDT = CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN: Régi Magyar Dallamtár. I. Bp. 1958.
- RMK = SZABÓ KÁBOLY: Régi Magyar Könyvtár. Bp. 1879—1898.
I—III. köt.

RMKT	= Régi Magyar Költők Tára. Bp. 1877—1930. I—VIII. köt.
RMKT XVII. sz.	= Régi Magyar Költők Tára. XVII. század. Bp. 1959—1961. I., III. köt.
RMKtár	= Régi Magyar Könyvtár. Szerk. HEINRICH GUSZTÁV.
SpFüz	= Sárospataki Füzetek
Sz	= Századok
Szk	= Számadáskönyv
SzTA	= SZABÓ T. ATTILA: Kéziratos énekeskönyveink és verses kéziratunk a XVI—XIX. században. Zilah 1934.
SVL	= Sopron Város Levéltára
TSz	= SZINNYEY JÓZSEF: Magyar Tájszótár. Bp. 1893—1901. I—II. köt.
TT	= Történelmi Tér
Zahn	= ZAHN, JOHANNES: Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder. I—VI. Gütersloh 1888—93.
ZovLex	= ZOVÁNYI JENŐ cikkei a Theologiai Lexikon részére a magyarországi protestantizmus történetéből. Bp. 1940.

AZ ÉNEKEK KEZDŐSORAINAK MUTATÓJA

E jegyzékben azon énekek kezdősorai is szerepelnek, melyeket — részben vagy egészen — csupán a jegyzetekben tettünk közzé. Az ilyen esetekben az ének sorszáma után egy *j* betűt tettünk.

	Ének- sorszám
A Krisztus szent keresztével	94
Adjon Isten sok jót itt való vendégek	49
Aki ez keszkenőt varrta	30
Anna, Csernél György leánya	34
Bánattal teljes életem, mert nincs kire vetnem	23
Bátorságban élő ó emberi nemzet	90
Bocsásd kegyelmedet uram szent lelkedet	91
Boldog ember az urat ki féli erősen	18
Boldogok akiknek undok vétkeinek	60
Búsult életemnek szomorú szívemnek	81
Csalárd színnel fénylő világ	99 <i>j</i>
Dicsérlek uram téged hogy ez elmúlt éjjel.....	3
Egy asszonynak vala három szép leánya	31 <i>j</i>
Egy hírt hallottam barátom	25
Egy új hírt hallottam tavaly esztendőben	52
Egykor egy vén jámbor talál egy ifjúra.....	11
Eljő még az idő csillagom feltámad.....	7
Én jó Istenemnek atyai ostorát	7 <i>j</i>
Én nyavalyás lelkem serkenj fel álmodból	10
Ez confessiot hogyha kegyes ember	4
Ez párnára mikor fejemet nyugalomra lehajtom	32
Ez szent karácsonynak napján	48
Feltámadt a mi életünk vígan méltó énekelnünk	14
Gazdag bő kegyelmű kegyes természetű	1
Ha a jó szerencse felemel valakit.....	87
Hajtsd meg füleidet kérem felségedet	64
Halandó emberek kik földön lakoztok	93 <i>j</i>
Hallj meg Isten szavainkat	62 <i>j</i>
Hozzám régen békélt s jó kedvedből megtért	75
Igazság szerető te tudós számvető	97
Isten könyörgünk neked tartsd meg köztünk	37
Istennek ajándékának nekem Miskolci Istvánnak	39
Istennek szent anyja kegyelmed kívánja	84
Istennek szent anyja látod szívem kínja	72
Itt fekszik Rákóczi Zsigmond	24
Itt nyugszik Rákóczi Lajos	29
Jaj miképpen dobog szívem s mint tűz lobog	98
Jámbor atyák kik Újvárbán lakoztok	5
Jehova világosságom a sötétben énnem	45
Kaltenstein — Levél az ki honjában kevé	92

	Ének- sorszám
Kassa koporsóban minap elrejtette Zsuzsannám	46
Kegyességgel ékes virtusokkal teljes	36
Keresztyének kik most ez templomban vagytok	54
Ki fontolhatja meg bölcs okosságában	93j
Kiáltok míg élek bűnömből felkelek	80
Kihez folyamodjam kívüléd Krisztusom	10j
Kik az ítéletről még keveset tudnak	93j
Kincsbe nagyobb kincs nincs	31j
Kincsben nem volt nem lehet is drágább kincs	31
Kívánod-é téged valaki szeressen	89
Komjáti Mátyásnak kedves szomszédunknak	41
Könyörülő szent Istenhez siess lelkem	8
Kötöttem kötöttem három koszorút	31j
Krisztus Istennek szent fia szűz Máriának magzatja	57
Krisztus urunknak áldott születésén	15
Krisztusom kívüléd nincs kihez járulnom	10j
Lakjatok vígan igyatok gyakran	19
Magasztallak én téged Isten egeknek királyát	27
Magasztalom az urat minden jóknak autorát	44
Maradj el már csalárd világ	99j
Mária szentháromság leánya	85
Meg ne fedj engem ó kegyes Isten	59j
Meg ne fedj engemet ... és meg ne ostorozz	59
Meg ne fedj engemet ... és meg ne verj engem	61
Megalélt s elbúsult szívemnek rejtekét	17
Megfoghatatlan felség híveidnek segítség	28
Meghalt Katám után fejem bűnük hajtván	42
Meghalt társam után fejem bűnük hajtván	35
Mélység sötétség körülvelt sok ínség	78
Menj el édes követem hegyen völgyön előttem	16
Mennyei nagy felség kit retteg föld s mind ég	76
Mennyekben lakó szent Isten	56
Mennyei királyné asszonya örülj szép szűz alleluja	69
Mennországnak királynéja angyaloknak szent asszonya	68
Mennországnak királynéja irgalmasságnak szent anyja	66
Mennországnak királynéja ó Mária	66j
Mi drága váltságunk titkos szekrénye	71
Mikor az ígért mag az ígén formált tag	58
Minden számok közt háromnál	33
Mindennap jó reggel serényel s jókedvvel	77
Mit halássz utánam te orcátlan világ	93
Mit használ a szépség	99j
Mit használ e világ	99j
Mit használ kérlek a világ	99
Mit használ kérlek ez világ	99j
Mondj naponként és óránként lelkem dicséreteket	95
Múltjék el Úristen rólam te nagy haragod	79
Ne hagyj Úristen kérlek elvesznem bűnömben	12
Nekem atyának magzatom szememnek kedves világom	26
Nemes polgár rendek kik ide jöttetek	51
Ó dicsőült szép kincs kibem gyarlóság nincs	73
Ó megfoghatatlan szörnyű balgatagság	93j
Ó mely nagy sok bűra mely keserves sorsra	43
Ó szép virág kegyelmesség edénye	70
Ó te boldogságnak dicsőséges helye	93j
Ó te gyöngye dicsőséges ékes szűz	74
Ó te rettenetes elkerühetetlen	93j
Ó ti kik a napfényt még meg nem úntátok	93j
Örök mindenható irgalmas Úristen	55
Pajzsa szegény fejmenek	2

	Ének- sorszám
Paradicsomnak te szép élő fája.....	13
Paradicsomnak te szép fényes napja.....	9
Prédának ki örül erszénye megürül.....	6
Pusztává lőn házam hogy elhagya édes Annám	21
Senki ajándékot jobbat mint én nem hozott	22
Siess uram Istenem imádságomra.....	47
Siralmas teste Zsigmondnak.....	38
Sírva és sok kínnal anyám ez világra	86
Sok háborúságban szívem nagy bánatban	63
Sok karácsony napját láttatok ezelőtt.....	50
Szegény gyarló ember jaj mely nyomorult vagy	100
Szép liliom szála kiről reánk szálla	73j
Szívemnek öröme immár jó ideje.....	40
Szörnyű halál imé hol áll	96
Tengernek fényes csillaga.....	65
Tested békák kincsed bírák.....	96j
Újesztendő napján szokássá vált immár.....	53
Uram halld meg szómat nézd nagy siralmamat.....	62
Üdvöztőnknek szent anyja mennyeknek megnyílt kapuja	67
Üdvözlég boldog szűz malasztal buzgó tűz	83
Vagyon három dolog hogyha gyakran forog	88
Vidám kedvem hová lettél.....	99j
Vigadozzunk lakozzunk kedves vendégim együnk	20
Viseld békességgel s kegyes csendességgel	82

NÉVMUTATÓ

- Aba Sámuel 184
 Ábel 15, 234
 Abigail 62, 395
 Abimelek 491
 Abner 182
 Ábrahám 16, 29, 54, 58, 62, 68, 72, 86,
 227, 237
 Absolon 167, 168, 276, 445
 Acciajuoli, Donatus 343
 Accius, L. 360
 Achilles 134, 184
 Ács Mihály 274, 502
 Acsay Ferenc 403
 Actaeon 52, 391
 Aelianus, Claudius 134, 480
 Aeschylus 361
 Aesopus 182, 491
 Aëtius, Flavius 184
 Ágh Jakab lásd Magyarai Ágh
 Jakab
 Ágoston Péter 455
 Ágota vértanú 216
 Agrippa, Henricus Cornelius 344
 Ailianos lásd Aelianus
 Aischylos lásd Aeschylus
 Aladár 182
 Albert magyar király 494
 Albertus Magnus 179, 346, 490
 Alcaeus 347
 Alcibiades 182, 491
 Aleutner, Tobias 343
 Alexius 184
 Aloman 347
 Alkaios lásd Alcaeus
 Alsóindvai Péter 260
 Alsted, Johann Heinrich 338, 345
 Alszegey Zsolt 271, 273
 Altabak János 173, 482
 Altmann Pál 288
 Alvinczi Péter 294, 295, 303, 318, 319
 Aman 170, 182
 Amasa 182, 481
 Ambrosius, Aurelius 266, 337
 —, Sebastianus 341, 370
 Amesius, Guilelmus 345
 Anacreon 347, 361
 Ancus Martius 184
 Andrea, Jacob 344
 Angyal Endre 406
 Anselm, Canterbury 494
 Antagoras 361
 Antigonus 361
 Antiochenus lásd Antiochus, Ascaloni
 Antiochus, Ascaloni 360
 —, Epiphanes 182, 491
 Antonius C. 169, 184
 —, Wilhelmus 320
 Apicius, M. Gavius 182, 491
 Aphricanus, Sextus Julius 347
 Apion 341
 Appianus 169, 481
 Apuleius 342, 347, 431
 Aratus Solensis 361
 Archelaus 361
 Aretius, Benedictus 337, 341
 Aristarchus 361
 Aristophanes 360
 Aristoteles 261, 338, 339, 341, 342, 347,
 359, 393, 431
 Arnoldus, Christophorus 305
 Árokszállási Bálint 332
 Áron 129
 Artaxerxes 263, 269
 Artner Erhard 416
 — Farkas 411, 412
 Ascensius lásd Badius, Jodocus
 Asvérus 170, 182
 Asztalos Katalin 300, 301, 396
 Athanasius 266, 431
 Attila 182
 Augustinus, Aurelius 266, 342, 345—7, 354,
 431
 Augustus 334, 359, 360
 Ausonius, D. Magnus 269, 284, 360
 Áverroes 347
 Avitus, Eparchius 184
 Bába György lásd Szikszai György
 Bacchus 360, 474, 486
 Bacx, Andreas 345

- Badius, Jodocus 348
 Bakai Benedek 327, 347
 Bakchylides 347
 Balásfy Tamás 394, 403, 406
 Balassi Bálint 271, 272, 277, 278, 394, 449,
 450, 453—7, 465, 470, 492, 493
 Baltazár István 293
 Bán János 403, 404
 Bankházi Gáspár 292
 Baranyai Decsi János 388, 397, 481, 490—2,
 500
 Baronius, Caesar 493
 Baróti Szabó Dávid 490
 Bartha Dénes 277, 503, 505
 Bartók György 450
 Básta György 53
 Bathó István 500
 Báthori János 281
 — Zsigmond 183
 Battha Bálint 503
 Batthyány család 402
 — Ádám 296, 416, 417, 419—23
 — Ferenc 408, 409
 Baxai Textor György 280
 Bäumer, Wilhelm 396, 498, 500, 501
 Beccaria Virgilius 421, 423, 427
 Bedy Vince 402, 404, 429
 Békési György 285
 — János 319, 320
 — Péter 289
 Belanszky János 452, 470, 486, 500
 Belisarius 180, 491
 Bellarmino, Roberto 252, 266, 290, 323,
 337, 428, 454
 Bellaváry Andrásné lásd Tatay Margit
 Belleni Bálint 309, 392
 Bellerus, Petrus 345
 Bellona 258
 Benei István 309, 392
 Beniczky Péter 450, 451, 466, 467, 492, 493
 Benkovich Péter 405, 421
 Bényei János 315, 351
 Berdóczy György 424
 Beregszászi Péter 343
 Berg Máté 297
 Bernát, clairvauxi 133—5, 262, 285, 472,
 494, 501
 —, morlasi 494
 Bernhárd Máté 254, 257, 267, 268
 Bersmann, Georgius 343
 Bessaeus, Petrus 339
 Bethlen Gábor 5, 254, 265, 269, 275, 294,
 300, 310, 350, 388
 — István, id. 326
 — István, ifj. 296, 324
 — Kata 485
 Beumlerus, Marcus 266, 344
 Beyer, Hartmann 343
 Beyerlinck, Laurentius 345
 Beythy István 433
 Béza, Theodor 340, 341, 344—7, 360, 361,
 466
 Bidembach, Felix 345
 Biskupski, Petrus 305
 Blandrata, Georgius 343
 Blebel, Thomas 342
 Blotz, Hugo 402
 Bobrowicz Máttyás 288
 Bocatius János 307, 379
 Bocskai István 290, 308, 319, 349, 379, 385,
 401, 407, 410, 431
 Bod Péter 312, 485, 499
 Bodinus, Johannes 342
 Bodor Benedek 300
 Boethius, Anicius Manlius Severinus 347,
 348
 Bogermann, Johannes 345
 Bognár János lásd Lignarius János
 Bonfini, Antonio 182, 253
 Boquinus, Petrus 266
 Borbála vértanú 216
 Borbély Dorottya 282
 — János 282
 Bornemissa János 296, 297, 325
 — László 296
 Boronkay Erzsébet 400
 — Ferenc 400, 405, 426, 430
 — Ferencné lásd Radován Judit
 — Gábor 400, 425—7
 — György 400, 425—7
 — Júlia 400, 426, 427
 — Kata 400, 426, 427
 Borovszky Samu 254
 Borrhauus, Martin 338, 433
 Bozóki Mihály 460, 462, 463
 Böhme, Franz 274, 396
 Böite Máté 309, 392
 Bölcskei István 251, 261, 262
 Böszőrményi András 340
 — Péter 291
 Brandenburgi Katalin 310, 350
 Brandmüller, Johannes 340
 Brewer Lőrinc 303, 335, 390
 Breznay Béla 449, 454
 Brigtmann, Thomas 340
 Briquet, Charles Moise 304, 311
 Brocas 184
 Brutus, M. Junius 169, 184, 346
 Bucanus, Guilelmus 342
 Bucer, Martin 339
 Buchanan, Georgius 290, 346
 Bucholzer, Abraham 344
 —, Gottfried 288
 Bullinger, Henricus 266, 337, 339, 344
 Bzovius, Abraham 393
 Cajetanus [Antonius?] 266
 Calepinus, Ambrosius 319, 336, 428
 Caligula, Gajus Caesar 359
 Callistus, Nicephorus 342
 Calvin lásd még Kálvin
 Calvin János heidelbergi tanár 289, 319
 Cambyses 359
 Camerarius, Joachim 345

- Campian, Edmund 394, 455
 Candidus, Pantaleon 340
 Canisius, Petrus 338, 348
 Capellus, Jacobus 339
 Caracalla, M. Aurelius Antoninus 359
 Carbo, Papirius 184
 Carolostadius, Andreas 348
 Casaubonus, Isaac 339
 Casmann, Otto 342, 343
 Cassiodorus, Magnus Aurelius 342, 480
 Cassius, C. Longinus 169, 184
 Casus, Johannes 339, 342, 343
 Catherina Senensis 216, 431
 Cato 284, 337, 348, 431
 —, Marcus Porcius 169, 184
 Celsus 184
 Ceres 474
 Chamier, Daniel 338
 Chernel Anna 56, 306, 393
 — György 56, 58, 59, 306, 309, 392—4
 — Mária 394
 Chiky 413
 Chirlík János 281
 Choerilus 360
 Chrastovius, Andreas 339
 Christina vértanú 216
 Chrysostomus 266, 267, 360, 431
 Chygan György 410
 Cicero, Marcus Tullius 169, 212, 261, 264,
 287, 288, 290, 308, 337, 341, 343, 349,
 350, 358, 360, 384, 481, 493
 Clajus, Johannes 341
 Clemens, Alexandrinus 337
 Clenard, Nicolaus 342
 Cleobolus 44, 388
 Cleopatra 182, 491
 Clichtoveus, Jodocus 348
 Combach, Johannes 346
 Commodus, L. Aelius Amelius 184
 Constans 184
 Cop, Bernhard 343
 Coppenius, Bartholomæus 251, 262
 Copronymus 184
 Corner, Christophorus 341, 346
 —, David Georgius 485
 Crell, Fortunatus 287
 Crusius, Martinus 285
 Csaba 182
 Csáky család 402
 Csánky Dezső 400
 Csatkai Endre 407
 Csepregi György 285
 Csernátoni Miklós 427, 429
 Csikós János 308, 375, 376
 Csiszár János 298
 Csizma István 405
 Csomaközi András 296
 Csomasz Tóth Kálmán 250, 277, 279
 Csomó Ferenc 298
 Csorba István 285, 384
 Csulyak lásd még Miskolczi
 Csulyak András 281
 Csulyak Anna 281
 — Dorottya 281—3, 287
 — Erzsébet 281, 282, 287
 — Ferenc 281
 — Gáspár 282, 283, 295, 298, 300, 301,
 310, 311, 329, 352, 385, 396—8
 — Gergely 281, 284
 — György 281
 — Ilona 281
 — Imre 281
 — István 281—3, 292, 293, 295, 298,
 301, 310, 329, 396, 397
 — János 281—4, 291, 292, 295, 300, 301,
 307, 345, 347, 348, 384
 — Judit 62, 282, 283, 291, 295, 301, 309,
 310, 378, 395
 — Katalin 281
 — Lukács 281
 — Mária 282, 292, 301, 307, 309, 381,
 392, 393
 — Máté 281
 — Mátyás 281
 — Mihály 281
 — Miklós 281
 — Orbán 281
 — Pál 281, 284
 — Tamás 281
 — Zsófia 281
 — Zsuzsanna 62, 282, 283, 292, 295,
 297, 298, 301, 310, 395
 Csúzi Cseh János 255
 Cuchler, Elias 288, 289, 305, 385
 Cupido 39
 Curio, Johannes 347
 Curtius, (Quintus) Rufus 346
 Czeglédi Erzsébet 400
 — György 287
 Czeglédy Pál 253, 255, 256, 268
 Czemeki Mátyás 271, 278
 Czuppi Mihály 415
 Czwitinger Dávid 269
 Cyrillus, alexandriai 266
 Dálila 182
 Dallos Miklós 403
 Dalmata Bertalan 284
 Danaeus, Lambertus 340, 344, 345
 Dániel 19, 125, 444, 467
 Dárius 200
 Darnai György 255, 260
 Datames 184
 Dathus, Augustinus 348
 Dávid 10, 11, 15, 16, 18, 19, 23, 30, 32, 73,
 74, 77, 87, 129, 161, 211, 273, 276,
 277, 324, 330, 333, 336, 441, 446, 467,
 478
 Dávid Ferenc 343
 Debreczeni Ember Pál 313, 315,
 — István 318, 322
 — M. Boldizsár 287, 291, 384
 Decentius 184
 Decsi István 285—7, 293, 384

- Dedesi István 75, 283, 299, 306, 308, 396
 Deli István 81, 84, 311, 397, 398
 Deling Rhotornacensis, Petrus 428
 Demetrius 184
 Demosthenes 182
 Derkay György 459, 460, 493
 Dersi Zsófia 58, 59, 306, 394
 Deseő Mihály 409
 Dési István 346
 Detsi István 273
 Dézsi Lajos 250—3, 272—6, 278, 316—22,
 454—8, 470
 Dhumbert Lauceiburgensis, Johannes 428
 Dianna 391
 Didymus 184
 Diogenes Laërtius 347
 Dion 184
 Dionysius 359
 —, Aelius Halicarnasensis 347
 Dobó Ferenc 285, 287
 Dobokay Sándor 394, 455
 Dobos György 296
 Dobrai István 300, 396
 — Mihály 319
 Dobronoki Miklós 261, 262
 Dóczy András 338
 Domokos Pál Péter 280
 Donaldson, Walther 343
 Donatus, Aelius 348
 —, Visartus 252
 Dongó Gy. Géza 314
 Dornavius Gáspár 288, 344
 Dorotheus 133, 338, 480
 Draskovich György 403—5, 417, 418
 Drax, Thomas 345
 Dresser, Matthaeus 343—5
 Dreves, Guido Maria 494
 Drusus 184
 Du Bois, Clément 318
 Dugonics András 485
 Du Méril, Edélestand 472
- Eber, Paul 339
 Ebinchausen, Henricus 428
 Eckhardt Sándor 272, 275—8, 431, 450,
 455, 470, 481, 492, 493
 Eck, Johann 348
 Edvi István 405
 Egri Lázár Gáspár 303
 Eliseus 481
 Ember Győző 401
 Ennius, Quintus 358, 360
 Epiphanius 266, 480
 Erasmus Rotterodamus 266, 302, 303, 346,
 347, 386, 429, 431
 Erastus, Thomas 345
 Erdélyi János 388, 503
 — Pál 458—8
 Erdődy család 402, 409
 Érsek Péter 289
 Esau 15
 Esze Tamás 302
- Eszterházy család 402
 — Miklós 275, 283, 295—7, 300
 — Pál 295—7, 324—6
 Eufémia vértanú 216
 Eulália vértanú 216
 Eulampia vértanú 216
 Euripides 361, 431
 Eusebius, Pamphili 266, 338
 Eustachius 346
 Euthynous 386
 Evagrius 338
 Ezekiás 18, 276
 Ézsaiás 86
- Fabó András 253, 254
 Falkenhain János 288, 385
 Faludi Ferenc 398, 481
 Fancev, Franjo 471
 Faragó András 296
 Farao 166
 Farkas András 298
 — Imre 265
 Fazekas 312
 Febrónia vértanú 216
 Fegyverneki Izsák 284, 340
 Félegyházi Máté 289
 Felkmann Péter 289, 347
 Felvinczi György 276
 Feölső Balázs 258
 Ferenc, szent 215
 Ferenczffy Lőrinc 401, 406, 419, 449, 452,
 453, 470, 483, 484
 Ferenczi Zoltán 505
 Ficino, Marsiglio 302, 339, 348
 Filiczki János 261, 302, 305
 Firmina vértanú 216
 Flávia vértanú 216
 Flórián Mihály 295, 347
 Forgách család 405
 — Ferenc 401, 403, 485
 — Mihály 287
 Formica Máté 449
 Franck, Franciscus 428
 —, Peter 498
 Frick József 455
 IV. Frigyes választófejedelem 289, 290
 Frigyes Vilmos szász fejedelem 346
 Frischlin, Nicodemus 343
 Fröhlich János 288
 Füley Farkas Tamás 416, 434
- Gaal 182, 491
 Gaál, Friderik 470
 Gáborjáni Tóbiás 426, 427
 Gajtó István 435
 Gallerus, Hieronymus 261
 Gallus 184
 Gardinerus, Stephanus 323
 Gáspár sebész 298
 Gedeon 19, 129
 Gelei Gáspár 299
 Geleji Katona István 398

- Gellius, Aulus 347, 431
 Georgievicz, Bartholomaeus 347
 Gerézdi Rabán 469
 I. Gergely pápa 429
 XIII. Gergely pápa 493
 Gernand Henrik 289
 Gesner, Conrad 336, 339, 346
 Gewoldus, Christophorus 429
 Gilbertus, Porretanus 347
 Glick Viktor 288
 Glycas 184
 Gobelius Valneyensis, Martinus 429
 Goclenius, Rodolphus 252, 253, 261, 302,
 319, 342, 343
 Gombos András 296
 Gönczi György 285
 — István 266
 — Miklós 285
 — Péter 292
 Görgei János 323
 Gradnay Tamás 429
 Granatensis, Ludovicus 429
 Gratarolo, Guilelmus 347
 Gratianus, Valentinianus 360
 Gregorius, Nazienzenus 266
 —, Nysseus 266
 Gretser, Jacob 344
 Grotius, Hugo 302, 347
 Gruterus, Johannes 289, 302, 316
 Gualterus, Rodolphus 336, 337, 340
 Guary Miklós 405
 Guevara, Antonio 303
 Gyarmati Lőrinc 296
 — Márton 291
 Gyöngyösi János 485
 Györi György 489
 Gyulai Ferenc 283
 — Rudolf 253, 254
 — Szabó Ferenc 294
 — Szabó Kata 282, 283, 294, 301, 328,
 393, 395

 Hadrovics László 471, 489, 497
 Haiczl Kálmán 255
 Halassi Gergely 424
 Halászi Ferenc 296
 Halmágyi István 302
 — Pap János 302
 Hannibál 169, 182, 481
 Hanuy Ferenc 403
 Harding, Thomas 323
 Harmenopulos, Constantinus 429
 Harrach család 402
 Harsányi István 300—3, 312, 313, 336,
 349, 374, 375, 385, 390, 391, 394, 461,
 484, 485, 500
 Hartmann 289
 Hauréau, Barthélemy 472
 Hause von Kommersberg, Melchior 343
 Házi Jenő 403, 406, 407, 464, 465, 470, 483,
 500
 Hector 47, 53, 184

 Hegedűs István 406
 Heidfeld, Johann 321, 343
 Hellopoetus János 307, 378
 Helwig, Martinus 343
 Henkel Lázár 317
 Heroules 52, 184
 Herczegh János 312
 Hermann kölni püspök 428
 Heródes 167, 200
 Hesiodos 431
 Hetesi Pethe Márton 401, 434
 Hevesi István 281
 Hiero 361
 Hieronymus, Sophronius Eusebius 266,
 429, 431
 Hilarius Pictaviensis 337
 Himmelreich Tiburcius 401
 Hipperius lásd Hyperius
 Hodászi Lukács 338
 Hoffmann Fülöp 289, 384
 — Sebestyén 288
 Holkot, Robertus 429
 Holofernes 166
 Homeros 290, 330, 347, 359, 360, 431
 Homonnai Bálint 319
 — Jánosné 351
 — Mária 412
 Honterus, Johannes 343
 Horatius, Quintus Flaccus 337, 343, 431,
 484
 Horváth Ferenc 427
 — István 296
 — Zoltán 485
 Hosszútóthi László 398
 Hóltzel, Hieronymus 348
 Hunyadi János 183, 489
 Huszár Gál 461
 — Péter 400
 — Zsófia 400, 425, 435
 Hyperius, Andreas 266

 Ibrahim basa 53
 Ibrányi Mihály 296
 Ibycus 347
 Ignatius 266
 Illésházy István 273
 Illyés István 485, 487—9, 497, 506
 Illyricus János 285, 287, 306, 362, 363
 Imre Lajos 500, 502, 505
 Ináncsi Gergely 284
 Incze Gábor 499
 Indagine, Johannes 344
 Ipolyi Arnold 251, 253, 394
 Irenaeus 266, 340
 Isacius 184
 Isai Szabó Máté 283, 295
 Isboseth 166
 Isocrates 337
 István vértanú 32, 216
 I. István magyar király 275, 303
 Istvánffy Miklós 183, 392
 Izsák 16, 29, 54, 71, 86

- Jacobus de Voragine 434
 Jacopone da Todi 506
 Jagachich Péter 426, 427
 Jáhel 165
 I. Jakab angol király 346
 Jaklin Balázs 458, 460—3
 Jákob 15, 16, 29, 54, 58, 86, 129
 Jankovich Miklós 460, 494, 504
 János evangélista 21, 31, 86, 208
 XXIII. János pápa 290
 Janus Pannonius 360, 494
 Jászai Antal 309, 392
 Jenei Ferenc 406, 428, 449, 455, 465, 470, 481, 482
 Joáb 19, 169, 276, 481
 Jób 19—21, 26, 65, 67, 254, 257, 328
 Jodocus, Johannes 251
 Jókai Mór 312
 Jolsvai János 454—8
 Jónás 17, 166, 439
 Jónatas 21, 182, 276
 Josephus Flavius 338, 341
 József 16, 19, 327
 József 20
 Júdás 21, 169
 Juellus (Jewell) Johannes 323
 Juhos Anna 56, 282, 283, 293, 301, 302, 309, 352, 393—5
 — János 283, 293
 Julianus, Flavius Claudius (Apostata) 359
 Julius Caesar 169, 188, 341, 346, 347
 Jumbol, Leonhardt 427
 Junius, Franciscus 338, 342, 345
 Jupiter 268, 479
 Justinianus 428, 491
 Justinus mártír 266, 338
 Justinus történetíró 347
 Juvenalis, D. Junius 348, 360

 Káin 15, 21
 Kájoni János 452, 455, 460—3, 465, 470, 471, 482, 486, 493, 494, 497, 499, 506
 Káldi György 247, 426, 428, 429, 469, 480, 491—3
 Káldy Miklós 429
 Kállai János 286
 Kálmán Farkas 250, 271, 279
 — János 422
 Kálmáncsai Pál 285, 384
 Kalmár Mátyás 410
 Kálvin János 253, 338, 340
 Kanizsai Mihály 253, 255, 268, 274
 — Pálfi János 250—61, 268, 271, 272
 Kaposfalvi S. Pál 303, 327
 Károli Péter 343
 V. Károly császár 360, 500
 Károlyi Zsuzsanna 352
 Karkói Demeter 287, 384
 Katona Lajos 472
 Katus szolgáló 427
 Kazimir lengyel királyfi 223, 494
 Keckermann, Bartholomaeus 266, 341, 342
 Kecskeméti A. János 312
 — C. János 252
 — Mihály 250
 — N. István 255
 — Rozsos Imre 291, 319
 — S. János 306, 366, 367
 Kegelius István 343, 346, 373
 Keglevits 296, 297
 Kelecsényi Judit 287
 Képes György 300, 382
 Keresszegi István 299
 Keresztesi József 303, 312, 374, 375, 385, 391, 394
 Keresztúri, Jos. Alois 305
 — János 295, 325
 Keserű János 318
 Kevi István 289
 Kis Károly magyar király 184
 Kisfaludi Orbán 295, 324, 329
 Kiss József 277, 505
 Klaniczay Tibor 272, 274, 406, 449
 Kleinert, Gustav 472
 Klug 396
 Kocsi Csörgő István 500
 Koczás Gergely 258
 Kohlosz, Johann 274, 390, 391
 Koltay Kastner Jenő 406, 485
 Komáromi Gergely 297
 — György 331
 — Mihály 296
 — Seraphin Pál lásd Seraphin Pál
 Komjáti Mátyás 66, 310, 327—9, 395
 Konyárdi Mihály 296
 Kónyi János 493
 Kopcsányi Jánosné 406
 — Márton 406
 Koppenius Bertalan 289
 Kormos Andrásné 281
 Kovács András 503
 — Ferenc 497, 503
 — József 311
 Kovásznai Imre 290, 319, 350
 Kozáky István 472
 Kő Sára 297
 Kőműves Nándor Kolos 400, 401, 403, 407, 435, 455, 456, 459, 484, 506
 Körmendi Thaba Tamás 255
 Körmöczy János 500
 Kőrösi István 271
 Krauz János 257
 Kriza János 392
 Kur Géza 254
 Kuthassy János 401
 Küküllei Névtelen 395
 Kürtösi Pál 257

 Laokner Kristóf 406, 413, 428—30, 468, 469
 Lactantius L. Caelius Firmianus 266
 Ladányi Rexonia 400, 435
 Laelius C. Sapiens 337
 Laemarius, Guilelmus 338, 341

- Lajtha László 487, 488, 506
 Lakatjárom István 253
 Lakatos Péter 277
 Lám Sebestyén lásd Ambrosius, Sebastianus
 Lampe, Friedrich Adolf 315
 Langius, Josephus 433
 Laskai János 251
 — Osváth 348
 Latomus, Bartholomaeus 339
 Laurentus, Hieronymus 433
 Lavater, Ludovicus 337, 338, 344, 345
 Lázár 492
 Lázár István 296
 — N. 339
 Lemnius, Levinus 347
 Lengyel Miklós 253
 Lentulus 184
 Lépes Bálint 401, 406, 433, 485
 Lepidus, Aemilius 184
 Libavius, Andreas 342
 Licinius 184
 Lignarius János 284
 Linckius János 288, 385
 Lippai György 404, 452, 484
 Lipsius, Justus 302, 343, 348
 Liptoviny Mercatoris, Matthias 255
 Liszkai Imre 293
 Liszthy család 402
 Literatus Gáspár 257
 — Gergely 257
 — Lőrinc 309, 393
 — Mihály 258
 Livius, Titus 169, 346, 359
 Lonicer, Philippus 342
 Lórántffy Mihály 334
 — Zsuzsanna 331, 333, 351
 Loss, Lucas 285, 290
 Lót 166
 Loyolai Ignác 431
 Lőrinc, szent 216
 Lubbertus, Sibrandus 266, 339
 Lucanus, M. Annaeus 348, 360
 Lucianus 344
 Lucius 184
 Lucretius T. Carus 348, 360, 433
 Lucullus, Licinius 184, 360
 Ludovicus Granatensis lásd Granatensis
 Lukács evangélista 191, 266
 Lukacsics Pál 294
 Luther Márton 266, 433
 Lycosthenes, Conrad 341
 Lyra, Nicolaus de 433
 Lysander 184

 Machiavelli, Niccolò 302, 346
 Macrinus, M. Opellius 184
 Magdaléna 11, 448
 Magdalenic, Matijaš 471, 489, 497
 Magger Placid 405
 Mágócsi Ferenc 318, 319
 Magyarai Ágh Jakab 253—8, 268
 Magyarai Ágh Pál 256
 — Mihály 420
 Magyrus, Johannes 343, 344
 Majerus, Johannes 316
 Majolus, Simon 339
 Makai Máté 252
 Makkai László 275, 301, 314, 315, 351, 393
 Manasses 19, 276
 Manilius, M. 360
 Manlius 184
 Manutius, Aldus 431
 Marcinellus [! Marcilius, Theodor?] 337
 Marcus Aurelius 431
 Máriássy Zsigmond 346
 Marius, C. 184
 Marjalaki Péter 284
 Marko Kraljević 489
 Marlianus, Aloysius 348
 Marloratus, Augustinus 336
 Maróthi György 274, 391
 Marschal, Petrus 317, 336
 Marcilius, Patavinus 344
 Martialis, M. Valerius 431
 Martianus 393
 Martinus, Matthias 346
 Mártoni Miklós 434
 Martyr, Petrus 323, 337, 338
 Marullus, Marcus 348
 Massa 184
 Matkovich Mihály 407
 Mátyás főherceg 401
 I. Mátyás magyar király 18, 182, 430, 494
 II. Mátyás magyar király 401, 402
 Mauritius, Georgius 319
 Maxima vértanú 216
 Mecaenas 360
 Medea 71
 Medgyesi Pál 304, 347
 Melanchton, Philippus 340, 342
 Melingh 432
 Mentzer, Balthasar 346
 Mercerus, Johannes 338, 429
 Messala Corvinus, Valerius 81, 360, 397
 Mészáros Péterné 281
 Meszléni Benedek 282, 286, 287
 Meyer, Sebastianus 337
 Michael Scotus 346
 Midas 182, 189, 491
 Mihál Farkas 458, 460—3, 506
 Mihály kirurgus 295, 298
 Mihályfi Ákos 401
 — István 295, 325
 Mihályko János 292, 347, 393, 454, 455
 Miklós kirurgus 295
 Miksa császár 296
 Miller, Jakob Ferdinand 305, 312
 Minerva 71
 Miskolczi lásd még Csulyak
 Miskolczi Ferenc 302
 — Gergely 328
 — János 339
 — Lucius István 302

- Miskolczi Mária 302, 312
 — Pintér Boldizsár 287
 — Puah Pál 303, 339, 347
 — S. István 352
 — Zsigmond 302
 Miskolczy Imre 312
 — Károly 312
 Modrevius, Andreas Fricius 338
 Mohl Antal 485
 Moller, Heinrich 337
 Mollerus, Nicolaus 265
 Molnár Aladár 261
 — Albert lásd Szenczi Molnár Albert
 — György 284
 — Jánosné 281
 Monavius, Jacobus 288, 343
 Monostori János 260
 Monoszlóy András 406, 434
 — Mihály 406, 408
 Mornay, Philippe 341
 Motschenbach, Pancratius 433
 Mózes 129
 Muretus, M. Antonus 347
 Musculus, Wolfgangus 337
 Münster, Sebastianus 304, 337
 Mylius Márton 288, 385

 N., Emericus 251
 Nabuchodonozor 431
 Nádasdy család 402, 403
 — Pál 403, 408, 415
 Nagy Ferenc 486
 — István 503
 — István tiszttartó 412
 — Iván 312
 — János 258
 — János hajdúvezér 309, 392
 — Máté 424
 — Mátyás 426, 427
 Nagyfalvi Gergely 403, 406, 418, 419, 428, 431
 Nagydai György 296
 Nagymihály Ferenc 401
 Nagytállyai Tamás 292
 Nahum, Jodocus 339
 Naményi Mihály 291
 Nanni (Mirabellus), Dominicus 433
 Nanus lásd Nanni
 Náprádi Jakab 293
 Náprághi Demeter 402, 403, 406, 428, 431, 432, 435
 Nemesnépi Dániel 257, 259, 268
 Nero 134, 359, 491
 Nevisanus, Johannes 433
 Nicanor 182, 491
 Niderman 405, 421
 Niger, Franciscus 348
 Noé 16, 166
 Nogel 308
 Nonnus, Theophanus 346
 Novak Debljak 489
 Nyomoka György 286

 Octavius 189
 Olevianus, Caspar 345
 Origenes 182, 266, 491
 Orosius, Paulus 431
 Orsolya vértanú 216
 Osiander, Lucas 341
 Osorio, Johannes 345
 Ostorodus, Christophorus 339
 Ottó magyar király 184
 Ovidius, Publius Naso 253, 264, 346, 348, 359, 360, 431

 Ölvesi Transylvanus Gergely 285

 Pach Zsigmond Pál 404
 Pacius, Julius 338
 Pagninus, Sanctes 319, 342
 Pajor János 265
 Pál apostol 15, 21, 46, 212, 266
 Palearius, Aonius 340
 Palingenius, Marcellus 253, 347, 360
 Pallas 268
 Palmeranus (Hybernicus), Thomas 347
 Pálóczi 300
 — Horváth Ádám 277, 505
 Palude, Petrus 434
 Papa Frigyes 288, 385
 Pápay János 413, 414
 Papp Géza 5, 471, 482, 486, 488
 Parching, Christoph 434
 Pareus, David 251, 252, 262, 266, 269, 289, 290, 302, 306, 318, 320, 322, 336, 339—41, 345, 385
 Páris 134
 Páriz Pápai Ferenc 397
 — Imre 274, 455
 Parrhasius 431
 Parthenius 184
 Paszlavszky Sándor 389
 Pataki István 78, 311, 397
 — János 327
 Patavinus lásd Marsilius
 Pathay István 254, 255, 258
 Pauli, Georgius 251
 —, Simon 341
 Paur Jónás 427
 Pausanias 184
 Payr Sándor 403
 Pázmány Péter 255, 303, 322, 394, 403, 404, 406, 426, 428, 429, 434, 449—51, 453—63
 Pelagia vértanú 216
 Pelbárt Dorottyá 308, 374
 Péli S. István 255
 Perkins, Wilhelm 342
 Persi István 310, 384
 Persius, A. Flaccus 348, 360
 Pesti Gáspár 285, 304
 Péter apostol 10, 11, 23, 30, 34, 273, 444, 448
 Péter deák 422
 Péter magyar király 184

- Péterffy, Carolus 404
 Pethe Márton lásd Hetesi Pethe Márton
 Petki János 276
 Petrarca, Francesco 294, 302, 343, 346, 431
 Petri András 461, 463, 493, 497
 Pezel, Christophorus 266
 Phalaris 216, 236, 493, 500
 Philibertus 471, 472
 Philippus Johannes 344
 Phocas 184
 Phocion 184
 Phoebus 268, 479
 Piccolimini, Franciscus 341
 Pindaros 347
 Pintér Boldizsár lásd Miskolczi Pintér Boldizsár
 Piscator, Johannes 266, 339, 341
 Platina (Saccus), Bartholomaeus 254
 Plato 182, 347, 359, 431
 Plautus 287
 Plinius, C. Secundus 179, 182, 346, 393, 431, 490, 491
 Plutarchos 134, 169, 294, 302, 342, 386, 393, 480, 481
 Podhradszky József 407, 415
 Pogrányi Erzsébet 288
 Poisius, (?) Georgius 347
 Polanus, Amandus 340—2, 344—6
 Póli Dorottya 292, 372
 — Éva 284, 300, 384
 — István 286, 300, 302
 Pollio, Lucas 340
 Polosticzai András 408
 Polyaeus 347
 Polycletos 431
 Polycrates 361
 Polygranus, Franciscus 434
 Pontanus, Johannes Jovianus 339
 Poppaea 134, 182, 491
 Poppel Éva 265
 Porphyrius 347
 Portum, Jacobus ad 339
 Pozsonyi Gáspár 309, 392
 Pölskey István lásd Bölcskei István
 Praetorius Gáspár 288
 Prágai András 303, 329, 339, 395
 — Zsuzsanna 66, 70, 283, 299, 301, 310, 311, 329, 331—3, 393, 395, 396
 Prainer János 403
 Prezner Márk 414
 Priscus 184
 Probus 184
 Prometheus 237
 Propertius, Sextus 360
 Prudentius, Aurelius Clemens 431
 Puah Pál lásd Miskolczi Puah Pál
 Puteanus, Erycus 342
 Püsky János 404
 Pyrrhus 184
 Quazzi (?) 346
 Quintilianus, M. Fabius 261, 264
 Quintillus 184
 Quintoforiensis, K. Philippus 306, 368
 R. Péter Katalin 301, 397, 398
 Rabaces 182
 Rácz (Literatus) András 48, 307, 389
 Ráczkevi 290, 353
 — István 306, 352, 353
 Raderus, Matthaeus 498
 Radován Erzsébet 400, 424
 — Ferenc 400, 404, 405, 424
 — Ilona 400, 435, 436
 — István 400, 405, 424, 425, 427, 435
 — Istvánné 404
 — Judit 400, 404, 405, 407, 424—7, 430, 435
 — N. 400
 — Pál 400
 Radvánszky Béla 272
 Rainoldus, Johannes 340
 Rákóczi György 52
 I. Rákóczi György erdélyi fejedelem 5, 275, 292, 296, 313, 315, 323, 324, 330—4, 351, 352, 393
 — Györgyné lásd Lórántffy Zsuzsanna
 — Lajos 52, 53, 291, 309, 349, 391
 — László 277
 — Zsigmond, id. 47, 48, 52, 291, 300, 308, 320, 321, 349, 386, 389
 — Zsigmond, ifj. 60, 61, 310, 349, 350, 386, 394
 Ramus, Petrus 342
 Ranzovius, Henricus 347
 Rátkay György 252
 Ravisius (Textor), Johannes 341, 343
 Rebekka 57, 65, 69
 Redneki János 254, 258
 Regulus Atilius 184
 Remigius, Nicolaus 338, 339
 Remus római király 184
 Remus, Georg 254, 265
 Resch György 308
 Resetka János 503
 Rettegi András 319
 Reusner, Nicolaus 341
 Reuter, Quirinus 251, 262
 Révay Péter 406
 Richter, Gregorius 339
 Rickhes Mihály 449
 Rimaszombati István 306, 384
 — János 306, 384
 Rimay János 5, 272, 275, 276, 278, 406, 431, 449, 451, 454, 455, 470, 481
 Ritoók Zsigmondné 300
 Roestius (Nouimagus), Petrus 434
 Rómer Flóris 464, 465
 Romulus 184
 Rosinus, Elias 289
 Rudolf magyar király 53, 303, 309, 391, 401, 402
 Rueff, Jacobus 339
 Rufinus 184

- Rufinus Aquileiensis, Tyrannius 338
Rumfius János 290
Rupertus 266
- Saari István 258
Sacrobusco, Johannes 290, 343
Sadeel, Antonius 266
Sailus, Thomas 462, 472
Salamon 47, 78, 129, 182, 189, 265, 359
Salamon magyar király 182
Salamon József 503
Salánki György 303, 323, 324, 347
Salmoneus 182, 491
Sallustius C. Crispus 347
Samarjai János 251—3, 255, 259—61, 268
Sambucus lásd Zsámboki
Sámson 166, 182, 258
Sándor, Nagy, macedon király 17, 134, 169, 182, 195, 275, 325, 330, 346, 359 360, 480
Sándor István 485
Sannazarius, Jacobus 346
Sappho 347
Sára 58, 68, 71, 72
Sarcerius, Erasmus 341
Sárkány István 296
Sárosi Molnár András 284, 286, 287, 322, 371, 384
Sartorius, Johannes 434
Sas Ferenc 382
Saul 15, 21, 23, 182, 276, 467
Scaliger, Julius Caesar 341, 347
Scapula, Johannes 338
Schöttus, Andreas 175, 490
Schramm Ferenc 465
Schulcz Dánielné 331
Sebusinai György 288
— Mátyás 288
Sedechias 170
Sejanus 184
Sellyei P. Ferenc 255
Sémei 27, 277
Senacherib 182
Seneca, L. Annaeus 175, 262, 294, 302, 305, 342, 346, 347, 360, 431, 483, 489, 490
Seraphin Pál 255, 274
Serápia vértanú 216
Seres Dorottya 46, 61, 62, 282, 294, 301, 302, 309, 310, 389, 393—5
— János 283
— Tamás 332, 333
Sertorius, Quintus 184
Sessius Pál 406, 449, 469, 470, 483
Severus, Cornelius 359
Sextus Tarquinius 184
Siderius János 287, 290, 300, 302, 319, 320
Simándi István 301
— János 327, 329
Simler, Josias 337, 344
Simonides 347, 361
Simonovits János 430
- Sinai Miklós 312
Sisara 165
Sisyphus 236
V. Sixtus pápa 344
Skaricza Máté 277
Sleidanus, Johannes 341
Slosius, Petrus 434
Smid Henrik 288
— Joachim 288
Smiglecius, Martinus 339
Snell, Rudolph 342
Soadi Péter 260
Socinus Faustus 339
Socrates 358
Socrates egyháztörténetíró 338, 480
Sohn, Georg 340
Soklyosi Mihály 284
Sophocles 360
Soproni Lőrinc 283, 293
Sozomenus (Salamares), Hermeias 133, 338, 490
Spengler, Lazar 396
Spethe, Andreas 346
Stapleton, Thomas 345
Statius, P. Papinius 360
Steiner János 420—2
Sten, Simon 252, 261, 344
Stephanis Heinricus 347
— Paulus 347
Stesichorus 347
Stilicho 184
Stoer, Jacobus 341
Strabo 358
Sulla 360
Sulpicius Severus 348
Suri Anna 298, 384
— Mihály 61, 66, 257, 283, 293, 298, 305, 310, 329, 331—4, 383, 394—6
Sutliv, Matthaeus 344
Suetonius, C. Tranquillus 169, 481
Sylvanus 184
Sylvester János 303, 321
- Szabady Béla 401, 403—6, 485
Szabó András 293
— Anna 308, 375, 388
— Gáspár 285
— István 283, 294, 394
— János 297, 309, 392
— Károly 451, 470, 485
— Máté lásd Isai Szabó Máté
— Mihály 297, 308, 375, 388
— Vazul 285
Szabolcsi Bence 279, 392, 465, 500
Szádeczky Lajos 497
Szakács József 312
Szalárdi Miklós 274
Szalay János 426, 427
Szántai Pál 312
Szapáry András 404
Széchy család 402
— Dénes 412, 414

- Széchy György 294, 412
 — Györgyné, özv. 414, 415
 — István 412, 414
 — Mihály 412
 — Miklós 412, 414
 — Tamás 414
 Szécsi Ferenc 300
 Szeel Imre 505
 Szegedi Benedek 309, 323, 392
 — Dániel 287, 293
 — István 336, 344
 — Lénárt 456, 457, 464, 493, 500,
 — Lőrinc 285, 302
 Szeghy János 427
 Székely István 303, 310, 321
 Szeli Tamás 292, 306, 307, 377
 Szenczi Csene Péter 253—5, 259, 271, 274
 — Kertész Ábrahám 274, 470
 — Molnár Albert 5, 250—5, 261, 265,
 272, 274, 302—4, 315—22, 336, 337,
 339, 344, 345, 389, 395, 398, 403
 — Sziogyártó Lukács 250, 251, 253,
 268
 Szendrey Imre 251, 253
 Szentandrás Anna 308, 374
 — István 42, 282, 290, 291, 308, 309, 319,
 322, 374, 377, 387
 Szentbenedeki Mihály 311, 312
 Szentmargitai Mihály 291
 Szentmártoni Bodó János 489
 Szentpéteri Mihály 291
 Szepesi György 287, 307, 322, 378
 Szepsi András 335
 — Bálint 342
 — Csombor Márton 271
 — Gáspár 315, 352
 — Korocz György 261, 322, 389, 390,
 431
 — Laczkó Máté 293, 303, 323, 327, 383
 — Mihály 295, 322, 323, 337, 338, 350
 — Vámos János 292, 340
 Szerdahelyi Márton 306, 355, 356
 Szerencsi Nagy István 312
 Sziogyártó Lukács lásd Szenczi Sziogyártó
 Lukács
 Szikszai György 49, 282, 291, 307, 309,
 321, 345, 378, 381, 382, 388, 389
 — Judit 282, 291, 292, 301, 321, 378,
 381, 388, 389, 391—3
 Szilády Áron 455
 Szilágyi István 403
 — Loránd 401
 Szilvásújfalvi Imre 274, 304, 305
 Szily János 258
 Szinán basa 52, 53, 370
 Szkárosi Benedek 284
 Szombathi János 315
 Szoszna Demeter 458, 463, 488, 489, 500,
 506
 Szűch Ambrus 309, 393
 Szőlősi Lukács 357
 — Zsuzsanna 306, 356, 358
 Sztárai Mihály 465, 487, 488
 Szuhai Gáspár 307, 376
 Szuhay Benedek 313
 Tabitha 71, 396
 Tacitus, Cornelius 346, 431
 Takáts Sándor 254, 401
 Taleus, Audomarus 290
 Tánczos János 285
 Tantalus 178, 236
 Tar István 85, 296
 Taraczk János 285, 384
 Tardi György 284, 290, 291, 302,
 — János 284
 Tatay Margit 401, 429, 435
 Tattius Titus 184
 Taubmann, Friedrich 343
 Telegdi Borbála 321
 Temesvári Pelbárt 275, 348, 434
 Temple, Wilhelm 342
 Tevely István 420
 Theodoretus 338, 480
 Theodorus 338
 Theocritus 287
 Theöly Péter 258
 Theseus 184, 491
 Tholnay Ferenc 273, 458
 Tholosanus, Petrus Gregorius 342
 Thomas de Aquino 434
 — Hybernicus lásd Palmeranus
 Thoraconymus Mátyás 284, 285, 343
 Thököly István 318
 — Miklós 282, 287—9, 300, 302, 304,
 305, 315, 349, 363, 370, 372—4, 384,
 386
 — Sebestyén 287, 306, 311, 352, 368
 Thuri András 283, 294
 — Ferenc 326
 — Literatus Mihály 293, 345
 Thurzó György 322
 Thury Etele 251, 253—5, 257—60, 271
 Tiberius 184
 Tibullus, Albius 360, 393, 431
 Tihemeri Máté 287, 293, 312
 Tilenus, Daniel 344
 Tilesius 343
 Tilly, Johann Tserklaes 305
 Timotheus 21
 Timpler, Clemens 341, 344
 Tinódi Sebestyén 275, 278, 279
 Tiro, M. Tullius 261, 264
 Tiszabecsi Tamás 293
 Tityus 236
 Tóbiás 16, 21, 71, 166, 169, 276, 443
 Toepke, Gustav 251
 Toldy Ferenc 430, 452, 485, 506
 Toletus (Cordubensis), Franciscus 434
 Tolnai Borbély Gergely 279
 — Dali János 301, 304, 312—5, 350,
 351
 — Fabricius Tamás 287
 — Ferenc 285, 384

- Tolnai István 403
 — János 285
 — Pap István 283, 298, 300, 327—9,
 333, 345, 395
- Tonsoris Sámuel 489
- Tornai P. István 303, 343, 345
- Torquatus, Novellus Mediolanensis 182,
 491
- Tossanus, Daniel 266, 341, 345
- Tótfalusi Kis Miklós 484, 505
- Tóth Bálintné 281
 — Ferenc 250, 278
- Török István 309, 392
- Trappius, Petrus 261
- Treigius, Johannes Thomas 343
- Tremellius, Immanuel 338, 345
- Trencsényi-Waldapfel Imre 484, 485
- Treutler, Hieronymus 342
- Trogus, Pompejus 347
- Trosnaiderianus, Sophia 306, 368
- Tullus Hostilius 184
- Turóczi-Trostler József 251, 493
- Typotus, Jacobus 345
- Újfalvi Imre lásd Szilvásújfalvi Imre
 — Katona Imre 252, 268, 269, 287, 306,
 352, 356, 358, 384
- Újhelyi János 371
- Újlaki Ferenc 489
 — Lajos 434
- Újszászi Bene 382
- Uki János 258
- Ungvári András 291
- Ursinus, Zacharias 340
- Uy János 281
 — Pál 281
- Uz Bálint 470, 487, 506
- Váci Gergely 282, 287, 288, 290, 292,
 294, 295, 301, 307, 310, 339, 350, 372,
 384
 — István 257—9
 — János 372
 — Mihály 293
 — Péter 307, 332—4, 379
- Valentia, Gregorius de 344, 434
- Valerianus 169, 481
- Valerius 184
 — Dávid 298
 — Maximus 347, 431
- Valla, Lorenzo 431
- Váradi Gergely 321
 — István 340, 341
 — P. Mihály 309, 392
- Várady Ferenc 400
- Véri Bálint 285
- Varjas Béla 276, 449, 452, 454, 456—9,
 464—9
- Varsányi P. Dániel 261, 299
- Vásárhelyi András 468
 — Mózes 319
- Vasáry Dániel 250, 261, 272—8
- Vass Mihály 331
- Vaterus (?) 344
- Vegetius, Flavius 347
- Veleki István 257, 274
- Velichinus lásd Veleki
- Vencel magyar király 184
- Venus 39, 79, 269, 486, 499
- Verbóczy István 278, 279
- Veresmarty Mihály 251, 253, 394
- Veress Endre 401
- Vergilius, P. Maro 182, 290, 343, 348, 359,
 360, 433, 491, 492
- Verro, Sebastian 344
- Vértes O. András 247
- Vespasianus, Flavius 182, 359
- Vicus, Henricus 434
- Viczay család 402
- Vikár Béla 392
- Villányi Szaniszló 404
- Vitéz János 494
- Vitiges 184
- Vitruvius, Pollio 200, 492
- Vizkelethi János 258
- Vizsoli János 307, 347, 379, 380
 — Mihály 290
- Volphius, Hieronymus 337
 —, Johannes 337, 338
- Vorst, Conrad 266, 341
- Vörös Mihály 401
- Vuk Despot 489
- Wackernagel, Philipp 390
- Waldapfel Imre lásd Trencsényi Waldapfel
 Imre
 — József 387
- Walther, Hans 472
- Warsewicius, Christophorus 435
- Wesselényi 296
- Winckelmann, Johannes 340
- Witakerus, Guilelmus 266, 323, 340
- Wok Péter 288
- Wolf lásd Volphius
- Worstius lásd Vorst
- Zabari Péter 309, 392
- Zaborowski, Jacobus 339
- Zahn, Johann 274, 279, 396, 501
- Zakeus 17, 275, 448
- Zanchius, Hieronymus 338, 342, 344,
 345
- Zavadzky János Máté 433
- Zebegnyei János 315, 351
- Zemlény János 280
- Zeno 184
- Zeus 491
- Zeuxis 431
- Zewleus, (?) Stephanus 428
- Zólyomi Dávid 296, 324, 326
 — Perina Boldizsár 256
- Zombori Hasznos (Literatus) Péter 43,
 290, 291, 301, 305, 308, 309, 341, 375,
 387, 388

Zoványi Jenő 251, 252, 256, 268, 272,
300—2, 313—5, 323—9, 350, 383
Zozomen lásd Sozomenus
Zörgeni Benedek 296
Zrínyi család 402
— Miklós 489
Zsámboki János 402, 431
Zsinka Ferenc 283, 301, 311, 312, 349,
394
Zsuzsanna (bibliai) 16
Zsuzsanna vértanú 216
Zvonarich György 260, 261, 265
— Mihály 254
Zwinger, Theodor 336
Zwingli, Huldrioh 337, 340, 344
Xantippe 302, 394, 395
Xerxes 182, 359

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó

5

PÉCSELI KIRÁLY IMRE

1. [<i>Cantio</i>] Gazdag bő kegyelmű, kegyes természetű Szent Jehova, Istenem	9
2. [<i>Cantio optima</i>] Paisa szegény fejemnek	10
3. <i>Regeli diczeret</i> Diczérlek Uram, téged	13
4. Ez Confessiot hogy ha kegyes ember igazán	15
5. <i>Az vitézségnek jó hírével nevével meg-ékesítetet erős férfiaknak</i> Iambor Atyák, kik Uyvárban lakoztok	15
6. <i>Jaj tenéked ki praedálsz</i> Praedának ki örül erszénye meg-ürül	17
7. Eljő még az idő tsillagom fel-támad	18
8. Könyörülő szent Istenhez	22
9. Paradiosomnak te szép fényes Napja.	23
10. En nyavalyás lelkem serkeny-fel álmodbul	26
11. Egykor egy vén jambor talál egy iffiúra	28
12. Ne hadgy Ur Isten kérlek el-vesznem bűnőmben.	29
13. <i>Ad Diem Parasceves</i> Paradiosomnak te szép élő fája	30
14. <i>De resurrectione D. N. I. O.</i> Feltamat az mi életünk	33
15. <i>De natiuitate Domini</i> Christus vrunknak aldot születesen	34

MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN

16. <i>Paraphrasis ex Germanico, in gratiam NTLB</i> Menny él édes követem	39
17. <i>Odae Ungaricae</i> Megh alélt s-el busult Szivemneec reitekét	40
18. <i>Psal. CXXVIII.</i> Boldog ember az Urat Ki féli erőssen.	41
19. <i>Jocoserium</i> Lakjatoc vigan igiatoc giakran jo jo jo jo	41

20. <i>Triumphus pro Clarissimo Domino Seniore Stephano Szent-Andrasi</i> Vigadozzunc lakozzunc kedves vendégim egjűnc siralom fusson tőlűnc Lirum Lirom	42
21. <i>Moestigandium Petri Literati de Zombor</i> Pusztává lőn házam, hogy el hagyá édes Annam, falala	43
22. <i>Compar columbarum eidem à Gymnaste oblatum</i> Senki ajandekot jobbat mint én nem hozot	44
23. <i>Dulcis dolor Symphonistae</i> Banattal teljes éitem mert ninch kire vetnem	46
24. [<i>Gyászvers Rákóczi Zsigmond haldlára</i>] It fekszie Rakoczi Sigmund	47
25. <i>Ad Andream Racz Literatum Castris Szerench supremum Castellatum</i> Egy hirt hallottam, Baratom.....	48
26. <i>Threnodia Praeclarissimae indolis pueri Georgii Szixovii Euangelistae</i> <i>Zomboriensis dignissimi filio homonymo</i> Nekem Atianac magzatom	49
27. <i>Oda, ex Germanico</i> Magaztallak en teged, Isten egeknek kiraliat	50
28. <i>Ode gratulatoria conscripta 1610. jam pastor Ecclesiae ordinatus</i> Megh foghatatlan felség hiveidnek segítség	51
29. <i>In vexillo funerali et in templo Szerenchinensi suspenso Magnifici Domini</i> <i>Ludovici Rakoczi quae sequuntur, adscripta sunt me auctore</i> Itt niugszik Rakoczi Lajos	52
30. <i>Sudariolo insutum</i> Az ki ez kezkenőt varta, Istent segítsegűl várta	53
31. <i>Item</i> Kinchben nem volt nem lehetis dragab kinch.....	53
32. <i>Cervicali</i> Ez párnara mikor fejemet niugalomra le haitom	54
33. <i>Dilaudatio numeri ternarii</i> Minden szamok között haromnál	54
34. <i>In funere Nobilissimi Domini Georgii Chernel de Chernel haza, filiae Annae</i> <i>primogenitae</i> Anna Chernel Giörgy leania It niugszie lyanioc chillaga	56
35. <i>In secundas nuptias Chuliakianas cum Anna Juhos</i> Meg holt tarsom utan fejem bunak haitvan.....	56
36. <i>Naenia senili vena cusa, in funere Generosissimae matronae Sophiae Dersi</i> <i>Generosissimi domini Georgii Chernel conjugis</i> Kegiesseggel ekes virtusockal teljes	58
37. <i>Ad eandem melodiam pro Concionis Clausula</i> Isten kőniörgűnc neked, tarts meg kőztűnc szent iged	60
38. [<i>Gyászvers ifj. Rákóczi Zsigmond haldlára</i>] Siralmas teste Sigmundnac Ez kő alat Rakoczinac	60
39. <i>Cum ex commendatione Clarissimi Michaelis Surii tertiam vitae meae sociam</i> <i>Dorotheam Seres obtinuissem, haec scripsi domino meo Compatri Surio</i> Istennek ajandekanac nekem Miskolci Istvannac	61
40. <i>Triste cordolium</i> Szivemnek őrdőme Immar jo ideje	62
41. <i>Votum Amicorum Novo Sponso Reverendi et Clarissimi Matthiae Comjati</i> <i>noviter conceptum</i> Comjati Matiasnac kedves szomszedunknak mostani Uy hazasnac	66
42. <i>Dialogus servi et Dei, decantatus cum Susannam Pragai, Reverendi viri</i> <i>Michaelis Surii viduam, thalamo viduo induxissem</i> Meg holt Catam utan fejem bunac haitvan	66
43. <i>Rhythmi tempore nuptiarum cum Susanna Pragai</i> Oh mely nagy soc bura mely keserves sorsra	70

44. <i>Paraphrasis Psalmi XXX.</i> Magaztalom az Urat, minden joknac Autorat	72
45. <i>Paraphrasis Psalmi XXVII.</i> Jehova vilagossagom az setétben ennekem	73
46. <i>Cum ad nuptiales epulas à Stephano Dedesi invitatus per epistolam fuissem, ita ex tempore lusi</i> Cassa koporsóban minap el reitette Susannam	75
47. <i>Paraphrasis psalmi LV.</i> Sies Uram Istenem imatsagomra	75
48. <i>Votum pro novo anno 1640.</i> Ez szent Karatsonnac napjan valakie it laktoc Lizkan	77
49. <i>In festo Barbarae, anno 1640.</i> Adgion Isten soc joot itt valo vendegeo	78
50. <i>Votum anni 1641.</i> Soc Karatson napjat lattatoc ez elöt.....	79
51. <i>Ibidem tempore prandii filius Stephanus votum voto cumulavit</i> Nemes Polgar rendec, kic ide jöttetec.....	81
52. <i>Anno 1641 ultima Hebdomada Decembris</i> Egy uy hirt hallottam tavaly esztendőben	83
53. <i>In prandio Consulari, apud Steph. Deli praesente toto senatu</i> Uy esztendő napjan szokassá valt immar	84
54. <i>Precationes rhythimicae, praemittenda haec concioni de Coena Domini</i> Kereztieneec kic most ez Templomban vagytoc	86
55. <i>Concioni Praemittenda</i> Öröc mindenható irgalmas Ur Isten.....	87
56. <i>Alia</i> Menniekben lako szent Isten kinél töb Istenűnc nintsen.....	87
57. <i>In nativitatibus Christi solennitate</i> Christus Istenec szent Fia Szűz Marianac magzattia	88

NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS

58. Mikor az igert mágh	91
59. <i>Szent Davidnak, het poenitentia tarto Soltara. VI. Söltár</i> Meg ne fedgy engemet	91
60. <i>XXXI. Söltár</i> Boldogok az kiknek	93
61. <i>XXXVII. Söltár</i> Meg ne fedgy engemet	94
62. <i>CI. Söltár</i> Vram hald megh szómat	96
63. <i>CXXIX. Söltár</i> Sok háboruságghban	98
64. <i>CXLII. Söltár</i> Hayts meg füleidet.....	99
65. <i>Hymnus</i> Tengernek fényes Chillagja	101
66. <i>Salve Regina</i> Meny-orzágnak Királynéja	102
67. <i>Alma Redemptoris, etc.</i> Vdvözitönknek szent Annya	103
68. <i>Ave Regina caelorum</i> Meny-orzágnak Királynéja	104
69. <i>Regina caeli, etc.</i> Menynek Királyné Aszonya	104

70. <i>Ad Sanctissimam Dei Genitricem</i> O zep Viragh kegielmességh edenie	105
71. <i>Mas azonhoz</i> Mi draga valtságunk titkos zekrennie	105
72. I. <i>Rühmus Hungaricus ad Beatam Mariam Virginem</i> Istennek zent Annia	105
II. <i>Azon szep Szüzhöz</i> Istennek szent Annia látod szivem kínya	107
73. <i>Mas, azon zeplötelen zep zuszeknek viragiahöz</i> Oh dihöült zep kincz, kibén giarlosag ninöz	109
74. <i>Mas az boldogsagos Isten amviahoz</i> Oh te giöngge dicsöseges ekes szüz	110
75. <i>Istenhez való esedezéssel kegyelem kérés</i> Hozzám régen békélt, s' jó kedvedből megh tért	111
76. <i>Paenitentiaira való</i> Mennyei nagy Felségh, kit rettegh föld s' mind égh	112
77. <i>Minden-napi könyörgése Lelkemnek</i> Minden-nap jó reggel, serényen s jó kedvel	114
78. <i>Paenitentiaira indült szivnek könyörgése</i> Melységes setétségh, környül vett sok inségh	116
79. <i>Paenitentiaira való könyörgés és kegyelem kérés</i> Mullyék el Ur Isten rólam te nagy haragod	118
80. <i>Könyörgésre való keszület azonn törödelemmel</i> Kiáltok mig élek, bünömből föl kelek	120
81. <i>Hogy Isten szegénségemben ne feledgyen</i> Busült életemnek szomorú szivemnek	122
82. <i>Ismet, maga vigasztalására, az el hagyott állapotban</i> Viseld békességgel, s' kegyes chendességgel	123
83. <i>Az irgalmas nagy szüzhöz, az Istennek szent Anniahoz</i> Idvöz légy bölöz szüz, Malasztal buzgo tüz	126
84. <i>Mégis, az Bölöz szép szüzhöz az uy esztendő kezdetén</i> Istennek szent Annia, kegyelmed kívánnya	128
85. <i>Bölöz Aszszonról való ének</i> Maria szent Háromságh leánya	129
86. <i>Homo vanitati similis factus est ; dies ejus sicut umbra praetereunt</i> Sirva és sok kínnal Anyám ez világra	130
87. <i>Ipsa dies quandoque parens ; quandoque noverca est</i> Ha az jó szerenche föl emel valakit	131
88. <i>Fons, speculum, gramen, oculis dant alleviamen</i> Vagyon három dolog, hogy ha gyakran forog	132
89. <i>Vt ameris, ama</i> Kivánodé teged valaki szeressen	132
90. <i>Dialogus</i> Batorságban élő oh emberi nemzet	133
91. <i>Penitentiara indult szivnek keomyeorgese</i> Bochyasd kegyelmedet, Vram Szent lelketed	171
92. <i>Kaltenstein—Leuel</i>	172
93. <i>Tintinnabulum Tripudiantium</i> Mít halászsó utánnam te orozatlan Világ?	175
94. <i>Az Szent Keresztnek fel-vételére, és a' Kristus követésére- való intéés</i> A' Kristus, Szent Keresztével	220
95. <i>Az boldogsagos szüz Mariahoz Szent Kasimirusnak imádsagos eneke</i> Mongy napon-ként, és órán-ként	223
96. <i>Siralom, az halandoságról</i> Szörnyü Halál, imé hol áll	229

97. <i>A' véghetetlen Örökkévalóságról</i> Igasság-szerető, te tudós Szám-vető	233
98. <i>Aeternitas. Örökkévalóság</i> Jaj, miképpen dobog szívem, 's mint tűz lobog	234
99. <i>A' Mulandó Világtól-való Bülchúzat, az Eörökké-valóságért</i> Mit használ, kérlek, a' Világ	239
100. <i>Egy Szentelt Vitéznek Keszülöt-fujo Trombitaja Az Emberi gyarloságról</i> Szegény gyarló Ember, Jaj mely nyomorúlt vagy!	240

JEGYZETEK ÉS FÜGGELÉK

Bevezetés	247
<i>Pécseli Király Imre</i>	
Élete	250
Levelei	256
Prózai művei	261
Latin versei	268
Jegyzetek a versekhez (1—15. sz.)	271
<i>Miskolci Osulyak István</i>	
Élete	281
Kéziratai	304
Levelei	315
Könyvtárjegyzéke	336
Alkalmi beszédei	348
Latin versei	352
Jegyzetek a versekhez (16—57. sz.)	386
<i>Nyéki Vörös Mátyás</i>	
Élete	400
Levelei és iratai	407
Könyvtára és könyvbejegyzései	427
Imádságoskönyve	435
Jegyzetek a versekhez (58—100. sz.)	449

JEGYZÉKEK, MUTATÓK

A források jegyzéke	509
A dallamok jegyzéke	513
A nótajelzések mutatója	513
A képek jegyzéke	514
A rövidítések jegyzéke	515
Az énekek kezdősorainak mutatója	517
Névmutató	520
Tartalomjegyzék	533

A kiadásért felelős
az Akadémiai Kiadó igazgatója

✱

Szerkesztésért felelős
VEZÉR E R Z S É B E T

✱

Műszaki szerkesztő
D B. B E Ó D Y L Á S Z L Ó N É

✱

Kézirat beérkezett: 1962. I. 10
Példányszám: 1200
Terjedelem: 47,25 (A/5) iv + 24 old. melléklet

✱

62.54717 Akadémiai Nyomda, Budapest
Felelős vezető
B E E N Á T G Y Ö R G Y

110,- Ft